

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA
TEZİ**

**16. YÜZYILA AİT FIGANİ'NİN
İSKENDERNAME Sİ ÜZERİNDE
BİR SENTAKS İNCELEMESİ**

MURAT ALTUĞ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

EKİM 2014

**16. YÜZYILA AİT FİGANİ'NİN İSKENDERNAMESİ ÜZERİNDE BİR
SENTAKS İNCELEMESİ**

Murat ALTUĞ

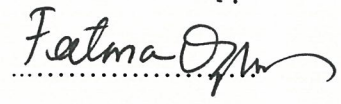
**DOKTORA TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

EKİM 2014

Murat ALTUĞ tarafından hazırlanan “16. Yüzyıla Ait Figani'nin İskendernamesi Üzerinde Bir Sentaks İncelemesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

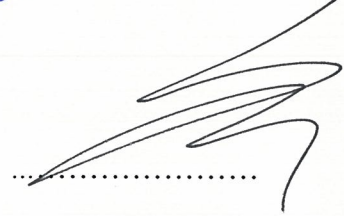
Danışman (Başkan): Prof. Dr. Fatma ÖZKAN
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

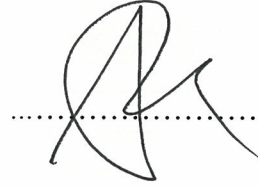
Üye : Prof. Dr. Çetin PEKACAR
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Prof. Dr. Emine YILMAZ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Doç. Dr. Ayfer YILMAZ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 17.10.2014

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Prof. Dr. Hikmet KAVRUK
Sosyal Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönetmeliğine uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmamda tezim içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmamda yararlandığım eserlere uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı ve bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Murat ALTUĞ

16. YÜZYILA AİT FIGANÎ'NİN İSKENDERNAMESİ ÜZERİNDE SENTAKS
İNCELEMESİ
(Doktora Tezi)

Murat Altuğ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ekim 2014

ÖZET

İskendername, batı ve özellikle doğu toplumlarında İskender'in hayatını, askerî mücadelesini ve devlet adamlığını dinî, destanî unsurlarla anlatan eserlere verilen genel bir isimdir. Figanî ise 16. asırda yaşamış bir şairimizdir. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar bölümünde 4201 demirbaş, 891.55 sınıflama numarasıyla kayıtlı Tarih-i İskendername adlı eser, bu çalışmanın asıl konusunu teşkil etmektedir. Süleymaniye Kütüphanesi kayıtlarına göre eserin yazarı Figanî'dir. Şairin yaşadığı zaman dilimini ve eserin dil özelliklerini dikkate aldığımızda eser Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi eserlerinden biri olarak kabul edilebilir. Ancak daha çok Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini taşıdığını söylemek mümkündür. Manzum ve mensur bölümlerden oluşan eser özellikle nesir bölümünün çokluğu sebebiyle söz dizimi çalışmaları için uygun bir kaynaktır. Eski Anadolu Türkçesinin en az incelenen bölümlerinden birisi söz dizimi bölümüdür. Biz bu çalışmada söz konusu gramer alanına katkı sunmaya çalıştık. Çalışmamızda öncelikle metni oluşturduk. Gayet okunaklı bir nesih yazı türüyle yazılmış 209 varaktan oluşan metni dönem sözlükleri, Osmanlıca-Türkçe sözlükler ve yayımlanmış tezlerin sözlük ve dizinlerinin yardımıyla transkribe ettik. Metin söz dizimi incelemesini cümlelerin öğeleri, kelime grupları, cümle çeşitleri başlıkları altında üç ana grupta yaptık. Her grubu kendi içinde alt kollara ayırmak suretiyle örneklerle inceledik. Sonuç bölümünde metnin cümle ve kelime grubu özelliklerini maddeler halinde ifade ettik.

Bilim Kodu : 301
Anahtar Kelimeler : İskendername, Figanî, söz dizimi, cümle öğeleri, kelime grubu.
Sayfa Adedi : 436
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Fatma ÖZKAN

SYNTAX ANALYSİS ON THE 16TH CENTURY TEXT TİTLED AS
İSKENDERNAME

(Ph. D. Thesis)

Murat Altuğ

GAZI UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

October 2014

ABSTRACT

The subject of our study is the text titled as Iskendername. Kitabı-ı Iskender and Iskendername are general names given to written works which recite Alexander's life, military campaign, and statesmanship with religious and heroic elements in western and especially eastern societies. As our subject matter, we chose the work registered with 4201 inventory number and 891.55 classification number in Manuscript Donations section of Suleymaniye Library. It is titles as Tarih-I Iskendername (The History of works on Alexander). According the registrations of Suleymaniye Library, the composer of this work is Figani. Considering the poet's period and the work's linguistic characteristics, it can be defined as a transition text from Old Anatolian Turkish to Ottoman Turkish. It is even possible to state that the work mostly carries Old Anatolian Turkish characteristics. A mixture of prose and poetry, the text was a suitable choice for syntax study thanks to its many sections of prose. Syntax is one of the least studied sections of Old Anatolian Turkish. We tried to contribute to the said grammar field in this study of ours. In our study, we firstly created the text. We transcribed the text of 209 leaves, which was written in a very readable naskh, with the help of dictionaries of the period, Ottoman-Turkish dictionaries, and dictionaries and indexes of published master's theses. We conducted syntax analysis in four main groups as sentence elements, phrases, sentence classification, and the methods used to connect sentences. We analysed each group by dividing into subsections and giving examples. We also provided quantitative data in tables about sentences. We expressed in articles the general characteristics of the text's sentence and phrase sections and its distinctive aspects compared to contemporary Turkish.

Science Code : 301
Key Words : Iskendername, Figani, syntax, sentence elements, phrases.
Page Number : 436
Supervisor : Prof. Dr. Fatma ÖZKAN

TEŞEKKÜR

Başından sonuna kadar tezimin her aşamasında desteğini ve yardımını esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Fatma ÖZKAN'a, tez metnini temin etmeme yardımcı olan hocam Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK'a, tez izleme dönemlerinde tezimle ilgili önerilerini paylaşan değerli hocalarım Prof. Dr. Emine YILMAZ ve Prof. Dr. Çetin PEKACAR'a, metni oluştururken büyük yardımını gördüğüm arkadaşım Yrd. Doç.Dr. Halit BİLTEKİN'e ve bu yorucu çalışma esnasında gösterdiği sabır ve anlayıştan dolayı eşim Hatice ALTUĞ'a çok teşekkür ederim.

SİMGELER VE KISALTMALAR

A	: Arapça
a.g.m.	: adı geçen makale
a.g.t.	: adı geçen tez
a.g.e.	: adı geçen eser
s.	: sayfa
bkz.	: bakınız
çev.	: çeviren
DTCF	: Dil ve Tarih-Cografya Fakültesi
F	: Farsça
h.	: Hicrî
Haz.	: Hazırlayan
k.a.	: kisi adı
krş.	: karşılaştırınız
m.	: Miladî
mad.	: maddesi
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV İSAM	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi
vb.	: ve benzeri
yy	: yüzyıl

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا	a, ā, e	ص	ş
آ	a, ā	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	ţ
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ā
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ķ
ح	ḥ	ك	k, g, ñ
خ	ḫ	نك	ng
د	d	ل	l
ذ	ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, o, ö, u, ü, ū
ژ	j	ه	h, e, a
س	s	لا	l
ش	ş	ى	y, i, î, ì

METNİN OLUŞTURULMA VE TEZİN İNCELEME BÖLÜMÜNDE UYULAN ESASLAR

1. Ayetler aslına uygun olarak Arap alfabesiyle yazılmış, ayetlerin okunuşları parantez içinde Latin alfabesi ile gösterilmiştir.
2. Varak ve satır numaraları satırın başında belirtilmiştir.
3. Eserin bazı bölümlerinde müstensihin yazmayı unuttuğunu tahmin edilen harf ve ekler parantez içinde *Zīrā* kim ta[‘]birde pādişāhlaruñ çerisi kolu kan(ad)ıdır (72a/4-5) metne eklenmiştir. Ayrıca manzum bölümlerde vezni bozan bazı sesler vezne uygun bir şekilde okunmuştur.
4. İnceleme bölümünde incelemeye örnek olarak seçilen kelime veya kelime grubunu daha görünür kılmak için bu unsurların ya altı çizilmiş ya da koyu yazılmıştır.
5. Metni oluştururken kelimeler eğer hareke varsa harekeye uygun okunmuş, herekenin kullanılmadığı yerlerde dönemin ses yapısı esas alınmıştır.
6. çıkagelmek, urabilmek, koyuvirmek gibi birleşik fiiller bu günkü imlâya uygun olarak bitişik yazılmıştır.
7. Eserde geçen özel isimler çeviri yazı bölümünde büyük harflerle yazılmış ancak bu isimlere gelen hal ekleri kesme işaretiyle ayrılmamıştır.
8. İnceleme bölümünde örnek verilirken bazı kelime grupları cümle içinde, bazıları da sadece kelime grubu şeklinde yazılmıştır. Ayrıca metinden seçilen örneğin hangi varaktan ve kaçınıcı satırdan alındığı parantez içinde gösterilmiştir.
9. Metnin daha iyi anlaşılması için metinde olmayan noktalama işaretleri kullanılmıştır.

YAZIM ÖZELLİKLERİ

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yerleşmiş düzenli ve kurallı bir imlânın varlığından bahsetmek mümkün değildir. Özellikle bu dönem metinlerinde Uygur ve Arap-Fars imlâsı yazı geleneklerinin etkili olduğu görülür. Her iki yazı geleneğine göre oluşturulmuş eserler olduğu gibi bir kitapta her iki imlânın da etkili olduğu bölümlere rastlamak mümkündür.

İncelemeye esas olan İskendernâme metni de Arap-Fars imlâsının etkili olduğu nesih yazı türüyle kaleme alınmış harekeli bir metindir.

Metnin imlâ özellikleri şöyledir.

1. Türkçe kökenli kelimelerin yazımında ünlüler genellikle hareke ile gösterilmiştir. يُورُدِلَرُ yürüdiler (24b/6), دَپَرَنَمَدِلَرُ deprenmediler (24b/5).
2. Türkçe, Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde ünlüleri göstermek için bazen sadece harekelerin أُرَيْنُ urayın (46a/9) , bazen sadece ا و ا harflerinin تَارِيحِي tāriḥi (122b/8) , bazen de harekeyle birlikte ا و ا harflerinin أَوْتُورُرَكْنُ otururken (44a/3), عَالَمِدِهْ ālemde (17a/9), يُتَخَانَسِينِهْ puṭḥānesine (34a/7) kullanıldığı görülür.
3. “a” ünlüsü kelime başında medli elifle اَنِی anı (3b/16), üstünlü elif ile اَلْدِي aldı (6a/2), اَمَان aman (6b/7) yazılır. Ancak harekenin kullanılmadığı اَنْلَر anlar (6b/1), اَلْمَشْدَلَر almişlar (6a/17) yerler de vardır.

Kelime ortasındaki “a” ünlüsü kelime kökünde çoğunlukla sadece elif ile اَغَاچ ağac (22a/4), üstünlü elif ile اَطَاغ ṭağ (50b/6), medli elifle اَشَاه ṣāh (3b/10) ve işaretli nazır (25a/4) gösterilmiştir. Eklerde ise üstün ile اَنْدَنْ andan (8b/8), اولمیلوم (8b/10) ve işaretli اَنْدَنْ andan (25b/15) yazılmıştır.

“a” ünlüsü kelime sonunda üstünlü elif ile سَنَه saña (11a/9), اَكَا aña (14b/13) ve üstünlü he ile نَدَه بُو buña (15a/1), طَاشِنْدَه (17a/8) yazılmıştır.

4. “e” ünlüsü kelime başında üstünlü elif ile اَيْدُر eydür (37a/4), اَلْجِسِي elçisi (39a/3) ve harekesiz elif ile اَلْكُهه elüñle (4a/7) gösterilmiştir.

Kelime ortasında “e” ünlüsü sadece üstün ile كُوَزَلِرِنْدُنْ gözlerinden (3b/5) ve üstünlü elif ile اَرْكَانَجَه erkence (43b/2) yazılmıştır.

Kelime sonundaki “e” ünlüsü çoğunlukla üstünlü he اَيْلَه sözüle (3a/1), اَيْلَه eyle (3a/5) ve nadiren de üstünlü elif ile اِرْمِيَا irmeye (36b/5) gösterilir.

5. “ı” ve “i” ünlüleri kelime başında elif ve ye اِش iş (36b/15), اَيْدَه پِنْ ideyin (38a/15), اَيْرِدِي irdi (39a/7), esreli elif اِي iy (38a/1) ve esreli elif ve ye اَيْرِجَك iricek (39b/6) ve harekesiz elif ile اِچِنَه içine (4a/9) yazılmıştır.

Kelime ortasındaki “ı,i” sesleri bazen ye كَرِيَجَك göricek (22a/6), bazen esre دُورْمِشَلَر durmuşlar (22a/7), bazen de esre ve ye ile وَرَه سِين varasın (50b/11), گُورَه سِين göresin (50b/11) yazılır.

“ı” ve “i” ünlüsü kelime sonunda çoğunlukla esre ve ye ile اَتْدِي atdı (22a/17), دَاخِي dağı (15b/9) yazılmaktadır. Ayrıca kelime sonundaki “ı” ünlüsü için he harfinin kullanıldığı kelimelere de كَرْچَه gerçi (a/9) rastlanır.

6. Yuvarlak ünlü olarak isimlendirdiğimiz “o, ö, u, ü” ünlüleri metinde kelime başında çoğunlukla ötreli elif ve vav ile اُولْدُورُبْ öldürüb (47a/6), اُولْدُرْ oldur (9a/6), nadiren elif vav ile اول ol (4b/1) yazılır.

Yuvarlak ünlüler kelime içinde çoğunlukla ötreli vav غي أو تُورِد oturduğı (15a/11), بازولر نه harfiyle بَزولر نه buyurdu (15a/7), nadiren de sadece vav harfiyle bazularına (15a/11) gösterilir. Ayrıca kelime ortasında sadece ötre ile أَجُب açup (150a/11) yazılmış kelimelere rastlamak da mümkündür.

Kelime sonunda ise çoğunlukla ötreli vav دِيُو diyü (15b/12), كِيَرُو girü (30a/3), nadiren sadece vav قَر شَو (40b/3-4) kullanılır.

7. ç ünsüzü metnimizde bazen cim (ج) كُوج göç (115a/15) bazen de çim (چ) harfi ile فَجَن فَجَن kaçan (139a/7), أَجُب açup (150a/11) yazılmıştır.

8. p ünsüzü için genellikle be (ب) harfi ile قَلْبُ kılup (115b/1), كَلْبُ gelüp (184a/2) kullanılmakla beraber, nadir de olsa pe (پ) harfi كُپْرِنُك köprinüñ (183b/16), هَپْ hep (113a/7) de kullanılmıştır. Özellikle –lp/-Up zarf-fiil eki be (ب) ile اچوب açup (114a/17), سَچُبْ seçüp (114b/1) yazılmıştır.

9. g ünsüzü için metinde kef (ك) يِگِت yigit (125a/1), بَگَلر begler (125b/2) kullanılır.

10. Nazal n sesi için nun ve kef harflerinin birlikte kullanıldığı تَنكِرِي (ذك) teñri (182a/5) sadece kef (ك) اِدْك idüñ (182a/5) ile üç noktalı kef اِكْر كْ iñler (51a/9) işaretleri ile sadece kef kullanılır.

11. t sesinin Arap alfabesinde hem kalın tı (ط) hem de ince te (ت) şekli bulunduğundan metinde genellikle kalın ünlülerün yanında tı (ط) نَتْلَهْسَلْطْ salғанatile (118b/12), طَبِيبْ ṭabīb (119a/1) , ince ünlülerin yanında te (ت) اَتِكِن etegin (119b/8), دَفْتَرَه deftere (123b/5) harfi kullanılmış. Aynı durum Türkçe kökenli kelimeler için de geçerlidir. Yani kalın ünlülülerin yanında kalın t (ط)

يُبْطُويمَ oyamayup (3b/3), ince ünlülerin yanında ince te (ت) كِتْدِيلِر gitdiler (3a/12) harfleri kullanılmıştır. Ancak bu ünlü-ünsüz uyumuna tabi olmadan yazılan örneklere de آت at (118b/12), خَاوِرِسْتَان Haveristān (123b/6) rastlamak mümkündür.

12. s sesi de t sesi gibi Arap alfabesinde kalın ve ince ayırımına sahiptir. Genellikle kalın ünlülerden sonra sad (ص) صَرْب şarb (124b/5) , ince ünlülerden sonra da sin (س) سَرَوْرَلِر serverler (155a/11) harfi kullanılmıştır. Ancak Türkçe kökenli kelimelerde bu ses sistemine uymayan örnekler سَنْجَاق sancağ (124a/12), أَوْلَسُون olsun (4a/13) de yok değildir.

13. Kapalı e sesi et-, de- ve ye- gibi kelime başında kullanıldığı fiillerde esre işareti اِتْدَى itdi (17b/9), دِدَى didi (14a/14), يِدُرُ yidür (120b/14) ile bazen de esreli ى harfi دِي di (110a/6), يِي yi (120b/14) gösterilmiştir.

14. kim bağlacı çoğunlukla hiçbir kelimeye bitişmeden كِم kim (3a/3) olarak yazılır. Kaçan kim biçiminde kullanıldığında çoğunlukla bitişik كِم قَاچَان kaçan kim (3a/11) yazılır. Ki bağlacı da çoğunlukla tek başına esreli kef ve he ile ayrı olarak كِه ki (8b/10), çok nadir olarak da bir önceki kelimeye bitişerek اِنْدَان كِه andan ki (7b/3) yazılır.

15. Çokluk eki olan -lAr bazen bir önceki kelimeye bitişerek بَكْلَر begler (7b/5), bazen de ayrı olarak سَلَاتِينْ لَرِه selāṭīnlere (8a/4) yazılır.

16. dur bildirme eki çoğunlukla bitişik اَوْلُدُر oldur; (113b/1) durur bildirme eki ise çoğunlukla ayrı اَچُوق دُورُر açuq durur (14a/10) olarak yazılır.

17. için edatının yazımında bir birlik yoktur. Bu edat, aynı kelimedede bazen ayrı **عشران يمني ا چون** ‘Aşirānı Yemenī için (23b/2), bazen de bitişik **عشران يمنيچون** ‘Aşirān-ı Yemenīçün (23b/12) olarak yazılır.

18. mi soru eki genellikle bitişik **خالمي صنورسين** hāli mi sanursın (56b/12), **دکمي** degül mi (64a/9) yazılır.

19. Farsça tamlamalardaki izafet kesresini göstermek için hemze işareti **قُبَّهٖ ف لکه** kubb-e-i felege (9b/12) kullanılmıştır.

20. Tanrı kelimesinin hem nun-kef (**ذکرى**) tengri (72b/3) hem de sadece kef (**کرى**) tañrı (23a/12) harfi ile yazıldığı görülür.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	vii
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	viii
METNİN OLUŞTURULMA VE TEZİN İNCELEME BÖLÜMÜNDE UYULAN ESASLAR	ix
YAZIM ÖZELLİKLERİ	x
İÇİNDEKİLER	xv
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	xxi
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

CÜMLENİN ÖGELERİ

1.1. Yüklem	5
1.1.1. Yükleme basit fiil olan cümleler	5
1.1.2. Yükleme birleşik fiil olan cümleler	6
1.1.3. Basit ve birleşik kipli fiillerin yüklem olarak kullanılması	10
1.1.4. İsimlerin yüklem olması	12
1.2. Özne	15
1.2.1. Tek bir kelimenin özne olması	16
1.2.2. Kelime gruplarının özne olması	16
1.2.3. Özne yüklem uyumu	19

	Sayfa
1.3. Nesne	20
1.3.1. Belirtisiz nesne	21
1.3.2. Belirtili nesne	23
1.4. Yer Tamlayıcısı.....	27
1.4.1. Tek bir kelimenin yer tamlayıcısı olması.....	27
1.4.2. Kelime gruplarının yer tamlayıcısı olması.....	28
1.5. Zarf	32
1.5.1. Tek bir kelimenin ek almadan zarf olması	32
1.5.2. Kelimenin ek alarak zarf olması	32
1.5.3. Kelime gruplarının zarf olması.....	33
1.6. Cümle Dışı Ögeler	38
1.6.1. Bağlama edatlarının cümle dışı öge olması	38
1.6.2. Hitap gruplarının cümle dışı öge olması	39
1.6.3. Ara sözlerin cümle dışı öge olması	40

2. BÖLÜM

KELİME GRUPLARI

2.1. İsim Tamlaması	41
2.1.1. İyelik grubu	41
2.1.2. Belirtili isim tamlaması.....	43
2.1.3. Belirtisiz isim tamlaması	45
2.1.4. İsim tamlamasının kelime grupları içindeki durumu.....	46
2.2. Sıfat Tamlaması	47
2.2.1. Niteleme sıfatlarıyla yapılanlar	48
2.2.2. Belirtme sıfatıyla yapılanlar	52
2.3. İsim-Fiil Grubu	55

Sayfa

2.3.1. –mAğ ekiyle yapılanlar	55
2.3.2. –mA ekiyle yapılanlar	56
2.4. Sıfat-Fiil Grubu	57
2.4.1. –An ekiyle yapılanlar	57
2.4.2. –r,-Ar ekiyle yapılanlar.....	57
2.4.3. –dlğ ekiyle yapılanlar.....	58
2.4.4. –mlş ekiyle yapılanlar.....	58
2.4.5. –AcAğ ekiyle yapılanlar	58
2.4.6. –mAz ekiyle yapılanlar	59
2.5. Zarf-Fiil Grubu	59
2.5.1. –Up ekiyle yapılanlar	59
2.5.2. –ArAğ ekiyle yapılanlar	60
2.5.3. –IncA ekiyle yapılanlar	60
2.5.4. –lcAğ ekiyle yapılanlar.....	60
2.5.5. –ken ekiyle yapılanlar.....	61
2.5.6. –UbAN ekiyle yapılanlar	61
2.5.7. –dUğçA ekiyle yapılanlar	62
2.5.8. –dÜğdE ekiyle yapılanlar	62
2.5.9. –dUğIndA ekiyle yapılanlar	62
2.5.10. –mAğlA, -mAğlA ekiyle yapılanlar.....	63
2.5.11. –sA ekiyle yapılanlar	63
2.5.12. –mAdAn ekiyle yapılanlar	64
2.5.13. -U ekiyle yapılanlar.....	64
2.5.14. -All ekiyle yapılanlar.....	65
2.5.15 –lcAğUz ekiyle yapılanlar	65

Sayfa

2.5.16. –A ekiyle yapılanlar	65
2.5.17. –A ... -A ekiyle yapılanlar	65
2.6. Tekrar Grubu	66
2.6.1. Tekrar grubu türleri.....	66
2.7. Edat Grubu	67
2.7.1. İsim unsurları yalın halde olanlar.....	67
2.7.2. İsim unsuru yaklaşma halinde olanlar	71
2.7.3. İsim unsuru uzaklaşma halinde olanlar	72
2.7.4. Edat gibi kullanılan kelimelerle yapılanlar.....	73
2.8. Bağlama Grubu	73
2.8.1. Sıralama edatıyla yapılanlar	74
2.8.2. Bağlama grubunun tamlamalardaki durumu.....	75
2.8.3. Karşılaştırma edatıyla yapılanlar	76
2.9. Unvan Grubu	78
2.9.1. Unvan grubunun tamlayan olması.....	78
2.9.2. Unvan grubunun sıfat tamlamasında isim unsuru olması.....	78
2.10. Birleşik İsim Grubu	78
2.11. Ünlem Grubu	79
2.12. Sayı Grubu	79
2.12.1. Sayı grubunun sıfat tamlamasının sıfatı olması	80
2.13. Aitlik Grubu	80
2.13.1. Aitlik grubunun sıfat olarak kullanılması	80
2.14. Birleşik Fiil	80
2.14.1. Bir isim unsuruyla bir yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller	80
2.14.2. Her iki unsuru fiil olan birleşik fiiller.....	82
2.14.3. Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller.....	83

Sayfa

2.15. Kısaltma Grupları.....	83
2.15.1. İsnat grubu	83
2.15.2. Yönelme grubu	84
2.15.3. Ayrılma grubu	84
2.15.4. Vasıta grubu	84
2.15.5. Diğer kısaltma grupları	84

3. BÖLÜM**CÜMLE TÜRLERİ**

3.1. Yüklem Türüne Göre Cümleler	85
3.1.1. İsim cümlesi	85
3.1.2. Fil cümlesi	85
3.2. Yüklem Yeri Göre Cümleler	86
3.2.1. Kurallı (düz) cümle	86
3.2.2. Devrik cümle	87
3.3. Anlamına Göre Cümleler	89
3.3.1. Olumlu cümle	89
3.3.2. Olumsuz cümle	90
3.3.4. Soru cümlesi	92
3.4. Yüklem Şekli ve Zamanına Göre Cümleler	97
3.4.1. Haber cümleleri	98
3.4.2. Tasarlama cümleleri	98
3.5. Yapılarına Göre Cümleler.....	98
3.5.1. Basit cümle.....	98
3.5.2. Birleşik cümle	100
3.5.3. Bağlı cümle	101

Sayfa

3.5.4. Sıralı cümleler	116
3.6. Cümle İle İlgili Sayısal Veriler	117

4. BÖLÜM**HAL EKLERİNİN BİRBİRİNİN YERİNE KULLANILMASI**

4.1. Belirtme ekinin yönelme eki yerine kullanılması	123
4.2. Yönelme ekinin belirtme eki yerine kullanılması	123
4.3. Bulunma ekinin ayrılma eki yerine kullanılması	123
4.4. Ayrılma ekinin bulunma eki yerine kullanılması	124
SONUÇ	125
KAYNAKLAR.....	136
EKLER.....	140
EK-1. Metnin tıpkı basımından örnekler.....	140
ÖZGEÇMİŞ	436

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Cümlelerin kaç kelimedenden oluştuğu ile ilgili çizelge	118
Çizelge 3.2. Yüklem türüne göre cümleler çizelgesi	118
Çizelge 3.3. İsim cümlelerinin kaç kelimedenden oluştuğu ile ilgili çizelge	118
Çizelge 3.4. Fiil cümlelerinin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge	119
Çizelge 3.5. Ögelerin sayıları ve oranları ile ilgili çizelge	119
Çizelge 3.6. Yüklem yerine göre sayısı ve oranı ile ilgili çizelge	119
Çizelge 3.7. Cümleyi oluşturan öge sayısı ve ve bu ögelerin basit cümlelere oranı ile ilgili çizelge	120
Çizelge 3.8. Ögelerin cümle içindeki yerleri ile ilgili çizelge	120
Çizelge 3.9. Cümlelerin ögelerinin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge	120
Çizelge 3.10. Özneyi oluşturan kelimelerin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge	120
Çizelge 3.11. Nesneyi oluşturan kelimelerin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge	121
Çizelge 3.12. Yer tamlayıcısını oluşturan kelimelerin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge	121
Çizelge 3.13. Zarfı oluşturan kelimelerin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge.....	121
Çizelge 3.14. Cümle türlerinin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge.....	121

GİRİŞ

İSKENDER KİMDİR?

Tarihî kaynaklarda verilen bilgilere göre İskender, milattan önce (MÖ) 356 yılında kral II. Filip ile prenses Olympias'ın Makedonya'da doğan oğludur. Asıl adı Alexandros'tur.¹ Çok iyi bir eğitim alan İskender babasının MÖ 336 yılında öldürülmesinden sonra tahta geçti. Askerî başarılarıyla ün salmış olan İskender, MÖ 323 yılında henüz 33 yaşında iken öldüğünde yaklaşık on üçyüzlük iktidarı döneminde elde ettiği askerî başarılarla Libya'dan Pencap'a uzanan bir imparatorluk kurmuş,² kendinden sonra gelecek devlet adamlarına ve sanatçılara ilham kaynağı olacak bir hayat sürmüştür. Hatta bu başarıların ancak manevi bir gücün yardımıyla olabileceğine inanıldığı için hakkında pek çok destanî hikâye anlatılmış ve İslâm tarihindeki Zülkarneyn ile aynı kişi olduğu sanılmıştır.

Hazreti İbrahim döneminde yaşadığı tahmin edilen Zülkarneyn'in peygamber olup olmadığı belli değildir. Zülkarneyn, kelime anlamıyla "iki karn sahibi" demektir. "Karn" kelimesi sözlüklerde "boynuz, asır, insanın tepesi, bir kavmin başı" gibi anlamlara sahiptir.

Yaşadıkları dönemler ve yerler bakımından birbirine çok benzeyen İskender-i Zülkarneyn ile İskender-i Yunanî (Makedonyalı İskender) pek çok tarih, edebiyat ve din araştırmacısı tarafından haklarındaki bilginin yetersizliği ve tevatüre dayanması sebebiyle çok zaman aynı kişi sanılmıştır. Ancak kaynaklara dikkatli bir nazarla bakıldığında bunun doğru olmadığı görülür.

Bu gerçeğe rağmen doğu edebiyatına ait birçok eserde İskenderin hayatı, destanî ve efsanevi unsurlarla birlikte Kuran-ı Kerim'de geçen Zülkarneyn ile iç içe girmiş şekilde anlatılmıştır.

¹ Türkiye Diyanet Vakfı.. (2000). İslâm Ansiklopedisi (İskender mad.), İstanbul: TDV İSAM.

² Pala, İ., (1990), İskender mi Zülkarneyn mi? , Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları), 14, 387- 403.

İSKENDERNÂMELER

Doğu ve batı edebiyatında İskender'in hayatını, seferlerini, maceralarını anlatan pek çok eser kaleme alınmıştır. Bunlardan ilki onun vak'anüvisi olan filozof Callisthenes'in yazdığı tahmin edilen ve onun hakkında yazılanlara kaynaklık eden Pseudo-Callisthenes (Düzmece Kalistenes) adlı eserdir. Bu konu Arap ve Fars edebiyatlarında da işlenmiştir. Arap edebiyatında "Siretü'l İskender" ve tefsir kitaplarında konu ele alınmış, hatta Araplar arasında anlatılan bir halk hikâyesi, Ebu İshak es-Sûrî tarafından Kısâsü'l İskender adıyla kitap haline getirilmiştir.³

Fars edebiyatında İskender'in hayatını anlatan ilk manzum eser, 10. yüzyıl şairi Firdevsî'nin 60.000 beyitlik Şahnâme içindeki 2500 beyitlik İskendernâme bölümüdür. İskendernâme yazan birçok kişi bu eserden yararlanmışlardır. Bu eserden sonra konuyu ele alan birçok kitap yazılmıştır. Bunlardan bazıları Emir Hüsrev-i Dihlevî'nin Âyine-i İskenderiyesi, Abdurrahman-ı Camî'nin Hiredname-i İskenderîsi, Nevidî Şirazî'nin Âyine-i İskenderîsi, Bedreddin Keşmirî'nin İskendernamesi, Hasan Bey İtabî'nin Sikendernâmesi ve henüz bulunamayan Rai Hidâyetullah'ın İskendernamesi'dir.

Türk edebiyatında ilk manzum İskendernameyi Yıldırım Beyazıt'ın oğlu Germiyan Beyi Emir Süleyman'a sunmak için 1390 yılında Ahmedî'nin yazdığı kuvvetle muhtemeldir. Edebiyatımızda en çok tanınan İskendername olan bu mesnevi, benzerlikler göstermesine rağmen Firdevsî'nin ve Şirazî'nin eserinin tercümesi değildir. Kaynaklarda Karamanlı Figanî'nin yazdığı bugün nüshası olmayan bir İskendername'den bahsedilir. XV. yüzyılda Ali Şir Nevaî'nin Sedd-i İskender isimli mesnevisi de konuyu ele alış bakımından oldukça başarılıdır. Ahmet Rıdvan ve Hayalî tarafından yazılan İskendernameleri de burada anmak gerekir.

Yukarıda isimlerini saydığımız müstakil eserler veren şairler dışında Derviş Hayalî, Yahya Bey ve Nailî gibi eserlerinin bir bölümünde İskenderin hikâyesini anlatan şairler de vardır.

³ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (2000), İstanbul: TDV İSAM.

Daha çok manzum olan bu kitaplar dışında halk için yazılmış manzum mensur karışık eserler de vardır. Kitab-ı İskender, Tarih-i İskender isimleriyle yazılmış olan bu eserlerden de bahsetmek gerekir. Bu tür eserlerin genel özelliği, manzum mensur karışık olmasına rağmen daha çok mensur tarzda kısa cümlelerle, sade ve anlaşılır bir dille yazılmış olmalarıdır. Bunların içinde en çok tanınanı Ahmedî'nin kardeşi olarak bildiğimiz Hamzavî'nin yazdığı Kitab-ı İskender'dir. Tezimize konu ettiğimiz Tarih-i İskender de yukarıda saydığımız özelliklere sahip bir eserdir. Hatta eserde geçen “*sözü uzatmayalım, sözü dirâz kılmayalım*” gibi bazı ifadelerden tahmin ediyoruz ki eser sözlü kültürden yazıya aktarılmış bir metindir.

TARİH-İ İSKENDER

Çalışmaya kaynaklık eden metin, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar bölümünde 4201 demirbaş, 891.55 sınıflama numarasıyla kayıtlıdır. Söz konusu kütüphanenin kayıtlarına göre eserin yazarı Figânî Ramazân b. Abdullah Trabzonî (ö. 938/1531) 'dir. Eserin başlığı Tarih-i İskendernamenüñ Tevârihi'dir. 209 varaktan oluşan metnin çoğunluğu mensur, az bir bölümü manzumdur. Metin kısa, düz ve devrik cümlelerden oluşan yapısıyla ve sık sık “*sözü uzatmayalım, sözü dirâz kılmayalım*” gibi ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla konuşma dilinden yazıya aktarılmış bir metin izlenimi vermektedir. Eserin sonundaki bilgiye göre Mustafa bin İbrahim tarafından h. 1056 (m. 1646) yılında istinsah edilmiştir. Metin baştan sona harekeli nesih ile yazılmıştır.

Eserde İskender'in doğu seferleri sırasında ordusuyla birlikte yaşadığı zorluklar ve başarılar destansı ve efsanevî unsurlarla hikâye edilmiştir.

Eser sade, açık ve anlaşılır bir dille yazılmış. Metinde Arapça ve Farsça unsurlar var olmakla birlikte bunlar hissedilir yoğunlukta kullanılmamıştır.

YAZARI

Süleymaniye Kütüphanesi kayıtlarına göre eserin yazarı Figânî Ramazan bin Abdullah Trabzonî'dir. Ancak kitabın herhangi bir yerinde bunu teyit edecek bir

bilgi yoktur. Yaptığımız araştırmaya göre adı Trabzonlu Figanî'nin, 15. yüzyılın sonlarında Trabzon'da doğduğu tahmin edilmektedir. Elimizde çok kesin bilgiler olmamakla birlikte şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Figanî ciddi bir eğitim almış, edebiyat ve hekimlikte kendisini geliştirmiş, Arapçayı ve Farsçayı öğrenmiştir.

Genç yaşta şiir yazmaya başlayan şair önceleri Hüseyinî, sonraları da Figanî mahlasını kullanmayı tercih etmiş, geçimini katiplik yaparak sağlamıştır. Ancak düzenli bir hayata sahip olmayan Figanî mübtela olduğu içki alışkanlığı ve yaşadığı diğer zorluklar sebebiyle müreffeh bir hayat sürememiştir.

Devrin devlet büyükleriyle de zaman zaman anlaşamayan ve kavgacı mizacının etkisiyle sık sık sorun yaşayan Figanî çok genç yaşta ,muhtemelen, 1532 yılında İbrahim Paşa'nın adamları tarafından öldürülmüştür.

Genç yaşta öldürülmesinden dolayı eserlerini derli toplu bırakma imkanına sahip olamayan Figanî'nin 8 kaside, 100'den fazla gazel ve 2 tahmisten oluşan Divançesini Abdulkadir Karahan yayınlamıştır.⁴ Ayrıca tezkirelere göre İskender'in hayatıyla ilgili bir eseri de vardır.

Çalışmaya konu ettiğimiz Tarih-i İskender, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar bölümünde onun adına kayıtlıdır.

---

⁴ Karahan, A., (1996) 16. Asır Divan Şairlerinden Figanî ve Şiirleri , İstanbul: Edebiyat Dergisi

1. BÖLÜM

CÜMLENİN ÖGELERİ

Bu bölümde metni, cümlenin ögelerini oluşturan yüklem, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarfı yapı bakımından ele alıp bu ögelerin cümledeki yer alış biçimleri ile aralarındaki ilişkiler açısından incelenmeye çalışılacaktır.

1.1. Yüklem

Metinde yüklem olarak basit ve birleşik fiiller ile ek fiille çekimlenmiş isimler kullanılmıştır.

1.1.1. Yüklemler basit fiil olan cümleler

Metinde en çok rastladığımız cümle, yüklemler basit fiil olan cümlelerdir. Kısa cümlelerin çoğu basit fiillerden oluşan yüklemlerle kurulmuştur.

- Şāhile selātinler buğur göl kenārına geldiler (3b/9).
- Bākī çeriyi ol su kenārında kodılar (8a/2).
- Yarındası bir ‘ acāyib şahrāya yetdiler (9a/10).
- Andan tīr u kemān ele alup İskender şāhı karşuladılar (41a/16-17).
- Şāh kim serverlerle kırk biñ erile Türkün kim ardını sürdi (43b/9).
- Rāvī kavline şāh-ı Zü’l-karneyn Türk çerisin darb-ı destile döndürdiler (41b/2-3).
- Gel seni benüm putum katına iledeyin (46a/5-6).
- Şāh-ı Rum Türk ordusun şarb yerde göricek server ve selātinlere eydür (51a/14-15).
- Biz dağı ol öldürdügün serverlerün saña kanın komazuz (101a/13).
- Kızıl yaqutı ayru, şaru yaqutı ayru, ağ yaqutı, gök yaqutı ayru, la’ l-i bedehşānı ayru yıgmişlar (188b/8-9).

- Şāh-ı Rūm, bārgāhına geldi (3b/10).

1.1.2. Yükleme birleşik fiil olan cümleler

1.1.2.1. İsim ve yardımcı fiilden oluşan birleşik fiillerin yüklem olması

Metindeki birleşik fiillerin çok büyük bir kısmı, bir isim unsuruyla ol-, it-, kıI-, -eyle-, kıal-, -ur-, var- vb bir yardımcı fiilin birleşmesiyle oluşmuştur.

1.1.2.1.1. Yardımcı fiili ol- olan birleşik fiillerin yüklem olması

- Şāh katına server selātinler cem^c oldılar (11b/9).
- Velī Şāh-ı Zū'l-karneyn ol suyu içüp yemişi yiyüp kırılan kavmiçün gāyet melūl oldı (8b/8).
- Yoğ eger Behrām benddeyise mudāra için İskendere biz mutı^c olavuz (103b/9-10).
- Biz dağı varuruz kim İskender Şāhı kabul idevüz, kul olavüz (104b/3-4).

1.1.2.1.2. Yardımcı fiili it- olan birleşik fiillerin yüklem olması

- İnsanla hayvan tā aḥşam zevāline dek ceng itdiler (10a/13).
- İy Dilşād çünkim atañ Mihrāc Ḥan beni ma^c būd idüندی (46b/5-6).
- Şāh-ı cehān hāzretinde kūstahlık itdi (104b/8).
- Böyle tedbīr itdi bunlar ol işi
Diñle taqđır nice ider iy kişi (105b/12).
- Yā Behrām bu oturan duran senüñ gibi ser-keşüñ gūşım buran cihānuñ mest ejderhalarına ṭabanca uran serverler başıçün seni azād kıldum diyüp şāh-ı cihān hüküm itdi (108a/14-15-16).

1.1.2.1.3. Yardımcı fiili kıI- olan birleşik fiillerin yüklem olması

- Pes buğur serleşkerler dağı haber kıldılar (9b/12-13).

- Yā Zü'l-ḳarneyn bunca zamandur kim sefer kılduruz (18b/1).
- Hüsrev daḥı İskender ḥaberin işidicek Ḥaver mülkinüñ leşkerin dersü cem' kıldı (47a/5-6).
- Ol ḳırılan ḳavmüñ leşin başın cümle bir yire defn kıldılar (117a/14-15).
- Ol gice yine ārām kıldılar (173a-173b/17-1).
- Ḳıṣṣa dırāz kılmayalum (3b/11).
- Aña secde kı1, yalvar (46a/6).

İsim ile fiilin yer değiştirdiği örneklere de rastlanır.

- Bu yola kim ḥazretüñ kıldı sefer (8b/13).
- Bir daḥı bu fil görgil iy funün
Sivri sinek nicesi kıldur zebün (5b/2).
- Bu tılısmı açmaḳ isterseñ ' ayān
Diñle saña řerḥini kılam beyān (185a/10).

1.1.2.1.4. Yardımcı fiili eyle- olan birleşik fiillerin yüklem olması

- Māl u genci yimedük cem' eyledük
İş mi itdük ya' ni nitdük neyledük (190a/7).
- Ağzı yoḳ kim açā āğāz eyleye
Dili ḳande buldı kim siz söyleye (179a/17).
- Yā İskender çünki böyle dirsın putlarımızı ḳatıña getürelüm söylesün her ne kim řorarsañ rivāyet eylesün (180b/7-8).

1.1.2.2. Tasvirî fiillerle kurulan birleşik fiillerin yüklem olması

Bir asıl fiil ile sesli zarf-fiil ekinin birleşmesinden oluşan ve tasvirî fiil olarak isimlendirilen birleşik fiillere, metinde diğer birleşik fiillere göre daha az rastlanır. Yardımcı fiil olarak genellikle bil-, gel-, düş-, dur-, ko(y)-, ver-, yaz- fiilleri kullanılır.

1.1.2.2.1. Yardımcı fiili bil- olan birleşik fiillerin yüklem olması

- İy ciger gūşelerüm İskender-i Rūmīniñ sözi beni tereddüde bıraǵdı. Ne Mihrācı terk idebilürem ne İskender sözün şayabilürem (78a/3-4).
- Ne bu bölüğine karşu durabildiler (74b/9).
- Bir siñekden ǵurtarımaz kendüyi
Durabilmez ger düşe yüzün ǵoyı (114a/6).
- Sen daǵı ol Ādem şeklinüñ ardından dur daǵı ol ǵapu öñündeki ‘aǵrebi oǵıla, at görelüm, urabilir misin didi (184b/2-3-4).
- Ol ǵolaydan yana ǵol şal iy paşa
Tā işüni iltebilesin başa (93a/5).
- Yā Ehrām Ǵahrāma ne sen cevāp virebilürsin, ne ben (103a/12).

1.1.2.2.2. Yardımcı fiili gel- olan birleşik fiillerin yüklem olması

- Ǵıble tarafından bir yüz atlu, aǵ ‘imāmelü şahş çıkageldi (11b/3).
- Ya‘ni kim anı ǵılıç birle helāk kılagedük (60a/6).
- Şöyle kim tay devrülü dönegeldi (152b/8-9).
- Behrām-ı Bercānī İskender-i Rūminüñ ǵulı düşmen kovageldi (161b/8-9).
- Ugrayıgeldi bu yire şehriyār
Leşkeriyle Rüstem-i Destān ki var (25a/16).
- Şāh-ı Rum böyle emr idicek ‘Irāķī bebr u peleng gibi kemer yüzünden turugeldi
(29b/10).

1.1.2.2.3. Yardımcı fiili vir- olan birleşik fiillerin yüklem olması

- Ǵalanın yine koıuvirdiler (30b/7).
- Rāvī ǵavlınce şöyledür kim Feth-i Meţālib revān yörüıiverdi (27a/1).
- Ne diyelüm ve ol bir ü bī-zevāl Teñriye nice ǵapalum gösterıvir didiler (182a/12-13).

- Saña ‘ akreb pes buğur şöyle ki var
Kaşuyı açıvirür iy şehriyār (185a/14).
- Eger söylemezse burnın kulağın kes, koyuvir didi (48b/11-12).
- Tā işüni iltebilesin başa (93a/5).

1.1.2.2.4. Yardımcı fiili düş- olan birleşik fiillerin yüklem olması

- Tā kim Mihrāc Hānı Turhanı gāfilken basadüşeler (29a/6-7).
- Şabağ olmadın ol kavmi basadüşüñ (30a/10).
- Kaşan kim şeb-i hengām irişdi. Rüy-ı zemini karanuluk basadüşdi (84a/15-16).

1.1.2.2.5. Yardımcı fiili ço- olan birleşik fiillerin yüklem olması

- Ol kavmi yidürdiler, içürdiler, ikisin kılağuz kılmağıçün alıkodılar (30b/6-7).

1.1.2.2.6. Yardımcı fiili dur- olan birleşik fiillerin yüklem olması

- İskender leşkeri gelüp ol şahrāya kondağın söyleşüdururlar (30a/1) .
- Gelüp şāha haber kıldılar kim iy cihān Hüsrev oğlanları ‘ āli hazretiñe pişkiş alup gelidururlar (137b/16-17).
- Sen anı görmeziseñ iy şehriyār
Ol seni göredurur şöyle ki var (148b/2).
- Varayın atama ol baña gürz uranı buladurayın (170b/6).
- Gördi aşkı mevc başdan aşadur
Tedbir-i ‘ aklıñ bilüsi şaşadur (88a/6).

1.1.2.2.7. Yardımcı fiili yaz- olan birleşik fiillerin yüklem olması

- Rāvī kavlince şöyledür kim ol canavaruñ gülicek ağzından, burnundan od şöyle saçıldı kim mişeistan tutşıyazdı (5b/13).
- Şāh-ı Zü’l-karneyn dağı serverleriyle şöyle tağ süreyazdılar (116a/1-2).

- Şöyle kim sağ ve şol oturanlar Behrāmuñ ahunuñ sūzişine yanayazdılar (79b/11-12).

1.1.2.3. Anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin yüklem olması

- Atlu atınuñ üzerinde hayrān kalmış (10b/14).
- Buhlinden ayruğa kalmasun diyü gizler giderür (188b/13-14).
- Bī-edeplik itmegil k'ol şerm olur
Bī-edep her nesneden mahrūm kalur (17b/10).
- Andan şāhile selāñinler nazar urdılar (10b/11-12).
- Dañı putdan yaña kulağ urdılar (46b/2-3).
- Böyle diyüp laf urdı ol delü
Ma' şūķası karşıusına iy ulu (88b/16).
- Pes buğur Hüsrev-zemīn yā Dilşād Bānū cengi meydana girersin düşmene karşu varursın (65b/11).
- Şehir kapusına yaqın var (131b/9).
- Dilşād dañı ' Āşımuñ gürzine kalkan mukābil dutdı (66b/11-12).

İsim unsuru bazen çekim eki alabilir.

- Cihān Hān şāh-ı Ṭabaristān bu haberi işidicek gāyet melūl düşdi. İçi taşı endişeyle doldı, fikre vardı (156b/14-15).
- Mihrāc Hān birle kıızı Dilşād ol ceş-i girānı göricek vehme düşdiler (53a/5-6).

1.1.3. Basit ve birleşik kipli fiillerin yüklem olarak kullanılması

1.1.3.1. Basit kipli fiillerin yüklem olması

- Andan tīr u kemān ele alup İskender şāhı karşuladılar (41a/16-17).
- Teferrüc iderken şāh-ı Rum gördi kim ol şınup kaçan üç kez yüz bin Türküñ ' avratı, oğlı, kıızı, leşkeri ayağında seyl olup feryād u figānı göge irgürmişler (43a/3-4-5).

- Türkün ordusunuñ karasın gördi nite şöyle kim ol ser-firâz tağun önüne bir şarb yire arkalarn virmişler (51a/13-14).
- Kîş ve kırbân kaçup be-avâz-ı bülend düşmân leşkerine çağırdı (54b/11-12).
- Pes buğur Sâlâr-ı Rum ol dün içinde cümle selâtin serverleri kığırtı (73a/5-6).
- Serverler anı göricek vehm alup yine bir yir durdılar (5b/13-14).
- Ol yüz altmış biñ erden kırk bin er seçdiler (8a/1-2).

1.1.3.2. Birleşik kipli fiillerin yüklem olması

Birleşik zamanlı fiillerin yüklem olduğu cümlelerde i- fiilinin çoğunlukla ekleşerek bitişik yazıldığı görülür. Ek haline gelmeyen ve yapısını koruyan örneklere de rastlanır.

- Nite gergedânlar boynuzıyla serverleri şöyle şancardı kim cebe ve cevşenden geçerdi ve dahı sâz u seleble bu boynuzlarına götürürlerdi (10a/8-9).
- Şöyle kim cānile başile yolına durmışidi (79a/713).
- Korkaridi cümlesi benden ki var
Mâl virürlerdi baña i yâr (28a/16).
- Kırk kişi gice ve gündüz şaklardı (32a/9).
- Ol kıyu kenârındaki direge târih yazmışdı kim ol kıyuya niçün gelmişdi (20b/14-15).
- Hem bu kıyudan böyle geçüp cānib-i şarkıya gitme diyü vasiyyet kılmışdı (20b/15-16).
- Bir semâ^c durdı kim Sam ve Rüstem ancılayın ceng görmemişdi (41b/12).
- Anı bir halvet çadurda komişidi (32a/8).
- Ol melek otdan elinde âşikâr
Dutmışidi kamçı bir iy şehriyâr (17a/3).

1.1.4. İsimlerin yüklem olması

Metindeki yüklemelerin çoğu fiilden oluşurken az da olsa isimden oluşan yüklem de vardır. İsimlerden oluşan yüklem ya tek bir isim ya da kelime grubu şeklindedir.

1.1.4.1. Tek bir ismin yüklem olması

- Çü sensin cümlesinüñ dest-g̃iri
Hālāş iden giriftāri es̃iri (6b/9).
- Velī yā server evile barkla, ‘avrat oğlan birle varmak düşmene karşı devlete, sa‘ adete yardımdur (34b/3-4).
- Köpridurur bu cihān gelen geçer
Bu maqāma her ki konarsa göçer (25b/9)
- Yā Zü’l-ḳarneyn Mihrāc Hān Türkdür, tūsendür (26a/16-17).
- Çünkü sensin ‘ācize feryād iren
Cümle hācet-mende maqşūdın veren (11a/13).
- Yā Sikender-i rüzgār çün kim bu seferden dönmekligüñ yokdur (7b/14-15).

Ek fiilin geniş zaman biçiminin teklik 3. şahıs çekimlerinde bildirme eki almayan isimler de yüklem olarak kullanılır.

- Gördi kim ol sunuñ ne köprüsi var, ne de geçüdi var (11b/12-13).
- Bundan böyle yol ağır (13b/17).
- Kanı ol dünyaya erligile gelenler, serverem diyü da‘ vi kılanlar (66a/9).

1.1.4.2. Kelime gruplarının yüklem olması

1.1.4.2.1. İsim tamlamasının yüklem olması

- Ğayri yerden gelüpdür amma yā Zü’l-ḳarneyn key ulu bünyāduñ taşıdur kim böyle çoklukdur (16b/8-9).

- Hüsrev-zemîn Mihrâc Haniñ, Turhanıñ kayınatasıdur (65a/3-4).

Arapça ve Farsça kurallara göre oluşturulmuş isim tamlamalarının da yüklem olarak kullanıldığı görülür.

- Yâ vezir-i hâş senüñ sözüñ bana ‘ayn-ı himâyetdür (7b/1).
- Çevresinde ol kadar âdem dirilmiş kim şanasın divân-ı Süleymandur (39b/3-4).

İsim tamlamasının sadece tamlayan kısmının yüklem olduğu örneklere de rastlanır.

- Nesneye benüm demekden key şaķı
Cümle nesne Tengrinündür bil yakın (58a/8).
- Milk anuñdur kim yaratdı ‘âlemi
Hüküm anuñdur kim düretti âdemi (58a/6).

1.1.4.2.2. Sıfat tamlamasının yüklem olması

- Bu ne kudretdür ne hikmetdür i şâh (4a/4).
- ‘Acep bu gelen leşker ne leşkerdür? (31a/11).
- Yâ vezîrler Şeddâd İbn-i ‘Âdı görüñ kim ulu şâhmış (12b/11).
- Yâ vezirler bu ne hikmetdür? (14a/17).
- Bu öñdin gidenlerüñ gitdügi şoñına vaşıyyet itdügi size bize hoş nasihatdur (28b/15).
- Yâ vezîrler Şeddâd İbn-i ‘Âdı görüñ kim ulu şâhmış (12b/11).
- Tiz kocaldan adamı bu acıdur
Zirâ içi taşını böyle acıdur (69a/1).
- İy Turhan ‘avrat oğlan koyup gitmek bilene katı ‘ardur (47b/15).
- Yâ ‘Abdullah bu şimdi senüñ katıña gelen Rum pâdişâhı İskender-i Zü'l-karneyndur (4a/10-11).

- İy Hān-ı Türkistān bu leşker varise Rum sultānı İskender-i Zü'l-karneynüdür (31a/14).
- Yā kavm bu oturan Rum padişāhı İskender-i Zü'l-karneyndur (30a/17).
- İy Türkistānı bu gelen leşker ne vilāyet çerisidür (66a/1-2).

-dır bildirme ekinin kullanılmadığı sıfat tamlamalarının da yüklem olarak kullanıldığı görülür.

- Yā vezīr-i kār-dān, bu su ne 'acāyib vehmnāk su (7a/15).

1.1.4.2.3. Sıfat-fiil grubunun yüklem olması

- Ne didügidür bilür misin i yār
Hak Te'ālānuñ saña şöyle ki var (23a/5).
- Didügidür saña kim iy bī-ḥaber
Kullıgumdan benüm iderseñ güzer (23a/6).

1.1.4.2.4. Edat grubunun yüklem olması

- Bizüm baş oynadıgumuz bunlaruñçündür (33b/12).
- Kim sen hiç kimseden kōrkma, üşenme kim benüm 'ināyetüm senüñle biledür (34b/2).
- Zirā kim evi 'avratı oğul kızı üzredür didi (33b/17).

1.1.4.2.5. İsim-fiil grubunun yüklem olması

- Yā vezīrlər pīr salṭanatın taşra kōsun didigi ne dimekdür didi (145a/4-5).
- Yüzüñi görmek senüñ her dem be dem
Devlete irmekdürür iy muḥterem (194b/17).

1.1.4.2.6. Bağlama grubunun yüklem olması

- Ağaç dibinde bir kişi oturur. 'Uryān u püryān (3b/13-14).

- Yedi vü içdi yatdı. (9a/9).
- Hükümüne fermān u mahkūmuz i yār (13a/13).
- Kimisi müflis ü muhtāc bir pula (4a/1).

1.1.4.2.7. Tekrar grubunun yüklem olması

- Gördiler kim bir ulu meydan mişāl şahñ ya‘ ni avlu dersü mermer döşenmiş, ferşi dürlü dürlü (140a/8-9).

1.1.4.2.8. Unvan grubunun yüklem olması

- Yā ‘Abdullah bu şimdi senüñ katıña gelen Rūm pādişāhı İskender-i Zü'l-karneyndur (4a/10-11).
- Çevresinde ol kadar ādem dirilmiş kim şanasın divān-ı Süleymandur (39b/3-4).
- İy Hān-ı Türkistān bu leşker varise Rūm sultānı İskender-i Zü'l-karneynüñdür (31a/13-14).

1.1.4.2.9. İyelik grubunun yüklem olması

- Yā Mihrāc ne kadar kim ben senüñ ma‘ buduñum (34b/1-2).
- Bir lahza bizüm yanımızdadur (92b/15-16).
- Şimdiden girü ve her ne kim sizüñ maqşūduñuzdur (76b/1).

1.1.4.2.10. Ayrılma grubunun yüklem olması

- Şöyle kim suyu kardan ak, buzdan sovuq amma her kim ki ol biñarlar suyından ki içdi (8b/1-2).

1.2. Özne

Metindeki cümlelerin özneleri genellikle tek kelimedenden veya kelime gruplarından oluşmaktadır.

1.2.1. Tek bir kelimenin özne olması

- Serverler atları üzre serāsime oldı (22b/5).
- Biz ‘Aşrānı bunda defn kılalum (23b/10-11).
- Öyle kim düşmene neylemek nitmek gereğini sen bilürsin (35a/3).
- Mihrāc dağı kaçdı (42b/8).
- Türkler artlarından iren çeriye gördiler (43b/11).
- Andan Dilşād dağı atasını kendü tahtına geçürdi (45a/11-12).

1.2.2. Kelime gruplarının özne olması

Metnimizde kelime grupları da özne göreviyle kullanılmaktadır. Özellikle isim tamlaması, sıfat tamlaması, isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, bağlama grubu, unvan grubu, ayrılma grubu ve iyelik tamlaması özne olarak kullanılmaktadır.

1.2.2.1. İsim tamlamasının özne olması

- Türk elçisi bu tañtanayı göricek durduğı yerde kendüyi yavu kıldı (37b/16).
- Bunlar bunda bu yarağda ol tarafından dağı Mihrāc Hanuñ elçisi vardı (39a/1-2).
- Velī ol canavaruñ dişisi kaçdı (22b/10-11).
- Eydür yörüñ, çeriye bildirüñ kim bu vilāyetin gergedānları çoklıkdur (9b/11).
- Hiç aña kāsıd göndermek vechi yokdur (25a/17).
- Geldük imdi şehrden dağı Behrām oğlı gördi kim atası, atasınuñ ‘emmisi kaçd kılup şehrüñ çapusına yörüdiler revān (167b/12-13).

1.2.2.2. Sıfat tamlamasının özne olması

- Şol yanında yine dört tayısı oturmuş (36a/8).
- Şöyle kim her birisi Rüstem-i Dāsītān’dan haber virür (36a/9-10).
- İskenderi gördi nete şöyle kim bir muraşsa‘ taht üzere bir şahib-sa‘ ādet server oturmuş (37b/10-11).
- Şolunda dört yüz kırk dört server-i ser-firāz tırmış (37b/12).

- Tā ki geregince kara ahşam irişdi (39b/12).
- İki düşmen birbirini yüz be yüz görüşdiler (40b/16).
- Bir ulu göl olmuş (15a/6).
- Son sözüm budur saña pişbîn (12b/8).
- Her vezîr bir dürlü söz söyledi (9a/16-17).
- Gördi kim iki gürbüz pehlivan bir nice serverile piyâde olup kefen boyunlarına alup gelürler (104a/14-15).
- ‘Addur kim beglige bünyâd olur
Her vilâyet ‘adlile âbâd olur (149a/2).
- Latîf çayır ve çimenler yir yirin döşenmiş (26a/3-4).

1.2.2.3. İsim-fiil grubunun özne olması

- İy serverler ol canavarı siz istemek hâcet degül (23b/3-4).
- Velî yâ server evile barkla, ‘avrat oğlan birle varmak düşmene karşı devlete, sa‘adete yardımdur (34b/3-4).
- Âşi olmak devlete key şum olur
‘Ağ olan şehlere meşyüm olur (36b/4).
- İy Turhan ‘avrat oğlan koyup gitmek bilene katı ‘ârdur (47b/15).
- Neyleyüp nitmek gerekdür didi. (34a/13).
- Kız kendüsü rıza virse, birüñüzi dilese, virme vâcib idi. (11b/2-3).

1.2.2.4. Sıfat-fiil grubunun özne olması

- ‘Âsi olan baña iş başarmadı
Devleti dağı ileri varmadı (36b/7).
- Böyle duymış yazan ol hattı ‘ayân
K’iy cihân mülkin gezüp bunda gelen (14b/8).
- Bunlara varan taħammüllü gerek
Tā ki döye bunlaruñ sözüne yürek (35b/5).

- Ol zamandan berü ben kuluñ dağı hiç kuyuya taş bırakduğum yokdur didi (14a/13-14).
- Ya'ni demek olur kim bu hattı bu levhe yazan Merrih hamel burcındayken dünyāda pādīšāh imiş dedi (28a/8-9).
- Bilesin kim bunu yazduran tamām Şāh Süleyman idi 'aleyhi's-selām (14b/10).
- Oldur ağı işleden cümle işi (9a/6).

1.2.2.5. Bağlama grubunun özne olması

- Server ve selātinler birbiriyle görüşdiler, soruşdılar (21a/17).
- Şāh-ı cihān konup oturduğı göl vaqt güneş kubbe-i felege ağduğınca şöyle ıssı oldu kim at ve er oturduğı yirde dere ğark oldılar (15a/11-12-13).
- Server u selātinler dağı şāh ardınca sürdiler (6b/15-16).
- Gümredi gökler gibi tabl u duhūl
Ol gümüldüden yacandı ins u ğul (40b/10).
- Andan Mihrācla Dilşād tağ etegine nazar kıldılar, ne gördiler (52b/12-13).
- Müşteriyle Türk elçisi gitdiler (37b/3).
- Mihrāc Han birle karındaşı tayılarıyla ol püştenüñ üzerine çıkup tırdılar (39a/11-12).

1.2.2.6. Unvan grubunun özne olması

Farsça kurallarla oluşturulmuş olan unvan grupları da özne olarak kullanılmıştır.

- Andan şāh-ı Zü'l-ķarneyn eydür (16a/3).
- Yā Zü'l-ķarneyn Mihrāc Han Türkdür tūsendür. (26a/16-17).
- Bu böyle olıcağ bize dağı gerek şoldur kim Mihrāc Han ķandedür bilevüz. (29b/6-7).
- Şāh-ı Yunān böyle diyicek Eflātūn-ı Hakīm dağı edebile ilerü yöridi. (12a/8-9).

1.2.2.7. Ayrılma grubunun özne olması

- Şāh-ı cehān ‘ayş iderken leşker kavminden bir kişi geldi (115b/5).
- Başına kızıl altundan bir ışık urundu (53b/3).

1.2.2.8. İyelik tamlamasının özne olması

- Yā vezir-i hāş senüñ sözüñ bana ‘ayn-ı hımāyetdür (7b/1).
- Kimesneye añun muhtācı yokdur
Velikīn bil anuñ muhtācı yokdur (145b/14).

1.2.2.9. Tekrar grubunun özne olması

- Şöyle mişestān kim eni uzunı belürmez (4b/5-6).
- Gice gündüz birdür ata yörmeği
Hem karanlılıkda gözi görmegi (153a/3).

1.2.3. Özne yüklem uyumu

Metindeki cümlelerde özne ile yüklem arasında teklik çokluk bakımından çoğunlukla uyumun var olduğu görülmüştür.

- Pes buğur Sālār-ı Rum ol dün içinde cümle selātin serverleri kığırtdı (73a/5-6).
- Bunlar bu sözdeyiken ol canavar yine kağ kağ diyü çağırdı (16a/1).
- Serverler anı göricek vehm alup yine bir yir durdılar (5b/13-14).
- Şāhile selātinler buğur göl kenārına geldiler (3b/9).

Ancak az da olsa bu uyuma aykırı örneklere de rastlamak mümkündür. Bu durum, eserin konuşma dilinden yazı diline aktarılmış olma ihtimali dikkate alındığında konuşma dilinin kuralsızlığıyla açıklanabilir.

- Pes buğur yine şāh-ı cihān yola girüp gittiler. Altı gün yörüdiler. Yedinci gün bir dırahtistāna irdiler (4b/4-5).

- Andan ‘Irākī’ dađı ol on iki serverle sūvār olup gittiler (4b/16-17).
- Şāh-ı cihān anı göricek ol kişiye dağı yakın vardılar (3b/14).
- Gah yedisi Behrāmı başdılar. Gah Behrām yedisin getirüp gerü durdı (96a/1).
- Otuz üç selātin, kırk dört vezīr, üç yüz on üç server, yedi yüz yetmiş mübāriz dilāver, kırk biñ er şāhile sūvār olup sancağ alem götürüp yöriyü çadurdan çıkdılar (10b/8-9-10).

Çokluk eki almış isimlerin özne olduğu cümlelerde yüklem bu günkü Türkiye Türkçesinde olduğu gibi hem teklik hem de çokluk şeklinde kullanılır.

- ‘Irākī’ düşicek serverler yine Behrām Bercānīnün üzerine üşdiler (100a/3-4).
- Şāhile cümle selātinler anı gördi (100b/4).
- Gergedanlar dağı seyli-var geldi, irdi (10a/6-7).
- Kulaklar ker olup sinelerde zehreler çāk oldı. ‘Akıllar şasdı (11a/3-4).

Sayı sıfatları ve birden fazla özel isim özne olduğunda yüklem çokluk eki almış çekimli bir fiil olabilmektedir.

- Rāvī kavlince Hüsrev, Mihrāc, Ehrām, Behmen tā şabağa dek sürdiler (102b/9-10).
- Behmen, Ehrām dađı gördiler kim bir selātin sūvār olup kendülere geldi (104a/15-16).
- Ol tarafından dağı Cihān Han, Mihrāc Han, Hüsrev Han, Kahram, Şeryāb server el-an Bercān gördiler kim düşmen seyl gibi şağlayu gelürken dersü atlarından yire indiler (164a/4-5-6).

1.3. Nesne

Metindeki nesnelere, belirtme eki almaksızın teşkil edilen belirtisiz nesne ile belirtme eki alarak oluşturulan belirtili nesne olarak iki grupta değerlendirebiliriz. Yüklem olan fiil, geçişli bir fiilse etkilediği bir nesne alırken, geçişsiz bir fiilse nesne almaz, kılıç ve oluş özne üzerinde olur.

1.3.1. Belirtisiz nesne

Belirtisiz nesne tek bir kelimedenden oluşabildiği gibi çeşitli kelime gruplarından da oluşabilmektedir. Bu tür nesnelere genel ve herhangi bir varlığı karşılar.

1.3.1.1. Tek bir kelimenin belirtisiz nesne olması

- Kimi gürz, kimi sünü eline aldı (5b/8).
- Yâ Zü'l-karneyn Hind vilâyetinde ol bir kapuya kim taş bıraktım (14a/12-13).
- Uş saña ni' met gönderdi (4a/11-12).
- At çekdiler (12a/3).
- Bu çâha taş şalarlar (14b/1).
- Dilşâd Bânü gördi kim Süheyl-i Surhî kendüye ok ergiremez (59b60a/17-1).

1.3.1.2. Kelime gruplarının belirtisiz nesne olması

İsim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, bağlama grubu, yönelme grubu metinde nesne olarak kullanılmaktadır.

1.3.1.2.1. İsim tamlamasının belirtisiz nesne olması

- İnişe inicek çoklık yemiş ' ağaçları gördiler (8b/4-5).
- Hak Te' âlânın hikmeti tanıdılar (4b/6).
- Ma' mür vilâyetleri geşt kılalum (7b/3).

1.3.1.2.2. Sıfat tamlamasının belirtisiz nesne olması

- Hak Te' âlâ baña kısmet kılup virdüğü rızktan gayrı nesne yimezem (4a/13).
- Ol yüz altmış biñ erden kırk bin er seçdiler (8a/1-2).
- Ol yoğuşda hüb hoş bînar gördiler (8a/17).
- Her vezîr bir dürlü söz söyledi (9a/16-17).
- Gördi kim ol mu' teber sunun kenârında bir hoş ak mermer direk dikmişler (11b/14-15).

- Gördi kim ol direge birkaç satır yazı yazmışlar (11b/16).
- Velī yā Zū'l-ḳarneyn su kenārında bir hoş ak mermer direk gördüm (12a/1-2).
- Göz irimi yerde bir ak nesne gördiler (14a/7-8).
- ‘Irāḳī böyle diyicek pes buğur Şāmus-ı Şāvi atından inüp ol cāha bir taş bıraktı (14a/14-15).
- Bir elinde bir kesük baş ve bir elinde bir yalın kılıç dutar ve bir yüzinde dağı birkaç satır yazı yazmışlar (27b-28a/17-1).
- Andan yir yirin birer ağaç götürdiler (6a/12-13).
- Hazrete anı gördi kim bir şahş bir boz ata süvār olmuş, yeşil libās geymiş, ak ‘imāma şarınmış, eline bir yeşil şefte almış, ḳible tarafından çıkageldi (6b/12-13).
- Göz irimi yerde bir ak nesne gördiler (14a/7-8).
- Ḳursaklarından birer boncuk çıkardı (15a/17).

1.3.1.2.3. İsim-fiil grubunun belirtisiz nesne olması

- İhtiyāt lāf ile hevmile seni korkutmak ister (78a/14).
- Senün mübārek yüzünü görmek diler (144b/13).
- Rāvī ḳavlince Ḳahrām ḳapuya girmişken girü dönmek diledi. (170a/10-11).
- Sen atañla ceng idersin ne ‘aceb
Ata başın kesmek idersin taleb (172b/8).
- Bu tılısmı açmak istersen ‘ayān
Diñle saña şerhini ḳılam beyān (185a/10).

1.3.1.2.4. Bağlama grubunun belirtisiz nesne olması

- Hayma ve çadır ḳurdılar (10a/16).
- Server sergirān pehlivanlara pehlivanlara, mübāriz mihterlere, emir u sipāhiye, haşeme ve hademe, māl u genc sim ve zer , at u kılıç, süñü, ḳalkan cebe ve cevşen, geyim, geçim kiş u kurbān, tīr u kemān üleşdirdiler (26b/8-9-10-11).
- Cebe ve cevşen geydi (10b/6).

- Surna ve nefirler urdılar (52b/9-10).
- At ve ton iklim al' a bağısladı (57a/13-14).
- Çadır ve hayma kırdılar (15a/8).

1.3.1.2.5. Unvan grubunun belirtisiz nesne olması

- Yā Zü'l-arneyn bu gelene Behrām-ı Bercānī dirlermiş (90a/13).

1.3.2. Belirtili nesne

Metindeki belirtili nesnelere ya tek bir kelimedenden ya da kelime gruplarından oluşmaktadır. Bu tür nesnelere belirtme eki olarak -ı, -i eki kullanıldığı gibi -n belirtme ekinin kullanıldığı örnekler de vardır.

1.3.2.1. Tek bir kelimenin belirtili nesne olması

- Leşkeri helāk idevüz (13a/9).
- Yir kıomadum ki anı istemedüm (14b/13).
- Ol künbed gibi başını dağı şaldı (5b/11).
- Dağı ol 'adu ve canavarlara karşı atını sürdi (6b/14).
- Sözi çok kılmayalum (15b/12).
- Şāhile selātinler anı işitdiler (15b/15).
- Ola bunu korkıdavuz ya buña bir zafer buluvuz didi (5b/16).
- Bu aman bilmez yağıdan bī-melāl
Sen hālāş eyle bizi yā zü'l-celāl (11a/7).
- Pes buğur 'Irāķī dağı kemendini düşürdi (3b/8).
- Sözü uzatmayalum (15a/5).
- Aç ağzunu yidüreyin didi (4a/12).

Sadece -n ekinin kullanıldığı örnekler de vardır.

- Gergedān dağı yedi yılda bir kez boynuzın döker (9b/6-7).

- Devletin becerdi leşkerin esirgedi (12b/17).
- Şāh-ı cihān hüküm ol on beş kez yüz biñ er kondılar ve leşkerde ne kadar çadır ve otak, hayma ve hargāh barunıgāh eyvān seyvān var ise cümlesin kırdılar (29a/9-10-11).
- Yā Sikender-i cihān nitekim şıgın geyik yılda bir kez boynuzın dökerler (9b/6).

Yine metinde -nı ekinin kullanıldığı örnekler de vardır.

- Bunı baña bildürivir didi. (62b/9).
- Şāhile cümle selātinler anı gördi. (100b/4).
- Bunı bunda koyalum dursun yaşa
Yene İskender sözün iltem başa (97b/11).

1.3.2.2. Kelime gruplarının belirtili nesne olması

1.3.2.2.1. İsim tamlamasının belirtili nesne olması

- Şāhuñ leşkerini gördiler (6a/13).
- Kim İskenderüñ başına bir vakı‘a gelse gerek anuñçün kimseniñ sözüni kabul kılmaz, dönmez didiler (13b/15-16).
- Sālār-ı Rum dağı ol canavarı göricek anuñ hilkatini ‘acebledi her a‘zası bir canavara beñzedigüçün (6a/9-10).
- Keyd Şāh böyle diyicek İskender Keydüñ sözüni begendi, kabul kıldı (7b-8a/17-1).
- Cümle ceng āletin ārāyide itdi (10b/7).
- Yā Zü‘l-ķarneyn bu sunuñ aşığasın, yukarusın seyr kıldum, gördüm (11b-12a/17-1).
- Serverlerüñ zaħmlusın şardılar, kırılmışın defn itdiler (7a/2).
- Nite Behrām-ı Bercānī evvel yigitligi çağında Cihān Hanuñ kızın almışdı (156b/5-6).
- Pes buğur Dilşād dağı evvel üzerinden ‘ayş ve ‘işret libāsını çıkardı (52a/16).

1.3.2.2.2. Sıfat tamlamasının belirtili nesne olması

- Yā ḥakīm bu ‘acāyib hattı görelüm (12a/7-8).
- Ben bu suyu geçeyin (13a/4).
- Şāh-ı Zü’l-ḳarneyn Süleymān peygamberden bu tārihi kim diñledi, döndi. (15a/2).
- Ol kuş kursağından çıkan mührenüñ hassiyetin bildi (15b/6).
- Pes buğur şāh-ı cihān ol kırk biñ erden yedi biñ gereklü güzidesin seçdiler (14a/2).
- Bir elinde bir saru cam dutar ve levhüñ bir yüzünde dağı birkaç satur yazu yazmışlar (189a/9-10).
- Kendüyi var ideni añlayamaz
Her lisāndan Ḥaḳ sözi diñleyemez (75b/7).
- Ol sa‘at içinde üstazlar bakırdan bir top düzdiler ki ulu içi boş (153b/13-14).
- Ki zeber dest elinde demürden bir çomak dutar (186b/6).
- Beñzer kim kaçan çeriden haber bilmediñüz didi (105a/4-5).

1.3.2.2.3. İsim-fiil grubunun belirtili nesne olması

- Nite aḥbār içinde şöyledür kim ol zaman Türkistānlar kalemle kağıd üzere yazu yazmağı bilmezlerdi (37a/11-12).
- Zulmi terk itmegi cānile düriş
‘Adl pişe eylegil kim budur iş (148b/17).

1.3.2.2.4. Sıfat-fiil grubunun belirtili nesne olması

- Şimdi biz bunda gelüp konuğımızı gördiler, ögdiler, belgülediler (29b/5).
- Kendüyi var ideni añlayamaz
Her lisāndan Ḥaḳ sözi diñleyemez (75b/7).
- Şāh-ı Rum ol kapudan görüneni teferrüc kılurken ḳapunuñ üstin rükn taşında bir
‘acāyib ḥaḫ gördi. (139b/13-14).

Sıfat-fiil grubu –n belirtme hâli ekini alarak da belirtili nesne olarak kullanılabilir.

- Başında ayağında mermer hece taşın dikdiler ve dahı başı taşına ‘Aşrân kimdigin, bunda kimüñle geldügin, ne sebeble öldügin târih birle yazdılar (23b/14-15).
- İskender leşkeri gelüp ol sahrâya konduğın söyleşüdururlar (30a/1).
- Atasınıñ ‘emmisi Behmen gibi gürbüz pehlivānı bir süñü lu‘ buyla atından şöyle yıkdı kim Behmen nice yıkıldığın bilmedi (174a/8-9).

1.3.2.2.5. Bağlama grubunun belirtili nesne olması

- Hâk Te‘ālā devlet ve nuşreti kime virür didi (38b/7-8).
- Ve dahı Erdüvan-ı Hindüyı ve Civān-baht-ı Sindüyı kırk biñ erile leşkerüñ sağ kolına gönderdiler (39b/16-17).
- Karavul ve bir dahı Müselsel-i Sistān’ı ve Kilāb-ı Kūfi’yi kırk biñ erile leşkerüñ sol kolına gönderdiler (39b-40a/17-1).

1.3.2.2.6. Ayrılma grubunun belirtili nesne olması

- Yetmişinden yedisin, yedisinden birisin gergedanlaruñ güzide kıldı (53b/8-9).
- Dahı üçden ele gireni kıralum (74b/1).
- ‘Aşım dahı Dilşād gürzine çin-i pulāddan kalkan muqābil dutdı (66b/6-7).

1.3.2.2.7. Ayrılma grubunun nesne olması

- Kapu açılıcağ içinden bir ‘acāyib kara demürden Ādem şekli çıkdı. Ki zeberdest elinde demürden bir çomak dutar (186b/6).

1.3.2.2.8. Unvan grubunun belirtili nesne olması

- Evvel elçi gönderüp Mihrāc Hanı tatlu dille da‘vet mi kılalum yoğsa kendüyi derip leşker derşürmedin gāfilken üzerine mi varalum didi (26a/14-15-16).

- Tā kim Mihrāc Hānı Tırhanı gāfilken başadüşeler. (29a/6-7).

1.4. Yer Tamlayıcısı

Metinde yer tamlayıcısı olarak yönelme, bulunma ve çıkma hal ekleri almış kelime ve kelime grupları kullanılmıştır.

1.4.1. Tek bir kelimenin yer tamlayıcısı olması

- Zamāndan soñrası Zü'l-ķarneyn baş kaldurup serverlere eydür (3b/1-2).
- Şāh-ı Rum bārgāhına geldi (3b/10) .
- Selātinlere eydür (4b/2) .
- ‘Irākī anı göricek serverlere dağı gösterdi (5a/2) .
- Yā hākīm şimdi ben bundan girü dönicek begler selātinler baña serzeniş kılalar kim İskender bir sefere ‘azm kılmışken bir sudan ķorķdı, girü döndi diyeler (7b/5-6-7) .
- Eydür yörün, ķeriye bildirün kim bu vilāyetin gergedānları ķoķlıķdur (9b/11) .
- Yā Dilşād malını sakla bir gün saña gerek olur (113a/3-4) .
- Şöyle kim ol iki adam ejderhasınıñ süñüleri ellerinde zīr ve zeber oldı (168b/9) .
- Şöyle kim ağzından, burnından ķan geldi (152b/5) .
- Pes buğur ben ķuluñ dağı bir elümle ķulağın dutup bir elümle boynundan dutmişidüm (152b/3-4) .

Tek kelime halindeki yer tamlayıcılarından bazıları da iyelik tamlayıcısının tamlananıdır.

- Görelüm Hāk Te‘ ālā önümüzde ne ķomışdur didi (7b/17).
- Katımda yetmiş ķabīb vardı 119a/1).
- Tā kim sizlerün dürrin ķulağumuzda güşvār ķılavuz didi (148a/13-14).
- ķarındaşumla beni atumdan yıķdı (53a/5).

1.4.2. Kelime gruplarının yer tamlayıcısı olması

Metinde isim tamlaması, sıfat tamlaması, isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, bağlama grubu, birleşik isim grubu ile unvan grupları yer tamlayıcısı olarak kullanılmıştır.

1.4.2.1. İsim tamlamasının yer tamlayıcısı olması

1.4.2.1.1. Yaklaşma eki olarak yer tamlayıcısı olan isim tamlamaları

- Leşkerini selâtinlere, selâtinleri vezîrlere, vezîrleri Hâk Te‘âlâya ısmarlayup şâh-ı cihân serverlerle su kenârına geldiler (8a/4-5).
- İy selâtinler, görüñ kim cihân seyrânına kimler gelmişler ve nice rûzgârlar ‘ömr sürmüşler (3b/2-3).
- Şâhile selâtinler buğur göl kenârına geldiler (3b/9).
- Dağı ol şahs katına vardı (4a/10).
- İy serverler bu canavaruñ büyükligine bakmañ ve heybetinden korkmañ kim degme kez büyük gevdelü cigersüz olur (5a/12-13).
- Pes buğur ayağına kemend taqup sürüyü şâh-ı Zü’l-karneyn katına getürdiler (6a/8-9).
- Kimini sura iledüp kayalar kovuğına dıkdı (8a/12-13).
- Şâh-ı Rum böyle diyicek selâtinler dağı yolından şapup şâhile agaç sāyesine gelürler (21b/12-13).
- Pes buğur ayağına kemend taqup sürüyü şâh-ı Zü’l-karneyn katına getürdiler (6a/8-9).
- Gevde büyükligine bakma i yâr
Kim hüner içden gerekdür şehriyâr (4b/15).

1.4.2.1.2. Bulunma eki olarak yer tamlayıcısı olan isim tamlamaları

- Ağaç dibinde bir kişi oturur (3b/13-14).
- Ol gice su kenârında yatdılar (8a/14).

- Dere ağzında kondılar (7a/5-6).
- Bâki leşkeri bu su kenârında koyalum (7b/15-16).
- İniş dibinde kondılar (8b/7).
- Ol ağaç sāyesinde uyurlar (21b/14-15).

1.4.2.1.3. Ayrılma eki alarak yer tamlayıcısı olan isim tamlamaları

- Taberistān vilāyetinden yüz yigirmibiñ er katına cem‘ kıldı (156a-157b/17-1).
- Beşinci gün ol bî-pāyān mîşe içinden çıkdılar (7a/3-4).
- Varsa ‘aqluñ işbu remzi añla sen
Añlamazsañ añlayandan diñle sen (12a/8).
- Cehdile girmezmiş gayret ele
Gayret oldur kim saña Hakdan gele (103b/4).
- Dağı Turhana uzaklayınca put içinden söylerdi. (32a/16-17).

1.4.2.2. Sıfat tamlamasının yer tamlayıcısı olması

1.4.2.2.1. Yönelme eki alarak yer tamlayıcısı olan sıfat tamlamaları

- Rāvī kavlince bir ‘acāyib kühistana irdiler (7a/4).
- İkinci gün ‘ale’s-şabāh yolları bir ‘acāyib ‘akabeye ya‘ni bir yokuşa irdiler (8a/15-16).
- Yarındası bir ‘acāyib sahrāya yetdiler (9a/10).
- Günle bir mu‘teber suya irdiler (9b/14).
- Ol direkdeki hatta nazar kıldı (12a/6).
- Yā señündür şabr idelüm n’idelüm
Çünkü geldüñ işbu yola gidelüm (9a/7).
- ‘Irāķī öñlerince ol su kenârındaki dikilü mermer direge geldiler (12a/5-6).

1.4.2.2.2. Bulunma eki alarak yer tamlayıcısı olan sıfat tamlamaları

- Ol yokuşda hūb hoş bınar gördiler (8a/17).

- Şöyle tağıldılar kim ikisi bir yerde kalmadı (6b/17).
- Çok zamandan berü bu kal'ada olurlar (149b/16).

1.4.2.2.3. Ayrılma eki alarak yer tamlayıcısı olan sıfat tamlamaları

- Gördiler kim ol tağdan bir kara kuş uçmuş, kanat bükmiş gelür (19a/5).
- Söz dutup çün kim bu yoldan dönmedüñ
Kim ne didise sözine uymaduñ (9a/2).
- Bunlar bu sözdeyiken ol taraftan yine Behrām Bercānī ol otuz biñ erile süvār oldılar (164a/10-11).

1.4.2.3. İsim-fiil grubunun yer tamlayıcısı olması

- Henüz 'ömrlerine toymayup hasretile gitmişler ve ecel çenginden kurtılmağa çäre bulamamışlar (3b/3-4).
- Şabaḥ olıcaḳ başladı yine güneş kızmağa (16a/16-17).
- Velī rāvī kavlince şöyle ıssı oldı kim kimse gölgeden barmağını çıkarmağa mecāli yoğdı (16b/15-16).

1.4.2.4. Sıfat-fiil grubunun yer tamlayıcısı olması

- Bunları yaradana tapşañ (146a/3).
- Velī kendüye gürz urana bir 'acāyib kin dutdı (170a/9-10).
- Saña düşmen olanlara kılıç urayın (88b/7-8).
- Ben bu gelenlere karşı varayın (104a/12).
- Er aña dirler kim ol eyelük bile
Eylüğüñüz görene hem eyelük kıla (177b/14).
- Sizi yokdan var edene tapuñuz
Küfr ü şirket çapusını yapuñuz (181b/15).
- İy Turḥan 'avrat oğlan koyp gitmek bilene katı 'ārdur (47b/15).

- Her işi işleyene şöyle ki var
İşledüg' işden yakın Hâkdur i yâr (52a/5).
- Nice bir leşker içinde durasın
Her gelene leşkerüñ kişküresin (55a/7).
- Yâ Zü'l-ķarneyn bu gelene Behrām-ı Bercānī dirlermiş (90a/13).
- Kendözin bilmeyene çerh bildürür
‘ Ālemüñ halkımı aña güldürür (97a/12).

1.4.2.5. Bağlama grubunun yer tamlayıcısı olması

- Velī bizlere ve bizden sonra gelenlere bu öğidin idüp gitdügi naşihatdur didi ve şāh-ı Rum rikķat kılup ağladı (3b/1).
- Görđi kim enine ve uzunına göz irmez (9a/11).
- Selātin ve serverlere eydür (38b/2).

1.4.2.6. Birleşik isim grubunun yer tamlayıcısı olması

- Ol geldi ol canavar evvel Şāfi Rustaniye irdi. (6a/3-4).
- Andan İskender-i cihān, Suvti Hana eydür (26a/8-9).
- Velī rāvi kavlince Şābur Şāha, Müjdād Şāha, Merçin Şāha, Civānbaht Şāha, Serpāl Şāha dağı cümle serverlerle haber kıldılar kim Behrāmuñ oğlı Ķahrām atasınuñ çadırına gelmiş diyü (171b/4-5-6).

Farsça tamlama biçiminde oluşturulmuş isim tamlaması, metinde çok sık kullanılmıştır. Bu tür tamlamalar da yer tamlayıcısı olabilmektedir.

- Andan şāh-ı cihān Eflātun-ı Hakīme eydür (3b/17).
- Şāh-ı Rūm böyle diyicek pes buğur ‘Irāķī dağı rikāb-ı katırından şāhuñ haş ni‘ metlerinden çıkardı (4a/8-9).
- Andan şāh-ı serverlere eydür (99b/5).

1.4.2.7. Unvan grubunun yer tamlayıcısı olması

- Mihrāc Hāndan Turhandan korkmadın didiler (29a/16).
- Tanışaklarūñ ittifākın şuña irgürdiler kim hanlarına ya' ni Mihrāc Türke, Turhan Türke haber kılalar. (29a/17).

1.5. Zarf

Metinde kelime ve kelime grupları hâlinde pek çok zarfa rastlanmaktadır.

1.5.1. Tek bir kelimenin ek almadan zarf olması

- Ol ihtiyāt birle becid gitdiler (9b/13).
- Şāh-ı cihān yine tekrār şordı (18a/2).
- Geldük imdi bu taraftan dağı şāh-ı cihān selātinler ile bu hāli göricek şād u hürrem ol Hāk Te' ālāya çok şükr kıldı (11b/7-8).
- Ol direkde böyle yazmışlar iy cān
K'iy cihān mülkin dutan şāhib-ķırān (12a/11).
- Hüb, ustazāne, rüşen kazımışlar (17a/3).
- Şāh-ı cihān yine tekrār şordı. (18a/2).
- Yā hākīm nice perişān olmayalum ki ceng ü cidāl yoğiken bunca sipāhi hīç yere helāk oldı, sudan yemişden didi (8b/10-11).
- Otunı suyunu vāfir gördiler (24b/9-10).
- Yigirmi bir gün gece yatup gündüz gitdiler (25b/17).
- Şöyle yatdılar kim hiç deprenmediler (24b/5).

1.5.2. Kelimenin ek alarak zarf olması

1.5.2.1. Eşitlik hâli alan kelimenin zarf olması

- Şāh-ı cihān dağı ol bu boz atıyı göricek rahşını anuñ ardınca sürdi. (6b/14-15).

- Kurtarursañ toğru yolca gidesin
Sen seni ehl-i na^ç imden idesin (62a/3).
- Dilşād dağı hūkm kıldı kim anlaruñ katına vara tā kim şāh-ı cihān pādişāhlar erkānınca dūğün kıla (112b/14-15).

1.5.2.2. Vasıta hâli alan kelimenin zarf olması

- Ol aradan Mihrāç Hān yine tayılarıyla leşkere geldiler (40a/6-7).
- Günle bir mu^ç teber suya irdiler (9b/14).
- Velī dilersenñ kim düşman üzere asānılığla gālip olasın (32b/3-4).
- Ol vaktin putlarımızuñ haqqın bağılın göresin didi (180b/8).
- Nice elçi ol vaktin kim Şāh-ı Zü'l-kerneyn Hüsrevile Mihrācı kov (157a/1).

1.5.2.3. Yön hâli alan kelimenin zarf olması

- Dişleri dağı egri egri hançerleyin ağızlarından taşra durur ve sīneleri dağı gergedan sīnesine beñzer (116a/13).
- Göçümle ya^ç ni eviyle oğlı kıızı ^çavratıyla Mihrāç Hān ulusını bu resme göçirecek tayları ilerü yörüdiler (33b/9-10-11).
- Yā şahs İskender-i Rūmī katımıza gelmek dilerse salţanatın taşra kosun. (145a/1-2).
- Ser-firāz eyler anı bir nice gün
Soñra döner bađrına urur dūğün (97a/7).

1.5.2.4. –layın eki alan kelimenin zarf olması

- Nete şöyle kim qadd u qālīb otuz eriş meyl mināre mişāl başı künbed gibi gözleri
^ç Arab ocağınlayın yanar (89b/7-8).

1.5.3. Kelime gruplarının zarf olması

Kelime gruplarıyla oluşturulan zarflara da metinde rastlanmaktadır.

1.5.3.1. İsim tamlamasının zarf olması

- Ben kuluñ Hüsrevle Mihrācuñ ardınca varayın (114b/10).
- Pes buğur çihil pāy-ı ‘Irākī̄ üzerinden sāz ve seleb giydirüp sağ u sol tulumlar bağlanup ol şāhuñ önünce suya girdi (8a/6-7).

1.5.3.2. Sifat tamlamasının zarf olması

- Yedi yüz yıl inmedüm atdan ata
Binüben seyr eyledüm mülki ata (12a/16).
- İki gün, iki gice becīd sürdiler (14a/6).
- ‘Āşi oldı baña bir dīv ol zamān
Kaçdı benden on yedi yıl iy filān (14b/12).
- Şāh-ı cihān selātinlerle leşker önünce giderken bir canavar kağ kağ deyü üç kez ötdi, çağırdı (15b/14-15).
- Urdı ol bünyāda bir kez iy emīn
Kaçmasıyla üç pāre kıldı yakīn (17b/4).
- Yedi yüz kişiyle geldi (21a/11).
- Yigirmi dört günde varur becid gidicek didi (30b/5).
- Kim Rum pādişāhı Sikender vilāyetimize geldi ağır çeriyle (31b/7-8).
- Yedi gün yörüdiler (3b/12).
- Yā ḥakīm bu ne ḥikmetdür kim bunca gergedān boynuzı bu yere ne ‘aceb dökülmüş (9b/3-4).
- Altı gün yörüdiler. Yedinci gün bir dıraḥtistāna irdiler (4b/5).

1.5.3.3. İsim-fiil grubunun zarf olması

- Yā Zü’l-ḳarneyn güldüğüm şoldur kim Kāvus Şāhuñ bu bināyı yapup göge irişmege kaşd kılduğı, senüñ daḥı cānib-i şarkdan, güneş matlı‘ına muḥḥali‘ olayın didigine beñzer bir kişi yüce yapuyıla göge nice irişürse cānib-i şarkıyya gitmekle daḥı güneş matla‘ına ol kadar irişür didi (18a/5-6-7-8).

- Pes buğur Cihān Hān yol yarağın kılup İskenderi alup kırk biñ erle cümle selāḫīn serverlerle ol ‘acāyibi görmege gitdiler (182b/8-9).
- Cihān Hānile görüſmege yöridiler (159a/13).
- Velī rāwī kavlince ſöyle ıssı oldu kim kimse gölgeden barmağın çıkarmağa mecāli yoğdı (16b/15-16).
- Anıñiçün konmağa yer bulamadılar (7a/7).
- Ol göl suyına ſulanmağa ol kadar kuş geldi kim çegrekden dağı çokluk (15a/13).
- İl kavminden Mihrāc ſāha haber kılmağa kim gitdi (30b/11).
- Yedi yedi on dört sancağ getirüp Cihān Hānile görüſmege yöridiler (159a/12-13).
- Atamı görmege geldüm (170b/17).

1.5.3.4. Sıfat-fiil grubunun zarf olması

- Ağduğınca ol su tağdan aſağa
Kayalar yüregi beñzer bir tağa (7a/10).
- Velī güneş kubbe-i feleke ağduğında ſöyle ıssı oldu kim leşker kavmi oturdukları yerde ſöyle derlediler kim ſanasın ſuya müſtağriğ oldılar (18b/5-6).

1.5.3.5. Zarf-fiil grubunun zarf olması

- Zamāndan ſoñrası Zü’l-ğarneyn baş kaldurup serverlere eydür (3b/1-2).
- Velī bizlere ve bizden ſoñra gelenlere bu öğidin idüp gitdüğü naſiḫatdur didi ve ſāh-ı Rum rikkat kılup ağladı (3b/4-5).
- Yarındası ‘ale’s-ſabağ göç kılup gitdiler (3b/11-12).
- Ya‘ ni dirāhtistān içinden giceye kalmayup çıkalar (4b/8-9).
- Andan ‘Irāḫī dağı ol on iki serverle süvār olup gittiler (4b/16-17).
- Pes buğur ayağına kemend takup sürüyü ſāh-ı Zü’l-ğarneyn katına getürdiler (6a/8-9).
- Yakın varıcak gergedānlar dağı yüz atluyı göricek girü döndi (11b/5-6).

- Kuşa ok dokunacak bir kez şöyle çağırdı kim ol yedi biñ er atlarınıñ üzerinde serāsime oldılar (19b/3-4).
- Böyle olıcak tākatumız oldu tāk
Korқudan döndük girü biz ittifaқ (33b/4).
- Mihrāc Han böyle diyicek yine tayıları eydür (33b-34a/17-1).
- Velī saña bir vaşıyyetüm oldur kim İskender-i Rūmī elüne giricek mecāl virme, öldür didi. (34b/5-6)
- Mihrāc at boynına düşicek Türkistān serverleri Mihrāc Hanı ara yere alup sancaқ u ‘alemi yerinde şalup kaçdılar.
- Velī maksudlarına irmedin düşeler (72a/7).
- Anı gördiler kim ol canavar yine kağ kağ diyü çağırdı (16a/8-9).

1.5.3.6. Tekrar grubunun zarf olması

- Karşu putına gah gah secde kıılır (32b/13).
- Kapuyı rīze rīze kııldılar (27b/6).
- Gözlerinden hasret yaşı katre katre indi (3b/5-6).
- Şöyle kim ellerinde kalkanları ok peykānından galbur mişāl delik delik oldu (57a/4-5).
- Gice gündüz işüñde durayın
Düşmenüñ dersü boynın urayın (86a/3).
- Kudreti varlığına bī-iştibāh
Dürlü dürlü yaratılmış uş güvāh (116b/10).

1.5.3.7. Edat grubunun zarf olması

1.5.3.7.1. “gibi” ile yapılan edat grubunun zarf olması

- Seher yili gibi sürdi ol ağırna irdi (11b/14).
- Sāyebānlar gibi sāyesinde oturdılar (18b/4).
- Bu tağı geregi gibi görelüm (19a/3).

- Çapduğı sipāhiyi kaynağından alınca anı gördiler kim ol yüksek tağdan ol urup düşürdükleri kuş gibi ol kadar kuş uçdı (19b/5-6).
- Şoran kişinüñ yüzüne hayvan gibi bağdı (26b/17).
- Şöyle kim oturduğı yerde yıldırım gibi şaķıdı (37a/6).
- İki taraıdan iki derya gibi leşker birbirine karşı yürüdi (40b/3-4).

1.5.3.7.2. “için” ile yapılan edat grubunun zarf olması

- İskender şāh kimse sözün kabul kılmayıcak selātinler için birbirine işāretleşdiler didiler (13b/14).
- Kiminüñ anbarları tölmiş tırur Kimisi bir lokma için cān virür (4b/3).

1.5.3.7.3. “şoñra” ile yapılan edat grubunun zarf olması

- Mihrāc Hān işbu resme ayş itdüğinden şoñra kendüyi dirdi (31a/10).
- Zamandan şoñra baş kıldırup eydür (31 a/17).
- Zamandan şoñra kendülerin dirüp yine revān girü döndiler (33a/8).
- Andan şoñra şāh-ı cihān hüküm kıldı (3b/6).

1.5.3.7.4. “berü” ile yapılan edat grubunun zarf olması

- Sabahdan berü bir kıızla ceng kıılır (67a/3).
- Ol zamandan berü ben kuluñ dağı hiç kuyuya taş bırakduğum yoğdur didi (14a/13-14).

1.5.3.7.5. “birle” ile yapılan edat grubunun zarf olması

- Kakımak birle şāhile serverlerüñ üzerine sürdi (22b/6).
- Pes buğur kakımak birle Türkistān serverlerine eydür (37a/6-7).

1.5.3.8. Bağlama grubunun zarf olması

- Rey ve tedbirle bir iş idelüm (13b/8).
- Kırk kişi gice ve gündüz şaklardı (32a/9).
- Can ve başıla düşmene kılıç ururlar (33b/16).

1.5.3.9. Tekrar grubunun zarf olması

- Gice gündüz Dilşāduñ ‘ aşkı odına yanardı (79a/14).
- Yedi gün gice gündüz gāh çağurdum, gāh inledüm, gāh sızladum (118b/17).
- Gice gündüz işüñde durayın
Düşmenüñ dersü boynın urayın (86a/3).

1.6. Cümle Dışı Ögeler

1.6.1. Bağlama edatlarının cümle dışı öge olması

- Ve gerni andan ki bunuñ gibi derbendlere girüp buncılayın sular geçüp leşker helāk olunca didi (7b/3-4).
- Ve dañı sāz u seleble bu boynuzlarına götürürlerdi (10a/9).
- Okı, ne yazmışlardur ve hem kimden tārih kalmışdur didi (11a/8).
- Liki işbu suyu geçüp gitmedüm
Cānib-ı şarkıyya ben ‘ azm itmedüm (12a/17).
- Yā Sikender-i rüzgār çün kim bu seferden dönmebligüñ yoğdur (7b/14-15).
- Söz dutup çün kim bu yoldan dönmedüñ
Kim ne didise sözine uymaduñ (9a/2).
- Nete şöyle kim ol tağdan bir zülāle beñzer ırmağ akmış inmiş ve dañı ol ırmağ kenarı iki tarafa dürlü dürlü yemişler (26a/2-3).
- Şöyle kim bī-kıyas, bī-hisāb. Şāh-ı cihān ol lañif cāygāhı göriceğ hükmi itdi (26a/4-5).

- Geşt idicek mülki çün hükmüñile
Taḳdīrle çün yoluñ bunda gele (12a/12).
- Çün ḥakīm baḳdı o türbe başına
Şöyle yazmışlar hecesi taşına (25a/10).
- K'iy cihānı geşt iden şāhib-ḳırān
Çün gelesin bu yire bir gün i cān (25a/11).

Cümle dışı öge olarak değerlendirilen kim, daḥı, bile edatlarından başka metnimizde **pes** edatına nadiren tek başına , çoğunlukla da **buğur** edatıyla birlikte **pes buğur** biçiminde rastlanır.

- Çerilerin de ḳıgırtıldılar kim yarın İskender birle ceng yarağında oluñ diyü(4a/7).
- Bu taraftan daḥı şāh-ı Zü'l-ḳarneyn on beş kez yüz biñ erile bindi (40b/2).
- Şāh-ı cihān anı göricek ol kişiye daḥı yakın vardılar (3b/14).
- Pes gerek kim sen de iy Mihrāc Ḥān
Hükmüme fermān olasin hemçü nān (36b/2).
- Pes yine ser-leşkerlere buyurdı (8a/1).
- Pes gerek kim sabr idesin her işe
Kim ḳırıla kim ḳala ve kim düşe (9a/3).
- Pes buğur ' Irāḳī daḥı kemendini düşürdi (3b/8).
- Şāh-ı Rum böyle diyicek pes buğur ' Irāḳī daḥı rikāb-ı ḳatırından şāhuñ ḥaş
ni' metlerinden çıkardı (4a/8-9).
- Pes buğur böyle olıcaḳ at yoşıdı, er yoruldı (4b/10).

1.6.2. Hitap gruplarının cümle dışı öge olması

- Yā 'Abdullah bu şimdi senüñ ḳatıña gelen Rum pādişāhı İskender-i Zü'l-
ḳarneyndur (4a/10-11).
- Yā server, İskender şāhuñ ni' meti mezīd olsun (4a/12-13).

- Bu develer de büyüktür gevdede
Yüregın gözle nicedür ey dede (5a/16).
- İşbu yere geldüğüme iy emîn
İşde buyıdı sebep ey pişbîn (14b/16).
- Yaydı aqlumı temâm iy şehriyâr
Kâbzuma almışidüm şöyle ki vâr (17a/10).
- Ol gururıle işit iy piş-bîn
Neyledüm ben salţanat içre yaķın (17a/12).
- Yâ Restetâlis bu yapu taşları gerçi kim bunda yatur (16b/5-6).
- Şöyle yüksek oldu ol bina i cān
Şanasın ol oldu busc-ı asmân (17a/17).
- Yâ vezîr ‘aceb bu yapu taşı ğayrı yerden bunda ne sebeple geldiği key ya kim
getürdi ola didi (16b/10-11).
- Āķıbet oldu sefer kıldı i cān
Böyle durur ‘âdet-i devr-i Āsumân (17b/13).

1.6.3. Ara sözlerin cümle dışı öge olması

- Bilesin kim bunı yazduran tamâm
Şâh Süleyman idi ‘aleyhi’s-selâm (14b/10)

2. BÖLÜM

KELİME GRUPLARI

2.1. İsim Tamlaması

Metindeki isim tamlamaları üç grupta incelenebilir.

1. İyelik grubu
2. Belirtili isim tamlaması
3. Belirtisiz isim tamlaması

2.1.1. İyelik grubu

Tamlayan unsuru şahıs zamiri olan, tamlanan unsuru ise iyelik eki almış olan tamlamalara iyelik grubu denir.

Teklik 1. şahıs

- benüm / heybetümden (31a/11)
- benüm / putumuñ (34a/5)
- benüm / ' ināyetüm (34b/2)

Teklik 2. şahıs

- senüñ / qatıña (4a/10)
- senüñ / sözüñ (7b/1)
- senüñ / ma' buduñam (34b/1-2)

Teklik 3. şahıs

- anuñ / hilqati (6a/9)
- anuñ / emri (9a/6)
- anuñ / ardı (6b/14)

Çokluk 1. şahıs

- bizüm / baş oynadığımız (33b/12)
- bizüm / kıymetimizi (76a/15)
- bizüm / işimiz (78b/17)

Çokluk 2. şahıs

- sizün / maşşüduñuz (76b/1)
- sizün / haberünüz (65a/4)
- sizün / üzerinize (62b/1)

Çokluk 3. şahıs

- anlaruñ / üzerine (57b/5)
- anlaruñ / hilkatine (116a/10)
- anlaruñ / havşalası (186a/11)

İyelik grubu tamlamalarda bazen tamlayanla tamlanan yer değiştirebilir.

- Didügidür saña kim iy bî-haber
Kullıgumdan benüm iderseñ güzer (23a/6).
- Çıkam üstine anuñ söyle ki var (17a/14).
- Hakkı yok mu atanuñ sende yakın
Sende ol haqqı unutma ki saşın (172b/13).

Bu tür tamlamalarda araya başka kelimeler de girebilir.

- bizüm bu kadar eksikliğimize (76a/17)
- onlaruñ dahı çoğı (20a/3)

Araya kelime girmesi dışında bazen tamlamanın unsurları yer değiştirebilir.
Bu tür tamlamalar, cümleyi yer bakımından tamlayan öge görevindedir.

- Bir belürsüz kimse geldi añsızın
İlümüze girdi bizüm iy güz̄in (64a/5).

2.1.2. Belirtili isim tamlaması

Belirtili isim tamlaması, ögelerinin kelime grubu olup olmamasına göre şöyle sınıflandırılmıştır.

2.1.2.1. Tamlayanı ve tamlananı tek kelime olanlar

- sunuñ / geçmekliğine (7b/9)
- sunuñ / kenārına (9a/16)
- gergedānuñ / çoqlığından (10b/16)
- bunuñ / dibi (14b/3)
- Türkistānuñ / mālikleri (26a/10)
- putınuñ / katı (32a/11)
- kiminüñ / anbarları (4a/3)
- Yemeninüñ / ölüsü (23a/16)
- temȳizüñ / maqāmı (3a/9)

Bazen bir tamlayana birden fazla tamlanan bağlı olabilir.

- Neçe kuşlar, aq kuş burnı, ayağı kazuñ başı, kanatları ucı kara büyüklükde dağı gögercince ola ya olmaya (15a/14-15).
- Z̄irā kim ta^c birde pādişāhlarıñ çerisi, kolı, kan(ad)ıdur (72a/4-5).
- Andan yir yirin Türkistān begleri, dil-āverleri, iş bilmiş, yaman yaḥşi görmüş erleri eyitdiler (31b/2-3).

Bazen de birden fazla tamlayan bir tamlanana bağlanabilir.

- Hüsrev-zem̄in Mihrāc Hanıñ, Turḥanıñ kayınatasıdur (65a/3-4).

- Yā Zü'l-ḳarneyn bu sunuñ aṣağasın, yukarusın seyr kıldum, gördüm (11b-12a/17-1).

İyelik grubu tamlamalarında olduğu gibi belirtili isim tamlamalarında da araya başka unsurların girdiği görülür.

- Yedisinuñ dañı avāzesi çıkmadı (14a/16-17).
- Dünyenuñ budur ser-encāmı i cān
Biñ yaşarsa ðañı ölür bī-gümān (57b/8).

2.1.2.2. Tamlayanı ve tamlananı kelime grubu olanlar

2.1.2.2.1. Tamlayanı kelime grubu olanlar

- Hāḳ Te'ālā / ḥazretine (4b/3)
- bu sunuñ / köprüsi (11b/10)
- ol binānuñ / bir pāresi (17b/6)
- cihān ḥalḳınuñ / güzīdeleri (28b/14)
- binā yapusınuñ / taşı (16b/3)
- degme kişinuñ / zehresi (22a/5)

Araya başka kelimelerin de girdiği görülmektedir.

- Hāḳ Te'ālānuñ netekim luḫfı (23a/9)
- ol sunuñ ne köprüsi (11b/12)

Tamlayanı sadece iyelik eki almış isim tamlamalarına Eski Anadolu Türkçesi döneminde çok rastlanır. İyelik ekinin belirtme özelliğinin etkisiyle oluşan bu yapı, bugünkü Türkiye Türkçesinde ilgi ekinin eklenmesi ile karşımıza çıkmaktadır.

- hecesi / taşındağı (25a/6)
- başları / ḳatına (22a/4)

- Gürcistān çerisi / üstine (82a/8)
- kafası / üstünde (95a/14)
- atası / kalkanında (168a/12)

2.1.2.2.2. Tamlananı kelime grubu olanlar

- kal' anuñ / mu' allaq kapusına (3b/7-8)
- kamunuñ / püşt ü penāhı (6b/6)
- sunuñ / bir tarafından (10b/5)
- sunuñ / yedi ferseng aşağası (11b/11-12)
- ol kişinüñ / iki gözi (3b/15)

Bu tamlama grubunda da araya başka unsurlar girer.

- Görüñ bu mübtelānuñ Hak Te' ālā hazretine bu teveccühi (4b/3).

2.1.2.2.3. Hem tamlayanı hem de tamlananı kelime grubu olanlar

- ol kişinüñ / iki gözi (3b/15)
- ol kal' anuñ / mu' allaq kapusına (3b/7-8)
- bu mübtelānuñ / Hak Te' ālā hazretine (4b/3)
- ol mu' teber / sunuñ kenārı (10a/15-16)
- ol sunuñ / bir tarafından (10b/5)
- mu' teber sunuñ / yedi ferseng aşağasına (11b/11-12)
- ol binānuñ / bir pāresi (17b/6)

2.1.3. Belirtisiz isim tamlaması

Metindeki belirtisiz isim tamlamalarını iki gruba ayırabiliriz.

2.1.3.1. Tamlayanı ve tamlananı tek kelime olanlar

- °ākıbet / fikri (3a/6)
- taḥayyür / deryāsı (3b/1)
- ḥasret / yaşı (3b/6)
- göl / kenārı (3b/9)
- şahş / katı (4a/10)
- şāh / leşkeri (6a/17)

Bu gün belirtili isim tamlaması olarak kullanılan bazı tamlamaların Eski Anadolu Türkçesi döneminde ilgi ekini kullanmadan oluştuğu görülür.

- Hak Te°ālā baña kısmet kılub virdügi rızkdan ğayrı nesne yimezem (4a/13).
- Yüz ıtoksan yıldur kimse emegin, kimse kazancın yimedüm (4a/14).
- Ne kadar kim söyledük işitmedün
Biz dedüğümüz işi hem itmedün (20a/8).
- Qahram daḥı bir darb süñü atası kalkanında söyle urdı kim kalkan Behrāmuñ
elinde çarḥ-var döndi (168a/12-13).

2.1.3.2. Tamlayanı kelime grubu olanlar

- ol su / kenārı (8a/2)
- server ve selātinler / cümlesi (10b/14)
- ol şahş / şeftesi (11b/4)
- ak kuş / burnı (15a/14)

2.1.4. İsim tamlamasının kelime grupları içindeki durumu

2.1.4.1. İsim tamlamasının başka isim tamlamalarında tamlayan unsuru olması

- Rūm leşkerinün / at yeñi (41a/13)

- Türkistān çerisinüñ / şoñu (43a/1)
- cihān halkınuñ / güzīdeleri (28b/14)
- binā yapusınuñ / taşu (16b/3)

2.1.4.2. İsim tamlamasının sıfat tamlamasında sıfat unsuru olması

- i' timād itdügi kişilere (1a/13-14)
- Behrām virdügi nāme (165b/15)
- İskender şāh gönderdügi avratları(50a/4)

2.1.4.3. İsim tamlamasının edat grubunda isim unsuru olması

- seher yili gibi (11b/14)
- sıgır kuyruğı gibi (5a/9)
- kendünüñ sancagı üzre (6b/4)
- Yemeninüñ ölüsi üzre (23a/16)
- Mihrāc hatırıçün (77b/17)

2.1.4.4. İsim tamlamasının aitlik grubunda isim unsuru olması

- taht üstündeki (27b/14)
- ağaç dibindeki (72a/8)
- sin üstündeki (134a/15)
- su içindeki (144b/10)

2.2. Sıfat Tamlaması

Metindeki sıfat tamlamaları öncelikle iki gruba ayrılır.

1. Niteleme sıfatlarıyla yapılanlar
2. Belirtme sıfatlarıyla yapılanlar

Niteleme sıfatlarıyla yapılan tamlamalar çoğunlukla kendi içinde üç gruba ayrılır.

1. Niteleme ismi ya da niteleme bildiren kelime grubuyla yapılanlar
2. Sıfat-fiil grubuyla yapılanlar
3. Edat grubuyla yapılanlar

2.2.1. Niteleme sıfatlarıyla yapılanlar

2.2.1.1. Niteleme ismi ya da niteleme bildiren kelime grubuyla yapılanlar

2.2.1.1.1. Sıfat ve ismin tek kelimedenden oluştuğu sıfat tamlaması

- ıssuz / yer (3b/16)
- yeşil / libās (6b/12)
- direkdeki / ھاٲٲا (12a/6)
- ‘acāyib / ھاٲٲی (12a/7-8)
- ulu / şāh (12b/11)
- ٲorٲaٲ / kişi /12b/11)
- yazılı / direk (13b/3)
- dipsüz / ٲuyu (14b/2-3)
- gereklü / serverler (14a/1)
- mermer / direk (11b/15)

Aynı ismi niteleyen birden fazla sıfat unsuruna rastlanır.

- Örtlenmiş, yanmış / yer ola(9a/16)
- Andan yir yirin Türkistān begleri, dil-āverleri, iş bilmiş, yaman yahşi görmiş erleri eyitdiler (31b/2-3)

Bazen de bir sıfat birden fazla ismi niteleyebilir.

- Bir altun tepsi içine dürlü dürlü / şekker, bādemler, ٲuř etleri birle aldı. (4a/9-10)

2.2.1.1.2. Sıfatı tek kelimedenden ismi kelime grubundan oluşan tamlamalar

- ‘acāyib / vehmnāk su (7a/15-16)
- ol / su kenārında (8a/2)
- bir / mu‘teber suya (9b/14)
- bir / aḳ nesne (14a/8)
- ulu / mermer direk (14a/10)
- bu / yapu taşları (16b/6)
- buncılayın / ser-firāz kūh (18b/1)
- mermer / hece taşı (23b/14)

2.2.1.1.3. Sıfatı kelime grubundan ismi tek kelimedenden oluşan tamlamalar

- sekiz yıl / ‘ömr (118b/13)
- dört şuffedeki / mālı (27b/13)
- yedi dürlü / mermer (139b/10)
- beş yekeklü / oḳla (22b/2-3)

2.2.1.1.4. Sıfatı kelime tekrarı olan sıfat tamlamaları

- dürlü dürlü / yemişler (26a/3)
- dürlü dürlü / renglerle andan (117b/15).

2.2.1.2. Sıfat-fiil grubuyla yapılanlar

- ol heybetile taḡdan aḳan / kayalar (7a/13)
- ırāḳdan yaḳından işiden / begler (13a/9)
- ol ḳuş ḳursaḡından ḳıḳan / mūhrenūñ (15b/6)
- becīd sürüp eyyāmile ol taḡdan dereye uḳan / suya (21a/14)
- leşker önünde olan / ḡavḡayı (24a/1)
- yā vezīrlar bu önümüzde görinen / ḳaraltu (9a/14)
- ol ḳarşısına duran / Türklere (44a/11-12)

- karavulda / duran serverlere (73b/11)

2.2.1.3. Edat grubuyla yapılanlar

- çınar talı gibi / kolları (22b/15)
- kalkın gibi / elleri (22b/15)
- bu canavar gibi / 'adūyı (23a/7)
- deryā-yı Hızır gibi / bir leşker (24a/6-7)
- deryā-yı ahterān gibi / bir çeri (33a/6)
- iki derya gibi / leşker (40b/3)
- rızqdan ğayrı / nesne (4a/13)
- şol kadar / gergedān (9b/1)
- meyl ve menāre mişāl / iki canavar (21b/14)
- dırahtīstan mişāl / sancağ 'alem (53a/14)
- kanı ol deryā mişāli / leşkerüm (45b/7)

Sıfat tamlamalarında sıfat ile isim arasına kelime girmez ama bu kurala uymayan örneklere rastlamak da mümkündür.

- Kanı ol şansuz şağışsuz çok erüm (45b/7)

2.2.1.4. Sıfatı aitlik grubu olanlar

- taht üstündeki / puta (27b/14)
- levh üzerindeki / haṭṭı (135a/)

2.2.1.5. Sıfatı sayı grubu olanlar

- on iki / serverle (4b/15-16)
- üç yüz on üç / server (10b/8)
- on yedi / yıl (12a/15).

2.2.1.6. Edat grubunun sıfat tamlamasının sıfat unsuru olması

- künbed gibi / kolları (82b/8)
- çin-i pulâddan âyine gibi / kalkınlar (83a/4)
- Behrâm-ı Bercâni gibi / servere (112b/7)

2.2.1.7. Ayrılma grubunun sıfat tamlamasının sıfat unsuru olması

- bakırdan düzülmiş / mücevvef (154a/8)

2.2.1.8. Sıfat tamlamasının edat grubunun isim unsuru olması

- İki taraftan iki derya / gibi leşker birbirine karşı yöridi (40b/3-4).
- Ol ihtiyât / birle becîd gitdiler (9b/13).
- Ol zaman/dan berü ben kuluñ dağı hiç kuyuya taş bıraktuğum yokdur didi. (14a/13-14).
- Kara atlas / birle üstini puşide kıldı. (32b/7-8).

2.2.1.9. Sıfat tamlamasının isim tamlamalarında tamlayan olması

- iki taş / ortası (7a/5)
- ol şahş / katı (4a/10)
- bu canavaruñ / büyüklüğü (5a/12)
- dört şuffeniñ / ortası (27b/10)
- ak kuş / burnı (15a/14)
- bu sözüñ / ma' nasını (139a/1)

2.2.1.10. Sıfat tamlamasının isim tamlamalarında tamlanan olması

- Bir katı yıl dağı çıktı ol zamân
Ol binānuñ / bir pāresini revān (17b/6).

- Şāhuñ çavuşları el-an Bercān çerisin leşkerüñ / bir tarafına kondurdılar (10a/13-14).
- Ol canavarlaruñ / bir kaçın dutdılar (116a/8).

2.2.1.11. Sıfat tamlamasının başka sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olması

- toköz yüz / yıl (12a/15)
- kıra ağlas / kefen (57b/3)
- biñ dürlü / söz (37a/10)
- dörd yüz / dilāverle (182b/15-16)

2.2.1.12. Sıfat tamlamasının başka bir sıfat tamlamasında isim unsuru olması

- bir / gülgün kadeğ (3a/10)
- eski / kıl çul (4a/1)
- muteber / sebz ağaç (3b/13)

2.2.1.13. Sıfat tamlamasının aitlik grubunda isim unsuru olması

- ol mağaradaki (113b/7)
- ol direkdeki (12a/6)
- bir yüzündeki (28a/9)

2.2.2. Belirtme sıfatıyla yapılanlar

2.2.2.1. İşaret sıfatıyla yapılanlar

- bu / deryāya (3a/3)
- bu / ħaberi (4b/1)
- şu / resme (30b/16)
- şol / resme (44b/15)
- ol / tarafından (41a/13)

O veya ol zamiri genellikle ol , nadir olarak o biçiminde kullanılmıştır.

- ol / serverler (31b/11)
- ol / haber (31b/16)
- ol / çadıra (32a/9)
- ol / Türkmen (37a/5)
- ol / demde (38a/1)

Bu gün kullanmadığımız şol ve işbu kelimelerine de metinde çokça rastlanır.

- şol / geyik südine (4a/14)
- şol / oturduğu taht yerinden (27a/13)
- işbu / yola (9a/7)
- işbu / suyu (12a/17)
- işbu / mühreler (15b/3)
- işbu / haıttı (14b/9)

2.2.2.2. Sayı sıfatıyla yapılanlar

2.2.2.2.1. Asıl sayı sıfatıyla yapılanlar

- iki / canavar (21b/14)
- iki / tarafa (26a/3)
- üç / gün (32a/4)
- yüz biñ / er (33a/3)
- üç yüz on üç / selâtin (37b/11)
- yedi / yerde (7a/7)

Sayı sıfatlarından sonra gelen isimler çokluk eki almaz. Bu Türkçenin genel bir kuralıdır. Metinde de bu genel kurala uyulmuştur. Ancak kurala uymayan örneklere rastlamak da mümkündür.

- Şāh-ı Rūm daḥı ıartuqlarını řabūl kılup ol iki serverleri merřabaladı (151a/17).

Sayı sıfatları oluşturulurken “kez” kelimesinden yararlanılması da eserde sık rastlanılan bir durumdur.

- Gördiler kim on beş kez yüz biñ er şılup araste cenaḥ şılup alup durmuşlar (105b/2).
- Üç kez yüz biñ üç yüz altmış selātin serverile řāh-ı cihān daḥı Ğüsrevle Mihrāc Ğan ardınca ‘azm-i Ğavaristān şılup gitdiler (115a-115b/17-1).
- Şāh-ı cihān ḥükm ol on beş kez yüz biñ er şondılar ve leşkerde ne şadar çadır ve otař, ḥayma ve ḥargāh, baruniğāh, eyvān, seyvān var ise cümlesin şurdılar (29a/9-10-11).

2.2.2.2.2. Sıra sayı sıfatıyla yapılanlar

- dördüncü / gün (7a/8)
- üçüncü / ‘ale’s-şabaḥ (14a/7)
- beşinci / gün (7a/3)
- on beşinci / gün (24b/9)
- yedinci / gün (4b/5)

2.2.2.2.3. Üleştirme sayı sıfatıyla yapılanlar

- ikişer / kiş ü şurbanlu (31b/13)
- ikişer / şurbanlu (36a/11)
- birer / ağaç (6a/12)
- birer / bazarḥāne (6a/17)
- üçer / atlu (80b/7)

2.2.2.3. Soru sıfatıyla yapılanlar

- ne / kerān (3a/3)

- ne / metā[‘] (3b/7)
- ne / kudretdür /4a/4)

2.2.2.4. Belirsizlik sıfatıyla yapılanlar

- bir / sefere (7b/6)
- bir / sudan (7b/6)
- bir / ‘acāyib ‘aķabeye (8a/15-16)
- birkaç / satır (11b/16)
- birkaç / gün (13a/3)
- her / işe (13a/17)
- her / nesneden (17b/10)
- nice / serverler (21b/4)
- nice / Türkler (29b/16)
- hiç / kimse (15a/5)
- hiçbir / vilāyetde (38b/14)

Ayrıca -ki ekiyle sıfat görevinde kullanılan evvel kelimesi bu eki almadan da sıfat olarak kullanılmaktadır.

- Feth-i Metālib evvel oturduğu yerde maṭlab vardır (27b/1).

2.3. İsim-Fiil Grubu

2.3.1. –mAķ ekiyle yapılanlar

- Hiç aña kāsıd göndermek vechi yokdur (26a/17).
- Bir kişi kim sahib-ķırān ola bu suyu geķüp cānib-i şarkı teferrüc kılmağa ķorķa (12b/12-13).
- Ol göl suyına şulanmağa ol ķadar ķuř geldi kim ķegrekden dağı ķoķluk (15a/13).
- İl ķavminden Mihrāc řāha haber kılmağa kim gitdi (30b/11).

- Kaçan kim şubh enfās esmege başlayıcağ serverler önince ‘Irākī giderken karşusunda mişe içinden bir qaraltu gelür (5a/1-2).
- İyü adıla ölüm yegdür i yār
Yavuz adıyla dirilmekten ki vār (45b/12).
- Atasına atasıyla gelen Türkistān beglerine tantanasın göstermekçün nite rāvi eydür (45a/8-9).
- Nesneye benüm demekden key şağın
Cümle nesne Tañrınıñdur bil yağın (58a/8).
- Şeytān-ı racīm İskender şāha iğvā virmek kaçdını kim kıldı (62a/4).
- Qandan gelürsiz ve hem bunda bizüm nazarumıza gelmekden mağşūdına söyle (79b/7-8).
- Nete şöyle kim Hakkı koyup bir cansuz müsevvā nesneye tapmak söz degül (63a/5-6).
- Oğlanlarıñı azād itdügi şoldur kim seni gāfil kılmak ister (28a/11).
- Nefs key ser-māyedür iblise bil
- Ādemi azdurmağa her ay ve yıl (61b/17).

2.3.2. –mA ekiyle yapılanlar

- Nefs key ser-māyedür iblise bil
Ādemi azdurmağa her ay ve yıl (61b/17).
- Ger dilersenñ saña iblīs iy ağa
Yol bulmaya seni azdurmağa (62a/1).
- Yā Hüsrev anları dutulmağa dağı komazdığ (69b/11).
- Yā Zü’l-ğarneyn Türki tağıtmağa bizüm bir cengimüz qaldı (79a/3).
- Anları öldürmege sen qurtarasın, qomayasın (72a/10-11).

2.4. Sıfat-Fiil Grubu

2.4.1. –An ekiyle yapılanlar

- Bilesin kim bunu yazduran tamām (14b/10).
- Ol kuş kursağından çıkan mührenüñ haşşiyetin bildi (15b/6).
- Bunlara varan taħammüllü gerek (35b/5).
- Yā ‘Abdullah bu şimdi senüñ katıña gelen Rum pādişāhı İskender-i Zü'l-
karneyndur (4a/10-11).
- Dāhı ol āvāza gelen tarafa sürdiler, irdiler (5a/13).
- Her kazadan kişiyi saklayan ol
Hem kazayıla eri kaçlayan ol (52a/1).
- Zira her işi oñaran Hākdurur
Her iş üzre hākim u muṭlaḳ durur (51b/17).
- Böyle duymış yazan ol hattı ‘ayān (14b/8).
- Her işi işleyene şöyle ki var
İşledüg’işden yakın Hākdur i yār (52a/5).

İsim unsuru ile sıfat-fiil unsurunun yer değiştirdiği örneklere de rastlanır.

- Oldur aḫī işleden cümle işi (9a/6).

Bazen de şiirli anlatımın ve konuşma dilinin etkisiyle yer değiştiren bu unsurların arasına başka kelimeler girebilir.

- Her yüzün düşmişi oldur kalduran
Hem yine azğunlaruñ boynın uran (52a/2).

2.4.2. –r,-Ar ekiyle yapılanlar

- Nete şöyle kim ol tağdan bir zülāle beñzer ırmak akmış inmiş ve dağı ol ırmak
kenārı iki tarafa dürlü dürlü yemişler (26a/2-3).

- Ğāfilin başdı benüm leşkerüm
Harca sürdi işe yarar erümi (64a/6).

2.4.3. –dḷk, -dUk ekiyle yapılanlar

- Yigirmi ikinci gün güneş kubbe-i felege dikildügi dem bir hoş tağ dibine irdiler (25b-26a/17-1).
- Leşkere yakın erdikleri vakt leşkerün önünde ‘ acâyib gavğa oldu (23b/17).
- Restatâlis böyle diyicek pes buğur şâh-ı cihân ol kuyu kenârında gördügi dikülü mermer direge nazar kıldı (14b/3-4).
- Eyyâmile ol gergedân leşkeriyle ceng itdügi suya yetdi (21a/9).

2.4.4. –ṃḷş ekiyle yapılanlar

- Ol yirde yapılmış yapu taşına beñzemez (16b/4).
- Pes buğur birkaç iş görmüş Türk dilâverlerin Mihrâc Hana gönderdiler (29b/1-2).
- Ğayri yerden gelip dökülmiş taşa beñzer (16b/4).
- Andan yir yirin Türkistân begleri, dil-âverleri, iş bilmiş, yaman yahşi görmüş erleri eyitdiler (31a/2-3).
- Güneş mağrib tarafına ğuruba nüzül itmege yakın gelicek İskender Şāhuñ ol deryāleyin konmuş oturmuş çerisinüñ üzerine geldiler (39a/9-10-11).
- Ol dikilü direkdeki yazılmış hatta nazar kıldı (12a/9-10).
- Bunca tertible beslenmiş tenin
Toprağa şalıp şoyarlar hep tonın (57b/10).
- Fursatıdur uyayum azdurayın
Heb düzilmiş işini bozdurayım (61b/11).

2.4.5. –AcAk ekiyle yapılanlar

- Anca kim ceng idecek yire irdiler (40b/4).

- Bu taraftan dağı Mihrāc Han kim sınıp kaçacak bir kızı vardı (44b/4).
- İy serverler, iy hayf kim Őebhūn kılacak yire konmamıŐlar didi (52b/15-16).

2.4.6. –mAz ekiyle yapılanlar

- Aman bilemez yađıya tūŐ olduk (6b/7).
- Çeri götürmez leşkeri bu su üzere kıoyalum (13b-14a/17-1).
- Dağı at oynamaz yire konmıŐlar (52a/14).

2.5. Zarf-Fiil Grubu

2.5.1. –İp, –Up ekiyle yapılanlar

En çok kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir. Ekin düz ve yuvarlak Őekillerine rastlanmakla birlikte yuvarlak Şekil çok, düz Şekil az kullanılmıştır.

- Zamāndan Őońrası Zū'l-karneyn baŐ kaldurup serverlere eydür (3b/1-2).
- Henüz 'ömlerine toymayup ĥasretile gitmişler (3b/3).
- Veli bizlere ve bizden Őońra gelenlere bu ögidin idüp gitdüđi naŐıĥatdur didi (3b/4-5).
- Ol dağı süńüsün baŐı üzere çevürüp kalkan kolına Őalup rahŐını DilŐād üzere sürdi (55b/16-17).
- Sikender cihān böyle diyicek Eflāţun-ı Ĥakīm dađı atından inüp ol sīnūń baŐı taŐına geldi (25a/7-8).
- Andan ĥargāĥlarından sehelce yir çıķup arkaların çadurlaruna virüp yüz biń er sedd-i İskender gibi Őāha karşı durdılar (54a/8-9).
- 'İrāķi serverleri vehme düşdüğün göricek ĥayrete gelip serverlere eydür (5b/14-15).
- İŞbu sudan geçip aşra gitmegil (12a/13).
- Ĥayri yerden gelip dökülmüŐ taŐa beńzer (16b/4).

2.5.2. –ArAķ ekiyle yapılanlar

- Şāh-ı Rūm ol virān kal' ayı teferrūc iderek bir saray havlusına geldi (119b/12).
- Andan şāh-ı cihān teferrūc iderek ol muraşsa' tahtuñ katına geldi (189a/3-4).

2.5.3. –IncA ekiyle yapılanlar

- Akduğınca ol su tağdan aşığa
Kaya lar yūregi beñzer bir tağa (7a/10).
- Kaya uğduğınca ol tağlar kamu
Yanķulanur Őanki gōk gūrler 'amu (7a/11).
- Ğayretsūklikle varup vilāyetimize fitne salınca yigreki budur kim Ğayret
ħamiyyet ķılıp bu aradan rāy u tedbīrle dōnevūz. (103a/12-13-14).

2.5.4. –IcAķ ekiyle yapılanlar

Eski Anadolu Tūrkçesi dōneminde iŐlek olan bu ek, bugūn Tūrkiye Tūrkçesinde kullanılmaz.

- Kāčan kim subħ enfās esmege baŐlayıcaķ serverler ōnince 'Irākī giderken
ķarşusunda mīŐe iķinden bir ķaraltu gelūr (5a/1-2).
- Şāh-ı Rum bu hāli gōricek nāŐ ķurtarmaķ ardınca oldılar (19b/14).
- Bu tarafından daħı serverler ol karaltu yakın gelicek gōrdiler kim bir 'acāyib
canavar ādem hey'āt (5a/5).
- Serverler bōyle diyicek 'Irākī eydūr (5a/11).
- 'Irākī serverleri vehme dūŐdūđin gōricek Ğayrete gelip serverlere eydūr
(5b/14-15).
- 'Irākī anı gōricek serverlere daħı gōsterdi (5a/2).
- Sabah olıcaķ Restetālis Vezīr Őāha birķaķ naŐıhat verdi (20a/4-5).
- Mihrāc Ğan kıızı DilŐād Bānūya bu vechile cevap viricek dōndi. (46a/2-3).
- Mihrāc Ğan daħı puthāneye giricek kıızınıñ putunı gōrdi (46a/12-13).

2.5.5. –ken ekiyle yapılanlar

Ek-fiilin üzerine gelen ek çoğunlukla i- fiilini korurken çok az da olsa ekleşmiştir.

- Yā ḥakīm nice perişān olmayalum ki ceng ü cidāl yoğiken bunca sipāhi hiç yere helāk oldu, sudan yemişden didi (8b/10-11).
- Şāhile serverler bu sözdeyiken gergedān ceysi daḥı deryāleyin şağıldı, geldi, irdi (11a/1-2).
- İşbu resme olmuşiken ol binā
Diñle imdi kim nice oldu binā (17b/1).
- İş bitüre eldeyiken āleti (25b/10).
- İki leşker yaturiken uyandı (40a/15).
- Bunlar bu sözdeyiken ol canavar yene kağ kağ deyü çağırdı (16a/1).
- Şāh-ı Zü'l-karneyn selātinlerle çeri önince giderken karşılarından key irak yerde bir ulu qaraltu görindi (9a/12-13).
- Şāh-ı Rum bu vechile otururken anı gördiler (15a/12-13).
- Ol dükelü taşları teferrüc kıla kıla şāh-ı cihān teferrüclenürken bir ‘acāyib taş gördiler (17a/1-2).
- Kırk birinci gün divān kurup otururken selātin serverlere serheng ser-leşkerlere eydür (21b/1-2).
- Hüsrev gelirken Mihrāc Han qarındaşı Turḥana karşı uğradı (47a/10-11).
- Rāvī kavlince şāh-ı Rūm ol su üzre konup otururken ol casus daḥı geldi, irdi. İskender leşkerinden bir kişi anı arḳadan gördi (48b/7-8-9).
- Şāh-ı cihān selātinlerle leşker önünce giderken bir canavar kağ kağ deyü üç kez ötdi, çağırdı (15b/14-15).

2.5.6. –UbAN ekiyle yapılanlar

- İy ciger güşem Dilşād, sen düşmene mukābil duruban bir nice beglerle gelen kayınatam Hüsrev-zemīne qarındaşum Turḥana karşı varayın didi (63b/15-16).

- Dutuban anı vireyin elüñe
Gelüben girdügiçün ilüñe (64b/5).
- Ğayret odı yaqd' içümü taşımı
Kaçdıgumiçün aluban başımı (64a/8).
- Didi kim iy Rüm ilinden gelen
Serverem ben diyüben da'vi kılan (54b/14).
- Varsa ' aqluñ sen dahı i şehriyār
İşbu sudan geçüben gitme i yār (12b/7).
- Böyle diyüben Cihān Han şehriyār
Öpdi kuçdı Qahrāmı şöyle ki var (158a/13).

2.5.7. –dUqça ekiyle yapılanlar

- Elden geldükçe aña varalum didi (93a/16).
- Sen aña yakın vardukça ol saña çomak çevürür (187a/8-9).
- Velī yā Zü'l-ğarneyn kaydına şöyle kayd kılduk kim tay büyüdükçe kayd u bendile açıla, büyüye. (153a/10-11).

2.5.8. –dükde ekiyle yapılanlar

- Hem ecel irdükde deprenmez i yār
Harca sürer kişiyi şöyle ki vār (175a/5).

2.5.9. –düginde ekiyle yapılanlar

- Şāhile selātinler geldüğinde bī-ğaber şāh-ı Rüm anı göricek serverlerle tırdılar (21b/15-16).

2.5.10. –mekle ekiyle yapılanlar

- Güneş matlı[‘]ına muṭṭalı[‘] olayın didigine beñzer bir kişi yüce yapuyıla göge nice irişürse cānib-i şarkıyya gitmekle dağı güneş matla[‘]ına ol şadar irişür didi (18a/6-7-8).
- Yā [‘]Irāķī erkenlikle mücerred yörimekle vaķt mükedder oldı (133b-134a/17-1).

2.5.11. –sA ekiyle yapılanlar

- Ol şağs ne didise evvel āħir ĥaber virdi (4b/1-2).
- Her kim ol ađađlaruñ yemişinden yediyise öldi (8b/5).
- Nerr divler bunda gelürse şaşar (8b/16).
- şığın boynuzın dökicek kanda gerekse bırağur (9b/78).
- Kanda dirseñ senüñ ile giderüz (13a/14).
- Geldük bu sudan ııra birķaç gün dağı gitsevüz gerekdük (13b/7).
- Ne nasihat virdilerse uymaduñ (20a/10).
- Kim işidürse begenmez bu işi (20a/17).
- řāħ-ı cihān ĥükm ol on beş kez yüz biñ er ķondılar ve leşkerde ne ķadar ķadır ve otak, ĥayma ve ĥargāħ barunıgāħ eyvān seyvān var ise cümlesin ķurdılar (29a/9-10-11).
- Tā kim size müşkül iş düşerse ĥal idiverem didi (32b/4-5).
- Yā Zü'l-karneyn her ne kim ĥükm iderseñ fermānuña durmuşuz didi 35a/4-5).
- Her ne kim řāħ didiyse ol vechle Mihrāc Ĥana nāme yazdı (34a/14).
- Türk ilinde řāħ ideyin ben seni
Sen dağı ger řāħ idünürseñ beni (38a/5).
- Ger döneriseñ girü şöyle ki var
Arduñı sürdüremeyem iy řehriyār (38a/8).
- Yoğ eger didüklerim itmeziseñ
Yañılup yāħut dönüp gitmeziseñ (38a/10).

2.5.12. –mAdAn, mEdin ekiyle yapılanlar

- Neler söylemiş ya‘ ni kendü benim elümden cân kırtardı mı kim beni korkmadan kendüye hizmete kığırur didi (37a/8-9).
  - Ben ölmeden korkmazın (13a/7).
- Ekin -mAdIn biçimi de vardır.
- Bu canavar bize hücum kılmadın biz bunuñ üzerine varalum (7b/15-16).
  - Sabah olmadın ol kavmi başadüşün (30a/10).
  - Güneş bir süñü boyı kalkmadın bir ‘acāyib ıssı oldu kim leşker cebe ve cevşen içinde şöyle kızdı kim kırılmağa yakın oldılar (18b/2-3).
  - Cümle iş ma‘ lum aña işlenmedin
Hem bilür loğma n’ olur dişlenmedin (52a/3).
  - Velī mağsudlarına irmedin düşeler (72a/7).

2.5.13. -U ekiyle yapılanlar

Genellikle yuvarlak ünlülü şekilleri kullanılan ekin, cümleye çoğunlukla –ArAk, nadiren de –mAk için anlamını verdiği görülür.

- Giceye karşı göç kılup ol yüce tağı gözleyü gitdiler (18b/7).
- Yarındası göç kılup Mihrāc Hanı isteyü gitdiler (48b/4).
- Kalkan altından Dilşād gözleyü gitdi (56a/9).
- İskender kankı taraftan gele diyü göz kulağ yola dutdılar (46b/6).
- Yöriyü birinün katına geldi (154b/17).
- Āciz u bī-çāre kalduğ nidelüm
Yā dağı yalvaru kime gidelüm (11a/11).

Bu ekin ikileme biçiminde zarf göreviyle kullanılan şekli de vardır

- Yörüyü yörüyü toğru kubbenün kapusına git (185b/10).

2.5.14. -All ekiyle yapılanlar

- Görmedi dünya duralı iy dede
Ancılayın çeyş-i ekber dünyede (53a/4).
- İncileyin ictima^c iy piş-bîn
Görmedi kimse döşeneli zemîn (40b/13).

2.5.15 –IcAğUz ekiyle yapılanlar

- Buña dağı biliñüz ermez kim
Tengriliğ mı idebilür zer ile sîm
Altunıla ham gümüşden düzülen
Eskiycegüz uvanup bozılan (182a/3-4)

2.5.16. –a ekiyle yapılanlar

- Kaçanın ferseng ferseng yol kodılar. Kurtulanı kaça şehre girdiler. Andan Behram dağı ol kaçan çerinüñ soñın yağma kıldılar (131a/16-17).
- Hüsrev oğlanları hakan şahnan sûret degşürüp kaça şehre düşdiler. (131a/12-13).
- Hüsrevüñ oğlanları dağı kaça Şehr-i Gehvâra dirlermiş (132b/3).
- Tahtuñ önine tûde tûde yığa kodılar (29a/1).

2.5.17. –A ... -A ekiyle yapılanlar

- Düşmeni gâfil yaturken giceye dek küyeyin. Gice şebhün mı kılayun yoksa şöyle aşikâr sancağ çözüp alay düzüp nakareler çala çala varaym mı dedi (81b/8-9-10).
- Kova kova Mihrâc Han üzerine iletdiler. (61a/10).
- Eyyamile yeye içe kona göçe Cihân Hanuñ tahtgâhı şehr-i cüşana geldiler (194b/1-2).
- ^cİyş iderken şâh-ı Yunan luţfiyla güle güle Cihân Hana eydür (182b/1-2).

- Gice şebhūn mı kılayun yoksa şöyle aşikār sancağ çözüp alay düzüp naķareler çala çala varayın mı dedi (81b/9-10).

2.6. Tekrar Grubu

Anlamı pekiştirmek amacıyla Türkçenin hemen hemen her döneminde sıkça kullanılan tekrar gruplarına metinde de rastlanır. Bu günkü Türkiye Türkçesinden pek farklı olmayan tekrar grupları metinde şu şekildedir.

2.6.1. Tekrar grubu türleri

2.6.1.1. Aynen tekrarlar

- Nete şöyle kim ol tağdan bir zülāle beñzer ırmağ akmış inmiş ve dağı ol ırmağ kenārı iki tarafa dürlü dürlü yemişler ağaçları, yemişi cümle ārāste irişmiş (26a/3).
- Kimi kiş ü ķurbān açup tır ü kemān hazır dutup ol canavaruñ tuş tuş üzerine yürüiş kıldılar (5b/9).
- İkişer kişlü, ikişer ķurbanlu ķuş siñiri ķatı yaylu, ala ķalkānlu saf saf durmuşlar tururlar (36a/11-12).
- Velī yir yir ikrim sular ķalmış (20a/1).
- Şāh-ı cihān selātinlerle leşker önünce giderken bir canavar kağ kağ deyü üç kez ötdi, çağırdı (15b/14-15).
- Kaçanın ferseng ferseng yol ķodılar (131a/16).
- Kañ buğārı bulutlayın kat kat olup hevā yüzini bürüdi. (41b/13-14).
- Velī soñunda el yüzüne dutup Turhan hay hay ağladı (47a/14).
- Serverler böyle diyiceğ Behrām Bercānī serverlere dağı ejderhaleyin Kañham birle ileri ileri bağdı (98b/12-13).

2.6.1.2. Zıt anlamlı tekrarlar

- Ol şahş ne didiyse evvel āhir haber virdi (4b/1-2).

- Yā Behrām şimdi bu sözile ben seni bendden çözüp koyu virmeyicek olursam server selāḫinler yakından ırakdan işidenler diye kim İskender şunca serverile otururken Behrām ki bir pehlivāndur (108a/9-10).
- Şöyle miṣeistān kim eni uzunı belürmez (4b/5-6).
- Gice gündüz dimedi. (32b/9).
- İçi taşı şādile doldı (100b/4).

2.6.1.3. Yakın anlamlı tekrarlar

- İki kabza birle rast dürüst dutdı (60b/5-6).
- Cān başile duralum (77b/15-16).

2.7. Edat Grubu

2.7.1. İsim unsurları yalın halde olanlar

2.7.1.1. “ile” edatıyla yapılanlar

- Biri Yağma-yı Türk, biri Tağla-yı Türk, biri Talaş-ı Türk, biri Taraş-ı Türk anlar daḫı seksen biñ Türk ile geldiler (33a/1-2).
- Ceng kıldı Rüstem ile ol dilir
Tā şabāḫdan geceye dek iy Emīr (25b/1).
İsme bitişerek kullanıldığı örneklere de rastlanır.
- Mihrāc Ḥan birle qarındaşı tayılarıyla ol püştenüñ üzerine çıkup tırdılar (39a/11-12).
- Biñ altı yüz ḫācib yedi biñ altun çomāḫlu çavuş hay u huyla şöyle durmuş ve daḫı şāḫ kafāsında on iki biñ altun kuşaklu kullar şaf bağlayup tırmış ve daḫı on beş kez yüz biñ er dīvān kırmış (37b/13-14-15).
- Ol serveri şehiddür diyü yumadın kaniyla, libāsıyla toprağa defn itdiler (25b/12-13).

2.7.1.2. “birle” edatıyla yapılanlar

- Velī yā server evile barkla, ‘avrat ođlan birle varmak dūřmene karřu devlete, sa‘ adete yardımdur (34b/3-4).
- Bir altun tepsi iine dūrlū dūrlū řekker, bādemler, kuř etleri birle aldı (4a/9-10).
- Bir ‘acāyib kahkaha birle şöyle güldi kim mişe ii yanķulandı (5b/11-12).
- Yā ĥakīm Hak Te‘ālā ‘ināyet birle ben ön gireyin (7b/12-13).

2.7.1.3. “diyü” edatıyla yapılanlar

- Göz ĥasreti degmesün diyü (15b/11-12).
- řāh-ı cihān selātinlerle leşker öñünce giderken bir canavar kağ kağ diyü üç kez ötdi, çağırdı (15b/14-15).
- Hem bu kuyudan böyle geçüp cānib-i şarkıya gitme diyü vaşıyyet kılmışdı (20b/15-16).
- Ol serveri şehiddür diyü yumadın kanıyla, libāsıyla toprağa defn itdiler (25b/12-13).
- ‘Aceb bu miskine noldı kim iñler diyü çāk ‘Irāķinüñ üzerine geldi, durdı (51a/10-11).
- řāh-ı cihān dağı ĥuzurla Hızır diyü racīme karşu oturdı (62a/12-13).

2.7.1. 4. “iün” edatıyla yapılanlar

En çok kullanılan edatlardandır. Ses uyumuna tabi deđildir. İmlâsı iki tūrlūdūr. Bazen kelimeye bitişmeden bazen de bitişerek yazılır. Genellikle Türkiye Türkçesinde olduđu gibi bu edat, yalın isimden ve ilgi halı eki almıř zamirden sonra kullanılır. Ayrıca fiilimsilerden sonra da geldiđi görölür.

- Kiminüñ anbarları tölmiş şurur
Kimisi bir lokma iün cān virür (4a/3).
- Velī řāh-ı Zü’l-karneyn ol suyı iüp yemişi yiyüp kırılan kavmiün ĥāyet melül oldı (8b/7-8).

- ‘Aşrân-ı Yemenî için dād-istād idelüm didiler (23b/2-3).
- Anîniçün konmağa yer bulamadılar (7a/7).
- Şāh leşkeri daħı tîr ü kemān ele alup ol kuşdan urdılar, kırdılar yemeğiçün (15a/15-16).
- Ol kavmi yidürdiler, içürdiler, ikisin kılağuz kılmağıçün alıkoğılar (30b/6-7).

2.7.1.5. “üzre” edatıyla yapılanlar

- Kendünüñ sancağı üzre sürdiler (6b/4).
- Şāh-ı Rum ol suyu göricek ser-leşkerlere hükm kıldı kim çeriye su üzre konduralar (9b/15-16).
- Serverler anı gözleşince kuş geldi, irdi leşker üzre (19a/8).
- Serverler atları üzre serāsime oldı.(22b/5).
- Karşusına iki yüz yigirmi şandalı üzre haş vezîrler oturmuş (37b/12-13).

2.7.1.6. “gibi” edatıyla yapılanlar

- Seher yili gibi sürdi ol ağırna irdi (11b/14).
- Sāyebānlar gibi sāyesinde oturdılar (18b/4).
- Bu tağı geregi gibi görelüm (19a/3).
- Kıpduğı sipāhiyi kaynağından alınca anı gördiler kim ol yüksek tağdan ol urup düşürdükleri kuş gibi ol kadar kuş uçdı (19b/5-6).
- Bir ‘acāyib korkunç canavar başı günbed gibi, kulaqları degirmen taşınlayın, boynı oluk mişāl, gözleri ‘arab ocağınlayın yanmış, ağız mağara bucağı şınur taşu gibi, şaru dişleri ağızından sağ ve şol taşra çıkmış ve daħı çınar talı gibi kolları, kalkan gibi elleri, kesegü gibi barmaqları, hınzıra dişi gibi dırnaqları şāh-ı cihān ol canavarı bu hey’etde göricek barmağ ağızına alup baş şalup hayrān olup şöyle fikrle durdı (22b/12-13-14-15-16-17).
- Bu canavar gibi ‘adüyü yakın
Saña havāle kıluram key saşın (23a/7).
- Deryā-yı Hızır gibi bir leşker leşkerüñ öñin almış (23a/6-7).

- Burç ve bedenler gibi kat kat olmuş (23b/7).
- Şoran kişinin yüzüne hayvan gibi bakdı (27a/17).
- Şāh-ı Rum böyle emr idicek ‘Irākī bebr u peleng gibi kemer yüzinden tırugeldi (29b/10).
- Atlarının üzerlerinde kadīdler gibi şöyle bir zamān tırdılar (33a/7).
- Şöyle kim oturduğu yerde yıldırım gibi şakıdı (37a/6).
- Kim cihāne gelmemiş gibi olur
İtdügi işün birine biñ bulur (23a/11).

2.7.1.7. “kadar” edatıyla yapılanlar

- Ne kadar kendü cinsünden ol mişede canavar kim varıdı, cümlesi işitdiler (6a/11-12).
- Gördiler kim bir şehir urum yer sol kadar gergedān boynuzı dökülmiş yatur kim enine uzunına göz irmez (9b/1-2).
- Ne kadar kendü cinsünden ol mişede canavar kim varıdı, cümlesi işitdiler (6a/11-12).
- Cānib-i şarkıyya gitmekle dağı güneş matla‘ına ol kadar irişür didi (18a/7-8).
- Ol göl suyına şulanmağa ol kadar kuş geldi kim çekrekden dağı çokluk (15a/13).
- Yā Zülkarneyn uş cānib-i şarkıya sol kadar geldük kim yolumuz bu tağa irdi. (18b-19a/17-1).
- Leşkerde ne kadar ādem varise cümle katına cem‘ oldılar (26b/7).
- Dürlü dürlü taşları ol kadar bağlamışlar kim hiç hiç diller vaşf kılmaz (188b/9-10).

2.7.1.8. “degül” edatıyla yapılanlar

- Kim Hak Te‘ālāya virdügi māideden gayrı nesneye mukayyed degül ‘abd elinden olduğıün didi (4b/3-4).

- Bu tükenür söz degül dursun i yār
Yine kışsamuz diyelüm hemçü vār (23a/14).
- Dar kılmak şimdi bunları iy şāh
Devlete lāyık degül olğıl agāh (132b/15).

2.7.2. İsim unsuru yaklaşma halinde olanlar

2.7.2.1. “dek” edatıyla yapılanlar

- Tā ol gün giceye dek ol inişini dağı indiler (8b/6-7).
  - Giceye dek giceden sabāha dek yöridiler. Şabāh kim oldu. Günle bir mu‘teber suya irdiler (9b/13-14).
  - İnsanla hayvan tā ahşam zevāline dek ceng itdiler (10a/13).
  - İy şāh-ı cihān senüñ devletünde hiç düşmenden şimdiye dek korkmaduk (10b/16-17).
  - Ol gün şāh-ı cihān giceye dek ol göl katında yatdı (15b/12).
  - Sabaha dek yöridiler (18a/14).
  - Sabahdan kuşluğa dek ‘Irākī ol tağ eteginden yukarusına bir oğ irimi yer çıkdı (18b/13-14).
  - Konak yerine dek yörün (23b/10).
  - Tā kim ol şarafı sabaha dek tolayı kıllalar Türk şebhün kıllamasun diyü (39b/15-16).
- dek edatının kullanılmadığı örneklere de rastlamak mümkündür.
- Tā ölünce bekleyelüm çapuñı
Gizleyelüm gice gündüz t̄apuñı (195a/4).

2.7.2.2. “degin” edatıyla yapılanlar

Bugünkü Türkiye Türkçesinde çok kullandığımız degin eki metnimizde sadece bir yerde tespit edilebilmiştir.

- Yā Zü'l-karneyn şimdiye degin geçen ʿömrümüze daħı hayf iderüz kim senüñ işigüñde geçmedi. (156a/7-8).

2.7.3. İsim unsuru uzaklaşma halinde olanlar

2.7.3.1. “ğayrı” edatıyla yapılanlar

- Hāk Teʿālā baña kısmet kılup virdüğü rızkdan ğayrı nesne yimezem (4a/13).
- Görüñ bu mübtelānuñ Hāk Teʿālā ħazretine bu teveccühi kim Hāk Teʿālāya virdüğü māideden ğayrı nesneye muķayyed degül (4b/3-4).

2.7.3.2. “soñra” edatıyla yapılanlar

- Velī bizlere ve bizden soñra gelenlere bu ögidin idüp gitdüğü naşihātdur didi ve şāh-ı Rum rikķat kılup ağladı (3b/4-5).
- Andan soñra şāh-ı cihān ħükm kıldı (3b/6).
- Mihrāc Hān işbu resme ayş itdüğinden soñra kendüyi dirdi (31a/10).
- Zamāndan soñra baş ħaldırup eydür (31a/17).
- Zamāndan soñrası Zü'l-karneyn baş ħaldırup serverlere eydür (3b/1-2).

2.7.3.3. “berü” edatıyla yapılanlar

- Ol zamandan berü ben ħuluñ daħı hiç ħuyuya taş bıraķduğum yoķdur didi (14a/13-14).
- Sabahdan berü bir kıızla ceng kıılır. (67a7).
- Hem-çünan şöyle durur buyurdum bir ħulıma ki yöri şol köprinüñ berü başındağı Ādem şeklinüñ ardından dur (83b/15-16).

2.7.4. Edat gibi kullanılan kelimelerle yapılanlar

2.7.4.1. “tarafından” kelimesiyle yapılanlar

- Hâzrete anı gördi kim bir şahş bir boz ata süvâr olmuş, yeşil libās gimiş, aķ ‘imāma şarınmış, eline bir yeşil şefte almış, kible tarafından çıkageldi (6b/12-13).
- İy şah-ı cihān gāfil olmamak gerekdür diyince anı gördiler kim yine ol sunuñ bir tarafından toz kopdı (10b/5).
- Rāvī kavlince anı gördi kim kible tarafından bir yüz atlu, aķ ‘imāmelü şahş çıkageldi (11b/3).

2.7.4.2. “mişāl” kelimesiyle yapılanlar

- Gördiler kim meyl ve menāre mişāl iki canavar yatmış (21b/14).
- Bir ‘acāyib қorқunç canavar başı günbed gibi, kulaқları degirmen taşınlayın, boynı oluk mişāl, gözleri ‘arab ocağınlayın yanmış, ağızı mağara bucağı şınur taşı gibi, şaru dişleri ağızından sağ ve şol taşra çıkmış ve dağı çınar talı gibi kolları, kalkan gibi elleri, kesegü gibi barmaқları, hınzıra dişi gibi dırnaқları şāh-ı cihān ol canavarı bu hey’etde göricek barmaқ ağızına alup baş şalup hayrān olup şöyle fikrle durdı (22b/).

2.8. Bağlama Grubu

Metinde bağlama grubu olarak u/ü, ve, ile, hem ..... hem, ne ..... ne gibi edatlar kullanılmıştır.

2.8.1. Sıralama edatıyla yapılanlar

2.8.1.1. “u/ü” “vü” edatıyla yapılanlar

Ünsüz ile biten kelimelerden sonra u/ü, ünsüz ile biten kelimelerden sonra ise vü kullanılır.

- uryān u püryān (3b/14)
- kīş ü baħrini (4b/15)
- bebr ü pelenge (5a/8)
- müflis ü muħtāc (4a/1)
- tīr ü kemān (5b/8)
- fūrū-mande vü āciz (6b/7)
- yedi vü içdi (9a/9)
- cebe vü cevşenlü (19a/16)

2.8.1.2. “ve” edatıyla yapılanlar

- şād ve ħürrem (7a/1)
- sāz ve seleb (7b/13)

ve bağlacının cümle başında kullanıldığı örneklere de rastlanır.

- Ve gerni andan ki bunuñ gibi derbendlere girüp buncılayım sular geçüp leşker helāk olunca didi (7b/3-4).

Cümleleri bağlamak için de “ve” bağlacı kullanılır.

- Biz yine gelince ħursun diñlensün ve biz serverlerle sürelüm, gidelim (7b/16).
- Kim kırla kim kıla ve kim düşe (9a/3).

2.8.1.3. “ile” edatıyla yapılanlar

- şāh ile leşkerler (10a/1-2)

- şāh ile selāṭin (18a/14)
- vezīrlar ile ʿIrāqī (27b/12)
- yirler ile āsmān (40b/11)

Metinde ile edatının bitişik yazıldığı örneklere de rastlanır.

- şāhile server selāṭinler (10a/4)
- şāhile selāṭinler (10b/11-12)
- şāhile serverler (11a/1)

2.8.2. Bağlama grubunun tamlamalardaki durumu

2.8.2.1. Bağlama grubunun sıfat tamlamalarında isim unsuru olarak kullanılması

- ol / ʿadu ve canavarlara (6b/14)
- laṭīf / çayır ve çimenler (26a/3)
- bāqī / server ve sergirānlarile (73b/10)

2.8.2.2. Bağlama grubunun sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olarak kullanılması

- bir ve bī-zevāl / Tañrıya (51b/15-16)
- sağ ve sol / döşlerinde (53a/12)
- yüz biñ er ve nice ser-firāz / server (66b/17)

2.8.2.3. Bağlama grubunun isim tamlamalarında tamlayan unsuru olarak kullanılması

- server ve selāṭinler / cümlesi (10b/14)
- ʿayş ve ʿişret / libāsını (53a/16)
- cebe ve cevşenin / sīnesine (56a/16)

2.8.2.4. Bağlama grubunun isim tamlamalarında tamlanan unsur olarak kullanılması

- Hâk Te‘âlâ / devlet ve nuşreti (38b/7-8)
- Haveristan dilâverlerin / sağ ve şol yanlarına (91b/5)

2.8.2.5. Bağlama grubunun edat gruplarında isim unsuru olarak kullanılması

- cebe ve cevşen / birle (117a/1)
- kayd ve bendler / ile (155a/11-12)
- bebr u peleng / gibi (158b/15)

2.8.2.6. Bağlama grubunun birleşik fillin isim unsuru olarak kullanılması

- Yene çeng ve cevân kılalum didi (59b/8).
- Uş bunca gündür kim bu deryâleyin leşkerle çeng ve âşub kıllur (65b/9-10).

2.8.3. Karşılaştırma edatıyla yapılanlar

2.8.3.1. “hem ..... hem” edatıyla yapılanlar

- İçi taşu hışm odına yandı hem
Bağrı ğayret hūnına boyandı hem (31a/6).
- Nāme içinde aña hem naşîhat verevüz, hem korhūdavuz (35a/8).

Metinde “hem ... hem” biçimi dışında edatın sadece tek “hem”li biçimi de vardır.

- Tâ kim siz dağı ele giren mâlı genci yiyersiz hem yidüresiz (28b/15-16).
- Buncılayın kimse leşker görmedi
- Hem muhabbirler nişânın virmedi (33a/5).
- Oğı, ne yazmışlardur ve hem kimden târih kalmışdur didi (12a/8).

- Tā işiñden şākır ola kirdigār
Hem işüñi onura perverdigār (20b/5).

2.8.3.2. “ne ... ne” edatıyla yapılanlar

- Kim bilür kim nice döndi dönedür
Ne kerān vardur bu deryāya ne guvr (3a/3).
- Amma ne ucu var, ne kıyı var, ne şanı, ne şağışı var (10a/5).
- Gördi kim ol sunuñ ne köprüsi var, ne de geçüdi var (11b/12-13).

2.8.3.3. “ya ... ya” edatıyla yapılanlar

Genellikle bugün kullandığımız biçimiyle iki cümleyi birbirine bağlayan ya ... ya bağlacına metnimizde çokça rastlanır.

- Ya oldur oğlanlarımızı kırtaravuz ya oldur kim İskender çerisinden biz dañı kimse alavuz (69b/16-17).
- Ya bir iş iderdi ya alup şehre giderdi. (174a/12).
- Ya oldur kim aña bir fırsat bulam. Ya oldur kim nām ve nāmusiçün gayret üzre olam didi (77b/1).
- Ya oldur kim naşihat duta devletin becerüp bize muṭi^c ola, fermāna gele. Ya oldur kim kırhu haberin işidicek önümüzden ırıla (5b/8-9-10).

Bugün Türkiye Türkçesinde kullanımına çok rastladığımız ya ... ya bağlacının Eski Anadolu Türkçesi döneminde tek ya’lı biçimi de vardır.

- Neçe kuşlar, ak kuş burnı, ayağı kazuñ başı, kanatları ucu kara büyüklükde dañı gögerince ola ya olmaya (15a/14).
- Ola bunu korkıdavuz ya buña bir zafer buluvuz didi (5b/16).
- Nice yokuš şöyle kim bir kişi bir günde çıka ya çıkmaya (8a/16).

2.8.3.4. “gah ... gah” edatıyla yapılanlar

- Gah durdı gah oturdu hışmla
Gah yöridi günde kıhım kıala (1a/3).
- Gah yedisi Behrāmı başdılar. Gah Behrām yedisin getirüp gerü durdı (96a/1).

2.9. Unvan Grubu

Metinde unvan grubu olarak Türkçe tamlamalar dışında Farsça tamlamalar da kullanılmıştır.

- Mihrāc Hān (101a/10)
- Behzād Şāh (102a/2)
- İskender-i Zü'l-karneyndur (4a/11)
- ‘Āşım-ı ‘Irākanī (22b/8)

2.9.1. Unvan grubunun tamlayan olması

- Mihrāc Hān / kıandalığın (29b/9)
- İskender şāh / elçisin (36a/1)
- Mihrāc Hānuñ / ordusına (30b/11-12)
- İskender-i Rūminüñ / çerisin (34a/17)
- İskender şāh / dīvānına (105b/1)

2.9.2. Unvan grubunun sıfat tamlamasında isim unsuru olması

- Suvti Hān oğlu / Tefur Hānı (8a/3-4)
- Hüsrev-zeminüñ ulu oğlu / Hākan-ı Havārī (67a/10)

2.10. Birleşik İsim Grubu

- Rum pādīşāhı İskender-i Zü'l-karneyndur (4a/10-11).
- Rum sultānı İskender-i Zü'l-karneynüñdür (31a/14).

2.11. Ünlem Grubu

Ünlem edatları olarak ya, ey, iy gibi edatlar kullanılmıştır. Ayrıca vezin gereği i edatı da metnin manzum bölümlerinde sıkça kullanılmıştır.

- yā vezīr (16b/10)
- yā ‘ Abdullah (4a/10)
- ey şāh-ı Ṭaberistān (157a/11)
- ey dede (5a/16)
- iy şehriyār (17a/10)
- i yār (106a/6)
- i cān (120b/2)

2.12. Sayı Grubu

Metinde pek çok sayı grubuna rastlanmıştır.

- on iki serverle (4b/15-16)
- üç yüz on üç server (10b/8)
- on yedi yıl (12a/15).
- üç yüz on üç selāṭin (37b/11)

Metinde sadece iki yerde kullanılan binlerce anlamındaki biñ biñ ifadesi dikkat çekicidir.

- Şevketüñden yacanaydı iy Hıdīv
Şimdi seni görse biñ biñ nerre dīv (163b/1).
- Biñ biñ er karşıısına durmaziken
Nerre divler yanına varmazken (202a/14).

Ayrıca “kez” kelimesinin sayı grubu oluşturmada kullanıldığı görülmüştür.

- Ol on dört kez yüz biñ erle dağı buluşdılar (21a/16).

- Gördiler kim on beş kez yüz biñ er kırup ārāste cenah kırup alup durmuşlar (105b/2).

2.12.1. Sayı grubunun sıfat tamlamasının sıfatı olması

- on yedi / yıl (12a/15).
- on altı / server ve ser-güz̄in (12b/7)
- beş yüz on sekiz / yıl ʿ ömr (118b/12-13)
- otuz üç / yerde (174b/10)
- üç yüz altmış / selāḫin (115a/17)

2.13. Aitlik Grubu

2.13.1. Aitlik grubunun sıfat olarak kullanılması

- ağaç dibindeki / ḫoğanlar (72a/8)
- ol direkdeki / ḫaḫḫa (12a/6)
- ol dört şuffedeki / mālı (27b/13)
- şehir içindeki / ḫavm (176b/5)
- Taht üstündeki / puta (27b/15)

2.14. Birleşik Fiil

2.14.1. Bir isim unsuruyla bir yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller

Metindeki yardımcı fiiller bir isim unsuruyla it-, ol-, eyle-, kıl-, bul-, ur-, kal-, al- vb. yardımcı fiillerden oluşmuştur.

- ceng it-(10a/13)
- bī-edeplik it- (17b/10)
- melūl ol- (8b/8)
- cemʿ ol- (11b/9)

- naẓar ur- (10b/11-12)
- ulak ur- (14a/14)
- işsa dırāz ıl- (3b/11)
- aber ıl- (9b/12-13)
- beyān eyle- (36a/15)
- nūř eyle- (3a/5)
- ayrān al- (10b/14)
- bī-āre al- (11a/11)
- zafer bul- (5b/16)
- fuşsat bul- (6b/10)
- giceye al- (4b/8-9)
- ararı al- (32a/3)
- fermāna gel- (34a/9)
- azaba gel- (37a/6)

2.14.1.1. İsim unsuru Trke kenli kelime olan birleşik fiiller

Metinde bu tr rneklere daha sık rastlanır.

- iş it- (20a/13)
- yarağ it- (29a/5)
- ulak ur-(14a/14)
- baş aldur- (3b/2)
- giceye al- (4b/8-9)

2.14.1.2. İsim unsuru yabancı kenli kelime olan birleşik fiiller

Bir isim unsuruyla bir yardımcı fiilin bir araya gelmesiyle oluşan fiillerdir.

- nāliř it- (6b/5)
- defn it- (7a/2)

- helāk ol- (8a/12)
- melūl ol- (8b/8)
- sefer kı1- (18b/1)
- secde kı1- (32a/12)
- zebūn eyle- (5b/4)
- meded eyle- (6b/6)
- zafer bul- (5b/16)
- fırsat bul- (6b/10)
- vaz gel- (7b/2)
- tuş gel-(22b/7)

2.14.2. Her iki unsuru fiil olan birleşik fiiller

Bu tür birleşik fiiller asıl fiilin üzerine zarf-fiil ekiyle yardımcı fiilin gelmesiyle oluşmuştur

- idiver- (32a/5)
- koyuver- (30b/7)
- başadüş- (30a/10)
- uğrayıgel- (25a/16)
- turugel- (29b/10)
- çıkagel- (11b/13)
- tutşiyaz- (5b/13)
- söyleşüdur- (30a/1)
- alıko- (30b/7)
- yiyüdur- (116a/4)
- göçegör- (74b/16)
- gelidur- (151a/9)

2.14.3. Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller

- naşihat vir- (34a/6)
- mecāl vir- (34b/6)
- haber vir- (33a/10)
- yile vir- (36b/8)
- söz vir- (37a/10)
- yakın gel- (39a/10)
- gayrete gel- (5b/15)
- katı gel- (7b/1)
- yir göster- (37b/9)

2.15. Kısaltma Grupları

Cümlelerin ve kelime gruplarının zamanla yıpranması veya kalıplaşması yoluyla ortaya çıkan yapılara kısaltma grupları denir. Genellikle isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil gruplarından kısalan ve kalıplaşan bu yapılar iki isim unsurundan meydana gelir.

2.15.1. İsnat grubu

- Kaçan kim Behrām-ı Bercānī İskender karşusunda eli bağlu zebūn giriftār göricek Hāğ Te‘ālāya verdiği fırsata şükr eyledi (97b/14-15).
- Rencile cem itdigimüz kaldı uş
Biz sefer itdük cihāndan eli boş (190a/8).
- Gördiler yüz kırk biñ hoş yarağlu dersü cebelü cevşenlü atları geçimli giyimli toğsan biñ Zengī çerisi birle dutuşmış (82b/2-3).
- Elleri kafalarında bağlu, cigerleri gayret odıyla tağlu şah-ı Zü'l-karneyn karşusına durgurdı (44a/7-8).
- Havar mülkinde çeri durıcak suyı bol zahiresi bol arđamızı şahvara virelüm. (123b/16-17).

2.15.2. Yönelme grubu

- Yā vezīrlər her söz kim söyledüñüz cümlesi ‘akla yakındur (121a/1-2).
- K̄ul olan k̄ullıgını iy pīṣbīn
Şıd̄qıla k̄alk̄mak gerek ṣāha yakın (195a/8).

2.15.3. Ayrılma grubu

- Şöyle kim suyu kardan ak, buzdan sovak amma her kim ki ol bñarlar suyından ki içdi (8b/1-2).
- İy server-i Türkistān hiç benüm tahtgāhum şehr-i Gehvārdan muhkem şarb yir yokdur (123b/15-16).
- Pes buğur şāh-ı Z̄ü'l-karneyn ol yedi bakırdan düzülmiş mücevvef meḥaş daruyıla dolmuş topları birer kulaç ağacile leşker çevre alup durdıgı yirüñ ortasında dikdürdi (154a/8-9-10).

2.15.4. Vasıta grubu

- Elleri kafalarında bağlu, cigerleri gayret odıyla tağlu şāh-ı Z̄ü'l-karneyn karşıma durğurdi (70a/7-8).

2.15.5. Diğer kısaltma grupları

- Tuş tuşa ol yüksek tağa kaçdılar (116a/7).
- İy ma‘būdum, iy iki cihānda maksūdum cümle müşkillerimi ḥall eyleyen, iy baña her ḥāletimi söyleyen, üzerimize düşmen geldi (34a/10-11).

3. BÖLÜM

CÜMLE TÜRLERİ

3.1. Yüklem Türüne Göre Cümleler

3.1.1. İsim cümlesi

İsim ya da isim soylu bir kelime veya kelime grubunun yüklem olduğu cümlelere isim cümlesi denmektedir.

Metindeki isim cümleleri tek bir kelimedenden oluştuğu gibi kelime grubundan da oluşabilmektedir.

- Yā vezir-i hāş senüñ sözüñ bana ‘ayn-ı himāyetdür (7b/1).
- Yā vezir-i kār-dān, bu su ne ‘acāyib vehmnāk su (7a/15-16).
- Oldur aḥī işleden cümle işi (9a/6).
- Ol kaşır içinde ne metā‘ kim kıymete degerdi (3b/6-7).
- Ol on beş kez yüz biñ erden altı kez yüz biñ atı geçimlü, eri geyimlü (40b/17).
- Bu taraftan daḥı Mihrāc Ḥan kim şınup kaçacak bir kıızı vardı (44b/4).
- Gördi kim melālet baḥrine mustağrak olup oturmuş hiç ‘ayş ve nūşa mukayyed degül (45a-46b/17-1).
- İy ata senüñ putuñ çok zamandan ḵalmış, eski putdı (46a/4).
- Hoş pehlivān serverlerdi (47a/8).
- İki ḥayım birle Yağma, Tağlayıla ḵarındaşum daḥı zaḥımluyıdı (48a/4-5).

3.1.2. Fiil cümlesi

Yüklemi çekimli ya da birleşik fiilden oluşan cümledir. Yüklem mutlaka bir yargı bildirir. Bu yargı, emir kipinin teklik 2. şahsı dışında fiilin daima kip ve şahıs eki almasıyla oluşur.

Metindeki cümlelerin çoğu fiil cümlesidir. Tespit edilen fiil cümlelerinden bazıları şu şekildedir.

- Çü şubḥ enfāsı añsuzın uruldı (40a/10).
- Andan şoñra şāh-ı cihān hüküm kıldı (3b/6).
- Şāhile selātinler buğur göl kenārına geldiler (3b/9) .
- Hāk Te‘ālā baña kısmet kılup virdüğü rızqdan ğayrı nesne yimezem (4a/13).
- Kalkān gibi ayalarını birbirine kağıdı (5b/11).
- Ola bunu korkıdavuz ya buña bir zafer buluvuz didi (5b/16).
- Serverlerüñ zaḥmlusın şardılar, kırılmışın defn itdiler (7a/2).
- İskender şāh leşkeri daḥı gıceye dek Türk ölüsın yağma tārāc kılup yine çadurlu çaduruna döndiler (43a/11-12).
- Yüz yigirmi iki dar ağacın diküp anları cümle asdılar (44a/17).

3.2. Yüklemin Yerine Göre Cümleler

Türkçenin söz diziminde yüklem genellikle sonda yer alır. Ancak yüklemi sonda olmayan cümleler de vardır. Bunun için yüklemine göre cümleler iki gruba ayrılır.

3.2.1. Kurallı (düz) cümle

Yüklemi oluşturan kelime ve kelime grubunun cümlenin sonunda bulunduğu cümle türüdür. Kurallı cümleler, yüklemine göre iki gruba ayrılabilir.

3.2.1.1. Kurallı fiil cümlesi

Metinde en çok rastlanan cümle türüdür.

- Gıce irıcek ḥayıları Mıhrāc Ḥana eyıtdi (39b/6).
- Rāvī ḳavlınce teferrüc iderken İskender Şāhuñ bārgāhın gördiler (39b/2).
- Daḥı Türkistān elçısın yıdürdi, içürdi, gönderdi (38/8).
- Türk elçısı bu ḥaṭḥanayı görıcek durduğı yerde kendüyı yavı kıldı (37b/16).
- Şāh-ı Rum anı görıcek el yüzıne dutup ağladı (23a/17).
- Türk ḥıl‘ at ḥaberın işıdıcek ‘ İrāḳınñ sözi kendüye ḥoş geldi (49a/3-4).

- Kızı Dilşād daḥı kendüye ta' alluk ulusdan kırk biñ ikişer atlu, ikişer ikişer kiş kurbanlu Türk cem' itdi (49b/5-6).

3.2.1.2. Kurallı isim cümlesi

- Bu görünen ağacuñ hoş sāyesi var (21b/10).
- Hemān onlaruñ daḥı çoğı zahmlu (20a/3).
- Bu tağdan ḥod kimse geçüp gitmege çāre yokdur (19a/1-2).
- Yā Zü'l-karneyn bu tağ kimse çıkacak tağ degül (18b/15-16).
- Velī rāvī kavlince şöyle ıssı oldu kim kimse gölgeden barmağını çıkarmağa mecāli yoğdı (16b/15-16).
- Tā ölünce senüñile yoldaşuz
Cümle işüñde refik u kaldaşuz (13a/16).
- Yā Zü'l-karneyn Mihrāc Ḥan Türkdür, tūsendür (26a/16-17).

3.2.2. Devrik cümle

“Devrik cümle, yüklemi sonda bulunmayan cümledir. Bu tür cümleler daha çok sözlü dil kullanımında, şiir dilinde ve atasözlerinde görülür.”⁵ Metnin özellikle manzum bölümlerde devrik cümlelere daha çok rastlanır.

Metindeki devrik cümleler de yüklem türüne göre ikiye ayrılabilir.

3.2.2.1. Devrik fiil cümlesi

- Bī-ḥaberlik kurtarur senden seni
Pes kamu t̄ā' atdan efdal bil anı (3a/7).
- Sarılnur yörür bir eski kıl çula (4a/1).
- Sālār-ı Rum daḥı ol canavarı göricek anuñ ḥilkatini acebledi her a'zası bir canavara beñzedigüçün. (6a/9-10).
- Başladılar yoğuşa atlandılar çıkmağa. (8a/16-17).

⁵ Karaağaç, G., (2009), Türkçenin Söz Dizimi (2. Basım), İstanbul: Kesit Yayınları, 209.

- Anuñ emrinsiz iş işlemez kişi (9a/6).
- Gördiler kim toz kıparup gelen cümlesi gergedānlar (10a/4-5).
- Bu aman bilmez yağıdan bī-melāl
Sen halās eyle bizi yā zü'l-celāl (11a/7).
- sen daħı korıduñ Şeddād söziñden bu suyu geçüp cānib-i şarķıya gitmege (13a/2-3).
- Şāh leşkeri daħı tīr ü kemān ele alup ol kışdan urdılar, kırdılar yemeğiçün (15a/15-16).
- Şabaħ olıcaķ başladı yine güneş kızmağa (16a/16-17).
- ‘Irākīye göz kulak urmışlardı nāgāh ol canavarlar tırup hamle kılup ‘Irākīyi helāk kılmasun diyü (22a/7-8-9).
- Bir iş ideyin bu dem içre saña
K’işidenler aferin ide baña (55a/1).

3.2.2.2. Devrik isim cümlesi

- Devlete lāyık degüldi işbu iş (20a/16).
- Kimisi müflis ü muhtāc bir pula
Şarılınur yörür bir eski kııl çula (4a/1).
- Bu develer de büyüktür gevdede
Yüregin gözle nicedür ey dede (5a/16).
- İşbular cümle misildür bilene (5b/5).
- Ki sensin kamunuñ püşt ü penāhı (6b/6).
- Didi kim iy Rūm ilinden gelen
Serverem ben diyüben da’vi kıılan (54b/14).
- Dünyenüñ budur ser-encāmı i cān
Biñ yaşarsa daħı ölür bī-gümān (57b/8).
- İy şāh-ı cehān cansız degül benüm putlarum (113b/14).

3.3. Anlamlarına Göre Cümleler

“Her cümle, yapısında bulunan kelime ve eklerin yönlendirdiği soru, bildirme, emir, istek, ünlem vb. anlam özelliklerinden birine sahiptir. Bir cümle hangi anlam özelliğine sahip olursa olsun, mutlaka ya olumlu ya da olumsuz bir anlam taşır. O hâlde cümlelerin temel anlam özelliği olumluluk veya olumsuzluktur. Olumlu ve olumsuz cümleler, ayrıca soru, bildirme, emir, istek, ünlem vb. anlamlar taşıyabilir.”⁶

6

3.3.1. Olumlu cümle

“Bir işin, bir oluşun, bir hareketin, bir düşüncenin gerçekleştiğini veya gerçekleşeceğini bildiren cümleye olumlu cümle denir. Yani olumlu cümlelerde yüklem, yapma, olma, yapılma anlamı taşır.”⁷

Metindeki olumlu cümleleri yüklemelerinin türüne göre ikiye ayırmak mümkündür.

3.3.1.1. Olumlu fiil cümlesi

- Sen dağı biz yidüğümüz ni‘ metlerden ilet (4a/7).
- Dağı ol şahş kendü vaktine meşgöl oldı (4a/17).
- Ol on dört kez yüz biñ erle dağı buluşdılar (21a/16).
- Pes buğur birkaç iş görmiş Türk dilâverlerin Mihrâc Hana gönderdiler (29a/1-2).
- İskender leşkeri gelüp ol şahrâya konduğın söyleşüdururlar (30a/1).
- Cevâb virmeyicek yine şehzâdeler eytdiler (101a/15).

3.3.1.2. Olumlu isim cümlesi

- İy Hân-ı Türkistân bu leşker varise Rum sultânı İskender-i Zü'l-karneynüñdür (31a/13-14).
- Fırşat ve nuşret senüñdür (34b/1).

⁶ Karahan, L., (2008). Türkçede Söz Dizimi (13. Baskı), Ankara: Akçağ Yayınları, 103.

⁷ Özkan, M., Sevinçli, V., (2008). Türkiye Türkçesi Söz Dizimi, İstanbul: 3F Yayınları, 140.

- Velī yā server evile barkla, ‘avrat oğlan birle varmağ düşmene karşı devlete, sa‘ adete yardımdur (34b/3-4).
- Tā ölünce senüñile yoldaşuz
Cümle işüñde refik u kaldaşuz (13a/16).
- Amma yā Zülkarneyn ‘ālī hazretüñ leşker ĩlminde cümlemüzden funündür (35a/2-3).
- Şehvete uyan kişi hayvandurur
Zāhire ger şüreti insāndurur (102a/3).
- Zirā şehvet şıfatı hayvāndur
Pāk-dāmenlik yaqını insāndur (102b/5).

3.3.2. Olumsuz cümle

“Yüklemi olumsuz yargı bildiren, diğere bir deyişle bir yargıyı olumsuz olarak ortaya koyan cümledir.”⁸

Bu cümleler de yüklemnin türüne ve cümleñin yapısına göre ikiye ayrılır.

3.3.2.1. Yapı ve anlam bakımından olumsuz fiil cümlesi

3.3.2.1.1. –mA ekiyle yapılanlar

- Kimisi bulmaz ki ala eline pul (4a/2).
- Ben ölmeden korkmazın (13a/7).
- Bir bu kim size uymaz (26b/1).
- Hāk Te‘ālā baña kısmet kılup virdügi rızkdan ğayrı nesne yimezem (3b/13).
- Ve hem şöyle mişeydi kim güneş şu‘ lesi içine düşmezdi (4b/7).
- Mişe içinden çıkamadılar (4b/9).
- Sözi uzatmayalum (4b/12).
- Şöyle tağıldılar kim ikisi bir yerde kalmadı (6b/17).

⁸ Özkan, M., Sevinçli, V., (2008). Türkiye Türkçesi Söz Dizimi, İstanbul: 3F Yayınları, 143.

- Üç gün üç gice konamadılar, yörüdiler (7a/7).
- İy şāh-ı cihān senüñ devletünde hiç düşmeden şimdiye dek korkmaduk (10b/16-17).

3.3.2.2. Yapı bakımından olumlu anlam bakımından olumsuz fiil cümlesi

3.3.2.2.1. “ne ... ne” bağlacıyla yapılanlar

- Ne cengden uşanur, ne yorulur (11a/1).
- Ne yüksek yapuyıla göge irer, ne yir ucuna varmağıyla güneş maṭla^çına muttali^ç olur (18a/10-11).
- Tengri oldur kim aña yoḡdur zevāl
Zātına ne nakş irer ve ne melāl (182b/6)
- Māl u genci yimedük cem^ç eyledük
İş mi itdük ya^ç ni nitdük neyledük (190a/7).

3.3.2.2.2. –mI/-mU soru ekiyle yapılanlar

Bu tür cümlelerde konuşan kişi muhatabına bir soru yönlendirmekten ziyade ileri sürdüğü ifadeyi doğruluğu kevvetlendirme amacı gütmektedir.

- Māl u genci yimedük cem^ç eyledük
İş mi itdük ya^ç ni nitdük neyledük (190a/7).
- Buncılayın nesne Tengri mi ola
Kişiye bunlar nice yardım kıla (114a/5).
- Hakkı yok mu atanuñ sende yaḡın
Sende ol ḡaḡkı unutma ki saḡın (172b/13).

3.3.2.3. Yapı ve anlam bakımından olumsuz isim cümlesi

3.3.2.3.1. “degül” kelimesiyle yapılanlar

- Devlete lâyık degüldi işbu iş (20a/16).
- Görüñ bu mübtelānuñ Hâk Te‘ālā hâzretine bu teveccühi kim Hâk Te‘ālāya virdügi mâideden ğayrı nesneye mukayyed degül (4b/3-4).
- Şimdi biz anıñ güzeşt söziyle bundan dönecek degülüz (13b/5-6).
- İy şâh-ı cehân cansız degül benüm putlarum (113b/14).

Yapı bakımından olumsuz olup da anlam bakımından olumlu olan cümlelere de rastlanır.

- Yâ Zü'l-ķarneyñ Şeddād İbn-i ‘Āduñ bu suyu geçmedügi cānib-i şarkıyya gitmedügi korkaklığından degüldi (12b/14).
- Yâ Zü'l-ķarneyñ şöyledür kim dîrsin bünyād olup yapılmış taş degüldür (16b/7).

3.3.2.3.2. “yok” kelimesiyle yapılanlar

- Gördiler kim ol kişinüñ iki gözi yok, iki eli yok, iki ayağı yok (3b/15).
- Yâ Sikender-i rûzgār çün kim bu seferden dönmecliğün yokdur (7b/14-15).
- Gördi kim atası mesnedinde yok (171a/8).
- Taķatumuz yok ki karşı duravuz
Bunlara himmet kılıcın uravuz (11a/8).

3.3.4. Soru cümlesi

“Soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan cümle, soru cümlesidir. Soru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları, soru edatları ve soru eki “mı/mi” bir cümleye soru anlamı kazandıran unsurlardır.”⁹

⁹ Karahan, L., (2008). Türkçede Söz Dizimi (13. Baskı), Ankara: Akçağ Yayınları, 107.

3.3.4.1. Soru ekiyle yapılanlar

Soru eki olan –mI/-mU ile yapılan cümlelerdir.

- Gör bu sunuñ köprüsi, geçüdi var mıdır (11b/10).
- Görelüm suyu var mıdır (14a/11-12).
- Yā ḥakīm bu mührelerüñ hiç ādem oğlanına nef' i var mıdır (15b/4-5).
- Bu tağüñ biraz yir eteginden yukarı çık, gör hiç canavarı var mıdır (18b/12).
- Hiç bilür misin ne yerdeyüz iy şāh (20b/2).
- ‘Aşrān-ı Yemeninüñ ölüsini bunda defn idelüm mi (23b/6).
- Evvel elçi gönderüp Mihrāc Ḥanı tatlu dille da‘vet mi kılalum yoḥsa kendüyi derip leşker derşürmedin gāfilken üzerine mi varalum (26a/14-15-16).
- Ola yaraḳla şöyle geçmeli mi veyahut şöyle şalt çeriyle mi varalum (34a/12-13).
- ‘Āşılığı terk idüp gelür misin
Yoḥsa bizümile ceng kılur mısın (37a/2).

3.3.4.2. Soru kelimeleri ile yapılan soru cümleleri

3.3.4.2.1. “ne” soru sıfatıyla yapılan cümleler

- Kırk deveyi bir güvegen korkudur
Añla ne remz añlañur iy sözdür (5a/17).
- Bu ne kudretdür ne hikmetdür i şāh (4b/4).
- Yā ḥakīm bu ne hikmetdür kim bunca gergedan boynuzı bu yere ne ‘aceb dökülmiş (9b/3-4).
- Yā ḥakīm bu ne hikmetdür kim bunca gergedān boynuzı bu yere ne ‘aceb dökülmiş (9b/3-4).
- Hiç bilir misin neredür gitdüğüñ
Ne seferdür añla işbu itdüğüñ (8b/15).
- Gördi kim bir hoş kalem yazmışlar. Velī ne dilce idügi bilinmez (12a/6-7).

3.3.4.2.2. “kaç” soru sıfatıyla yapılan cümleler

- Kaç kez kim buluşduk, duruşduk? (160a/7).
Kaç başuñ vardı ki ‘āk olduñ baña
- İy cihānuñ la‘ neti gelsün saña (172a/9).

3.3.4.2.3. “kankı” soru sıfatıyla yapılan cümleler

- Göz kulağ yola dutdılar kim İskender-i Rūmī kankı tarafdān gele diyü (31b/14-15).
- Her kankısı kankı vilāyetde koymış ise kubbenuñ ol tarafına nakş kılmışlar. (140b/3).
- İskender kankı tarafdān gele diyü göz kulağ yola dutdılar (46b/16).
- Her biri kankı zamanda cihāna geldüğünü ne vechile hüküm kıldüğünü cümle şekliyle şerhile yazmışlar (141a/10-11).
- Yöri imdi ol canāvarlar kankı tarafdān geldiler göster didi (115b/14-15).

3.3.4.2.2. Soru zamiriyle yapılan cümleler

“kim” soru zamiriyle yapılanlar

- Kim bilür kim nice döndi dönedür
Ne kerān vardur bu deryāya ne guvr (3a/3).
- İy selātinler, görüñ kim cihān seyrānına kimler gelmişler ve nice rüzgārlar ‘ömr sürmüşler (3b/2-3).
- Pes gerek kim sabr idesin her işe
Kim kırıla kim kıla ve kim düşe (9b/3).
- Āciz u bī-çāre kalduğ nidelüm
Yā dağı yalvaru kime gidelüm (11a/11).

“ne” soru zamiriyle yapılanlar

- Görelüm Hâk Te‘âlâ öñümüzde ne kômıřdur (7b/17).
- Ne dirsın dıdı (98a/6).
- Ol işüñ onatlığı neyle olur
Ol sefer saña ne kolay gelür (93a/4).
- İy şâh-ı cihân buña ne danışursın? (101a/15-16).
- Mağarada ne gördiler (111a/3-4).
- K̇udretinde k̇adır olduğıyıçün
Ne dilerse ẏaradur ferdiyiçün (116b/6).

“kanı” soru zamiriyle yapılanlar

- Kanı atam (170b/17).
- Kanı atam Behmen (171a/6).
- İy server el-an kanı ođluñ K̇ahrāmıle, ‘emmüñ Behmen oğlı Şeryāb dıdı
(175a/14-15).
- Kanı ol k̇avm u k̇abil’ehli i cān
Kanı ol genc (ü) ĥazīne ĥānumān (145b/4).
- Kanı ol deryā miřāli leşkerüm
Kanı ol şansuz şağışsuz çok erüm (45b/7).
- Kanı Daĥĥāk ve Ferīdun Cem k̇anı
Kanı Sām u Sencer u Rüstem k̇anı /57b/17).

“kande” soru zamiriyle yapılanlar

- Kande dirseñ senüñ ile giderüz
Baş u cānı yoluña terk iderüz (13a/14).
- Yile gitdi şındı nāmūs bī-dirig̃
Ḳanı kande gitdi fırsat iy dirig̃ (45b/).
- Māl belāyı şöyle bil başdan şavar
Kande gavğa olsa mal varur ḳovar (113a/6).
- Ḳaḳ Te^c ālā her işine nāzır durur
Kande kim isteriseñ ḥāzır durur (148a/17).
- Kande gider didi (149b/9-10).
- Bir ite bir loḳma virseñ bir kezīn
Kande bulsa seni gözler iy güzīn (178a/3).
- Senüñ putun kandedür? (146a/8-9).

“kandan” soru zamiriyle yapılanlar

- Kandan gelürsüz ve hem bunda bizüm naḳarumıza gelmekden maḳşūdına söyle.
(79b/7-8).
- Serverler şordılar kim iy Küllāb bu ne kişidür kandan gelürlermiş didi. (162a/1-2).
- İy serverler bu gün leşkerile ceng iden ol üç server ‘acāyib gürbüz pehlivanlar
acep bunlar kandan geldiler ki didi (89a/3-4).

“kancaru” soru zamiriyle yapılanlar

Metinde sadece bir örneği vardır.

- Her ḳancaru dilerseñ git (108a/14)

3.3.4.2.3. Soru zarfıyla yapılanlar

“nice” soru zarfıyla yapılan cümleler

- ‘ Akl bunda nice hayrān olmasun
Fikr-i bārik nice tārik olmasun (23a/1).
- Gün doḡındı ol çeriye aḡsuzın
Diñle imdi nice oldu iy güzīn (33b/1).
- Kim bilür kim nice döndi dönedür
Ne kerān vardır bu deryāya ne ġuvr (3a/3).
- Hemi yine ġurrında ol aşlanı gör
Kim anı ‘ āciz nice ider neml (u) mūr (5b/3).
- Yā ḡakīm nice perişān olmayalum ki ceng ü cidāl yoġiken bunca sipāhi hīç
yere helāk oldu (8b/10-11).
- İşbu resme olmişiken ol binā
Diñle imdi kim nice oldu binā (17b/1).

“niçin” soru zarfıyla yapılan cümleler

- İy Mihrāc ḡan bu evi, ‘ avratı, oġlı kızını niçün aldıñ (33b/11-12).
- Niçün çatı gele didi (7b/1).
- Eflātun-ı ḡakīm eydür: Yā Zü’l-ḡarneyn mübārek ḡatırūñ niçün perişāndur didi
(8b/9).
- Didiler kim ey şāh-ı Ṭaberistān niçün müteḡayyir olduñ (156a/11).

3.4. Yüklemin Şekil ve Zamanına Göre Cümleler

Fiiller gerçekleşme şekline ve zamanına göre de gruplandırılabilir.

3.4.1. Haber cümleleri

- Kahrām dedesi Cehān Hıanı göricek atası Behrām dutuldığı için gayretlenüp ağladı (157b/11-12).
- Cihān Hıan Hüsrev-zemīnūñ Mihrāç Hıanuñ düşmenden kaçā geldügin işidicek can başına sıçradı (159a/2-3).
- Sālār-ı Rūm şehri göricek serleşkerlere buyurdu (173b/11-12).
- Pes buğur Dilşād dağı ol mağaradaki malı genci serverlere üleşdürdi (113b/7-8).

3.4.2. Tasarlama cümleleri

- Geldügi yolu yañıldalum aña
Hem dutup İskenderi virem saña (158a/3).
- Senüñ qatında emānet dursun (101b/5).
- Velī yā Behrām sen dağı bir serversin, sözüñ sınmasun (106a/16).
- Söz uzatmayalum (106b/14).
- Yoğsa Qārun gibi yığasın anı
Ejderhā ola dağı yiye seni (113a/10).

3.5. Yapılarına Göre Cümleler

3.5.1. Basit cümle

Dil araştırmacılarının çok tartıştığı konulardan biri olan basit ve birleşik cümle konusu üzerinde biraz durmak gerekir. Basit ve birleşik cümle tanımları genel hatlarıyla benzerlik göstermesine rağmen farklılaşan yönleri de vardır. Tartışmanın temelinde şart eki almış cümleler ile içiçe girmiş cümlelerin tasnifi vardır. Bazı araştırmacılar bu cümle türlerini birleşik cümle içinde değerlendirirken bazı araştırmacılar basit cümle tanımına dahil eder. Bunlardan Mehmet Özmen Türkçenin Sözdizimi adlı kitabında basit cümleyi “İçerisinde bir yüklem bulunan

cümle basit cümledir.” diye tarif eder.¹⁰ Fiilimsilerle oluşan yapıların da basit cümle içerisinde ayrı bir kategoride değerlendirilmesi gerektiğini ifade eden Özmen, yapılarına göre cümleleri genel olarak basit, birleşik ve eksiltili cümle olarak üç ana gruba ayırarak söz konusu şartlı ve içiçe girmiş cümleleri birleşik cümle kapsamında değerlendirir.¹¹ Şartlı ve -bizim metnimizde de çok görülen- içiçe geçmiş cümleleri basit cümle olarak kabul edenler de vardır. Bu görüşte olanlardan biri olan İsmet Cemiloğlu basit cümleyi “ Bir yüklemi çeşitli yönlerden tamamlayan, yapısı zaman zaman kelime, zaman zaman kelime grubu, yer yer de cümle olabilen unsurların birlikte oluşturduğu tek hüküm bildiren gramer birliğidir.”¹² şeklinde tarif ederek bunları basit cümle olarak sınıflandırır.

Biz de şartlı ve içiçe girmiş cümleleri birleşik cümle içinde değerlendirmeyi uygun bulduk.

3.5.1.1. Basit isim cümlesi

Tek bir ismin genellikle ek fiil olarak nadiren de ek almaksızın yüklem olduğu cümlelerdir.

- Çü sensin cümlesinüñ dest-g̃iri
Halāş iden giriftāri es̃iri (6b/9).
- Köpridürür bu cihān gelen geçer
Bu maḳāma her ki ḳonarsa göçer (25b/9).
- Oldur aḫī işleden cümle işi (9a/6).
- Bu ṫarafdan daḫı Mihrāc Ḥan kim şınup ḳaçacaḳ bir ḳızı vardı (44b/4).
- Bizüm daḫı senden ayrılıḡumuz yok (109a/16).

3.5.1.2. Basit fiil cümlesi

Çekimli tek bir fiilin yüklem olduğu cümlelerdir.

¹⁰ Özmen, M., (2013) Türkçenin Sözdizimi (Birinci Baskı), Adana: Karahan Kitabevi, 143.

¹¹ Özmen, M., a.g.e., 145-203.

¹² Cemiloğlu, İ., (2001), Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme (Birinci Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 67.

- Andan t̄ir u kemān ele alup İskender şāhı karşuladılar (41a/16-17).
- Şāh kim serverlerle kırk biñ erile Türkün kim ardını sürdi (43b/9).
- Kendüsi dağı rağşandan indi (109b/1).
- Server ve sergirānlar dağı irdiler (164a/12).
- Behrām birle selāṭīn serverler gin yere ḳondılar (165a/3).
- Ṭaberistān ṭađınuñ dibine yetdi (190b/16).

3.5.2. Birleşik cümle

3.5.2.1. Şartlı birleşik cümle

Bir temel cümle ile dilek-şart kipini almış bir yan cümlenin oluşturduğu cümle türüdür.

- Ol şağş ne didise evvel āḫir ḫaber virdi (4b/1-2).
- Her kim ol ađaḫlaruñ yemişinden yediyise öldi(8b/5).
- İy serverler Süleymān bunda ışra geḫüp gitmediyse biz geḫelüm (15a/3).
- Sem^ç uña kimse sözini ḳoymaduñ
Ne naşıḫat virdilerse uymaduñ (20a/10).

eger edatının –sa/-se ekiyle kurduğu cümlelere de metinde rastlanır.

- Bu sözi iy ḫan eger dutmaziseñ
Ben didüğü işi sen itmeziseñ
Şöyle bil kim ḳaḫıdursıñ sen beni
Ben de ortaya getürürem seni (36b/13-14).
- Eger fırsat benümile yār olursa İskender dağı benüm elüme girerise iy serverler
siz ṭanuḫ oluñ kim ben dağı İskenderi öldürmeyem, azād ḳılam didi (50a/12-13).
- Eger saña sual kıldılarsa kim İskender Dilşādı ğayri serverlere niḫün inanmadı.
(101b/6).
- Şimdi oldur eger ol aradan ḳıḫarsa bu leşkeri tiz ṭađıduruz didi (166b/8-9).

3.5.2.2. İç içe birleşik cümle

- Görelüm suyı var mıdur dedi (14a/11-12).
- Ola kim ele getürevüz, görevüz kim ne dürlü canavardur dedi (16a/5).
- Hüsrev Zemîni Mihrâc Hânı alup ‘âli hazretiñe duḡüle gelür dedi (177a/11).
- Hüsrevile Mihrâc şordılar kim iy şâh-ı T̄abaristân cemâlũnde ḡâyet melâlet vardur didiler (174b/15-16).
- Neler söylemiş ya‘ni kendü benüm elümden cân kırtardı mı kim beni korkmadan kendüye ḡizmete kıḡırur didi (37a/8-9).

3.5.3. Bağlı cümle

Anlamı bütün boyutlarıyla yansıtmada tek bir cümlenin yeterli olmadığı durumlarda cümlelerden meydana gelen dil birliklerine başvurulur. Bu birlikler çok boyutlu bir anlatım için yan yana gelen cümlelerin bağlanma edatıyla, ortak cümle öğeleriyle, ortak kip/şahıs ekleriyle ya da çeşitli anlam ilişkileriyle birbirlerine bağlanmalarından oluşur.”¹³

Metinde cümleler genellikle cümle başı bağlaçlarıyla bağlanmaktadır. Özellikle cümleler kaçan kim, kim, u/ü, ve gibi bağlaçlarla birbirine bağlanmaktadır.

3.5.3.1. “kim” bağlama edatıyla bağlanan cümleler

Farsçadan dilimize girmiş olan kim bağlacı bazen tek başına, bazen de kaçan soru kelimesiyle birlikte cümleleri birbirine bağlamakta kullanılmıştır.

- Sür anı kim bulasın bir feth-i bâb (3a/8).
- İy selâtinler, görüñ kim cihân seyrânına kimler gelmişler ve nice rüzgârlar ‘ömr sürmüşler (3b/2-3).
- Gördiler kim ol kişinũñ iki gözi yok, iki eli yok, iki ayağı yok (3b/15).

¹³ Karahan, I., (2008). Türkçede Söz Dizimi, Ankara: Akçağ Yayınları, 85.

- Şāh-ı cihān dırahtistānı göricek ser-leşkerlere buyurdı kim çeriye becid sürdiler (4b/7-8).
- Bu taraftan dağı serverler ol qaraltu yağın gelicek gördiler kim bir ‘acāyib canavar ādem hey’āt (5a/5).
- İy serverler bu canavaruñ büyükligine bağımañ ve heybetinden korğımañ kim degme kez büyük gevdelü cigersüz olur (5a/11-12-13).
- Ol canavar serverleri gördi kim kendüye hücum kıldılar, gelürler (5b/9-10).
- Rāvī eydür: Kaçan kim İskender şāh Türkistān çerisini kim sıdı (42b/7).
- Taht üzre bir muraşşa put la‘l ve cevāhir birle bezenmiş durur. Kaçan kim Mihrāc put qarşusına gelicek secde kıldı (46a/14-15).

3.5.3.2. “ki” bağlama edatıyla bağlanan cümleler

- İlāhi sen meded eyle ilāhi ilāhi
Ki sensin kamunuñ püşt ü penāhı (6b/6).
- Bu demde sen ‘ināyet eyle bize
Ki fırsat bulavuz düşmānumuza (6b/10).
- Yā ḥakīm nice perişān olmayalum ki ceng ü cidāl yoğıken bunca sipāhi hiç yere helāk oldı, sudan yemişden didi. (8b/10-11).
- Taqatumuz yok ki qarşu duravuz
Bunlara himmet kılıcın uravuz (11a/8).
- Gördi ki ol direge birkaç sağır yazu yazmışlar (14b/4-5).
- Yok mı dirler ben ḥod şehri cebren ve qahren aluram anlara biz iş kıluram ki cihānda söylerler didi. (137a/11-12).

3.5.3.3. “ve” bağlama edatıyla bağlanan cümleler

Birden fazla cümleyi sıralama ilgisiyle birbirine bağlayan “ve” bağlacına metinde sıkça rastlanır.

- Şāh-ı Rum bu hāleti göricek şöyle melūl oldu kim yüzünün üzerine düşdi ve yatdı tā şabaḥa dek (20a/3-4).
- Ol vilāyetleri daḥı teferrüc idevüz ve hem görelüm Türkistānda daḥı nice serverler vardur didi (21b/3-4).
- Niceler qorḥusından kadīd oldu ve qaldı (24a/16-17).
- Velī başında ayağında muḥkem taşlar dökmişler ve başı taşına birkaç yazu yazmışlar (24b/15-16).

İsim cümlelerini de birbirine bağladığı görülür.

- Qanı Daḥḥāk ve Ferīdun Cem qanı
Qanı Sām u Sencer u Rüstem qanı (57b/17).
- Andan yā İskender-i cihān ol ağac dibinde durduḡuñ şoldur kim dünya mülki āli ḥazretiñe musaḥḥardur ve ol ağacda gördüḡuñ iki şāhin yavruları pādişah-zādelere nisbetdür. (52a/1-2-3).

3.5.3.4. “u/ü” bağlama edatıyla bağlanan cümleler

- Ḥaḥdan artuḥ kimse yoḥ muḥlaḥ ḥakīm
Hem cemāl u hem celāl u hem ‘alīm (76a/4).
- ‘Uryān u püryān (3b/14).

3.5.3.5. “vü” bağlama edatıyla bağlanan cümleler

- Yedi vü içdi, yatdı (9a/9).
- Türk Türkistān ilini iy ulu
İpissuz şandı vü geldi ol delü (47b/3).
- İşbu deñlü k’irdi fırsat eline
Geldi vü girdi bu Türküñ iline (47b/7).

3.5.3.6. “dahı” edatıyla bağlanan cümleler

Cümle başı edatları, başında bulunduğu cümleyi bazen bir önceki cümleye bazen de bir sonraki cümleye bağlar. Bunlardan birisi de kedisinden önceki cümleyi sonraki cümleye bağlayan Türkçe dahı edatıdır.

- Hâk Te‘ālā devlet ve nuşreti kime virür didi. Dahı Türkistān elçisin yidürdi, içürdi, gönderdi. (38b/7-8).
- Velī yā Zū'l-ķarneyn leşkeri ķatındağı eri hoş yaraķlu ķeri cümlesi ķişli ve ķurbanlu cebelū cevşenlū ala ķalkānlu şöyle kim hiçbir vilāyetde buncılayın ķeri görmedük didi. Dahı Müşteri hāmūş oldu (38b/13-14-15).
- Bir altun tepsi içine dürlü dürlü şekker, bādemler, kuş etleri birle aldı. Dahı ol şahş ķatına vardı (4a/9-10).
- Hışmla gelürken durdı. Bir zamān serverlere baķtı baķtı. Dahı yaķın geldi ķurdu (5a/4).
- Andan şiftesini başı üzre çevürdi. Dahı ol ‘adu ve canavarlara ķarşu atını sürdi (6b/13-14).
- Ķaraltuya irelim. Dahı ķonalum ola kim bir hoş yer bulavuz, at dinlendürevüz diyüp becīd sürdiler (16b/1-2).

3.5.3.7. “ve dahı” edatıyla bağlanan cümleler

- Biñ altı yüz hācib yedi biñ altun ķomāķlu ķavuş hay u huyla şöyle durmuş ve dahı şāh ķafāsında on iki biñ altun ķuşāķlu ķullar şaf bağlayup ķurmuş ve dahı on beş kez yüz biñ er divān ķurmuş (37b/13-14-15).
- Başında ayağında mermer hece taşın dikdiler ve dahı başı taşına ‘Aşrān kimdigin, bunda kimüñle geldügin, ne sebeble öldügin tāriħ birle yazdılar (23b/13-14-15).
- Başına kıızıl altundan bir ışık urundu ve dahı bir ķini āyīneleyin pulād ķalkān hāmāyil ķıldı (53b/3-4).

3.5.3.8. “kaçan” edatıyla bağlanan cümleler

- O yazuda kim iy bunda gelen ‘ömrüne devletine gırre olan kaçan bu ‘akreb tılısmın bozan bu kapuyı açup bu demirden âdemi kim göresin sen hiç korkma, üşenme (187a/6-7-8).
- Rāvī eydür kaçan Eflātūn- Hākīm ol levhden bu beyānı kılicağ şāhile selāṭīnler bildiler kim ol māl u genc Cemşīd şahdan qalmış (190a/13-14).

3.5.3.9. “kaçan kim” edatıyla bağlanan cümleler

- Rāvī eydür: Kaçan kim Eflātūn-ı Hākīm ol levhden bu beyānı kim itdi (3a/11).
- Ol mīşe içinde leşkeri tolayı tutdılar. Kaçan kim şubḥ enfās esmege başlayıcağ serverler öñince ‘Irāķī giderken karşusunda mīşe içinden bir qaraltu gelür (4b-5a/17-1-2).
- Rāvī eydür: Kaçan kim ‘Irāķī serverlere bu taḥķīḳ haberi kim söyledi (5b/6).
- Andan Türkūñ elçisin getürdiler. Kaçan kim Türkistān elçisi İskender dīvānına kim girdi (37b/5-7).

3.5.3.10. “çün” edatıyla bağlanan cümleler

- Bu görüşdür şāh-ı cümle görüşūñ
Çün bu görüşde göresin gör işūñ (97b/8).
- Böyle yazmışlar ol ḥaṭṭı anda kim
Ki cihān mülkini geşt iden ḥākīm
Çün gelesin işbu milke sen yaqın
Bu tılısmātı göresin iy emīn (185a/8-9).
- İşbu mülke seyrile çün gelesin
Bu sınır qal‘ asını kim alasin (135b/3).
- Saña ‘akreb pes buğur şöyle ki var
Kapuyı açvirür iy şehriyār

Çün bu işi köpri üzre idesin

Boğaz andan kapuya dek gidesin (185a/14-15).

3.5.3.11. “çünkü” edatıyla bağlanan cümleler

- Yā señündür şabr idelüm n’idelüm
Çünkü geldüñ işbu yola gidelüm (9a/7).
- Saña şıgınuğ bize sen kıl meded
Çünkü sensin kâdir ü küfüven aħad (11a/9).
- Bu sefere niyyet kılup bel bağlamamak gerekdüm. Çünkü bağladum varmayınca görmeyince dönmezem didi (13a/5-6).
- Kaçdı Mihrâc çünkü düşdi devleti
Gitd’elinden ‘izz ü feth ü nuşreti (42a/12).
- Hiç kayırma çünkü ben geldüm i şâh
Düşmenüñi kılayın dersü tebâh (64b/1).
- Öz ‘ilmi ardınca beyân eyledi. Çünkü benden suâl kıldık (146b/6).

3.5.3.12. “çünkü” edatıyla bağlanan cümleler

- Seyreyle çünkü bu yire iresin
Bu kapu taşında hağtı göresin (17a/8).
- Şabaha dek yöridiler. Çünkü şabaħ oldı göz gördi, şâh ile selâtin serverler çeri önünce giderken karşularuñdan bir tağ görindi. (18a/14-15).
- Eyit kim vilâyetüme gelememek gerekdiñ. Çünkü geldüñ (37a-37b/17-1).
- İy serverler Mihrâc Hanı görüñ kim cehline mağrur olup ne sözler söylemiş, ne laflar urmuş. Çünkü sözüme uymadı. (38b/2-3-4).

3.5.3.13. “veyâhut” edatıyla bağlanan cümleler

- Ola yaraqla şöyle geçmeli mi veyâhut şöyle şalt çeriyle mi varalum didi (34a/12-13).

- Gider mi veyāhūt üzerlerine mi varur (48b/7).
- Gelür mi yoħsa gider mi veyāhūt bir yerde oturur mı didi (48b-49a/17-1).

3.5.3.14. “ya ..... ya” edatıyla bağlanan cümleler

- Ya oldur kim naşihat duta. Devletin becerüp bize muṭi‘ ola, fermāna gele. Ya oldur kim qorħu ħaberin işidicek önümüzden ırıla (35a/8-9-10).
- Ya bir iş iderdi ya alup şehre giderdi (174a/12).
- Ya oldur oğlanlarımızı kırtaravüz ya oldur kim İskender çerisinden biz daħı kimse alavüz. Oğlanlarımızla istibdāl kılavüz. (169b/16-17).
- Ya oldur kim aña bir fırsat bulam. Ya oldur kim nām ve nāmusiçün gayret üzre olam didi (77b/13).

3.5.3.15. “ne ..... ne” bağlacıyla bağlanan cümleler

- Kim bilür kim nice döndi dönedür
Ne kerān vardur bu deryāya ne ğuvr (3a/3).
- Bu ne kudretdür ne ħikmetdür i şāh
Kim burada ‘aql u küll olur tebāh (4a/4).
- Amma ne ucu var, ne kıyı var, ne şanı, ne şağışı var (10a/5).
- Ne cengden uşanur, ne yorulur? (11a/1).
- Gördi kim ol sunuñ ne köprüsi var, ne de geçüdi var (11b/12-13).
- Ne köprüsi var, ne geçüdi var (12a/1).
- Ne yüksek yapuyıla göge irer, ne yir ucuna varmağıyla güneş maṭla‘ına muṭṭali‘ olur (18a/10-11).

3.5.3.16. “gah .... gah” bağlacıyla bağlanan cümleler

- Gah durdı gah oturdı ħışmla
Gah yörüdigünde ya kayħım kıala (31a/3).
- Gah yedisi Behrāmı başdılar. Gah Behrām yedisin getürüp gerü durdı (96a/1).

3. 5. 3. 17. "hem .... hem" bağlacıyla bağlanan cümleler

- İçi taşı hışm odına yandı hem
Bağrı ğayret hūnına boyandı hem (31a/6).
- Nāme içinde aña hem naşīhat verevüz, hem qorhūdavuz. (35a/8).
- Pes buğur Sālār-ı Rum Hākan birle Şehnāna nazar kıldı. Gördi kim şūreṭa laṭīfler, sīrete zārīfler ve hem ḳadd ü ḳālībde hoş merdāne şekiller şāh-ı Rum ol şehzādeleri bu vechiyle göricek ğāyet begendi ve hem duruşlarından cünbüşlerinden anları bildi kim aşilzādelerdür (70a/9-10-11-12).
- Hāḳdan artuḳ kimse yoḳ muṭlaḳ ḳāḳīm
Hem cemāl u hem celāl u hem ʿ alīm (76a/4).

3. 5. 3. 18. "ammā" bağlacıyla bağlanan cümleler

- Şöyle siyāh kim zifte beñzer. Ammā her aʿ zāsı bir canavara beñzer (5a/6).
- Kim kimse görmiş degül. Ammā leşkerden çok kişi helāk oldu (8a/11-12).
- Şöyle kim suyu ḳardan aḳ, buzdan sovuḳ ammā her kim ki ol biñarlar suyından ki içdi (8b/1-2).
- Gördiler kim toz ḳoparup gelen cümlesi gergedānlar. Ammā ne ucu var, ne kıyı var, ne şanı, ne şağışı var (10a/4-5).
- Velī ol canavaruñ üzerine heybetinden at varmadı. Ammā Süheyl-i Surḫi ol canavarı yedi eriş peykānı bir ḳarış beş yeleklü oḳla atdı (22b/2-3).
- İy ḳan-ı Türkistān sen bu sözi hoş dīrsin ammā bu gelen çoḳlık çeridür (34a/1-2).

3.5.3.19. "velī" bağlacıyla bağlanan cümleler

- Yā Mihrāc ne ḳadar kim ben senüñ maʿ buduñam kim sen hiç kimseden ḳorḳma, üşenme kim benüm ʿ ināyetüm senüñle biledür. Velī yā server evile barḳla, ʿ avrat oḳlan birle varmaḳ düşmene ḳarşu devlete, saʿ adete yardımdur (34b/1-2-3-4).

- Yā Zü'l-karneyn, Mihrāc Hān hoş gürbüz pehlivān velī cehline, devletine leşkerinüñ çokluğına şöyle mağrūrdur kim felek nekbetinden, rüzgār şiddetinde bī-ḥaber (38b/11-12-13).
- Henüz 'ömrlerine toymayup ḥasretile gitmişler ve ecel çenginden kurtılmağa çäre bulamamışlar. Velī bizlere ve bizden soñra gelenlere bu öğidin idüp gittiği naşihatdur didi ve şāh-ı Rum rikḫat kırup ağladı (3b-3-4-5).
- Şöyle yatur. Velī ol yerde yapılmış yapu taşına beñzemez (16b/3-4).
- Var bir gün öñdin düşmanuñ işin bitür. Velī saña bir vaşiyetüm oldur kim İskender-i Rūmī elüne giricek mecāl virme, öldür didi (34b/5-6).

3.5.3.20. “Līkin” edatıyla bağlanan cümleler

Metinde çok az kullanılan bir edattır.

- Hüsrev gerçi kim Mihrāc ḥatırıçün bu gayret sözün söyledi. Līkin İskenderden göñli gāyet korkuluydu (77b-78a/17-1).

3.5.3.21. “anca kim” edatıyla bağlanan cümleler

- Ol gelen toza karşı şaf alay bağlayup durdılar. Anca kim ol taraftan daḥı toz yakın irdi (10b/10-11).
- Serverler daḥı kiş u kurbān açup tīr u kemān ele alup ol gelen siyāh mürği tuş tuşa gözleşüp durdılar. Anca kim ol kara kuş daḥı leşker üzerine irdüğü dem bir kez şöyle çağırdı (19a/13-14-15).
- İskender Şāh vardı. Anca kim ceng idecek yire irdiler (40b/4).
- İskender-i Rūm ol ḥaberi işidicek göñlinden perişānlığı biraz gitdi. Anca kim Şābūr Şāh daḥı geldi, yetdi (44a/5-6).
- Gelen çeyş-i girāna nazar urdı. Anca kim şāh-ı Zü'l-karneyn çerisi daḥı gelüp ol altı kez yüz biñ ahen-püş güzīde çeriye kāt kāt ardından koşuyup tırdı (54a-b/17-1-2).

3.5.3.22. “eger” edatıyla bağlanan cümleler

- Şoloğ dem öldi. Eger at, eger adam leşkerden çok kişi dağı bunda kırıldı (8b/2).
- Yā hākīm bu ne hikmetdür kim bunca gergedan boynuzı bu yere ne ‘aceb dökülmüş. Eger boynuzuñ gergedānları dağı kırılmış olsa kalan kemikleri dağı bunda olaydı didi (9b/3-4-5).
- Yoğ eger didüklerim itmeziseñ
Yañılup yāhūt dönüp gitmeziseñ (38a/10).
- Eger ğayretleri varise yoğ eger erenleriñüz bi-‘ār ise başlu başını kırtarduklarına şükr iderler didi (48a/14-15).

3.5.3.23. “ger” edatıyla bağlanan cümleler

- ‘Āşiligi terk idüp şöyle ki var
Ger gelesin baña sen iy şehriyār (36b/9).
- Türk ilinde şāh ideyin ben seni
Sen dağı ger şāh idünürseñ beni (38a/5).
- Dön yine yüz suyile ilüñe git
Varise devlet başuñda şöyle it
Ger döneriseñ girü şöyle ki var
Arduñı sürdürmeyem iy şehriyār (38a/7-8).
- Kibr eliyle şundı burdı bıyıqların
Şanki Rüstemdür sıgadı tığların
Ger göreydi ol dem içre iy civān
Şāh-ı Behrām yüzeyüz Nerīmān (80a/ 15-16).

3.5.3.24. “gerçi” edatıyla bağlanan cümleler

- Me’menlik saña olmışdur hiçāb
Sür anı kim bulasın bir fetḥ-i bāb

Gerçi temyizüñ maķāmı oldu şahv

Senden ol yeg ki ola ol evşāfi maķv (3a/8-9).

- Rencile cem‘ eyledüm gerçi i cān

Raķatımı süremedüm ben ‘ ayān (28b/4).

- Hāķdan irişmek gerekimiş meded

Tā ki tenden def‘ ola zaķmet ebed

Gerçi dermān dertlere hāķdan olur

Līkī aña bir nesneyi sebep kılurn (119a/9-10).

3.5.3.25. “gerçi kim” edatıyla bağlanan cümleler

- Dilşaduñ şan‘ at birle kaķıdı. Oķ gerçi kim kaķkana doķundı. (56a/11-12).

- Rāy u tedbīr karşı durmaz taķdıre

Gerçi kim gelecek ola taķdıre (105b/6).

3.5.3.26. “anuñcün” edatıyla bağlanan cümleler

- Öz bilüne ki işledüñ iş bu işi

Anuñcün urduñ elüñe dişi (20a/11).

- Yā ‘ Irāķī sulţān oldum. Anuñcün tahta geçdüm tā kim hüküm idem. (27a/6-7).

- Üç gün üç gice konamadılar, yürüdiler. Niçün? Anıñcün konmağa yer bulamadılar (7a/7).

- Saña yardım kılmadı. Anıñcün düşmen seni şıdı (46a/5).

- Nesne şanur yiñice devletin ol

Añıncün talbınur şağ ve şol (47b/5).

- Beñzer kim küsüp dururlar. Anuñcün düşmenimüz bize gālip olur (75a/16).

3.5.3.27. “zīrā” edatıyla bağlanan cümleler

- Tiz kocaldan adamı bu acıdur

Zīrā içi taşımı böyle acıdur (69a/1).

- İskender-i Rūmī eline girdiyse oğlanlarını öldürmez ne kadar bize düşmenise. Zīrā biz İskenderūñ mürüvvetin, varlığını gördük (69a/8-9).
- Bākisin Tengri bilür iy şehriyār Zīrā oldur her işe hākim ki var (72b/3).

3.5.3.28. “zirā kim” edatıyla bağlanan cümleler

- Ben ölmeden korkmazın. Zīrā kim ecel gelmeyince, peymāne tolmayınca kimesne ölmez (13a/7-8).
- Ol sizi şimdi gelür bulur. Zīrā kim erkegin öldürdiñüz didi (23b/4).
- Biniñi bir baltacı doğrar yaqın Zīrā kim kaması cansızdur yaqın (75b/16).

3.5.3.29. “nete” edatıyla bağlanan cümleler

- Vezīrlər eyittiler. Nete şah eyitdi. (12b/12).
- Şāh eydür: Nete vezīr eydür (12b/16).
- Dağı Qaytās serverlerle sergirān mübārizlerle yürüyüp ol ‘adu canavarlarla cenge durdılar. Nete ol canavarlar taşile şah leşkeri tig ve gürz süñüyle urıdılar döğüşdiler. (24a/13-14-15).
- Ol tağ itegin laṭif cāygāh girdiler. Nete şöyle kim ol tağdan bir zülāle beñzer ırmağ aqmış inmiş ve dağı ol ırmağ kenāri iki tarafa dürlü dürlü yemişler. (26a/1-2-3).
- İskenderi gördi nete şöyle kim bir muraşsa‘ taht üzere bir şahib-sa‘ ādet server oturmuş (37b/10-11).
- Rāvī kavlince teferrüc iderken İskender Şāhuñ bārgāhın gördiler. Nete gördiler kim bir kal‘ a gibi bir kızıl atlas bārgāh dutulmuş (39b/2-3).

3.5.3.30. “nite” edatıyla bağlanan cümleler

- Öñlerinde bir ‘acāyib derbend gördiler. Nite iki tağ ortası bir ‘acāyib dere (7a/4-5).
- Amma leşkerden çok kişi helāk oldu. Nite kimin atla su aldı, gitdi (8a/11-12).
- Bir ‘acāyib cenge başladılar. Nite gergedānlar boynuzıyla serverleri şöyle şancardı kim cebe ve cevşenden geçerdı (10a/8-9).
- Pes buğur Mihrāc Hān’uñ dağı yazıcıları İskender şāha nāme yazdılar. Nite aḥbār içinde şöyledür kim ol zaman Türkistānlar kalemle kağıd üzere yazu yazmağı bilmezlerdi (37a/10-11-12).

3.5.3.3.1. “nitekim” edatıyla bağlanan cümleler

- Ve bir dağı katı kağığan canavar sehel nesneyle zebūn kıılır didi. Nitekim şāhib-i kemāl dimişdür (5a/13).
  - Gidecek olursañ sen saña ziyan idesin. Nitekim şāh-ı Zü’lk-arḡarneyn söz işitmedi (21a/5-6).
  - Murādın maḡşudın vir. Nitekim benüm murādum maḡşudum virdüñ didi (46b/1).
  - Saña yardım kııla. Nitekim senden öñdin gelen pādişāhlaruñ altundan gümüşden putları vardı (62b/14-15).
- Cümleleri bağlama fonksiyonu dışında da kullanılır.
- Şāh-ı cehān nitekim hükm itdi (43a/9).

3.5.3.3.2. “şöyle” kelimesi ile bağlanan cümleler

- Gördiler kim hiç deprenmezler. Şöyle ölüleyin yaturlar (21b/16-17).
- Şındı nāmusum şişesi şehriyār
Yile virdi yüz suyu şöyle ki var (64a/7).
- Durdılar yedi putunu dağı katına getürdiler. Şöyle karşıısına yedisin dağı ḡodılar (69b/2-3).

3.5.3.3.3. “şöyle kim” ile bağlanan cümleler

- Rāvi kavlince ol canavar yüzi üzere düşdi. Şöyle kim hiç dağı deprenmedi (6a/7).
- Nice yokuş şöyle kim bir kişi bir günde çıka ya çıkmaya (8a/16).
- Ol yokuşda hūb hoş biñar gördiler. Şöyle kim suyu kıardan aq, buzdan sovuq amma her kim ki ol biñarlar suyundan ki içdi (8a-8b/17-1-2).
- İki gün, iki gice becīd sürdiler. Şöyle kim ol iki günde yedi günlük yol yürüdiler (14a/6-7).
- Rāvi eydür varduğınca kuş çoğaldı. Şöyle kim bir insan başına biñ kuş oldu (19b/11-12).
- Şähile serverler leşker önünde olan ğavğayı işidüp ne ğavğadur diyince ğavğa ziyāde oldu, artdı. Şöyle kim gülüvle cihān doldı. (23b-24a/ 17-1-2).
- Ol tağ itegin laṭif cāygāh girdiler. Nete şöyle kim ol tağdan bir zülāle beñzer ırmağ akmış inmiş ve dağı ol ırmağ kenārı iki tarafa dürlü dürlü yemişler (26a/1-2-3).
- Laṭif çayır ve çimenler yir yirin döşenmiş. Şöyle kim bī-kıyas, bī-ḥisāb (26a/3-4).
- ‘Aql göziyle bağıdı görđi kim Hızır şüretinde racīm söylediğı söz hiç ‘aqla yakın söz degül. Nete şöyle kim Hakkı koyup bir cansuz müsevvā nesneye tapmağ söz degül (63a/4-5-6).

3.5.3.3.4. “belki” bağlacıyla bağlanan cümleler

- Nitedüğün neyledüğün görü turur
Belki cümle işüne ol bünyād urur (23a/13).
- Rūḥ-ı ḥayvānī bedende kıan olur
Kıan gidicek belki ten bī-cān olur (96a/10).

3.5.3.3.5. “illâ” bağlacıyla bağlanan cümleler

- Zaḥmeti çekerem illâ yimedüm
Ben ölem ayruğa kıala dimedüm (28b/5).

- Sen seni bilmezsin illā bildürem
Dü cihān kavmini saña güldürem (36b/16).
- Adı aslan durur illā anı Hāḡ
Bir qarıncaya zebūn eyledi baḡ (5b/4).

3.5.3.3.6. “meger” bağlacıyla bağlanan cümleler

- Şöyle bil kim señün daḡı oḡlanlarıña İskender degme kez kıymaz. Meger
Ḥasuduñ sözüne uya didi (69a/11-12).

3.5.3.3.7. “pes” edatıyla bağlanan cümleler

- Bī-ḡaberlik ḡurtarur senden seni
Pes ḡamu ṡā‘ atdan efḡal bil anı (3a/7).
- Keyd Şāh böyle diyicek İskender Keydüñ sözüni begendi, ḡabul ḡıldı. Pes yine
ser-leşkerlere buyurdu. (7b-8a/17-1).
- Geldük imdi bu ṡaraftan daḡı şāh-ı cihān selāṡınler ile bu ḡāli ḡoricek şād u
ḡürrem ol Hāḡ Te‘ālāya çok şükr ḡıldı. Pes şāh-ı Rum ḡirü dönüp yine ol
mu‘ teber sunuñ üzerine ḡondı (11b/7-8-9).
- Tā kim anlardan Mihrāc ḡaberin alavuz didi. Pes ‘Irāḡī daḡı ol on iki serverle
biñ eri aldı (30a/10-11).
- Yā İskender cihān bu sūret bu ejdehayı ayaḡı altına aldığınıñ remzi bu ola ya‘ ni
kim yılān adama düşmendür. Pes gerek kim kişi ceḡd ide (120a/15-16-17).

3.5.3.3.8. “pes buḡur” edatıyla bağlanan cümleler

- Şöyle kim oturduḡı yerde yıldırım gibi şaḡıdı. Pes buḡur ḡaḡımaḡ birle Türkistān
serverlerine eydür (37a/6-7).
- Bir sözine biñ dürlü söz vireler. Pes buḡur Mihrāc Ḥan’uñ daḡı yazıcıları
İskender şāha nāme yazdılar (37a/10-11).

- At ayağında kalan kavminün günāhı boynına didi. Pes buğur Sālār-ı Rum döndi (38b/4-5).
- Mīşe içinden çıkmadılar. Pes buğur böyle olıcağ at yoşdı, er yoruldı (4b/9-10).
- Dağı sarāy içinden çıkup yine ol ƣal‘anuñ mu‘allağ ƣapusına geldiler ve birbirine kemendle aşığa indiler. Pes buğur ‘Irāķī dağı kemendini düşürdi (3b/8-9).
- Şāh-ı Rum böyle diyicek pes buğur ‘Irāķī dağı rikāb-ı ƣatırından şāhuñ haş ni‘ metlerinden ƣıƣardı (4a/8-9).
- Yā ƣakīm nice perīşān olmayalum ki ceng ü cidāl yoğiken bunca sipāhi hīç yere helāk oldı, sudan yemişden didi. Pes buğur Eflāṭun-ı Hakīm eydür: (8b/10-11-12).

3.5.3.3.9. “yene” edatıyla bağlanan cümleler

- Pes buğur ‘Irāķī haberi ol kişiden iletdügi ni‘ meti aldı. Yene İskender şāh ƣatına vardı (4a-4b/ 17-1).
- Şāh-ı cihān böyle diyicek döndi. Yene Restetālis Vezīr eydür: (7b/8-9).
- Geldük imdi ol gice şāh-ı Zü’l-ƣarneyn ol su kenārında yatdı. Yene ‘ale’s-şabāh yetdi (10b/1-2).
- ‘Avrat oldum. Yene şoñra er oldum (14a/13).
- Ƙaynağına, minƣārına getürdi. Yene ƣanat ƣakup ƣaşd ƣıldı kim uça (19a-19b/17-1).
- Yegregi budur kim şāha haber ƣılam didi. Yene girü döndi (30a/2-3).

3.5.4. Sıralı cümleler

Her biri ayrı hüküm bildiren cümlelerin anlam ilgileri sebebiyle birbiri ardınca sıralanmalarıyla oluşan cümle türüdür.

Bu cümle türü de yapıları ve anlamları bakımından iki gruba ayrılır.

3.5.4.1. Bağımlı sıralı cümle

Anlam ilgisi dışında ortak ögeye de sahip olan cümlelerdir.

- Yüz 90 yıldur kimse emegin, kimse kazancın yimedüm. (4a/13-14).
- Ol on iki dilāver kimi 4ılıç yalınacağ 4ıldı, kimi gürz, kimi süñü eline aldı (5b/7-8).
- 4ır4 gün yine Suvtī Hānuñ ol genc ulusında yediler, içdiler (21a-21b/ 17-1).
- Leşker dağı bu hāli göricek ğıriv 4ılıp ol gelenlere karşı yörüdiler, cenge durdılar (116b/16-17).

3.5.4.2. Bağımsız sıralı cümle

Aralarında anlam ilgisi bulunmakla birlikte ortak ögelerin bulunmadığı cümlelerdir.

- Yā Eflāṭun bu kişile dilleş, görelüm (3b/17).
- İmdi danışalum, bu seferümüzün şoñın şañışalum (13b/7-8).
- Berzden 4ıkdum, gördüm (115b/11).
- Atlarımızı almışlar, gitmişler didi (115b/12).

3.6. Cümle İle İlgili Sayısal Veriler

Bu bölümde incelememizin önemli bir bölümünü oluşturan cümle ile ilgili sayısal verileri yüzdelerle birlikte değerlendirmeye çalışacağız.

Metnimizin 50 varaklık bölümünün cümlelerini sayısal olarak incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara varılmıştır.

Toplam 3343 cümlenin kaç kelimedenden oluştuğu ve bu verinin oransal değeri şöyledir

Çizelge 3.1. Cümlelerin kaç kelimedenden oluştuğu ile ilgili çizelge

KELİME SAYISI	CÜMLE SAYISI	CÜMLELERE ORANI
1 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	198	% 6
2 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	562	% 17
3 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	425	% 13
4 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	489	% 14
5 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	487	% 15
6 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	410	% 12
7 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	240	% 7
8 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	162	% 4
9 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	136	% 4
10 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	68	% 2
11 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	45	% 1
12 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	42	% 1
13 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	23	% 0.8
14 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	22	% 0.7
15+ KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	34	% 1

Metindeki cümleleri öncelikle yüklemine göre ayırdığımızda karşımıza çıkan tablo şu şekildedir.

Çizelge 3.2. Yüklem türüne göre cümleler çizelgesi

YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE	SAYISI	ORANI
İSİM CÜMLESİ	310	% 9.2
FİİL CÜMLESİ	3033	% 90.8
TOPLAM CÜMLE	3.343	% 100

50 varaklık kısımdaki 3343 cümleden 310 tanesi isim cümlesinden oluşmaktadır. Bu sayı toplam cümlelerin % 9.2'sini oluşturmaktadır.

İsim cümlelerinin kaç kelimedenden oluştuğu ve bu verinin oransal değeri şöyledir:

Çizelge 3.3. İsim cümlelerinin kaç kelimedenden oluştuğu ile ilgili çizelge

ÖGE SAYISI	CÜMLE SAYISI	İSİM CÜMLELERİN ORANI
1 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	6	% 2
2 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	31	% 10
3 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	46	% 15
4 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	53	% 17
5 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	57	% 19
6 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	43	% 14
7 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	32	% 10
8 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	13	% 4
9 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	8	% 3
10 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	6	% 2
11 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	6	% 2
12 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	3	% 0.6
13 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	2	% 0.4
14 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	2	% 0.4
15+ KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	2	% 0.4

Söz konusu bölümün 90.8'lik bölümü fiil cümlesinden oluşmuştur. Bunun sayısal değeri 3.033'tir.

Çizelge 3.4. Fiil cümlelerinin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge

CÜMLEDEKİ ÖGE SAYISI	CÜMLE SAYISI	FİİL CÜMLELERİNE ORANI
1 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	182	% 6
2 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	530	% 17.5
3 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	394	% 13
4 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	456	% 15
5 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	424	% 14
6 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	364	% 12
7 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	212	% 7
8 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	151	% 5
9 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	121	% 4
10 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	62	% 2
11 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	30	% 1
12 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	31	% 1
13 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	21	% 0.7
14 KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	23	% 0.8
15+ KELİMEDEN OLUŞAN CÜMLE	32	% 1

Sayısal verilerini tespit ettiğimiz bölümde 7353 öge vardır. Ögelerin bu sayı içindeki miktarı ve oranı aşağıda gösterilmiştir.

Çizelge 3.5. Ögelerin sayıları ve oranları ile ilgili çizelge

ÖGE	SAYISI	ORANI	TOPLAM CÜMLE ÖGESİ SAYISI
YÜKLEM	2897	% 39	7353
ÖZNE	1486	% 20	7353
NESNE	668	% 9	7353
YER TAMLAYICISI	817	% 11	7353
ZARF	1337	% 18	7353
CÜMLE DIŞI ÖGE	148	% 2	7353

Yüklemin yerine göre yapılan incelemede Türkçenin genel teamülüne uygun bir tablo ortaya çıkmış, 3145 cümleden % 91.6'sının kurallı (düz), 8.4'nün devrik cümle olduğu görülmüştür. Aslında devrik cümlelerin bu oranda çok olmasında eserin sözlü kültürden yazılı kültüre aktarılmış olmasının ve manzum bölümlerinin de olmasının etkisi vardır diye tahmin ediyoruz.

Çizelge 3.6. Yüklem yerine göre sayısı ve oranı ile ilgili çizelge

YÜKLEMİN YERİNE GÖRE	SAYISI	ORANI
DÜZ CÜMLE	2881	% 91.6
DEVRIK CÜMLE	264	% 8.4
TOPLAM CÜMLE*	3.145	% 100

*198 adet tek yüklemden oluşan cümle genel toplama dahil edilmemiştir.

Cümleyi oluşturan ögelerin sayısı ve bu ögelerin basit cümlelere oranı şu şekildedir.

Çizelge 3.7. Cümleyi oluşturan öge sayısı ve ve bu ögelerin basit cümlelere oranı ile ilgili çizelge

ÖGE SAYISI	CÜMLE SAYISI	BASİT CÜMLELERE ORANI
1 ÖGEDEN OLUŞAN CÜMLE	540	% 15.18
2 ÖGEDEN OLUŞAN CÜMLE	1590	% 44.71
3 ÖGEDEN OLUŞAN CÜMLE	995	% 27.98
4 ÖGEDEN OLUŞAN CÜMLE	355	% 9.98
5 ÖGEDEN OLUŞAN CÜMLE	56	% 1.57
6 ÖGEDEN OLUŞAN CÜMLE	20	% 0.56
TOPLAM	3556	% 99.98

Ögelerin cümle içindeki yerine göre yapılan incelemede çıkan tablo şöyledir.

Çizelge 3.8. Ögelerin cümle içindeki yerleri ile ilgili çizelge

		YERİ			GENEL TOPLAM
		BAŞTA	ORTADA	SONDA	
ÖZNE	SAYISI	1472	141	70	1685
	ORANI	% 87.38	% 8.42	% 4.2	% 100
YÜKLEM	SAYISI	163	53	2482	2696*
	ORANI	% 6	% 1.9	% 92.1	% 100
NESNE	SAYISI	260	451	42	753
	ORANI	% 34.5	% 59.8	%5.7	%100
YER TAMLAYICISI	SAYISI	192	1032	24	1248
	ORANI	% 15	% 82.7	% 2.3	% 100
ZARF	SAYISI	553	1186	23	1762
	ORANI	% 31.38	%67.32	% 1.3	% 100

Cümlenin ögelerinin sayısını ve oranını gösteren tablolar aşağıdadır.

Çizelge 3.9. Cümlenin ögelerinin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge

YÜKLEMİ OLUŞTURAN KELİME SAYISI	ADEDİ	ORANI	TOPLAM YÜKLEM SAYISI
1 KELİMEDEN OLUŞAN YÜKLEM	2085	% 72	2894
2 KELİMEDEN OLUŞAN YÜKLEM	695	% 24	2894
3 KELİMEDEN OLUŞAN YÜKLEM	87	% 3	2894
4+ KELİMEDEN OLUŞAN YÜKLEM	27	% 1	2894

Çizelge 3.10. Özneyi oluşturan kelimelerin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge

ÖZNEYİ OLUŞTURAN KELİME SAYISI	SAYISI	ORANI	TOPLAM ÖZNE SAYISI
1 KELİMEDEN OLUŞAN ÖZNE	629	% 39	1685
2 KELİMEDEN OLUŞAN ÖZNE	872	% 54	1685
3 KELİMEDEN OLUŞAN ÖZNE	104	% 6,5	1685
4+ KELİMEDEN OLUŞAN ÖZNE	80	% 0.5	1685

Çizelge 3.11. Nesneyi oluşturan kelimelerin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge

NESNEYİ OLUŞTURAN KELİME SAYISI	SAYISI	ORANI	TOPLAM NESNE SAYISI
1 KELİMEDEN OLUŞAN NESNE	436	% 59	753
2 KELİMEDEN OLUŞAN NESNE	236	% 31	753
3 KELİMEDEN OLUŞAN NESNE	48	% 6	753
4+ KELİMEDEN OLUŞAN NESNE	33	% 4	753

Çizelge 3.12. Yer tamlayıcısını oluşturan kelimelerin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge

YER TAMLAYICISINI OLUŞTURAN KELİME SAYISI	SAYISI	ORANI	TOPLAM YER TAMLAYICISI SAYISI
1 KELİMEDEN OLUŞAN YER TAMLAYICISI	467	% 41	1248
2 KELİMEDEN OLUŞAN YER TAMLAYICISI	501	% 44	1248
3 KELİMEDEN OLUŞAN YER TAMLAYICISI	159	% 14	1248
4+ KELİMEDEN OLUŞAN YER TAMLAYICISI	121	% 1	1248

Çizelge 3.13. Zarfı oluşturan kelimelerin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge

ZARFI OLUŞTURAN KELİME SAYISI	SAYISI	ORANI	TOPLAM YER TAMLAYICISI SAYISI
1 KELİMEDEN OLUŞAN ZARF	651	% 37	1762
2 KELİMEDEN OLUŞAN ZARF	862	% 49	1762
3 KELİMEDEN OLUŞAN ZARF	228	% 13	1762
4+ KELİMEDEN OLUŞAN ZARF	21	% 1	1762

Cümle türlerine göre yapılan tasnifte aşağıdaki tablo elde edilmiştir.

Çizelge 3.14. Cümle türlerinin sayısı ve oranı ile ilgili çizelge

CÜMLE TÜRÜ	SAYISI	ORANI	TOPLAM CÜMLE SAYISI
BASİT CÜMLE	2808	% 84	3343
BİRLEŞİK CÜMLE	201	% 6	3343
BAĞLI CÜMLE	267	% 8	3343
SIRALI CÜMLE	67	% 2	3343

4. BÖLÜM

HAL EKLERİNİN BİRBİRİNİN YERİNE KULLANILMASI

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde çok sık rastlanan eklerin birbiri yerine kullanılmasının örnekleri bu metinde de vardır.

4.1. Belirtme ekinin yönelme eki yerine kullanılması

En sık rastlanılan durumdur.

- Pes buğur **Behrāmı** bir tarafından Erdeşir atdı. Bir tarafından Etvās atdı. Rāvī kavlince ol iki dilāverūn oqları Behrāmuñ altındağı gergedāna dutdı ya'ni iki yañadan Behrāmuñ biñüdüni urdılar (84b/2-3).
- Anıñçün kim cümle Türkistānlar ve kamu Havarlar bilürlerdi kim Behrām Bercānī **Dilşād Bānūyı** söz cān ve başıyla 'āşıkıdur (88a/12).
- **Anı** binmedügümize gāyet ḥasretlenürdük (153a/16).
- Andan yir yirin Türkistān begleri, dil-āverleri, iş bilmiş, yaman yaḥşi görmiş **erleri** eyitdiler (31b/2-3).
- Rāvī kavlince Şebgīr Dilşāda tokışu geçecek revān Dilşād yine bir oқи kirişe şalup şast kabza rast dürüst dutup gergedānınuñ şağrusuna yatup ardından **Şebgīr-i Selmānīyi** atdı (56b/1-2-3).

4.2. Yönelme ekinin belirtme eki yerine kullanılması

- Şanasın dünya ve **aḥirete** Behrāma virdi (87b/1).

4.3. Bulunma ekinin ayrılma eki yerine kullanılması

- İksin iki kolınla der-āğuş kılup **yüzlerinde, gözlerinde** öpdi (77aa/12).

4.4. Ayrılma ekinin bulunma eki yerine kullanılması

- Yarındası ‘ale’ş-şabaḥ Sālār-ı Rūm ol yüz biñ erile süvār oldı. Andan şāh-ı Rūm ḥūkm itdi. Ol yüz biñ er taḡ etegin çevre қоşuyup giñ **yerden** durdılar. İskender nideceğine naḡar urdılar (154a/6-7-8).

SONUÇ

Bu çalışmanın metnini oluşturan Kitab-ı İskendernâme adlı eser, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar bölümünde 4201 demirbaş, 891.55 sınıflama numarasıyla kayıtlıdır. Süleymaniye Kütüphanesi kayıtlarına göre eserin yazarı Figânî Ramazân b. Abdullah Trabzonî(ö. 938/1531)'dir. Ancak eserde yazarının Figanî olduğuna dair bir bilgi yoktur. Metnin sonunda kitabın Mustafa ibni İbrahim tarafından h. 1056 (m. 1646) yılında istinsah edildiği kaydı vardır. Eser çoğu mensur, bir kısmı manzum olan 209 varaktan ibarettir. Eski Anadolu Türkçesinin gramer özelliklerini taşıyan kitap, harekeli olarak nesih yazı tarzında, halkın anlayacağı sade bir dille yazılmıştır.

Cümle bölümüyle ilgili tespit edilen sonuçlar şunlardır:

1. Metinde genellikle kurallı fiil cümleleri kullanılmıştır. Devrik ve az da olsa isim cümlelerine rastlamak mümkündür. Devrik cümlelerin sık kullanılması, metnin sözlü kültürden yazıya aktarılmış olma ihtimalini kuvvetlendirmiştir. Metinde sık sık kullanılan “sözü dırâz kılmayalım, sözü uzatmayalım, sözü tatvil kılmayalım” gibi ifadeler de bu görüşü destekleyen hususlardır.

2. Cümleleri bağlamak için hiçbir işaret kullanılmazken anlamca ilgili cümleler “ve” bağlacıyla birbirine bağlanmıştır.

- Amma ejderhâdan yañadan açuq qodı. Ve dağı bir bölükde server Tamgaç Hanı qodı. Ve bir bölükde Suvtî Hanı qodı. Bir bölükde Mihrâc Hanı qodı. (200b/6-7-8).

Ancak “ve” bağlacının en son ögeden önce gelmesi kuralına yer yer uyulmadığı görülmüştür.

- Şâh-ı cihân ol gice dağı ol yurtda yidi ve içdi yatdı (50a/2)

3. Özellikle manzum bölümdeki cümleler devrik cümle yapısındadır. Bunu şiir dilinin tabii bir yansıması olarak değerlendirmek gerekir. Mensur bölümde de

devrik cümleler kullanılmıştır. Bunu da konuşma dilinin esere etkisiyle açıklayabiliriz.

4. Anlamları bakımından cümleleri olumlu, olumsuz ve soru cümleleri olarak üç gruba ayırdık. Olumlu cümleler Türkiye Türkçesi ile benzerlik gösterir. Yüklemi fiil olan olumsuz cümlelerde –mA, isim olanlarda ise yok ve degül kelimeleri kullanılmıştır. Ayrıca hem isim hem de fiil cümlelerini olumsuz yapan ne ... ne bağlacı vardır. Soru cümlelerinde –mI/-mU soru ekiyle birlikte bu gün hâlâ yaygın olan soru kelimeleri dışında *ķanda, ķandan, ķancaru* gibi kelimeler kullanılmıştır.

5. ne ... ne bağlacıyla kurulan cümlelerde yüklem mutlaka olumludur.

- Kim bilür kim nice döndi dönedür
Ne kerān vardır bu deryāya **ne** ğuvr (3a/3)
- Velī yā Zū'l-ķarneyn bir gergedān ķolaysız ya'ni ne kırup dükeñür **ne**
cengden uşanur, **ne** yorulur? (10b-11a/17-1)
- **Ne** Mihrācı terk idebilürem **ne** İskender sözin şayabilürem. (78a/3-4)

6 “ya ... ya” ve “hem ... hem” bağlacıyla kurulan cümlelerde bu yapı her zaman korunmayıp bazen tek bağlaçla kurulan cümlelere de rastlanır. Hatta tekli kullanımlar daha da yaygındır.

- **Ya** oldur kim naşihat duta devletin becerüp bize muṭi' ola, fermāna gele. **Ya**
oldur kim ķorķu ħaberin işidicek önümüzden ırıla (35a/8-9-10).
- İy ħan-zādeler yörün, leşkeri olmasın kim bir kişi bir 'avrata **ya** bir kıza **ya** bir
oğlana el ura didi. (43a/6-7).
- Ola bunu korkıdavuz **ya** buña bir zafer buluvuz didi (5b/16).
- Nice yoķuş şöyle kim bir kişi bir günde çıķa **ya** çıķmaya (8a/16).
- İçi taşı ħışm odına yandı **hem**
Bağrı ğayret ħūnına boyandı **hem** (31a/6).
- Nāme içinde aña **hem** naşihat verevüz **hem** ķorķudavuz (35a/8).
- Tā kim siz daķı ele giren mālı genci yiyesiz **hem** yidüresiz. (28b/15-16).

- Buncılayın kimse leşker görmedi
Hem muhabbirler nişânın virmedi (33a/5).
- Okı, ne yazmışlardur ve hem kimden târih kalmışdur didi. (12a/8).

7. Genellikle nicelik bakımından özne yüklem uyumu var olsa da bazı durumlarda özne tekil olduğu halde yüklem çoğul olabilmektedir.

- Pes buğur yine şâh-ı cihân yola girüp gittiler. Altı gün yörüdiler. Yedinci gün bir dırahtistâna irdiler (4b/4-5).
- Andan ‘İrâkî’ dahı ol on iki serverle süvâr olup gittiler (4b/16-17).
- Şâh-ı cihân anı göricek ol kişiye dahı yakın vardılar (3b/14).

8. Şahıs zamirleri cümlede özne olarak kullanılır. Bu kullanımda özellikle vurgulama işlevi ön plana çıkar.

- Bend idüp anı alup gitdüm revân
Kaf tağına iletdüm ben revân (14b/15).
- İy bunda gelen ‘ömrine devletine girre olan şöyle bilün kim ben İskender-i Zü’l-karneyn rûzgârile bunda geldüm (21a/1-2-3).
- Var kıyâs it sen dahı iy piş-bîn
Kim nice server imiş Şîring yakîn (25b/6).

9. “kim” kelimesi soru eki ve bağlama görevi dışında hiçbir fonksiyon icra etmeksizin kullanılıyor.

- Kaçan kim şâh-ı cihân türbe taşından bu haberi kim işitdi (25b/12).
- Şâh kim serverlerle kırk biñ erile Türkün kim ardını sürdi (43b/9).
- Şâh-ı cihân ol canavaruñ ‘acâyib hilkatin teferrüc kim kıldı. Andan hükm itti.
Ol canavaruñ şekli sūretin vaz‘ heyetin ‘acâyib kitabına naşş kıldılar (118a/4).

10. En sık kullanılan cümle başı bağlaçlarından birisi **pes buğurdur**. **Pes** ve **buğur** bağlaçları çok seyrek de olsa tek başına kullanılır. “Buğur” bağlacının “pes”e göre daha fazla kullanıldığı görülür.

- Şöyle kim işidenler bilüsi şaşdı. **Pes buğur** iki taraftan mübārizler kiş u kırbān ağızın açdı (63b/7-8).
- Karşısına durğurdılar. **Pes buğur** şāh-ı cihān dağı Behrām Bercāniye nazar kıldı.(97a/1-2).
- Şāh-ı Yunan anı göricek şād oldı. **Buğur** kendü kendüye eydür (63a/16-17).
- İçi taşı şādile doldı. **Pes** ol ‘ Arab çünki divān içine girdi. (100b/4-5).

11. Metinde en çok kullanılan öge yüklemidir. Toplam ögeler içindeki oranı % 39’dur. Bu yüklemlerin çok büyük bir kısmı da ya tek kelimedenden ya da iki kelimedenden oluşur. En çok rastlanan ikinci öge % 20 oranla öznedir. Bu öznelerin çok büyük bir bölümü bir veya iki kelimedenden oluşur. Özneden sonra en çok rastladığımız öge % 18 oranla zarftır. Bunları sırasıyla %11 oranla yer tamlayıcısı ve % 9 oranla nesne takip eder.

12. Metinde gereklilik kipi –mAll yerine, –sA gerek yapısı kullanılmıştır.

- Taqdīru’llah yirine **gelse gerek**
Bu olacak nesnelere **olsa gerek** (106a/2).
- Yā ‘ Irāķī şādıgum şoldur kim **evlensem gerek**, bir güzel hem devletlü hem mallu hatun **alsam gerekdür** (133b/16-17).

13. Metinde en çok karşılaştığımız cümle türlerinden birisi de iç içe girmiş birleşik cümle türüdür. Bunun da sebebi metnin rivayet tarzıyla yazılmış olmasıdır.

14. Söz diziminin en tartışmalı konularından biri olan yapılarına göre cümleleri, dört ana grupta değerlendirdik: Basit, birleşik, bağlı ve sıralı cümle. Çekimlenmeyen yapılar olan ve cümlenin ögesi olabilen fiilimsi gruplarının bulunduğu cümleleri basit cümle olarak, bunun dışında kalan ve yapısında birden fazla yargı taşıyan cümleleri de niteliklerine göre sınıflandırdık.

Kelime grubuyla ilgili tespit edilen sonuçlar şunlardır:

1. Şahıs zamiri, belgisiz zamir ve bazı özel isimlerin tamlayan, -dlk sıfat-fiil ekini alan kelimenin tamlanan olduğu bazı isim tamlamalarında ilgi ekinin kullanılmadığı görülür.

- Amma bu şüretile bu yılan remzi bu siz te'vil kılduğunuz degüldür didi (121a/2-3).
- Sen dahı biz yidüğümüz ni' metlerden ilet (4a/7).
- Ne kadar kim söyledük işitmedüñ
Biz dedüğümüz işi hem itmedüñ (20a/8)
- Ben virdigüm rızka kâni' olmaduñ, ğayrı kimseden rızkı mı alursın diye didi (4a/16-17).
- Yüz toksan yıldur kimse emegin, kimse kazancın yimedüm (4a/14).
- Hak Te'âlâ baña kısmet kılub virdüğü rızkdan ğayrı nesne yimezem (4a/13).

2. "Kimse" belgisiz zamiri ile kurulan isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan ekleri bazen kullanılmaz.

- Yā Zü'l-ķarneyn bu tağ kimse çıkacak tağ degül (18b/6).

3. -lAc zarf-fiil ekinin Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde fiillerden zarf yapması çok sık rastlanılan bir durumdur. Metinde de bunu gösteren pek çok örnek vardır. Ancak bunun dışında bu ekin Türkiye Türkçesinde kullandığımız -Ur -mAz zarf-fiil ekindeki -mAz eki yerine kullanıldığı görülür.

- İy şāh-ı cihān bu kuş hevā yüzünden balığı su içinde gözler. Görür göricek pervāz urur. İner şuya batar. (195b/8-9).

4. Fiillerden zarf yapan -lAc ekiyle isimlerden zarf yapan -lAylın ekinin arka arkaya bir kelimedede kullanılabildiği örneklerle şahit olunur.

- Yā ata, ol ejderha didükleri ki qorqunç nesne ādem yakın **varıcaqlayın** degül (198b/9-10).
- İy server-i cihān ol ‘adū canavarı adem **göriccekleyin** degül didi (9b/13).

5. –İayln ekinin –ki aitlik ekinden sonra gelip zaman zarfı yaptığı da görölür.

- Bizi ayağınıza iletdüğüñüz için ve bir dağı bize **evvelkileyin** i‘tikād muħabbet itmez olduñuz (76a/14-15).
- Yā ata **bugünkileyin** putum baña yarın dağı ‘avn u ‘ināyet iderse göresin kim İskenderle çerisine ne direm didi (58b/7-8-9).

6. Bazı isim tamlamalarında tamlayan eki yerine, belirtme fonksiyonunu üzerinde taşıması sebebiyle iyelik ekinin kullanıldığı görölür. Ancak daha sonraki dönemlerde iyelik ekinin bu fonksiyonunun isim tamlaması oluşturmada yeterli olmadığı görölüp Türkiye Türkçesinde olduğu gibi iyelik ekiyle ilgi eki birlikte kullanılır olmuştur.

- **Anası südi** henüz ağzında qoqar (162a/1).
- Vezir yöri bu sīnün **hecesi taşındağı** yazıyı oğı (25a/10).
- Qahram dağı bir darb sūñü **atası kalkanında** şöyle urdı kim qalkān Behrāmuñ elinde qarh-var döndi (168a/12-13).

7. Tamlananı –dlk sıfat-fiil eki almış isim tamlamalarında tamlayanın ilgi eki almaması sık karşılaşılan dikkat çekici bir özelliştir.

- İy selātinler duruñ varalum biz dağı **Hakan vař kıldığı** qarşı teferrüc qılalum didi (139a/16-17).
- Havar milkine varıcaq Hüsrev-zemīn nāmeyle qāşıd göndermişdi. İskender **geldügin** bildürmüşdi (157a/1-2).
- Dün içinde Alvar yine Cihān Han qatına geldi. **Behrām virdügi** nāmeyi şundı (165b/15).

8. Bağlama ve ilgi edatı olarak *bile*, *birle*, *ile* ve bu edatının ekleşmiş hali olan –le çok sık kullanılır. Ayrıca çok seyrek de olsa iki bağlama edatının arka arkaya kullanıldığına şahit oluruz.

- Yā Mihrāc ne kadar kim ben senüñ ma‘buduñam kim sen hiç kimseden korkma, üşenme kim benüm ‘ināyetüm **senüñle biledür** (34b/1-2).

9. Çokluk ifade eden kelimeler sıfat unsuru olduğunda isim de çokluk eki alabilmektedir.

- **Çok şehzâdeler** şāha baş koyup Dilşâdı dilediler (101a/9).
- **Birkaç serverler** piyâde olup kendülere karşı yörüdi (104a/10-11).
- Söz işitmezsin bari **birkaç yoldaşlar** al serverlerden bile didi (197b/15).
- 10. “kez” kelimesi sayı ismi oluşturmak için kullanılır.
- Ol **on dört kez yüz biñ** erle dağı buluşdılar (21a/16).
- Gördiler kim **on beş kez yüz biñ** er kılup ârâste cenağ kılup alup durmuşlar (105b/2).

10. dek son çekim edatı çok seyrek de olsa cümleleri birbirine bağlama göreviyle kullanılır.

- Elini düşmenüñ üzre gâlib kılayın **dek** benden gayri kimseyi ma‘būd bilmesün (46b/7)

11. Sayı ismi olarak biñ biñ kelimesi dikkat çekiyor. Bu yapının bugünkü binlerce kelimesini karşıladığı anlaşılıyor.

- Şevketüñden yacanaydı iy Hıdīv
Şimdi seni görse **biñ biñ** nerre dīv (163b/1).

12. Bugün birleşik fiil teşkilinde kullanılan –I, –U ekinin zarf yapma görevi devam etmektedir.

- Giceye karşı göç kılp ol yüce tağı **gözleyü** gitdiler (18b/7).
- Āciz u bī-çāre kalduk nidelüm
Yā dağı **yalvaru** kime gidelüm (11a/11)
- Bunlar bu sözdeyiken ol canavar yene kağ kağ **deyü** çağırdı (16a/1).

13. Metinde “u, ü, vu, vü, ve” bağlama edatlarının, kelime ve cümleleri bağlama göreviyle kullanıldığı görülür. Devrin özelliklerine uygun olarak cümlelerin “ve” ile bağlanması çok rastlanılan bir husustur.

- Ve bir taraftan Müjdād Şāh yöridi Sind leşkeriyle. **Ve** bir taraftan Tamgaç Han yöridi Çin çerisiyle. **Ve** bir taraftan Kaçum şāh yöridi Hıṭāy leşkeriyle. **Ve** bir taraftan Suvtī Han yöridi Oğuz çerisiyle **ve** bir taraftan Dil-efrüz Şāh yöridi berāber Hayber çerisiyle. **Ve** bir taraftan Bilād-ı Aşfar sultānı Kursgüli yöridi Rum leşkeriyle. (81a/7-8-9-10-11)

14. Türkçenin belgisiz ve sayı sıfatlarından sonra gelen ismin çoğul eki almaması özelliğine genellikle uyulmuş ancak buna aykırı örneklerin de varlığı tespit edilmiştir.

- Söz işitmezsin bari **birkaç yoldaşlar** al serverlerden bile didi(197b/15).
- Hüsrev ile Mihrāc böyle diyicek Cehān Han dağı revān **birkaç dürlü tartuklar** alup Hüsrevle Mihrāc aldı (177a/2-3-4).
- **Yüz kırk dört altun başlu sancaklar ‘alemler** getürdiler (136b/).

15. Cümle başı bağlaçlarından “**andan**” zamiri tek başına kullanılmış, bu zamirden sonra çoğunlukla “sonra” edatının kullanılmadığı görülmüştür. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde çok sık karşılaşılan bu durumun sebebi, ayrılma eki –dAn ekinin zamanla “sonra” edatının görevini üslenmesidir diye tahmin ediyoruz.

- Kaçan kim serverler bu şüretlü canavarı göricek vehm aldılar. **Andan** ‘Irāķīye eyitdiler (5a/9-10).
- Girü durdı. **Andan** eydür (88b/6).

16. soñra edatı “zaman, yıl, gün” gibi zaman ifade eden kelimelerden sonra geldiğinde bu kelimelere –dAn ayrılma eki ile bağlanır.

- **Zamāndan soñrası** Zü'l-ķarneyn baş ķaldurup serverlere eydür (3b/1).
- Ƙaytmaz Türk daħı üç **günden soñra** yine řāha geldi. řāh-ı Rūm eydür: İy kāřif ne tiz dönmiřsin. (125a/12-13).

17. Sıfatı belirtme ve niteleme sıfatı olan karma sıfat tamlamalarında belirtme sıfatı niteleme sıfatından önce gelir. Bu durum Türkiye Türkçesi ile benzerlik arz eder.

- Nete şöyle kim **iki yüz altmış biñ güzide er** yüz kırk alay bağlamış (64b/13-14).
- İy řāh-ı heft-ķiřver bir yoldaşile bu şağ eteginde at otarurken **dört beş ‘acāyib adam** ķalibında canavarlar bu şağdan inüp geldiler (115b/ 6-7).
- Turħanuñ daħı ol **altmış biñ yaraķlu çeri** gelür (32b/15).

18. Tamlananında –dlk sıfat-fiil eki olan isim tamlamalarında tamlayanın ilgi ekini almadığı görölür. Bu durumun sebebini Muharrem Ergin Dede Korkut Kitabı II. cilt 472. sayfada “ bu sıfat-fiilin fiil tarafının ağır basması ve tamlayan unsurun fail durumunda” olmasıyla açıklar.

- Tā ki geregince ķara aħřam irişdi ve bu şarafdan daħı řāh-ı Zü'l-ķarneyn **gece irişdiğın** göricek ģükm itti (39b/12-13).
- ‘Aķl göziyle baķdı görđi kim Hızır şüretinde **racim söylediği** söz hiç ‘aķla yaķın söz degül (63a/4-5).

19. Metinde belirtme eki, kalınlık-incelik uyumuna çoğunlukla uyarken, düzlük-yuvarlaklık uyumuna daha az uyar.

- Pes buğur İskender řāh daħı **Behmeni Ehrāmı** merħabaladı (105a/16-17)
- **Sözü** uzatmayalum (15a/5).
- Pes buğur ‘Irāķi daħı **kemendini** düşürđi (3b/8).

Özellikle ek, zamirlerden sonra geldiğinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi değildir.

- Şāh-ı cihān bu heybetile t̄ururken anı gördi kim ol canavarlar leşkerini şıdılar (6a/3-4).
- Yegregi budur kim şimdi bunu ağaç dibünde defn idevüz didi (23b/8-9).

Ayrıca iyelik eki almış isimler, belirtme ekini almasa da bazen belirtili nesne göreviyle kullanılır.

- İskender şāh elçisin getürdiler. (36a/1).
- Gel, sözüm işit, dönölüm didi (19a/2).
- Nitdügün neyledügün görüturur
Belki cümle işüne ol bünyād urur (23a/13).
- Kimdügümüz bilicek bize ‘ izzet kıldı (77a/16-17).
- İy selātinler yörün, her birünüz şehrün bir tuşına yöriyş kılalum (176a/7-8).

20. Zarf-fiil eki olarak bugün Türkiye Türkçesinde kullandığımız –ArAk, -InCA /-UncA, -dlkçA / -dUkçA, -mAdAn, -mAdIn, -A ... -A, -Er ... -ErmEz, -All, -ken ekleri yanında bugün kullanılmayan -UbAn, -lcAk, -lcAgUz, -I / -Ü eklerinin de kullanıldığı görülür.

21. Metin, sözlü kültürden yazılı kültüre geçirilmiş izlenimi veren, sade bir dille Türkçenin gramer özelliklerine uygun bir uslûp ve ona uygun kelime hazinesi ile yazılmıştır. Ancak yer yer Arapça ve Farsça unsurların varlığına da şahit oluyoruz. ‘ale’s-şabāh, Z̄ü’l-ķarneyn, ser-te-ser gibi Arapça kurallarına göre oluşturulmuş tamlamalar ile şāh-ı cihān , seyl-vār, bī-ķaber gibi Farsça gramer yapısına uygun örneklerin varlığı da dikkat çeker.

22. Eserde, birleşik fiil olarak üç türlü fiille karşılaşırız. 1. Bir isim ile İt-, kıI-, ur-, ol- gibi yardımcı fiillerle kurulanlar 2. Tasvirî birleşik fiiller 3. Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller. Bu yapıların çoğu Türkiye Türkçesiyle benzerlik gösterir. Farklı olan durum, yardımcı fiilin bazen isimle yer değiştirmesidir.

- Bu yola kim Һazretüñ kıldı sefer (8b/13).
- Bir dağı bu fil görgil iy funün
Sivri sinek nicesi kılur zebün (5b/2).
- Bu ıtılısmı açmağ isterseñ ‘ayān
Diñle saña şerhini kılam beyān (185a/10).

23. Türkçede hal eklerinin çekim ekleri içindeki kullanım sıklığı dikkat çekici boyuttur. Ancak bu eserde bazı hal eklerinin kullanılması gerektiği halde kullanılmadığına şahit oluruz.

a) Yönelme eki kullanılmamıştır.

- Andan ol mālı, genci, server ve selāñınlare mır u sipāhiye haşeme hademe
üleşdürdi (29a/3)

b)Ayrılma eki kullanılmamıştır

- Yā hakīm Һağ Te‘ālā ‘ināyet birle ben ön gireyin, andan leşker didi (7b/12-13).

c) Ayrılma eki kullanılmıyor.

- Ola kim Azdın’uñ Tefkürüñ Һara‘uñ acısı içümüz çıka didi. (44a/14)

Özet olarak şunu söylemek gerekir: Türkçenin söz dizimiyle ilgili genel prensipler aynıdır. Ancak dönemsel ayrıntılar ve farklılıklar vardır. Yapılacak bu ve benzeri çalışmalar dilimizi daha iyi tanımaya ve anlamaya vesile olacaktır.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, H. ve Yelten, M. (2005). *Kelime Grupları*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Akalın, ŞH. (1995). *Eski Anadolu Türkçesinde Cümle Başı Edatlarıyla Kurulmuş Cümleler*. Türk Dili, 518: 156-163.
- Aksan, D. (1971). *Anlambilim ve Türk Anlambilimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aktan, B. (2009). *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi*. Ankara: Gazi Yayınları.
- Atabay, N., Özel S. ve Kutluk, İ. (1983). *Sözcük Türleri*. (Yayıma Hazırlayan Doğan Aksan). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Atabay, N., Özel S. ve Kutluk, İ. (1981). *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*. (Yayıma Hazırlayan Doğan Aksan). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Atalay, B. (1943). *Divanü Lûigati't-Türk Dizini "İndeks"*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin Grameri* (Üçüncü Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bilgegil, K. (19634). *Türkçe DilBilgisi*. Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.
- Caferoğlu, A. (1974). *Türk Dili Tarihi II. İstanbul*: Enderun Yayınları.
- Çağatay, S. (1963). *Türkçede Ki Eki. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten)*. Ankara: Türk Dil kurumu Yayınları. s. 245-250.
- Canpolat, M. (1995). *Mecmuatü'n-Nezair*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Cemiloğlu, İ. (2001). *Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Cemiloğlu, İ. (1984). *Azeri Türkçesinin Sentaks Bakımından Türkiye Türkçesiyle Karşılaştırılması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cemiloğlu, İ. (1994). *14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi (Birinci Baskı)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çebi, İS. (1994). *On Sekizinci Yüzyıl Osmanlı Türkçesine Ait İki Eser Üzerinde Sentaks İncelemesi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- Delice, Hİ. (2007). *Türkçede Sözdizimi*, İstanbul: Kitabevi.
- Deny, J. (2012). *Türk Dil Bilgisi*. (Çev. Ali Ulvi Elöve), İstanbul: Kabcacı.
- Devellioğlu, F. (2009). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, İstanbul: Aydın Yayınevi.

- Dilçin, C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Dizdaroğlu, H. (1976). *Tümce Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Doğan, E. (2001) *Eski Anadolu Türkçesinde Kelime Grupları ve Kullanılışı* (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Ediskun, H. (1996). *Yeni Türk Dilbilgisi*(Beşinci Baskı). İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Emre, AC. (1955). *İsim Cümlesi*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten). s. 59-71.
- Emre, AC (1954). *Türkçede Cümle, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı* (Belleten 1954'ten ayrı basım). s.23-58.
- Eraslan, K. (1980). *Eski Türkçede İsim-fiiller*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Ercilasun, AB. (1983), *Geniş Zaman Ekine Dair Bazı Düşünceler*. Türk Kültürü Araştırmaları, 1 (2),115-119.
- Ercilasun, AB. (1984). *Kutadgu Bilig Grameri*. -Fiil- , Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Ergin, M. (1998). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayın Evi.
- Esin, O. (1997). *Abdülhak Şinasi Hisar'ın Çamlıcadaki Eniştemiz Adlı Eserindeki Cümle Tipleri Üzerine Bir İnceleme*. (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi). İstanbul.
- Gabain, A.M. (1995). *Eski Türkçenin Grameri*. (Çev. Mehmet Akalın). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gültekin, M. (2013), *Özbek Türkçesi Cümle Bilgisi*. Ankara: Bizim Büro Basım Evi.
- Gemalmaz, E. (1990). Türkçede İsim Tamlamalarının Derin Yapısı. *Atatürk Üniversitesi Türk Araştırmaları Edebiyat Dergisi* (4. Sayı). ss. 165-172. Erzurum.
- Gencan, T.N. (1954). *Sıfat Birlikleri*, Ankara: Türk Dil Araştırma Yayınları.
- Gencan, T.N. (1979). *Dilbilgisi*, İstanbul: Kanaat Yayınları.
- Gürgendereli, R. (2001). *Kerderli Mahmud'un Nehcü'l-Feradis Adlı Eseri Üzerinde Cümle Bilgisi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Edirne.
- Hatipoğlu, V. (1963). *Kelime Grupları ve Kuralları. Türk Dili Araştırma Yıllığı (Belleten)*. Ankara.

- Hatipoğlu, V. (1976). *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Kanar, M. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Karaağaç, G. (2009). *Türkçenin Söz Dizimi*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karabörk, K. (1995). *Şecere-i Türk Üzerinde Bir Sentaks Çalışması*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya.
- Karaörs, M. (1993). *Türk Lehçelerinde Karşılaştırmalı Şekil ve Cümle Bilgisi* (Cümle Tahlilleri). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (1994). *Erzurumlu Mustafa Darir*. Kıssa-i Yusuf. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, L. (2008). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (1994). *sA Eki Hakkında*. *Türk Dili* 516, 471-474.
- Kaya, F. (2010), *18. Yüzyıla Ait Bir Siyer-i Nebi Üzerinde Sentaks İncelemesi*. (Basılmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Koç, N. (1996). *Yeni Dilbilgisi*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Kononov, A.N. (1957). *Türkçede Birleşik Cümle Problemi*. Bilimsel Bildiriler. Ankara.
- Korkmaz, Z. (1971). *Marzubanname Tercümesi (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıbbıbasım)*. Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Mansuroğlu, M. (1955). *Türkçede Cümle Çeşitleri ve Bağlayıcıları, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları s.59-71.
- Mansuroğlu, M. (1960). Türkiye Türkçesinde Söz Yapımı Üzerinde Notlar. *Türk Dili Edebiyatı Dergisi*. (X), 5-25.
- Oktay, G. (1997). *18. Yüzyıla Ait Bir Barbaros Hayreddin Paşa Gazavat-namesi Üzerinde Sentaks İncelemesi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Özkan, M. ve Sevinçli, V. (2008). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. İstanbul: 3F Yayınları.
- Özmen, M. (2013). *Türkçenin Sözdizimi*, Adana: Karahan Kitabevi.
- Parlatır, İ. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.

- Sezgin, F. (1997). *14. Yüzyıla Ait Bir Yasin Suresi Tefsiri Üzerinde Sentaks Çalışması*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Denizli.
- Eker, S. (2009). *Çağdaş Türk Dili (Beşinci Baskı)*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şahin, H. (2009). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şemseddin S. (2010). *Kamus-ı Türkî*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekin, T. (1965). *Uygurcada Yardımcı Cümleler Üzerine Bir Deneme. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Timurtaş, F.K. (1994). *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tuna, O.N. (1949). Türkçede Tekrarlar, *Türk Dili Edebiyatı Dergisi*, İstanbul: III, 429-477.
- Türk Dil Kurumu (1977). *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Zülfikâr H. (1977). *Yükseköğretimde Yazım ve Anlatım (4. Baskı)*, Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Zülfikâr, H. (1985). *Cümle Yapılarından Bir Örnek*, Türk Dili, 398, 96-98.

EKLER

EK-1. Metin

Bismi'llahi'r-raḥmāni'rraḥīm

3a

- 1) Şubḥdur i mürğ-i hoş-gū sâz kıł
Sözüle her perdede āvâz kıł
- 2) Söyle bir destân ki rûhı kıla şād
Kim vara edvâruñ besî destân-bād
- 3) Kim bilür kim nice döndi döne devr
Ne kerân vardur bu deryāya ne ğuvr
- 4) Her nefes bir levne döner rûzigār
Her zamân bir naqş kıılır āşikār
- 5) Ğam yime bir iki gün ol şād-kām
Fikr-i encāmı unut nûş eyle cām
- 6) 'Ākıbet fikrinde ḥûn olur ciğer
Bî-ḥaber olsañ yeg andan ba-ḥaber
- 7) Bî-ḥaberlik kıurtarur senden seni
Pes kamu tã' atdan efđal bil anı
- 8) Me'menlik saña olmışdur hiçāb
Sür anı kim bulasın bir fetḥ-i bāb
- 9) Gerçi temyizüñ maḳāmı oldı şaḥv
Senden ol yeg ki ola ol evşāfi maḥv
- 10) Sāḳi-i gül-çehre bir gülgün ḳadeḥ
Şun elüme k'andan olur cān feraḥ

Neşr 11) Rāvī eydür: Ḳaçan kim Eflāṭûn-ı Ḥakīm ol levhden bu beyānı kim itdi.

- 3b** 1) Şāh-ı cihān diñleyecek bir zamân tahayyür deryāsına ğark olup tırdı. Zamāndan soñrası 2) Zü'l-ḳarneyn baş ḳaldurup serverlere eydür: İy selāṭinler görüñ kim cihān seyrānına 3) kimler gelmişler ve nice rûzgārlar 'ömr sürmişler. Henüz 'ömrlerine

toymayup hasretile gitmişler. 4) Ve ecel çenginden kurtılmağa çäre bulamamışlar. Velî bizlere ve bizden soñra gelenlere bu ögidin 5) eydüp gitdügi naşîhatdur didi ve şâh-ı Rûm riķkat kıilup ağladı. Gözlerinden 6) hasret yaşı kaatre kaatre indi. Andan soñra şâh-ı cihân hüküm kııldı. Ol kaşır içinde 7) her ne metâ‘ kim kıymete degerdi. Anları aldılar. Dağı sarây içinden çıkup yine ol kal‘anuñ mu‘allaķ 8) kapusına geldiler. Ve birbirine kemendle aşığa indiler. Pes buğur ‘Irākî dahı kemendini düşürdi. 9) Şâhile selâtinler buğur göl kenârına geldiler. Şala binüp leşkerden yaña geçdiler. 10) Şâh-ı Rûm, bârgâhına geldi. Gördüklerin, işitdiklerin leşkerdeki beglere, meliklere evvel 11) âhîr haber virdiler. Kışsa dırâz kılmayalum. Ol gün, ol gice yine anda yatdılar. Yarındası ‘ale’ş-sabağ 12) göç kıilup gitdiler. Yedi gün yürüdiler. Sekizinci gün şâhile server selâtinler leşker önince 13) giderken bir mu‘teber sebz ağaca irdiler. Revân ağacuñ dibine geldiler, gördiler, ağaç dibinde 14) bir kişi oturur. ‘Uryân u püryân. Şâh-ı cihân anı göricek ol kişiye dahı yakın vardılar. 15) Gördiler kim ol kişünün iki gözi yok, iki eli yok, iki ayağı yok. Şöyle oturur. Şâhile 16) selâtinler anı göricek ‘acebleşdiler. Bunuñ gibi issuz yerde buncılayın mübtelâ kişi nedür 17) didiler. Andan şâh-ı cihân Eflâṭun-ı Hākîme eydür: Yâ Eflâṭun bu kişile dilleş, görelüm.

4a

1) Kimisi müflis ü muhtâc bir pula

Şarılınur yörür bir eski kıl çula

2) Kimisi bulmaz ki ala eline pul

Kimisi atlas ider atına çul

3) Kiminün anbarları tolmış turur

Kimisi bir loķma için cân virür

4) Bu ne kudretdür ne hikmetdür i şâh

Kim burada ‘aql u küll olur tebâh

Neşr 5) Rāvî eydür: Şâhile selâtinler ol mübtelâ şahş ol geyigi emdigin göricek 6) ‘acebleşdiler. Hâķ Te‘âlânın hikmeti tañlaşdılar. Çok rumüz añlaşdılar. Andan şâh-ı Zü’l-karneyn 7) Çihil Pây-ı ‘Irākîye eydür: Yöri. Sen dahı biz yidüğümüz ni‘metlerden ilet. Ol mübtelâ kişiye elünle 8) yidür. Tâ kim bizden hâṭırı hoş ola didi. Şâh-ı Rûm böyle diyicek

pes buğur ‘Irākī 9) dağı rikāb-ı katırından şāhuñ haş ni‘ metlerinden çıkardı. Bir altun tepsi içine dürlü 10) dürlü şeker, bādemler, kuş etleri birle aldı. Dağı ol şahş katına vardı. Eydür: Yā ‘Abdullah 11) bu şimdi senüñ katıña gelen Rüm pādişāhı İskender-i Zü’l-ķarneyndür. Uş saña 12) ni‘ met gönderdi. Aç ağzuñı, yidüreyin didi. Ol şahş eydür: Yā server, İskender şāhuñ 13) ni‘ meti mezīd olsun. Hāk Te‘ālā baña kısmet kılub virdüğü rızqdan ğayrı nesne yimezem. Yüz 14) toksan yıldur kimse emegin, kimse kazancın yimedüm. Hemān şol geyik südine kāni‘ oldum. 15) Şimdiden girü dağı yimezem. Şimdi ben ğayrı kişi getürdigi rızq yiyicek ķorķaram ki 16) Hāk Te‘ālā baña hışm ide. Ben virdigüm rızqa kāni‘ olmaduñ, ğayrı kimseden rızkı mı 17) alursın diye didi. Dağı ol şahş kendü vaķtine meşğül oldu. Pes buğur ‘Irākī

4b 1) haberi ol kişiden iletdüğü ni‘ meti aldı. Yene İskender şāh katına vardı. Ol şahş ne didiyse 2) evvel āhir haber virdi. Sālār-ı Rüm ‘Irākīden bu haberi işidicek döndi. Selāñinlere eydür: 3) Görüñ bu mübtelānuñ Hāk Te‘ālā hazretine bu teveccühi. Kim Hāk Te‘ālāya virdüğü māideden ğayrı 4) nesneye muķayyed degül ‘abd elinden olduģuñ didi. Pes buğur yine şāh-ı cihān yola girüp 5) gitdiler. Altı gün yörüdiler. Yedinci gün bir dırahtistāna irdiler. Şöyle mişestān kim 6) eni uzunı belürmez. Ammā ol mişeniñ ağaçları şöyledür kim yüceligine oķ atsañ ireye 7) irmeye. Ve hem şöyle mişeydi kim güneş şu‘lesi içine düşmezdi. Şāh-ı cihān dırahtistānı 8) göricek ser-leşkerlere buyurdı kim ķeriyi becid sürdiler. Ya‘ni dırahtistān içinden giceye 9) kalmayup çıkalar. Rāvī eydür: İki gün bir gice becid ķonmayup yörüdiler. Mişe içinden çıkamadılar. 10) Pes buğur böyle olıcaķ at yoş(u)dı, er yoruldu. Şāh-ı cihān bu hāli göricek buyurdı. 11) Giceye karşı ķeri mişe içine, ağaçlar dibine ķondılar. Yimege içmege meşğül oldılar. 12) Rāvī kavlince şöyledür kim her ağaç dibinden bir biñar çıkardı. Sözi uzatmayalum. Ćeri 13) ārām kılıcaķ andan şāh-ı Rüm ‘Irākīye eydür: Yā ‘Irākī yöri. Şāmūs-ı Şāvī, Şākūf-ı Rüstēnī, 14) Gümrah-ı Gilānī, Dilşād-ı Cürĉānī, Şebgīr-i Selāmī, Mahind-i Vāsītī, Mihmālī Lūrī, Metrüz-ı 15) Habeşī, Şebyāt-ı Zengī, Ćazbān-i Hāyberī, Aķvās-ı Ćāhirī, Serbāl, kiş u baħrini bu on iki 16) serverle leşkeri şabāħa dek tolayı tutuñ. Ammā ğāfil olmañ didi. Andan ‘Irākī dağı 17) ol on iki serverle süvār olup gittiler. Ol mişe içinde leşkeri tolayı

5a 1) ıttdılar. Kaçan kim şubh enfās(ı) esmege başlayıcağ serverler öñince ‘Irākī giderken karşıusunda 2) mīşe içinden bir qaraltu gelür. ‘Irākī anı göricek serverlere dağı gösterdi. Cümlesi 3) gördiler. Nedür diyince ol qaraltu seher yelinleyin geldi, irdi. Ol dağı serverleri gördi. 4) Hışmla gelürken durdı. Bir zamān serverlere bağı bağı. Dağı yakın geldi ıtırdı. 5) Bu tarafından dağı serverler ol qaraltu yakın gelicek gördiler kim bir ‘acāyib canavar ādem hey’āt. 6) Velī kırk arş ola. Şöyle siyāh kim zifte beñzer. Ammā her a‘zāsı bir canavara beñzer. 7) Başı ejderhaya beñzer, elinde bir boynuz var. Gergedan şāhı gibi ve dağı boynı ve sīnesi 8) bebr u pelenge beñzer. Tülü, kolları aslan kaplana beñzer. Pençelü ve yine qarını ayakları pil gibi 9) bi-‘ayni. Ve şıgır kuyruğı gibi dağı kuyruğı var. Ardında şalınur. Rāvī eydür: Kaçan kim serverler 10) bu şüretlü canavarı göricek vehm aldılar. Andan ‘Irākīye eyitdiler: Yā ‘Irākī bu ne 11) ‘acāyib canavar böyle, heybetlü didiler. Serverler böyle diyicek ‘Irākī eydür: İy serverler 12) bu canavaruñ büyüklüğüne bağımañ ve heybetinden kırkmañ kim degme kez büyük gevedelü 13) cigersüz olur. Ve bir dağı katı kağığan canavar sehel nesneyle zebün kıılır didi. Nitekim şāhib-i kemāl dimişdür.

14)Nazm

15) Gevede büyüklüğüne bağıma i yār

Kim hüner içden gerekdür şehriyār

16) Bu develer de büyüktür gevedede

Yüregin gözle nicedür ey dede

17) Kırk deveyi bir güvegen kırkudur

Añla ne remz añlañur iy sözdür

5b

1) Bu şecā‘ at cevheri kimde ki ola

Neml ise de kaşd-ı Süleymān kııla

2) Bir dağı bu fil görgil iy funūn

Sivri sinek nicesi kıılır zebūn

3) Hemi yine gurrında ol aşlanı gör

Kim anı ‘āciz nice ider neml (u) mūr

4) Adı aslan durur illā anı Hāk

Bir qarıncaya zebūn eyledi bak

5) İşbular cümle mişildür bilene

Ġayretile key tefahhüş kıllana

Neşr: 6) Rāvī eydür: Kaçan kim ‘Irāķī serverlere bu taḥķīķ haberi kim söyledi. Serverler daḥı 7) üñülenüb yüreklendiler. Pes buğur yer yerin el silaḥa urdılar. Ol on iki dilāver kimi kılıç 8) yalınacak kıldı. Kimi gürz, kimi süñü eline aldı. Kimi kīş ü qurbān açup tır ü kemān hazır 9) dutup ol canavaruñ tuş tuş üzerine yörüyiş kıldılar. Rāvī eydür: Ol canavar ser 10) verleri gördi kim kendüye hücüm kıldılar, gelürler. Andan çınar talınlayın kollarını şaldı. 11) Qalkān gibi ayalarını birbirine kaķıdı. Ol künbed gibi başını daḥı şaldı. Bir ‘acāyib kaḥkaḥa birle 12) şöyle güldi kim mişe içi yanķulandı. Rāvī kavlince şöyledür kim ol canavaruñ gülicek 13) ağızından, burnından od şöyle saçıldı kim mişeistan tutışıyazdı. Serverler anı 14) göricek vehm alub yine bir yir durdılar. ‘Irāķī serverleri vehme düşdüğün göricek 15) ğayrete gelib serverlere eydür: Vehme düşüb ğāfil olmañ. Bu canavar bize hücüm kılmadın 16) biz bunuñ üzerine varalum. Ola bunu korkıdavuz ya buña bir zafer buluvuz didi. Daḥı 17) ‘Irāķī yine ol on iki serverle hücüm idüb üzerine gitdiler. Pes buğur ol canavar

6a 1) daḥı yine gördi kim serverler üzerine gelür. Şağına bakup şolına baķdı. Daḥı revān 2) bir mu‘teber ağaca yan başı urup beyn ü biñile kopardı. Pür budağıla eline aldı. Añaruyu 3) serverlere karşı yörüdi. Serverler vardı. Ol geldi. Ol canavar evvel Şāfi Rustaniye 4) irdi. Kaşd kıldı kim Şāķūfī elindeki ağacla ura. Bir tarafından Şebgiri Selāmāsī bir oķla 5) atdı. Ol canavarı rast sīnesinde urdı. Oķ tebtiz arkasından çıķdı. Andan 6) ol canavar zaḥm yiyicek bir kez şöyle çağırdı kim ol mişeniñ içi ser-te-ser yanķulandı. 7) Rāvī kavlince ol canavar yüzi üzere düşdi. Şöyle kim hiç daḥı deprenmedi. Ol canavar 8) düşicek serverler üzerine vardılar. Ol canavarı ölmüş gördiler. Pes buğur ayağına 9) kemend taķup sürüyü şāh-ı Zü’l-ķarneyn kıtına getürdiler. Sālār-ı Rum daḥı ol ca 10) navarı göricek anuñ hilķatini ‘acebledi. Her a‘zası bir canavara beñzediğičün geldük. 11) İmdi rāvī eydür: Kaçan kim ol canavara oķ kim doķandı. Bir kez çağırdı. Ne kadar 12) kendü cinsünden ol mişede canavar kim vardı, cümlesi işitdiler. Andan yir yirin birer ağaç

13) götürdiler. Dāhı ol āvāza gelen tarafa sürdiler, irdiler. Şāhuñ leşkerini gördiler. Bir ‘acāyib 14) gülüvv kıldılar kim şāh leşkerine ğavġa düşdi. Andan şāh ħayr oldu. Şāh daġı ol 15) hāli göricek buyurdu. Ol yüz altmış biñ er bindi. Ol gelen maġlukāta karşı şaf 16) alayı ārāyide kı lup yörüdi. Gördiler kim ol ölen canavarlayın canavar her biri eline 17) birer bezirhāne sūtūnunlayın ağaçlar almışlar, şāh leşkerine hücūm kılmışlar. Ğuluvvıla gelürler.

6b 1) Ol taraftan anlar irdi, bu taraftan şāh leşkeri vardı. Bir birine iricek karşıdılar. 2) Bir ‘acāyib ceng kıldılar kim bir nücūm sâ‘at ol canavarlarla şāh leşkeri birbirini şöyle 3) kırdılar kim kan gevdeyi götürdi, yörüdi. Şāh-ı cihān bu heybetile тұrurken anı gördi kim 4) ol canavarlar leşkerini şıdılar. Kendünün sancaġı üzere sürdiler. Şāh-ı Rūm anı göricek 5) yüz Ħak Te‘ālā ħazretine dutdı. Nāliş itdi. Eydür:

Münācāt-ı İskender

6) İlāhi sen meded eyle ilāhi ilāhi

Ki sensin ħamunuñ püşt ü penāhı

7) Aman bilemez yaġıya tüş olduk

Fürū-mande vü āciz şöyle kalduk

8) Ħamu ‘ācizlere yardım kılcı

Ħamu düşmişlerün elin alıcı

9) Çü sensin cümlesinün dest-ġiri

Ħalāş iden giriftāri esiri

10) Bu demde sen ‘ināyet eyle bize

Ki fırsat bulavuz düşmānumuza

Neşr: 11) Rāvī eydür: Ħaçan kim şāh-ı Zū’l-ħarneyn bu vechile kim nāliş kıldı. Ħazrete

12) anı gördi kim bir şaġş bir boz ata süvār olmuş, yeşil libās gimmiş, aġ ‘imāma şarınmış,

13) eline bir yeşil şefte almış, kıble tarafından çıġageldi. Andan şiftesini başı 14) üzere

çevürdi. Daġı ol ‘adu ve canavarlara karşı atını sürdi. Şāh-ı cihān daġı ol 15) boz atıyı

göricek raġşını anuñ ardınca sürdi. Server u selātinler daġı 16) şāh ardınca sürdiler. Rāvī

eydür: Ol canavarlar ol boz atıyı kendülere gelür göricek 17) kaçdılar. Şöyle taġıldılar

kim ikisi bir yerde kılmadı. Andan şāh-ı Rum bu fetġi göricek

7a 1) şād ve hürrem olup yine sancağı dibine geldi. Serverler dağı şāh katına cem' oldılar. 2) Serverlerüñ zaḥmlusın şardılar, kırılmışın defn itdiler. Söz uzatmayalum. Ol gice dağı 3) anda yatdılar. Yarındası göç kıilup gıtdiler. Dört gün yörüdiler. Beşinci gün ol bī-pāyān 4) mişe içinden çıkdılar. Rāvī kavlince bir 'acāyib kūhistana irdiler. Önlerinde bir 'acāyib 5) derbend gördiler. Nite iki tağ ortası bir 'acāyib dere. Şāh-ı cihān buyurdu. Dere ağzında 6) kondılar. Ol gice yatdılar. Yarındası sülenüp, sü götürüp, göç kıilup dereye girüp gıtdiler. 7) Üç gün üç gice konamadılar, yörüdiler. Niçün? Anıñiçün konmağa yer bulamadılar. Yedi yerde hemān 8) at kaşandurdılar. Dördüncü gün bir şuvya irdiler. Nice su dimege şalu

Nazm

9) Bir 'acāyib müntehā tağdan i cān

Bu su akmış çağlamış iner revān

10) Aқduğınca ol su tağdan aşığa

Қayalar yuvar ki beñzer bir tağa

11) Қaya uçduğınca ol tağlar kamu

Yanқulanur şanki gök gürler 'amu

12) Ol suyıla taş derbende düşer

Kim görürise anı 'aқlı şaşar

Neşr: 13) Rāvī eydür: Қақан kim şāh-ı Zü'l-қarneyn ol heybetile tağdan aқан қayalar 14) yuvalayan suyı göricek vehm aldı. Bir zamān şöyle vehmile turdı, baқdı. 15) Andan dönüp Restetālis Vezīre eydür: Yā vezīr-i kār-dān bu su ne 'acāyib vehmnāk 16) su. Leşkerüñ cigeri bunı göricek geçmeklige döye mi didi. Andan Restetālis Vezīr 17) eydür: Yā Zü'l-қarneyn 'āli ḥazretiñe bir söz diyeyin. Mübārek ḥatırına қatı gelmesün didi.

7b 1) Şāh-ı Rūm eydür: Yā vezir-i ḥāş senüñ sözüñ bana 'ayn-ı ḥimāyetdür. Niçün қatı gele didi. 2) Andan Restetālis Vezīr eydür: Yā Zü'l-қarneyn gel bu cānib-i şarkī seferinden vaz gelü 3) eyü teferrüclendük. Girü dönелüm, ma'mūr vilāyetleri geşt kılalum. Ve gerni andan ki bunüñ 4) gibi derbendlere girüp buncılayın sular geçüp leşker helāk olunca didi. Vezīr böyle 5) diyicek döndi. Şāh-ı cihān eydür: Yā ḥakīm şimdi ben bundan girü dönicek begler 6) selātinler baña serzeniş kılalalar kim İskender bir sefere

‘azm kılmışken bir sudan korkdı. 7) girü döndi diyeler. Hele bu suyu dağı geçelüm gidelüm. Buğur düşvār nesneye uğrarsuz, girü 8) dönevüz didi. Velī yā vezīr bu suyu girüp geçmeklige çāre olsa. Şāh-ı cihān böyle 9) diyicek döndi. Yine Restetālis Vezīr eydür: Yā Sikender-i zamān, bu sunuñ geçmekligine 10) çāre şoldur kim evvel sen pādīşahlıgıñıla canuña kıyup leşker önince bu suya 11) giresin, geçesin. Tā ki leşker dağı seni göreler, ğayretleneler, ardınca gireler, geçeler didi. 12) Vezīr böyle diyicek şāh-ı cihan eydür: Yā ħakīm Ĥak Te‘ālā ‘ināyet birle ben ön 13) gireyin, andan leşker didi. Dağı Sālār-ı Rūm sāz ve seleb üzerinde muħkem berkitdi, 14) kaşd kıldı kim suya gire geçe. Keyd-i Hindu ilerü yörüdi. Eydür: Yā Sikender-i rūzgār 15) çün kim bu seferden dönmekligüñ yoğdur. Leşkerüñ atı yigin, eri yigin seçelüm. Bāki leşkeri 16) bu su kenārında kıyalum. Biz yine gelince tursun, diñlensün. Ve biz serverlerle sürelüm, gidelim. 17) Görelüm Ĥak Te‘ālā önümüzde ne kıomışdur didi. Keyd-i şāh böyle diyicek İskender Keydün

8a 1) sözüni begendi, kıbul kıldı. Pes yine ser-leşkerlere buyurdı: Ol yüz altmış biñ 2) erden kırık bin er seçdiler. Bāki çeriye ol su kenārında kıodılar. Selātinlerden çeride 3) baş baş Berāy-ı ‘Adem oğlı Serbāl, Şāh-ı Feversind oğlı Behzād, Şāh-ı Suvti Ĥan oğlı 4) Tefur Ĥanı kıodılar. Vezīrlerden Şemmāsī Beytağrusi kıodılar. Leşkerini selātinlere, selātinleri 5) vezīrlere, vezīrleri Ĥak Te‘ālāya ışmarlayup şāh-ı cihān serverlerle su kenārına geldiler. 6) Pes buğur Çihil Pāy-ı ‘Irākī üzerinden sāz ve seleb giydirüp sağ u sol tulumlar 7) bağlanup ol şāhuñ önünce suya girdi. ‘Irākī ardınca şāh girdi, ardınca Kıaytās 8) girdi. İki oğlı Kıayser Etvās girdi. Anuñ ardınca Hüşşām-ı Cebelī girdi. Anuñ ardınca 9) Süheyl-i Sürĥī girdi, Hüşşām-ı Cebelī girdi, ‘Āşım-ı ‘Irķānī girdi. Kıışsa dırāz kılmayalum. 10) Üç yüz altmış server giricek ol kırık biñ er dağı tuş tuşa girdiler. Rāvī 11) kıavlince ol suyu bir zaħmetile geçdiler. Kim kimse görmüş degül. Ammā leşkerden çok kışi 12) helāk oldu. Nite kimin atıla su aldı, gitdi. Kimini atından yıkdı, boğdı. Kimini suvra 13) iledüp kıayalar kıovuğına dıkdı. Kimini su bile tağdan inen kıayalar dokındı. Ĥurd kıldı. 14) Āĥirül-emr suyu geçdiler. Ol gice su kenārında yatdılar. Yārındası yine göç kılup 15) gitdiler. Bir gün bir gice dağı yördüler. İkinci gün ‘ale’s-şabāĥ yolları bir ‘acāyib 16) ‘aķabeye ya‘ni bir yoķuşa irdiler. Nice yoķuş şöyle kim bir kışi bir günde

çıka ya çıkmaya. Başladılar 17) yoğuşa atlandılar çıkağa. Rāvī eydür: Ol yoğuşda hūb hoş bınar gördiler.

8b 1) Şöyle kim suyu kıardan aq, buzdand sovuq ammā her kim ki ol bınarlar suyından 2) ki içdi. Şoloq dem öldi. Eger at, eger adam leşkerden çok kişi dağı bunda kırıldı. 3) Bu hālile cümle leşker kıavmi piyāde gecidūñ yoğuşı çıkdılar. Ol gice yoğuş başında 4) yatdılar. Yarındası göç kıılup yine bir iniş indiler. Yoğuşa lāyık. Rāvī eydür: İnişe 5) inicek çoklık yemiş ‘ ağaçları gördiler. Her kim ol ağaçlarıñ yemişinden yediyise öldi. 6) Leşker, kavminden anda da çok kişi helāk oldı. Tā ol gün giceye dek ol inişi 7) dağı indiler. İniş dibinde kıondılar. Velī Şāh-ı Zū’l-karneyn ol suyu içüp yemişi yiyüp 8) kırılan kıavmiçün gāyet melūl oldı. Vezīrler şāhuñ melāletini göricek andan 9) Eflātūn-ı Hākīm eydür: Yā Zū’l-karneyn mübārek kıatırūñ niçün perişāndur didi. 10) Şāh-ı Rūm eydür: Yā hākīm nice perişān olmayalum ki ceng ü cidāl yoğiken 11) bunca sipāhi hiç yere helāk oldı sudan yemişden didi. Pes buğur Eflātūn-ı 12) Hākīm eydür: Yā Zū’l-karneyn-i zaman

Nazm:

13) Bu yola kim kıazretūñ kııldı sefer

Buncılayım yolda çok olur kıaçar

14) At yorılır er kıırılır iş düşer

İşbu yolda cān erir ciğer bişer

15) Hiç bilir misin neredür kıtdüğūñ

Ne seferdür añla işbu itdüğūñ

16) Nerre divler bunda gelürse şaşar

Yāhu simurğ uğrasa peri düşer

17) Az sefer şanma bu yolu sen i şāh

Kūh-ı āhenler olur bu yolda kāh

9a

1) Bir beş on biñ kişi kıırıldığına

Sen melūl olma çeri kıaldığına

2) Söz dutup çün kim bu yoldan dönmedūñ

Kim ne didise sözine uymaduñ

3) Pes gerek kim sabr idesin her işe

Kim kırılı kim kıla ve kim düşe

4) Taqdîr Allahuñ bu işler şehriyâr

Vârid olsa gerek şöyle ki vār

5) Taqdîr işine tarıkma sen iy şâh

Gözle kim nider seniñle padişâh

6) Oldur aḥî işleden cümle işi

Anuñ emrinsiz iş işlemez kişi

7) Yâ señündür şabr idelüm n'idelüm

Çünkü geldüñ işbu yola gidelüm

Neşr: 8) Rāvī eydür: Eflātūn-ı Hākīm bu naşihat kim söyledi. Şāhuñ hātırından 9) biraz melâlet gitdi. Yedi vü içdi, yatdı. Yarındası yine 'ale's-şabâh göç kırup 10) gitdi. Ol gün ol gice yörüdiler. Yarındası bir 'acāyib şahrāya yetdiler. Şāh-ı 11) cihān sağ u şol nazar itdi. Gördi kim enine ve uzunına göz irmez. Yörüdiler tā kim 12) güneş kubbe-i felege dikildi. Şāh-ı Zü'l-ḳarneyn selātinlerle çeri önince giderken 13) karşılarından key irak yerde bir ulu ḳaraltu görindi. Şāh-ı cihān anı göricek 14) vezirlere eydür: Yâ vezirler bu önümüzde görinen ḳaraltu ne ola, şöyle ulu didi. Eflā 15) tūn-ı Hākīm eydür: Tağ ola. Sokrat eydür: Bulut gölgesi ola. Bokraḫ eydür: 16) Örtlenmiş yanmış yer ola. Restetālis-i Hākīm eydür: Degme ḳara taş ola. Her vezir 17) bir dürlü söz söyledi. Sözi uzatmayalum. Böyle diyüp becid sürdiler. (İ)kündü zevāline karşı

9b 1) ol ḳaraltuya irdiler. Gördiler kim bir şehir urum yer şol ḳadar gergedan boynuzı dökülmüş 2) yatur kim enine uzunına göz irmez. Şāh-ı cihān anı göricek bir zamān durdu, baḳdı. 3) Andan Sālār-ı Rūm Restetālise eydür: Yâ ḳakīm, bu ne ḳikmetdür kim bunca gergedan 4) boynuzı bu yere ne 'aceb dökülmüş. Eger boynuzuñ gergedanları daḳı kırılmış olsa 5) ḳalan kemikleri daḳı bunda olaydı didi. Şāh-ı cihān böyle diyicek andan Restetālis 6) vezir eydür: Yâ Sikender-i cihān nitelim şığın geyik yılda bir kez boynuzın dökerler. Gergedan 7) daḳı yedi yılda bir kez boynuzın doker. Şığın boynuzın dökicek ḳande gerekse 8) birağur. Velī gergedan dökicek cümlesi bir yere dokerler. Yâ Zü'l-ḳarneyn beñzer kim bu vilāyetüñ 9) daḳı gergedanları çokdur. Cümlesi cem' olup

boynuzların bunda dokerler didi. Şāh-ı 10) Rūm vezīrden bu haberi işidicek ‘aqlı kabul kıldı. Andan İskender Şāh ser-leşkerlere 11) buyurdu. Eydür: Yörün, çeriye bildirün kim bu vilāyetin gergedanları çoklıkdur. Ġāfil 12) olmasunlar tā kim gergedan kellesin göricek çoklığından korqmayalar didi. Pes buğur ser-leşkerler 13) dağı haber kıldılar. Çeriye ġāfil komadılar. Ol ihtiyāt birle becid gitdiler. Giceye dek giceden şa14) bāha dek yörüdiler. Şabāh kim oldu. Günle bir mu‘teber suya irdiler. Gördiler kim bir ‘acāyib 15) ulu su. Yeminden aqmış, yesāra gider. Ammā ġāyet su. Şāh-ı Rūm ol suyu göricek 16) ser-leşkerlere hükm kıldı kim çeriye su üzere konduralar. Ser-leşkerler dağı at sürdiler kim 17) şabāhdan leşkeri kondura. Anı gördiler kim sunuñ bir tarafından bir toz kopdı. Varduğınca

10a 1) toz ulaldı ve kabardı. Dağı şāh leşkerine toğrıldı gelür. Bu taraftan dağı şāh 2) ile leşkerler ol toz gelişin göricek atdan dökülüp ata zir-teng zeber-teng kolan vurdılar. 3) Sāz u seleb giyüp cebe ve cevşen ārāyide kıldılar. Kırk bin er şaf ve alay bağlayup tırınca ol 4) toz ulaldı, geldi, irdi. Şāhile server selātinler dağı nazār kıldılar. Gördiler kim toz koparup 5) gelen cümlesi gergedanlar. Ammā ne ucu var, ne kıyı var, ne şanı, ne şağışı var. Şāh-ı cihān 6) çerisi anı göricek qarıldı, katıldı. Yir yirin süñüye, kılıca, gürze el urdılar. Gergedanlar 7) dağı seyli-vār geldi, irdi. Şāh leşkerle cenge durdı. İnsan birle hayvān qarıldı. 8) Bir ‘acāyib cenge başladılar. Nite gergedanlar boynuzıyla serverleri şöyle şancardı kim cebe 9) ve cevşenden geçerdı. Ve dağı sāz u seleble boynuzlarına götürürlerdi. Şāh leşkeri 10) dağı gürz ve süñü birle gergedanları kırarlardı. Ol kırk biñ er ol bī-hisāb 11) gergedanlar birle bir ceng-i girān kıldılar kim ayağ altında zemin iniledi. Ol inildüden 12) felekler gümledi. Gergedanlar gurgurasından, at sehilinden, er girivinden cihān sankim 13) fenāya vardı. Söz uzatmayalum. İnsanla hayvan tā aşşam zevāline dek ceng itdiler. 14) Giceye karşı Hak Te‘ālā insana nusret viridi. Hayvanı şıdılar, at urduğın irdiler, kırdılar.15) Qalanın bir ferseng yol kodılar. Pes buğur şāh-ı Zū’l-karneyn buyurdu. Leşkeri ol mu‘teber 16) sunuñ kenārına kondılar. Hayma u çadır kırdılar. Odlar yaqdılar. Zağmluları şardılar, bağladılar. 17) Kıırılanları defn kılup ağladılar. Rāvī kavlince ol gice şāh leşkeri bir ‘acāyib hālile yatdılar

10b 1) kim hiç dile gelmez. Geldük imdi ol gice şāh-ı Zü'l-ķarneyn ol su kenārında 2) yatdı. Yine 'ale's-şābāh yetdi. Şāh-ı Rūm bārgāhına gelüp tahta oturdı. Server ve 3) selātinler sāz u selep birle donanup şāh-ı cihān dīvānına geldiler. Tamam serverler bir yere 4) cem' olıcaķ Hüşşām-ı Cebeli eydür: İy şāh-ı cihān gāfil olmamaķ gerekdür diyince anı gördiler kim 5) yine ol sunuñ bir tarafından toz koptı. Çavuşlar şāha haber kıldı. Şāh-ı cihān yine toz 6) haberin işidicek haber bildi kim yine gergedān anda gelür revān. Cebe ve cevşen geydi. Sāz 7) ve seleb üzerinde berkitdi. Cümle ceng āletin ārāyide itdi. Andan bir polad-pūs rahş 8) üzerine süvār oldı. Otuz üç selātin, kırk dört vezīr, üç yüz on üç server, 9) yedi yüz yetmiş mübāriz dilāver, kırk biñ er şāhile süvār olup sancaķ alem götürüp yürüyü 10) çadurdan çıkdılar. Ol gelen toza karşı şaf alay bağlayup durdılar. Anca kim ol tarafından 11) dağı toz yakın irdi. Karşudan toza yel tokındı. İki yerde toz havaya ağdı. Andan şāhile 12) selātinler nazar urdılar. Gördiler kim gelen gergedān dünkince biñ var. Şöyle kim ser o yazı 13) tađ taş gergedāndan görünmez. Şāh-ı cihān anı göricek vehme düşdi. Sağ ve şol nazar kıldı. 14) Gördi kim server ve selātinler cümlesi vehm almış. Atlu atınuñ üzerinde hayrān kalmış andan 15) şāh-ı cihān serverleri vehmnāk göricek eydür: İy dilāverler beñzer kim gergedānuñ 16) çoklığından korkduñuz didi. Serverler eydür: İy şāh-ı cihān senüñ devletünde hiç 17) düşmenden şimdiye dek korkmaduķ. Velī yā Zü'l-ķarneyn bir gergedān kolaysız ya' ni ne kırup dükeñür

11a 1) ne cengden uşanur, ne yorulur? Böyle olıcaķ müşkildür. Ya nedür didiler. Şāhile serverler bu 2) sözdeyiken gergedan ceysi dağı deryāleyin şağıldı, geldi, irdi. Toynaķ çakıldusından, 3) boynuz çağıldusından 'ālem gülüvile doldı. Kulaķlar ker olup sīnelerde zehreler çāk 4) oldı. 'Aķıllar şaşdı. Ancalar tırduğı yerde geçdi. Söz çok uzatmayalum. Bir 'acāyib vaķt 5) oldı kim Rüstemler, Efrāsiyāblar kendözin yavu kıldı. Pes buğur Sālār-ı Rūm bu hāli göricek 6) yüz Hāk Te' ālā hāzretine dutdı. Eydür ilāhi, seyyidī ve mevlāyī

Münācāt-ı Şāh-ı Rūm:

7) Bu aman bilmez yağıdan bī-melāl

Sen hālāş eyle bizi yā zü'l-celāl

- 8) Taqatumuz yoq ki qarşu duravuz
Bunlara himmet kılıcın uravuz
- 9) Saña şıgınduq bize sen kıl meded
Çünki sensin kâdir ü küfüven ahad
- 10) Sensin âhir cümle düşmişe iy şâh
Yük yiründe olan püşt u penâh
- 11) Âciz u bî-çâre qalduq nidelüm
Yâ dağı yalvaru kime gidelüm
- 12) Hâzretiñe dutmuşuz şimdi yüzi
Sen halâş eyle bu düşmenden bizi
- 13) Çünki sensin ‘âcize feryâd iren
Cümle hâcet-mende maqşûdın veren
- 14) Maqşûdumuz hâzretüñden yâ ğani
Budurur kim şavasın bu düşmeni
- 15) Çok dilek virdük diledük yâ kerîm
Bu dilegi dağı virgil yâ raĥîm
- 16) Biz zâ‘iflere bu luĥfi işle sen
Fırsat u nuşret feth bağışla sen
- 17) Böyle diyüp şâh-ı İskender iy fetâ
Bunca dürlü nâliş itdi hâzretâ

11b 1) Râvî eydür: Şâh-ı cihân yüz Haq Te‘âlâ hâzretine dutup bu vechile kim nâliş kıldı. 2) Elin yüzüne sildi. Pes buğur yine qarşudan gelen gergedân leşkerine nazâr urdı. Ne gördi? 3) Râvî qavlince anı gördi kim kıble tarafından bir yüz atlu aq ‘imâmelü şahş çıkageldi. Elinde bir yeşil 4) şefte temâm. İskender Şâh leşkeriyle gergedan ceşşinüñ arasına girecek ol şahş şeftesini 5) başı üzere birkaç çevürdi. Andan rahşını gergedan ceşşine qarşu sürdi. Yağın varıcaq 6) gergedanlar dağı yüz atluyı göricek girü döndi. Bir birin başup şınup kaçdı. Şöyle gitdi kim 7) gidişler selüne seher yeli irmez. Geldük imdi bu taraftan dağı şâh-ı cihân selâtinler ile 8) bu hâli göricek şâd u hürrem ol Haq Te‘âlâya çok şükrler kıldı. Pes şâh-ı Rûm girü dönüp 9) yine ol mu‘teber sunuñ üzerine qondı. Şâh

katına server selāṭīnler cem‘ oldılar. Andan 10) şāh-ı cihān eydür: Yā ‘Irākī tur örü seyr kı1. Gör bu sunuñ köprüsi, geçüdi var mıdur didi. 11) ‘Irākī daḥı şāh önünde baş koyup ayak götürüp gitti. Ol mu‘ teber sunuñ yedi ferseng 12) aşağısına, yedi fersah yukarusına taban urdı. Gördi kim ol sunuñ ne köprüsi 13) var, ne geçüdi var. ‘Irākī geçüdi, köprüyi bulamayıcak kaşd kıldı kim döne. Rāvī kavlince 14) göz irimi yerde bir aq nesne gördi. Seher yili gibi sürdi ol ağzına irdi. Gördi kim 15) ol mu‘ teber sunun kenārında bir hoş aq mermer direk dikmişler. Andan ‘Irākī diregüñ dibine geldi 16) gördi kim ol direge birkaç satır yazı yazmışlar. Hoş üstazāne kazımışlar. ‘Irākī 17) anı göricek yine döndi. İskender şāha geldi. Eydür: Yā Zü’l-ḳarneyn bu sunuñ aşağısın

12a 1) yukarusın seyr kıldum, gördüm. Ne köprüsi var, ne geçüdi var. Velī yā Zü’l-ḳarneyn su kenārında 2) bir hoş aq mermer direk gördüm. Dikilü ol direkte birkaç satır yazı yazmışlar. Müsel sel kazımışlar 3) didi. Kaçan kim Zü’l-ḳarneyn ‘Irākīden bu ḥaberi işidicek buyurdı. At çekdiler. Bindi. Kıırq 4) dört vezīr, üç yüz selāṭīn-şāhib serīr, biñ yüz server-i lā-naẓīr şāhile bile bindiler. ‘Irākī 5) önlerince ol su kenārındaki dikilü mermer direge geldiler. Diregi çevre alup tırdılar. Andan 6) şāh-ı Zü’l-ḳarneyn ilerü yöridi. Ol direkdeki ḥaṭṭa naẓar kıldı. Gördi kim bir hoş kalem yazmışlar. 7) Velī ne dilce idügi bilinmez. Pes buğur şāh-ı cihān Eflāṭūn-ı Ḥakīme eydür: Yā ḥakīm bu ‘acāyib 8) ḥaṭṭı görelüm. Okı ne yazmışlardur ve hem kimden tāriḥ ḳalmışdur didi. Şāh-ı Yunān 9) böyle diyicek Eflāṭūn-ı Ḥakīm daḥı edebile ilerü yöridi. Ol dikilü direkdeki yazılmış 10) ḥaṭṭa naẓar kıldı. Çok zaman müṭāla‘ asına meşgül oldı. Ne dilce idüğini bildi.

Nazm:

11) Ol direkte böyle yazmışlar iy cān

K’iy cihān mülkin dutan şāhib-ḳırān

12) Geşt idicek mülki çün hükmüñile

Ṭaḳdīrle çün yoluñ bunda gele

13) İşbu sudan geçip aşra gitmegil

Evvelinler itmedügin itmegil

14) Ben ki Şeddād İbni ‘Ādem bilgülü

Gelmedi milke daḥı benden ulu

15) Ömr sürmişem toköz yüz yıl temām

On yedi yıl dağı artuğ ve's-selām

16) Yedi yüz yıl inmedüm atdan ata

Binüben seyr eyledüm mülki ota

17) Lîki işbu suvyı geçüp gitmedüm

Cānib-ı şarkıyya ben 'azm itmedüm

12b

1) Zirā kim yolu belürmez gitmege

Menzili yoğ bir dem azām itmege

2) Su bulunmaz içmege şöyle ki vār

Hem yine key katı ıssıdur i yār

3) Kimse bu suyı geçüp gitmiş degül

Bundan aşrāsını seyr itmiş degül

4) Niceler bilmeyüben geçdi i yār

Varuban oldu helāk şöyle ki vār

5) Ben dağı bu şudan ışra iy cān

Görmege er viribüdüm ol zamān

6) Üç biñ er şaldum birisi gelmedi

Kimse olaruñ n'olduğını bilmedi

7) Varsa 'ađluñ sen dağı i şehriyār

İşbu sudan geçüben gitme i yār

8) Şon sözüm budur saña iy pişbîn

Dut sözümi devletüñ varsa yağın

Neşr: 9) Rāvī eydür: Kaçan kim Eflātūn-ı Hākīm ol mermer 'amüddan bu tārihi kim oğıdı. 10) Şāh-ı zamān diñleyecek elin ağzına urup şöyle bir zaman tırdı. Andan baş kaldırub 11) eydür: Yā vezīrler Şeddād İbn-i 'Ādiyi görüñ kim ulu şāhmış. Velī gāyet korçağ kişiymiş didi. 12) Vezīrler eyittiler. Nete şāh eyitdi: Bir kişi kim sahib-ķırān ola bu suyı geçüp cānib-i 13) şarkı teferrüc kıлмаđa korça. Ya ol korçağ ölmez mi didi. Şāh-ı cihān böyle diyicek Restetālis-i 14) Haş eydür: Yā Zü'l-ķarneyn Şeddād İbn-i 'Āduñ bu

suyı geçmedüğü, cānib-i şarkıyya gitmedüğü 15) kōrkaklığında degüldi ola. Şāh eydür: Yā neyüdi ola didi. Vezīr eydür: Zīrekligiden. 16) Şāh eydür: Nete vezīr eydür: Bilürdi kim bu suyu geçüp bu tarafa giden helāk olur. Anunçüñ 17) geçüp ol yanın teferrüc itmedi. Devletin becerdi, leşkerin esirgedi. Nolaçağın añlayup 13a şoñını şandı didi. Restetālis Vezīr böyle diyicek döndi. Şāh-ı cihān eydür: Yā hakīm 2) söziñden ma‘lum oldı kim sen dağı kōrkduñ. Şeddād söziñden bu suyu geçüp cānib-i 3) şarkıya gitmege. Yā hakīm bunda bir iş dağı vardur. Siz leşkerle bu su üzere birkaç gün 4) ārām kıluñ. Ben bu suyu geçeyin. Birkaç serverile varayın. Cānib-i şarkı birkaç gün dağı teferrüc 5) kılayın. Yolumda ne var göreyin. Bu sefere niyyet kılıp bel bağlamamak gerekdüm. Çünkü bağladum varmayınca 6) görmeyince dönmezem didi. Şāh-ı cihān böyle diyicek pes buğur Restetālis eydür: Yā Zü'l-karneyn 7) baña kōrkduñ dırsın. Ben ölmeden kōrkamazın. Zirā kim ecel gelmeyince, peymāne tōlmayınca 8) kimesne ölmez. Bu kadar ‘āli hāzretüñize söyledüğümüzden maḫsūd şoldur kim bilmedüğümüz yoldur. 9) Cānib-i şarkıya gidevüz. Leşkeri helāk idevüz. Andan ırakdan yakından işiden begler 10) mālīkler serzeniş kılılar kim İskender şāhuñ vezīrleri İskenderi niçün kōdılar? Kim vardı, 11) leşkerin helāk itdi diyeler: Yā şāh-ı cihān bu adsakzuz ve gerni cānib-i şarkı degül, cānib-i 12) ğarbiye dağı dirseñ gidelüm didi.

Nazm:

- 13) Yā Sikender cümlemüz şöyle ki var
Hükümüñe fermān u mahkūmuz i yār
- 14) Kānde dirseñ senüñ ile giderüz
Baş u cānı yoluña terk iderüz
- 15) Cān u baş nedür ki anı ey piş u bīn
Dartınavuz anı yoluñdan yaķīn
- 16) Tā ölünce senüñile yoldaşuz
Cümle işüñde refīk u kıladaşuz
- 17) Yā Sikender līki her işe yaķın
Tedbīr ile işleyelüm ī güzīn

13b

1) Tā ki şoñra işledüğümüz işe

Peşimān olup urmayalum el dişe

2) Böyle diyüp Restetālis ol zamān

Ḥāmūş oldı şāh katında iy filān

Neşr:

3) Rāvī eydür: Vezīr böyle diyicek şāh-ı cihān ol tārīḥ yazılı direk ka 4) tından gidüp bārgāhına geldi, yedi ve içdi. Andan şāh eydür: İy server selātīnler 5) Şeddād Şāh uş işitdünüz kim bu sudan aşrasın tārīḥinde ne resme söylemiş. Şimdi 6) biz anıñ güzeşt söziyle bundan dönecek degülüz. Hele bunda gelmemek gerekdük. 7) Geldük bu sudan işra birkaç gün daḥı gitsevüz gerekdük. İmdi danışalum, bu 8) seferümüzün şoñın sañışalum. Rey ve tedbīrle bir iş idelüm. Tā kim Ḥaḫ Te'ālā 9) rast getüre didi. Andan şāh böyle diyicek yir yirin selātīn serverler her birisi şāha 10) bir dürlü naşīhat virdi. Ya'ni yine girü döneler. Şāh kimse sözini kabul kılmadı. Niçün? 11) Anuñiçün kim işlenecek iş vardır.

Nazm:

12) Olsa gerek olıcaḫ nesne i yār

Tedbīrinle redd olunmaz şehriyār

13) Çerḫ işini işlemeyince yaḫın

Sākin olmaz şöyle bil iy piş u bīn

Neşr: 14) Rāvī eydür: İskender şāh kimse sözün kabul kılmayıcaḫ selātīnler için 15) birbirine işāretleşdiler. Didiler kim İskenderün başına bir vakı'a gelse gerek. Anuñçün 16) kimseniñ sözünü kabul kılmaz, dönmez didiler. Pes buḡur selātīnler eyittiler: Yā Zülkarneyn 17) çünkim bu seferden dönmedün, gide dirsın. Bundan böyle yol ağır. Çeri götürmez leşkeri

14a 1) bu su üzere kıoyalum. Gereklü serverlerle gidelüm, görelüm. Ḥaḫ Te'ālā öñümüzde ne kıoyup 2) dur didiler. Pes buḡur şāh-ı cihān ol kırık biñ erden yedi biñ gereklü güzīdesin seçdiler. 3) Bāḫī çeriyi anda kıodılar. Selātīnlerden Mışır sultānı Naşri Abbad , Mekke sultānı Sa'id-i 'Āmrī 4) leşkerde kıodılar. Daḥı ol gün ol gice yaraḫ kıilup

yatdılar. Yarındası şāh-ı cihān ol 5) yedi biñ erile yetmiş serverle yedi vezirle sü götürüp süvār olup ol mu‘teber suyu 6) geçüp ‘azm-i cānib-i şarkı kılup gıtdiler. İki gün iki gice becid sürdiler. Şöyle kim ol 7) iki günde yedi günlük yol yürüdiler. Üçüncü ‘ale’s-şabah bir yere erdiler. Göz irimi 8) yerde bir ak nesne gördiler. Becid sürdiler. Gün batınca ol ağrın nesneye irdiler. Gördiler kim 9) bir ‘acāyib ulu mermer direk dikmişler. Şöyle durur. Şāhile selātinler diregün katına 10) geldiler. Gördiler kim direk dibinde bir ‘acāyib ulu çāh ya‘ni kuyu ağızı açuğ durur. 11) Şāh-ı Rūm, çāhı göricek ‘Irāķīye eydür: Yā ‘Irāķī bu çāha bir taş bırak. Görelüm suyu 12) var mıdur dedi. Andan ‘Irāķī eydür: Yā Zū’l-ķarneyn Hind vilāyetinde ol bir kapuya kim 13) taş bırağdum. ‘Avrat oldum. Yine soñra er oldum. Ol zamandan berü ben kuluñ dağı 14) hiç kuyuya taş bırağduğum yoğdur dedi. ‘Irāķī böyle diyicek pes buğur Şāmūs-ı Şāvī 15) atından inüp ol çāha bir taş bırağdı. Āvāzesi gelmedi. Bir taş dağı bırağdı. 16) Kulağ urdı. Diñledi. Yine taşuñ avāzesi çıkmadı. Yedi taş şaldı. Yedisinüñ 17) dağı avāzesi çıkmadı. Andan şāh-ı Zū’l-ķarneyn eydür: Yā vezirler bu ne hikmetdür?

14b 1) Bu çāha taş şalarlar. Āvāzesi gelmez. Dibüne irdügi belürmez dedi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek 2) andan Restetālis Vezir eydür: Yā Zū’l-ķarneyn buncılayın kuyuya çāh-ı bī-jen dirler ya‘ni dipsüz 3) kuyu bunuñ dibi yoğdur. Anuñcün taş şalıcağ avāzesi gelmez. Restetālis böyle diyicek 4) pes buğur şāh-ı cihān ol kuyu kenārında gördügi diküli mermer direge nazar kıldı. Gördi ki 5) ol direge birkaç satır yazu yazmışlar. Hoş ustazāne kazımışlar. Andan şāh-ı Rūm 6) Eflātūn-ı Hākime eydür: Yā hākīm gel bu direkdeki hağtı görelim, ne beyān kıılır dedi. 7) Eflātūn dağı ilerü gelip ol hağta nazar kıldı. Ne dilce idigün bildi. Şāha beyān kııldı.

Nazm:

8) Böyle duymış yazan ol hağtı ‘ayān

K’iy cihān mülkin gezüp bunda gelen

9) Çünkü tağdırle bunda iresin

Bu direkde işbu hağtı göresin

10) Bilesin kim bunu yazduran tamām

Şāh Süleyman idi ‘aleyhi’s-selām

11) Ol zaman kim hükm iderdüm ‘āleme

Cinne inse mūra murğa Ādeme

12) ‘Āşi oldı baña bir dīv ol zamān

Çaçdı benden on yedi yıl iy filān

13) Yir kıomadum ki anı istemedüm

Berr u baħr kıalmadı k’aña gitmedüm

14) ‘Ākıbet ol divi şoñra şehriyār

Bu kıuyu içinde bulduķ āşikār

15) Bend idüp anı alup gitdüm revān

Ķaf tağına iletdüm ben revān

16) İşbu yere geldüğüme iy emīn

İşde buyıdı sebep ey pişbīn

17) Benden artuķ işbu yere şehriyār

‘Ādem oğlı geldüğü yokdur i yār

15a

1) Er odur kim bunda gele yetmeye

‘Āķil ol kim bundan ısrā gitmeye

Neşr: 2) Rāvī eydür: Şāh-ı Zū’l-ķarneyn Süleymān peygamberden bu tārīhi kim diñledi döndi. 3) Selātin serverlere eydür: İy serverler Süleymān bunda ışra geçüp gitmediyse biz geçelüm. 4) Bir ad kılalum diyüp at sürüp yola girüp yine gitdiler. Velī rāvī kıavlınce ol gün 5) yer ıssıydı kim hiç kimse görmiş degül. Sözü uzatmayalum. Ol gün ol gice yörüdiler. 6) Bir yere irdiler. Ne gördiler? Gördiler kim bir yerde yağmur suyu yığılmış. Bir ulu göl olmış. Velī 7) ol su güneş ħarından şöyle ılımış kim hammām suyına beñzer. Şāh-ı cihān buyurdı. 8) Ol yedi biñ er ol ikrim su kenārında kıondılar. Çadır ve ħayma kıurdılar. Şāhile selātinler 9) cem‘ olup oturdılar. Andan ol göl suyundan alup rüylara mañaralara kıoyup çadır 10) direklerine aşı aşı kıodılar yıl doķunsun sovusun diyü. Söz uzatmayalum. Şāh-ı cihān 11) kıonup oturuğı göl vaķt güneş kubbe-i felege ağduğınca şöyle ıssı oldı kim at ve er otur 12) duğı yerde dere ħarķ oldılar. Şanasın hammāmda otururlar. Şāh-ı Rüm bu vechile otururken 13) anı gördiler. Ol göl suvyına şulanmağa ol

kadar kuş geldi kim çekirgeden dağı çokluk. 14) Neçe kuşlar, aq kuş burnı, ayağı qazuñ başı, kanatları ucı qara büyüklükde dağı gögerince 15) ola ya olmaya. Üşdiler ol suvya dağı şulanmağa meşgöl oldılar. Şāh leşkeri dağı 16) tır ü kemān ele alup ol kuşdan urdılar, kırdılar yemeğiçün. Rāvī qavlince şöyledür 17) kim ol kuşlar kim urup boğazlardı. Qursaqlarından birer boncuq çıkardı. Rengi gök

15b 1) kaçan kim ol kuşlar kursağında ol mühreler kim buldılar. Bir nicesi İskender şāh qatına 2) getürdiler, eyittiler: Yā Zü'l-qarneyn bu göl suyına gelen kuşlardan kim şikār kılduk. Her qankı 3) sını kim boğazladuq, kursağından işbu mühreler çıkıdı didiler. Şāh-ı cihān ol mühreleri eline 4) alup nazār kıldı. Döndi Eflātūn-ı Hākīme eydür: Yā hākīm bu mührelerüñ hiç ādem oğlanına 5) nef' i var mıdur? Fāidesi nedür didi. Şāh-ı cihān böyle diyicek andan Eflātūn, Havaş-ı Atyār 6) kitābını eline aldı. Mütala'a kıldı. Ol kuş kursağından çıkan mührenüñ haşşiyetin bildi. 7) Pes buğur Eflātūn-ı Hākīm eydür: Yā Zü'l-qarneyn Havaş-ı Atyārde şöyledür kim bu mühreler 8) bir nesneye kefaretdür. Bir kişi mühreyi bilesince getürse aña göz degmeye ve bir kişinüñ 9) dağı gözinde degnel gerek olsa. Bu mühreyi döğüp şebnem suyuyla qarışdırup yollasa ol 10) kişinüñ gözi degnelligi gider Hāk Te'ālā izniyle didi. Eflātūn-ı Hākīm böyle diyicek 11) andan serverler ol mühreden birer leşi bazularına bağladılar ki degnel göz hasreti degmesün 12) diyü. Sözi çok kılmayalum. Ol gün şāh-ı cihān giceye dek ol göl qatında yatdı. Gice 13) olıcaq güneş harrı gitdi. Buğur ol yedi biñ er süvār olup gitdi. Dün buçugın dek 14) yörüdiler. Şāh-ı cihān selātīnlerle leşker önünce giderken bir canavar qağ qağ deyü üç kez 15) ötdi, çağırdı. Şāhile selātīnler aña işitdiler. Andan şāh-ı cihān vezīrlere eydür: 16) İy vezīrler bu çağıran ne ' acāyib nice canavar igi didi. Andan Eflātūn-ı Hākīm eydür: 17) Bu gelen āvāz kuş āvāzesine beñzer. Velī yigregın Hāk Te'ālā bilür kim nice canavardur

16a 1) didi. Bunlar bu sözdeyiken ol canavar yine qağ qağ diyü çağırdı. Velī bu kez şāhile 2) selātīnlerüñ qağ önünde çağırdı. Şāhile selātīnler āvāzını buğur yaqın işidicek 3) at ' inānın çeküp durdılar. Andan şāh-ı Zü'l-qarneyn eydür: Yā serverler ol canavar āvāzesi 4) bu kez igen yaqın irdiydik. Hāzır oluñ. Buğur çağırduğı vaqt tuş tuşa üzerine 5) at sürelüm. Ola kim ele getürevüz, görevüz kim ne dürlü canavardur dedi. Şāh-ı Rūm böyle 6) diyicek Qaytās-ı Yunānī, Qays, Qaysun, Süheyl, Tārim, Seyf, Qardād, Qaydār,

Şāmūs, Şākūf, 7) Hüşşām, Āsim, Erduvan, Serbāl tīr u kemān ellerinde hazır kırup şāh söziyle 8) şöyle müheyā durdılar. Ol gelen āvāza kulak urup tūrdılar. Anı gördiler kim ol canavar 9) yine kağ kağ diyü çağırdı. Çağırıldığı dem şāh-ı cihān ol yetmiş serverlerle ol gelen āvāze 10) at sürdiler. Rāvī kavlince ol çağırın canavara irdiler. Çevre alup oğıla oğıla anı düşürdiler. 11) Dutup şāh-ı cihān hazretine getürdiler. Rāvī eydür: Gice karañuydı ol canavaruñ nakşıñ 12) seçemediler. Buğra Şāh-ı Rūm buyurdi: ‘Irāķī hañçerle nacağın birbirine urup od çağup 13) fanūs yakdılar. Andan ol canavarı fanūs şu‘lesine getürdiler. Gördiler kim bir ‘acāyib hey’etde 14) canavar nete başı kıyruğı tavusa benzer. Şağrısı, arkaşı geyige beñzer ve gögsi karnı kaplana 15) beñzer. Ayakları dağı kırt ayağına beñzer. Şāh-ı cihān anı göricek ‘acebledi. Hıyli teferrüc 16) kıldı. Andan yine anı dağı bırağup gitdiler. Yörüdiler. Şabağ olıcağ başladı yine güneş 17) kızmağa. Selātinler eydür: Konalum. Şāh-ı Rūm eydür: Bir münāsib yer bulalum diyince karşularından

16b 1) bir karaltu göründi. Şāh anı göricek eydür: Karaltuya irelim. Dağı konalum ola kim bir hoş 2) yer bulavuz, at dinlendürevüz diyüp becid sürdiler. Ol karaltuya irdiler. Ne gördiler? Gördiler kim 3) bir mu‘teber şehr havlince ola. Bir ‘acāyib binā yapusunuñ taşı dökülmiş. Şöyle yatur. Velī 4) ol yirde yapılmış yapu taşına beñzemez. Ğayri yerden gelip dökülmiş taş a beñzer. Şāhile 5) selātin serverler anı göricek şöyle tūrdılar. Andan şāh-ı cihān eydür: Yā Restetālis 6) bu yapu taşları gerçi kim bunda yatur. Velī bu yerde yapılmış yapu taşına beñzemez. Ğayri yerden 7) gelmiş taş a beñzer didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek Restetālis Vezīr dağı eydür: Yā Zū’l-karneyn 8) şöyledür kim dirsın bünyād olup yapılmış taş degüldür. Ğayri yerden gelüpdür ammā yā Zū’l- 9) karneyn key ulu bünyāduñ taşıdır kim böyle çokluğdur. Gör ağı. Bir şehr havlince yörü. Nice 10) tutmuşdur yatur didi. Andan şāh-ı cihān eydür: Yā vezīr ‘aceb bu yapu taş a Ğayri yerden bunda 11) ne sebeple geldi ki ya kim getürdi ola didi. Vezīr eydür: Yā Zū’l-karneyn bu bina taşını 12) bunda Ādem kande getürsün? Velī bunuñ bir hikmet hāli vardır. Himmet şöyle tutğıl kim bunuñ 13) keyfiyyet hāline muṭṭalī‘ olavuz didi. Söz uzatmayalum. Şāhuñ yedi bin çerisi dağı 14) geldi. Tuş tuşa gölge kılan olup kondılar. Hıyma ve sāyebānlar kırdılar. Server selā 15) tinler şāh-ı Rūm meclisine cem‘ oldılar. Velī rāvī kavlince şöyle ıssı oldu kim kimse 16) gölgeden barmağını çıkarmağa mecāli yoğdı. Söz

uzatmayalum. İkindü geçicek şovucağa karşı 17) şāh-ı cihān birkaç vezīr bir nice selātīn şāhib-serir serverile süvār olup seyr iderek

17a 1) ol yapu taşlarına geldiler. İçine girdiler, yörüdiler. Ol dikülü taşları teferrüc kıla kıla şāh-ı 2) cihān teferrüclenürken bir ‘ acāyib taş gördiler. Şöyle taş kim kapu kemerine urulmuş. 3) Ve daḥı ol taşa birkaç satır yazı yazmışlar. Hüb, ustazāne, rüşen kazımışlar. Şāh-ı 4) cihān taşdaki ḥattı göricek Eflātūn-ı Ḥakīme eydür: Yā vezīr gel, bu ḥattı okı, görem, 5) ne beyān kılar didi. Eflātūn daḥı taş üzere gelüp ḥattā nazar kıldı, ne 6) dilce idüğünü bildi. Şāha beyān kıldı. Ne dir? Eydür:

Nazm:

7) Böyle yazmışlar o taşa ḥattı kim

İy cihān milkine hükm iden ḥakīm

8) Seyreyle çünkim bu yire iresin

Bu kapu taşında ḥattı göresin

9) Bilesin kim ben daḥı ‘ ālemde bir

Kāvūs adlu pādīşāhidüm lā-nazir

10) Yaydı aqlumı temām iy şehriyār

Ḳabzuma almışidüm şöyle ki vār

11) Ğirre oldum devlet ile baḥtuma

Tekye kıldum mal u genc u raḥtuma

12) Ol gururile işit iy pīşbīn

Neyledüm ben saltanat içre yaḳīn

13) Bir bina bünyādın urdum key ulu

Kim yapam göge ire anı ben delü

14) Çıkam üstine anuñ şöyle ki var

Nicedür görem gögi iy şehriyār

15) Ol bina bünyādını iy pīşbīn

Şehr-i Babilde urmişidüm ben yaḳīn

16) Ol bināyı elli yıl bī-ḳal u kııl

İşledüp yapdurdum anı ay u yıl

17) Şöyle yüksek oldu ol bina i cān

Şanasın ol oldu burc-ı āsmān

17b

1) İşbu resme olmuşken ol binā

Diñle imdi kim nice oldu binā

2) Hāk Te' ālā emrile açıldı felek

Ol felekden ind' aşığa bir melek

3) Ol melek otdan elinde āşikār

Dutmışidi kāmçı bir iy şehriyār

4) Urdı ol bünyāda bir kez iy emīn

Kāmçısıyla üç pāre kıldı yakīn

5) Urduğı dem bir tarağa kopdı kim

Şanasın gökler yıkıldı iy hākīm

6) Bir katı yıl dahı çıkdı ol zamān

Ol binānuñ bir pāresini revān

7) Aluben bu araya getürdi uş

Bunda şaluban tağıtdı işte hoş

8) Bir paresinde Cibilikay' iltı hem

Qaldı yerinde biri iy muhterem

9) Çünkü Kāvus oldu şöyle bī-edep

Lā cerem itdi aña hālīk gāzab

10) Bī-edeplik itmegil k'ol şerm olur

Bī-edep her nesneden maḥrūm qalur

11) Bī-edep cümle cihānı oda yaqar

Şanma kim kendüyi yaluñuz yaqar

12) Ol edepsizlikile Kāvus dahı

Yüz elli yıl şāh oldu ey aḥi

13) Ākıbet oldu sefer kıldı i cān

Böyle durur 'ādet-i devr-i Āsumān

14) Böyle okudu o taşda iy emîn

Ol târihi Eflâṭûn-ı zemîn

Neṣr: 15) Râvî eydür: Kaçan kim Eflâṭûn-ı Hâkîm ol taşdan Kāvus Şâh târihin 16) kim okudu. Şâhile selâṭînler diñledi. Ancalar anı tañladı. Ancalar ol işden 17) ‘ibret añladı. Râvî eydür: Restetâlis Vezîr ol haberi işidicek güldi.

18a 1) Vezîr-i hâş gülicek İskender eydür: Yâ hâkîm ne katı güldüñ didi. Vezîr cevâb virmedi. 2) Şâh-ı cihân yine tekrâr şordı. Şâh tekrâr şorıcağ Restetâlis Vezîr eydür: Yâ Zü'l- 3) karneyn güldüğümü çünki becid şorduñ. Amân yüzügin elüme vir diyeyin didi. Hâkîm 4) böyle diyicek Zü'l-karneyn dağı amân yüzügin virdi. Restetâlis dağı amân yüzügin 5) eline alıcağ eydür: Yâ Zü'l-karneyn güldüğüm şoldur kim Kāvus Şâhuñ bu binâyı yapup 6) göge irişmege kaşd kılduğı, senüñ dağı cânib-i şarkdan, güneş matlı‘ına muṭṭali‘ olayın 7) didigine beñzer. Bir kişi yüce yapuyıla göge nice irişürse cânib-i şarkıyya gitmekle 8) dağı güneş matla‘ına ol kadar irişür didi. Yâ Zü'l-karneyn işde güldüğüme sebep 9) budur didi. Restetâlis Vezîr böyle diyicek şâh-ı cihân dağı güldi. Andan döndi. 10) Eydür: Yâ vezîr hağ didüñ bu sözi. Ne yüksek yapuyıla göge irer, ne yir ucuna 11) varmağıyla güneş matla‘ına muṭṭali‘ olur. Velî bu cânib-i şarkî seferi bize bir arzu düşdi. 12) Ol arzuyu terk idemedük. Yarın dağı gidelüm. Berisi gün dönevüz didi. Dağı ol 13) aradan yine çadurına gelip ārâm kıldı. Tâ kim gice irişdi. Göç kılup su çağde 14) gitdiler. Şabaha dek yörüdiler. Çünkim şabağ oldı göz gördi, şâh ile selâṭîn 15) serverler çeri önünce giderken karşularuñdan bir tağ görindi. Şöyle şanasın kim kullesi 16) ba-ıvc āsmâna irmiş. Şâh-ı cihân ol ser-firâz tağı göricek vezîrlere eydür: Yâ vezîrler 17) ne ‘acâyib yüksek tağ bu görinen tağ didi. Vezîrler dağı eyitdiler: Yâ Zü'l-karneyn

18b 1) bunca zamandır kim sefer kıluruz. Hiç buncılayın ser-firâz küh gördüğümüz yokdur didiler. Bu sözile 2) yörüdiler. Velî güneş bir süñü boyı kalkmadın bir ‘acâyib ıssı oldı kim leşker cebe ve cevşen içinde 3) şöyle kızdı kim kırılmağa yakın oldılar. Yir yirin şâha çağrışdılar. Tâ kim şâh-ı cihân 4) buyurdı: Ol yedi biñ er kındı. Çadırlar kurdılar. Sâyebânlar gibi sâyesinde oturdılar. 5) Velî güneş kubbe-i felege ağduğında şöyle ıssı oldı kim leşker kavmi oturdukları yerde 6) şöyle derlediler kim şanasın şuya müstağriğ oldılar. Söz uzatmayalum. Ol gün dağı 7) anda ārâm itdiler. Giceye karşı göç kılup ol

yüce tağı gözleyü gitdiler. Tā şabağa dek 8) sürüp ‘ale’s-şabağ ol ser-firāz yüksek tağnuñ dibüne yetdiler. Şāhile selātin serverler 9) ol tağa nazār itdiler. Gördiler kim bir ‘acāyib tağdur kim kulesi ba-ıvc āsūmāne irmiş. 10) Şāh-ı Rūm gördi kim yolları geldi. Ol yüksek tağa dikildi. Şöyle tağ kim eni 11) uzunı görünmez. Şāh-ı cihān anı göricek ‘Irāķīye eydür: Yā ‘Irāķī yöri. Bu tağnuñ 12) biraz yir eteginden yuğaru çık, gör hīç canavarı var mıdur didi. ‘Irāķī dağı sāz u 13) selep üzerinde berkidüp gitdi. Şabağdan kuşluğa dek ‘Irāķī ol tağ eteginden yuğaru 14) sına bir oğ irimi yer çıkdı. Şarplığından var kıyās kıl. Ol tağ ne vecihle şarp 15) idi. Pes buğur yine ‘Irāķī dönüp şāha geldi. Eydür: Yā Zū’l-ķarneyn bu tağ kimse 16) çıkacak tağ degül. Ayağ basınılmış ya hayvan yörümüş yere beñzemez didi. ‘Irāķī böyle diyicek 17) güneş dağı kızmağa başladı. Andan Restetālis Vezīr eydür: Yā Zū’lķarneyn uş cānib-i

19a 1) şarkıya şol kadar geldük kim yolumuz bu tağa irdi. Bu tağdan hoz kimse geçüp gitmege çāre 2) yoğdur. Gel, sözüm işit, dönelim didi. Vezīr böyle diyicek İskender eydür: Yā hākīm bu yire kim 3) geldük, suyumuz var. Bu gün bunda duralum. Bu tağı geregi gibi görelüm. Yarın girü dönevüz 4) didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek anı gördiler kim bir ‘acāyib kuş āvāzesi geldi. Şāhile selā 5) tınler tağdan yaña bağışdılar. Gördiler kim ol tağdan bir kara kuş uçmuş, kanat bükmiş gelür. 6) Ol kuşnuñ ululuğı bir filce ola. Serverler anı gözleşince kuş geldi, irdi leşker üzre. 7) Evvel pervāz urup tırdı. Andan bir kez şöyle indi. Çağırdı kim işidenüñ içine vehm düşdi. 8) Şāhile selātinler bakışınca ol kara kuş hava yüzünden kanat büküp indi. Bir sipāhi 9) urdı. Cebe ve cevşeniyle sāz u silāhıyla kaynağına alıp yine havaya ağıdı. Serverler 10) tır u kemāna el urunca ol kuş yine ol yüksek tağa gitdi. Şāhile serverler 11) bu hāli göricek kımraşdılar. İskender şāh yanına üşdiler. Rāvī kavlince anı gördiler kim 12) ol yüksek tağdan yine bir kara kuş dağı uçmuş gelür. Şāh ile selātinler anı 13) göricek serverlere gösterdiler. Serverler dağı kış u kırbān açup tır u kemān ele alup 14) ol gelen siyāh mürğı tuş tuşa gözleşüp durdılar. Anca kim ol kara kuş dağı 15) leşker üzerine irdüğü dem bir kez şöyle çağırdı. İndi kim işiden vehm aldı. 16) Andan hevā yüzünden kanat büküp indi. Bir sāz u seleblü, cebe vü cevşenlü sipāhi 17) atınuñ üzerinden urdı. Kaynağına, minķārına götürdi. Yine kanat kıakup kaşd

19b 1) kıldı kim uça. Serverler daḥı t̄ir u kemān ḥāzır kılup şast kabza rast dürüst dutup
 2) yir yirin ol kuşu kalkduğı dem atdılar. Aḥbar içinde şöyledür kim Süheyl-i Surḥī ol kuşu
 3) cigerin kese urdı. Selāḥīnler cümle gördi. Kuşa oḡ dokınıcak bir kez şöyle çağırdı kim
 4) ol yedi biñ er atlarınıñ üzerinde serāsime oldılar. Kuş düşdi. Serverler üzerine üşdi. 5)
 Kapduğı sipāhiyi kaynağından alınca anı gördiler kim ol yüksek tağdan ol urup düşür 6)
 dükleri kuş gibi ol kadar kuş uçdı. Gelür kim mūr u melaḥdan çok. Şāhile selāḥin 7)
 serverler anı göricek birbirine düşdiler. Bunlar karcaşınca ol kuşlar urdılar. Ol 8) yedi biñ
 erle cenge durdılar. Kuş havadan, insān aşağadan ceng itdiler. Nite kuşlar 9) girü girü
 inerler. İnsanı at üzerinden ururlar, havaya aḡarlar, havadan girü aşağa bıraḡurlar 10)
 düşer. Cebe ve cevşen birle ḥurd u ḥaşḥaş olurlar. İnsan daḥı oḡıla kuşları ururlar. 11)
 Yere dökerler, yirde kılıç birle pārelerler. Bu vechle bir nücüm sâ‘at ceng kıldılar. Rāwī
 eydür 12) varduğınca kuş çoğaldı. Şöyle kim bir insan başına biñ kuş oldu. Pes buḡur şāh-
 ı 13) Zü'l-ḡarneyni şıdılar, ḡodılar. Ol yedi biñ eri kuşlar şöyle kırdılar kim yedi yüz kişi
 kaldı 14) kişi kaldı. Şāh-ı Rūm bu ḥālī göricek nāş kurtarmak ardınca oldılar. Güneş
 kubbe-i felege 15) dikilince kuşlar insanı ḡodılar. Serverler şāhı ara yire alup kaçdılar. Ot
 şol kızḡun 16) oldu kim cebe demürleri adamuñ tenine yapışdı. Üzengi kızıp ayakların
 yaḡdı. Issıdan 17) atlarıñ yalı kuyruğı döküldi. Şāh-ı cihān bu ḥālile kaçup ol kuşlardan
 gücile kurtuldu.

20a 1) Tā giceye dek sürdiler. Bir çaya irdiler. Şuyı kurumış. Velī yir yir ikrim sular
 kalmış. Şāh anda 2) ḡondı. Leşker ḡavmi biraz kendüyi dirdi. Gördiler kim ol yedi biñ
 güzide erlerden yedi yüz 3) kişi kalmış. Hemān onlarıñ daḥı çoḡı zaḡımlı. Şāh-ı Rūm bu
 ḥāleti göricek şöyle melūl oldu kim 4) yüzünüñ üzerine düşdi ve yatdı. Tā şabaḡa dek.
 Şabaḡ olıcak Restetālis Vezīr şāha birḡaç 5) naşihat verdi. Ne didi?

Nazm:

6) Ol ḡakīm eydür şehā k'ey nevcüvān

Tā ebed baḡtuña irmesün ziyān

7) Dutmaduğıñ söz saña gör neyledi

İşbu bu resme seni ḡamnāk eyledi

- 8) Ne kadar kim söyledük işitmedün
Biz dedüğümüz işi hem itmedün
- 9) Bir iş itdün ki anı kimse itmedi
Bir yola gitdün ki kimse gitmedi
- 10) Sem' uña kimse sözini kıoymaduñ
Ne naşihat virdilerse uymaduñ
- 11) Öz bilüne ki işledün iş bu işi
Anunçün urduñ elüñe dişi
- 12) Örnek olsun işbu iş şöyle ki vār
Evvel āhır hazretüñe şehriyār
- 13) Kim dağı böylece iş itmeyesin
Kendü arzuñ yoluna gitmeyesin
- 14) Yā Sikender işbu iş kim itdünüz
Bu haţarlu yola kim siz gitdünüz
- 15) Şöyle bil kim az degülidi şehriyār
Fikr kııl kimler kıırıldı hemçü var
- 16) Devlete lāyık degüldi işbu iş
K'ışledünüz iy civān-baht sanup iş
- 17) Kim işidürse begenmez bu işi
Ger delü işide ger uşlu kışi
- 20b**
- 1) Yā Sikender olan oldu dur örü
Bākı leşkeri bulalum dön girü
- 2) Hiç bilür misin ne yerdeyüz iy şāh
Kim görürse bu yeri düşde nigāh
- 3) Kıorқыusından zehreleri yarıla
Cismi içinde revānı tarala
- 4) Dur gidelüm sür içinden teşvişi
İtme dağı buncılayın bed işi

5) Tā işiñden şākir ola Kirdigār

Hem işüñi onara Perverdigār

6) Şükr kim saña elem irişmedi

Devletüñ tācı başuñdan düşmedi

7) Sen düşicek tağılurdu leşkerüñ

Tağılurdu cem' olmuş erüñ

8) Şükr minnet hālīka sen serveri

K'aramuzdan almadı iy yol eri

9) Böyle diyüp Restetālis ol zaman şāhı durğurdu. Yirinden tīz revān

Neşr: 10) Aḥbār içinde şöyle rivāyet kılar kaçan kim şāh-ı Zū'l-ḳarneyn Restetālisden 11)

bu ḥaḳ sözleri işidicek melālet ve teşvīş içinden biraz sürdü. Kendü kendüye 12) inşāf

virdi. Yirinden revān tırdı. Süvār oldu. Yine geldikleri çağrı 13) buldılar. Daḥı girülerine

gittiler. Becid sürüp Süleyman çāḥına yetdiler. Ya'ni ol ḳuyuya 14) irdiler kim

Süleyman nebi 'aleyhisselām anda bir divi ḳuvve getirüp dutmışıdı. Ol ḳuyu 15)

kenārındaki direge tāriḥ yazmışıdı kim ol ḳuyuya niçün gelmişıdı. Hem bu ḳuyudan 16)

böyle geçüp cānib-i şarkıya gitme diyü vaşıyyet kılmışıdı. Pes buğur şāh-ı Rūm daḥı ḥükm

17) itdi. Ol ḳuyu kenārında Süleyman tāriḥ yazduğı direge karşı bir taş daḥı

21a 1) diktiler. Ol taşā İskender anda geldügin tāriḥ yazdılar. Nete didiler kim: İy bunda

gelen 2) 'ömrine devletine ḡırra olan şöyle bilüñ kim ben İskender-i Zū'l-ḳarneyn

rūzgārile bunda 3) geldüm. Süleyman tāriḥini gördüm. Velī vaşıyyetin dutmadum.

Bundan geçüp cānib-i şarkıyya gıtdüm. 4) Altı biñ dilāver helāk itdüm. Emānet el-

emānet. İy bunda gelen ölmesün kim bu ḳuyudan 5) geçüp gidesin. Gidecek olursañ sen

saña ziyan idesin. Nitekim şāh-ı Zū'lḳ-ar 6) ḳarneyn söz işitmedi. Gitdi. Çok dürlü

ḥasāretler itdi. **Beyt 7)** Bu durur saña vaşıyyet yā şebāb,,, Söz tamam vallahu a'lem bi's-

sevāb 8) Rāvī eydür: Şāh-ı cihān bu tāriḥi ol taşā yazdurup ol gice anda ārām kılup 9)

yine gitdi. Söz uzatmayalum. Eyyāmile ol gergedān leşkeriyle ceng itdügi suya yetdi 10)

kim ol kırık biñ eri anda ḳoyup gitmişıdı. Rāvī ḳavlince ol kırık biñ er daḥı 11) gördiler kim

şāh-ı cihān yedi biñ erile gitdi. Yedi yüz kişiyle geldi. Vehme düşdiler, 12) şoruşdılar.

Bildiler kim şāh-ı Rūm neye uğradı. Ol alıp gitdügi er neden kırıldı? 13) Söz çok

uzatmayalum. Ol gice daħı ol mu‘teber su üzre yatdılar. Yarındası göç 14) kılup gitdiler. Becid sürüp eyyāmıle ol tağdan dereye uçan suya irdiler. Andağı çeriye 15) daħı alup ‘Āzm Suvtī Ĥan alusın kılup gitdiler. Söz uzatmayalum. Ṭaberistān 16) suyına daħı yetdiler. Ol on dört kez yüz biñ erle daħı buluşdılar. Server 17) ve selāṭinler birbiriyle görüşdiler, soruşdılar. Kırk gün yine Suvtī Ĥanuñ ol gene

21b 1) ulusunda yediler, içdiler. Kırk birinci gün divān kurup otururken selāṭin 2) serverlere serheng ser-leşkerlere eydür: İy serverler yarağ kılıñ. Tā kim Türkistān 3) tarafına gidevüz. Ol vilāyetleri daħı teferrüc idevüz ve hem görelüm Türkistānda 4) daħı nice serverler vardur didi. Şāh-ı Zū’l-ķarneyñ böyle ĥükm edicek leşker daħı yarağ 5) kıldılar. Suvtī Ĥanı daħı bir oğlıyla bele aldılar. Ol on dört kez yüz biñ eri on 6) beş kez yüz biñ kıldılar. Bir mübārek gün ‘ale’s-şabaħ Ṭaberistān sunıñ üzerinden 7) göç kılup ‘azm-i Türkistān idüp gitdiler. Tokuz gün gice yatup gündüz gitdiler. Onuncı 8) gün şāh-ı Zū’l-ķarneyñ server selāṭinleriyle vezirlerle leşker önünce giderken 9) bir hoş sebz ağaca irdiler. Ağaç sāyesi ĥüb çemen üzre düşmiş gördiler. Pes buğur 10) şāh-ı cihān serverlere eydür: Bu görünen ağacuñ hoş sāyesi var. Şāyed suyu 11) daħı var ola. Yörüñ varalum. Bu ağaç sāyesinde düşelüm, biraz ‘ayş idelüm leşker 12) irince didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek selāṭinler daħı yolından şapup şāhile 13) ağaç sāyesine gelürler. Rāvī ķavlince ağaca yakın gelicek ağaç dibüne 14) nażar kıldılar. Gördiler kim mil ve menāre mişāl iki canavar yatmış. Ol ağaç sāyesinde 15) uyurlar. Şāhile selāṭinler geldüğünde bī-ķaber şāh-ı Rūm anı göricek serverlerle 16) ũurdılar. Ol yatan canavarlara nażar urdılar. Gördiler kim hiç deprenmezler. Şöyle ölüleyin 17) yaturlar. Şāh-ı cihān ol canavarları bu ĥalde göricek serverlere eydür: Bu canavar

22a 1) canavarlar ölmüş ola mı kim bu vechle üzerlerine geldük, dönmezler, deprenmezler didi. 2) Şāh-ı cihān böyle diyicek Ćihil Pāy-ı ‘Irāķī eydür: Ben bunları göreyin. Öli midür yaħut 3) uyurlar mı diyüp altmış dört erṭāl nacağın gılıfindan çıkarup yalnızak ĥaldı. Andan ol 4) ağac dibinde yatan iki canavaruñ üzerine yörüdi. Yatduķları yerde başları ķatına 5) geldi, gördi kim uyurlar. Velī şuratları şöyle ķorķunçdur kim degme ķişinüñ zehresi 6) döymez kim şuratlarına baķalar. ‘Irāķī onları göricek girü dönince serverler daħı tır u kemān ele 7) alup tığ-ı bürrān ‘uryān kılup ejderhā dillü süñüleri ĥazır kılup

durmuşlar idi. ‘İrākīye 8) göz kulağ urmuşlardı nāgāh ol canavarlar tırup hamle kılup ‘İrākīyi helāk kılmasun 9) diyü. Pes buğur ‘İrākī dahı anları görüp gelüp şāha uyur diyince rāvī kavlince 10) serverlerüñ dahı atları ol yatan canavarları gördi. Göricek yir yirin horlaşup 11) fırlaşdılar. Ol canavarlar dahı at horladuğına uyukularından uyandılar. Sağ u şol 12) gerinüb sünüp bağışdılar. Şāhile serverleri durur göricek belinleşdiler. Ol 13) belinle revān yerlerinden durdılar. Tırıcak şöyle añıraşdılar kim server selātin 14) ler vehm aldı. Rağşları belinleşüp kıçın kıçın girü gitdi. Andan ol iki 15) canavar bu heybetiyle tırıcak dişisi durmadı, kaçdı. Velī erkegi durduğı 16) dem yerden bir kara od düneginleyin büyük taş getürdi. Dahı şāhile serverleri 17) atdı. Aḥbār içinde şöyledür kim ‘Aşrān-ı Yemenī dirler idi. Ol canavar taşıyla

22b 1) urdı. ‘Aşrān, cebesi cevşeni birle ḥurd ḥaşḥāş eyledi. Serverler dahı yir yirin ol 2) canavara hamle itdiler. Velī ol canavaruñ üzerine heybetinden at varmadı. Ammā Süheyl-i 3) Sürḥī ol canavarı yedi eriş peykānı bir karış beş yekeklü oğla atdı. Rast ol 4) canavarı cigergāhında urdı. Canavara oğ doğunıcağ bir kez şöyle çağırdı kim kūh-ı şahrılar yanku 5) landı. Serverler atları üzre serāsime oldı. Rāvī kavlince ol canavar zahmnāk 6) olıcağ kağıdı. Kağımağ birle şāhile serverlerüñ üzerine sürdi. Serverler dahı gırıv kılup 7) ol ‘adūyı qarşuladılar. Canavar dahı acıyla süre irdi. Emyāt-ı Kāhire tuş geldi. 8) Ol ‘aduv çınar talınlayın kollarını şındı kim atından kapa pāreleye. Bir taraftan 9) ‘Āşım-ı ‘İrākānī irdi ve bir taraftan cūvān-baḥtı sındı erdi. Ol canavarı tıgile 10) yaraladılar. Canavar düşdi, şāhile serverler üzerine üşdi. Velī ol canavaruñ dişisi 11) kaçdı. Andan şāh-ı Rūm ol ‘adūya vezīrler birle yatduğı yerde nazar itdi. Gördi kim 12) kırk arş ola. Bir ‘acāyib korğunç canavar başı günbed gibi, kulağları degirmen 13) taşınlayın boynı oluk mişāl, gözleri ‘arab ocağınlayın yanmış, ağzı mağara 14) bucağı, şınur taşı gibi şaru dişleri, ağzından sağ ve şol taşra çıkmış ve dahı 15) çınar talı gibi kolları, kalқан gibi elleri, kesegü gibi barmakları, ḥınzırda 16) diş gibi dırnağları şāh-ı cihān ol canavarı bu hey’etde göricek 17) barmağ ağzına alup baş şalup ḥayrān olup şöyle fikrle durdı.

Nazm:**23a**

- 1) ‘ Akl bunda nice hayrān olmasun
Fikr-i bārik nice tārik olmasun
- 2) Kim neler halk ider ol müste‘ān
Ḳatre ḳatre sucıgazdan bī-gümān
- 3) Ki işidenler heybet alurlar anı
Görenüñ hod kaçā teninden canı
- 4) Ḳudretinde ḳādir olmağındur ol
Kim bu resme gösterür ‘ibret yol
- 5) Ne didügidür bilür misin i yār
Ḳak Te‘ālānuñ saña şöyle ki var
- 6) Didügidür saña kim iy bī-ḳaber
Ḳullıgumdan benüm iderseñ güzer
- 7) Bu canavar gibi ‘adūyı yakın
Saña ḳavāle ḳıluram key saḳın
- 8) Tā seni cebrile döndüre baña
Hey neler saḳludurur añlasaña
- 9) Ḳaḳ Te‘ālānuñ netekim luḳfı vār
Aña göre ḳahrı da var şehriyār
- 10) Bir kişiye tınmaz u tınmaz daḳı
Şöyle urur anı şöñra iy aḳı
- 11) Kim cihāne gelmemiş gibi olur
İtdügi işüñ birine biñ bulur
- 12) Dād u istād Tañrısıdur ol ğani
Şöyle şanma kim gözetmez ol seni
- 13) Nitdügüñ neyledüğüñ görüḳurur
Belki cümle işüñe ol bünyād urur

14) Bu tükenür söz degül dursun i yār

Yine kışşamuz diyelüm hemçü vār

15) Neşr: Rāvī eydür: Şāh-ı Zü'l-ķarneyn ol canavarı geregince kim gördi. Andan 'Aşrān-ı

16) Yemeninün ölüsü üzre gelip gördiler kim ol 'adu, ol serveri şöyle vurmış kim 17) hürd kılmış. Şāh-ı Rūm anı göricek el yüzine dutup ağladı. Server selātinler dağı

23b 1) bile ağlaşdılar. Pes buğur serverler yir yirin danışdılar kim ol canavarun birisi dağı

2) kande gitdi. Ardın sürelüm, irelüm, öldürelüm. 'Aşrān-ı Yemeni için dād-istād idelüm

3) didiler. Serverler böyle diyicek döndi. Çihil Pāy-ı 'Irākī eydür: İy serverler ol canavarı siz istemek 4) hācet degül. Ol sizi şimdi gelür bulur. Zirā kim erkegin öldürdiñüz didi.

Rāvī 5) kavlince bunlar bu sözdeyken ol deryāleyin şāh leşkeri dağı geldi irdi. Andan 6)

şāh-ı Zü'l-ķarneyn vezirlere eydür: 'Aşrān-ı Yemeninün ölüsini bunda defn idelüm mi yoğsa bir 'imā 7) retliğa dek alalum gidelüm mi didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek Eflātūn-ı

Hakīm 8) eydür: Yā Zü'l-ķarneyn 'Aşrānıñ bundaydı kim şüret bunda yere şaldı.

Yegregi 9) budur kim şimdi bunu ağaç dibünde defn idevüz didi. Pes buğur şāh-ı cihān ser-

leşker 10) lere eydür: Siz leşkeri çekün. Konağ yerine dek yörün. Biz 'Aşrānı bunda defn

11) kılalum. Arduñuzca geledüm didi. Ser-leşkerler dağı çeriye çekdi yörüdi. 12) Andan

serverler dağı atlarından inüp 'Aşrān-ı Yemeniçün sīn kazdılar. Ol serveri şehiddür 13)

diyü yumadın kaniyla, libasıyla toprağa defn itdiler. Andan sinini hoş düzdiler. Başında

14) ayağında mermer hece taşın dikdiler ve dağı başı taşına 'Aşrān kimdigin, bunda 15)

kimünle geldügin, ne sebeble öldügin tārīh birle yazdılar. Hoş rüşen kazıdılar. 16) Tamam

kılıcağ yine serverleriyle şāh-ı cihān süvār oldılar. Leşker ardınca yörüdiler. 17) Leşkere

yakın erdikleri vaqt leşkerün önünde 'acāyib ğavğa oldu. Şāhile

24a 1) serverler leşker önünde olan ğavğayı işidüp ne ğavğadur diyince ğavğa ziyāde 2)

oldı, artdı. Şöyle kim ğulüvle cihān doldı. Pes buğur şāh-ı Zü'l-ķarneyn 3) serverleriyle

atdan yere döküldiler. Raşşlu raşşına zirteng zirteng kolan vurdılar. 4) Yine dersü süvār

olup atları sürüp leşkerde olan ğavğaya gitdiler. Seher yelinleyin 5) şāh-ı cihān serverlerle

leşkere yetdiler. Anı gördiler. Leşker önünde bir ğuyurdur kim hiç 6) kimse görmüş degül.

Şāhile serverler sürüp leşkerün önüne geçdiler, gördiler. Deryā-yı 7) Hızır gibi bir leşker

leşkerün önün almış. Burç ve bedenler gibi kat kat olmuş. Sedd-i İskender 8) gibi durur.

Şāh-ı cihān bu hālī göricek serverlere eydür: Bu ne ‘acāyib leşker böyle 9) çokluk didi. Andan Kaytās-ı Yunānī eydür: İy şāh-ı Yunan ol canavar kim ‘Aşrān-ı 10) Yemenīyi kim öldürdi? Biz daħı anı öldüricek birisi kim kaçdı. Bunlar çokluk tavāif imiş. 11) Varmış haber kılmış. Uş öñümüze geldiler tā kim bizümle ceng ideler. Ğayret kılup 12) bunlara himmetle kılıç urup yoldan ırmak gerekür kim geçevüz gidevüz 13) didi. Daħı Kaytās serverlerle sergirān mübārizlerle yürüyüp ol ‘adu canavarlarla 14) cenge durdılar. Nete ol canavarlar taşile şāh leşkeri tig ve gürz süñüyle urışdılar 15) döğüşdiler. Şöyle kim cihān ğırvile doldı. Zemīn ve zaman serāsime oldu. 16) Felekde merriħ ol ceng heybetinden vehm aldı. Niceler qorħusından qadīd 17) oldu ve qaldı. Şöyle kırgun oldu kim at ayağında qan seyli-vār yörüdi.

24b 1) Hevā yüzünde qan buħarı bulutlayın qat qat olup durdı. Bir ‘acāyib zahmnāk 2) ceng oldu kim qahramanlar qan qaşandı. Qışsa dırāz kılmayalum. Öyleden tā aħşama 3) yakın olunca ceng itdiler. Giceye qarşı Haq Te‘ālā izniyle şāh leşkeri ol ‘adū 4) canavarlar çerisin şıdılar. Bir ferseng yer qodılar. Pes buğur dün içinde bir su üzre qondılar. 5) Leşker zaħmlu yorgun idi. Şöyle yatdılar kim hiç deprenmediler. Yine ‘ale’s-sabaħ 6) oldu. Leşker yirinden durdı. Şāh-ı cihān buyurdı, yörüdiler. Ceng yirinden 7) kırılmışı getürüp defn itdiler. Andan zaħmluların bağladılar. Ol gice yine anda ārām kılup 8) yarındası göç kılup gitdiler. Giderken bunca çok ‘acāyib ğarāyib nesnelere teferrüc etdiler. 9) On dört yörüdiler. On beşinci gün bir hoş şahrada bir ırmağa irdiler. Otunı 10) suyunu vāfir gördiler. Şāh-ı cihān buyurdı. Çeri su kenārında qondılar. Çadırlar 11) kurulup haymalar uruldu. Begler, mālīkler, Sikender şāh qatına dirildi. Şāhile 12) selātinler yimege içmege meşğul oldılar. Geldük imdi şāh bezme oturıcak 13) Çihil Pāy-ı ‘Irāqī su kenārına seyranlayu gitdi. Seyr iderek bir ‘acāyib türbeye uğradı. 14) ‘Irāqī türbenüñ qatına geldi. Gördi kim otuz yedi eriş bir sīn yalnız yatur. 15) Velī başında ayağında muħkem taşlar dökmişler ve başı taşına birkaç satır yazı 16) yazmışlar. Hoş rüşen üstazāne qazımışlar. ‘Irāqī ol sīni göricek sürdi. İskender 17) şāh qatına geldi. Gördiğini sini haber virdi. Sālār-ı Rum daħı ‘Irāqīden bu haberi

25a 1) işidicek selātin serverlere eydür: Duruñ varalum ol türbeyi görelüm. Bu ıssuz 2) lık yerde ne sebebden yapmış didi. Şāh-ı cihān böyle diyicek at çekdiler. Selātin 3)

serverleriyle süvār olup ‘Irākī önlerince su kenārında ol mu‘teber türbenüñ katına 4) geldiler. Çevre alıp ol sini devürdiler yir yirin. Selātinler ol sīne nazar urdılar. Gördiler kim 5) otuz yedi eriş bir ‘acāyib sīn. Pes buğur şāh-ı Zū’l-ķarneyn Eflātūn-ı Hākīme 6) eydür: Vezīr yōri, bu sīnūñ hecesi taşındağı yazıyı oķı. Görelüm ne beyān 7) kılur didi. Sikender cihān böyle diyicek Eflātūn-ı Hākīm daķı atından inüp ol sīnūñ 8) başı taşına geldi. Hattā nazar kıldı. Ne dilce idüğini bildi. Şāha beyān kıldı.

9)Nazm:

10) Çün hākīm baķdı o türbe başına

Şöyle yazmışlar hecesi taşına

11) K’iy cihānı geşt iden şāhib-ķırān

Çün gelesin bu yire bir gün i cān

12) Şöyle bilgil işbu sīn ıssı ki vār

Bir ‘acāyib serveridi şehriyār

13) Rüsteme ceng içre yol keseridi

Dutışıcak divleri başaradı

14) Adına Şīreng-şīr dirleridi

İy niceler ni‘metin yerleridi

15) Bir gün işbu su üzre i aķı

Otururken adıla Şīreng daķı

16) Uğrayugeldi bu yire şehriyār

Leşkeriyle Rüstem-i Destān ki var

17) Bindi Şīreng daķı ata ol zamān

Karşu vardı Rüsteme ol pehlivān

25b

1) Ceng kıldı Rüstemile ol dilīr

Tā şabāħdan geceye dek iy Emīr

2) Zaħm urdı Rüsteme şöyle ki vār

Yedi yerde bu dil-āver şehriyār

3) ‘ Ākıbet Rüstem daḥı bunı yire

    Ḳapdı atından daḥı urdı yire

4) Yerde daḥı bir zamān çekışdiler

    Şarmaşıp gāh durdılar gāh düşdiler

5) Yine fırsat buldı Rüstem ol zamān

    Kesdi başın vermedi bunuñ emān

6) Var kıyās it sen daḥı iy piş-bīn

    Kim nice server imiş Şīring yaḳīn

7) Rüstemile işbu resme ol zamān

    Kim ne resme ceng kılmışlar i cān

8) Ancılayın servere daḥı i yār

    Şöyle bil kim ḳalmadı bu rūzgār

9) Köpridurur bu cihān gelen geçer

    Bu maḳāma her ki ḳonarsa göçer

10) ‘ Āḳil ol kim bile işbu ḥāleti

    İş bitüre eldeyiken āleti

11) Eldeyiken āletün fevt itme işi

    Şon sözüüm budur saña anla kişi

12) Neşr Rāvī eydür: Ḳaçan kim şāh-ı cihān türbe taşından bu ḥaberi kim işitdi 13)

Şīreng daḥı nece pehlivan ‘ iduğın andan rūh-ı revānına du‘ a kıldı. Buğur dönüp şāh-ı 14)

Rūm serverlere eydür: Gerek kim cihān sarāyına kimler gelmiş gitmiş ve daḥı Rüstem

15) dāsītānı görüñ kim ḫabancayı kimlere urmuş didi. Daḥı türbe ḳatından gidüp 16)

bārgāhına geldi. Ol gün ol gice daḥı ol su kenārında yatdılar. Yarındası 17) şabaḫ göç

ḳılıp gitdiler. Yigirmi bir gün gece yatup gündüz gitdiler. Yigirmi ikinci gün güneş

26a 1) ḳubbe-i felege dikildüğü dem bir hoş taş dibine irdiler. Ol taş itegin laḫīf cāygāh

gördiler. 2) Nete şöyle kim ol taşdan bir zülāle beñzer ırmaḳ aḳmış inmiş ve daḥı ol

ırmaḳ kenārı 3) iki ḫarafa dürlü dürlü yemişler ağaçları, yemişi cümle ārāste irişmiş.

Laḫīf çayır ve çimenler 4) yir yirin döşenmiş. Şöyle kim bī-ḳıyas, bī-ḫisāb. Şāh-ı cihān ol

laḫīf cāygāhı göricek 5) ḥükm itdi. Çeri ḳondı. Çadırlar ḫaymalar uruldu. Eyvān ve

sayevānlar kırıldı. Şāh-ı Rūm 6) bezmine selāṭīnler derildi. Bir zaman ‘ayş itdiler. Andan şāh-ı cihān ol kondukları 7) yerüñ laṭifliğini serverlere söyledi. Pes buğur Suvṭī Ḥan eydür: Yā Zü’l-ḳarneyn bu cāygāh 8) Türkistānuñ ser-haddidür. Türkistān cümlesi bunuñ gibi laṭif yerlerdür didi. Andan 9) İskender-i cihān, Suvṭī Ḥana eydür: İy ḥanzāde, Türkistān serveri şimdi kimler 10) dür didi. Andan Suvṭī Ḥan eydür: Yā Sikender-i zamān Türkistānuñ mālikleri 11) Mihrāc Ḥan, Ṭurḥan dirler iki ḳarındaşdur. Ser-te-ser Türkistānı anlar dutupdur. Gāyet 12) server kişidür ikisi daḥı didi. Şāh-ı cihān bu ḥaberi Suvṭī Ḥandan işidicek 13) döndi. Eydür: İy ḥanzāde çünkim Türkistānıñ serḥaddine irmişüzidik. İmdi rey 14) ve tedbīr kıluñ. Türkistāna ne vechle girelüm? Evvel elçi gönderüp Mihrāc Ḥanı 15) tatlu dille da‘vet mi kılalum yoḥsa kendüyi dirüp leşker dirşürmedin gāfilken üzerine mi 16) varalum didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek Suvṭī Ḥan eydür: Yā Zü’l-ḳarneyn Mihrāc Ḥan 17) Türkdür, tūsendür. Ola kim kimseye muṭi‘ olmaya. Hiç aña ḳāsıd göndermek vechi yoḳdur.

26b 1) Bir bu kim size uymaz. Naşihatı kulağına ḳoymaz. İkinci bu kim elçi varıcaḳ tez geldüğümüzden 2) āgāh olur. Çerisin yaraḳ kıılır. Şimdi bize gereği şoldur kim ol kendüyi dirüp dirşirmedin 3) anı ḳande idüğünü bulavuz. Başadüşevüz didi. Suvṭī Ḥan böyle diyicek cümle selāṭīn 4) serverler bu sözi begendi. Şāh-ı cihān birle ittifaḳ şöyle kıldı kim yaraḳ kıılıp süreler. 5) Türkistān vilāyetine ḥaberleri varmadın gireler. Mihrāc Ḥan ne herifdür göreler. Bu ittifaḳ 6) üzre ol gün ol gece yediler, içtiler, yatdılar. Yarındaşı şāh-ı cihān şabahdan 7) divān ḳurdı. Buyurdı. Leşkerde ne kadar ādem varise cümle ḳatına cem‘ oldılar. Pes 8) buğur şāh-ı Zü’l-ḳarneyn ḥükm itdi. Ḥazinelelerini açdılar. Server sergirān pehlivanlara 9) pehlivanlara, mübāriz mehterlere, emir u sipāhiye, haşeme ve ḥademe, māl u genc 10) sim ve zer , at ve kıılıç, süñü, ḳalḳan cebe ve cevşen, geyim, geçim kış u ḳurbān, tır u 11) kemān üleşdirdiler. Leşker yarağına meşgül oldı. Andan şāh-ı cihān serverlere 12) eydür: İy selāṭīnler duruñ. Süvār oluñ. Bu laṭif cāygāhı biraz seyrān kılalum. 13) Göñlümüz açulsun didi. Pes buğur selāṭīnler şāhile süvār olup ol taḡ itegine 14) yörüdiler. Tā kim seyrān kılılar. Seyr iderek ol taḡ iteginde, ırmaḳ kenārında bir vīrān 15) şehre yetdiler. Ḳadīmden ḥarab olmış ḳalmış. Şāh-ı Rūm ol virān şehri göricek 16) yörüdiler. İçine girdiler, yapularını teferrüc kıılmaḡa meşgül oldılar. Teferrüc iderek bir

mu‘ teber 17) saray yerine irdiler. Şöyle kim ʔāk eyvānı yıkılmış. Velī ʔāhı oturup hüküm itdüğü taht

27a 1) yeri durur. Rāvī kavlince ʔöyledür kim Feth-i Meʔālib revān yörüyüverdi. Ol taht 2) yirine ʔıktı. Dağı hoş mulūkāne oturdu. Şāhile selāʔinler dağı Feth gördiler 3) kim geçdi. Ol tahtgāh yirine oturdu. Pes buğur ʔāh-ı cihān Çihil Pāy-ı ‘Irāķīye eydür: 4) Yā ‘Irāķī, Feth niye tahta ʔıktı oturur? Şor ağı görelüm ne söyler didi. Şāh-ı Rūm böyle 5) diyicek andan ‘Irāķī dağı ilerü yörüdi. Feth-i Meʔālibün ʔatına vardı. Eydür: Yā Feth tahta 6) ʔıkmışsın yine, ney ki didi. ‘Irāķī böyle diyicek Feth-i Meʔālib eydür: Yā ‘Irāķī sulţān 7) oldum. Anuñçün tahta geçdüm. Tā kim hüküm idem. Memleket ʔaydın ʔayuram, mazlumçün zalimün 8) boynın uram didi. Dağı Fethi yine kendü vaktine meşğul. Nite ya‘ ni elin eline urdu. 9) Dağı Türk ataları erinleyin irildi, ferahlandı. Şāh-ı cihān Feth-i Meʔālibden bu hāli göricek 10) Eflāʔun-ı Hākime eydür: Yā hākīm Feth-i Meʔālib tahta oturup sulţān oldum didüğü ney ki 11) didi. Andan Eflāʔun-ı Hākīm eydür: Yā Zü‘l- ʔarneyn Feth beñzer kim oturduğı yerde 12) bir sulţān maʔlab vardır. Feth anuñçün sulţān oldum dir didi. Eflāʔun-ı Hākīm 13) böyle diyicek pes buğur ʔāh-ı cihān eydür: Yā ‘Irāķī yöri. Fethi ʔol oturduğı taht yerinden 14) indür. Berü getür didi. ‘Irāķī dağı vardı. Fethi ol oturduğı taht yirinden indirüp 15) ʔāh-ı cihān ʔatına getürdi. Andan yine Feth ol taht yerinde oturup ʔöyledüğü 16) sulţān oldum diyü da‘ va eyledüğü sözi yine ʔordılar. Feth hiç ʔınmadı. Yine ʔordılar. 17) Cevāb vermedi. Şoran kişinün yüzüne hayvan gibi bağıdı. Pes buğur ʔāhile selāʔinler bildiler kim

27b 1) Feth-i Meʔālib evvel oturduğı yerde maʔlab vardır. Pes buğur ʔāh-ı cihān hüküm itdi. 2) Mühendisler üstāzlar Feth üzere oturup ʔöyledüğü taht yerini ʔazdılar. Geregince bir 3) kepenek ʔıktı. Şāha haber kıldılar. Şāh dağı kepenek üzerine geldi gördi kim 4) ol kepenek ağzın açdılar. Bir muhkem polad ʔapuyıla berkitmişler. Şāh-ı cihān polad ʔapuyı 5) göricek serverlere işāret kıldı. Her server ol kepenek ʔapusına birer kez 6) urdılar. ʔapuyı rīze rīze kıldılar. Pes buğur Sālār-ı Rum ‘Irāķīye eydür: Yā ‘Irāķī in bu 7) kepenekden aşāğa. Gör ne vardır didi. ‘Irāķī dağı sāz u seleb üzerinde berkidüp 8) kepenek ağzına geldi. Hāk Te‘ ālāya tevekkül kılıp nerdübāndan aşāğa gitdi. Kırk dört ayak 9) nerdübān inip bir zīr zemīne irdi. Gördi kim dört şuffe birbirine ʔarşudur didi.

Dağı 10) māl u gencle ʔolu ol dört şuffeniñ ortasında bir taht ʔurulu. Taht üzere dağı 11) bir muraşşā‘ put durur. La‘l u yāḳut birle bezenmiş. ‘Irāḳī anı göricek yine zīr-i zemīnden 12) ʔıḳdı. Gördüğini haber verdi. Pes buğur şāh-ı cihān dağı vezīrler ile ‘Irāḳī 13) önlerince ol zīr-i zemīne indiler. Ol dört şuffedeki mālı genci gördiler. Andan şāh-ı 14) cihān ol taht ʔatına geldi. Taht üstündeki puta naḳar kıldı. Gördi kim boynında bir 15) zirrīn levḫ aşılu. Şāh-ı Rūm levḫi göricek revān ol tahta ʔıḳdı. Put boynından 16) levḫi aldı. Naḳar kıldı gördi kim levḫuñ bir yüzünde bir ʔoç yazmışlar. ʔoç üzere bir adam 17) şeklin yazmışlar. Bir elinde bir kesük baş ve bir elinde bir yalın kılıç dutar ve bir yüzünde 28a 1) dağı birkaç satır yazu yazmışlar. Üstāzāne hoş rüşen ʔazmışlar. Şāh-ı cihān levḫde 2) şekli ve ḫattı göricek levḫi Eflāṭūn-ı Ḥakīme virdi. Eydür: Yā Eflāṭūn al bu levḫ 3) deki ḫattı okı görelüm didi. Ne beyān ider ve hem ol ʔoç üzere şekil kim taşvīr 4) itmişler. Ol dağı neye işāretdür? Beyān it, bilelüm didi. Andan Eflāṭūn-ı Ḥakīm 5) dağı ol levḫe naḳar kıldı. Ol şekil ve şūret neye işāretdür bildi. Eydür: 6) Yā Zū‘l-ḳarneyn bu ʔoç üzere kim şekil yazmışlar? ʔoç burçlarda ḫamel burcına işā 7) retdür ve üstündeki şūret kim bir elinde baş dutar, bir elinde kılıç dutar. Yılduzlar da 8) Merriḫe işāretdür. Ya‘ ni demek olur kim bu ḫattı bu levḫe yazan Merriḫ ḫamel burcında 9) yken dünyāda pādişāh imiş dedi. Dağı ol levḫuñ bir yüzündeki yazuya naḳar 10) kıldı. Ne dilce idüğini bildi. Şāha beyān ʔılır? Ne dir?

Nazm:

- 11) Böyle yazmışlar o levḫe ḫattı kim
İy cihān milkini geşt iden ḫakīm
- 12) Şöyle bil kim ben dağı devrümde hem
Sultānidüm şāhib-i ṭabl u ‘alem
- 13) Türk iliyle teşriḳ iḳlīmın temām
Dutmışidüm Kişmir’i de bī-keḫām
- 14) İşbu üç memleketi şöyle ki vār
Ḳabzuma almişidüm iy şehriyār
- 15) Çevre iḳlīmüñ serāser begleri
Serveri serfirāzı yegleri

16) Korkaridi cümlesi benden ki var

Māl virürlerdi baña i yār

17) Yüz-be-yüz beş biñ kişiden ben dağı

Ceng edicek yüz çevürmezdüm ağı

28b

1) Adum añıldığı yirde iy Hidiv

Ditreridi biñ olursa nerre div

2) Adıla Nevzer dirlerdi baña

Şeklümi gören qalır idi taña

3) İşbu resme biñ adıyla ben dağı

Cem^c kıldum işbu mālı iy ağı

4) Rencile cem^c eyledüm gerçi i cān

Rağatını süremedüm ben ^c ayān

5) Zağmeti çekerem illā yimedüm

Ben ölem ayruğa qala dimedüm

6) Qaldı gencüm ben sefer kıldum i yār

Hasretile dünyadan şöyle ki vār

7) Yıgduğum hūn-ı cigerle qaldı uş

Ben cihāndan gıtdüm uşda eli boş

8) Al emānet iy qarındaş saña kim

Māl giricek elüñe yi iy hakim

9) Mālñı sen yimeyicek iy güzün

^c Āqıbet mālñ seni hod yer yakın

10) İy niceyi yedi gördüñ māl u genc

İy niceye māl olupdur mār u renc

11) Yi yidür mālñı ve mār itme sen

Şoñ sözüm budur saña yā Bü'l-Hasan

Neşr: 12) Rāvī eydür: Kaçan kim Eflātün ol levheden bu tārîhi kim oğadı 13) Şāh-ı Zü'l-
karneyn diñledi. Bildi kim ol māl genc Nevzer Şāhdan qalmış. Andan şāh-ı cihān 14)

server selâṭīnlere eydür: İy cihān ḥalkınuñ güzīdeleri, mālı genci görüñ kim kimleri 15) yimişdür? Bu öñdin gidenlerüñ gitdügi soñına vaşıyyet itdügi size bize hoş naşihatdur. Tā kim 16) siz daḥı ele giren mālı genci yiyesiz hem yidüresiz. Tā kim sizden soñra qalmaya kurlığa 17) ğayri kimseler almaya didi. Daḥı şāh-ı cehān ḥüküm itdi. Ol māl genci ol maṭlab içinden

29a 1) çıkarup şāh-ı Rūm bārgāhına getürdiler. Tahtuñ öñine tūde tūde yığa qodılar. Pes buğur 2) şāh-ı Zū'l-ḳarneyn daḥı gelüp tahta oturdı. Andan ol mālı, genci, server ve selâṭīnlare 3) mīr u sipāhiye ḥaşeme ḥademe üleşdürdi. Şöyle kim ol tāriḥ yazılı zerrin levḥi 4) qaldı. Levḥi daḥı Çihil Pāy-ı 'Irāḳī Feth-i Meṭālibüñ boynuna ḥamāyil itdi. Qışşa dırāz kılmayalum. 5) Şāh-ı Rūm ol gün ol gice ol yurtda yarağ itdi. Yarındaşı göç kılıp Suvṭī 6) Ḥanı kılağuz idinüp 'azm-i Türkistān idüp gitdiler. Tā kim Mihrāc Ḥanı Ṭurḥanı ğāfilken 7) başadüşeler. Rāvī ḳavlince ol laṭif cāygāhdan gidüp on dört gün gece 8) gündüz durmadılar, sürdiler. On beşinci gün gün ḳubbe-i felege ağduğı dem bir 'acāyib şaḥra 9) da bir suya irdiler. Otu odumu bol. Şāh-ı cihān ḥüküm ol on beş kez yüz biñ 10) er ḳondılar ve leşkerde ne ḳadar çadır ve otak, ḥayma ve ḥargāh barunıgāh eyvān 11) seyvān var ise cümlesin ḳurdılar. Ḥoraşançün tā iraktan yaḳından gören işiden 12) heybet olsun diyü geldük. İmdi şāh-ı cehān ol yurtda ḳonıcağ ol vilāyetüñ 13) ḳavmi vardı. Türkler, şaḥra-niṣṣinler şāhuñ ol 'azametlü leşkerle gelüp ḳondığını göricek 14) birbirine ḥaber kılıp ürkdiler. Şarp yirlere ḳaçdılar. Rāvī ḳavlince ol ḳaçan Türkistānlar 15) bir yire cem' olup eytdiler: Yā Rab bu ne bī-pāyān çeridür kim gelüp añsızda Türkistān 16) vilāyetine girdiler Mihrāc Ḥāndan Ṭurḥandan ḳorḳmadın didiler. Döndiler, ölçdiler. Ṭanışaklarüñ 17) ittifaḳın şuña irgürdiler kim ḥanlarına ya'ni Mihrāc Türke, Ṭurḥan Türke ḥaber kılılar.

29b 1) Ol gelen çeriyi bildireler. Pes buğur birḳaç iş görmiş Türk dilāverlerin Mihrāc Ḥana 2) gönderdiler. Gitdi. Geldük imdi bu ṭarafdan şāh-ı Zū'l-ḳarneyn ol su üzre ḳonıcağ 3) divān ḳurdu. Cümle selâṭīn serverler derildi. Andan Suvṭi Ḥan eydür: Yā Zū'l-ḳarneyn 4) işde bu gelüp ḳonduğumuz maḳam Türkistān bir adlu yirdür. Bu ara ıssuz degül. Belā budubunda 5) alus vardur. Şimdi biz bunda gelüp ḳonduğımızı gördiler, ögdiler, belgülediler. Mihrāc Ḥana 6) daḥı ḥaber kılısarlardur didi. Bu böyle olıcağ bize daḥı gerek şoldur kim Mihrāc Ḥan ḳande 7) dür bilevüz. Aña göre tedbīr kılavuz didi.

Dağı Suvî Hân hāmūş oldu. Andan 8) şāh-ı cihān Çihil Pāy-ı ‘Irāķīye eydür: Yā server yöri, seyr kı lup bu şāhraya taban ur. Bu su 9) üzre ola kim bir kimse bulasın. Andan haber alavuz. Mihrāc Hân kandalıgın bilevüz didi. 10) Şāh-ı Rūm böyle emr idicek ‘Irāķī bebr u peleng gibi gümreyü yerinden tırugeldi. Sāz u 11) selebini üzerinde berkitdi. Ayak getürüp gitdi. Ol suv kenārını bir iki ferseng yer seyretti. 12) Velī rāvī kavlince hiç Ādemzāde uğramadı. Kimse görmedi. ‘Irāķī kimse bulmadığına 13) saht düşdi. Ol sahtlıgla ol sunuñ kenārını dutdu. Dağı gitdi tā gicenüñ nişfi 14) olunca bir tağ etegine yetdi. Bir yüksek yire tırup sağ ve sol od gözledi. Rāvī 15) kavlince ol tağda bir yirde od yanar gördi. Ayak getürdi. Ol oda gitdi. Seher yelinleyin 16) yetdi. Gin yirden ol odi gözetdi, durdı. Gördi kim bir nice Türkler şarp yerlere 17) arķaların vermişler. Yüz yire od urmuşlar. Bir tarafa ‘avrat oğlan oturmuş İskender leşkeri,

30a 1) bir tarafa erleri oturmuş. İskender leşkeri gelüp ol şāhrāya konduğın söyleşüdururlar. 2) ‘Irāķī ol kavm göricek fikre vardı. Eydür: Ben şimdi bunlara görünürsem irkilür kaçalar. Yegregi 3) budur kim şāha haber kılam didi. Yine girü döndi. Seher yelinleyin şāha irdi. Gördi kim kendü 4) gidüp geç geldüğine şāh melül olmuş. Pes buğur ‘Irāķī şāh katına gelicek Zū’l-ķarneyn 5) şād oldu. Andan eydür: ‘Irāķī nitdüñ? Niçün eglendüñ didi. ‘Irāķī dağı nitdüğün ol kavmi 6) nice gördüğün haber virdi. Şāh-ı cehān ‘Irāķiden bu haberi işidicek tiz buyurdi 7) Kayser-i Rūmī, Kaysūn-ı Kırımı, Şāmūs-ı Şāvī, Şākūf-ı Rūstenī, Şahlās, Ebķās, Şa’ lūsı, Rūmī 8) Şiriniñ Şeştārī, Dilşād-ı Cürcānī, Serseng-i ‘Arānī, Berda’ -i Kūlābī, Kūfī 9) bu on iki serveri biñ atluyla ‘Irāķīye koşdı. Andan eydür: Yā serverler becid 10) sürüñ. Şabah olmadın ol kavmi başadüşüñ. Birkaçın dutuñ. Tā kim anlardan 11) Mihrāc haberin alavuz didi. Pes ‘Irāķī dağı ol on iki serverle biñ eri aldı. 12) Dağı gitdi. Söz uzatmayalum. Becid sürdiler. Çin seher ol kavmi tatlu uykuda başa 13) düşdiler. Kimi tıydu, kimi kaçdı, kimi dutdılar. Rāvī kavlince ol kavümden on kişi dutup 14) alıp döndiler. Yine şāh-ı Rūm katına geldiler. Şāh-ı Rūm dağı dīvān kırup göz kılaķ 15) yola dutup oturmuşdı. Anı gördi kim serverler on kişi dutmuşlar getürdiler. Şāh karşıısına 16) tırğurdılar. Pes buğur Sālār-ı Rum ‘Irāķīye eydür: Yā ‘Irāķī şor bu kavme, hānları Mihrāc 17) kandedür şimdi didi. Andan ‘Irāķī dağı ol kavme eydür: Yā kavm bu oturan Rūm padişāhı

30b 1) İskender-i Zü'l-karneyndur. Qorqmañ togrısın söyleñ. Hanuñuz Mihrāc kandedür didi. 2) ‘Irāķī böyle diyicek andan ol qavmüñ bir uşlusı kendüyi dirdi. Sikender şāhı gördi. 3) Eydür: Yā server, hānımız Mihrāc şimdi Almalatuk sunıñ üzre bir ordusu vardur. Anda oturur didi. 4) ‘Irāķī eydür: Yā Türk şimdi bundan ol suya kaç günde varur didi. Ol Türk eydür: 5) Yigirmi dört günde varur. Becid gidicek didi. Rāvi eydür: Şah ol qavmden bu haberi 6) alıcaq şād oldı. Andan buyurdı. Ol qavmi yidürdiler, içürdiler, ikisin kılağuz kıлмаğıçün 7) alıqodılar. Qalanın yine koyuverdiler. Pes buğur şāh-ı Rūm ol gün ol gice dağı ol cāy 8) gāhda yatdılar. Yarındası yine göç kılup ol iki Türkistānī kılağuz döñüp 9) ‘azm-i Mihrāc Han kılup gitdiler. Bunlar gider. Velī sen diñle kim rāvī ne resme rivāyet 10) ider? Rāvī eydür: Sikender Şāh gelüp Türkistan vilāyetine giricek kim eli urundı. 11) İl qavminden Mihrāc şāha haber kıлмаğa kim gitdi. Eyyāmile geldiler. Mihrāc Hanuñ or 12) dusına yetdiler. Mihrāc Han dağı felek nekbetinden, rüzgār şiddetinden bī-haber oturup 13) Türkistān begleriyle ‘ayş iderken ol haberciler geldiler, irdiler. Mihrāc Hana haber virdiler. 14) Ne didiler? Eyitdiler: İy Han-ı Türkistān bilgil, agāh olğıl kim vilāyetiñe bir çeri 15) geldi. Gördi kim çekirgeye qarınca san ve sağış var. Aña yok didiler. Rāvī 16) qavlince Mihrāc Han bu haberi işidicek kaqıdı, yoş(u)dı. Şu resme şaqıdı. 17) Şanasın berkidi. Buluda kaqıdı. **Nazm**

31a

- 1) Añradı bebr u peleng gibi i yār
Gümredi qaplan gibi arslan ki var
- 2) Sağ ve şol gerindi şundı ol şeri
Şöyle ki ider ejdehā-yı heft-seri
- 3) Gah durdı gah oturdı hışmla
Gah yörüdigünde ya kıyım (kayh:İrin) qala
- 4) Qaynadı taşdı içinden ağısı
Başın’agdı hışmla yavuz husı
- 5) Öz özinden hamr gibi qaynadı
Lekzeleyin egrüsüz he uyandı
- 6) İçi taşı hışm odına yandı hem
Bağı gayret hūnına boyandı hem

7) Bilmez oldu neyleyüp nidecegin

Hem unuttı gelüben gidecegin

8) Bir ‘acâyib işler itdi özine

Urdı birkaç yumruğunu dizine

9) Bir zamānda şöyle şaldı başını

Parmağına urdı durdı dişini

Neşr 10) Rāvī eydür: Mihrāc Hān işbu resme ayş itdüğinden şoñra kendüyi dirdi. 11)

Andan döndi. Türkistān beglerine eydür: ‘Acep bu gelen leşker ne leşkerdür? Kim benüm

12) heybetümden koğmadın gelüp vülāyetüme girdi ve hem ne yirden geldi kim il içine

girmeyince 13) tuymaduk didi. Mihrāc Hān böyle diyicek Türkistān begleri eyitdiler: İy

Hān-ı Türkistān 14) bu leşker varise Rūm sultānı İskender-i Zü’l-ķarneynüñdür. Hıṭay

vilāyetine geldi 15) girdi. Derlerdi buğur Hıṭaydan bunda gelüpdür didiler. Mihrāc

Türkistān serverlerinden 16) İskender haberin işidicek elin ağzına urup bir zamān fikre

vardı. Şöyle dirdi: 17) Zamāndan şoñra baş kaldırıp eydür: İy Türkistān serverleri

İskender-i Rūmīnüñ

31b 1) ya‘ ni şol deñlü miğdārı var mıdur kim buncılayın cihān-gir üzerine gele didi. 2)

Andan yir yirin Türkistān begleri, dil-āverleri, iş bilmiş, yaman yaḥşi görmüş erleri 3)

eyitdiler: İy server-i Türk Türkistān İskender-i Rūmīnüñ ne miğdārı ola kim sencileyin 4)

cihān-gir servere hem-ta ola. Velī bir işdür. Üzerine düşdi şimdiki halde gāfil 5) olmamak

gerek didiler. Mihrāc Hān Türkistān serverlerinden bu sözi işidicek 6) revān kiçi ķarındaşı

Ṭurḥāna haber gönderdi. Kim çerisin cem‘ ide, gele. Andan ķayın 7) atası Hüsrev-zemīne

nāme yazdurdı. Kim Rūm pādişāhı Sikender vilāyetimize geldi 8) ağır çeriyile. Gel, aña

cevāp virelüm diyü. Andan nāmeyi ķaşıdla Hāver milkine Hüsrev 9) zemīne gönderdi ve

gıtdi. Pes buğur Mihrāc Hān birkaç serverleri daḥı gönderdi. 10) Eydür: Varuñ görüñ

İskender-i Rūmī ķandedür? Daḥı neyler? Nider? Ķande gider? Görüñ baña 11) haber

getürüñ. Varayın anı tārūmār kılayın didi. Ol serverler daḥı İskenderi 12) ķarşulayu gıtdi.

Kendüsi yarağına meşgöl oldu. Nete hükm etti. Ulusını bir yirde 13) cem‘ kıldılar. Yüz

altmış biñ ikişer kiş ü ķurbanlu cebelü cevşenlü yaraqlu 14) yek atlu Türkistān çerisin

cebe görüp yedi günde ḥāzır itdiler. Göz ķulağ 15) yola dutdılar kim İskender-i Rūmī

kanķı taraftan gele diyü. Bunlar bunda geldük 16) imdi ireyin. Cānib Mihrāc Hān ol haber kim İskender geldi diyü qarındaşı 17) Tūrḥana kim gönderdi? Haber iledenler geldiler. Tūrḥān ordusına irdiler.

32a 1) Mihrāc Hāndan iştīyāk virüp istiḳbāl kılup İskender-i Rūmī haberin söylediler. 2) Leşkeri çoklığın beyān eylediler. Rāvī eydür: Tūrḥan düşman haberin işidicek 3) kararı kalmadı. Revān hüküm itdi. Kendü alūsından altmış biñ at yeñi er, yeñi çeri yıgdılar. 4) Üç gün yaraķ kılup Tūrḥān hazinesin atların yaraķların üleşdürdi. Andan dördüncü 5) gün Tūrḥān leşkerin göçürdi. Qarındaşı Mihrāc Hāndan yaña gönüldi. Pes buğur ser- 6) henglerine eydür: İy serverler siz leşkeri çeküñ, yörün. Ben varayım ma‘būdumla ya‘ni putumla 7) tanışayın, göreyin. Baña ne naşihat virür dedi. Daḥı Tūrḥan at sürüp putḥānesine 8) geldi. Rāvī eydür: Tūrḥān Hānıñ bir altundan putı vardı. Anı bir ḥalvet çadurda komışidi. 9) Kırk kişi gice ve gündüz şaķlardı. Ğāyet severdi. Tūrḥan ol çadıra geldi. 10) Müvekkileri Tūrḥanı göricek qarşu yörüdiler. ‘İzzet kılup atından indürdiler. 11) Öñünce ardınca aldılar Tūrḥanı. Putunuñ katına girdiler. Tūrḥan daḥı çadıra 12) girdügi dem revān başını açdı. Vardı putunuñ öñinde secde kıldı. Andan 13) baş kaldırıp turdı. Eydür: İy ma‘budum ve iy dünya ve āḥiret maḳşūdum, vilāyetimize yağı 14) gelmiş, düşmen girmiş. Uş leşkerle aña giderem. Baña ‘avnuñ yardımıñ olsun didi. 15) Daḥı putına kulağ urdı durdı. Rāvī kavlince şöyledür kim dāim şeytan-ı 16) racīm gelüp Tūrḥanuñ putunuñ içine girerdi. Daḥı Tūrḥana uzaķlayınca 17) put içinden söylerdi. Bu böyle olıcaķ yine ol racīm geldi. Ol dem ol putuñ

32b 1) içine girdi. Tūrḥān secde kılup durduğı vaķt yine put içinden ol racīm 2) harekete gelip Tūrḥāna eydür: İy server-i Türkistān düşmen girçi kim geldi. Vilāyetiñize girdi. 3) Yine çıķup gidemez. Anı helāk kıluruz. Velī dilerseñ kim düşman üzere asānılığla 4) ğālip olasın. Beni daḥı düşmene qarşu al, bile git. Tā kim size müşkül iş düşerse ḥal 5) idiverem didi. Ol la‘in put içinden böyle didi. Hāmüş oldu. Geldük imdi 6) Tūrḥān putundan bu haberi işidicek tiz buyurdi. Bir muraşsa‘ alınlu at getürdiler. 7) Tūrḥan putını ol at üzerine berkitdürdi. Qara atlas birle üstini puşide 8) kıldı. Kırk kişi sağıncı solınca bekçi koyup aldı. Çerisiniñ ardınca gitdi. 9) Gice gündüz dimedi. Becid sürdi. Bir gün ‘ale’ş-şabaḥ geldi. Qarındaşı Mihrac 10) Hāna irdi. Mihrāca daḥı haber kıldılar. Mihrāc

dağı serverlerle karındaşı Tırhana 11) karşı vardı. Buluştılar. At üzerinden görüşdiler, soruştılar. Gelüp Mihrac 12) bārgāhına düşdiler. Andan Tırhan putunu getürdi. Bir muraşsa' taht üzerine karşı 13) sına kodı. Karındaşı birle kim 'ayş iderdi. Karşı putına gah gah secde kıılır. 14) Putı içinden şeytān kendüye söyledüğünü karındaşı Mihrac Hana haber virdi. 15) Bunlar 'ayş kıılır. Tırhanuñ dağı ol altmış biñ yaraqlı çeri gelür. Mihrac 16) Hanuñ ol yüz altmış biñ çerisine karşı iki yüz yigirmi biñ er olur oturur. 17) Rāvī bir haber dağı virür. Ne dir? Eydür: Mihrac Hanıla Tırhanuñ dört tayısı

33a 1) dağı vardı. Biri Yağmā-yı Türk, biri Tağlā-yı Türk, biri Talāş-ı Türk, biri Tarāş-ı Türk 2) anlar dağı seksen biñ Türk ile geldiler. Mihrac Hana, Tırhana haber kııldılar. Karşı vardılar. 3) Buluştılar, görüşdiler. Gelüp yine bārgāhlarına düşdiler. Üç kez yüz biñ er oldılar. Düşmeni 4) gözlediler. Durdılar. Geldük imdi ireyin. Cānib ol cāsuslar kim İskender şāha karşı 5) kim gönderdiler. Becid yürüyüp bir gün 'ale's-şabağ İskender şāha karşı uğradılar. Bir şāhradan 6) deryā-yı ahterān gibi bir çeri göç kıılmış, mevc urmuş gelür. Türkistānlar İskender şāhuñ 7) ol 'azametlü leşkerin göricek vehm aldılar. Atlarınıñ üzerlerinde kadīdler gibi şöyle bir zamān 8) tırdılar. Zamandan soñra kendülerin dirüp yine revān girü döndiler. Becid sürüp 9) Mihrac Hana geldiler. Revān dīvān içine girüp Mihrac Hanuñ karşıısına durdılar. 10) Andan Mihrac Handan eydür: İy karaçcılar nitdüñüz? Ne gördüñüz? Haber virüñ İskender-i Rūmdan 11) didi. Andan ol cāsuslaruñ bir uşlusı eydür: İy han-ı Türkistān 'ālī dergāhuñdan 12) kim gitdük. Yedi gün yürüdük. Sekizinci gün Hemay şāhrāsına irdük. Ol şāhrā içinde 13) bir çeri göç kıılmış, yürümüş gelür. Şanasın kim deryādur.

Nazm

- 14) Şanasın deryādurur akmış i cān
Mevc urmuş oynamış olmış revān
- 15) At ayağından bu yirler gümlemiş
Ol gümlüdüden felekler inlemiş
- 16) Ol çeriye gözledük şöyle ki var
Geldi vardı yakın iy şehriyār

17) Ol kadar şancağ u ʿ alem var anda kim

Şanasın bir mişedür yörür bi-bim

33b)

1) Gün doğındı ol çeriye añsuzın

Diñle imdi nice oldu iy güzİN

2) Şuʿ lelendi cevşen ü ışık cebe

Şanasın geydi zemİN zerrİN kaba

3) Şaʿ şaʿ dan gün yüzi tondı iy yār

Geldi bize urdı şuʿ le şehriyār

4) Böyle olıcak tākatumız oldu tāk

Ƙorğudan döndük girü biz ittifağ

5) Buncılayın kimse leşker görmedi

Hem muhabbirler nişānın virmedi

6) İşbu resmeyle ağır leşker i cān

Şöyle gelür şanasın sudur revān

7) Uş budur gördüğümüz şöyle ki var

Kim tapuña söyledük iy şehriyār

Nesr 8) Rāvī eydür: Mihrāc Hān kāşiflerden bu haberi işidecek revān sāz u 9) selebin geydi. Hüküm itdi. Ol üç kez yüz biñ eri sürdiler. Göçümle yaʿ ni eviyle 10) oğlı kıızı ʿ avratıyla Mihrāc Hān ulusını bu resme göçirecek tayları ilerü 11) yörüdiler. Yağmāyı, Tağlā-yı Türk, Talāş-ı Türk, Tarāş-ı Türk eytdiler: İy Mihrāc Hān bu evi, ʿ avratı, 12) oğlı kıızı niçün alduñ? Düşmene karşı gidersin. Bizüm baş oynadığımız bunlarıñçün 13) dūr. Bunları bir şarp yerde koyalum. Biz leşkerle düşmene karşı gidelüm didiler. 14) Andan Mihrāc Hān eydür: İy server evi ʿ avratı koyup düşmene varıcak niceler evine ʿ avratına 15) çekinür. Ceng kıılmaz. Gayretle düşmene karşı durmaz. Zirā kim cānı ʿ avratı katındadır. 16) Ol ʿ avrat oğulu kıızıyla olıcak gayret kııurlar. Can ve başıla düşmene kıılıç ururlar. 17) Kaçmak niyyetini korlar. Zirā kim evi ʿ avratı oğul kıızı üzredür didi. Mihrāc Hān böyle diyicek

34a 1) yine tayıları eydür: İy han-ı Türkistān sen bu sözi hoş dirsın ammā bu gelen 2) çoklık çeridür. Nāgāh ‘avrat, oğlan, çeri çokluğundan qorhalar. ‘Alāle kıllalar. Bizi 3) dağı ‘alāle birle ilğa şıdılar. Ceng güninde ‘avrat, oğlan, gin yirde yegdür didi. 4) Tağlā, Yağmā, Talāş, Tarāş böyle diyicek döndi. Buğur Mihrāc Han eydür: İy serverler çün kim 5) böyle dirsiz tıruñ. Benüm putumuñ katına varalum. Andan isti‘ānet dileyelüm, danışalum. 6) Bize ne naşīhat virür didi. Pes buğur Mihrāc Han qarındaşı Turhan tayıları Tağlā, Yağmā, 7) Talāş, Tarāş süvār olup Türkistān serverleriyle Mihrāc Hanuñ puthānesine geldiler. 8) Cümlesi atından inüp puthāneye girdiler. Mihrāc Hanuñ ol muraşsa‘ putına qarşı baş 9) urdılar. Andan el qavşurup qarşı durdılar. Pes buğur Mihrāc Han dağı yüzün yire 10) sürüp, secdeden durup eydür: İy ma‘būdum, iy iki cihānda maqsūdum cümle müşkil 11) lerimi hāl eyleyen, iy baña her hāletimi söyleyen, üzerimize düşmen geldi. Düşmene 12) ne vechle qarşı varalum? Ola yaraqla şöyle geçmeli mi veyahut şöyle şalt çeriyle mi 13) varalum didi. Bize haber vir. Neyleyüp nitmek gerekdür didi. Dağı Mihrāc Han putına 14) kulaq urdı, durdı. Rāvī qavlınce böyle olıcaq yine şeytān-ı racīm geldi. 15) Ol mücevvef muraşsa‘a putuñ içine girdi. Andan racīm put içinden huzān āvāzla eydür: 16) İy Mihrāc Han hiç endīşeye düşmegil kim cem‘-i şanemleruñ yardımı senüñledür? Düşmene 17) galip olsañ gerekdür. İskender-i Rūminuñ çerisin şıyup malın, gencin alsañ gerekdür.

34b 1) Gerekse göçmel var, gerekse şalt var. Fırşat ve nuşret senüñdür. Yā Mihrāc ne kadar kim 2) ben senüñ ma‘buduñum. Kim sen hiç kimseden qorqma, üşenme kim benüm ‘ināyetüm senüñle biledür. 3) Velī yā server evile barkla, ‘avrat oğlan birle varmaq düşmene qarşı devlete, sa‘adete yardım 4) dur. Evvel bu kim çeri çok görünür. İkinci yine çeriye ‘avrat oğlan yardım bulunur. Yā 5) Mihrāc yōri, qorqma, üşenme. Var bir gün öñdin düşmanuñ işin bitür. Velī saña bir vaşıyyetüm 6) oldur kim İskender-i Rūmī elüne giricek mecāl virme, öldür didi. Rāvī eydür: Mihrāc 7) Han putından bu haberi işidicek yine putınuñ öñünde secde itdi. Andan durup 8) Türkistān serverleriyle gitdi. Yine leşkere gelüp ulusını geçümledi. Alup üç kez yüz biñ 9) erle İskender şāha qarşı gitdi. Ol vardı İskender geldi. Bir gün, gün 10) qubbe-i felege dikildügi dem bir düz şahrada birbirine irdiler. İki düşmen birbirisinüñ qarısını 11) gördiler. Göz irimi yirde

birbirine karşı kondılar. Bārū bengāh, hayma hargāh, eyvān ve 12) seyvān kuruldu. Bu tarafta Mihrāc Hān katında Türkistān dilirleri cem' oldu. 13) Ol tarafta şah-ı Zü'l-ḳarneyn katına server ve selātinler dirildi. Sultānī divan 14) durdu. Andan şah-ı cihān vezīrlere eydür: İy tāc u tahtumuñ revnaḳı vezīrlerüm uş 15) geldük. Türkistān vilāyetüne girdük, hanıyla buluşduk diyin. İmdi rāy u tedbīr kıluñ. 16) Mihrac Hān birle ne resme uğraşalum ki devlete sa'ādete lāyık ola didi. 17) Şāh-ı Yunan böyle diyicek andan Eflāṭūn-ı Hākīm eydür: İy cihān halkınuñ güzīdesi

35a 1) gerçi kim cihānuñ fūnūnları yüz nice dürlü 'ilmle muṭṭali' olmuşuz. İy nice müşkilleri hal 2) kılmışuz. Ferāsetile bir kılu kırk dilmişüz. Ammā yā Zü'lḳarneyn 'ālī hazretūñ leşker ilminde cümle 3) müzden funūndur. Öyle kim düşmene neylemek nitmek gereğini sen bilürsin. Kimse bilmez. Sen 4) kılduḡıñ cengleri, hileleri deyyār kılmaz. Yā Zü'l-ḳarneyn her ne kim hüküm iderseñ 5) fermānuña durmuşuz didi. Rāvī eydür: Eflāṭūn-ı Hākīm böyle diyicek şah-ı Rūm 6) el ağzına urup bir zamān şöyle fikir deryāsına ḫaldı, durdu. Andan baş 7) kaldırup eydür: İy serverler evvel şimdi gerekli budur kim Mihrāc Hāna nāme-i ḳāsıd göndere 8) vüz. Nāme içinde aña hem naşihat verevüz hem ḳorḫudavuz. Ya oldur kim naşihat duta 9) devletin becerüp bize muṭi' ola, fermāna gele. Ya oldur kim ḳorḫu ḫaberin işidicek 10) önümüzden ırıla. Ceng olmaya, er kırılmaya ve bir daḫı bu kim ḳaşıdumuz vara. Mihrāc 11) Hānı göre ne şıfatlu ne sīretlü serverdür ve hem Türkistān leşkerinde daḫı 12) nice yaraḳ vardur. Göre gele ḫaber getüre. Biz daḫı aña göre ceng yaraḡın kılavuz 13) didi. Şāh böyle diyicek Eflāṭūn-ı Hākīm daḫı kalem Ḳırtās eline alup ilerü geldi. 14) Her ne kim şah didiyse ol vechle Mihrāc Hāna nāme yazdı. Tamam kıluḫ tay 15) idüp üstine müşkīn ḫātem urdu. Andan öpdü şah-ı cihān önünde 16) ḳodı. Pes buḡur Sālār-ı Rum eydür: İy vezīrler Türke elçilige kimi gönderelüm 17) didi. İskender böyle diyicek andan Restetālis Vezīr eydür: Yā şah-ı cihān

35b

Nazm:

1) Elçilige Türke varmaḡa i cān

Nicesi kişi gerek diñle 'ayān

2) Şöyle kim Türkün kolayını bile

Aña göre anlara ‘ izzet kıla

3) Zira bunlar ğayri halka beñzemez

Bu uludur ol kiçi durur dimez

4) Ne gerekse kişiye söyler bular

Hep bulardadır yaman çirkin hular

5) Bunlara varan taħammüllü gerek

Tā ki döye bunların sözüne yürek

6) Kaķımaya ne ki dirse Türk aña

Dınmaya ne kim sögerlerse saña

7) Dinleye dura oların sözünü

Ne diseler aňlaya söz yüzünü

8) İşbu resme kişi gerek iy yara

Tā ki Türke elçilige ol vara

Neşr: 9) Rāvī eydür: Restetālis Vezir böyle diyicek andan şāh-ı Rūm eydür: 10) Yā vezir-i kārđān bu didüğün şıfatda şimdi Müşteri vezirdür. Anı gönderelüm Türke 11) didi. Pes buğur nāmeyi Müşterinin eline virdiler. Cümle yarağını gördiler. Müşteri veziri 12) Mihrāc Hana gönderdiler. Gitdi. Rāvī kavlince ikindü zevālinde geldi. Türkün ordusuna 13) yitdi. Türkistanlar dağı gördiler kim bir hoş mu‘teber muhteşem şahş at sürmiş 14) leşkerlerine gelür. Karşu yöridiler, şordılar ne kişisin diyü? Andan Müşteri-yi vezir 15) dağı İskender şāhdan elçilige geldüğünü didi. Pes buğur Türkler Müşteriyi 16) aldılar. Leşkere girdiler. Toğru Mihrāc Hanın bārgāhına geldiler. Andan Mihrāc Hana 17) haber kıldılar kim İskender-i Rūminün elçisi geldi didiler. Mihrāc elçi haberin işidicek

36a 1) tiz buyurdu. İskender şāh elçisin getürdiler. Dīvān içine gir didiler. Kaçan kim müşteri 2) Mihrāc Han divānına giricek Mihrāca karşu baş kodı. Andan İskender şahuñ 3) nāmesin şındı. Gelüp nāmeyi elinden aldılar. Müşteriye yir gösterdiler, oturdu. Rāvī kavlince 4) Mihrāc Hanın dīvānına nazar kıldı. Şağ ve şol bakdı. Gördi kim ‘ac abanusdan 5) bir taht urulu. Taht üzere Mihrāc Han oturmuş. Otuz iki eriş kadd ve kālīb bir ‘acāyib 6) gürbüz pehlevān kim Efrāsiyabdan nişān virür. Yine şağ yanında karındaşı

7) oturmuş. Otuz dört eriş kadd ve kâlib şanasın. Mîl ve menâre durur. Görenler
 8) kendüyi qorhusından yavu kılar. Ve şol yanında yine dört tayısı oturmuş 9) Tağlâ-yı
 Türk, Yağmâ-yı Türk, Talâş-ı Türk, Tarâş-ı Türk otuz altışar eriş şöyle kim 10) her birisi
 Rüstem Dâsitândan haber virür. Ve dağı bunlaruñ şağında şolunda çevre 11) yanında üç
 kez yüz biñ qalaylar durur. İkişer kişlü, ikişer qurbanlu kuş siñiri 12) katı yaylu, ala
 qalkanlı şaf şaf durmuşlar tururlar. Gâh gâh Mihrâc Hân 13) birle Turhana baş urdılar.
 Müşteri bu tañtanayı göricek baş şalup durdı. 14) Andan Mihrâc Hânıñ sözüne kulak
 urdı. Geldük imdi Mihrâc Hân 15) dağı İskender şâh nâmesin hüküm itdi. Oqudılar.
 Kendüye beyân eylediler. 16) Ne didiler? Didiler kim

Nazm

17) Böyle yazmış nâmede ol şehriyâr

K'evvelini nâme be-nâm-ı Kirdi-kâr

36b

1) Şâni' u 'âlim kadîm ü lem yezel

Kim virüpdür baña şahlığı ezel

2) Pes gerek kim sen de iy Mihrâc Hân

Hükmüme fermân olasın hemçü nân

3) Çün benüm milk içre serbâz-ı cihân

'Âsi olma baña iy Mihrâc Hân

4) Âşi olmak devlete key şüm olur

'Ak olan şehlere meşyüm olur

5) 'Âşılığı ço ve qarşu gel baña

Tâ mazarrat irmeye benden saña

6) İy niceler baña 'âşi oldılar

Kendü kendülere zahmet kıldılar

7) 'Âsi olan baña iş başarmadı

Devleti dağı ileri varmadı

8) Yile virdüm 'âşileruñ tahtını

Yire urdum 'âk olanuñ rahtını

- 9) ‘Āşılığı terk idüp şöyle ki var
Ger gelesin baña sen iy şehriyār
- 10) Yine ilüñ ulusun saña i cān
Dağı iqlīm ideyin saña ‘ayān
- 11) Başuma hem-ta seni şāh ideyin
Saltanat burcında hem māh ideyin
- 12) Cümle şehler and içsün başuña
Karşu duruban dün ü gün kaşuña
- 13) Bu sözi iy han eger dutmaziseñ
Ben didügüm işi sen itmeziseñ
- 14) Şöyle bil kim kağıdursiñ sen beni
Ben de ortaya getürürem seni
- 15) Bir iş iderem saña ‘ālemde kim
K’işidenler taña kalur iy hakīm
- 16) Sen seni bilmezsin illā bildürem
Dü cihān kavmini saña güldürem
- 17) Hūd işitdün kimlere urdum sile
Kim durur kim benümle ceng kıla

37a

- 1) İşde şimdi hele geldüm karşıña
Di cevāb vir ince virürsin baña
- 2) ‘Āşılığı terk idüp gelür misin
Yoḥsa bizümile ceng kılor mısın
- 3) Şon sözüm budur saña bil yā şebāb
Söz tamam vallahu a‘lem biş-şevāb

Neşr 4) Rāvī eydür: Mihrāc Han Sikender şāh nāmesinden bu haberi kim işitdi. 5) Ol Türkmen qahkaha birle şöyle güldi kim oturan turan cümle ‘acebleşdiler. Andan 6) döndi. Ğazaba gelüp kağıdı. Şöyle kim oturduğı yerde yıldırım gibi şağıdı. Pes buğur kağımaq 7) birle Türkistān serverlerine eydür: İy dil-āverler, görüñ İskendercük kim gönlinden 8)

neler geçirürmüŝ. Neler söylermüŝ ya' ni kendü benüm elümden cân kırtardı mı kim beni korkmadan 9) kendüye hizmete kıgırur didi. Dağı hüküm itdi kim İskender nâmesine cevâb yazalar. 10) Bir sözine biñ dürlü söz vireler. Pes buğur Mihrâc Hıanuñ dağı yazıcıları İskender 11) şâha nâme yazdılar. Nite aħbâr içinde şöyledür kim ol zaman Türkistânlar kalemle 12) kağıd üzere yazı yazmağı bilmezlerdi. Râvî kavlince şöyledür kim ağ ince keçelerüñ üzerine 13) kara meftül birle yazuyı dökerlerdi. Her ne yazmak dileseler şöyle kıılurlardı. Bu böyle 14) olıcağ Mihrâc Hıanuñ dağı yazıcıları İskender şâha cevâbnâme kim yazdılar. 15) Ağ keçe üzre kara meftül birle yazuyı dökdiler. şöyle rüşen okınur yazı 16) layın geldük. İmdi Mihrâc Han nâmesin yazılmış göricek vezîrlerinden birinüñ 17) eline virdi. Eydür: Yöri bu nâmeyi İskender-i Rûmiye ilet. Eyit kim vilâyetüme gelememek

37b 1) gerekdiñ. Çünkü geldüñ. Kefen boynıña dağ. Bege duhüle gel ve gerni bir iş iderem ki geldüğüñ 2) yolu yañılırsın digil didi. Andan İskender elçisi Müşteriye anı koşdılar. Yine İskender şâha 3) gönderdiler gitdi. Kışsa dırâz kılmayalum. Müşteriyle Türk elçisi gitdiler. İskender şâh leşkerine 4) geldiler. şâha haber kıldılar kim elçi bile Mihrâc Hıanuñ dağı elçisi geldi diyü. şâh-ı Rûm 5) bu haberi işidicek hüküm kıldı. Leşkerde ne kadar kim âdem varsa cümlesin dīvâna cem' 6) kıldılar. Andan Türküñ elçisin getürdiler. Kaçan kim Türkistân elçisi İskender dīvânına kim 7) girdi. Bir 'acâyib ictima' gördi kim vehme düşdi. Andan ilerü yörüdi. ŝâhuñ taht 8) önüne yükündi. Mihrâc Hıanuñ nâmesin şandı. Nâmeyi kıasid elinden aldılar. Kıasid 9) yir gösterdiler. Vardı, durdı. şağ u şol turduğı yerden İskender şâh dīvânına 10) nazâr urdı. İskenderi gördi nete şöyle kim bir muraşşa' taht üzere bir şâhib-sa'âdet 11) server oturmuş. şağında üç yüz on üç selâtin nîme tahtlarda karar kılmış. 12) şolunda dört yüz kırk dört server-i ser-firâz turmuş. Kıarŝusına iki yüz yigirmi 13) şandalı üzre haş vezîrler oturmuş. Biñ altı yüz hâcib yedi biñ altun çomâklı 14) çavuş hay u huyla şöyle durmuş ve dağı şâh kafâsında on iki biñ altun 15) kuşaklı kıullar şaf bağlayup turmuş ve dağı on beş kez yüz biñ er dīvân kırmış. şöyle hazır 16) durur. Türk elçisi bu tañtanayı göricek durduğı yerde kendüyi yavu kıldı. Andan şâh-ı cihân hüküm 17) itdi. Eflâñun-ı Hıakîm Mihrâc Hıanuñ nâmesin eline alup muñala' a kıilup şâha beyân kıldı.

Nazm**38a**

- 1) Böyle dimiş nāmede Mihrāc Hān
Şāh Sikendere o demde iy filān
- 2) K'iy Sikendercük çü geldüñ bunda sen
Diñle imdi kim ne dirmen saña men
- 3) Boynuña dağgıl kefen gelgil baña
Tā bağışlayam suçuñı ben saña
- 4) Ger gelüben baña kıl olurısañ
Cānile kullıgımı kılurısañ
- 5) Türk ilinde şāh ideyin ben seni
Sen dağı ger şāh idünürseñ beni
- 6) Yoğ eger kulluğuma gelmeziseñ
Ben didügüm işi ger kılmaziseñ
- 7) Dön yine yüz suyile ilüñe git
Varise devlet başuñda şöyle it
- 8) Ger döneriseñ girü şöyle ki var
Arduñı sürdürmeyem iy şehriyār
- 9) Senüñile ben mürüvvet ideyün
Dönmiyem saña döneyin gideyin
- 10) Yoğ eger didüklerim itmeziseñ
Yañılup yāhut dönüp gitmeziseñ
- 11) Bir iş ideyin saña bu dem yaqın
K'ışidenler kıla baña āferin
- 12) Tağıdayın yığnağın yüz biñise
Hem uzun yaşuñı kılayın kısa
- 13) Vireyin yile kumāş u rahtuñı
Oda urayın tañl u tāt u tahtuñı

14) Saña bu dem bir çabanca urayın

Külünü şöyle göge şavurayın

15) Her kime ne itdünise dünyede

Birine biñ ideyin saña dede

16) Devletümidî benüm şöyle ki var

Kim seni bende getürdi şehriyâr

17) Devletüñle beñligüñ oldı temâm

Soñ sözüm budur saña bil vesselâm

38b 1) Rāvī şöyle rivāyet kılar: Kaçan kim şāh-ı Zū'l-karneyn Mihrāc Hān nāmesinden bu 2) haberi kim işitdi. Güldi andan döndi. Selāṭīn ve serverlere eydür: İy serverler Mihrāc 3) Hānı görüñ kim cehline mağrur olup ne sözler söylemiş, ne laflar urmuş. Çünkü sözümüze 4) uymadı. Naşihatumuz kulağına koymadı. At ayağında kalan kavminüñ günāhı boynına didi. 5) Pes buğur Sālār-ı Rūm döndi. Mihrāc Hānuñ elçisine eydür: İy kâşid uş çerimüzi, çerimüzüñ 6) yarağını gördüñ. Var hānuña gördüğünleyin haber vir. Kendü dağı gāfil olmasun. 7) Yarağın kılsun. Yarın Hāq Te'ālā 'ömr virürse uğraşalum, görelüm. Hāq Te'ālā devlet ve 8) nuşreti kime virür didi. Dağı Türkistān elçisin yidürdi, içürdi, gönderdi. 9) Hānına gitdi. Andan Sālār-ı Rūm elçilige gönderdi ki Müşteri Vezīre eydür: Yā Müşteri 10) Mihrāc Hānı, Tırhānı, leşkerini nice gördüñ? Di, söyle, diñleyelüm didi. Andan Müşteri 11) Vezīr eydür: Yā Zū'l-karneyn Mihrāc Hān hoş gürbüz pehlivān. Velī cehline, devletine 12) leşkerinüñ çokluğına şöyle mağrurdur kim felek nekbetinden, rüzgār şiddetinde bi- 13) haber. Velī yā Zū'l-karneyn leşkeri katındağı eri hoş yarağlı çeri cümlesi kişli ve kurbanlu 14) cebelü cevşenlü ala kalқанlu şöyle kim hiçbir vilāyetde buncılayın çeri görmedük 15) didi. Dağı Müşteri hāmüş oldı. Şāh-ı Zū'l-karneyn Müşteriden Türkistān 16) leşkerinüñ vaşfın işidicek hükm kıldı. Server ve serfirāzlara cebe ve cevşen kim geçim at 17) yarağ, kılıç, çomak süñü, kalқан, tır u keman üleşdürdiler. Dağı cümle çeriye bildürdiler kim

39a 1) yarın Mihrāc Hān birle cengdür diyü. Bunlar bunda bu yarağda ol tarafından dağı Mihrāc 2) Hānuñ elçisi vardı. Gördüğün, işitdiğin haber virdi. Andan Mihrāc Hān kâşidine 3) eydür: İskenderüñ çerisin nice gördüñ didi. Andan Mihrāc Hānuñ elçisi evvel İskender

şā 4) huñ salţanatın andan serverlerinüñ şalānetin ve dağı leşkerinüñ şevketin haber virdi. 5) Mihrāc bu vechle leşker haberin işidicek şecā‘ at cevheri cigerinde berķ urdı. 6) Sağ ve sol bazularında erlik tamarları durdı. Andan karındaşı Tırđana tayıları 7) Yağmāya, Tağlāya, Talāşa, Tarāşa eydür: İy serverler duruñ süvār olup varalum giñ 8) yirden İskender-i Rūmīnūñ çerisin karlıyalum, görelüm, ne vechle çeridür? Mihrāc 9) Hān böyle diyicek Tırđan dört tayısıyla süvār olup sürdiler. Güneş mağrib 10) tarafına ğuruba nüzül itmege yakın gelicek İskender Şāhuñ ol deryāleyin ķonmuş 11) oturmuş çerisinüñ üzerine geldiler. Ğāyet yakın yirde çeriye bir püşte gördiler. Mihrāc 12) Hān birle karındaşı tayılarıyla ol püştenüñ üzerine çıkup tırdılar. Şāh-ı Zü‘l-ķarneyn 13) leşkerine nazār urdılar. Ne gördiler? Gördiler kim bir acāyib ceyš-i bī-ķerān bir şāhrayı 14) bī-pāyān ortasında ķonmuş şanasın. Yedi felegüñ ehli dersü yire inmiş. Ferseng 15) –be-ferseng yir, çadur ve hayma otağ bar ve bengāh ķurulmuş. Eyvān-ı Keyvān-misāl seyvān 16) serā-perdeler urulmuş ve dağı at Süheyl er girīvi rüy-ı zemīni dutmuş. Mihrāc Hān 17) Türkistān serverleriyle ol ‘azametlü leşkeri göricek çoklġına hayrān olup

39b 1) şöyle durdılar. Parmakların ağızlarına urdılar. Bir zamān İskender çerisin teferrüc idüp 2) durdılar. Rāvī kavlince teferrüc iderken İskender Şāhuñ bārgāhın gördiler. Nete gördiler kim 3) bir ķal‘ a gibi bir kıızıl atlas bārgāh dutulmuş. Çevresinde ol ķadar ādem dirilmiş kim şanasın 4) divān-ı Süleymandur. Cem‘-i ins u cāndur. Mihrāc Hān ol ictima‘ı göricek bildi kim ol 5) ictima‘ İskender Şāh katındadır. Kışşa dırāz ķılmayalum. Mihrāc ol ictima‘ı tā geceye dek 6) gözledi, durdı. Gice iricek tayıları Mihrāc Hāna eyitdi: İy Hān-ı Türkistān 7) gice irdi, yörü leşkere gidelüm. Düşmeni neçe gözleyüp durursın didiler. Andan 8) Mihrāc Hān eydür: İy serverler bu leşker çoklġ çeridür. Bunuñla gündüz yüz-be-yüz 9) tıruşmağa ki yüz gerekdür. Bir lağza şabr ķıluñ, görelüm. Bu leşker ğāfil yatarsa 10) buña şeb-hūn ķılalum. Yād yağı, yād iķlīmdür. Şeb-hūn göricek belikler tağılur didi. 11) Mihrāc Hān böyle diyicek biraz dağı durdılar. İskender çerisi nice yatur diyü gözlediler. 12) Tā ki geregince ķara ağşam irişdi ve bu tarafdan dağı şāh-ı Zü‘l-ķarneyn gece 13) irişdigin göricek hūkm itti. Ol on beş kez yüz biñ erden yüz altmış biñ 14) er bindürdiler. Andan serverlerden Hüşām-ı Cebeli, ‘Āşım-ı ‘İraķānī karavul başı ķılup kırķ biñ 15) erile düşmen tarafına gönderdiler. Tā kim ol tarafı şabağa

dek ʔolayı kılalar Türk Őebhūn 16) kılmasun diyū. Ve dađı Erduvanı Hindūyı ve Civān-
bađt-ı Sinduyı kırđ biñ erile leŐkerūñ 17) Őađ ʔolına gönderdiler. ʔaravul ve bir dağı
Mūselsel-i Sistānī ve Kilāb-ı Kūfīyi

40a 1) kırđ biñ erile leŐkerūñ Őol ʔolına gönderdiler. ʔaravul anuñ ardınca Őebātī Zengiye
Merbu‘ı 2) HābeŐiye kırđ biñ erile leŐkerūñ ardına gönderdiler ʔaravullıđa. LeŐkerūñ dört
tarafın bu resme 3) berkidüp Hāđ Te‘ālāya tevekkül idüp ʔarar ʔıldılar. Geldük imdi ol
tarafdan Mihrāc Hān 4) dađı gördi kim Őāh-ı Zū‘l-ʔarneyn leŐkerinden dört tarafa kırđ biñ
er ʔıđup ʔaravul 5) durdılar. Andan döndi. Mihrāc Hān eydür: İy serverler, gelūñ gidelüm
ki bu leşker āsan 6) lığla el virür ʔeri degülimiŐ didi. Ol aradan Mihrāc Hān yine
ʔayılarıyla leşkere 7) geldiler. ʔerilerin de ʔıđırtıldılar kim yarın İskender birle ceng
yarağında oluñ diyū. Andan 8) Türklerden dağı TalāŐ-ı Türk altmıŐ biñ erle İskendere
ʔarŐu ʔaravul ʔoyup yatdılar. Söz 9) uzatmayalum. İki cānibden iki leşker ol gice ārām
kılup yatdı. Yine ‘ale’s-Şabağ eyitdi.

Nazm

10) ʔü Őubđ enfāsı añsuzın uruldı

Őebistān ʔulmeti yirden sürüldi

11) Şabağ Őāhı yine ʔođdı yörüdi

Al ağlasla zemīn yüzin bürüdi

12) Buyurdı dikdiler kırmızı seyvān

Bezendi ʔāk u ʔubbe ferş u eyvān

13) Zamanıñ gitdi Şekl-i ʔamtarīri

ʔuruldı Őāh-ı encümūñ serīri

14) ‘Adāletle yine doldı zamāne

Küzüret gitdi yirden iy yegāne

15) Őabađ oldı zemīn nūra boyandı

İki leşker yaturiken uyandı

Neşr 16) Rāvī eydür: Ol iki deryā-yı ađterānleyin leşker birbirine ʔarŐu yaturken 17)

‘ale’s-Şabağ durdılar. Yir yirin ceng āletine el urdılar. Atlar geçimleyüp cebe ve cevşen
giydiler.

40b 1) Sāz ve seleb üzerilerinde ārāyide kıldılar. Dersü rahşlarına süvār olup kımraşdılar. 2) Bu tarafından dağı şāh-ı Zü'l-karneyn on beş kez yüz biñ erile bindi. Ol tarafından 3) üç kez yüz bin erile Mihrāc Hān bindi. İki tarafından iki derya gibi leşker birbirine 4) karşı yürüdi. Türk geldi. İskender Şāh vardı. Anca kim ceng idecek yire irdiler. 5) İki cānibden 'inān çeküp durdılar. At sürüp çavuşlar yaşavullar çeriye yaşadılar.

Nazm:

6) Bir birine karşı çün durdı i cān

Ol iki deryā gibi ceş-i kerān

7) Şaflar alaylar düzüldi durdı düz

İki düşmen hoş duruşdı yüz-be-yüz

8) Şan demürile pulāddan ol zamān

Burc ve bedenler yapıldı bī-gümān

9) Ejdehā-peyker 'alemler āşikār

Mişeleyen şaldı kıyruğ şehriyār

10) Gümredi gökler gibi tabl u duhül

Ol gümüldüden yacandı ins u gül

11) At Süheyli er girivinden cihān

Yanķulandı yirler ile āsmān

12) Şanasın ceş-i Süleymandur i yār

Cem' olmış Kāfa gider şehriyār

13) İncileyin ictima' iy piş-bīn

Görmedi kimse döşeneli zemīn

14) Yir götürmez şanasın ol leşkeri

Şöyle tonluydı heb atı eri

Neşr 15) Rāvī eydür: Kaçan kim ol iki deryā gibi leşker birbirine karşı kim duruşdılar. 16) İki düşmen birbirini yüz-be-yüz görüşdiler. Pes buğur şāh-ı cihān ser-leşkerlere hükm 17) itdi: Ol on beş kez yüz biñ erden altı kez yüz biñ atı geçimlü. Eri geyimlü

41a 1) er seçdiler. Andan şāh-ı cehān sağ kıla Berber sultānı Dilefrüz Şāhı, Yemen sultānı 2) Kāsem Şāhı, Mekke sultānı Sa' d bin 'Āmiri kıdı ve dağı sol kıla Gürcistān 3)

sultānı Ferḥaynī, Habeş sultānı İ' tişām Şāhı, Diyarbekir sultānı Ferdūs 4) Şāhı kodı. Ve bir daḥı kendü sancağı dibinde Mışır sultānı Naşr ' Abbādı, 5) Hind sultānı Keyd Şāhı, Bilād-ı Aşfer sultānı Gürsgülü kodı. Pes buğur kendü 6) yanına Ḥorāşan sultānı Şābūr Şāhı, Zengistan sultānı Şetelāl Şāhı, 7) Sind sultānı Müjdād Şāhı, Berāy-ı ' Adem oğlu Serbāl Şāhı, Rāy-ı A' zam oğlu Erduvān, 8) Sitem Şāhı, Ḥürrem Şāhı, Şābūr Şāh oğlu Mehterān Şāhı, Fursind oğlu Hıṭay 9) sultānı Kākūm Şāh, Çin Tamgaç Ḥanı, Oğuz sultānı Suvṭı Ḥanı daḥı üç 10) yüz altmış serverle biñ yedi yüz dil-āver ser-leşkerle iki biñ iki yüz mübāriz 11) mihterlerle, altı kez yüz biñ āhen-püş erile şāh-ı Zü'l-ḳarneyn tekbīr getirüp 12) girīv kı lup elmas kılıçları yalıncaḳ idüp düşmene ḳarşu sürdiler. Geldük 13) ol ṭarafdan daḥı Mihrāc Ḥan gördi kim şāh-ı Rūm leşkerinüñ at yeñini, er yeñini 14) urdı. Mübāzir pehlivanlarını yanına dirdi. Ḳaşd kıldı. Kendüyle cenge gelür. 15) Pes buğur Mihrāc Ḥan daḥı ol üç kez yüz biñ ikişer kiş u ḳurbanlu 16) Türkile bir kez şöyle huy kılışdılar kim zemīn ve zaman ditredi. Andan tīr u kemān 17) ele alup İskender şāhı ḳarşuladılar. Ol geldi. Bu vardı iki deryāleyin

41b 1) ceş-i girān birbirine irdi, ḳarıldı. Türk oḳıla İskender çerisi kılıçla cenge durdılar. 2) Bir nücūm sā' at bir ceng kıldılar kim hiç gözler görmiş degül. Rāvī ḳavlince şāh-ı Zü' 3) l-ḳarneyn Türk çerisin darb-ı destile döndürdiler. Tā sancağına varınca sürdiler, ele girenin 4) kırdılar. Mihrāc Ḥan Ṭurḥān gördiler kim düşmen ḡālib olup kendüleri girü sürdiler. 5) Ğayret kı lup yine girīv idüp döndiler. İskender Şāhı bārgāhına varınca sürdiler. Çok dil-āver 6) ler kırdılar. Şāh-ı Zü'l-ḳarneyn daḥı gördi kim Türk kendüleri şıdı. Girü sürdi. 7) Ğayret idüp tekbīr getirdiler. Yine döndiler. Darb-ı destile Türki yine dönderdiler. Tā sancaḳ dibine 8) varınca sürdiler. Delim Türk bahādırların kırdılar. Ḳışşa dırāz kılmayalum. Güneş ḳubbe-i felege 9) dikilince İskender-i Rūm Türki yedi kez sancağına varınca sürdi. Türk daḥı İskenderi 10) yedi kez sancağına süre getürdi. Rāvī ḳavlince şöyledür kim Türkler oḳıla İskender 11) çerisinüñ çoḳluk atın kırdılar. Bu ḥālet içinde rezmgāh ortasında ceng görmedi. 12) Bir semā' durdı kim Sam ve Rüstem ancılayın ceng görmemişdi. At ve er şol ḳadar kırıldı kim 13) yir yüzünde ḳan seyli-vār yörüdi. Ḳan buḥarı bulutlayın ḳat ḳat olup hevā yüzini 14) bürüdi. Baş leş ol ḳadar döküldi kim at rezmgāh yirinde yügürmez oldu. At 15) süheylinden er girivinden

serverler na' resinden zemīn ve zamān doldı. Ata oğuldan bī 16) haber oldu. İy niçeler atınıñ üzerinde kadīd kaldı. Ancalaruñ zehresi korkıdan sīne 17) sinde çāk oldu. İy niceler baş viridi, baş aldı. Ancalar iş bitürdi, ancalar baş yitürdi.

42a 1) Qıışsa dırāz kılmayalum. Güneş qubbe-i felekden zevāle döndügi sa' at Hāq Te' ālā izniyle 2) şāh-ı Zü'l-karneyn Türki şıdı. Tā sancağına varınca qodı. Mihrāc Hān sancağı 3) dibinde yine ğayret kıilup İskender şāh birle bir ceng itdi kim çok server ser-firāzlar kılıca 4) geldi. Şöyle kim rāvī qavlince Mihrāc Hān İskender Şāha yedi kez kılıç ir 5) gürdi. Sekizincisinde İskender Şāh dağı Mihrāc Hāna zaħm urdı. Şöyle 6) kim atınıñ boynına düşdi. Mihrāc at boynına düşicek Türkistān serverleri 7) Mihrāc Hānı ara yere alup sancaq u 'alemi yerinde şalup qaçdılar. Mihrāc gürizān olup 8) qaçıcaq ol üç kez yüz biñ Türkistān çerisi dağı tabl u alem hayl hadem 9) ve haşem yirinde koyup qaçdılar ve genc yerinde dökdiler saçdılar.

Nazm

- 10) Çünkü irdi anda te'yīd-i ilāh
Düşmene oldu muzaffer anda şāh
- 11) Kişiyе haqdan gerek 'avn iy fūnūn
Tā ki kıla böyle düşmeni zebūn
- 12) Qaçdı Mihrāc çünkü düşdi devleti
Gıtd'elinden 'izz ü feth ü nuşreti
- 13) Kişiden yüz döndirecek 'izz u baht
Aşşı itmezimiş aña tāt u taht
- 14) Cengle devlet ele girmezimiş
Cehdile fırsat da ele virmezimiş
- 15) Nuşreti Tengri virür şöyle ki vār
Her kişiyе fırsatında şehriyār
- 16) Kuvvetinle girse ele 'izz ü baht
İy niçeler dutayıldı tāt u taht
- 17) Tengri oñarmaq gerekdürür i cān
Cümle şahsuñ işini bil bī-gümān

42b

1) Her kime yardım iderse ol ğani

Ḥalk-ı ‘ālem başa bilmeye anı anı

2) Yardım itmedüğünü daḡı yine

Bir qarınca ursalar döne döne

3) Bir qarıncaya iderse Ḥaḡ yeri

Bir girişmeyle ḡova yüz biñ eri

4) Ger virürse ferri sivrisinege

İy nice Nemrudlaruñ başın döge

5) Ḥaḡ Te‘ālādur her işi işleden

Anuñ emriyledurur gelen giden

6) İy niceler geldi gitdi yā şebāb

Bāḡi Ḥaḡ va’llahu a‘lem bi’ş-şavāb

Neşr 7) Rāvī eydür: Kaçan kim İskender şāh Türkistān çerisini kim sıdı. Mihrācı 8) zaḡmlu kıldı. Mihrāc daḡı kaçdı. Malı genci bār u bengāhı, ḡargāhı, esbābı, 9) ḡavarı, evi, ‘avratı, oḡlı, kıızı yerinde döktiler. Daḡı başlu başın alup kaçdılar. 10) Andan şāh-ı Zü’l-ḡarneyn düşmeni ğurizān göricek Ḥoraşan sulḡānı Şābūr Şā 11) ha eydür: İy server-i Ḥoraşan, Mihrāc Ḥan zaḡmlu gitdi, yōri. Birḡaç severleriyle 12) bir nice biñ erile ardın sür. Ola kim ele getüresin didi. Şāh-ı Rūm böyle 13) diyicek andan Şābūr Şāh daḡı serverlerden Ḥayḡas-ı Yunānī, Ḥays-ı Rūmī, Ḥaysūn-ı 14) Kırımı, Süheyl-i Sürḡī, Ḥārim-ı Belḡī, Efrūz-ı Kāşī, Seyf-i ‘Adenī, Şāmūs-ı Şāvī 15) Şāḡuf-ı Gülābī, Kūfī, Hermāil-i Lekzī, ‘Arān-ı Berberī, Behrām-ı ‘Irāḡī, Şebāt-ı 16) Zengī, Merbu‘-ı Ḥabeşī, Ğazban, Cḡbir-i Mekyī bu on yedi serveri kırḡ biñ 17) erle Şābūr Şāh aldı. Daḡı Mihrāc Ḥanuñ ardın sürdi. Ol gidicek

43a 1) şāh-ı Zü’l-ḡarneyn ḡükm itdi. Şınup kaçan Türkistān çerisinüñ soñunu yaḡma 2) kıldılar. Leşker yaḡmaya meşḡul olıcaḡ İskender Şāh bir yüksek yire çıkup yaḡmayı teferrüc 3) kıldı. Teferrüc iderken şāh-ı Rum gördi kim ol şınup kaçan üç kez yüz bin Türküñ 4) ‘avratı, oḡlı, kıızı, leşkeri ayaḡında seyl olup feryād u figānı göge irḡür 5) mişler. Şāh-ı Rūm bu ḡālını göricek ol ḡavmi esirgedi. Tez buyurdı kime Ḥamḡaç 6) Çine,

Suvti Han Oğuza eydür: İy han-zâdeler yörün, leşkeri olmasın kim 7) bir kişi bir ‘ avrata ya bir kıza ya bir oğlana el ura didi. Andan Tamgâç Han qarındaşı 8) Yalman-ı Çinî, Suvti Han oğlanları Tuğra Han, Tuvrî Han birle at sürdiler. 9) Yağma kılan çerinün içine girdiler. Şâh-ı cehân nitekim hükm itdi. Şöyle yaşağ itdiler. 10) Türkün ‘ avratların, oğlanların, kızların bir yere cem‘ idüp üzerlerine bekçi 11) kodılar. İskender Şâh leşkeri dağı giceye dek Türk ölüsün yağma târâc kıilup yine çadur 12) lu çaduruna döndiler. İskender-i Zü’l-ğarneyn dağı yine bargâhına gelüp server selâtinler 13) ile ‘ ayşa nûşa meşğul oldılar. Düşmanı şıduklarına şadlık kıldılar. Şâh-ı cihân bu 14) işdeyüken Kürsikül-i Aşfarî geldi. Eydür: İy şâh-ı zemîn serverlerden Azdîn-i 15) Rûmî, Tefkür-ı Bülî, Tarağı Tâyi’i can baş oynamışlar. Yoluña kurban olmuşlar 16) didi. Şâh-ı Rûm Kürsikülden ol üç serverün öldüğün işidicek melül oldı. Andan 17) hükm itdi. Vardılar ol serverlerün ölüsini getürdiler. Çadurlu çadırına getürdiler haşemleri, hademleri

43b 1) erkance yas mâtem kıilup atlar kıuyriğın kesip çul palas geyüp ağlaşdılar. Andan ol 2) üç serveri erkance yudılar. Kara atlasdan kefen şarup götürdiler. Şâh-ı Zü’l-ğarneyn 3) ol serverlerün önünce piyâde olup yörüdi. Tâ kim âhir menziline getürdiler. Bir hoş 4) yerde sin kazup ol üç serveri defn kıldılar. Türbelerini hoş muhkem düzdiler. 5) Heceleri taşına târiğlerin yazdılar. Hüb ve rüşen kazdılar. Türbelerini üstüne bir hoş 6) kubbe dağı yapıdılar. Kışşa dırâz kılmayalum. Şâh-ı Rûm yine bargâhına gelüp ol gice 7) anda yatdı. Yine ‘ ale’s-şabağ yetdi. Şâh-ı Zü’l-ğarneyn dağı yine bargâhına gelüp 8) oturdı. Server ve selâtinler cem‘ oldı. Bunlar bunda ol tarafından dağı Şâbûr 9) Şâh kim serverlerle kırk biñ erile Türkün kim ardını sürdi. Mihrâc Han 10) iz yutmuş. Tayılarınıñ Yağmâ-yı Türkün, Tâglâ-yı Türkün, Tâlâş-ı Türkün, Târâş-ı Türkün 11) ardından erdiler. Türkler artlarından iren çeriye gördiler. Türk oğul, kız, ‘ avrat 12) döküp gitdüklerine acımışlardı. Ol acıyla ittifağ kıilup Şâbûr şâhile serverlere 13) ol kırk biñ leşkere döndiler. İki tarafından iki düşmen at sürüp 14) birbirine irişdiler. Geregince qarışdılar. Nâm ve namuşün katı dürüşdiler. Söz 15) uzatmayalum. Tâ ahşam zevâli olunca ceng ü aşub itdiler. Râvî kavlince yene şâh-ı 16) Zü’l-ğarneyn Türki şıdılar. Geregince kırdılar. Âhirü’l emr Mihrâc Hanuñ tayılarınıñ 17) ikisin dutdılar. Kıimleri Tâlâş-ı Türkî, Târâş-ı Türkî ol iki dil-âver

44a 1) ele giricek Türküñ kalanı kaçdı. Giceye karşı şāh-ı Rūm leşkeri dağı anları alup yüz 2) yigirmi Türkistān dil-āverlerin giriftār kırup döndiler. Söz uzatmayalum. Yarındası ‘ale’ş- 3) şabāh İskender-i cihān dīvān dutup otururken geldiler, irdiler. Şāha haber kıldılar. 4) Kim uş Şābūr Şāh serverleriyle Mihrāc Hānuñ iki tayısın dutmuşlar getürü 5) didiler. İskender-i Rūm ol haberi işidicek gönünden perişānlığı biraz gitdi. Anca kim Şābūr 6) Şāh dağı geldi, yetdi. Ol yüz yigirmi Türkistān dil-āverleriyle Tālāş-ı Türküñ 7) Tārāş-ı Türküñ elleri kafalarında bağı, cigerleri tağı oldılar. Şāh-ı Zü’l-karneynüñ 8) katına girdiler. Şābūr Şāhile serverler İskender şāha baş urup karşı durup ol 9) yüz yigirmi Türki Tālāşile, Tārāşile şāh karşıısına kaatarile siyāsete durğurdılar. Andan 10) serverler yir yirin çağrışdılar kim iy şāh-ı cihān hermişe düşmenlerüñ giriftār karşıısına 11) şöyle gelsün didiler. Buğur şāh-ı Zü’l-karneyn dağı ol karşıısına duran 12) Türklere hışma nazar kıldı. Azdın Tekfūr Tara‘ acışdı. Ol acıyla 13) hükm itdi. Eydür: Yā ‘Irākī yörü ol üç olan serverüñ kaniçün Mihrācuñ tayıları 14) yla bu Türklere berdār kı. Ola kim Azdın’uñ Tefkürüñ Tara‘ uñ acısı içümüz çıka didi. 15) Şāh böyle hükm idicek Çihil Pāy-ı ‘Irākī dağı ol altı yüz elmas nacağı peyklerle cellād 16) yörüdiler. Mihrāc Hānuñ tayıları birle ol yüz yigirmi Türki aldılar. Şāh divānından 17) çıkup siyāsetgāha geldiler. Yüz yigirmi iki dar ağacın diküp anları cümle aşdılar.

44b 1) ‘Ömrleri şecerelerini bīn ve bīhinden kesdiler. Andan sağ ve şol çağrıdılar. Kim her ne pādi 2) şahlara ‘āşī ola, cezāsı budur didiler. Geldük imdi şāh-ı Rūm Türkistān beglerin 3) ber-dār kılıcağ düşmeni şıdığı yurtda birkaç gün ārām kıldı. At ve er diñlensün zağmlular 4) hoş olsun diyü. Bu taraftan dağı Mihrāc Hān kim şınup kaçacak bir kıızı vardı. 5) Adına Dilşād Bānū dirlerdi. Altmış yaşındaydı. Henüz birk kızoğlandı. Velī erlik 6) içinde gāyet pehlivan kimseydi. Türkistān vilāyetinde aña hemtā kimse yoğıdı. 7) Andan ol kıız Kūh-ı Türkān dirlerdi. Bir tağı vardı. Anda olurdu. Pes buğur Mihrāc Hān 8) zağmlu olup kaçıcak toğru kıızı Dilşād katına Kūh-ı Türkāna gitdi altmış biñ 9) erile. Kışsa dırāz kılmayalum. Eyyāmile Mihrāc Hān geldi. Kūh-ı Türkāna irdi. Kıızı 10) Dilşāda dağı haber irdi kim Rūmdan bir çeri geldi. Atañı ‘ammuñı şıdı. 11) Leşkerin dağıtdı. Uş atañ kaçca geldi? Saña yetişdi didiler. Dilşād dağı bu haberi 12) işidicek can başına şıçradı. Revān yirinden durup sāz ve selep bağlanup altı 13) biñ birk kıız oğlanıla

yedi biñ dilāverlerle atasına karşı gitdi. Buluşdılar 14) görüşdiler. Dilşād atasın zaḥmlu göricek kaḫıdı. Atasına eydür: Üzerine 15) çünkim şol resme yağı geldi. Niçün baña haber kılmadıñ? Kim varaydum ol yağınuñ yağını meş‘ale 16) yaḫup külin göge şavuraydum. Şimdi ol yağı ḫanı? Ḫande gitdi? Varayın 17) aña bir dād u istād ideyin didi. Dilşād Bānū böyle diyicek andan atası Mihrāc Ḫan eydür:

45a 1) İy ciger güşem gel varalum. Birçaç gün biz bizi direlüm. Andan ol yağı bulavuz.
 2) Ḫande gide didi. Bu sözile Mihrāc Ḫanı aldı. Kūh-ı Türkān iteginde kızınuñ 3) ordusına geldi. Dilşād daḫı Kūh-ı Türkān nahiyetine ḫaber gönderdi leşkeri gelsün diyü. 4) Ḫışşa dırāz kılmayalum. Yedi günde Dilşād Bānu daḫı Kūh-ı Türkān nahiyetinden kırk biñ ikişer 5) atlu, ikişer kīş u ḫurbānlu Türk serverlerin cem‘ kıldı. Atası getürdüğü 6) altmış biñ erile yüz biñ er oldılar. Cebeye girdiler. Andan arḫalarını Kūh-ı Türkāna virüp 7) düşmān ḫaberin diñleyüp oturdılar. Rāvī ḫavlince Dilşād Bānunuñ bezmini ḫurdılar. 8) Tertūbin itdiler. Ya‘ ni bezediler atasına atasıyla gelen Türkistān beglerine tañtana 9) sını göstermekçün. Nite rāvī eydür: Mihrāc Ḫan altmış biñ erile kıızı Dilşād 10) dīvānında otururken Kūh-ı Türkānuñ ol kırk biñ güzide Türk yigitleri geldiler. 11) Sağ ve şol ḫol bağlayup Dilşād Bānunuñ dīvānına ḫurdılar. Andan Dilşād daḫı atasını 12) kendü taḫtına geçürdi. Kendüsi bir muraşşa‘ şandalı üzre atasınuñ ḫarşusına 13) oturdu. Ḫafasında altı biñ bıkır kız oḫlan şaf bağlayup melek vārdurdu. Andan 14) meclis ḫuruldu. Dört yüz kız oḫlan serdihler bezm āletin ilerü götürdi, oturdu. 15) Andan yüz yigirmi kızlar māh-ru sākīler ayağ üzre durup sağ ve şol ḫımız 16) yörütüdi. Bu vaşfila ‘ıyşa meşgūl oldılar. ‘ıyş iderek Dilşād atası Mihrāc Ḫana 17) naḫar urdu. Gördi kim melālet baḫrine mustaḫraḫ olup oturmuş hiç ‘ıyş ve nūşa

45b 1) muḫayyed degül. Pes buḫur Dilşād Banu eydür: İy ata niçün melūlsun didi. Andan Mihrāc Ḫan eydür:

2) Nazm

3) Nīşe olmayam melūl iy māh-rū

Şındı nāmūs şişesi gitdi āb-ı rū

4) Ḫanı ol ḫavm u ḫabil’ehli i cān

Ḫanı ol genc (ü) ḫazīne ḫānumān

- 5) anı ol ferrüm (ü)  izz u devletüm
anı ol huyıyla hāy u şavletüm
- 6) anı ol tahtile tācum āleti āleti
anı ol bezmüm rezmüm haleti
- 7) anı ol deryā mişāli leşkerüm
anı ol şansuz şağışsuz çok erüm
- 8) anı buncadan azandugum key ad
anı ol hūkm-i firāvān  adl u dād
- 9) Yile gitdi şındı nāmūs bī-dirig
anı ande gitdi fırsat iy dirig
- 10) Şimdi ne dirler benümçün i cān
Ālūde'ldı düşmene Mihrāc Hān
- 11) İşbu resm'addan ölüm yeg kişiye
İşbu resm'ad azanan baht işiye
- 12) İyü adıla ölüm yegdür i yār
Yavuz adıyla dirilmekten ki vār
- 13) Ben beni ölmiş bilürem şimdi uş
Yā nigārın sen melūl dirsın ne hoş
- 14) Bu melālet beni anda or i şād
Kim idevüz düşmene istād dād
- 15)  Aceb ol günü görem mi bir dağı
Kim bulam düşmene fırsat i ağı
- 16) Düşmene bulmağ durur fırsat i yār
Dü cihānuñ varlığı şöyle ki vār
- 17) Ālūdeliğden kişiye yegdudur
Bu ölüm didükleri iy söz durur

46a

- 1) Hāğ seni ālūde ılmaya yere
Kim şalavāt viresin peygambere

Neṣr 2) Rāvī eydür: Mihrāc Hān kızı Dilşād Bānūya bu vechile cevap viricek 3) döndi. Yine Dilşād eydür: İy ata hiç bilür misin düşmenden niçün ālūde düşdüñ? Mihrāc 4) eydür: Yok. Dilşād eydür: İy ata senüñ putuñ çok zamandan ҡalmıř, eski putdı. 5) Tāḳati tāk olup ҡuvveti gitmişdi. Saña yardım ҡılmadı. Anıñçün düşmen seni şıdı. Gel 6) seni benüm putum ҡatına iledeyin. Aña secde ҡıl, yalvar. Senüñ putuñdan yüz çevir, añı ma'bud 7) idin. Tā ki saña maḳşūd vire. Seni düşmenüñ üzerine ğālib ҡıla didi. Dilşād böyle 8) diyicek andan döndi. Mihrāc Hān eydür: İy ciger gūšem ҡanı? Senüñ putun ҡande 9) dür? Varayın yüz urayın, yalvarayın, anı ma'bud idineyin dek düşmenüme bir dād istād itsün 10) didi. Pes buğur Dilşād yirinden durup atasını alup Türkistān begleriyle kendinüñ 11) putḥānesine geldi. Dersü andan inüp ol putḥāne ḥaymesinuñ ҡapusunda baş 12) ҡodılar. Andan Dilşād atasınıñ elin alup kendü putunuñ ҡatına girdi. Mihrāc 13) Hān daḥı putḥāneye giricek kızınıñ putunuñ gördi. Nete gördi kim bir 'aç abnūsdan 14) taḥt ҡurulu. Taḥt üzre bir muraşşa put la'l ve cevāhir birle bezenmiş durur. açan kim Mihrāc 15) put arşusına gelicek secde ҡıldı. Yüzin yere urdı. Yene durdı. Andan 16) Dilşād eydür: İy ma'budum atam kendü putından vaz gelüp saña yalvarıgeldi. 17) Seni ma'bud idüñdi. Atama avn u 'ināyet ҡıl. Düşmeni üzre atamı ğālib eyle. Saña dilege

46b 1) geldi. Murādın, maḳşūdın vir. Nitekim benüm murādum maḳşūdum virdüñ didi. Daḥı 2) Dilşād yine atası birle putuñ öñünde secde ҡıldılar. Yine durdılar. Daḥı putdan yaña 3) ҡulağ urdılar. Ya' ni kim putlarından cevāb ne gele diyü. Pes buğur rāvī avlince 4) yine şeyṭan-ı la'ın gelip ol mücevvef putuñ içine girdi. Nice kim dāim gelüp girerdi. 5) Andan ol racīm put içinden ḥazīn āvāzile eydür: İy Dilşād çünkim atañ 6) Mihrāc Hān beni ma'bud idüñdi. Ben daḥı ne kim dilegi varise abül ҡıldum. 7) Her ne maḳşūd varise vireyin. Elini düşmenüñ üzre ğālib ҡılayın dek benden ğayri 8) kimseyi ma'bud bilmesün. Daḥı puta secde ҡılmasun didi. Rācim put içinden 9) böyle diyicek Mihrāc Hān şād u ḥürrem oldı. Yine put öñünde secde ҡıldı. 10) Andan yine Dilşād Bānū eydür: İy putum ve iy ma'budum şimdi biz ol düşmeni ҡande 11) bulavuz kim aña dad istād idevüz didi. Dilşād böyle diyicek yine şeyṭan-ı 12) racīm put içinden ḥazin āvāzile eydür: İy Dilşād siz yarağunuzla fāriğ 13) oturuñ. Beni her dem dile getürüñ, ben düşmenüñizi ayağınıza getüreyin. Öñüñüzde 14) işi bitüreyin didi. Dilşād Mihrāc bu sözi işidicek tekrār şād u

hürrem 15) oldılar. Secde kıla, yüz yere süre süre. Yine puthāneden çıkup bārgāhlarına
16) geldiler. İskender kankı taraftan gele diyü göz kulak yola dutdılar. Bunlar 17) bunda
diñle. İmdi kışşamız kande kaçan kim Mihrāc Han kaçıcaq Mihrāc Hanuñ

47a 1) karındaşı Turhan dağı iki dayısı Yağmā-yı Türk, Tāglā-yı Türk birle Haveristan
tarafına 2) kaçdılar. Tā kim Mihrācuñ Turhaniñ kayınatası Hüsrev-zemīn katına varalar.
Turhan 3) tayılarıyla gider. Ol taraftan dağı Hüsrev-zemīn nider? Kaçan kim Mihrāc Han
kayınatası 4) Hüsrev-zemīne kim evvel nāme gönderdi. İskender geldi. Gel cevāb virelüm
diyü . 5) Ol nāme eyyāmile geldi. Haver milkinde Hüsrev-zemīne irdi. Hüsrev dağı
İskender 6) haberin işidicek Haver mülkinüñ leşkerin dersü cem‘ kıldı. İki yüz altmış biñ
7) atı tonlu, kendü tonlu er oldı. Hağan Şahnan adlu Hüsrevüñ iki oğlu 8) vardı. Hoş
pehlivān serverlerdi. Hüsrev oğlanlarını ser-leşker kılup ol iki 9) yüz altmış biñ güzide
Haver çerisin alup yerinde karındaşı Şirandı koyup 10) ‘azm-i Türkistān kılup gitdi. Kışşa
dırāz kılmayalum. Hüsrev gelirken Mihrāc Han 11) karındaşı Turhana karşı uğradı.
Buluşdılar, görüşdiler. Bir su üzerine düşdiler. 12) Andan Hüsrev-zemīn hālī hikāyet
Turhan Türke şordı. Turhan dağı 13) İskender birle durışdıqların ne vechle uruşduqların
evvel āhir haber virdi. 14) Velī soñunda el yüzüne dutup Turhan hay hay ağladı. Turhan
ağladuğına 15) Hüsrev-zemīn gayrete geldi. Ol gayretile Turhana eydür:

Nazm

16) Ağlama iy Turhan uş ben varayın

Düşmenüñüzi çulina şarayın

17) Şöyle m’oldı ki ol İskender gele

Sizlere buncılayın işler kıla

47b

1) Bir iş ideyin aña ben dağı kim

İşidenler taña qala iy hakīm

2) Rūzgārı gör ki kimi şāh ider

Leşkerin çeker il-be-il gider

3) Türk Türkistān ilini iy ulu

İpissuz şandı ü geldi ol delü

- 4) İşbu il ıssın aña bildüreyün
‘ Ālemün halkın aña güldüreyin
- 5) Nesne şanur yiñice devletin ol
Añınçün talbınur sağ ve şol
- 6) Dağıdayın uş anuñ yığnağını
Öldürüp şem‘ e yakayın yağın
- 7) İşbu deñlü k’irdi fırsat eline
Geldi vü girdi bu Türkün iline
- 8) Şimdi ol ya‘ ni iş işledüm şanur
Öz özi baygın burar ve kıvanur
- 9) Uş anı yatduğı yirde başayın
Boğazından bir ağaca aşayın
- 10) Tā ki bir kimse dağı iy pīş-bīn
Gelmeye bu Türk iline yakın

Neşr 11) Rāvī eydür: Kaçan kim Hüsrev-zemīn bu sözi kim söyledi. Güyegisi 12) Turhanuñ hatırın biraz tesellā eyledi. Andan Turhan eydür: İy şāh-ı Haver-zemīn 13) serverlere şınmağ şındurmağ ‘ayb olmaz. Velī ‘avratı oğlanı yerinde dönüp 14) kaçduğumuz bize katı ‘ār geldi didi. Turhan böyle diyicek Hüsrev Zemīn eydür: 15) İy Turhan ‘avrat oğlan koyup gitmek bilene katı ‘ārdur. Rast eydürsin. 16) Bir işdür oldu. Olmağ gerekdi. Hele nidelum? Aşıl sizlersiz ‘avratı o 17) ğlanı dağı bulavuz. Bu işün birine biñ kılavuz. Velī karındaşuñ Mihrāc Han

48a 1) kankı tarafa gitdi bilür misin didi. Hüsrev-zemīn böyle diyecek Turhan eydür: 2) İy şāh-ı zemīn şınup giderken ardumuzdan düşmen yine süre irdi. İkiliden 3) yine ceng-i sultāni kılduğ. Çerimüz şingındı, durmadı, dağıldı. Çeri dağılacağ biz dağı 4) kaçduğ. Tayılarımızuñ ikisini Tālāşı, Tārāşı yak(ala)dılar. İki tayım birle Yağmā, Tāğlāyıla 5) karındaşum dağı zahmluydı. Kūh-ı Türkāndan yaña kıızı Dilşād katına gitdi 6) didi. Turhan böyle diyicek Hüsrev-zemīn eydür: İy Turhan di. İmdi sen dağı bizi 7) başla. Kūh-ı Türkāna varalum, Mihrāc Han birle buluşalum. Andan düşmeni bulavuz 8) didi. Söz uzatmayalum. Ol gün ol gice ol yurtda yatdılar. Yarındası 9) göç idüp ‘azm-ı Kūh-ı

Türkân kılup gitdiler. Bunlar gelür. Velî sen diñle. Kışsamız 10) kande varur. Rāvî eydür: Şāh-ı Rūm düşmeni şıduğı yurtda leşkerüñ zahmlusı 11) hoş olunca oturdi. Andan Mihrāc Hānuñ qarındaşı Tırhanuñ ‘avratlarını Hüsrev 12) Zemīn kızlarını çok Türkistān beginüñ ‘avratlarıyla at ve ton virüp gönderdi. 13) Eydür: Varuñ halelleriñüz kandeysel buluñ kim gice ve gündüz endişe 14) leri sızsüz. Eger gayretleri varise yoğ eger erenleriñüz bî-‘ār ise başlu 15) başını kırtarduklarına şükr iderler didi. Dağı ol hatunları gönderdi. Andan 16) yine döndi. Eydür: İy serverler leşker eyü diñlendiydik. İmdi Mihrāc kañkı tarafa 17) gitdügin söyleñ. Ardın sürelüm ola kim ele getürevüz didi.

48b 1) Şāh-ı cihān böyle diyicek andan Kaytās-ı Yunānî eydür: İy şāh-ı cihān gö 2) çelüm yöriyelüm. Birkaç göç ilerü varıcak Mihrāc Hān kañkı tarafa gitdi 3) ise haberin aluruz didi. Kışsa dırāz kılmayalum. Ol gün ol gice dağı 4) ol yurtda yatdılar. Yarındaşı göç kılup Mihrāc Hānı isteyü gitdiler. Üç 5) gün yöridiler. Dördüncü gün bir hoş su üzre irdiler. Otın suvın vāfir gördiler, kondılar. 6) Bunlar bunda ol taraftan dağı Mihrāc Hān bir kişi gönderdi kim gele. İskender Şāh 7) göredurur. Gider mi veyāhut üzerlerine mi varur? Rāvî kavlince şāh-ı Rūm ol su 8) üzre konup otururken ol casus dağı geldi, irdi. İskender leşkerinden 9) bir kişi anı arkadan gördi. At sürüp irdi. Ol Türk cāsūsın dutup şāh-ı 10) Rūm katına getürdi. Andan şāh-ı Rum ‘Irāqiye eydür: İy server-i ‘Irak tatlu dille sor 11) bu kişiye. Ne kişidür? Toğrusın söylese hoş. Eger söylemezse burnın kulağın 12) kes, koyuvir didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek Cihil Pāy-ı ‘Irāqî ol kişinüñ katına 13) geldi. Nacağın yalıncağ eline aldı. Eydür: Yā Türk ne kişisin toğrusın söyle. 14) Korğma. Ve göreni toğru söylemezsen burnuñı, kulağın keserem şāh buyruğıyla didi. 15) Rāvî eydür: Ol Türk ‘Irāqîden bu sözi işidicek korğdı. Eydür: İy server 16) toğrusın diyeyin mi didi. ‘Irāqî eydür: Di. Ol Türk eydür: İy server Mihrāc Hān 17) gönderdi beni. Eydür. Var İskenderi gör. Gelür mi yoğsa gider mi veyāhut bir yerde

49a 1) oturur mı didi. Ben dağı sürdüm geldüm. Uş giriftār oldum. Hālüm hikāyetüm 2) budur didi. Ol cāsūs böyle diyicek yine ‘Irāqî eydür: Yā Türk, Mihrāc Hān şimdi kandedür? 3) Toğrusın söyle. Saña İskender şāhdan hil‘at alvireyin didi. Türk hil‘at haberin 4) işidicek ‘Irāqîñüñ sözi kendüye hoş geldi. Göñlinde eydür: Toğrusın söyleyeyin 5) hil‘at geyeyin, yalan söyleyüp burundan kulağdan çıkınca didi. Andan Türk

ikileyin 6) döndi. Eydür: İy server Mihrâc Hıanuñ bir kıızı vardır. Altmış yaşında henüz bıkır 7) kıız oğlandır. Velî erlik içre ğāyet pehlivāndur. Şöyle kim atası Mihrâc Hıan ‘ammusı 8) Tırhan anuñ erligini katında sehel kimsedürler. Tā şimdi işbu zamāna dek kimse 9) aña hemtā bulunmayup durur. Ve bir dağı bu kim ol kıız hüsn içinde lâ-nazirdür.

10) Nazm

11) Şöyle kim hüsni hacāletden güli

Eridür āşüfte ider bülbüli

12) Hüsnine hayrān olur reyhān anıñ

Yolına kıurban olur biñ cān anıñ

13) Gözleri fitne uyarur her bābile

Kaşları sihir öğredür her bābile

14) Ruḥına şalsa seher çevgānını

Kııla ber-dār biñ Manşūr cānını

15) Hem zenaḥdanında çāh-ı şāni var

Şanasın kim Yusufuñ zindānı var

16) Ğab ğabı katı semenden dem urur

Boynı ağı vird-i sūri māt kıılır

17) Lebleri la‘ li hacel eyler atar

Dişleri dürr-i Aden nazmın dutar

49b

1) Kıaddı servile sanavber itdi māt

Boyını gördi çınār oldu iki kat

2) Gün utanur yüz be yüz olmağa aña

Ay görürse yüzni kıalur taña

3) İşbu resme hūbdur ol māh-rū

Ca‘ d ve zülf fitne kıaş müşg-bu

4) Neşr Yā İskender bu vaşf kılduğum niğār Kūh-ı Türkān dirler. Anda olur atası Mihrâc

5) Hıan dağı kıaçā altmış biñ erle ol kıızınıñ katına vardı. Kıızı Dilşād dağı kendüye ta‘ alluk

6) ulusdan kıırk biñ ikişer atlu ikişer ikişer kıış kıurbanlu Türk cem‘ itdi. Yüz biñ er olup 7)

arkaların ol şarp tağa virüp seni gözleyüp dururlar. Tā kim sen varıcağ senüñle 8) tekrār ceng ideler didi. Ol Türk böyle diyicek yine ‘Irākī eydür: Mihrac Hānuñ karındaşı 9) Turhan dağı bilesince mi didi. Irākī böyle diyicek andan ol Türk eydür: İy server Turhan 10) Mihrācdan ayrıldı. İki tayısı birle Haver milkine kayın atası Hüsrev-zemīn katına gitdi 11) didi. Rāvī eydür: Şāh-ı Rum ol Türkten Mihrac Han birle kızısı Dilşād Bānū haberin 12) işitdi. Şād oldu. Andan ol şādile ol Türke eydür: İy Türkistānī gel bize kıla 13) guz ol. Bizi başla Kūh-ı Türkāna ilet. Saña eylögüm doğına didi. Türkistānī, şāhdan 14) bu haberi işidicek Türkleri terk kılup İskender şāha cān u dilden bende oldu. 15) Şāh önünde baş kodı. Yine durup eydür: İy şāh-ı ‘ālī hazretüñ ben kemter kimseye 16) kulı kullığa kabul kılıcağ her ne kim şāh-ı cihān hüküm ide. Cānile dutalum didi. Türk böyle 17) diyicek İskender şāh dağı Türki hil‘ atledi at ve ton viridi. Şākuf-ı Rüsteniyye

50a 1) ışmarladı. Andan Türkün adın şordılar. Türk eydür: Adım Kaytmazdur didi. Kışşa dırāz kılmayalum. 2) Şāh-ı cihān ol gice dağı ol yurtda yedi ve içdi yatdı. Yarındaşı göç kılup 3) Kaytmazı önüne birağup ‘azm-i Kūh-ı Türkān kılup gitdi. Şāh-ı cihān gider. Velī ol 4) taraıdan Mihrac Hānuñ Turhanuñ İskender Şāh gönderdügi ‘avratları vardı. 5) Mihrac Han dağı gördi kim İskender ‘avratını at ve ton birle göndermiş. Şād u hürrem oldu. 6) Andan döndi. Mihrac Han eydür: İy serverler İskender ne ‘āceb iş itmiş didi. Türkistān 7) begleri eyitdiler: Nite Mihrac Han eydür: ‘Avratlarımızı atı tonı birle yine bize göndermiş didi. 8) Mihrac böyle diyicek Türkistān beglerinün kimi eydür: İskender mürüvvetlü server imiş kim 9) böyle itdi didiler. Kimi eydür: Mihrac Han, İskender senden korkdı. Onuñçün helā 10) liñi gönderdi didiler. Her bir kiři kendü kavlince bir söz söyledi. Velī Mihrac Han 11) eydür: İy serverler siz ne gerekse söyleñ. İskender-i Rūmīnün ben bu işini gāyet 12) begendüm. Eger fırsat benümile yār olursa İskender dağı benüm elüme girerise iy 13) serverler siz tanuğ oluñ kim ben dağı İskenderi öldürmeyem, azād kılam didi. 14) Mihrac Han böyle diyicek andan kızısı Dilşād eydür: İy ata İskender hatunlaruñı 15) gönderdügi ne mürüvvetdendür, ne korkusındandır. Mihrac eydür: Ya nedendür? Dilşād 16) eydür: Bunları gönderdüginden maqşūd şoldur kim sizi gāfil kıla ol gafletile 17) yine bir gün üzerünüze ura. İy ata İskender çok bilmiş kişiymiş andan gāfil olmamağ

50b 1) gerekdür didi. Mihrâc Hân kıızı Dilşâddan bu haberi işidicek bir zaman 2) fikre vardı. Gördi kim kıızı söyledügi söz devlete lâyıkdur. Pes buğur gice 3) ve gündüz İskenderüñ fikrinde oldu. Bunlar bunda bu tarafından dağı İskender şâh 4) yiye ve içe, kona ve göçe. Gitdi. Eyyâm ile geldi. Kûh-ı Türkâna yetdi. Râvî eydür: 5) Şâh-ı Zü'l-karneyn bir gün 'ale'-ş-şabağ server selâtinlerle leşker önünce gider 6) ken karşılarından bir tağ göründi. Gâyet ser-firâz. Şâh-ı Rûm ol tağı göricek 7) kulağuzı Kaytmaz Türke eydür: İy Türkistân bu görünen tağ ne tağdur didi. Andan 8) Kaytmaz Türk eydür: İy şâh-ı Rûm bu görünen tağ Kûh-ı Türkândur. Mihrâc Hân kıızıyla 9) bunuñ eteginde oturur didi. Şâh-ı Rûm Kaytmaz Türkten bu haberi işidicek sağ 10) ve şol at sürdiler. Bir mutenâ yerde su buldılar. Dağı kondılar andan şâh-ı Rum 'Irâkıye eydür: 11) Yâ 'Irâkı elünden gele mi kim varasın, Mihrâc Hânı göresin? Neyler nice yerde 12) dür? Eger at oynar yerdeyse şebhün kılalum. Yoğ eger şarb yirde oturursa 13) dağı bilelüm didi. Şâh-ı Rûm böyle diyicek 'Irâkı dağı yerinden durdı. Sâz u seleb 14) üzerinde ârâyide kıldı. Andan sâz ve seleb üzerine bir cebe püşide gitdi. 15) Şâh önünde baş kodı, ayak getürdi. Ol görinen tağı gözledi, gitdi. 16) Râvî kavlince giceye karşı 'Irâkı ol tağa yetdi. Bir mutena yerde durup 'Irâkı 17) tağ etegini gözledi. Gördi kim çokluk ulus Kuş-ı Türkânun bir şarb yerine arğaların

51a 1) virüp konmuşlar, otururlar. 'Irâkı ol ulusu ne kadar kim gözledi gördi kim oturdukları 2) mekân at oynar yer degüldür. Pes buğur 'Irâkı anca küydi kim gice karañulığı rüy-i zemîni 3) kapladı. Andan 'Irâkı döndi. Yine kim İskender Şâha gele anı gördi kim bir Türk bir atı 4) binmiş. Birin yetmiş tağ eteginden Türk ordusına gider. 'Irâkı anı göricek revân 5) sürdi. Ol atlunun önüne irdi. Hile kırup yüzünün üzerine yatdı. Elini nacâğınun 6) kabzasına urdı. Andan zâr zâr inledi. Anca kim ol Türk dağı geldi, yakın irdi. 7) Yakın iricek 'Irâkınun Türk inildüsin işitdi, kulağ urdı, diñledi. Gördi kim 8) bir 'acâyib inüldi gelür. Pes buğur 'Irâkıden yaña Türk at sürdi, yörüdi. Anca kim yakın irdi. 9) Gördi kim bir kişi yüzi üzre düşmiş. Becid inler. Türk 'Irâkıyi bu hâlile gö 10) ricek kendü kendüye eydür: 'Aceb bu miskine noldı kim inler diyü çâk 'Irâkınun 11) üzerine geldi, durdı. Andan eydür: Yâ şahş neñ ağrır? N'oldun kim inlersin didi. 12) Ol Türk böyle diyicek 'Irâkı dağı bebr ve peleng gibi yerinden durdı. Ol Türke bir 13) nacağ

urdu. Anı atından yıkdı, mecāl virmedi. Elini kafasında bağladı aldı giñ 14) yere gitdi. Andan ‘Irākī eydür: Yā Türk ne kişisin? Toğrı söyle. Yoksa başını 15) keserem didi. ‘Irākī böyle hüm idicek Türk eydür: Dilşād ya‘ ni Mihrāc Hān kızınıñ 16) ordusundanam. At kaçırđım. Kovageldüm, giceye qaldum. Atımı dutup yine giderken senüñ 17) qazaña düş oldum didi. Andan ‘Irākī eydür: İy Türk şimdi Mihrāc ne işdedür?

51b 1) Neyler? Toğrusın söyle didi. Pes buğur Türkistānī eydür: İy server Mihrāc Hān şimdi 2) kızını Dilşād Bānūyla buluşubdur. Leşker cem‘ kıluş Mihrāc Hān birle İskender şāhı 3) gözleyüp dururlar. Qanqı tarafından gelürse anıñla uğraşalar didi. Türk böyle diyicek ‘Irākī 4) revān başdı. Türküñ dilini kesdi. Varup Mihrāca gördüğün haber virmesün diyü andan ter 5) Türkinin koyuvirdi. Türk dökünü urunu kara kanına gark olup evine gitdi. ‘Irākī dağı 6) yine döndi, sürdi. Gicenüñ bir bahşısı geçince leşkere geldi. Şāh-ı Rūm katına 7) irdi. Gördüğün Türkten nice haber aldığın şāha haber virdi. Şāh-ı cihān dağı ‘Irākīden 8) bu haberi alıcağ tez leşkere buyurdu. Ol on beş kez yüz biñ erden altı kez 9) yüz biñ atı geçimlü, eri geyimlü er seçdiler. Şöyle çadurdan çıkardılar. Pes buğur bāki leşkeri 10) şāh-ı cihān Mısır sultānı Naşr-ı ‘Abbada, Mekke sultānı Sa‘d-ı ‘Āmire ısmarladı. 11) Andan döndi. Naşr-ı Sa‘d’a eydür: İy sa‘adetlü selātinler siz bu bāki leşkerile der-pāy 12) yumuzca gelüñ. Ben bu güzide leşkerile tarhtan kılayın. ‘Ale’s-sabağ Türki dur 13) madın başadüşeyin. Himmeti şöyle dutuñ kim Türke zafer bulam. Ol Sa‘b 14) tağ eteginde anları fetğ idem didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek andan Naşr 15) ‘Abbādile Sa‘d ‘Āmir eytdiler: İy şāh-ı cihān, yörü kim seni ol bir ve bi-zevāl 16) Tañrıya ısmarladuğ didiler.

Nazm

17) Zira her işi oñaran Hağdurur

Her iş üzre hākim u mutlak durur

52a

1) Her kazadan kişiyi şaklayan ol

Hem kazayıla eri şaklayan ol

2) Her yüzün düşmişi oldur kalduran

Hem yine azgunların boynın uran

3) Cümle iş ma' lum aña işlenmedin

Hem bilür loğma n' olur dişlenmedin

4) İşe bünyād evvel ol urur i cān

Andan insān işler anı bī-gümān

5) Her işi işleyene şöyle ki var

İşledüg' işden yakın Hāğdur i yār

6) Milkine hāğdur taşarruf eyleyen

Kāfir ola dağı dürlü söyleyen

7) **Neşr** Rāvī eydür: Kaçan kim Naşr ' Abbādile Sa' d ' Āmir İskender şāha bu 8) du' ayı kim kıldılar. Andan şāh-ı cihān serverleri öñine birağup ol altı kez 9) yüz biñ pülād-puş eri aldı. Dağı Hāğ Te' ālāya tevekkül kı lup Mihrāc Hānıla 10) kızı Dilşāduñ üzerine gitdi. Bāki leşker dağı göç kı lup dün içinde 11) şāh-ı Rūm ' aqabince yürüdi. Kışsa dırāz kılmayalum. Şāh-ı cihān ol giceye tā şaba 12) ha dek sürdi. Çin-i seher olduğı dem geldi. Kūh-ı Türkānuñ çağ dibine irdi. 13) Türkūñ ordusunuñ karasın gördi nite şöyle kim ol ser-firāz tağun 14) önüne bir şarb yire arkaların virmişler. Dağı at oynamaz yire konmuşlar. Şāh-ı 15) Rūm Türk ordusın şarb yerde göricek server ve selātinlere eydür: İy 16) serverler, iy hayf kim şebhūn kı lacağ yire konmamışlar didi. Şāh-ı Rūm böyle 17) diyicek andan serverlerden Kaytās-ı Yunānī eydür: Yā Zū'l-ğarneyn düşmenümüzden ālūde

52b 1) degülüz kim şebhūn kılavuz. Ne ola yerleri şarpsa şağ ol. Şabağ olsun 2) Türk uyansun bizi görsün. Süvār olup yüz be yüz olup sancağ ' alem şağların 3) çözüp kūs nağaralar urup boru surnālar urup sedd-i İskender gibi dursun 4) bağr-i Hāzra gibi yürüyüp Türkle ceng idelüm. Görelüm nuşret kimüñdür didi. Pes buğur 5) şāh-ı cihān dağı Kaytāsdan bu sözi işidicek ser-leşkerlere hük m itdi. Türk 6) tatlu uykuda yaturken ol altı kez yüz biñ āhen-puş eri altmış alay bağladılar. 7) Dağı Türk konup oturduğı yeri çevre bağladılar. Andan ol altmış alayda altmış altun 8) başlu sancağ dikdiler. Şağlarını çözdiler. Koşunlarını, alaylarını tamām düzdiler. Andan 9) hük m itdiler. Ol altmış sancağ dibinde kūs nağaralar urdılar. Surna ve nefirler 10) urdılar. Bağır düdüklere ecel ırın ırlatdılar. Dağı tuş tuşa Türki gözetdiler. 11) Durdılar. Geldük. İmdi ol taraftan dağı

Türkistānlar gāfil yaturken leşker 12) ğulıvsından uyandılar. Cümlesi Mihrāc Hān Dilşād Bānū katına cem‘ oldılar. Andan Mihrā 13) cla Dilşād tağ etegine nazār kıldılar, ne gördiler.

Nazm

14) Gördiler kim altı kez yüz biñ çeri

Cümlesi pūlad geyer atı eri

15) Altmış alay bağlamış durmuş i cān

Şan demürden kal‘ alar durur ‘ ayān

16) Her alayda ulu sancağ dikilü

Şağları çetr u Keyvāndan ulu

17) Yine her sancağ dibinde şehriyār

Kūs u harbīler gümürder ra’dvār

53a

1) Yir yirin baqır düdükler dağı hem

Ecel ırın ırılaşurlar zīr ü bem

2) Şanasın ceş-i Süleymāndur n’ider

‘ Azm kılmış cengiçün kafa gider

3) Yā hu bir deryā-yı elmasdur durur

Cebe cevşen şu‘ lesi ha mevc urur

4) Görmedi dünya duralı iy dede

Ancılayın çeyş-i ekber dünyede

Neşr 5) Rāvī eydür: Mihrāc Hān birle kıızı Dilşād ol ceş-i girānı göricek 6) vehme düşdiler. Andan Dilşād Bānū atası Mihrāc Hāna eydür: İy ata bu nedür kim 7) geldi. Deryāleyin qarşumıza durdı. Dilşād böyle diyicek atası Mihrāc Hān 8) eydür: İy ciger güşem ol didügümüz İskender-i Rūminūñ leşkerinūñ güzīdesi 9) dür bu gelüp qarşumuza duran. Dilşād eydür: İy ata bāki bundan ğayri dağı 10) çerisi var mıdur? İskenderūñ atası eydür: Var. Uş birazdan gele göresin 11) didi. Mihrāc Hān böyle diyicek Dilşād dağı ancılayın çeriye göricek ol 12) nigāruñ cigerinde şecā‘ at cevheri berķ urdı. Şağ ve şol döşlerinde 13) erligi tamarları durdı. İçinden ölüm kırkusunu sürdi. Ol nigārın 14) buğur

şag ve şol gerindi sündi. Tiz buyurdi: Lālaları ‘aybesini götürdiler. 15) Yir yir bendini getürdiler. Dilşāduñ öñüne on yedi pāre ceng ālātın 16) döktiler. Pes buğur Dilşād dağı evvel üzerinden ‘ayş ve ‘işret libāsını çıkardı. 17) Başından cevheri tacını giderdi. Andan ol kırk bölük ‘anberin saçını

53b 1) dökdi, kafasında berkitdi. Pes buğur egnine ol yedi kat harīrden keçe kendü 2) geydi. Ya‘ni cebe altına yumuşaklık andan keçe kendi üzre bir polād cebe geydi. Kolluk 3) budlık bağlandı. Başına kızıl altundan bir ışık urundi ve dağı bir çini āyīneleyin pulād 4) kalkān hamāyil kıldı. Andan bilüne iki kīş, iki qurbān bağlandı. İki kuş 5) siñirinden katı yaylar başdı qurdi. Şag ve şol qurbānına şaldı. Bir dağı polāddan 6) bir ‘acāyip çomak kemer bende aldı. Tamam ceng āletin üzerinde ārāyide kılıcağ hükm itdi. 7) Yetmiş yedekde yedilür dırnağından kulağına dek polād-pūş gergedanları Dilşāduñ 8) öñüne çekdiler. Yetmişinden yedisin, yedisinden birisin gergedanlaruñ güzide 9) kıldı. Andan ilerü yörüdi. Kendü eliyle gergedānına zirteng zeberteng kolañ urdi. 10) Andan döndi. Dilşād lalalarına eydür: Varuñ ma‘būdumı ya‘ni putumı getürüñ. Andan 11) isti‘ānet dileyeyin. Andan meydāna gireyin didi. Dilşād böyle hükm idicek lalaları 12) dağı vardılar. Revān Dilşāduñ putānesinden putunı getürdiler. Şöyle qarşusına qodılar. 13) Andan Dilşād saz u seleb-pūş ilerü yörüdi. Putnuñ öñünde secde kıldı. Yine 14) durdi. Eydür: İy ma‘būdum dünya ve ahiret maqsūdum uş düşmen üzerimize geldi. 15) Meydānına girürem. Cevlān ururam. Beni gözle ve hem ‘avnuñ ināyetüñ benümle bile ol 16) sun. Himmetüñ baña yardım kılsun didi. Dağı Dilşād yüzini ol bī-cān putuñ 17) öñünde yire oturdi. Yine durdi. Pes buğur rāvi qavlince yine putuñ içine

54a 1) şeytan racīm girüp içinden Dilşāda söyledi. Ne dir? Eydür: İy nigār yori kim 2) ‘avn u ināyetüm senüñle biledür. Hezārān bunuñ gibi çeri senüñ bir cūşişüñe döyemez 3) durmaz. Hemān sen qorqmamak gereksin didi. Rāvi qavlince Dilşād put içinden 4) şeytān la‘inden bu haberi işidicek şād u hürrem oldı. Yine putnuñ öñünde baş 5) qodi. Andan lalalarına eydür: Putumı sancağum dibinde durğuruñ. Nazarı benüm üzerüme olsun. 6) Ben meydāna gireyin didi. Andan Dilşād Bānū hükm itdi. Altmış biñ güzide er 7) atasınuñ kırk biñ at yañı, er yañı kendünüñ sāz ve seleb-pūş bendler sancağ 8) ‘alemler getürdiler. Andan hargāhlarından sehelce yir çıkup arqaların çadurlaruna virüp 9) yüz biñ

er sedd-i İskender gibi İskender Şāha karşı durdılar. Naçaraların urdılar. 10) Surna ve nefirlerin urdılar. Türk begleri Mihrāc Hānuñ şağın şolın alıp durdılar. 11) Pes buğur Dilşād Bānū ol āhen-pūş gergedānına süvār oldu. Atası Mihrāc Hānuñ 12) katına geldi. Eydür: İy ata gözle imdi gireyin düşmeniñe dād istād ideyin deyince 13) İskender şāhuñ ol kalan leşkeri dağı geldi irdi. Nite ol toğuz kez yüz 14) biñ er toğsan alay bağlamışlar. Dirahtstān mişāl sancağ ‘alem getürmişler. Deryā-yı 15) ‘umman gibi mevc urmuş gelür. Şöyle kim at ayağından yerler iñilemiş. Ol iñüldüden 16) felekler gümlemiş, at Süheylinen er girivından zemīn ve zaman tolmış. Dilşād ol ‘azametlü 17) leşkeri göricek gergedānuñ üzerinde hayrān olup durdı. Gelen çeyş-i girāna

54b 1) nazar urdı. Anca kim şāh-ı Zū’l-ķarneyn çerisi dağı gelüp ol altı kez yüz biñ ahen-2) pūş güzide çeriyi kat kat ardından koşuyup tırdı. Kūs-ı harbileri yer yerin 3) urdı. Andan Mihrāc Hān kızı dağı gergedānını meydana sürdü. Cevlān 4) urdı. Kīş u ķurbān kağdı. Ķurbānından yayı, kişinden iki ok kağdı. 5) Eline aldı. Atını sürüp bir okın şıgırıklayup bir okın şast-ı kabza rast dutup dürüst 6) idüp okını havaya atdı. Okını gözetdi. Anca kim okı üstine döndüğü 7) vaqt bir okıla dağı okını altından atdı. Rast urdı. Okunu okıyla gezinden 8) demrenine dek yardı. Hünerin düşmen leşkerine gösterdi. Andan meymene ve meysere 9) duran server ser-firāz pehlivanlar Dilşād Bānūnuñ ol hünerin görüp āferin itdiler. 10) Pes buğur Dilşād dağı cevelān kılduğundan soñra gerdedanın çeküp 11) meydān ortasında durdı. Kīş ve ķurbān kağup be-avāz-ı bülend düşmān 12) leşkerine çağırdı. Ne didi **Nazm**

13) Huyıla Dilşād Bānū iy civān

Şāh-ı Sikender çağırdı ol zamān

14) Didi kim iy Rūm ilinden gelen

Serverem ben diyüben da’vi kılan

15) Gel berü da’vini ben kağ‘ ideyin

Bıyıguñdan seni dutup yideyin

16) Şöyle m’oldı ruzgāruñ işi kim

Yüz yasın elinden eyle iy yetim

17) Gelüben Türküñ iline giresin
Atama sen kıatı zaħmet veresin

55a

- 1) Bir iş ideyin bu dem içre saña
K'ışidenler aferin ide baña
- 2) Rüstem-i destān olursañ başayın
Dād için ben seni dāra aşayın
- 3) Çevre yanuñda duranlar yā şebāb
Ger olurise kıamu Efrasiyāb
- 4) Dağıdayın kıamusın şöyle ki var
Leşkerüñi hep kılayın tārümār
- 5) Ne şanursın sen seni iy bī-ħaber
Bu cihān içre neler vardur neler
- 6) Ne durursın ceng idelüm gel berü
Er odur kim durmaya gele ilerü
- 7) Nice bir leşker içinde durasın
Her gelene leşkerüñ kışküresin
- 8) Gel berü ve senüñ görelüm erligüñ
‘ Ālem içre nicedür serverligüñ
- 9) Yoksa ayruķ ceng idesin durasın
Gin yerden ha bıyuğun burasın
- 10) Gel berü gel, gel berü gel, gel berü
Dürişelüm senüñile rü-be-rü
- 11) Böyle diyüp kıaķdı kışin ol nigār
Şağ ve şol cevlān urdı Simurğ-vār

Neşr 12) Rāvī eydür: Mihrāc Ĥan kıızı Dilşād İskender Şāha bu resme 13) nükte viricek şāh-ı Zü'l-ķarneyn daħı kıaķıdı. Kıaşdı kıldı kim at süre. 14) Meydāna gire. Ol buraya gire, cevab vire. Rāvī kıavlince şaħuñ bir kıarafdan 15) Restetālis-i zaman ve bir kıarafdan Eflātūn-ı Ĥakīm atınuñ ‘ inānını muħkem 16) dutdılar. Şāha naşihat itdiler. Didiler kim:

Yā Zü'l-karneyn bu 'avrat kim ola 17) aña uyasın. Herze ve hedeyān kulağına koyasın. Seni aña hemtā kılasın.

55b 1) Buyur serverlere ki girsünler. Bu saçı kesügi saçından sürüyü kıatña 2) getürsünler didiler. Şāh-ı cihān dağı vezīrler sözüyle sākin olup serverlere 3) meydāna girün diyince Serseng-i Merendī derlerdi İskender şāhuñ bir haş 4) serveri vardı. Dilşāddan şāhiçün ol serzenişi işidicek kararı kıalmadı. 5) Kīş ve kıurban kıaçup sünüsün başı üzre şalıp kıalkān eline alup rahşını 6) meydāna sürüp toğru Dilşāda kıaşd kıılıp gitdi. Dilşād dağı gördi kim 7) bir mübāriz polad-püş olup kıalkān kıoluna şalıp bir zift sünü eline alup 8) kıaşd-ı cān kıılıp kendüye gelür. Revān kışinden iki ok aldı. Birin 9) sığrakılayup birin kırişe şaldı. Şaşt-kabza rast dürüst dutup gözledi. 10) Anca kim Serseng-i Merendī sünüyile irdi kim sīnesinde Dilşād Bānūyı 11) şanca. Dilşād dağı hazır dutduğı okıla Sersengi atdı. Sīnesinden 12) cebeden cevşenden ol saçı kesüğüñ okı tübtiz geçdi. Sersengüñ 13) yağrınında çıkıdı. Rāvī eydür: Ciger kese urmışdı. Serseng revān atından 14) yıkıldı. Cān Hāķķa teslim kııldı. İskender leşkeri anı göricek giriv kııldılar. 15) Türkistān çerisi Dilşāda āferin okudılar. Rāvī eydür: Serseng düşicek bir kıar 16) ındaşı vardı. Adına Sebük-pāy dirlerdi. Ol dağı sünüsün başı üzre 17) çevürüp kıalkān kıoluna şalıp rahşını Dilşād üzre sürdi. Seđer yilinleyin Dilşād

56a 1) Dilşād Bānū anı dağı gördi kim bir dilāver sünüyile irdi. Bir okla Sebük 2) Pāy dağı atdı. Sebük-pāy kıalkān yüzine dutup atınuñ boynı üzre atdı. Ol 3) saçı kesük gāyet kıuvvetlüyidi. Sebük-pāyı dağı kıalkānında urdı. Ok kıalkān 4) dan revān geçdi. Sebük-pāyuñ hūlkumına dokundı. Tiz bıçaķ tāze hıyar 5) keser gibi Sebük-pāyuñ hūlkumını kesdi. Ol dağı atından yıkıldı. Can Hāķķa 6) teslīm itdi. Yine Türk tarafından āferin itdiler. İskender çerisinden nefrin kıopdı. 7) Rāvī eydür: Sebük-pāy dağı düşicek Şebgīr-i Selmānī at sürdi. Sünüsün 8) kıolına şardı. Kıalkān yüzüne dutdı. At boynuna düşdi. Velī Şeb-gīr cüst 9) ve çapük serverdi. Kıalkān altından Dilşād gözleyü gitdi. Dilşāda yakın 10) iricek ol saçı kesük bir okıla Şebgīri dağı atdı. Şebgīr-i Selmanī 11) kıalkānın hīle kıılıp pīç dutdı. Ya' ni yanın ok kıalkāna ericek kıarşudan okını Dilşā 12) duñ şan'at birle kıaķıdı. Ok gerçi kim kıalkāna dokundı. Velī işlemedi. 13) Pes buğur Şebgīr-i Selmanī süre Dilşāda irdi. Sünüsünü şındı kim Dilşādı 14) sīnesinde şanca. Ol fitne-engīz dağı cüst ve

çapük atınıñ şağrısına 15) yetdi. Yetdi şebg̃irüñ dağı süñüsü Dilşadı kemer be kemerbendin suya 16) dutdı. Cebe ve cevşenin s̃inesine dek süñüyle yürütdi. Rikāb ber-rikāb 17) ol iki dilāver birbirine toķuşu geçdi. İki tarafından yine ğiriṽ kıpđı.

56b 1) Rāvī kavlince Şebg̃ir Dilşāda toķışu geçicek revān Dilşād yine bir oķı kirişe 2) şalup şast kabza rast dürüst dutup gergedānınıñ şağrusuna yatup ardından 3) Şebg̃ir-i Selmāniyi atdı. Ol saçı kesük ol serveri bağrında urdı, s̃inesinde çıķdı. 4) Şebg̃ir dağı atından düşdi. Yine iki tarafından ğiriṽ kıpđı. Pes buğur şāh-ı cihān 5) sancağı dibinden Süheyl-i Sürh̃i gibi t̃ir-endāz kadr-endāz kimse kıymamışdı. Süheyl-i 6) Sürh̃i dağı at meydāna süricek evvel cevelān kıldı. Andan şundı. K̃iş u kıur 7) bānından iki oķıla yayın eline aldı. Bir oķ şağrakda dutup birin kirişe 8) şaldı. Şast kabza rast dürüst dutup bir oķunı havaya atdı. Oķ yine üzerine 9) döndüğü vaķt bir oķıla altından yukaru atdı. Urdı gezinden demrenine dek 10) yardı. Dilşād anı göricek bildi kim Süheyl-i Sürh̃i t̃ir-endazdur. Andan Süheyl-i Sürh̃i 11) k̃iş ve kıurbānın kıaķup be-āvāz-ı bülend çağırdı kim iy saçı kesük buraya gir. Meydānı 12) h̃ālī mi şanursın. Yalnuz top urduñ kıvandun didi. Rāvī kavlince eydür: Süheyl-i 13) Sürh̃i böyle diyicek Dilşād Bānū kıaķıdı. Ol kıaķımaķ birle şundı. K̃işinden 14) iki ok aldı. Birin şağrağına dutup birin kirişe şaldı. Şast kabza 15) rast dürüst dutup gergedānın Süheyl üzre sürdi. Yaķın iricek Süheylün 16) cigergāhın gözleyü atdı. Süheyl-i Sürh̃i dağı Dilşāduñ oķunı rast gözetdi. 17) Kıalkān kıarşu dutdı. Ol oķı redd itdi. Pes buğur Süheyl Dilşadı atdı.

57a 1) Dilşād dağı Süheyl oķın kıalkāna aldı. Bir ol bir ol atışdılar. Rüstemile rüyintenleyin 2) hoş dutuşdılar. Rāvī kavlince güneş kıubbe-i felege dikilince Dilşād Bānūyla Süheyl bir ‘acāyib 3) oķ cengini kıldılar kim bisāt-ı cehān besat olalı besāt-ı zem̃inde ancılayın oķ 4) cengi olduğı yoğdı. Şöyle kim ellerinde kıalkānları oķ peykānından ğalbur mişāl 5) delik delik oldu. Āhirü’l- emr Süheyl-i Sürh̃i bir oķıla urdı. Dilşāduñ kıalkānı kıabzasın 6) eline mihladı. Dilşād dağı Süheyl bir oķıla urdı. Ayağın rikābına mihladı. Ol 7) iki dilāver birbirine zaķm urıcaķ iki cānibden ğiriṽ kıpđı. Andan tir 8) keşānlar birbirin iki kıoldan k̃iş ve kıurbān aķup at sürdiler. İskender leşkerinden 9) dağı at sürdiler. İki tarafından oķ cengine durdılar. Tā giceye dek oķ cengin 10) itdiler. Gice irişdi. İki cānibden tabl-ı asāyiş uruldu. Türkle şāh leşkeri 11) birbirinden seķilüp sancaķlu sancağına döndi.

Mihrāc Hān kızı Dilşāda karşı gelüp 12) du‘a kı lup saç u saçdı. Aldı çaduruna döndi. Süheyl-i Sürhî dağı İskender şāh 13) katına geldi. Şāh-ı cihān Süheyle āferin taḥsīn okudu. At ve ṭon iklim ḳal‘a 14) bağısladı. Andan şāh-ı cihān ḥükm itdi. Kūh-ı Türkānuñ Türk ḳonup oturduğu 15) ṭarafı kirdepiç alup altı yedi kat leşker ḳondu. Ḥayma ve ḥargāhlar uruldu. Eyvān 16) seyvān ḳuruldu. Server ve selāṭīnlar dirildi. Şāh-ı cihān ḳatında divān durdu. 17) Andan Sālār-ı Rūm buyurdu: Serseng-i Merendīnūñ ḳarındaşı Sebük-pāyuñ Şebgīr-i Selāmīsinūñ

57b 1) ölüsün getürdiler. Çadurlu çadurına getürdiler. Ol serverleriçün yas ve mātem dutdılar. 2) Nekim erkān-ı ‘aza idi itdiler. Andan anlaruñçün tabut düzdürdiler. Cisimlerin pāk pākize 3) kı lup yudılar. Ḳara atlas kefen şarup tabuta ḳoydılar. Pes buğur şāh-ı cihān cümle selā 4) ṭīnler vezīrlerle ol üç serverūñ üzerine geldiler. Erkānile getürüp şāhile selāṭīnler 5) ile ol üç serverūñ önince piyāde olup yöridiler. Dağı anlaruñ üzerine Dāvud 6) peygamber mezhebince namāz kı lup du‘a okudılar. Andan āḥir menzile getürdiler. Rāvī ḳavlince 7) ‘Irāḳī ol üç serveri eliyle ṭoprağa ḳodı **Naẓm**

8) Dünyenūñ budur ser-encāmı i cān

Biñ yaşarsa dağı ölür bī-gümān

9) Bir niçe gün ‘izz u nāzile olur

‘Āḳıbet rencile ‘acizile olur

10) Bunca tertīble beslenmiş tenin

Ṭoprağa şalıp şoyarlar hep ṭonın

11) Rencile cem‘ itdügünü ḳor gider

Bir yaḳasuz gönlekile seyr ider

12) Kendünūñ şanuriken milk-i cihān

Milk ḳalur kendüsi olur nihān

13) Milke benümdür diyenler kim gelür

Şöyle bil kim gidecegüz yañılır

14) Milk añundur kim aña yoḳdur zevāl

Bu ḳamu gelüp gidenlerdür ḥayāl

15) anı Őeddād ibn-i ād iy Őehriyār

Milke benüm diridi Şöyle ki var

16) Şöyle gitdi kim niŐānı almadı

Şanasın bu milke ol hiç gelmedi

17) anı Daħħāk ve Ferīdun Cem anı

anı Sām u Sencer u Rüstem anı

58a

1) anı Hermān Ehremān u ahramān

anı HūŐeng anı emŐīd-i cihān

2) Kimisi biñ yaşadı kim biñ yedi

Āıbet amusını bu yir yedi

3) Yā anı Nemrūd ile Fir avn daħı

Da vi iderken n'oldı gitdi iy aħı

4) Ciddile milke benüm dirleridi

Ni meti benüm diyüp yirleridi

5) Anı bilmezlerdi milkūn ıssı var

ādir ü ayyum adīr u Kirdigār

6) Milk anuñdur kim yaratdı ālemi

Hük m anuñdur kim düretti ādemi

7) Milkiñe hadur taşarruf eyleyen

Kāfir ola daħı dürlü Őöyleyen

8) Nesneye benüm demekden key Őaın

Cümle nesne Tengrinüñdür bil yaın

9) **NeŐr** Rāvī eydür: açan kim ol serverleri topraға kim odılar. Sīnlerini 10) hoŐ mermer ile düzdiler. Heceleri taŐında tārīhlerini yazdılar. Bu vilāyete niün 11) gelüp ne sebeble gitdüğün tārīhinde beyān itdiler. Andan ol serverlerüñ 12) sūñülerini iki Őıyup sinlerünüñ baŐında ayağında dikdiler. Resm ve serverān 13) itdiler ve daħı selāınlar durup bārgāhına gitdiler. Rāvī eydür: Őāh-ı Zū'l-arneyn 14) bārgāhına gelüp oturduğı dem eydür: İy serverler bu saı kesük burya 15) gizigün meydān iinde ne aceb iŐler

kıldı didi. Sālār-ı Rūm böyle diyicek 16) Kaytās-ı Yunānī eydür: Yā Zü'l-ıkarneyn cihān mişesitānın şîr-i ner kaplan-ı hüner- 17) perverlerden hālimi şanursın cihān sarayınıñ her gūşesinde hezār hezār

58b 1) dilîrler vardır kim zamanlarında Rüstemlere yol keserler. Erlikle Nerimānlar başarlar. 2) Yā Zü'l-ıkarneyn bunuñ gibi şahib-şecā'at erlikler, kızlar Türkde Oğuzda kayğan 3) olur didi. Qışşa dırāz kılmayalum. Bu tarafda şah-ı Zü'l-ıkarneyn Dilşād fikrinde 4) ol tarafından dañı Mihrāc Hān birle kızını Dilşād dañı bārgāhlarında 'ıyşa 5) oturdılar. Rāvī kavlince yine Dilşāduñ putın qarşısına getürdiler. Gāh gāh 6) Dilşād Mihrācla durup ol puta secde kılıp yine oturup 'ıyş iderlerdi. Andan 7) Dilşād ol günün fırsatına girre olup atası Mihrāc Hāna eydür: Yā ata bu 8) günkileyin putum baña yarın dañı 'avn u 'ināyet iderse göresin kim İskender 9) le çerisine ne direm didi. Bunlar dañı bunda 'ıyşa meşgūl olup Türkilere şah-ı 10) Zü'l-ıkarneyn birbirine qarşu qaravul koyub yatdılar. Yarındaşı yine 'ale'ş-şabañ kim oldı. 11) Cihān nur-ı Yezdān ile doldı. İki cānibden yine Türkilere şah-ı Rūm hüküm kıldı. 12) Leşkerleri süvār oldı. Şah-ı Zü'l-ıkarneyn on beş kez yüz biñ erile küh-ı Türkānıñ 13) etegin alup Türkün şahradan tarafın dutup durdı. Türkler dañı yine arğaların ol 14) şa'p tağa virüp at üzeri alup düşmene qarşu yüz biñ ikişer kış kurbanlu 15) ağır yarağıla şaf dutup alaylar bağlayup durdılar. Andan yine Mihrāc Hān kızını Dilşād 16) Bānū on iki pāre ceng āletin üzerine ārāyide kıldı. Qalkān döşine şaldı. 17) Quş siñiri Qavs-i Quzah yayını eline aldı. Dañı putunuñ katına geldi. Yüzünü yere

59a 1) urup putunuñ önünde secde kıldı. Yine eydür: İy ma'budum dünyā ve āhir(et) maqşūdum 2) saña şıgınuş meydāna girürem. Sen bekle beni didi. Dañı ol bed-añter yüz yere urdı 3) ve tırdı. Pes buğur yine rāvī kavlince şeytan la'ın gelüp ol putuñ içine 4) girdi. Put içinden sūz-ı hazīn birle eydür: İy Dilşād biz seni düşmen üzre 5) gālip kılmışuz. Tek sen ölümden qorqma. Düşmene kılıç ur. Tā kim düşmen çerisin 6) dağıdasın. Cihān içinde bir ad idesin didi. Dilşād put içinden yine ol haberi 7) işidicek şād u hürrem oldı. Yerinden durup bir ahen-püş gergedana süvār olup 8) sancağınıñ dibine geldi. Durdı. Evvel düşmen leşkerine nazar urdı. Gördi kim 9) dağlar gibi demirden qarşısına burç ve bedenler bağlanmış ya'ni şaflar alaylar durmuş. 10) Ejderha-peyker

‘alemler baş kaldurup kıyruk şalmış. Tabl u duhuller ceng-i harbî sâzını 11) bünyâd urmuş. Surna ve nefirler yer yerin ecel ırın ırlamış. Bir gün olmuş kim hiç 12) gözler görmüş degül. Dilşâd Bânû ol ‘azametlü leşkeri göricek gönlinde 13) kendü kendüye eydür: Eger bu ceş-i girân benüm olaydı yedi iklimi muşahhar kılordum. 14) Cihân Süleyman gibi kabzuma alurdum didi. Andan Dilşâd bu kez kendü çerisine 15) nazâr kıldı. Gördi kim yüz biñ yek atlu Türkistân dilâverleri cân u baş 16) ortaya koyup gayretile ol deryâleyin düşmen çerisine karşı durmuşlar. El tîre 17) kemâne urmuşlar. Pes buğur Dilşâd leşkeri bu hamiyetde göricek kendü dağı kondı,

59b 1) yörüdi alay be-alay. Ol yüz biñ erden yigirmi dört biñ tîr-endâz kadir-endâz 2) dilâver seçdi. Ol yigirmi dört eri iki bölük kırup on ikişer biñ iki 3) şer yerde turgurdu ve dağı ne dir? Eydür: İy dilâverler uş ben meydâna girürem 4) düşmen serverleriyle ceng kıloram. Kaçan kim düşmen baña gâlip ola siz kafamı 5) bekleñ. Beni düşmene yedürmeñ didi. Dağı Dilşâd kiş u kurban kaçup gergedanını 6) yine meydâna sürdi. Cevlân gösterdi. Andan rahşınıñ ‘inânın çeküp meydân 7) ortasında durup bir âvâz-bülend çağırdı kim kanı ol dün benimle ceng kılan 8) ben kimdügüm bilen gelsün. Yine ceng ve cevlan kılalum didi. Râvî kavline 9) Süheyl-i Sürhî Dilşâddan ol serzenişi işidicek sâz ve seleb üzerinde berkidüb 10) rahşını meydâna sürdi. Cevlân kırup gelen Dilşâda muqâbil durdı. Râvî 11) eydür: Süheyl-i Sürhî rahşını meydana süricek şah-ı cihân ‘Âşım-ı ‘Irakânî yedi 12) biñ erile yarağıla Süheyl-i Sürhîye kafadar durdı. Yedi biñ erile Hüşşâm-ı Cebeli 13) bir kola kafadar durdı. İki taraftan Süheyl gözleşüp durdılar. Göz kulağ 14) ol iki dilâver urdılar. Pes buğur Dilşâdile Süheyl yine cenge durdılar. Nete 15) kiş u kurban için tîr u kemân ele alup atışdılar. Kışsa dırâz kılmayalum. Ol 16) iki mübâriz bir nücüm sa‘ at bir ceng kıldılar kim iki cânibden duran 17) server selâtinler âferin itdiler. Râvî eydür: Dilşâd Bânû gördi kim Süheyl-i Sürhî

60a 1) kendüye oğ ırgüremez. Rast kalçana olur. Pes buğur ol buraya gir. Süheyl-i Sürhî 2) nün altında atına atdı. Kolañ kese urdı. At çağradı. Süheyl arkasından atdı. 3) Süheyl-i Sürhî yere düşdi. Tez durunca Dilşâd Süheyl bir oğıla yine atdı. Raninde urdı 4) ya‘ ni Süheylün kurbânını uyluğuna mıhladı. Süheyl dizinün üzerine çökdi. Yine 5) tarvanup durunca Dilşâd Elmas kılıç yalıncağ kırup rahşını Süheyl üstüne sürdi. 6) Ya‘ ni kim anı

kılıç birle helāk kılageldük. İmdi ez-în cānib ‘Āşım-ı ‘Irākānī 7) Hüşşām-ı Cebelī yedişer biñ erile Süheylüñ kim kafasın gözlerlerdi. Süheylī ol 8) halde göricek iki tarafdan ğıriv kılıp elmas kıılıçlar yalıncaķ idüp Süheyl-i Sürhī 9) üzre at sürdiler. Gitdiler. Ol tarafdan daħı yigirmi dört biñ ikişer kiş qurbanlu 10) Türk dilāverler kim Mihrāc Hān kıızı Dilşāduñ kim kafasın gözleyüp dururlardı. 11) İskender çalışın göricek anlar daħı iki tarafdan ğıriv kılıp kiş u qurban 12) kaçup tır u kemān ele alup gelen çalışı qarşulayu at sürdiler. Ol geldi 13) bu vardı. Velī rāvī kavlince şöyledür kim Dilşād Süheylī rāninde oķıla urup 14) düşüricek yine Süheyl ğayret kılıp durdı. El kılıca urdı. Yalıncaķ kılıca Dilşād 15) Bānūnuñ yalın kıılıç elinde Süheylüñ üzerine urdı. Elmas kıılıç Süheyle havāle kıldı. 16) Süheyl daħı kalkanı el irgürmedi. Elinde yalın kıılıcını Dilşād kıılıcına qarşu 17) dutdı. Dilşād şöyle çaldı kim evvel Süheylüñ elinde kıılıcını kesdi. Andan kafaya geçdi.

60b 1) Rāvī kavlince Süheyl-i Sürhīniñ kıılıç başına irdi. Depesinde dört parmaķ zaħm urdı. 2) Dilşād kıılıcın Süheylüñ serinden alınca İskender Şāh çalışından seher yilinleyin ‘Āşım-ı 3) ‘Irākānī erdi. Dilşād ‘Āşımı gördi. Nete şöyle kim yigirmi yedi eriş bir dilāver 4) pehlivan pūlād-pūş olup bir gürz-i girān eline alup irdi. Revān Dilşād daħı 5) bir çin-i pūlād kalkan hamāilinden eline aldı. İki kabza birle rast dürüst 6) dutdı. ‘Āşım-ı ‘Irākānī daħı rikāb-ber-rikāb Dilşāda yetdi. Elindeki gürz-i 7) girānı Dilşāda havāle kıldı. Dilşād daħı kalkan muķābil getürdi. Velī 8) ‘Āşım şöyle darb urdı kim Dilşāduñ kalkanı kolu üzre iki kat oldu. 9) Qolları büküldi. Kalkan kafasına urdı. Dilşād cüst u çāpük kafasın kalkan 10) altından kaçurdı. Gürz darbu Dilşāduñ kalkanı yağrımına yaturdı. Ol dilārāmı 11) ol dilāver darbu çomaķ birle raħşınuñ boynı üzre yaturdı. Ammā Dilşād ‘Āşımdam 12) bir darb yedi kim nefes sinesinde bağlandı. Baş gümledi, kulaķları ötdi. Yedi 13) nefes ‘aķlı Dilşāduñ başından gitdi. Sekizinci nefes yine ‘aķl dimāğında kuvvet 14) dutdı. Kendüyi dirdi. At boynından durdı. Şağ ve şol nazar urdı. Kendüye 15) darb uranı gördi. Yine ‘Āşım-ı ‘Irākānī nite gördi kim ol şāhsüvār server başı 16) üzre gürzünü çevürüp cevlan urur. Velī iki tarafdan leşker ğıriv kılır. 17) Ol ğıriv Dilşāda katı geldi. Kaķıdı. Ğayret kıldı. Andan Dilşād Bānū ol ğayret

61a 1) kaçınıcıla el şundı. Tarafından gürzin eline aldı. Süre. ‘Āşım-ı ‘Irākāniye irdi. 2) Gürz havāle kıldı. ‘Āşım kalkan muķābil getürdi. Dilşāduñ gürzinüñ darbu redd 3) kıldı.

Velî ‘Āşım bildi kim Dilşâddan nice  arb yedi. Kışsa dır z kılmayalum. ‘Āşım 4) birle Dilş d dutışdılar. Andan iki  arafdan dağı iki çalışın birbirine irişdiler, 5) karışdılar. Ceng cid l kılışdılar. T rkist n çalışı oğıle İskender çalışı kılıçla g rle 6) bir n c m sa‘at ceng kıldılar. Birbirini şıyup řađ ve řol  odular, sürdiler. Birbirinden çok kiři 7)  ırdılar. ‘Ākıbet Türk  alışı İskender çalışın şıyup İskender  zerine sürdiler. ř h-ı 8) cih n anı göricek buyurdu: Merm d-i H beři, Ma r f-ı H beři on biň erile şınup 9) dönen çalışı karşuladılar. Suvra irdiler. T rk n ol yigirmi dört biň  alış erin 10) şıdılar. Giri dönderdiler.  ova  ova Mihr c H n  zerine ilettiler. Türkler anı göricek 11) altı biň er dağı girdiler. Niye İskender  erisin döndürüp t  İskender  zerine irince 12) sürdiler? Andan Mahy r-ı Zeng , şerş r-ı Zeng , şeml k-ı Zeng , şeyy t-ı 13) Zeng , Zengül-i Zeng  girdiler. Yine Türki şıyup tađ etegine dek sürdiler. Kışsa 14) dır z kılmayalum. Altmış biň er Türk  ldi. Altmış biň İskender çalışı öldi.  ara 15) ağşama dek ceng kıldılar. İskender  alışı Türki kim  ova? Tađ etegine aldurdı. Türk 16) tađa atlanur. Vel  řarp yerdi. İskender  erisiniň atı işlemey p gene giri dutardı. 17) N  ar  a an kim ağşam irişdi. İki c nibden  abl-ı as yiş uruldu.

61b 1) İki leşker birbirinden ayrılıp giri döndiler. T rk  b rg hına İskender ş h çadırına 2)  ondılar. İki  arafdan  ırılanların ceng yirinden getirüp defn ittiler. Zağmluların bağladılar. 3) İki düşmen birbirine karşu  aravul  oyup  r m kıldılar. Vel  r v  kavlince ş h-ı cih n 4) Süheyl-i S r i zağmlu olduğuna g yet melül düşdi. Ol mel letile  alvet- anesinde 5) tenh  oturdı. Yemedi, içmedi. Mel letden g zin açmadı. şöyle bi-d r oturdı. 6) R v  eydür: ş h-ı cih n ol  alile otururken şeyt n-ı racim ol araya irdi. 7) İskender ş hi şöyle melül gördi. Andan ol racim kendü kendüye eydür **Nazm**

8) Va td r k’İskendere iğv  virem

 ileyile t  bunuň yolın uram

9) Zira şimdi bu melül olmuşdurur

İçi taşi fikrle dolmuş durur

10) Endişel  kişiye şöyle ki var

Yoldan ırmağ çatı  s ndur i y r

- 11) Fursatıdur uyayum azdurayum
Heb düzilmiş işini bozdurayum
- 12) Böyle diyüp ol la'î'n dişin biler
Gâh gâh gör gözinüñ yaşın siler
- 13) Anı bilmez ol racîm ki Kirdgâr
Sakladuğı kişi şöyle ki var
- 14) Biñ racîm uyarıse azduramaz
Karşusına bir nefes hiç duramaz
- 15) Şol kişiyi azdurnbilür racîm
Ki ola nefsi aña gâlip iy nedîm
- 16) Nefse uyan iblîse dağı uyar
Kendü eliyle kendüyi oda koyar
- 17) Nefs key ser-mâyedür iblise bil
Âdemi azdurmağa her ay ve yıl

62a

- 1) Ger dilerseñ saña iblîs iy ağa
Yol bulmaya seni azdurmağa
- 2) Nefsüne uyma karındaş key şakın
Tâ racîmden sen seni kırtarasın
- 3) Kırtarursañ toğru yolca gidesin
Sen seni ehl-i na'îmden idesin

Nesr 4) Rāvî eydür: Şeytân-ı racîm İskender şâha iğvâ virmek kaşdını kim kıldı. 5) Şâh halvetinden gin yere vardı. Ne dir? Eydür: İskendere ne şüretde varmaga beni bilmeye 6) didi. Bu fikirle şeytân-ı la'î'n bir zamân şöyle durdı. Fikrini şuña irgürdi. 7) Eydür: İskendere Hızır şüretinde varayın didi. Dağı ol la'î'n kendüyi Hızır şüretinde 8) kıllup sürdi. Şâh-ı cihâmiñ halvet çadırına geldi. Revân serv(er) katına girdi. Şâh-ı 9) Rûm dağı racîmi gördi. Nete gördi kim bir 'Arab hoş libâslar giymiş. Başına ak 'imâme 10) şarınmış serv(er) katına girdi. Şâh-ı Zü'l-ıkarneyn şeytânı 'Arab şeklinde göricek Hızır 11) peygamberi şandı. Revân yerinden uru durdı. Ğayret kıllup racîmi merhabâladı. Racîm dağı

12) ‘izzetle selām virüp şāhuñ karşıısına oturdı. Şāh-ı cihān dağı huzurla 13) Hızır diyü racīme karşı oturdı. Andan racīm fitne dilinden şāha eydür: Yā Zü’l-karneyn 14) mübārek haṭruñ niçün perişāndur didi. Andan Sālār-ı Rūm eydür: Yā Hızır melāletüm 15) şöyledür kim Mihrāc Hānıñ kıızı ol saçı kesük üç server pehlivānum depeledi. 16) Uş Süheyl-i Surhī gibi serveri zaḥmlu kıldı. Henüz anı ele getüremezüz, bilmezüz. 17) Nidelüm didi. Şāh-ı Rūm böyle deyicek andan şeytān-ı racīm eydür: Yā Zü’l-karneyn

62b 1) Mihrāc Hān kıızı Dilşād Bānūnuñ gālipliğı sizüñ üzerinüze niçündür, bilür misin didi. 2) Şāh-ı cihān eydür: Yok. Şeytan eydür: Dilşāduñ gālipliğı budur kim yā Zü’l-karneyn 3) şimdi Dilşāduñ bir ‘aceb putı vardır. Ol putunu ma‘bud edinübdür aña ṭapar. Ol put dağı 4) aña yardım kıılır. Anıñçün Dilşād üzerünüze gālip olur. Eger sen dağı Dilşād üzre 5) gālib olmak dilerseñ Dilşād putundan yeg put düzdür. Anı ma‘bud idin. Aña ṭap. 6) Tā kim senüñ dağı putuñ saña yardım kııla. Düşmenüñ üzerine gālip olasın didi. Racīm 7) böyle diyicek şāh-ı Zü’l-karneyn gāzaba geldi. Ol gāzabla döndi. Racimi Hızır 8) şanup eydür: Yā Hızır hiç sen baña puta ṭap didüğüñ yoğdı. Şimdi puta ṭap 9) dirsın. Bu ne ‘aceb ḥaldür? Bunı baña bildürivir didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek Yine 10) şeytān-ı racīm eydür: Yā Zü’l-karneyn şimdiye dek oğlanidüñ. ‘Ömr u devletile ne civāndüñ 11) devletüñ seylī yoğuşa karşı yörürdi. Her kankı naṭ‘a key‘atin itseñ umadur didi. 12) Puta ihtiyācuñ yoğdı? Şimdiki ḥalde ulaldüñ. Zemīn şahnına dersü bisā 13) tuñ şaldüñ. Memleketi ḥükümetile kabzına alduñ. Şimdi saña bir put gerekdür kim bu ağır 14) devletiñi seniñle bile becere. Saña yardım kııla. Nitekim senden öñdin gelen pādīşāhlaruñ 15) altundan gümüşden putları vardı. Ol putlarına ṭaparlardı. Putları dağı anlara 16) yardım kıılurdı. Pes imdi saña dağı vācib oldı kim la‘l u cevāhirden bir put 17) düzdüresin kim hiç kimsenüñ ancılayın putı olmaya. Anı sen dağı ma‘bud idinesin.

63a 1) Aña ṭapasın tā kim ol dağı size yardım kııla didi. Şāh-ı cihān racīmden bu 2) sözi işidicek içi ṭaşı gāzabla doldı. Velī gāzabın aşkāre kılıp hay u huy 3) itmedi. Bir zamān fikre varup şöyle durdı. Racīmüñ sözini döñdi ve ölçdi. 4) Fikr eliyle anı aḳle urdı. ‘Aḳl göziyle baḳdı gördi kim Hızır şūretinde racīm 5) şöylediği söz hiç ‘aḳla yakın söz degül. Nete şöyle kim Hāḳḳı koyup bir cansuz müsevvā 6) nesneye ṭapmaḳ söz degül. Pes buğur şāh-ı cihān kendü kendüye eydür: Bu Hızır degüldür 7) baña puta ṭap diyen şeytān-ı

racîmdür. Hızır şüretine girüp baña gelüpdür kim 8) igvâ vire didi. Andan Sâlâr-ı Rûm döndi. Racîme eydür: İy bed-ahter sen Hızır degül 9) sin, şeytân-ı la'însin. Hızır şüretine girüp geldüñ. Kim baña igvâ viresin. 10) Hâşâ Hızır peygamberden kim baña puța tap diye didi. Şâh-ı cihân böyle diyicek 11) döndi. Racîm dağı İskendere kaçır gibi oldi. Eydür: Yâ Zü'l-karneyn fi'lüñ 12) şöyle azdı kim ben Hızır zinde-i şeytân zan idersin. Buncılayın gümânı ço. 13) Her ne kim dirsem anı kıl yoğsa devletden tiz düşersin didi. Kışsa dırâz 14) kılmayalum. Bir şeytan söyledi bir İskender cihân söyledi. Şöyle kim azğaşdılar. 15) Sâlâr-ı Rûm kaçıdı. El kılıca urdı. Ayağ üzre durdı. Kışsa kıldı kim 16) racîmi kılıclaya. Racîm durduğı yerden yine nâ-bedîd oldi. Şâh-ı Yunan anı göricek 17) şâd oldi. Buğur kendü kendüye eydür: Gör la'îni kim baña Hızır şüretinde girüp geldi.

63b 1) Ya'ni kim kendüyi bilmeyem didi. Söz uzatmayalum. Şâh-ı Rûm dağı racîm gidicek yatdı. 2) Yine 'ale's-sabağ yitdi. İki cânibden iki leşker uyandı. At kecimleyüp er cebelendi. Bir taraftan 3) Mihrâc Han, Dilşâd Bânü, Yağmâ-yı Türk, Tağlâ-yı Türk bindi. Bir taraftan şâh-ı Rum bindi. 4) Çadurdan çıkup saflar alaylar bağlandı. İki düşmen bir birine karşı durdı. Çavuşlar 5) at sürüp çeriye yaşadı. Sancağlar çözülp yer yerin tabl ve nağaralar uruldu. Şurna 6) ve nefirler uruldu. Ceng-i harbiler âvâzesi bir birine qarıldı. Bakır düdükler tuş 7) tuşa ecel ırın ırılaşdı. Şöyle kim işidenler bilüsi şaşdı. Pes buğur iki 8) taraftan mübârizler kış u kurbân ağzın açdı. Tâ kim yürüyüp ceng itdiler. Râvî 9) kavlince anı gördiler ki Haveristân tarafından toz belürdi. İki leşker ol tozı 10) gördiler. Gözleşdiler anca kim toz varduğunca ulaldı ve kabardı. Havayla fenâ arasın 11) kapladı. İskender-i Zü'l-karneyn ne toz ola diyü selâtinler ile söyleşürken anı 12) gördiler. Kim bir nice atlu segirdimle Mihrâc Han ordusına geldiler. Gelicek Türk içinde 13) 'acâyib şâdlık beşâret oldi. Buğur şâh-ı Zü'l-karneyn selâtinler bildiler kim gelen 14) toz çeridür. Türke yardıma gelür. Pes buğur gözleşip durdılar. Ol taraftan dağı 15) Mihrâc eydür: İy ciger güşem Dilşâd sen düşmene muqâbil duruban bir nice beglerle gelen 16) kayınatam Hüsrev-zemîne, qarındaşum Turhana karşı varayın didi. Dilşâd durdı. 17) Mihrâc Han birkaç Türkistân begleriyle Hüsrev-zemîne karşı gitdi, birbirine yitdi.

64a 1) Buluşdılar, görüşdiler, şoruşdılar. Râvî kavlince Hüsrev-zemîn Mihrâc Hana hâlüñ 2) hikâyetüñ nedür diyüp şorıcağ Mihrâc elin yüzüne tutdı, ağladı. Andan Hüsrev Zemîn

3) eydür: İy server-i Türkistān niçün ağlarsın didi. Andan Mihrāc Hān 4) eydür: İy şāh-ı Havar nice ağlamayam ki **Nazm**

5) Bir belürsüz kimse geldi añsızın

İlümüze girdi bizüm iy güzīn

6) Ğāfilin başdı benüm leşkerümi

Harca sürdi işe yarar erümi

7) Şındı nāmusum şişesi şehriyār

Yile virdi yüz şuyı şöyle ki var

8) Ğayret odı yaqd' içümü taşımı

Çaçdığumiçün aluban başımı

9) 'Ar degül mi baña bir dünki kişi

Ki itdi işbu resme yoğ işi

10) Qanı leşker qanı hazine qanı mal

Cümlesini itdi düşmen pāy-māl

11) Key ölümdür baña bu bilürsem

Key uzak endişedür kılrısam

12) Nidelüm ne kılalum şöyle ki var

İşimüz uş şuña irdi şehriyār

13) Böyle diyüp hāmūş oldu ol zamān

Qayın atası önünde ol Mihrāc Hān

Nesr 14) Rāvī eydür: Mihrāc Hān qayın atası Hüsrev-zemīne bu sözi söyleyicek 15)

Hüsrevüñ Mihrāca içi yandı, esirgedi. Ğayret yaşıyla gözleri doldı. Andan 16) tesella-yı

haıırıçün döndi. Hüsrev Mihrāc Hāna eydür: İy server-i Türkistān **Nazm**

17) Bu iş olmamağ gerekdi oldu çün

İşbu Ğayret bağrumuzı kıldı hūn

64b

1) Hiç qayırma çünki ben geldüm i şāh

Düşmenüñi kılayın dersü tebāh

2) Hāşmuña bir dād istād ideyin

İp taqayın boynıña ben yideyin

3) Bir iş ideyin urūmilere kim

Ṭaña qala halk-ı ‘ālem iy hakīm

4) Ne kişidür aña dene i‘tibār

Gözle anı nice iderem tārūmār

5) Dutuban anı vireyin elüñe

Gelüben girdügiçün ilüñe

6) Bir işine biñ iş idelüm aña

Her ne kim itdiyise ol er saña

7) İtdügi yanına anuñ qalmaya

Anı işiden bu ile gelmeye

8) Böyle laf urdı şāh-ı Hüsrev-zemīn

Ol zaman Mihrāc Hana iy emīn

9) Neşr Rāvī eydür: Hüsrev-zemīn Mihrāc Hana bu tesellā sözin kim söyledi. 10) Mihrāc

Hanı biraz hoş dil eyledi. Andan Mihrāc Han Hüsrev-zemīni alup leşkerine 11) geldi.

Yağın iricek bu taraftan şāh-ı Zü’l-ıkarneyn dağı server ve selāṭīnlerle 12) anı gördiler

kim ol gelen toza yel dokunup hevāya ağdı. Toz içinden bir ‘acāyib 13) leşker görindi

kim gözler görmüş degil. Nete şöyle kim iki yüz altmış biñ 14) güzide er yüz kırk alay

bağlamış. Yüz kırk altun başlu ‘ālem sancağ getirülmüş. Cebe 15) cevşene gün dokunmuş.

Şu‘lelenmiş ahu ışık şu‘lesini ferseng-be-ferseng yol gitmiş. 16) At Süheyli, er girivi

zemīn ve zamānı dutmuş. At toynāğından yer inlemiş. Ol inildüden 17) felekler gümlemiş

gelür. Şāh-ı cihān selāṭīn ve serverleriyle ol ceş-i girānı göricek yañaşdılar.

65a 1) Andan şāh-ı cihān Qaytmaz Türke eydür: İy Türkistānī bu gelen leşker ne vilāyet

çeri 2) sidür? Şāhı kimdür bilür misin didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek Qaytmaz Türk

eydür: Yā Zü’ 3) l-ıkarneyn Mihrāc Hanuñ qarındaşı Ṭurhan Şıncağ Haveristāna

gitdiydi. Hüsrev 4) Zemīn Mihrāc Hanıñ Ṭurhanıñ qayın atasıdır. Sizüñ haberüñüz alup

uşda Haver 5) şāhı çerisiyle geldi. Oldur didi. Qaytmaz Türk böyle diyicek şāhile

selāṭīnler 6) bildiler kim gelen leşker Hüsrev Zeminüñdür ve bu taraftan bular bilicek ol

tarafdan dağı 7) Hüsrev-zemîn geldi. Ol iki yüz altmış biñ erile Mihrâc Hânıñ ol yüz biñ 8) erile üç yüz altmış biñ er olup düşmene karşı durdılar. Andan Hüsrev-zemîn İskender-i 9) Zü'l-karneyn leşkerine nazâr urdı. Gördi kim bir 'acâyib deryâleyin leşker bir müvessa' şahrayı 10) dutmuş durmuş. Kara tağlarlayın puladdan demirden burç ve bedenler gibi saflar alaylar 11) bağlanmış. Sancağ 'alem mişer misâl dikilmiş. At Süheyli, er ğirivinden cihân dolmuş 12) şanasın Süleyman dirilmiş, leşkerile anda gelmiş. Hüsrev-zemîn ol 'azametlü çerisini 13) göricek barmağ ağzına alup baş şalup hayrân olup bir zaman şöyle durdı. Andan 14) döndi. Mihrâc Hana eydür: İy server-i Türk-i Türkistân İskender-i Rûmî ne 'aceb 15) leşker cem' kılmış didi. Hüsrev-zemîn böyle diyicek Mihrâc Hân Hüsrevüñ yüzüne 16) nazâr kıldı. Gördi kim Hüsrev İskender çerisiniñ çoklığından vehme düşdi, şaşdı. 17) Beñzi tağayyür oldu. Ol 'azametlü leşkerden heybet aldı. Mihrâc kayın atasın

65b 1) vehmnâk göricek müdarâyyla eydür: İy şâh-ı Haver İskender-i Rûminiñ çerisi çok 2) lığına bakma kim on kişi ceng idicek bir Türke durmaz didi. Kıssa dırâz kılmayalum. 3) Ol iki deryâleyin ceys-i girân birbirine muķâbil durıcağ yine Mihrâc Hân kıızı 4) Dilşâd Banu sâz u seleb doğunup cebe ve cevşen giyüp ahen-püş olup bir gergedâna 5) süvâr olup sürdi. Atasıyla Hüsrev-zemîn katına geldi. Rađşınüñ üzerinden 6) baş kodı. Andan eydür: İy ata icâzetüñle yine meydâna gireyin, cevlân kılayın, düşmenle 7) ceng ideyin didi. Dilşâd böyle diyicek Hüsrev-zemîn eydür: İy Mihrâc Hân kızuñ 8) Dilşâduñ elinden didüğünleyin erlik gelür mi didi. Andan Mihrâc Hân eydür: 9) İy şâh-ı Haver, kızum Dilşâd Bânü didüğünce biñ erdür. Uş bunca gündür kim 10) bu deryâleyin leşkerle ceng ve âşub kıılır. Nice server pehlivanı ğaraca virür didi. 11) Pes buğur Hüsrev-zemîn yâ Dilşâd Bânü cengi meydana girersin, düşmene karşı varursın, 12) uş benüm yedi mu' teber putum vardır. Bile getürdüm, gel añlara secde kııl, isti' ânet dile. 13) Saña avn u inâniyet ideler. Düşmen üzre seni ğâlip kıılalar didi. Hüsrev-zemîn 14) böyle diyicek andan Dilşâd Bânü eydür: İy şâh-ı Haver benüm dağı mu' teber putum vardır. 15) Andan isti' ânet dilerem. Baña yardım ol ider. Beni düşmen üzre ğâlip ol kıılıpdur. 16) Eger düşmen beni zebün kıılırsa benüm putumuñ yardımını baña irmezse senüñ putlarıña 17) secde kıılam. İsti' âned dileyem didi. Dilşâd böyle diyicek Hüsrev-zemîn dağı tınmadı.

66a 1) Pes buğur Dilşād Bānū hüküm itdi. Yaşavullar ol üç yüz altmış biñ erden 2) otuz biñ atı geçimlü, eri geyümlü güzide er seçdiler. Andan Dilşād ol otuz 3) biñ eri, onar biñ, onar biñ üç bölük itdi. Keñdüye kafadar komağičün ve dağı 4) on biñ eri Hüsrev Zeminüñ ulu oğlu Hağan havariyle sağ kolına kodı. 5) On biñini kiçi oğlu Şehnān birle şol kola kodı. On biñin dağı kendü 6) ‘ammusı Turhan birle kafasında kodı. Pes buğur Dilşād Bānū kiş u kurbān kaçup 7) gürz-i girān eline alup gergedānını meydāna sürdi. Cevlān kılup meydān ortasında 8) gergedān başın çeküp durdı. Be-āvāz-ı bülend İskender leşkerine çağurdu. Ne dir? 9) Qanı ol dünyaya erligile gelenler, serverem diyü da‘vi kılınlar? Gelsinler kim erlik 10) nice olur? Anlara göstereyin didi. Dağı yine ol buraya gir. Kiş kurbān kaçup 11) cevlan kıldı. Dilşād bu vechiyle laf urup da‘vi kılup çağırıcak şāh-ı Zü’ 12) l-karneyn leşkerinden ‘Āşım-ı ‘Arkānī polad-püş olup gürz-i girān eline 13) alup rahşını meydāna sürdi. Cevlān kılup Dilşād Bānūya muqābil durdı. Rāvī 14) eydür: ‘Āşım meydāna giricek şāh-ı cihān hüküm itdi. Ol on beş kez yüz 15) biñ erden otuz üç biñ at yeñi eriñi güzidelediler. Andan ol güzide eri 16) üç bölük kıldılar. Ya‘ni kim ‘Āşım-ı ‘Irakāniye kafa-dar kılalar. Pes buğur bir bölügin 17) Horaşān sultānı Şābur şāhile sağ kola kodılar. Bir bölügin Şemlāk Zengī

66b 1) Şibāt-ı Zengī, Şerşūr-ı Zengī birle şol kola kodılar ve bir bölügin dağı Emyāt-ı Kāhirī 2) Akvās-ı Kāhirī, Serkūt-ı Şakurī mağribiyle ‘Āşımuñ kafasında kodılar. Tā kim ‘Āşım 3) düşmene ālūde düşürse anı haşmına yidürmeyeler. Qışsa dırāz kılmayalum. ‘Āşımla Dilşād 4) muqābil durıcak evvel dilleşdiler. Dille şöyleşürken özneşdiler. Özneşicek Dilşād 5) gürzini başı üzre çevürüp gergedānın ‘Āşım-ı ‘Arkānī üzre sürdi. Seher yelinleyin 6) irdi. Gürzin havāle kıldı. ‘Āşım dağı Dilşād gürzine çini puladdan kalkan 7) muqābil dutdı. Dilşād bir darb-ı gürz ‘Āşıma şöyle urdı kim ‘Āşım şandı kim üzerine 8) kara tağlar yıkıldı. Velī ol server-i ser-girān Dilşāduñ ol gürbüz gürzniñ rast 9) dürüst darbını redd itdi. Şöyle kim bir kılına hağa gelmedi. Rāvī kavlince Dilşād ‘Āşıma 10) gürz urup geçicek ‘Āşım dağı gürz-i girān başı üzre çevürüp rahşını Dilşāda 11) sürdi. Bad-ı şimāl gibi irdi. Gürz havāle kıldı. Dilşād dağı ‘Āşımuñ gürzine kalkan 12) muqābil dutdı. Ammā ‘Āşım-ı ‘Arkānī Dilşād Bānūya bir gürz şöyle urdı kim 13) kalkan kafası üstüne çerh-vār döndi. Atı üzre Dilşādı denk ve dembeste kıldı. 14) Qışsa dırāz

kılmayalum. Bir ‘Āşım, bir Dilşād meydān içinde bir nücūm sa‘at döğüşdiler. 15) ‘Āşım Dilşād birle ceng iderken şağına şolına nazār kıldı. Gördi kim 16) Türk tarafından üç yüz altmış biñ er ve nice begler ve İskender şah tarafından 17) on beş kez yüz biñ er ve nice ser-firāz server cümlesi kendüyle Dilşāda nazār urmuş

67a 1) durur. Andan ‘Āşım-ı ‘İraqānī fikre vardı. Kendü kendüye eydür: Hay hay şimdi 2) bu duran meydāna nazār uran benümçün dimezler mi kim ‘Āşım server sergirān dirülür. 3) Şabağdan berü bir kızla ceng kılar. Aña toğrı bulmaz, baña bu ‘ar degül mi diyüp ‘Āşım-ı 4) ‘İraqānī kaçımak birle rahşını Dilşād Bānū üzre sürdi, irdi. Dilşād kalkanında bir gürz 5) şöyle urdı kim kalkan kafa üzerinde dağıldı. Dilşād cüst ü çapük başını 6) gürz darbindan kaçurdı. Velī gürz yağrınına irdi. Şöyle doğundı kim Dilşādı 7) gergedānın boynı üzre yaturdı. Başı gümledi, gözi qarardı. Dem nefes sine 8) sinde bağlandı. Rāvī kavlince Dilşād Bānūnuñ ağızından burnundan kan geldi. 9) ‘Āşım Dilşāda bu ħali kılıcağ kafasında duranlar gördi. Şağ koldan 10) Hüsrev-zemīnūñ ulu oğlu Hākanı Hāvārī on biñ için cebelü erile Dilşād üzre 11) ġiriv kırup dersü at sürdiler ve şol koldan kiçi oğlu Şahnān on biñ güzide 12) erile kiş u kurbān kaçup Dilşād üstüne at sürdiler ve kafasından ‘ammusı Turhan 13) dağı on biñ erile at sürdiler. Ez-īn cānib İskender-i Tundārī dağı anları gördiler. 14) Şağ koldan Şābur Şah on bir biñ erile ‘Āşım üzre at sürdiler. Şol koldan 15) Şemlāk, Şebbāt, Şerşūr Zengī ġiriv kırup on bir biñ kara zengiyle at sürdiler 16) ve kalbden dağı Emyāt-ı Mışrī, Ekvās-ı Kahirī, Serkūt-ı Mışrī, Sākūr-ı Mağribī on bir 17) biñ erile na‘ralar haykırup at sürdiler. Rāvī ‘Āşım-ı ‘İraqānī ol iki taraftan gelen

67b 1) eri göricek yine Dilşād üzre at sürdi irdi. Dilşādı kemer ve kemerbendi 2) nden dutdı. Zor kırup Dilşādı atından kaçdı. Kendü atınuñ öñine aldı. Kaşd kıldı ki 3) Dilşādı ala, ceng içinden çıka. Rāvī eydür: Bir taraftan Hüsrev-zemīnūñ ulu 4) oğlu Hākan Hāvārī irdi. Bir taraftan kiçi oğlu Şahnān irdi. İki 5) kılıç birle iki yanından ‘Āşım-ı ‘İraqānīye iki zaħm urdılar. Dilşādı bırağdurdılar. 6) ‘Āşım dağı eli kılıca urunca ol iki server ‘Āşımı rahşından yıkdılar. Kaşd kıldılar 7) kim ‘Āşım-ı ‘İraqānīyi depelilyeler. Şāh-ı cihan tarafından dağı Şābūr Hōrāsānīyle Şemlāk 8) Zengī irdi. Şābūr Şah, Hākan-ı Hāvārīye bir gürz şöyle urdı kim atından 9) mu‘allak yıkıldı. Şemlāk-ı Zengī dağı

Şahnān'a bir gürz urdı. Raḥşından ser-nigūn 10) yıkdı. Bu ḥal içinde iki cānibden çalışlar irdiler. Bir birine kılıç koydılar, 11) cenge durdılar. Ammā rāvī kavlince şöyledür kim İskender serverleri at çeküp 12) yine 'Āşımı süvār itdiler ve hem Hüsrev-zemīn oğlanları Hağanı Şehnānı giri 13) ftār idüp el şafalarında bağlu řāh-ı Zü'l-ķarneyn şatına ilettiler. Şāh-ı Rum dağı 14) anları Āihil Pāy-ı 'Irākīye ışmarladı. Geldük imdi Türk çalışıyla řāh-ı 15) Zü'l-ķarneyn çalışı birbirine şarılup cenge durdılar **Nazm**

16) Bir 'acāyip ceng itdiler yine

Birbirini sürdiler döne döne

17) Her dönüşde niceler iy řehriyār

Düşdi atından vardı şöyle ki var

68a

1) İy nice başlar kesilüp leşleri

Oma döndi yuvalandı başları

2) Baş pūšetiyile bezendi ceng yeri

Şanki atından yire indi hep çeri

3) Varduğınca görmedi ceng semā'

Hay ve ḥuydan çarḥa irüşdi fezā'

4) Na' ra üninden niceler denk oldılar

Atlar üzre kıruyup seng oldılar

5) At ayağından zemīnler inledi

Er ğirivinden felekler gümledi

6) Ol gümüldiyile inildüden i cān

Ṭayr u vahşile yacandı ins ü cān

7) Rüstem ve Sohrāb u Şīr ü Erdeşir

Görmemişdi ancılayın dār-ğir

8) Ger göreyd'ol cengi and'Efrāsiyāb

Ķorḥusından olayıdı ber zübāb

Neşr 9) Rāvī eydür: Ol iki düşmen çalışı güneş ķubbe-i felege dikilince çalışdılar. 10)

Ķaçan kim güneş zevāle döndüği dem İskender çalışı Türkistān çalışını şıdılar. Mihrāc

11) H̄an birle H̄üsrev-zemīn üzerine sürdiler. Mihrāc H̄an anı göricek gayret kılup 12) sağından şolından on biñ ikişer kiş u kurbānlu Türk dilāverlerden aldı. Dağı 13) İskender çalışı karşıladı. Turhan Türk dağı kaçā gelürken karındaşı Mihrāc 14) göricek yine otuz biñ erile döndi. Karındaşıyla karşı olup kırk biñ er olup 15) şāh-ı Rūm çalışına doğındılar. Rāvī kavlınce oğıla Türk İskender çerisin döndürdiler. 16) Tā İskender şāh üzerine varınca sürdiler. Şāh-ı Rūm dağı gördiler kim çalış 17) erini Türkler şıyup suvra kara getürdi. Pes buğur şāhuñ sağ kolından

68b 1) Kaytās-ı Yunānī, oğı Kıys-ı Rūmī, Qaysun-ı Kıırımī, Efrūz-ı Kāşī, Tarım-ı Belhī, Kıdār-ı 2) Kırvānī, Erdeşir-i Kirmānī, şol kolundan Hüşşām-ı Cebelī ulu oğı Kaytas, kiçi 3) oğı ‘Ankāş, Şehlās, Şe‘lūs, Etvās bu on dört server on dört biñ er alup 4) at sürüp çalışmalarını şıyup süregelen Türki karşıladılar. Darb ve tıgıla Türki 5) yine girü dönderdiler. Kara süre H̄üsrev-zemīn üzerine iletdiler. Kışsa dırāz kılmayalum. 6) Tā giceye dek Türkūñ çerisiyle sancaqları üstünde ceng kıldılar. Kaş kararınca dö 7) güşdiler. Tā kim birbirini seçmez olıcağ, iki düşmen birbirinden seçilüp sancaqlarına 8) döndiler. Kılıçlar kanın silüp kımına katdılar. Bargāhlu bargāhına döndiler. Bir taraftan 9) İskender şāh selātinleri çadırına kondılar ve bir taraftan dağı H̄üsrev-zemīn 10) Mihrāc H̄an Turhan çadırlarına kondılar. Ammā H̄üsrev-zemīn oğı Hağan Şehnān 11) dutulduğına gāyet dil-teng oldu. Mihrāc, H̄üsrevi perişān göricek eydür: 12) İy şāh-ı H̄aver niçūñ melūlsın didi. Andan H̄üsrev-zemīn eydür: Yā Mihrāc H̄an 13) nice melūl olmayayın ki ‘ömrüm haşılı iki server oğlanlarım vardı. İkisi dağı 14) düşmen eline girdi didi. Dağı H̄üsrev-zemīn rikkat kılup ağladı. Ciger kanı 15) gözlerinden katre katre yüzine indi

Nazm

16) Ki acidur oğul acısı i yār

Kimseye göstermesin Perverdigār

17) Uğrayan kişiye şor sen bu güci

Kim nicesi acidurur bu acı

69a

1) Tiz kocaldan adamı bu acidur

Zīrā içi taşını böyle acidur

2) Nicesi acımasun kişi i cān

Kim oğul cān vaşlısıdur bī-gümān

3) Vaşlı gitse cāndan cāndur acır

Ancalar ol acıdan bükilir sucır

4) Ne kadar oğlan kişi sevmezise

Yüzünü görmeklige ivmezise

5) Ölicecek acımayınca olmaz i yār

‘Ām u hāş böyle durur şöyle ki var

6) **Neşr** Rāvī eydür: Hüsrev-zemīn oğlanları dutulduğma ağlayıcağ Mihrāc eydür: 7) İy

şāh-ı cihān rikkat itme kim bunda ümiz vardır. Nite eger oğlanların cengde düşmediyse

8) diridür. İskender-i Rūmī eline girdiyse oğlanlarını öldürmez ne kadar bize düşmenise.

9) Zīrā biz İskenderün mürüvvetin, varlığını gördük. Nite omuz ‘avratumuz yağılığla eline

girdi. 10) Kimisi ehlimize el şundurmadı. Yine yat yarağıyla hārgāh otağıyla bize

gönderdi. 11) Cümlesi sağ ve esen geldiler didi. Şöyle bil kim señün dağı oğlanlarına

İskender degme 12) kez kıymaz. Meger Hāsuduñ sözüne uya didi. Mihrāc Hān böyle

diyicek Hüsrev 13) Zemīn biraz kendüyi dirdi. Andan güveyisine eydür: İy Mihrāc

oğlanlarımıñ 14) hālın ma‘budlarıma ya‘ni putlarıma şormayınca ne oldukların

bilmeyince göñlüm 15) emīn olmaz. ‘Aqlum uşum yerine gelmez didi. Hüsrev Şāh böyle

diyicek Mihrāc 16) Hān eydür: İy şāh-ı Hāver oğlanların n’oldığın putların kuvveti var

midür kim 17) saña hāber vire didi. Mihrāc Hān böyle diyicek Hüsrev-zemīn eydür: Yā

Mihrāc

69b 1) sen benüm putlarumdan gāfilsin. Uş getürdin söylesünler gör kim neler hāber

virürler didi. 2) Andan Hüsrev-zemīn buyurdu. Durdılar yedi putunu dağı katına getürdiler.

Şöyle karşısına 3) yedisin dağı kodılar. Andan Hüsrev buyurdu. Ol putların üzerlerinden

kara atlas 4) örtüleri vardı, giderdiler. Pes buğur şāh-ı Hāver yerinden uru durdu . Ol putuñ

5) öñine geldi. Bir ulusınıñ öñinde secde kıldı. Yüzünü yere sürdü. Andan yine durdu. 6)

Eydür: İy ma‘budum ve iy dünya āhıret maşudum oğlanlarum düşmen eline girdi. Ölü

midür 7) diri midür? Hāleri nedür? Baña bildürüñ didi. Dağı dizi üzre Hüsrev putlarına

karşu 8) oturdu. Geldük. İmdi rāvī kavlince yine bir şeytān gelüp Hüsrevüñ ulu putunuñ

9) içine girdi. Buğur put içiñden şavt-ı hāzīn birle eydür: İy şāh-ı Haver ceng 10) içinde oğlanlaruñ düşecek anları biz sakladık, öldürmege komadık. Diri dutdılar. 11) İskender katına ilişdiler. Yā Hüsrev anları dutulmağa dağı komazdık. Sebeb şol oldu kim 12) cenge giricek bizden isti‘ānet dileyüp girmediler. Anuñçün giriftār oldılar. Düşmen bendinde 13) kaldılar. Yā Hüsrev bu gice oğlanlarıña çāre kııl. Yoḥsa yarın İskender anları 14) helāk kıılur didi. Rāvī eydür: Hüsrev-zemīn putlardan bu haberi işidicek cānına 15) od düşdi. Andan Hüsrev-zemīn Mihrāç Hana eydür: İy server diñ şebḥūn yarağını 16) kıılūñ. Bu gice düşmene şebḥūn kıılalum. Ya oldur oğlanlarımızı kıırtaravuz 17) ya oldur kim İskender çerisinden biz dağı kimse alavuz. Oğlanlarımızla istibdāl kıılavuz.

70a 1) Ya‘ni değışevüz didi. Hüsrev-zemīn böyle diyicek Mihrāç Han dağı yaşavullara 2) yaşak kııldı. Şebḥūn yarağında oldılar. Tā kim şabaḥ uyqusında düşmene şebḥūn 3) kıılalar. Bunlar bu yarağda ol taraftan dağı şāh-ı Zū‘l-ķarneyn cenginden bargāhına gelicek 4) dīvān kıırdı. Server selāṭīnler dirildi. Ol ‘Āşım-ı ‘Irākānīnūñ zaḥmını şardılar. Andan 5) şāh-ı Rūm Çihil pāyı ‘Irākiye eydür: Yā ‘Irākī yörü ol iki dutsak serverleri 6) getir görelüm. Soralum kimlerdür didi. Şāh-ı cihān böyle emr idicek ‘Irākī dağı 7) vardı. Hüsrev-zemīn oğlanlarını getürdi. Elleri kafalarında bağılu, cigerleri gayret 8) odıyla tağılu şāh-ı Zū‘l-ķarneyn kıırsusına durğırdı. Pes buğur Sālār-ı Rūm 9) Hāķan birle Şehnāna nazar kııldı. Gördi kim şūreṭa laṭīfler, sīrete zārīfler 10) ve hem kıadd ü kıālibde ḥoş merdāne şekiller şāh-ı Rūm ol şehzādeleri bu 11) vechiyle göricek gāyet begendi ve hem duruşlarından cünbüşlerinden 12) anları bildi kim aşilzādelerdür **Nazm**

13. Cünbüşinden her vücūd şöyle ki var

Kimdügi bellüdür iy şehriyār

14. Bilinür aşl olan cünbüşinden

Nitekim her hüner var öz işinden

15. Kışinūñ deprenişi taṇuğıdur

Ne kışi olduğına iy sözi dür

16. Yine bed-aşl olan dağı i cān

Belürür her işinden nitekim kan

17) Nazarları mihekdür iy hıridār

Şāhib-devlet kişinūñ şekli kim var

70b

1) Bakıncaq fark iderler bir nazarda¹⁴

Kimidügin seçerler bir haberde

2) ‘Acep hikmet koyupdur iy selāle

Bu insanun özünde Haq Te‘ālā

3) Eyü yavuz cihān içre ki vardur

Qamusını seçen işbu nazardur

4) Nazardur varlığı her varlığıñ bil

Nazarsuz kişilerden sen hazer kıl

5) Neqr Rāvī eydür: Şāh-ı Zū’l-ḳarneyn ol iki şehzādeleri bilicek bir nazarda 6) kimdür

döndi. ‘Irāḳīye eydür: Yā ‘Irāḳī şor bu iki servere ki ne kişilerdür? Ammā 7)

ḳorḳmasınlar. Toḡru söylesinler kim benüm bunlara yamanlığıñ yoḳdur? Ne ḳadar bunlar

baña 8) düşmansa didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek andan Çihil Pāy-ı ‘Irāḳī Hüsrev Zemīn

oḡlanlarına 9) eydür: İy serverler ne kişilersiz? Ḳorḳmañ, toḡrusın söyleñ didi. ‘Irāḳī

şoricaḳ 10) Haḳan eydür: Haḳaver sultānı Hüsrev-zemīn oḡlanlarıyuz didi. Şāh-ı cihān

haḳandan 11) bu haberi işidecek tiz buyurdu. Haḳanuñ Şahnānıñ ellerinden bendlerin,

boyunlarından 12) kemendlerin giderdiler. İkisine daḡı hil‘at giyürdiler, yedürdiler,

içürdiler. Andan şāh-ı 13) Rūm Çin sultānı Tamḡaç Hana eydür: İy hanzāde al bu

şāhzādeleri buñca 14) bargāhıña var. Yarın bunları yine atalarına gönderelüm, varsunlar.

15) Ögütlesünler, aradan çıksun. Ben Türkile işimi bir yaña kılam ve gerni aradan

çıkmazsa 16) kendözine ziyān oturur didi. Şāh-ı Rum böyle diyicek Tamḡaç Han daḡı

yerinden 17) durup şāh-ı Yunan önünde baş urup Hüsrev-zemīn oḡlanların alup bargāhına

71a) 1) gitdi ne kim İskender didi. Şöyle iş itdi. Geldük. İmdi şāh-ı Rūm daḡı Mermīd-i

2) Hābeşī, Merbū‘-ı Hābeşī, Şettāh-ı Sa‘idi, Mencāl-i ‘Aynül-belāī, Sa‘lanī-i Şindī,

Müselsel-i 3) Sistānī, Sencer-i Sencānīyi bu yedi serveri kırḳ biñ erile düşmene ḳarşu

ḳaravul ḳodı. Daḡı 4) kendüsi bāḳi leşkeriyle ārām kıldı. Rāvī ḳavlince şöyledür kim şāh-ı

¹⁴ Vezni bozuk

Zü'l-karneyn 5) dağı ħalvetinde yatdı. Yatduğı dem uykuya vardı. Uyku içinde bir 'acāyip seyr gördi. 6) Seyrinden belinleyü uyandı. Yine yatdı, yine gördi. Ol düşi belinleyü uyandı. Şāh-ı 7) cihān düşini tekrar göricek Qaytafun adlu ħaş kulunu kığırdı. Eydür: Var Eflāṭūn 8) birle Restetālisı getir didi. Qaytafun dağı gitdi. Vardı iki ħaş vezīri 9) şāh katına getürdi. Eflāṭūn Restetālisı sađ ve şol oturdu. Andan şāh-ı 10) Zü'l-karneyn eydür: Yā vezīrler bir 'acāyip düş gördüm. Belinleyü uyandım. Yine yatdım. 11) Yine gördüm anı ta' bir kıluñ didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek vezīrler dağı eytdiler. Söyle 12) düşüñi görelüm. Aña göre ta' bir kılalum didiler. Şāh-ı cihān eydür: Eydür seyrümde 13) görürem ki bir ata binmişem, bir kaba mu'teber ağaç gölgesinde dururam. Dururken ağaç 14) dibine nazır ururam, görürem ağaç dibinde bī-kıyās toğanlar durur. Andan yukaru ağaç 15) nazır urdum. Görürem ki iki şāhin yavrusı oturur. Şāhin yavrularını göricek 16) kol şaldım ya' ni kim ağacdan ol şāhin yavrularını ürkidem uçuram. Ben 17) kol şalıcağ ol şāhin yavruları kanat açup üzerüme uçdılar. Baña gelürken

71b 1) ağaç dibine düşdiler. Düşdükleri dem ol ağaç dibindeki toğanlar ol iki 2) şāhin yavrusına üşdiler. Yünlerini cümle yoldılar. Qaşd kıldılar kim ol şāhin 3) yavrularını helāk ideler. Ben ellerinden aldım. Yörüdüm. Ol mu'teber ağacuñ bir budāğuna yapuşdım. 4) Ya' ni kim ol şāhin yavrularını yene ol ağac budāğında koyam. Anı gördüm ki 5) ol şāhin yavrularınıñ anası bī-hisāb, bī- kıyās kuşlar uydurmuş. Aldı, geldi. 6) Yavrularını benüm elümde göricek çağrışdılar. Dağı baña hücum kıldılar. Ben dağı ol yavruları 7) kodum. El kılıca urdum. Tā kim ol üzerüme gelen kuşlarla ceng idem. Belinleyü uyanmışam. 8) Yine yatdım yine şol resme gördüm didi. Şāh-ı cihān böyle diyicek Eflāṭūn-ı Ĥakīm 9) eydür: Yā Zü'l-karneyn bu düşi 'ilmimiz irdigince ta' bir kıлмаđ olur. Velī şimdi bu zamanda 10) ta' bir ilminde Mehrān Mu'abbir gibi hünermend vücūd yoktur didi. Pes buğur şāh-ı Rūm buyurdu. 11) Vardılar. Mehrān Mu'abbiri dağı şāh-ı cihān katına getürdiler. Aña dağı düşünü evvel 12) āĥir söylediler. Andan Mehrān Mu'abbir dağı Yusuf peygamberden 'alayhisselām kalmış ta' bīr 13) kitābın eline aldı. Şāhi gördi ki düşi istedi buldı. Şāha ta' birin 14) tevil kıldı. Velī ne didi? Mehrān Mu'abbir eydür: İy cihān ħalkınuñ serveri ol at 15) kim süvār olmuşduñ. Ol at senüñ murāduñdur kim saña hemişe ħāşıldur. Nitekim 16) ol ata süvārduñ. Andan ol mu'teber

âğaç kim gördüñ. Dünya sarayına nisbetdür. Netekim ehl-i hikmet dimişdür. 17) Bir şeceredür işbu dünyâ şehriyâr / Yimişi âdemdür şöyle ki var

72a 1) Neşr Andan yâ İskender-i cihân ol ağac dibinde durduğūñ şoldur kim 2) dünya mülki âli hazretiñe musahhardur ve ol ağacda gördüğüñ iki şâhin 3) yavruları pâdişah-zâdelere nisbetdür. Ta'birde sen ol yavrulara kol şalduğūñ şuña 4) nisbetdür kim evvel senüñ çerüñden ol şâhzâdelere hüçüm ideler. Zîrâ kim ta'birde pâdişâh 5) laruñ çerisi kolu kan(ad)ıdır. Andan yâ Zü'l-karneyn ol şâhiñ yavruları saña hüçüm kıilup 6) ağac dibine düşdükleri ta'birde şuña nisbetdür kim ol şâh-zâdeler dağı 7) saña kaşd ideler. Velî maşşudlarına irmedin düşeler. Yâ Zü'l-karneyn ol şâhin 8) yavruları ağaç dibine düşicek kim ağaç dibindeki toğanlar kim ol şâhin 9) yavrularına üşdiler. Yüñlerini yoldılar. Ol toğanlar senüñ leşkeriñe nisbetdür. 10) Ta'birde yâ İskender ol şeh-zâdeler düşicek senüñ leşkerüñ kaşd kııllar. Anları 11) öldürmege sen kırtarasın, kıomayasın. Nitekim ol şâhin yavruların doğan 12) lardan kırtarduñ ve dağı ol şâhin yavruların elüñe alup ağaç budağına 13) kıomak dileğüñ şuña nisbetdür. Ta'bir kim yine ol şehzâdeleri azâd kıilup koyuveresin. 14) Ve bir dağı yâ Zü'l-karneyn didi kim ol şâhin yavrularınıñ anası çokluk kıuşlarla 15) üzerime gelüp baña kaşd iderler. Didigüñ şöyle bil kim ol şehzâdelerüñ ataları 16) senüñ eyülüğüñi bilmeyüp çokluk çeriyle üzeriñe gele ve sen dağı kıılıç çeküp 17) çeküp hüçüm itdigüñ. Yâ Zü'l-karneyn ta'birde şuña nisbetdür kim anlara cevâp viresin.

72b 1) Ziyân görmeyesin didi: Yâ İskender-i zaman ta'bir kitabında 2) gördüğüñ düşüñ zâhire tevili budur gördüğüñ.

3) Bâkisin Tengri bilür iy şehriyâr

Zîrâ oldur her işe hâkim ki var

4) Âdemüñ 'ilmi hemin şuña irer

Kim baķar 'ilmiyle bir nesne görer

5) Yoħsa ğâyby haķdan artuķ kim bilür

Âdem ancaķ zâhiren tevîl kıılır

6) Tahkîkini ol bilür kim haķdurur

Her iş üzre hâkim-i muţlaķ durur

7) İşbu bilürem diyenler bir işi

Tevil idenler yine her bir düşü

8) Bilüsüzlükdür o bilü şöyle bil

Ol bilüden ihtirâz it havf kı

9) Yoğsa sen de yañulursın işiñi

Te'vil idersin göricek düşüñi

10) Gündüz itdüğüñ işüñdür şehriyâr

Gice düşde gördüğüñ şöyle ki var

11) Bu dükenür söz degüldür siz yaqın

Yine kışşaya gelem biz hemîn

12) Rāvī eydür: Mihrân Mu'abbir İskender şāhuñ düşün bu vechle tevil 13) idicek şāh-ı

cihân Restetâlis-i zamân, Eflâtûn-ı Yunân, Mihrân Mu'abbiri aferinleyüp 14) taşîn

itdiler. Andan şāh-ı Zü'l-ķarneyñ eydür: Yā Eflâtûñ Mihrân Mu'abbir gör 15) düğüñüz

düşü ne 'acep yaqın ta'bir kıldı didi. Şāh-ı cihân böyle diyicek andan 16) Eflâtûn-ı

hakīm eydür: Yā Zü'l-ķarneyñ bir vücud kim 'ilminde kāmil ola. Ol haberüñ 17) yaqının

söyler. Ol şehzādeler diyü tevil kıldığı işde Hüsrev-zemîn oğlanlarıdur kim

73a 1) anlara luğf u kerem kılduñ. Anlara amân virdüñ, eyelük kılduñ kim yine atalarına

göndere 2) sin. Ataları bunlaruñ hālinden haberdâr degül. Üzerine hücum kılmak

kaşdıñdadur 3) kitâb hükmiyle didi. Pes buğur şāh-ı cihân eydür: Yā vezîr yaqın ma'lum

oldı kim 4) Hüsrev-zemîn oğlanlarıçün bize şebhün kılar didi. Vezîrler dağı eytdiler:

Beñzer. 5) Yā Zü'l-ķarneyñ gāfil olmamak gerekdür didiler. Pes buğur Sālâr-ı Rûm ol

dün içinde 6) cümle selâtin serverleri kığırttı. Hâli hikâyeti anlara bildürdi. Andan

selâtîn 7) serverler dağı sırrile cümle çeriye bindirdiler. Andan şāh-ı cihân eydür:

Selâtinlere yörüñ 8) imdi leşkerüñ dört tarafına çıkalum. Dağı duralum. Hayma ve çadır

şöyle ıssuz 9) dursun. Şebhün kılsun. Çadıra tolsun. Yağmaya meşğül olduğı dem

düşmanı bulavuz 10) didi. Andan şāh-ı cihân leşkeri altı bölük kıldı. Bir bölüğün Mışır

şulţānı Başr-ı 11) 'Abbade, Mekke sulţānı Sa'd-ı 'Āmire, Yemen sulţānı Kāssam Şāha

virdi. Eydür 12) Eydür: İy selâtinler yörüñ. Siz leşkerüñ sağ koluna çıkuñ, duruñ didi.

Andan 13) bir bölüğün Zengistāñ sulţānı Şetlāle, Hābeşistan sulţānı İ'tişam Şāha 14)

Gürcistan sultānı Meriçine viridi. Eydür: Siz dağı leşkerüñ şol koluna çıkuñ 15) duruñ didi. Ve bir bölügin dağı Berber sultānı Dilefrüza, Ğoraşān sultānı Şābur 16) Şāha, Diyārbekir sultānı Firdevs Şāha viridi. Eydür: Siz dağı çerinüñ 17) pesine çıkuñ duruñ didi. Ve bir bölügin dağı Hind sultānı Keyd Şāha, Sind sultānı

73b 1) Müjdād Şāha, Çin sultānı Tamgaç Ğana viridi. Eydür siz dağı leşkerüñ şimāline 2) çıkuñ, duruñ didi. Andan bir bölügin dağı rāy-ı a'zam oğlı Erduvan Şāha, Ğürrem 3) Şāha, Sitem Şāha, Berāy-ı 'Ādem oğlı Serpāl Şāha, Keyd-i Hind oğlı Şehrüz 4) Şāha viridi. Eydür: İy şāhzādeler siz dağı leşkerüñ düşmeden tarafına çıkuñ. 5) Dağı bir giñ yeri aluñ, duruñ. Düşmen şebĥün kılıcağ bir taraftan düşmenüñ tağdan 6) yañasın aluñ didi. Ve bir bölügin dağı leşkerüñ Oğuz serveri Suvtī Ğana, Ğıtay 7) sultānı Kākum Şāha, Heftmīn serveri Tujmāra, Merdād şāhı oğlı Cüvān 8)-baĥt şāha viridi. Eydür: Siz dağı leşkerüñ düşmeden tarafına çıkuñ. 9) Giñ yerde duruñ, düşmen şebĥün kılıcağ tağdan yānın aluñ didi. Pes buğur 10) şāh-ı Zü'l-ķarneyn bāķi server ve sergirānlarile çerinüñ bir tarafına çukup durdı. 11) Andan 'Irāķīye eydür: Yā 'Irāķī yörü. Ğaravulda duran serverlere eyt. Düşmen tarafından 12) şebĥün olıcağ. Ceng kılmasunlar. Toğru benüm katıma gelsünler didi. 'Irāķī dağı 13) taban kaçup Ğaravulda duran serverlere geldi. Her ne kim şāh didiyse didi. 14) Yine İskender katına vardı. Bunlar bu yarağıla bu tarafta ĥazır durdılar. Geldük 15) imdi ol taraftan dağı Ğüsrev-zemīn, Mihrāc Ğan, Turĥan, Yagmā-yı Türk, Tağlā-yı 16) Türk şebĥün yarağını kıldılar. Nete ol üç yüz altmış biñ erden, yüz kırk biñ 17) atı geçimli, eri cebelü dilāver seçdiler. Dağı tağ itegine inüp durdılar.

74a 1) Andan Mihrāc Ğan eydür: İy ciger güşem Dilşād Bānū sen bāķi leşkerle kafamızda 2) dur. Göz kulağ bizden yaña ur. Düşmene şebĥün kılalum. Ola kim bu leşkeri üzerimüzden 3) iravuz didi. Dilşād dağı Bāķi çeriyle çadır önün alup durdı. Ğüsrev Mihrac 4) dağı küydi. Tā kim şabaĥ yaķın irdi. Pes buğur Ğüsrev-zemīn Mihrāc Ğan, Tur 5) ĥan, Yagmā, Tağlā ol yüz kırk biñ yarağlı erüñ önüne düşüp kiş u ĥurbān 6) kaçup, giriv kılup İskender leşkerine şebĥün kıldılar. Seyli-vār şağulayu at 7) sürdiler. Gitdiler. İskender leşkerinüñ çadırına yetdiler. Ğaravul turan er anı 8) göricek şāh-ı Zü'l-ķarneynden yaña yörüüvirdiler. Pes buğur Türkistān 9) Ğaveristān leşkeri seyli-vār.

İskender çerisinüñ çadırına girdiler. 10) Ceng kılmaga kimse bulamadılar. Düşmeden buğur bilmedin Türkler Havarlar birbirin 11) kırdılar. Anca kim yagmaya meşgül oldılar. Selâtinlerüñ bargâhlarına taldılar. 12) Rāvī eydür: Leşker yağmaya meşgül olıcağ Hüsrev-zemīn, Mihrāc Han, Turhan, 13) Yağmā, Tağlā bir yere durdılar. Andan Hüsrev-zemīn eydür: Yā Mihrāc Han İskender-i 14) Rūminüñ ol deryāleyin leşkerinden çadır içinde hiç bulmaduk kim duyunca 15) kırayduk didi. Hüsrev-zemīn böyle diyicek Mihrāc Han eydür: İy şāh-ı Haver İskenderüñ 16) çerisi yād yağıydı. Şebhūn olıcağ belinledi, ürkdı, tağıldı. Başlu başını kurtarmağ 17) ardınca oldı. Yoğsa mur u melağdan çok eridi. Nereye varaydı yarın göz görsin.

74b 1) Ardın sürelüm. Ol dağılmış şingun çeriyi direlüm. Dağı üçden ele gireni kıralum. 2) Ādiçün dād u istād idelüm kim anı işidenler Türkistān vilāyetine dağı Yemen Hamaya 3) gelüp kadem başmaya didi. Kışsa dırāz kılmayalum. Türk bu sözdeyken şubh-ı şādık dağı irdi. 4) Göz gözi gördi. Pes buğur şāh-ı Zū'l-karneyn dağı ol altı bölük çerisinüñ dört 5) bölüğün alup sancağlar şukğaların şalup tağl u duhulları ceng-i harbī çalup elmas kılıçları 6) yalıncağ kılıp tekbir getirüp dört taraftan şebhūn kılan düşmen çerisinüñ üzerine 7) yördüler. Geldük imdi Hüsrev-zemīn Mihrāc gördiler. Şāh-ı Zū'l-karneyn leşkerin dört 8) bölük kılmış, dört taraftan deryāleyin mevc urmuş gelür. Ne ol bölüğüne karşı vara 9) bildiler ne bu bölüğüne karşı durabildiler. Nāçār olıcağ yağma kıldıkları malı, genci 10) kumaşı yerlü yerinde döküp girü döndiler. Ya'ni kim geleler yine küh-ı Türkāna arğa virüp 11) düşmenile ceng ideler. Türk dönicek şāhuñ dağdan tarafın alan iki bölük 12) çerisi Türki girü dönmiş göricek giriv kılıp kiş u kurbān kaçup giriv kılıp 13) iki taraftan Türkistān çerisinüñ dağdın tarafına önün aldılar. Hüsrev-zemīn, 14) Mihrāc Han, Turhan, Tağlā, Yağmā gördiler kim düşmen önlerin aldı. Artlarından 15) önlerinden kılıç avladı. Pes buğur Hüsrevile Mihrāc Türklerüñ Havarlaruñ serverlerin 16) önlerine dutup göz yumup dağa göçe gördiler. Önlerin alan çeriye irdiler. 17) Birbirine kılıç koydılar. Cenge durdılar. Bunlar cenge durıcağ artlarından irdiler.

75a 1) Hüsrev birle Mihrāc bu hāli göricek nolıcağların bildiler. Leşkerleri cenge meşgül 2) iken kendüleri uğurlayup can atup tağ etegine düşdiler. Ammā Türküñ şebhūn 3) kılan çerisin iki taraftan ara yire alup geregince kırdılar. Turhan Türk, Yağmā-yı Türk, Tağlā-yı

4) Türk bu hâli göricek at yañı er yañı (b)irle döşlerine dutup döşlerin darb-ı 5) tığıla iki yarup geçdiler. Kaça tağ etegine düşdiler. İskender Şâh çerisi dağı 6) kıra. Tağ etegine kuvve bile irdiler. Rāvī eydür: Dilşād Bānū dağı bu şingunı göricek 7) altmış biñ at geçimlü, eri geyimlü dilāverile İskender çerisini karşıladı. Seyl gibi şağlayu 8) gelürken sedd-i İskender gibi durğurdı. Ol altmış biñ er İskender çerisine 9) oğ urdı. Velī Türk çerisi yerüñ şarpiña durdı. Tā güneş kubbe-i felege dikilince ceng 10) kıldılar. Şöyle kim iki taraftan at yorulup durdılar. Rāvī kavlince güneş kubbe-i felege dikildiği 11) vaqt şāh-ı cihān leşkeri çadıra döndiler. Türkistānlar dağı kondılar. Rāvī kavlince Hüsrevle 12) Mihrāc çerilerin dügnelediler gördiler. Yigirmi biñ er kılıca gelmiş kırılmış. Hüsrevle Mihrācuñ 13) üzerine vehm düşdi. Andan Hüsrev-zemīn eydür: Yā Mihrāc İskender-i Rūmī bizümle ne 14) ‘aceb naşş itdi didi . Andan Mihrāc Hān eydür: İy şāh-ı Hāver bu iş bize İskenderden 15) degül. Hüsrev eydür: Ya kimdendür? Mihrāc eydür: İy şāh-ı Hāver putlarumuzuñ bizden yüzi dönüpdür. 16) Bizlere yardım kılmazlar. Beñzer kim küsüp dururlar. Anuñçün düşmenimüz bize gālip olur. Bu ‘acepleyin işler 17) kıılır didi. Mihrāc Hān böyle diyicek Hüsrev-zemīn eydür: Yā Mihrāc ya nice idelüm ki

75b 1) putlarımız bizlerden hoşnut ola? Bize yardım kıla didi. Mihrāc Hān eydür: Putlarımızıñ ayağına 2) varalum. Yüz süriyelüm. Yalvaralum, ağlaşalum. Ola kim yine bizi esirgeyeler. Yardım ideler, düşmen 3) üzre gālip olavuz veyahut işimiz müşkil olur didi. Nite

Nazm

- 4) Ol pelidi gözlegil şöyle ki var
K’i’ tikkādı neye irer şehriyār
- 5) Yoğdan kendüyi qor var ideni
Elini dutup her işde yideni
- 6) Bir müsevva nesneye varur tapar
Hāq yolu qor rāh-ı iblise şapar
- 7) Kendüyi var ideni añlayamaz
Her lisāndan Hāq sözi diñleyemez

- 8) Neylesün gönli gözi bağludurur
 ahrla albi yakın aqlu durur
- 9) Anuñcün işbu resme iş ider
 Hakkı koyup bātıla togru gider
- 10) Put-perestüñ ki  acāyibdür işi
 Diñle saña şerh ideyin kişi
- 11) Sim ü zerrden büt eliyle düzer
 Eskiyeñin yine kendüsi bozar
- 12) Tengri dir eliyle düzdüğine
 Tengriyi hergiz getürmez öğine
- 13) Cānı yok nesneye apar Hakk deyü
 Ma budum budur benüm mulak deyü
- 14) Düzme nesne nice Tengri olısar
 Kim yerinden debrenimez iy püser
- 15) Bir sinek üstine onsa sürimez
 Ger yüzün düşse yerinden durımaz
- 16) Biniñi bir baltacı doğrar yakın
 Zirā kim amusı cansızdur yakın
- 17) Mübtelādur dili yok söyleyemez
 Kendü adını beyān eyleyemez

76a

- 1) Şöyle olan Tengrili nice ide
 Yürümege yok ayak ande gide
- 2) Tengri oldur kim yaratdı kāināt
 Feyz oldı geldi andan bunca zāt
- 3) ādir ü ayyumdur ol ayy (u) vedūd
 Kim yaratdı hākden bunca vücūd
- 4) Hādan artu kimse yok mulak hāim
 Hem cemāl u hem celāl u hem  alīm

5) Her işe Hakkıdur taşarruf eyleyen

Kāfir ola dağı dürlü söyleyen

6) Neşr Rāvī eydür: Kaçan kim Mihrāc Han Hüsrev-zemīne putlarımızıñ ayağına 7) yüz uralum diyicek Hüsrev Zemīn dağı yerinden tırugeldi. Haver begleriyle Mihrāc 8) Han Türk serverleriyle sürdiler. Puthāneye putlarınıñ katına geldiler. Başların açup 9) ağlaşdılar. Yüzlerin yere sürüp yalvarışdılar. Andan yine putlarınıñ karşıasına oturup 10) eytdiler. İy ma' būdlarımız ve iy dünya ve āhir(et) maşşūdlarımız bizden gözünüñ niçün 11) döndi. Düşmen bizi alüde kıldı. Bize küsdüñiz mi kim yardım kılmazsız didiler. Hüsrevle 12) Mihrāc böyle diyicek rāvī kavlince yine şeytān-ı racīm gelüp put içine girdi. 13) Andan şavt-ı hazīn birle eydür: İy serverler sizden gözümüz dönmedi. Velī sizlere 14) küsdük. Bizi ayağınıza iletdüğüñüz için ve bir dağı bize evvelkileyin i' tikkād muhabbet 15) itmez olduñuz. Biz dağı sizleri düşmene alüde kılduğumuz oldur kim biz bizüm kıymetimizi 16) bildürdük didi. Putdan bu haberi Hüsrevle Mihrāc işidicek yine yüzlerin yere 17) sürüp yalvarışdılar. Andan Mihrāc Han eydür: İy ma' būdlarımız bizüm bu kadar eksikliğimize bakmañ

76b 1) bizi kaħr odına yakmañ. Şimdiden girü ve her ne kim sizün maşşūduñuzdur. Şöyle kılalum. Dek 2) bizi bu düşmen üzerine gālip kıluñ didi. Dağı yine yüzün yere sürdi. Durdı. Mihrāc Han 3) böyle diyicek yine şeytān-ı racīm put içinden eydür: İy server yörüñ imdi. Melül olmañ, 4) suçunuñu bağışladuğ. Sizünle yine luřf ve kerem işledük. Düşmen üzre gālib olursız 5) didi. Kışsa dırāz kılmayalum. Yine Hüsrevle Mihrāc puthānededen bārgāhlarına geldiler. Ceng 6) ve cidāl yarağında oldılar. Bunlar bunda geldük imdi ol taraıdan dağı şāh-ı Zü'l-ķarneyn 7) leşkeri şebhün ceşşin şıyıcağ kırıp öyleye dek kim ceng kılup girü döndiler. Türk çerisinün 8) kırğunıñ üzerine uğradılar. Gördiler kim baltacı belāsına uğramış mişeyin on beş 9) biñ er keşri şalğam gibi doğramış yatur. Andan server selāfīnler yörüdiler. Yalın kılıç 10) birle ol kırılmış kavmün bostanından kavun ķarpuz direr gibi başların dirdiler. Kimisin 11) süñü ucuna, kimisin kılıç yalmanına şancup şāh-ı Zü'l-ķarneyn bārgāhına geldiler. Yer yerin 12) dilāverler çağrışdılar. Yā Zü'l-ķarneyn zamān hemişe düşmenün başı kesilsün. Süñülere kılıçlara 13) aşılsun didiler. Andan ol başları kimisin süñüye diküp kimin çadır tınablarına aşdılar.

14) Başlarile leşker için bezediler. Andan şāh divān kurdı. Server selāṭinler dizildi. 15) Bezm altı gelüp meclis uruldu. Yemege içmege meşgūl oldılar. ‘Ala-Rağmi’l-ḥakīm rāvī eydür: 16) Meclis tamām durıcağ şāh-ı Zü’l-ḳarneyn Çin sulṭānı Ṭamğaç Ḥana eydür: İy ḥanzāde 17) ḳanı Ḥüsrev-zemīn oğlanlarını getir. Atalarına gönderelüm didi. Şāh-ı zamān böyle diyicek

77a 1) Ṭamğaç Ḥan daḫı ḳarındaşı Yalmanı Çine gönderdi. Vardı. Ḥüsrev-zemīn oğlanların 2) getürdi. Andan şāh-ı Rūm ḥükm itdi. Ḥaḳan şahnān şehzādeler şafında oturdılar. 3) Yediler, içdiler. Tā kim şoḫbet kemāline irdi. Şāh-ı Zü’l-ḳarneyn eydür: İy şehzādeler varuñ ata 4) ñuz Ḥüsrev Şāha eydüñ. ‘Aḳlını başına dirsün. Uşşunı cem’ eylesün. Yā baña gelsün veyāḫut 5) vilāyetine gitsün. Ben Mihrācla bir iş idem. Yok dirse bir iş kıluram atañuza kim cihān 6) içinde anı dāsitān söylerler didi. Hele şimdi uş sizüñle lutf kerem işledüm. Suçuñızı 7) bağışladum. Siz daḫı benüm eyüligümi bilüñ ve yavuzlğumdan ḥazer kılüñ. Ve gerni beni ḳaḳıdursız. 8) Ben ḥod ḳaḳıyıcak iş ırağa düşer. Su başdan aşar didi. Andan şāh-ı Zü’l-ḳarneyn ḥaḳana 9) Şahnāna birer ḳur eyerlü, altun aletlü atlar virdi. Atalarına gönderdi, gitdiler. Server selāṭinler 10) şāhuñ bu mürüvvetin göricek şāha āferin itdiler. Geldük imdi ol ṭarafdan daḫı 11) ḥaḳan Şahnān gelüp atalarına yetdiler. Ḥüsrev oğlanların göricek ayağ üzre 12) durup ḳarşu yörüdi. İkisın iki ḳolnla der-āğuş kılup yüzlerinde gözlerinde 13) öpdı. Andan Ḥüsrev Ḥaḳan sağ yanına alup Şahnānı şol yanına alup oturdu. 14) Pes buğur Ḥüsrev-zemīn oğlanlarına eydür: İy ciger gūšem oğlanlarum ol ḥun-riz 15) İskenderüñ elinden nice ḳurtulduñuz didi. Andan ḥaḳan eydür: İy ata evvel bizi 16) İskender ḳatına dutğun ilettdiler. Bizi göricek şordı. Kimdügümüz bilicek bize ‘izzet 17) kıldı. Ḥükm itdi. Bendümüzi giderdiler. Ḥil’ at giyürdiler, meclisde yedük içdük.

77b 1) Ve daḫı gice olıcak bizleri Çin şāhı Ṭamğaç Ḥana ışmarladı. Tā kim şabaḫ o 2) lıcak yine bizi saña göndere. Siz ḥod ol gice şebḫūn ḳıldıñuz. Nıtdügüñüzi bildiñüz. Söz 3) çok ḳılmayalum. Her ne kim şāh-ı Zü’l-ḳarneyn ışmarlamışdı. Ḥaḳan cümlesin atasına 4) ḥaber virdi. Rāvī eydür: Ḥüsrev oğlından İskender sözin işidicek fikre vardı. Bir 5) zamān şöyle müteḥayyir durdu. Ol İskender şāhuñ mürüvvetin añdı. Andan şoñra ol 6) ol serzeniş ḥaberin añıcak. İçine ḳorḳu düşdi. Ol ḳorḳuyla gönlinde 7) kendü kendüye eyder:

Şimdi yek halde eger Mihrâc Hândan yüz çevürüp İskendere dönersem 8) aduma şanuma lâyıķ degül. Koyup vilâyetüme gidersem dağı olmaz. İskender birle düşman 9) lık kılursam iş ilerü varmaz didi. Ağı Hüsrev oturduğı yerde gâyet melül düşdi. 10) Rāvī eydür: Mihrâc Hân kayınatasın perîşân göricek eydür: İy şâh-ı Haver 11) İskender-i Rūmīnūñ lafindan korkdın mı kim şöyle melül düşdüñ? Eger İskenderden 12) qorđuñ varsa gönderelüm seni. Yine vilâyetine git. Ben añunla işimi bir yaña kılam. 13) Ya oldur kim aña bir fırsat bulam. Ya oldur kim nâm ve nâmusiçün gayret üzre olam didi. 14) Mihrâc Hân böyle diyicek yine Hüsrev-zemīn dağı gayrete gelüp eydür: İy server-i Türkistân 15) sen nâm ve nâmus gözlersin. Ben gözlemeyim mi? Senüñ gayretüñ vardır, benüm yok mıdır? Cân 16) başile duralum. Düşmene gayret kılıcını uralum. Ad şanumuzu göklere irgürelüm 17) didi. Hüsrev gerçi kim Mihrâc hatırıçün bu gayret sözün söyledi. Likin İskenderden

78a 1) gönli gâyet qorkuluydı. Söz uzatmayalum. Hüsrev Mihrâc birle yedi ve içdi. Andan 2) oğlanların alup kendü bārgāhına gitdi. Bārgāhına gelicek Hüsrev oğlanlarına eydür: 3) İy ciger gūşelerüm İskender-i Rūmīniñ sözi beni tereddüde bıraқdı. Ne Mihrâcı terk 4) idebilürem ne İskender sözün şayabilürem. Bu hal beni mütehayyir kıldı. Duruñ putlarumuzuñ 5) qatına varalum. Anlaruñla bu işi danışalum. Görelüm ma'budlarımız bize ne yüz gösterdi 6) didi. Pes buğur Hüsrev-zemīn oğlanların alup putlarunuñ qatına geldi. Putlarunuñ 7) önünde yüz yere urdı, yine durdı. İskender şâh kendüye gönderduğı haberi 8) put önünde söyledi. Oğlanların ne resme azad kılduğın beyân eyledi. Ađirinde eydür: 9) İy ma'budum baña ne emr kılursın, nice ideyin didi. Hüsrev put önünde böyle diyicek 10) rāvī kavlince şeytân-ı racīm put içine girüp eydür: İy Hüsrev İskender bir fitne 11) fa' al kişidür. Ođlanlarıñı azād itdüği şoldur kim seni gâfil kılmak ister. Tâ kim 12) fırsatunuñu bula, sizi dersü kıra. Yoħsa İskender mürüvvet kılıp kimseyi azād 13) ider kişi degüldür. Bir dağı saña araya girme didiği şoldur kim senden qorkdı. 14) İhtiyâţ lâf ile hevmile seni qorkutmak ister. Tâ kim senüñ hışmıñdan cân qurtara. 15) Olmasın kim qorkasın cengiñden qaya gelesin. İskenderüñ devleti ucuna irmişdür. 16) Ölümü yakın gelmişdür. Birqaç gün dağı gayret kıluñ. Düşmeni dağıdursız didi. Rāvī 17) eydür: Hüsrev put içinden şeytân-ı racīm sözünü işidicek şād u hürrem oldı.

78b 1) Yene put önünde yüz yere urdı. Putdan gelen sözi göricek şandı **Nazm**

2) Ol bî-^c aklı gör ki yine inanur

İblisün sözünü put söyler şanur

3) Put nedür kim adama söz söyleye

Kendü kendüden rivāyet eyleye

4) Canı yok nesne nice söz söylesin

Dili olmayan beyān nic'eylesün

5) Nesne k'anı ādemi düze i yār

Nuṭṭ-ı insān anda olmaz şehriyār

6) Dil dimāğ gerek ki andan söz toğa

Nice söyler diyesin dili yoğa

7) Söz mi söyler sîm ü zerden düzilen

Nice söyler sana put ḥaḳḳı bilen

8) Ḥaḳ-şinās olan kişi şöyle ki var

Ḥaḳdan artuḳ nesneye ṭapmaz i yār

9) Ol kişi ki tengrisin bilmez i cān

Ol durur puta inanan bî-gümān

10) İnanıcaḳ kimse ḥaḳdur şöyle bil

Hiç gerekmez erde bu ḳāl u ḳıl

11) Ḳal u ḳıldan geç ḳarındaḣ Ḥaḳḳa ṭap

Şıdḳ eliyle küfr eşigini yap

12) Tā ki senden sen seni ḳurtarasın

Ṭoḡru yolca maḳşūduña varasın

13) Maḳşūduna iricek şöyle ki var

Redd ola senden belā-yı rüzigār

14) **Neşr** Rāvī eydür: Ḥüsrev-zemīn putından kendü reyince ḥaber kim işitdi. 15) Şād u

ḥürrem oḒlanlarıyla durdı, bārgāhına gitdi. İskender şah birle ceng yaraḒm 16) itdi. Ve bu

ṭarafdan daḒı şāh-ı cihān server ve selāṭinlerle bārgāhında otururken 17) eydür: İy

serverler Türkile bizüm işimüz nice olısar didi. Serverler eytdiler: Nite

79a) 1) ŧāh-ı Rūm eydūr: Tūrki ŧımağın ŧıruzla ŧarp yere ıkarlar dururlar. At iŧlemez, ŧzerlerine 2) varamazuz kim yağınakların dağıdavuz didi. Sālār-ı Rūm bōyle diyicek andan Hōrāsan sultānı 3) ŧābur ŧāh eydūr: Yā Zū'l-ķarneyn Tūrki tağıtmağa bizüm bir cengimiz aldı. ŧāh-ı Zū'l-ķarneyn 4) eydūr: Nite? ŧābur ŧāh eydūr: İy ŧāh-ı Rūm ittifaķıla ŧç dōrt yŧz biñ er piyāde ola. 5) Tŧrk ŧınup ŧarp yere durıcaķ yayan yōrŧyelŧm. ŧavaŧ virelŧm. Tŧrk ne ķadar ŧarp yere durar 6) sa yayan olıcaķ ıkaruz. Tŧrklerŧn sancağın yıķaruz. ŧāh devletinde Haķ Te'ālā 'ināyet 7) birle didi. ŧābur ŧāh bōyle diyicek ŧāhile cŧmle selātın serverler bu sōzi begendiler. 8) Ķabŧl ķıldılar. Pes buğur ŧāh-ı Yunan ser-leŧkerlere buyurdı. Leŧkere didiler. Bu vechile ceng 9) yarağında oldılar. Bunlar bunda yaraķda velī sen diñle. Ķıŧŧamuz ķande gitdi. Aħbar 10) iinde rāvi ŧōyle rivāyet ķılır. Elan Bercān vilāyetinde bir server vardı. Adına 11) Behrām-ı Bercānī dirlerdi. Devrinde gāyet pehlivān ķoymıŧıdı. ŧōyle kim Rŧstem-i Dāstānı 12) Nerimān-ı Zemānī, Ķahraman-ı Devrānı unutturmıŧıdı. ŧecā'atile andan ol Behrām-ı Bercānī 13) Mihrāc Hān ķızı Dilŧāda 'āŧıķdı. ŧōyle kim cāñile baŧıle yolına durmıŧıdı. 14) Gice gŧndŧz Dilŧāduñ 'aŧķı odına yanardı. Behrām Dilŧādı atası Mihrāc Hāndan 15) ħalallığa diledi. Ćok mal genc virdi. ŧōyle kim kimse ķıyās ķılmazdı. Mihrāc Hān 16) daħı rāzı oldı kim ķızını Behrām-ı Bercānīye vire. Velī ķızı rāzı olmadı. Ne ķadar kim atası 17) 'ammusı Dilŧāda sōylediler. Behrāmı ta'rif eylediler. Ķızı rıza virmedi. Mihrāc Hān Behrām-ı Bercānīye

79b) 1) ķızı rıza virmedigini bildŧrdi. Behrām daħı ol derd u firāķıla dŧn gŧn yanaķıldı. 2) Sōz ok. Behrām-ı Bercānī bir gŧn oturup ķarındaŧı Ehrām birle 'ammusı Behrām birle 3) 'ayŧ iderken bir cŧst-āpŧk ķiŧi meclisine girŧp geldi. Behrām-ı Bercānī ħazretine baŧ 4) urdı. El ķavŧurup 'İzzetle Behrāma ķarŧu durdı. Pes buğur server-i Bercān daħı ol gelen 5) ŧaŧŧa nazar urdı. Gōrdi kim bir kar-amuħte yigit ŧŧreti sekseni hoŧ dŧrŧst ve hem 6) verceŧ ve cŧnbŧŧde gāyet cest. Velī yol yōrŧmek zaħmetinden yŧzŧnde eŧer var. Andan 7) Behrām lutfile ol ķiŧiye eydūr: Ne ķiŧisin bu yād ellerde kimŧn biliŧisin. Ķandan 8) gelŧrsiz ve hem bunda bizŧm nazarumıza gelmekden maķŧŧđına sōyle. Yā yigit bilelŧm aña gōre 9) ħācet revā ķılalum didi. Behrām-ı Bercānī bōyle diyicek andan ol ŧaŧŧ eydūr: İy server-i 10) el-an-ı Bercān, ben kemīne ķuluñ Tŧrkistān ya'ni Mihrāc Hān vilāyetinden

gelürem didi. 11) Ol şahş böyle diyicek Behrām işidüp bir ah itdi. Şöyle kim sağ ve şol oturanlar 12) Behrāmuñ ahunuñ sūzişine yanayazdılar. Andan Behrām eydür: Yā yigit dost vilāyetinden 13) gelmişsin. Gel senüñ ayağında baş koyalum diyip Behrām dizin çökdi. Ol gelen 14) kişiden yaña ol sevdālu başını yire indürdi. Yine durdı. Pes buğur Behrām ol gelen kişiye 15) eydür: Yā yigit Türkistan vilāyetinden haberüñ ne ol? Yigit eydür: İy server-i Bercān Türkistān 16) Türkistān vilāyetinden haber bu kim: Rūm padişāhı İskender-i Zü-l'karneyn ağır leşkerile Tür 17) kistān vilāyetine geldi. Ol Mihrāc Han birle buluşdılar, duruşdılar ki çatı ceng kıluş

80a 1) uruşdılar. Āhirü'l-emr İskender Mihrāc şındı. İki dayısın öldürdi. Tālāş-ı Türkī 2) Tāraş-ı Türkī andan Mihrāc zaħm yiyüp kaçā. Kūh-ı Türkānda kızı Dilşād katına geldi. Yine 3) çeriye dirdiler, durdılar. Yaқın vaқtde İskender dağı Mihrāc azılıyu kūh-ı Türkāna geldi. Çok 4) ceng oldı. Dilşād düşmandan delīm serverler depeledi. Andan Mihrāc Han qarındaşı Turhan 5) dağı kaçā. Haver mülkine varmış. Kayınatası ya'ni Hüsrev-zemini Haveristān çerisiyle 6) aldı. Kūh-ı Türkāna geldi. Mihrāc birle buluşup İskender-i Rūmiye qarşu durdılar. 7) Velī yā Behrām, Kūh-ı Türkān önünde cengler kıluşlar kim hiç şerhe beyāna şıgmaz. 8) Yā Behrām bunu göricek ben kuluñ berü gitdüm ki 'ālī hazretine bu hali i'lām kılam. 9) Yā Behrām şöyle bil kim irişmezseñ İskender-i Rūmī Türkistān vilāyetini alur. Bākī nolcağını 10) Tengri bilür didi. Rāvī kavlince Behrām-ı Bercānī bu haberi işidicek **Nazm**

11) Qalmadı şabr u qararı kıldı āh

Durdı yirinden revān Behrām şah

12) Gümredi gerindi sündi sağ u şol

Añradı bebr u pelengleyin hem ol

13) Yine oturdı dizi üzre revān

Tasalandı yandı cismi içre cān

14) Gayret odı yaқdı içi taşını

Urdı el gögsine şaldı başını

15) Kibr eliyle şındı burdı bıyıqların

Şanki Rüstemdür sığadı tığların

16) Ger göreydi ol dem içre iy civān

Şāh-ı Behrām yüzeyüz Nerīmān

17) Çāk olurdı zühresi bil yā şebāb

Bilesince olsa biñ Efrāsiyāb

80b

1) Nerre dīvler görse anı ol zamān

Çan kaçanurdı kamu andan revān

2) İşbu resme ceş itdi şehriyār

Ol sözi işidicek Behrām iy yār

3) **Neşr** Rāvī eydür: Behrām-ı Bercānī şöyle idicek andan döndi. Çarındaşı Ehrām birle

‘ammusı 4) Behmene eydür: İy el-an Bercān serverleri İskender kim ola kim gele ben

diriyken Türkistān 5) vilāyetini ala. Dost atasına şunuñ gibi şikestlik kıla. Uş varayın anı

cihāna gelmemiş 6) gibi kılayın didi. Andan Behrām buyurdi. Çarındaşı Ehrām ile

‘ammusı Behmene el-an Bercān 7) vilāyetinden sehel vaqtde yüz kırk biñ üçer atlu atı

deyü cemāli eri için cebelü 8) çeriye cem‘ kıldı. Çarındaşı Ehrāmı, ‘ammusı Behmeni

alup ‘azm-i kūh-ı Türkān kırup gitdi. 9) Gice gündüz dimedi becid sürdi. Yağın irdi.

Behrām-ı Bercānī gelür. Velī sen 10) diñle. Bu tarafda nolur? Rāvī kavlince Hüsrev-zemīn

Mihrāç Han şāh-ı cihān 11) iki tarafdan ceng niyetine kim yatdılar. Yine ‘ale’ş-şabağ

yitdi. İki cānibden 12) iki leşker cūşa gelüp yerinden durdi. At ve er geçme cebeye

müstağrak olup 13) süvār oldı. Ol tarafdan Hüsrev-zemīn oğlanları Haçan Şāhnān,

Mihrāç Han, 14) Turhan, Dilşād, Yağmā, Taglā ol üç yüz altmış biñ erle Kūh-ı Türkān

etegin 15) alup şaf alay bağlayup düşmene karşı ceng kaçdına durdılar. Geldük imdi bu

tarafdan 16) dahı şāh-ı cihān on beş kez yüz biñ erle süvār oldı. Çadırdan çıkup 17) kūh-

ı Türkān etegin dutup koşunlar bağlayup şaflar alaylar yaşayup durdılar.

81a 1) Pes buğur şāh-ı cihān söziyle Şābur Şāh söziyle buyurdi. Altı kez yüz biñ cengiçün

2) çeri yayan kıldılar. Andan İskender-i cihān server selātinlerle yörüdiler, hüküm itdiler.

3) Bir tarafa Zengistān sultānı İ‘tişam Şāh yörüdi Habeşistān leşkeriyle. Bir tarafa 4)

Merhīn Şāh yörüdi Gürcistān ceşiyile. Ve bir tarafdan Naşr-ı ‘Abbād yörüdi Şām çerisiyle.

5) Bir tarafdan Sa‘d Amr yörüdi Arab çerisiyle. Ve bir tarafdan Kaşam Şāh yörüdi Yemen

Ṭāyif 6) leşkeriyle. Ve bir tarafından Firdevs Şāh yürüdi Diyārbekir süyiyle. Ve bir tarafından Şābūr 7) Şāh yürüdi Ḥoraşan çerisiyle. Ve bir tarafından Keyd şāh yürüdi Hind çerisiyle. Ve bir 8) tarafından Müjdād Şāh yürüdi Sind leşkeriyle. Ve bir tarafından Ṭamgaç Ḥan yürüdi 9) Çin çerisiyle. Ve bir tarafından Kaçum Şāh yürüdi Ḥıṭāy leşkeriyle. Ve bir tarafından 10) Suvṭī Ḥan yürüdi Oğuz çerisiyle. Ve bir tarafından Dilefrüz Şāh yürüdi berāber Ḥayber 11) çerisiyle. Ve bir tarafından Bilād-ı Aşfar sultānı Kürsküli yürüdi Rum leşkeriyle. 12) Andan Şāh-ı Zū'l-ḳarneyn şahzādeleriyle ve bāḳi serverlerle tuş tuşa yürüyen 13) çeriniñ ardından hay ve huy idivirdiler. Daḥı Türk üzere yürüyüş kıldılar. Rāvī 14) eydür: Ol tarafından daḥı Ḥüsrev Mihrāc gördiler kim düşmen sancaḳ kūs naḳarelar 15) urup yayan olup üzerlerine yürüdiler kim taḡa çıkalar. Pes buğur Türkler 16) Ḥaverīler daḥı dersü piyāde olup şarp yerleri alup cān ve başile durdılar. 17) Şāh-ı cihān daḥı ol deryāleyin leşkeri süre Türkün üzerine irgüre.

81b 1) Türk daḥı tuş tuşa oḳ urdı. Bir 'acāyib ceng durdı kim hiç gözler görmiş degül. 2) Kışşa dırāz kılmayalum. İskender çerisi Türki süre. Ḥayli bir ceng yerinden taḡa 3) çıkardılar. Türki ḡāyet buñaltdılar. Güneş ḳubbe-i felege dikilince ceng itdiler. 'Ālemün vüs' atını 4) Türke teng itdiler. Türkler daḥı rāvī ḳavlince yüce yüce şarp yerler gözetdiler ki 5) kaçup baş ḳurtara. Bunlar bunda bu ḫaldeyken ol tarafından rāvī eydür: Bir Behrām-ı 6) Bercānī daḥı geldi. Yüz kırk biñ erile Kūh-ı Türkān görünür yerde ḳondu. Andan bir 7) kişi gönderdi. Eydür: Var Mihrāç Ḥana benden baş ḳo. Eyt kim kemter ḳuluñ Behrām-ı 8) Bercānī uş yüz kırk biñ erile geldi. İrdi filan su üzere ḳondu. Düşmeni 9) ḡāfil yaturken giceye dek küyeyin. Gice şebḫūn mı kılayun yoksa şöyle aşikār sancaḳ 10) çözüp alay düzüp naḳareler çala çala varayın mı dedi. Andan ol kişi daḥı at sürdi. 11) Gitdi seḫer yelinleyin Kūh-ı Türkāna yetdi. Ne gördi? Gördi kim düşmen çerisi Türkistān 12) çerisini şıyup daḡa bırakmışlar. Türkler daḥı şarp yerlere durup oḡul kızla er ve 'avratla 13) ḡayret cengini ḳılurlar. Bercānī bu ḫāli göricek can aldusıyla geri döndi. 14) Süre Behrām-ı Bercānīye geldi. Baş ḳodı. Eydür: İy server-i el-an Bercān, Türkün 15) ḫāli ḡāyet za'if eydür. Nete düşmen ḡālip olmuş. Şımış taḡa sürmiş. Türk daḥı 16) şarp yere durmuş ḡayret cengin ḳılurlar. Velī yā Behrām eger tezicek irmezseñ 17) Türkī daḡıdurlar didi. Behrām-ı Bercānī bu ḫaberi işidicek cān başına şıçradı.

82a 1) Revān cebe ve cevşen geydi. Yigirmi tokuz eriş kıdd u qalibını polāda müstağrak
 2) kıldı. Bir zende gergedāna süvār olup ol yüz kırk biñ el-an Bercān çerisin alup 3)
 tarhtan kıllup gitdi. Seylī-var Kūh-ı Türkāna yetdi. Behrām qarındaşı Ehrāmile ‘ammusı
 Behmenla 4) çerinuñ önünceydiler gördiler. Bir deryāleyin çeri Türkī şımış tağa sürmiş
 5) hā almağa durur. Pes buğur Behrām dağı ol yüz kırk biñ erile kılıç yalıncaq kıllup gıriv
 6) idüp kiş u qurbān kaqup bir tarafdān at sürüp irdiler. İskender çerisinüñ bir ucuna 7)
 doqundılar. Rāvī eydür: Behrām evvel doqunduğı Diyārbakir çerisiydi. Anı şıdılar. Beraber
 8) Hayber çerisi üzerine sürdiler. Anı dağı şıdılar. Gürcistān çerisi üstine sürdiler. 9) Anı
 dağı şıyup Zengistān leşkeri üzerine sürdiler. Andan bu hal olıcaq Şebāt-ı 10) Zengī,
 Şemlāk-ı Zengī, Şerşūr-ı Zengī gördiler kim bir tarafdān bir çeri 11) geldi. Birkaç alayı
 birbirine kırdı geldi. Zengistān çerisine erdi. Pes Şemlāk, 12) Şebāt, Şarşūr Zengī toqsan
 biñ kara zengiyle el-an Bercān çerisini at sürüp 13) qarşuladılar. Seyli-vār saqlayū
 gelürken birbirine irişdiler. Deryā mişāl qarışdılar. Ammā 14) rāvī kavlince Behrām birle
 Mehyād Zengī oğlanları bulışdılar. Şemlāk Behrām-ı 15) Bercānīyle dutuşdılar. Şebāt,
 Behrām qarındaşı eşi Ehrāmile dutuşdı. Şerşūr-ı Zengī 16) Behrām ‘ammusı Behmen
 birle dutuşdı. Ceng kıllup dögişdi. Ez-ın cānib şāh-ı 17) Zū’l-karneryn dağı gördi kim bir
 ‘acāyib leşker seyli-vār gelüp erdi. Çerisinüñ

82b 1) bir tarafını birbirine kırdı. Pes buğur Sālār-ı Rum serverleriyle ol tarafa at sürüp
 erdiler. 2) Gördiler yüz kırk biñ hoş yaraqlı dersü cebelü cevşenlü atları geçimlü
 giyimlü 3) toqsan biñ Zengī çerisi birle dutuşmuş. Bir ‘acāyib ceng kıllurlar kim hiç
 kimseler 4) kılmış degül. Andan şāh-ı cihān Dilāverlerle kılıç yalıncaq kıllup at sürüp ol
 cengüñ 5) içine girdiler. Gördiler kim Şemlāk-ı Zengīyle yigirmi yedi eriş bir pehlivān
 dutuşmuş. Şebāt-ı 6) Zengīyle yine yigirmi beş eriş bir aheñ-püş server dutuşmuş. Mest
 ejderhāleyin birbirine 7) dolaşmış, döğüşür. Ve dağı Şerşūr-ı Zengīyle bir ‘acāyib gürz
 pehlivān kıdd u qalibde 8) otuz eriş başı künbed gibi kılları çınar şāhinleyin anuñ gibi
 kola bir kara bulut 9) layın polad gürz eline almış. Bir zinde gergedana binmiş, ceng kıllur.
 Rāvī kavlince 10) Mehyār-ı Zengīnün oğlu Şerşūrı gürzle urur kim tarraqası be-evc-i
 asümān irer. 11) Sālār-ı Rūm anı göricek serverlere eydür: Şerşūr-ı Zengī haşmını bulmuş
 didi. 12) Dağı şāh-ı cihān tabl-bāz döğüp rahşını sürüp ol üç serverün kafasına 13) irüp

be-āvāz-bülend çağırup zengileri göneyinledi. Zengiler dağı İskender āvāzın işidicek 14) kondılar. Mest ejderha mişāl añraşdılar. At sürüp ‘uqab-manend hasımlu hasımlarunuñ 15) üzerine düşdiler. Geldük imdi aḥbār içinde şöyledür kim Behrām-ı Bercānī dağı 16) İskender na‘ rasın işitdi. Zengileruñ kafasına naḥar itdi. Gördi kim yedi yüz yetmiş 17) server ahen-püş olmış. Kimi gergedān, kimi file binmiş, kimi raḥş-ı aşkara süvār olmış.

83a 1) Kimi āb-ı neḥād ya‘ ni deñiz atların binmiş. Kimi bād-pāy ya‘ ni ḥazı yıl ayaklu ‘Arabi 2) ḥaflara binmişler. Velī nice serverler kimi yigirmi yedi eriş, kimi yigirmi beş eriş, kimi 3) otuz yedi eriş ḥadd u ḥalıblular gürz-i girānlar tuḡ-ı berrānlar bezr-ḥāne sūtünınlayın 4) sūñü bīcānlar seng-i asiyāb mişāl çin-i pulāddan āyine gibi ḥalkānlar almışlar. Şaf 5) baḡlayup sürmişler. Ceyş-i Süleymān gibi irdiler. Ammā bu gelen güzīde dilāverleruñ önlerince bir 6) simurḡ şalabetlü server, ayineleyin aheñ-püş olmış. ‘Uqāb-manend bir raḥşa binmiş. 7) Ol raḥş şöyle seyr kıılır yörür kim şanasın toynağı yere doḥunmaz. Rāvī ḥavlınce 8) Behrām ol gelenleri göricek revān gergedanıñ ‘inānını dirdi ve ḥırdı. 9) Ol durıcaḥ Şemlāk-ı Zengī dağı durdı. Andan Behrām-ı Bercānī kiş ḥaḥup 10) ḥol şalıp bir āvāz-ı bülend Şemlāk-ı Zengīye çağırdı. Eydür: İy server ḥapduḡun 11) din ḥaḥkıçün doḡrusın söyle. Bu ḥafañdan gelen iren serverler kimlerdür ve dağı 12) bu serverleruñ önünce gelen simurḡ Sincilu server ādile kimdür didi. Behrām bu resme 13) Şemlāḥa añdile çağırıcak Şemlāk dağı ḥaḥımaḥ birle eydür: İy ḡāfil bu ḥafañdan 14) gelen cihānuñ pehlivanları zamanuñ Nerīmanları İskender şāhuñ 15) server ser-girānlarıdır. Ve dağı serverler önünce gelen simurḡ Sincilu 16) didiḡuñ server Süleymān-ı sāni ve dehrüñ Ḥaḥramāni rūzigāruñ Rüstem-i Dāsitāni kurūn u 17) düḥürüñ sufle-i şāhib-kırāni rūy-ı zemīnuñ ‘alem-i cihāni budur. **Nazm**

83b

1) Budur ol Rūm ilinüñ şāhi yaḥın

Budur ol devlet gögi māhi yaḥın

2) Budur ol yiñle ḥopan şāhib-kırān

Budur yolında merdāne duran

3) Budur ol Rūmī ḥılincıyla dutan

Budur ol Dārāb Şāhdan dār utan

- 4) Budur ol engül tenegül Gürciyi
Dutuben çok süreyin yüzi koyı
- 5) Budur ol şiyān cebel kibr açışın
Cālimūñ kapan kılıcıyla kīşin
- 6) Budur ol Fars diyārını alan
İşiginde şāhını bende kılan
- 7) Budur ol heybetle Keydi şayd iden
Budur ejderhāyı mūyile yiden
- 8) Budur ol lu' bındaki'tdi Fūr māt
Şāh-ı Sindden fili ütdi sürdi at
- 9) Budur ol kılan kılıcıyla iy şāh
Şāh-ı Hindūñ vaqtini dersü tabāh
- 10) Budur ol a' zamı rāy-dār iden
Kardaşı bir ayile ber-dār iden
- 11) Budur ol Şetlāl Hindūñ leşkerin
Şıyuben varan kılıca var erin
- 12) Budur ol Çinūñ diyārını alan
Kendüye Tamgaç Hanı kul kılan
- 13) Budur ol milk-i Hıtay içinde hem
Şāh-ı Kazemfur ferrin iden şöyle kem
- 14) Budur ol ersüz Oğuzların hem
Hükmine kılan Suvti hanıla rām
- 15) Budur ol teşriḳ diyārını alan
Ol diyārdan pes buğur Türke gelen
- 16) Budur ol İskender-i qarneyn ki var
Rūm ilinden Türke geldi āşikār
- 17) Budur ol cümle selātinler seri
Budur ol serverlerūñ İskenderi

84a 1) Neşr Rāvī eydür: Şāh-ı Zü'l-ķarneyni, Şemlāk-ı Zengī, Behrām-ı Bercāniye bu vechile 2) kim ta'rif kıldı. Rāvī kavlince Behrām-ı Bercānī daħı İskenderi yakın bildi. Karşusunda gözle 3) gördi. Gördüğü dem el gürz-i girānına urdı. Başı üzre çevirdi. Bindüğü ger 4) gedānını bī-ihtiyāt İskender-i Zü'l-ķarneynüñ üzerine kaçd-ı cān kılup sürdi. Şemlāk-ı 5) Zengī anı görüp rahşını arķıru, Behrām-ı Bercānīnüñ öñine sürdi, irdi. Şemlāk iricek 6) Behrām başı üzere şalduğı gürz-i girānı Şemlāk-ı Zengīye havāle kıldı. Zengī daħı 7) kalkan muķābil dutdı. Rāvī eydür: Behrām İskender birle buluşduğına konmuşdı. 8) Ol konmağıla Şemlāķa bir gürz urdı kim kalkan kafa üzerinde perrān gitdi. Darb 9) Şemlaķuñ bağrınına dutdı. Şöyle dokındı kim Şemlāk atından yıķıldı. Behrām anı yıķıcaķ 10) yiene İskendere sürdi. Buğur Behrām Zengül-i Zengī at sürdi. Öñine irdi. Behrām 11) Zengüle daħı bir darb-ı çomak urdı. Atından yıķdı. Anı Mahyār-ı Zengī ya'ni Şemlāķuñ, 12) Şebātuñ, Şerşuruñ, Zengülüñ atası Behrām öñine rahş sürdi. Şeher yelinleyin urdı. 13) Cüst u çapüklikile Behrām-ı Bercāniye bir gürz urdı. Behrām daħı merdānelikle gürzini 14) Mahyār-ı Zengīnüñ gürzine muķābil dutdı. Gürz gürze doķıñup tarraķa be-evc-i āsümān 15) gitdi. Behrām Mehyārdan daħı ötdi. Toğru İskendere gitdi. Rāvī kavlince 16) Behrām rü-be-rü şāh-ı Zü'l-ķarneyne yetdi. Kaşd kıldı kim şāha hamle kıla. Şāhuñ 17) sağ kolından Erdeşir-i Kirmāniī şol kolından Etvās-ı Yunānī tır u kemān ellerine alup

84b 1) çü be-tır-zih şalup şaşt kabza rast kılup şāhı gözleyüp dururlardı. Gördiler kim 2) bir dilāver İskender şāha irdi. Hamle kıldı. Pes buğur Behrāmı bir tarafdān Erdeşir atdı. 3) Bir tarafdān Etvās atdı. Rāvī kavlince ol iki dilāverüñ oķları Behrāmuñ altındağı 4) gergedāna dutdı ya'ni iki yañadan Behrāmuñ biñüdüni urdılar. Düşürdiler. Behrām 5) düşicek sürdiler. İki tarafdān dersü Behrām-ı Bercānī üzre at sürdiler. Bir tarafdān 6) İskender serverlerle irdi. Bir tarafdān Behrām-ı Bercānīnüñ kiçi karındaşı Ehrām 7) 'ammusı Behmen el-an Bercān serverleriyle irdi. Cenge durdılar. Birbirine rü-be-rü kılıç urdılar. 8) Rāvī kavlince yine Behrāmı atına bindürdiler. Behrām-ı Bercānī süvār olıcaķ ceng girmedi. 9) Semā' dar u gir durdı. Andan şāh-ı cihān leşkeri bu ma'rekeyi göricek 10) yine süvār oldılar. Tuş tuşa server ve selātinler leşkerile süre ol ma'rekeye 11) geldiler. Kimi cenge girdiler. Kimi kafadar durdılar. Velī Behrām ol yüz kırık biñ 12) el-

an Bercān çerisiyle çepçevre aldılar. Kat kat kalıp ve cenaḥ olup 13) koşdılar. Geldik imdi ol taraftan Hüsrev-zemīn Mihrāc Ḥan, Turḥan Ḥakan 14) Şehnān, Yağmā, Tağlā şınup tağa düşmişiken anı gördiler kim el-an Bercān tarafından 15) bir ‘acāyib yaraqlu, şevketlü, heybetlü çeri geldi. Ol İskender leşkerinüñ bir 16) tarafın birbirine kırdı. Alay alay üzerine sürdi. Zengī çerisine iricek 17) seylleyin giderken sedd-i İskender gibi durdı. Zengīyle birbirine kılıç urdı.

85a 1) Bir ‘acāyib katlı ḥarb oldu kim girivile zemīn ve zaman doldı ve daḥı İskenderün 2) çerisi yayaniken yine süvār oldu. Tuş tuşa seyli-vār akup ol ma‘ rekeye vardı. 3) Ol gelen çeri ḥalka kavşuyup durdı. Andan Mihrāc eydür: İy Hüsrev-i Ḥaver şol gelen 4) güzide leşker ḥod bize yardıma geldi. Bizümçün ceng ide durur. Biz neye dururuz 5) didi. Andan Hüsrev-zemīn Mihrāc Ḥan ol üç yüz altmış biñ erden yüz altmış biñ 6) dilāver seçdiler. Hüsrev sancaḥ dibünde durdı. Mihrāc Ḥan, Turḥan Hüsrev ve oğlanları 7) Ḥakan, Şehnān, Mihrāc tayıları Yağmā Tağlā ol yüz altmış biñ güzide erile kiş 8) ve ḫurbān kaḫup elmas kılıçlar yalıncaḫ kılıp at sürüp ol gelen çerinüñ ma‘ rekesine 9) gitdiler. Seylivār sağluyu yetdiler. İskender çerisi, Behrām çerisin girde 10) penc alup durmuşiken bir taraftan doḫındılar. Sedd-i İskender gibi iki 11) yardılar. Ol cengün içine girdiler. Gördiler kim üç server ser-girān ser-leşkerler olup 12) bir ceng kılurlar kim hiç serverler kılımış degül. Türk çerisi daḥı revān olan 13) Bercān çerisine arḫalaşup düşmene kılıç urdılar. El-an Bercān çerisi daḥı gördiler. 14) Yüz altmış biñ pulad-puş er altı server irdi. Biraz üñlendiler. Daḥı ziyāde cenge 15) durdılar. Qışsa dırāz kılmayalum. İki düşmen tā giceye dek ceng itdiler. Kaçan kim 16) şeb-i hengām irişdi. Rüy-ı zemīni ḫarañuluk başa düşdi. İki leşker 17) birbirin seçebilmez olıcaḫ tabl-ı asāyiş urup birbirinden ayrıldılar. Şāh-ı Zü’l-ḫarneyn

85b 1) leşkerle çadırına döndi. Mihrāc Ḥan daḥı tağdan yaña dönicek Behrām-ı Bercānī 2) birle Ehrām birle Behmen-i Bercānī birle bulışdılar. At üzerinden görüşdiler. Birbirün 3) ḥallerin şoruşdılar. Söz uzatmayalum. Mihrāc Ḥan Bercān serverlerini alup çadıra döndi. 4) Bir tarafa daḥı el-an Bercānün ol yüz kırk biñ çerisi ḫondı. Pes buğur Mihrāc Behrāmı 5) alup Hüsrev-zemīn katına geldi. Anuñla görüşdiler. Gelüp şāh-ı Ḥaverün bārgāhına düşdiler. 6) Bir yanına Behrām-ı Bercānī oturdu. Bir yanına Mihrāc Ḥan oturdu. Buğur

çerileri beş 7) kez yüz biñ er olup divān durdı. Ni‘ met-i nuzūl yendi, kıımızlar içildi, aradan 8) perdeler götürölüp söz açıldı. Andan Mihrāc Hān Behrām-ı Bercānīdan ‘özü diler. Ne dir? 9) Eydür: İy server-i el-an Bercān ben senden gāyet udluyam. Zira kim sencileyin serveri 10) melūl kılmışam. İy şāh-ı Bercān suç benden degül. Kıızum Dilşād Bānūdandur kim bi- 11) ‘aqlılık kırup sencileyin servere varmağa rıza virmedi. Ol nāķış ‘aql ucundan 12) biz daħı senüñ kıatında kıuşur düşdüķ. Eksikler olduķ. Velī sen server bizüm 13) eksikliğimize kıalma ve bunun gibi hadaķa deminde derdimize dermān irdük. 14) Geldük biz daħı olmaz söz senden bu ‘özri dileyüz. Eylüğüne eylük ‘ivāz kılavuz. 15) Senüñ ol nāzik göñliñi ele alavuz. Seni murādına irgürevüz didi. Daħı Mihrāc 16) Hān ayağ üzre durup Behrām-ı Bercāniye çok nevāzişler itdi. Şöyle kim Behrāmuñ 17) hātırından melālet gitdi. Andan Behrām daħı dizi üzere gelüp Mihrāc

86a 1) Hāna eydür: İy şāh-ı Türk-i Türkistān **Nazm**

2) Şöyle bil ben bendeyem hāzretüñe

Geldüm uş kim kıullıg idem řapuña

3) Gice gündüz işüñde durayın

Düşmenüñ dersü boynın urayın

4) Bu Sikendercük kim ola kim gele

Türk ilini senüñ eliñden ala

5) Başın alayın ben anuñ yarın uş

Tā ki sizüñ hātırıñuz ola hoş

6) Nesne mi şanur o daħı özünü

Uş bozayın düzgüñünü yüzini

7) Biñ Sikender gibi kıulum var ola

Hemta olmaķ siz aña key ‘ār ola

8) Bir iş ideyin aña yarın i cān

Kim kıılalar řaña hep hāķ-ı cihān

9) Tağıdayın yıgnağın bir kıılmasun

Kimse anı daħı dile almasun

10) Yer yüzünden sikkesin götüreyin

Halk içinde adını bitüreyin

11) Buncılayın şāha da ne i' tibar

Biz variken bu añılmağ zihî 'ār

12) 'Ar degül mi şimdi bu bize hele

Buncılayın kimse bu ile gele

13) Hiç melül olma bu işe sen i cān

Göresin yarın neler kılam 'ayān

14) **Neḡr** Rāvī eydür: Behrām-ı Bercānī işbu resme laf hırmanın kim şavurdu. Öz kılıca

15) hem urdu. Urdı bunca sözler kim aandı ammā arada Hāḡ Te'ālāyı aandı. 16) Ol bî-

'aql işi kendü elinde şanur. Bilmez kim cümle işi rast getüren Hāḡ Te'ālā 17) hükmidür.

Vay aña kim anuñ işini Hāḡ Te'ālā oñarmaya. Rāvī eydür:

86b 1) Behrām bu sözüni söyleyicek işidenler eytdiler: İskendere cevāb virürse bu virür.

2) Ve gerni İskender Türkistānı alur didiler. Geldük imdi Mihrāc Hān Behrāmdan bu

muḡabbet 3) ḡaberin işidicek şād u ḡürrem oldı. Andan gönlinde kendü kendüye eydür:

Biz daḡı 4) bunuñ re'yince varalum. Dilşādı buña gösterelüm. Bu daḡı kıvansun.

Yolımıza cān u 5) gönülde baş oynasun didi. Andan Mihrāc Hān qarındaşı Ṭurḡana

eydür: İy 6) qarındaş var Dilşāda benüm dilümde eyt: Ṭonansun gelsün. 'Āşık Behrām-ı

Bercānī anı 7) ırāḡdan görsün. Yolına cān ve baş oynasun. Ola kim düşmeni üzerimüzden

8) ıra didi. Mihrāc Hān böyle diyicek Ṭurḡan daḡı durdu. Dilşād Bānūnuñ ḡatına 9) geldi.

Ne kim Mihrāc Hān didiyse kızına söyledi. Dilşād 'ammusı Ṭurḡandan 10) bu sözi

işidicek evvel ḡaḡıdı. Ol ḡaḡımış birle 'ammusına eydür: Behrām kimdür kim 11) ben aña

varam görünem? Biñ Behrām benüm bir barmaḡum harfi degüldür. Atam bu sözi 12)

utanmadın ne dilile söylemiş didi. Dilşād böyle diyicek 'ammusı Ṭurḡān eydür: İy ciger

13) ḡüşem Dilşād, biz daḡı bilürüz kim Behrām senüñ layıḡuñ degüldür. Hele şimdiki 14)

ḡalde leşkerle sürdi. Bize yardıma geldi. Atañ Mihrāc Hāna bunca dil-nüvāz işler 15)

ḡıldı. Atañ daḡı seni ḡıḡırduḡı şoldur kim Behrām seni göre, kıvana. Düşmene cevāb 16)

vire. Yā Dilşād bermudārādur ḡıldıḡımız sen şanmaḡıl kim biz seni Behrāma lāyık görürüz

17) didi. Ṭurḡān böyle diyicek Dilşāduñ gönli biraz yumuşadı. Andan 'ammusına

87a 1) eydür: İy ‘ ammu sözüñüz başum üzerine. Varayın, yörü sen var. Ben dağı uş 2) arduñca varam didi. Tırhân durdı. Gitdi Mihrâc katına geldi. Haber itdi. 3) Geldük imdi. Dilşâd dağı durdı. Hazinesine girdi. ‘ Acâyib ğarâyib muzırkeş 4) dikme libâceler geydi. Bir muraşsa kemer beline bağladı. Bir cevheri tâc başına urdı. 5) Ez-pâ vü ser la‘l (ü) cevâhire müstağrak oldı. Ammâ yüzünü bürka‘ ıla püşide itdi. Andan biñ 6) dört yüz kız oğlañ kenizekleri donatdı ve dağı Türkistân beglerinüñ serverlerinüñ 7) kızların donatup bile aldı. Ol aradan durdı. Atası Mihrâc Hân katına geldi. 8) Rāvī kavlince bârgâha yakın gelicek Hüsrev Zeminüñ biñ altı yüz çavuşları 9) karşı yürüdiler. Dilşâd Bânüya ta‘zîmcün medh u şenâlar itdiler. Andan Mihrâc Hana haber 10) kıldılar kızuñ Dilşâd geldi diyü. Pes buğur Dilşâd Bânü servileyin hırâmân şalını bekler. 11) Mâlikler kızlarıyla ol biñ dört yüz kenizeklerinüñ önünce ol mu‘teber dīvân 12) içine girdi. Türkistân begleri, Haveristân serverleri, el-an Bercân mihterleri 13) dağı Dilşâd Banu geldügin gördi. Cümlesi ayak üzere durdı. Şöyle kim Mihrâc 14) Hüsrev-i zamân, Hâkan Şehnân serveri el-an Bercân dağı ayak üzere durdılar. Yine oturdılar. 15) Andan Dilşâd Bânü hırâmân şalınup tavusleyin cevân urup ilerü yürüdi. 16) Atasıyla Hüsrev Zeminüñ önünde kâddin hamîde kıldı. Diz yere koyup yükündi. 17) Yine durdı. Ve dağı yine yüz biñ naz u ‘ izzile Behram-ı Bercâniden yaña tapu kıldı.

87b 1) Şanasın dünya ve ahirete Behrâma virdi. Behrâm-ı âşık bu hâli göricek oturduğı 2) yerde hayran olup gözi Dilşâdda kalup mecnûnvâr şöyle durdı. Andan atası 3) Mihrâc Hân ferrâşalara buyurdı. Kırk dört kızıl altun şandalı karşusına irdiler. Dilşâd 4) dağı begler mâlikler kızlarıyla ol muraşsa‘ şandalilerde oturdılar. Pes buğur ol dört biñ 5) bıkır kızoğlan kenizekler Dilşâduñ kafasında şaf bağlayup durdılar. Ellerin kemerlerine 6) urdılar. Andan Behrâm-ı Bercânî dağı kendüyi azın azın dirdi. Bağı karşusına 7) ma‘şukası Dilşâd Bânuyı gördi **Nazm**

8) Görd’oturmış karşusunda iy fülân

Cânile sevduğı Dilşâd-ı zamân

9) Şanasın Zühre oturmuşdur yakın

Çak şeref burcunda iy şâh-ı zemân

- 10) Yā güneşdir yere indi şanasın
Aya ger beñzedesin utanasın
- 11) Göz kamaşur bakıcağ andan yaña
Ay görürse anı kıala taña
- 12) Zühre ger görse anuñ verceyşini
Cengi şıyup terk ideyidi işini
- 13) Hem Uṭārid anı görse ol qarīn
Ser-te-ser oda yaqaydı defterin
- 14) Yüz-be-yüz olsa anuñla Müşteri
Camın önünde koyaydı hem seri
- 15) Cünbişine olsa tuş pīr-i Zühāl
Unıdurıdı özini bī-maḥal
- 16) Merriḥe de irse andan bir nişān
Ḥançerin elden bırağurdı revān
- 17) Ger ireyidi simurğa andan eşer
Görmedin dökerdi ol da bāl u per

88a

- 1) Bu şüretde çünki gördi āşikār
Ma'şūkası Dilşādı Behrām şehriyār
- 2) 'Işkınuñ şūrişi artdı key kıatı
Yağdı dilin Dilşāduñ firkıati
- 3) Dil yanıcağ derledi ciger i cān
Der sirāyet itdi göze andan revān
- 4) Kıatre olup yağdı gözünden yüze
Şöyle kim seylābına egdi yüze
- 5) İşbu ḥāle iricek Behrām yaqın
Vezne urdı kendü kendüyi yaqın
- 6) Gördi aşkı mevc başdan aşadur
Tedbīr-i 'aqluñ bilüsi şaşadur

7) Yeñdi kendözini yeñileyüp edeb

Tā ki şer bulardan irişmeye ğazab

8) El urup Behrām sildi yaşını

Keñdüyi cem itdi şaldı başını

9) Neşr Rāvī eydür: Behrām Dilşadı görüp ne resme hal vāķı^ç olup 10) kendüyi dirüp

başın şalup oturıcak yer yerin selātin serverler oturdıqları 11) yerlerden gümreşdiler.

Niçün? Anıñçün kim cümle Türkistānlar ve kamu Havarlar bilürlerdi kim 12) Behrām-ı

Bercānī Dilşād Bānūyı söz cān ve başıyla ‘āşıkıdur. Velī ma‘şūķı ele girmez 13) iken

gözleri yüzün görmeziken añsızın Behrām ma‘şūķasın gördi. Qatlanmadı. 14) Rikqat

kılıp ağladı. Zirā kim cümle dīvān kavmi Behrāmı gözedürlerdi. Pes buğur Mihrāc 15)

Han daħı Behrām hālını göricek teselli için eydür: İy şāh-ı Bercān, mübārek göñlünüzden

16) şimdiden girü endişeyi çıkaruñ. Kim eger şimdiye dek firāķda iseydünüz şimdiden

17) girü vişāldür. Uş Dilşād Bānu senüñ ben ki Mihrāc Hānum atañ qarındaşum

88b 1) Turhan kuluñ Hüsrev-i Zemīn gibi şāhib-serir selātin ard ve arkañ yine ferzāne

2) leri Haķan-ı Havārī, Şehnān-ı Havārī koluñ kañadun. Uş leşker, uş māl u genc. 3) Yā

Behrām cevāb virelüm. Seni serverümüz idinelüm didi. Behrām-ı Bercānī daħı Mihrāc

Hāndan 4) bu luķfi keremi göricek kundözün yek-bar Mihrāca virdi. Qaçan kim kızını

gördi. Pes buğur 5) Behrām-ı Bercānī ayak üzre durup Mihrāc Hān birle Hüsrev-i Zemīne

yükünüp yine 6) oturdı . Buğur Dilşāda qarşu yüz yire urdı. Girü durdı. Andan eydür: İy

şāh-ı 7) Türk Türkistān sen beni qabul kılıcak ben daħı ölince işiginde durayın. Saña

düşmen olanlara 8) kılıç urayın. Bu şimdiki düşmeni üzeriñden ırayın leşkerini kırayın. Ol

İskender-i 9) Rūmī dedüklerin dutayın elüñe vireyin **Nazm**

10) Kimdurur İskender u İskenderus

Kim benüm qarşuma çala tabl u kūs

11) Yarayın yarın añun tablını hep

Şıyayın kūsunu cümle bī-ta‘ ab

12) Şıyayın sancaqların daħı ata

Başdurayın taħt u tācısını ata

13) Yile vireyin añun peymānını

    Kara toprağa karayın kanını

14) Şöyle urayın añı yire iy cān

    Tārumār olsun tağılsun bī-gümān

15) Ger çıkarısam yarına iy şehriyār

    Nıtdügümi göresin şöyle ki var

16) Böyle diyüp laf urdı ol delü

    Ma‘ şūkaşı karşıısına iy ulu

17) Neşr Rāvī eydür: Behrām-ı Bercānī Mihrāc Hana bu sözi söyledi. Dağı hāmūş oldılar.

89a 1) Pes buğur Mihrāc Han Hüsrev Zemīn Behrām birle yimege içmege meşgūl oldılar.

Geldük 2) imdi ol tarafından dağı şāh-ı Zū'l-karneyn cengden bārgāhına gelüp server

selātin 3) lerle ‘ıyşa oturdılar. Andan şāh-ı Rūm eydür: İy serverler bu gün leşkerile ceng

iden 4) ol üç server ‘acāyib gürbüz pehlivanlar acep bunlar kandan geldiler ki didi. ‘Irāķī

eydür: Kaytmaz 5) Türke şoralum diyüp Kaytmaza eydür: İy Türkistānī bu gelen leşkerle

ol üç serverleri 6) bilür müsın didiler. Kaytmaz eydür: İy server-i cihān kimdügünü

bilmezın. Velī icāzet virür 7) señüz varayın. Türk leşkerine gireyin. Ol serverler

kimdügünü bileyin. Yine divān haber 8) getüreyin didi. Kaytmaz Türk böyle diyicek şāh-

ı cihān eydür. Hoş didi. Pes buğur 9) rāvī kavlince Çihil Pāy-ı ‘Irāķī Kaytmaza koşdılar

kim varalar. Ol dün içinde 10) haber olalar. Yine geleler. Rāvī kavlince Kaytmaz ‘Irāķī

bir Türkistānī şeklinde durdı. 11) Dağı Türke gitdiler. Şeher yelinleyin Türk leşkerine

yetdiler. Leşker içine girüp toğru Hüsrev-zemīnün 12) bārgāhına geldiler. Gördiler bir

‘acāyib divān cem‘ olmuş. Biñ ayak bir ayak üzre durmuş. 13) Andan Kaytmaz birle ‘Irāķī

ol kavmün sözüne kulağ urdılar. Gördiler kim cümlesi 14) Behrām-ı Bercānīyi söylerler.

Bildiler kim leşkerle gelen Behrām-ı Bercānīdür. Böyle olıcağ 15) Kaytmaz ‘Irāķīye

haberi bildük gel gidelüm didi. ‘Irāķī eydür: Yā Kaytmaz geldük geldük 16) bu divānuñ

içini teferrüc kılmadın gidelüm mi didi. Kaytmaz eydür: İdelüm. Ol ittifağıla 17) sağ ve şol

yörüdiler. Yer bulup bir tarafından ol mu‘ teber divāna girdiler. Türk şüretinde

89b 1) Türklerün bir şafın olup çepçevre nazar urdılar. Gördiler kim Hüsrev-zemīn bir

muraşsa‘ 2) tahta oturmuş. Şağında Mihrāc Han, Turhan, Yağmā ve Tağlā ve şolında dağı

üç server 3) oturmuş kim görenlerün üzerine heybet düşer. Biri Behrām-ı Bercānī, biri Behrām qarındaşı 4) Ehrām-ı Bercānī, biri daḥı ‘ammusı Behmen-i Bercānī. ‘Irāķī anları göricek bildi kim Hüsrevün yanına 5) oturan Behrām-ı Bercānīdür. Yanındaḡı iki el-an Bercān pehlevānidur. ‘Irāķī Behrām birle Ehrāmı 6) begendi. Velī ‘ammuları Behmen-i Bercānīyi göricek vehm aldı. Niçün? Anuñçün kim Behmenleyin 7) gürbüz pehlivan görmemişdi. Nete şöyle kim qadd u qālīb otuz eriş meyl mināre mişāl 8) başı künbed gibi gözleri ‘Arab ocaḡınlayın yanar. Ağzı mağara bucaḡı gibi. İy yār 9) dişleri şınur taşınca-var bir ‘acāyip qorqunç herif. ‘Irāķī Behmen-i Bercānī bu hey’ātda ol 10) salābetde göricek eydür: İlähi seyyid u mevlāyı bizüm serverlerimizi bu la‘īnün şerrinden 11) sen bekle didi. Andan ‘Irāķī yine divāna nazar urdı. Gördi kim bir taraḡa el-an Bercānlar 12) oturmuş bir taraḡa Havarlar oturmuş ve bir taraḡa daḥı Türkistānlar durmuş. Ammā 13) Mihrāc Hānuñ qarşusına kırk dört altun şandalı urulmuş. Kırk dört kimse oturmuş 14) şöyle kim la‘l ve cevhere müstaḡraq olmuş. Andan kafalarında biñ dört yüz kız oḡlan 15) kenizekler şaf bağlayup durmuş. ‘Irāķī anı göricek bildi kim Mihrāc Hān kızısı Dilşād 16) Bānūdur. ‘Irāķī çok zaman gözledi durdı. Tā kim Türklerün divānı daḥı kemāline 17) irdi. Andan Mihrāc Hān baş qaldurup Behrāma eydür: İy server el-an Bercān sözüümüz

90a 1) söz. ‘Ahdımız dürüst. Dilşād Bānū senün irāq yerden tarḡtan birle geldün, yorulduñ ve hem 2) yügürdüñ. Delim ceng kılduñ. Vaqıtdür kim varasın mesnedünde rahat olasın. Tā kim 3) yarın düşmene kılıç urmaḡa asān ola didi. Mihrāc Hān böyle diyicek Behrām-ı Bercānī 4) ayaḡ üzre durup eydür: İy şāh-ı Türk-i Türkistān sencileyin hānuñ hıdmetinde yıllar ile 5) cebe ve cevşen çıkarmayup turmaḡa yarar ceng itdüñ. Var rahat ol dirsın. Sözüñ şımayalum. 6) Bārgāhumuza varalum diyüp Behrām Hüsrev-zemāne cümle serverlere selāḡınlere ‘izzet kılup 7) şeb be-ḡayr idüp yörüdi kim gide. Yine döndi. Behrām Mihrāc Hāna eydür: İy server-i 8) cihān gözledi. Duruñ İskender benüm vaşfum işidüp bu gice kaçmasun didi. Daḥı 9) Behrām bārgāhına gitdi. Rāvī eydür: Behrām İskender kaçmasun diyicek Mihrāc Hān 10) kendü kendüye eydür: Yörü kim İskender kimseden kaçar herife beñzemez didi. Anlar daḥı 11) bārgāhlu bārgāhına gitdi. Pes buḡur ‘Irāķī birle Qaytmaz Türk yine sürüp 12) şāh-ı Zü’l-qarneyn ḡazretine geldiler. Baş qoyup el qavşurup durdılar. Andan Sālār-ı Rūm 13) eydür: Yā ‘Irāķī ḡaberün ne?

‘Irākī eydür: Yā Zü’l-ķarneyn bu gelene Behrām-ı Bercānī dirlermiş. 14) El-an Bercān vilāyetinüñ serveri yüz kırk biñ erile Mihrāc Hana yardıma gelmiş. 15) Mihrācuñ kıızı Dilşādı severmiş. Divan ķurmuşlar oturmuşlar. Mihrāc Han daħı 16) kıızını dutmuş. Behrāmuñ ķarşusına getürmiş. Behrām-ı Bercānī daħı Dilşādı görmüş 17) divāne olmuş. Ol divāneliğla diline ne gelürse söylenür. Laflar urur. İttifaķ

90b 1) yā Zü’l-ķarneyn şöyle kıldılar kim yarın cenglerini bizümle bir yaña kılalar didi. ‘Irākī böyle 2) diyecek şah-ı cihān eydür: Yā ‘Irākī Mihrāc Behrāma yaşdanursa biz Hāķ Te‘ālānıñ ināyetine 3) yüz dutmuşuz didi. Kıışsa dırāz kılmayalum. İki tarafdan iki düşmen birbirine ķaravul 4) koyup yiyüp içüp yatdılar. Yarındası yine ‘ale’s-şabaħ oldu

Nazm

5) Yine yerden ķarañulıķ sürüldi

Şebistan naħı tayy olup dürüldi

6) Ķaralıķ gitdi dersü yer yüzinden

Çü geldi hūkm-i dünya gündüzinden

7) Gicenüñ zulmetini ķovdı gündüz

Münevver oldu ‘ālem gördi her göz

8) Şafā buldı yine rüy-ı zamāne

Vefā irdi Çalapdan hem cihāne

9) Vefā nūriyla yir yine donandı

Ṭonanmağdan cihān halkı gönendi

10) Neşr Rāvī eydür: Ķaçan kim ‘ale’s-şabaħ oldu. İki tarafdan yine ol iki 11) deryāleyin leşker cūşa gelüp at-var cebe ve cevşene müsteğraķ olup süvār oldu. 12) Bu tarafdan şāh-ı Zü’l-ķarneyn bindi. On beş kez yüz biñ erle bu tarafdan Hüsrev 13) Zemīn bindi. Mihrāc Han Ṭurhan bindi. Behrām, Ehrām, Behmen-i Bercānī bindi. Beş 14) kez yüz biñ erile iki cānibden ķal‘ayi selāsilleyin alay bağladılar. Sedd-i İskender 15) gibi şaflar yaşadılar. Diraħt-ı İrān mişāl sancaķ ‘alemler getürdiler. Şuķķalar çözdiler. Ra‘dvār 16) taħl naķaralar urdılar. Şūr-ı İsrāfil gibi surna ve nefirler urdılar. ‘Arşa-i ‘araşat ictimā‘ 17) leyin iki düşmen hışm ve kinle birbirine ķarşu durdılar. Ez-in sū şāh-ı Rum hūkm itdi.

91a 1) Ne kadar server-i ser-firāz varise cümle yanına dirildiler. Şāh-ı Zü'l-karneyn serverlerini sağ ve 2) sol göricek eydür: İy cihān halkınuñ güzīdeleri Behrām-I Bercānī bu gün meydāna giriserdür. 3) Cehd şöyle kıluñ kim anı meydāndan yine çıkmāğa komayasız didi. Dağı şāh-ı Rūm server 4) selātinlerini kenetledi. Her birini adlu adıyla ögüp aşlın neslin ögüp ta'rif kıldı. Andan 5) şāh-ı Rūmī mīr-āhurlarına hükm itdi. Altı biñ altı yüz altun āletlü kulağından tırnağına dek 6) geçimlü erkek atları vardı. Cenābda rikābda yedekde yedilür. Cümlesin ol dem içinde 7) katına getürdiler. Şāh-ı cihān dağı cümlesini serverlere üleşdürdi. Rāvī eydür: Şāhnāme 8) içinde şāhlardan vaşiyet şöyledür kim bir pādīşāh ger ulu ve ger kiçi kaçan kim düşmenile 9) bulışa ol mīr sipāhisine server ü ser-firāz pehlivānlarına haşeme hademe malını, 10) gencini, gön ve kumaşını üleşdüre. Andan düşmenile yüz be yüz duruşduğı vaqt 11) serverlerine tatlu dille hoş söyleye. Cümlesini hoş dil eyleye, iller iklimler adaya. Cāh u 12) manşıblar bildüre. Tā kim gönüllerinde tereddüdi varsa gide. Ve bir dağı 13) bu kim pādīşahlar kılınç deminde ne kadar kim şinanmış. Atı kılıcı varise i' timād 14) itdügi kişilere vire. Tā kim atı oynadı. Bileler kılıç yerine uralar. Rāvī eydür: Ser 15) verüñ kendüye lāyık atı āleti olur. Her atıñ āletüñ dağı kendüye lāyık serveri olur 16) **Nazm**

17) Yinemez her bir kişi degme atı

Yük olur dün olana er āleti

91b

1) Her atıñ bir ıssı vardır binici

Ehl olmayan uramaz kılıcı

2) Ehline lāyık durur iy şehriyār

‘Ālem içre her meta‘ kim adı var

3) **Neşr** Rāvī eydür: Kaçan kim şāh-ı Zü'l-karneyn serverlere rikāb cenāb üleşdürüp 4) düşmeni gözleyüp durdılar. Nazar meydān içine urdılar. Geldük. İmdi Hüsrev-zemīn 5) birle Mihrāc Hān dağı Türkistān, Haveristān dilāverlerin sağ ve sol yanlarına 6) turgurdılar. Andan Turhān Türk, Yağmā Türk, Taglā Türk Hüsrev oğlanları Hākan, 7) Şehnān, Mihrāc Hān kıızı Dilşād, Cehān, Hüsrevüñ Mihrācuñ kalbini dutup durdılar. 8) Düşmene karşı bunlar bu resme yaşanup direnüp durınca Behrām-ı Bercānī dağı sağ kol

9) larından yüz kırk biñ eri cebelü, atı kecimlü el-an Bercân çerisiyle süvâr olup 10) yigirmi dört altun başlu sancağ getürüp seyli-vâr süregeldi. Dağı Türkistan 11) leşkerinüñ sağ kolunuñ önün alup durdı. Behrâm ol yüz kırk biñ eri, yigirmi 12) dört alay kılup koşun bağlayup sedd-i İskender gibi İskender çerisine karşı durdı. 13) Andan Behrâm-ı Bercânî ol yüz kırk biñ erden yigirmi dört biñ kendü begendigi 14) er seçti. İki bölü. On iki biñ erile Behrâm karındaşı Ehrâmı sancağlarınıñ 15) sağ kolında kendüye kafadar kodı. On iki biñ erile dağı Behrâm ‘ammusı 16) Behmeni şol kola kafadar kodı. Andan kendü âhen-püş olup on iki 17) pâre ceng âletin üzerine alup biñ dört yüz ertal çini poladdan bir gürz-i girân

92a 1) tırlana şalup bir bazarhâne sütununleyin zift sünüyü kolına şarup bir pulad-püş 2) zinde gergedana süvâr olup Behrâm kendü sancağından gitdi. Hüsrev ile 3) Mihrâc Han sancağına geldi. Ya‘ni kim kayınatası Mihrâcile şâh-ı Haverden isti‘ânet 4) irâdet dileye. Tâ kim meydâna gire. Kaçan kim Behrâm Mihrâcile Hüsrev sancağına kim irdi. 5) Ol iki mu‘teber selâtinüñ tañtanası leşkerine nazar urdı. Gördi kim on dört 6) put-peyker sancağlar dikilmiş. Sancağlar dibinde Hüsrev-i Hâvarî Mihrâc Han durmuş. 7) Kafalarında on ikişer biñ kış u kemerlü tîr-endâz kadir-endâz kafadar durmuş. 8) El tîr u kemâna urmuş ve dağı Hüsrev-zemîn tarafına iki yüz altmış biñ 9) Haver leşkeri şaf keşide kılup durmuş ve Mihrâc Han tarafına yüz yigirmi biñ 10) Türkistân çerisi durmuş. Behrâm bu tañtanayı göricek toğru Hüsrev-i Haveriyle 11) Mihrâc Hanuñ katına geldi. At üzerinden sünüsini kaldırıp selâm itdi. 12) Haver serverleri, Türkistân serverleri selâm alup Behrâm Bercânîyi merhabaladılar. 13) Andan Behrâm eydür: İy selâtinler icâzetünüzle meydâna gireyin. İskenderi 14) bulayın didi. Behrâm böyle diyicek Hüsrevle Mihrâc dağı Behrâma alur gözle nazar 15) itdiler. Gördiler kim Behrâm-ı Bercânî baş eline almış. Ma‘şuķı yolına kurbançün meydâna 16) merdâne gelmiş. Men‘itmezlerse kendözünü pervâneleyin oda atar. Andan Mihrâc Han 17) Hüsreveye eydür. İy şâh-ı Haver şimdi Behrâm ‘ışkınuñ siyâsetindedür. Nite evvel

92b 1) bu kim Behrâm ‘aşıkdur. Ma‘şuķa yoluna cana başa kalmaz. Kaşra dağı deryaya kaşd 2) ider. Kaytmaz ölümü ‘aşık kişinüñ önüne gelmez. Yâ Hüsrev ikinci bu kim şimdi Behrâmuñ ma‘şuķısı 3) kendünile bile meydândadır. Kendü her ne kılursa yâri görür.

Bunuñ gibi 4) vaqtde Behrām kendözin yağmaz. Bu deryāleyin leşkere varur. İskenderi bu yüze yüz kande 5) görür. Behrām kaçreyiken deryaya düşer. Cihānuñ nehengleri üzerine üşer. Buncılayın 6) server hod dönmek bilmez. Dönmeyicek İskenderüñ ol hun-riz serverleri bunu tiz yitürürler. 7) Bunu hayfın elümüzden çıkaruruz. Acısı içimüzde kalur. Şimdi Behrām bize sermāye-i sa'ādetdür. 8) Biz becermek gerekdür didi. Hüsrev eydür: Yā Mihrāc şimdi Behrāma bir meydāna girme mi 9) diyelüm. Şöyle karşı mı duralum? Ya nitmek gerek didi. Behrām eydür: İy şāh-ı Haver 10) gözle, ben kuluñ bu tedbirince rast kılayın diyüp Mihrāc Hān döndi. Eydür: İy 11) server el-an Bercān meydāna gireyin. İskenderi bulayın dirsın. İskender şimdi 12) kendüyi ādem ejderhaların arasında gizlemiştir. Sen anı şimdi kande bulursın? 13) Yā Behrām bilürüz seni kim derūnda erlikle şāhib-kırānsın. Elüñden gelür kim meydāne 14) giresin. Mübārizler yıkasın, saflar alaylar birbirine karasın, kırasın. Yā Behrām 15) bunca leşkeri kırmağdan yaluñuz İskenderi ele getürmek yegrekdür. Bir lahza bizüm 16) bizüm yanımızdadur. Saña İskenderi bulıvirelüm. Yüze yüz gösterelüm. Yā Behrām 17) ne kim hünerin varise anda gösteresin. Yā Behrām her işi aşlıyla işlemeyince ilerü

93a 1) gelmez kişinüñ kendü didügi olmaz. **Naẓm**

2) Aşlıyla işlemek gerek işi

Tā kim ol iş ilerü vara kişi

3) Bir işe kaçan ki iqdām idesin

Yā yaluñuz bir yola kim gidesin

4) Ol işüñ onatlığı neyle olur

Ol sefer saña ne kolay gelür

5) Ol kolaydan yana kol şal iy paşa

Tā işüñi iltebilesin başa

6) Gücile olsa bulunmaz şehriyār

Her işüñ aşanlığı şöyle ki var

7) Aşlını bilmek gerek işüñ kişi

Tā kim işleyübile ol ol işi

8) Aşlıyla işleyecek iş biter

Bilmeyecek aşlını bil baş yiter

9) Er aña dirler bilürsün iy civān

Kim işüñ aşlını bile ‘ayān

10) Neşr Rāvī eydür: Mihrāc Hān Behrāma naşihatı kim söyledi. Ol rāy-ı tedbīr 11)

rivāyetin kim eyledi. Behrām-ı Bercānī dağı rıza viridi, durdı. Andan Behrām-ı Bercānī

12) eydür: İy server-i Türk-i Türkistān her ne kim dirsın cān üzre dutalum. Zirā kim 13)

sizüñ sözüñizi şınmağ olmaz. Sizlere ‘āğğ olmağ elümüzden gelmez. Hükümüñüze

maḥkūm, emrū 14) nūze muṭı‘ olmuşuz. Yoluñuza durmuşuz. Velī yā Mihrāc Hān

İskenderi saña yüz 15) be yüz göstereyin didük. Bu deryāleyin leşker içinde anı neden

seçersin din gösterüñ 16) görelüm. Elden geldükçe aña varalum didi. Behrām-ı Bercānī

böyle diyecek Mihrāc Hān 17) dağı eydür: Yā Behrām ciger-güşem Dilşādı meydāna

göndereyin. İskenderi saña

93b 1) bulıversin. Hem saña erligin meydān içinde serverligin göstereyin. Yā Behrām 2)

hem sen dağı göreydüñ kim kız deyü ne pehlivān virirüz. Tā kim sen dağı anuñ

serverligine 3) nisbet hüner göstereyin didi. Dağı Mihrāc Hān kızına eydür: İy ciger-

güşem Dilşād Bānū 4) yōri, meydāna at sür. Nice serversin? Seni görsünler saña nisbet

serverler düşmene 5) kılıç ursunlar didi. Pes buğur Dilşād Bānū atasından bu ḥaberi

işidicek segirtti. 6) Raḥşından yere indi ol kendünüñ sāz u selebi üzerinde ārāyide kıldı.

7) Bend bend güşelerin muḥkem berkitti. Andan Dilşāduñ kırk dört gergedānı vardı. 8)

Cenābında birisini āhen-püş kılup bindi. Kīş u ḳurban açup tīr ü kemān eline alup 9)

raḥşını meydāna sürdi. Cevlān kılup gergedānı başın tırtup meydan orta 10) sında durdı.

Be-āvāz-ı bülend çağırdı. İskender leşkerinden er diledi. Pes buğur 11) ol taraftan dağı

şāhile selāṭinler gördiler. Yine Mihrāc Hān kızını Dilşād 12) erdiler, meydāna girdi. Andan

Ṭayfūr-ı Rehāvī dağı İskender tarafından kīş u 13) ḳurbān açup tīr ü kemān eline alup

raḥşını Dilşāda muḳābil sürdi. Erdi. 14) Rāvī ḳavlince Dilşād birle Ṭayfūr at sürüşdiler.

Birbirin oğla atışdılar. Bir nücūmi 15) sā‘ at meydān içinde atışdılar. Yigirmi yedi ḥamle

birbirine atışdılar. Yigirmi sekizinci 16) oğla Dilşād atdı. Ṭayfur ḳalkan dutdı, Dilşād

urdu. Tayfuruñ kalkanın sinesine mihladı. Pes buğur Şebren-i Şeşterī at sürdi. Ol dağı Dilşād birle

94a 1) birle hayli ok cengini kıldı. Āhir ol saç kesük buraya gi(di)r bir okla urdu. 2) Şeşterūñ dağı kalkanını kabzasından yumruğına mihladı. Anı dağı zaħm-dar kılıcağ 3) buğur Şahrūz-ı Semerķandī at sürdi. Dilşādla bir nücūm sā' at geçince ol dağı 4) ok cengini kıldı. 'Āķıbet bir okıla yine Dilşād Şehrūz-ı Semerķandīñ altında rahşını 5) urdu. Rahşı, Şehrūzı arkasından atdı. Şehrūz düşecek Türkistān 6) çerisi ğırīv kılıp kiş u kırbān kaçup yer yerin Dilşāda āferin taħsin kılışdılar. Pes buğur 7) İskender tarafından ol ğırīve server ve selātinler ğayrete gelüp bebr ve peleng 8) gibi añraşdılar, gümreşdiler. Andan Berrān Zavīli dirlerdi. Bir şınanmış hışmnāk server vardı. 9) Şehrūzuñ düşdügin göricek bir 'acāyib ğürz-i ğirānı başı üzere çevürüp rahşını 10) Dilşād üstine sürdi. Seher yelinleyin irdi. Dilşād dağı gördi kim bir ğürbüz pehlivān 11) ğürz süre. Kendüye irdi. Dilşād Berrān Zavīli dağı bir okla atdı. Berrān kalkan 12) birle ğürzini Dilşāduñ okına muķābil tutdı. Ok ğürze doķundı kül uvağı 13) oldu. Buğur ğürzle Berrān Dilşāda irdi. Bir ğürz urdu. Dilşād kalkan muķābil 14) virdi. Velī rāvī kavlince Dilşāduñ kalkanı ğaħa getürdi. ğürz yağrınına yaturdı. 15) Dilşāduñ ayakları rikābından çıkup gergedanından yıķıldı. Dilşād yıķılıcağ İskender 16) Şah komañ bur-ı bakiri deyince Müselsel-i Sistānī Serpāl Kīş-i Baħreynī 17) at sürüp gitdiler. Ol tarafından dağı Mihrāc Behrām Dilşāduñ yıķıldığın gördiler.

94b 1) Pes buğur Behrām dil-ārāmı düşdügin göricek ra' dvār bir na' ra çağırup süñüsünü 2) başı üzre çevürüp gergedanını Dilşād üzre sürdi. Behrām irince şāh-ı Rum tara 3) findan Müselsel-i Sistānī Serpālī Kīş-i Baħreyni Dilşāda irdiler. İki tarafından kemend 4) atup Dilşādı ğiriftār itdiler. Alup şāh sancağına gitdiler. Türkistān Ħaveristān 5) el-an Bercān çerisi anı göricek cümlesi el dize urup Dilşād için ğayf 6) laşdılar. Bu ğāletde Behrām dağı rahşını kaçımāğ birle süre irdi. Berrān Zavīli Behrāma 7) muķābil yörüdi. Behrām-ı Bercānī dağı gördi kim ma' şuķası Dilşādı yakın kendü 8) dağı karşı gelür. Revān ol zift süñüsün çınar şāhı gibi kılına şardı. 9) Toğrı Berrāna sürdi. Berrān dağı kalkan iki kabza birle eline alup durdı. Behrām 10) dağı bir darp Berrān kalkanında urdu. Kalkan pāyidār durmadı dağıldı. Darb-ı ğürz 11) Berrānuñ başına irdi. Atından ser-niğün

yıkıldı. Bercānīler anı görüp güriv itdiler. 12) Berrān yıkılıcağ Şehbur Nişābūrī at meydāna sürdi. Behrāma muqābil irdi. Behrāma 13) bir gürz urdı. Behrām Şehbūruñ gürzini kalğan şalup asanlığıla redd itdi. 14) Buğur Behrām Şehbūra gürz urdı. Ol dağı redd kıldı. Yedi hamle arada haṭa 15) geçdi. Sekizinci gürz uruşda Behrām Şehbūr-ı Nişābūyı dağı yıqdı. Buğur Hermāil-i 16) Lekzī gördi. Bir gürz Behrām-ı Bercānīye şöyle urdı kim Behrām kendüsi begendi. 17) Bir Hermāil, bir Behrām bir nücūm sā‘ at geçince gürzle dögüşdiler. Ahirü’l-emr Behrām

95a 1) Hermāil-i Lekzī dağı yıqdı. Buğur Kehlān-ı Hindu gördi. Söz taṭvīl itmeyelüm. 2) Güneş kubbe-i felege dikilince Kehlān-ı Hindu Behrām birle bir ‘acāyib şīrāne ceng kıldılar kim 3) iki taraftan duran server selāṭinler Kehlāna āferin kıldılar. Behrām gibi 4) gürz pehlivāna muqābil olduğıün rāvī kavlince Kehlān-ı Hindu dağı kalğanda 5) haṭa getirüp zaḥmlu olup at boynına düşdi. Qayṭās-ı Yunānī Rumuñ pehlivānı 6) şāh-ı Zū’l-ḳarneyn şāhib-ḳırānı anı göricek kiş u ḳurban ḳaḳup raḥşını 7) Behrāma muqābil sürdi irdi. Behrāma bir gürz şöyle urdı kim Behrām atınuñ 8) üzerinde deng oldı. Behrām-ı Bercānī Qaytasdan ol resme gürz ḳarbını yiyicek 9) uyurdu, uyandı. Mest adımı eyledi. Behrām dağı gergedān sürüp Qayṭasa 10) bir gürz urdı. Qayṭas Behrām gürzini asanlığıla redd itdi. Qışşa dırāz kılmayalum. 11) Bir Qayṭas bir Behrām gürzle dögüşdiler. Bir ‘acāyib ceng kıldılar kim Rüstem-i Dāsītān 12) Qahramān-ı zaman, Nerimān-ı cihān, Efrasiyāb-ı devrān ancılayın ceng görmemişlerdi. 13) Pes buğur Qayṭas yine süre. Behrām-ı Bercānīye irdi. Bir gürz urdı. Behrāmuñ kalğanın 14) ḳafası üstünde dağıtdı. Darb Behrāmuñ başına yetdi. Başındaki ol 15) ḳatma demirden ḳande ışığıñ kubbesini Behrāmuñ kellesine gömdi. Qafa dört 16) şaḫ yarıldı. Qan revān olup Behrām yüzüne indi. Pes Behrām gergedān 17) boynına düşdi. Qayṭas yine süre irdi. Bir darb dağı Behrāma urdı.

95b 1) Behrāmı raḥşından yıqdı. Behrām-ı Bercānī düşicek ḳarındaşı Ehrām ‘ammusı Behmen ol 2) yüz yigirmi dört biñ güzide erile Behrām üzre at sürdiler. Mihrāc Ḥan tara 3) findan dağı Mihrāc ḳarındaşı Turḫan Türk, Yağmā Türk, Tağlā Türk on yedi biñ erile 4) Behrām üzre at sürdiler. Hüsrev-zemīn ḳolından dağı Hüsrevüñ oğlanları 5) Hāḳan Şehnān kırḳ biñ kāmil geyümlü erile Behrām üzre at sürdiler. Geldük 6) imdi şāh-ı Zū’l-

karneyn tarafından dağı Kaytas oğı Kays Ekvās Şhelāş 7) Ebķāş ‘Anķāş ‘Anķāş altmış biñ erile at sürdiler. İki taraıdan at yañı 8) er yañı birbirine irince Şāmūs-ı Şāvī, Şākūf-ı Rüstēnī, Kelāb-ı Kūfi 9) Seyf-i Ğadenī, Efrūz-ı Kāşī, Tārım-ı Belhi, Arrān-ı Berda‘ i bu yedi server Behrāmuñ düşdi 10) gi yerde üzerine irdiler. Behrām dağı düşdüğü yerden yine ser-muru turu 11) geldi. Kendüyi dirdi. El kılcına urdı. Kıınından çıkarınca İskender şāhuñ 12) ol yedi serveri yir yirin Behrām-ı Bercānīnūñ üzerine kemend atdılar. Andan ol kemend 13) ler Behrāmuñ kimisi kolına, kimisi beline, kimisi boynına düşdi. Behrāmı 14) sağı ve şol çekdiler. Berkidüp bend ideler. Behrām dağı bu hali göricek şağından 15) düşen kemendi şol kolına şardı. Şolından düşen kemendi sağı kolına şardı. 16) Zor kııldı. Ol yedi serverüñ birķaçını atından yire yıkdı. Rāvī kavlince ol 17) yedi server piyāde olup Behrām-ı Bercānīnūñ üzerine üşdiler. Tā kim Behrāmı bağlayalar.

96a 1) Gah yedisi Behrāmı başdılar. Gah Behrām yedisin getürüp gerü durdı. Kiminüñ 2) kolın şıdı. Kiminüñ budın, kiminüñ yüzün yere sürdi. Kimini müştle urdı. 3) Behrām yedi serveriyile yerde cenge durdı. Ve iki taraıdan dağı çalışlar birbirine 4) irdi. Yine bir ‘acāyib ceng oldı kim hiç gözler görmiş degül. Bunlar ceng ider. 5) Velī sen diñle kim Behrām-ı Bercānī ol yedi serverle nider? Rāvī kavlince şol 6) deñlü çekişdi. Behrām ki kuvvetinden düşdi. Bilüsi şaşdı. Zīrā kim 7) Behrāmuñ başında zaħmı katkııdı. Çeküşürken zaħmından kan çok aktı. Kan 8) gidicek Behrāmuñ tākātı tāk oldı.

9) Zīrā kim kuvvet kişide kandurur

Belki hikmetde bir adı cāndurur

10) Rūh-ı hayvānī bedende kan olur

Kan gidicek belki ten bī-cān olur

11) Kanıla kuvvetlenür terkīb-i ten

Deprenimez olmiyacak kan beden

12) Cümle ten bil kanıla olur diri

Kuvvet u tākāt odur iy yol eri

13) Kan acāyib nesnedür añlariseñ

Ehl-i hikmetden haber diñleriseñ

14) Saña kanı şerh ideler aşikâr

Bilesin kan neydügin şöyle ki var

15) Rāvī eydür: Behrām-ı Bercānīnün kanı çok akıcağ düşdi. Revān bağladılar 16)

boynına palheng dağup keşān bir keşān şāh-ı Zü'l-ḳarneyn ḳatına iletdiler. Şāh-ı 17)

Rūm daḳı Mihrācı bağılı göricek elden serverlere āferin taḫsīn ḳıldı.

96b 1) Andan Behrām-ı Bercānī Sālār-ı Rūm Çihil Pāy-ı Irāḳīye işmarladı. Eydür: Yā

‘Irāḳī Behrāmı 2) key bekle kim boşanmasın. Bir daḳı boşanıcağ olursa cihāmı ḫarāba

virür didi. Behrāmı 3) ‘Irāḳī alup bendile ol altı yüz cellādīn nökerlerine işmarladı. Geldük

imdi Behrāmı 4) ḳarındaşı Ehrām ‘ammusı Behmen Mihrāc ḳarındaşı Turḫan Ḫüsrev

oğlanları Ḫaḳan 5) Şehnān Behrām dutıldıḳı acıya tā giceye dek ceng ḳıldılar. Giceye

ḳarşu Ḫaḳ Te‘ālā adınile 6) İskender çerisi Türkistān çerisin, Ḫaver çerisin, el-an Bircān

çerisin şındılar. 7) Birbirine ḳardılar. Ceng iden çalışı dersü ḳırdılar. Ḳaçanıḳı ḳodılar. Bu

ḫal olıcağ Ḫüsrev-zemīn 8) Mihrac Ḫan, Turḫan, Ḫaḳan, Şehnān bir yere cem‘ olup er

yegin, at yegin ittifaḳıla 9) alup Behrām ḳarındaşı Ehrām ‘ammusı Behmen Ḫaveristān

yolın dutup ḳaçdılar. Māl u genc 10) ḫayme ve ḫazinesi yerinde şaçdılar. Şāh-ı Zü'l-

ḳarneyn bu fetḫi göricek ḫükm itdi. 11) Ol ḳaçan çerinün şoñuna aḳdılar. Yağmaya

meşgūl oldılar. Çeri yağmada şāh-ı 12) cihān şād u ḫürrem selātīn serverle keñdü

bārgāhına gelüp divān ḳurdi. 13) Begler mālīkler derildi. Bezm uruldu. Serverler kimi

oturdu, kimi durdu. ‘Iyşa 14) nūşa meşgūl oldılar. ‘Alā-rağmi’l ḫakīm rāvī eydür: Bezm

tamām ḳızduḳı dem şāh-ı 15) cihān ‘Irāḳīye eydür: Ya ‘Irāḳī kanı Behrām-ı Bercānīyi

getür görelüm. Ḫālī nitedür şoralum 16) didi. Şāh-ı cihān böyle diyicek ‘Irāḳī daḳı ol altı

yüz elmas nacaḳlı peyklere işāret 17) itdi. Vardılar Behrām-ı Bercānī eli ḳafasında bağılı

ğayret odıyla cigeri tağılı

97a 1) şāhuñ divānına getürdiler. Ḳarşusına durgurdılar. Pes buğur şāh-ı cihān daḳı 2)

Behrām-ı Bercānīye nazar ḳıldı.

3) Gördi ejderha gibi ol serverün

Bağlamışlar ellerin ol iki erün

4) Kendü olmışken feleklere kemend

Ol kemend ḳılmış özini şoñra bend

- 5) Bu feleklerũn işi budur i yār
Bir nice gün bir kişi şehriyār
- 6) Server itmişiken anı zũ-fünũn
Sehl oyunuyla kıllur anı zebũn
- 7) Ser-firāz eyler anı bir nice gün
Şoñra döner bağrına urur düğün
- 8) Ser-firāz olduğuna şöyle ki vār
Bir kişi şād olmasun iy şehriyār
- 9) Ser-nigũn düşmekligi var iy ağı
Ser-firāzlıđuñ bulursañ sen dağı
- 10) Dimesũn kimse ki ben uş serverem
‘ Ālem içre pehlivānam key erem
- 11) Çerđ işidür anı da urur yire
Dağı kımaz kim dura özin dire
- 12) Kendözin bilmeyene çerđ bildürür
‘ Ālemũn ĥalkımı aña güldürür
- 13) Gülmesũn dirseñ saña kimse i yār
Nesne bilmesen seni şöyle ki var
- 14) Ol benüm diyenleri bu çerđ-i dũn
‘ Akıbet görince kıldı anı zebũn
- 15) Dünyada bundan yaman iş yokdurur
Kim kişi öz kendü kendüyi görür
- 16) Sen seni görme ki seni göreler
Saña senden ĥoş ĥaberler vireler
- 17) Ne kıadar kim kendüzöñi göresin
Şöyle bil işũñ ziyāne viresin

97b

- 1) Kendüyi gördüğüçün Nemrũd şāh
Bir sinek vağtini nic’itdi tebāh

- 2) Bu sözüñ bir remzi var diyem saña
Ger dutāriseñ kulağ benden yaña
- 3) İki dürlüdür kişi görmek özin
Nicedür añladayın saña yüzün
- 4) Evveli budur kişi şöyle görür
Nefsile gören özin hod-bīn olur
- 5) Bu görüşden görmemek yegdür özin
Tā ki soñra kara kılmaya yüzün
- 6) Bir görüş dağı budur ādem özin
Kim görür ‘ aklıyla kimdür kendözin
- 7) Böyle gören kendüyi şöyle ki var
Hağ görür öz özünü iy şehriyār
- 8) Bu görüşdür şāh-ı cümle görüşüñ
Çün bu görüşde göresin gör işüñ
- 9) ‘ Aklıla gören özin sulţān olur
Nefsile gören özin şeytān olur
- 10) Ger bu söze uyarisen iy filān
Bu dükenür söz degül bellü beyān
- 11) Bunu bunda koyalum dursun yaşa
Yine İskender sözin iletelüm başa¹⁵
- 12) İllā sen dağı erinme iy yol eri
Vir şalāvāt şād kıl peygamberi
- 13) Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilat
Biñ günāhı mağv ider bir şalāvāt
- 14) **Neşr** Rāvī eydür: Kaçan kim Behrām-ı Bercānī İskender karşusunda eli bağılu 15)
zebün giriftār göricek Hağ Te‘ālāya verdiği fırsata şükr eyledi. Kendü 16) kendüye
söyledi. Eydür: Yā bār(ī) Hüdā, yā Vāhida nite ki hezārbār hezār şükr olsun kim 17)
buncılayın adem ejderhāsın bu kuluña zebün itdüñ didi. Bir zaman şāh-ı Yunān kendü

---

¹⁵ Vezin bozuk

98a 1) vaktinde durdu. Buğur baş kaldırdı. Çihil Pāyī ‘Irāqīye eydür: İy mehter ‘Irāqī ‘Irāqīn, 2) Behrām-ı Bercāniye sor. Gör gönli nice ölüm dilerse kendü dilegince öldürsünler 3) didi. Şāh-ı cihān böyle diyicek ‘Irāqī daħı elmas nacağ yalıncağ elinde bürrān hañcerler şağında 4) şolında kırk dört kızıl altun zengler belinde ilerü yörüdi. Behrāmuñ öñüne geldi. 5) Eydür: İy Bercānī gör nedür dir saña Rum sulţānı? Eydür kim Behrām nice ölüm ister. 6) Kendüni şöyle öldürsünler dir. Ne dirsın didi. Daħı ‘Irāqī Behrāmuñ nacağ elinde 7) şağına şolına geçdi. Mirrihī-var geçdi, karşıısına durdu. Rāvī kavlince şöyledür 8) kim Behrām-ı Bercānī ‘Irāqīden ölüm haberin işidicek bildi kim İskender kendüyi 9) öldürür. Kendü yigitligini qodı. Ma‘şūkası Dilşādı añdı. Eydür: Ben hoş ma‘şū 10) qa yolına qurbān olam. Velī hayf u hasretüm şoldur kim ma‘şūkı yüz be yüz gör 11) medin hālını bilmedin giderem didi. Daħı Behrām derūnıla dost firāqın hasretin 12) nedāmetin añdı. Daħı rikqat kırup ağladı. Ciger kanı qatre qatre gözlerinden 13) seyl-āb olup yörüdi. Rāvī eydür: İskender birle selāţinler Behrāmuñ 14) ağladığın göricek yer yerin eytdiler. Bunuñ gibi server ölümden qorqup 15) ağladığına ‘aceb didiler. Behrāmuñ ağladığın bī-derd olan tañladı. Velī 16) derdmend olanlar añladı. Aħbār içinde şöyledür kim Behrām kanlu yaş 17) gözlerinden dökicek ‘Irāqī eydür: İy el-an Bercānī ölümden qorqup

98b 1) sencileyin server ağlamak bu serverler siyāsetinde saña ‘ar degül mi didi **Naẓm**

2) Er olan qorqmaz ölümden iy yigit

Öldügünçün m’agladañ toğru eyit

3) Tā senüñiçün bile ağlayavuz

Hasretinle cān gönül tağlayavuz

4) Neşr Behrāma ‘Irāqī ölümçün mi ağlarsın didügi gāyet acı geldi. Ol acıyla Behrām 5) Behrām elindeki bendine bir kuvvet zor kıla ya‘ ni elimdeki kemendi üze ‘Irāqīyi 6) düre, ol siyāseti boza. Velī kemend gāyet muħkem idi. Nite şöyle kim Behrām-ı Bercānīnün 7) iki qolını kafasında altmış ertāl siyāh harirden kemendle yedi server bağlamışdı. 8) Behrām ol muħkem kemendi üzemiyecek yine baş şalup hacel durdu. Rāvī eydür: 9) Behrām-ı Bercānī kemendin üzmege zor kıldığın gördiler kim Behrām kemendin 10) üzmege diledi. Üzemedi. Andan serverler yer yerin eytdiler. Bu biçāre Behrāmı gör kim

11) kimüñ siyâsetine gelmişdür. Kimlerüñ karşına durmuşdur. Henüz dağı kaşd 12) ider kim bendin üze cān kırtarmağa çäre bula didiler. Serverler böyle diyicek 13) Behrām-ı Bercānī serverlere dağı ejderhaleyin Kıyham birle ileri ileri bağıdı. Şöyle 14) kim anlaruñ zehresin yığıdı. Andan yine ‘Irāķī eydür: İy bī-çäre Behrām 15) zor kılup bendüñ üzdükden kaşduñ budur kim bu yirden cān kırtarasın didi. 16) ‘Irāķī böyle diyicek Behrām dağı dil içüñ eydür: Yā Zü’l-ķarneyn ben Behrām-ı Bercānī 17) ölümden kırkırar degülem ki öldügümçün ağlayam. Ya ölem ħasretile ciger tağılayam.

99a 1) Yā Zü’l-ķarneyn ölüm ħaberin işidicek ma‘şūkamı ańdum. Ağladum ki yüzün görmedin 2) ħālī neye irişdi bilmedin giderem. Yā Zü’l-ķarneyn ben Behrām bununçüñ ağladum. Ma‘şūka 3) ħasretiyle ciger tağıladum. ‘Irāķī baña ölümçün mi ağlarsın didüğü ‘ar geldi. Acıdum ol 4) acıyla zor kıldum ki ben dağı kemendi üzem, ‘Irāķīyi dürem. Yā Zü’l-ķarneyn senüñ 5) devletüñ kıomadı kim kemend kıolumda üzile. Yā İskender sevdügüm Dilşād dildār ‘aşkıçüñ 6) kim kıasem yazduruben ölümden kaçup başımı kırtarayın diyü kemende kaşd kıldum. ħāletüme 7) tanıķ bu yetmez mi kim ‘aşık ma‘şūka yolına baş oynar. Kıurbān olar. Yā Zü’l-ķarneyn 8) ben dağı el-an Bercān vilāyetinden Türkistāna dost yolına kıurban olmağa 9) geldüm. Çünki vişāl ‘ıydine yāriñ irmedük. Bāri ħayāl ‘arafātında kıurban 10) olayın didi. Dağı Behrām-ı Bercānī kıahramanı gözlerinden kıanlı yaşın yüzüne 11) seylāb kıldı. Aħbar içinde üstād eydür: Şāh-ı cihān Behrām-ı Bercānīden bu sözi 12) işidüp ol ħāleti göricek içi yandı. Behrām ‘aşıkı esirgedi. Pes buğur şāh-ı 13) cihān fikre vardı. Göñli ayinesinde gördi. Naķş olmış kim bunuñ gibi 14) nevmīd bīçäre ‘aşıkı vişāle vaşl itmek gāyet nazüklıkdür. Pes buğur şāh-ı 15) Zü’l-ķarneyn eydür: Yā Behrām-ı Bercānī şimdi senüñ ağlayup ciger tağıladuğun 16) ma‘şuk içün midür didi. Behrām eydür: Beli ölümçün degüldür. Şāh-ı Rüm eydür: Şimdi saña 17) ma‘şūkıñı yüz be yüz göstereceler ölmege rıza vürür misin didi. **Nazm**

99b

1) Behrām eydür yā Sikender bir kezın

Görseyidüm ma‘şūkanuñ ben yüzün

2) Biñ cānum varsa fidā kılayıdum

Tā yerin bir cāna biñ bulayıdum

3) Ölüm dirlik dur(ur) ma' şük yolında

Gedâlık pâdişâhlık ilinde

4) Nolaydı ger göreydüm bir kez anı

Vireydüm cânı başı hanümânı

5) Neşr Rāvî eydür: Behrām-ı Bercānî böyle diyicek şâh-ı Rûm yakın bildi kim Behrām

6) Dilşāduñ 'āşıkıdur cân başile. Andan Sālār-ı Rûm eydür: Yâ 'Irākî yörü. Mihrâc kıızı

7) Dilşād kimüñ çadırındadır getür didi. Pes buğur 'Irākî dağı Dilşād müselsel Sistānî 8)

bārgahındaydı. Vardı. Şâh-ı cehān katına getürdi. Dilşādı 'Irākî bendile 9) yüzi

burka' lu, boynı kemendile bağı şâh-ı Yunan önünde siyâsete durğurdı. 10) Geldük.

İmdi Behrām Bercānî dağı ma' şukası Dilşādı bendle göricek içi ve taşu 11) gayret odına

yandı. Ol gayretle Behrām dizi üzerine gelüp zor kılıp kolındağı 12) kemendi üzdi. Ne

dir? Eydür: Aludeliğla ölince ma' şuk önünde merdāneliğla öleyin 13) diyüp Behrām

kolından üzdüğü kemendi şaldı. Revān Dilşād üzre yörüdi. Tā kim 14) anuñ dağı bendini

götüre. Pes buğur şâh-ı cihān selātinler serverler ile gördi kim 15) Behrām-ı Bercānî

bendini üzdi boşandı. Andan şâh-ı serverlere eydür: Qomañ Behrāmı diyince 16) Behrām

Dilşād katına irdi. 'Irākî dağı Dilşād yanında dururdu. Gördi kim Behrām 17) boşandı,

kendüye gelür. 'Irākî dağı revān nacağın çeküp Behrāma karşı yörüdi.

100a 1) Behrām dağı ol çenar talınca kolını şundu kim 'Irākîyi karmalaya duta. 'Irākî

nacağ ile çaldı. 2) Behrāmuñ ol kalkan gibi ayasın iki dildi. Buğur Behrām bir elinüñ

yumruğın düğüp 3) 'Irākîye bir muşt şöyle urdu kim mu' allak döndi. 'Irākî düşdi. 'Irākî

düşicek serverler 4) yine Behrām-ı Bercānî'nüñ üzerine üşdiler. Yer yerin yapışdılar.

Behrām-ı Bercānî dağı Dilşāda karşı 5) mest ejderhaleyin añradı. Kollarını sağ ve şol

şaldı. Serverlerüñ kimin kolından dutdı. 6) Atdı. Kimini dutdı, kimine muşt urdu. Yıkdı.

Rāvî kavlince Behrām serverlerle çok 7) çekişdi, duruşdi. Qaytās-ı Yunānî gördi kim

Behrām kimseye el virmez. Yerinden 8) revān durdu. Süre irdi. Behrāma bir gürz urdu.

Şöyle kim Behrām yine yüzi üzre 9) düşdi. Revān serverler üzerine üşdiler. Yine Behrāmı

bağladılar. Rāvî eydür: Behrām böyle 10) itdüğine şâh-ı Rûm gāyet kaçıdı. Ol kaçımak

birle buyurdu. Eydür: Tiz Behrāmuñ 11) gözüme karşı boynını uruñ didi. Pes buğur

'Irākî'nüñ ol kana teşne cellād peykleri 12) ilerü yörüdiler. Qum getürüp naḥ döşediler.

Ꞑumı naḥḥ üzre dökdiler. Andan Behrām-ı 13) Bercānī getürüp Ꞑum üzere dizleri üstine çökürdiler. Gözüni bağladılar. Pes buğur ‘Irā 14) kīnūñ başı beraberı bir yoldaşı vardı. Adına Baraḥ dirlerdi. Baraḥ daḥı bir elmas kılcı 15) yalnızcaḥ kı lup Behrāmuñ Ꞑafasına geçdi. Kılcıyı silüp kıllarını şıgadı. Andan eydür: Yā 16) Zü’l-ḳarneyn-i cihān kılcı cum keskin, kıolum kıuvvetlü. Kesilen baş girü bitmez. Ne dirsın? 17) Behrāmuñ başını keseyin mi didi. Baraḥ böyle diyicek şāh-ı cihān eydür: Kes bunun başını kim

100b 1) bundan bize ḥayr gelmez didi. Şāh-ı Rūm daḥı böyle diyicek Baraḥ daḥı Ꞑaşdı kıldı kim 2) Behrāmuñ çala başını öñine düşüre. Rāvī kıavlınce anı gördiler kim bārgāh āsitānesinde 3) bir ‘Arab aḳ libāslar geymiş aḳ ‘imāme şarınmış. Elinde bir yeşil ḥarbe şāhuñ divānına girdi. 4) Şāhile cümle selāḥınler anı gördi. Her kim ol ‘Araba nazar kıldı. İçi taşı şādile doldı. 5) Pes ol ‘Arab çünki divān içine girdi. Toğru şāh-ı cihāndan yaña yörüdi. Sālār-ı 6) Rūm ol muḥteşem ‘Arabı göricek bildi kim Ḥızır peyğamberdür aleyhisselam. Revān yerinden 7) durup Ḥızıra karşı yörüdi. Ḥızır daḥı şāha irdi. Selām virdi. Şāh-ı Rūm aleyke aldı. 8) Ziyāretleşdiler, görüşdiler. Andan şāh-ı cihān gelüp Ḥızırla bir naḥḥ üzere oturdılar. Pes 9) buğur Ḥızır eydür: Yā Zü’l-ḳarneyn bu felekler biñ yıl daḥı dönerse Behrām gibi bir 10) server naḳşa getürmez. Behrāmı şaḳla kim saña buñ deminde gereklı olur ve daḥı 11) emr-i ḥaḳ şöyledür kim Dilşādı Behrāma viresin. Behrāmı maḳşūdına irgüresin. Tā kim 12) ol murād baḥşı Tengri señün daḥı cümle murāduñı saña müyesser kıla didi. Daḥı Ḥızır 13) yine ğayb oldu. Server selāḥınle bu ḥāleti göricek bildiler kim ol gelüp giden Ḥızır 14) peyğamberdi. Ammā rāvī kıavlınce şöyledür kim Ḥızır peyğamber Behrām için İskender şāha şöyledü 15) gini kimse işitmedi. Pes buğur şāh-ı cehān Behrāmçün Ḥızırdan ol necāt sözin 16) işidicek göñlinden ğazabı giderdi. Andan şāh-ı Zü’l-ḳarneyn hükm itdi. Cellad 17) larına Behrām Bercānīnünñ gözüni çözeler. Siyāsetden durgurdılar. Ꞑumı naḥḥı divşürdiler.

101a 1) ve daḥı Behrāmuñ elin ayağın demir kıaydılarla muḥkem berkitdiler. Buğur şāh-ı Yunān, Kıardāḥ-ı Mışrıye 2) eydür: Yā server al Behrāmı bārgāhına var. Bunı yaḥşı şaḳla. Benüm bunuñile işüm vardur. 3) Velī ki şaḳın kim boşanmasun didi. İskender böyle hükm idicek Kıardāḥ-ı Mışrı aldı Behrāmı. 4) Bārgāhına gitdi. Kıardāḥ, Behrāmı alup gidicek Müjdād-ı Sind oğlı Civān-baḥt yerinden 5) durup gelüp İskender şāhuñ taḥtı

öñünde baş ƣodı. Eydür: İy ŗāh-ı cihān ‘ālī ģazretüñden 6) dilerem ki Mihrāc ƣızı Dilŗādı ben ƣulıña helālліğa viresin didi. ŗāh cevāb virmedi. 7) Andan Berāy-ı ‘Adem oğlı Serpāl yerinden durdı. Gelüp ŗāh-ı cihān önünde baş ƣodı. 8) Ol dağı Dilŗādı diledi. ŗāh aña dağı cevāb virmedi. Buğur Keyd-ŗāh oğlı ŗehrüz 9) diledi. Aña dağı cevāb virmedi. Çok ŗehzādeler ŗāha baş ƣoyup Dilŗādı dilediler. 10) Ammā ŗāh-ı cihān birine he dimedi. Cevāb virmedi. Pes buğur ŗāh-ı cihān Mihrāc Ħan ƣızı Dilŗāda 11) eydür: İy nigār, bu ŗehzādeler saña nigārān olup seni benden helālліğa dilerler. Ne dirsın? 12) Ƙanƣısına varursın? Kimisine varmaga rıza virürsın? Di. Seni bendden çözüp azād ƣılalum. 13) Yok mı dirsın. Serkeŗlik mi ƣılursın. Biz dağı ol öldürdüđüñ serverlerüñ saña ƣanın ƣomazuz. 14) Seni depelerüz. Zīrā kim ŗimdiki ģalde ƣanlusın didi. ŗāh-ı Rüm ne ƣadar kim söyledi. Dilŗād 15) dil açup cevāb virmedi. Cevāb virmeyicek yine ŗehzādeler eytdiler. İy ŗāh-ı cihān buña 16) ne danıŗursın? Bu bizüm ŗimdi ƣılıç birle esirimüzdür. Buyur ƣanƣıımıza virürseñ biz bunu diler dilemez 17) razı iderüz didiler. ŗahzādeler yer yerin böyle diyicek ŗāh-ı Rüm tebessüm ƣıldı.

101b 1) Andan döndi. Eydür: İy ŗāhzādeler siz ģoŗ söylersiz ammā ŗimdi Dilŗādı sizlere cebren 2) ve ƣahren virmege mürüvvete lāyık degüldür. Ƙız kendüsi rıza virse, birüñüzi dilese, virmek 3) vācib idi. İy serverler bunda bir iş vardır. Bunu bendile ŗol ƣadar ƣoyalum ki rıza vire. 4) Birüñüze varmaga muı‘ ola didi. Dağı ŗāh-ı cihān Seyf-i Adeniye eydür: İy server-i ‘Aden 5) al Dilŗādı bārgāhına var. Senüñ ƣatında emānet dursun. Görelüm serencāmı neye irer 6) didi. Eger saña sual ƣıldılarsa kim İskender Dilŗādı ģayri serverlere niçün inanmadı? Seyf-i 7) ‘Adeniye inandı. Sen cevāb ŗöyle vir kim İskender ŗāhuñ selāīnleri içinde Seyf-i 8) ‘Adeniden emīn pākdāmen server yoğıdi. Toğsan yaŗında serveridi. Ƙuŗađını 9) ģaram nesneye çözmemiŗ idi **Nađm**

10) Ħoŗ ŗıfatdur pāk-damenlik i yār

Bu ŗıfatlar içre bil ŗöyle ki var

11) Her kim ola pāk-dāmen dünyede

Āģiretde ƣurtulur oddan dede

12) Pāk-dāmenüñ her işi ŗađ olur

Ħađ ƣatında hem yüzi de ağ olur

13) Pāk-dāmenlik aña diler yaq̄in

Kimseye bakmaya yañlış iy em̄in

14) Kimsenüñ ehline yañlış bakma sen

Canuñı şehvet odına yaq̄ma sen

15) Pāk-dāmen ol ki her kim pāk ola

Rütbesiyle menzili eflāk ola

16) Her ki nā-pāk ola ve şehvet-perest

Āh̄iretde ĥor olur dünyāda pest

17) Pāk-rū olmaya ne gū pāk baz

Çok şandum gördüm olur ʿömri az

102a

1) Er odur kim ĥüb yüze şöyle ki var

Şehvetiyle bakmaya iy şehriyār

2) Ne durur şehvet kim aña uyasın

Gözüñe şehvet bakıman koyasın

3) Şehvete uyan kişi ĥayvandurur

Zāhire ger şūreti insāndurur

4) Ol kişi kim fāḥrı şehvetden ider

ʿĀq̄ıbet dünyeden ol maḡbūn gider

5) Zirā şehvet şıfatı ĥayvāndur

Pāk-dāmenlik yaq̄ını insāndur

6) Devlet anuñ kim duta insān yüzün

Vay aña kim gözleye ĥayvān izin

7) ĥayvān olma ĥayvān olma sen daḥı

Tā ki insān olıblesin aḥi

8) Varsa ʿaqluñ işbu remzi aña sen

Añlamazsañ añlayandan diñle sen

9) Tā seni bildüreler saña yaq̄ın

Gör seni sen nicesin saña yaq̄ın

10) Sen senüñle sen bilürseñ iy delü

Bilmeziseñ kamudan olduñ ulu

11) **Neşr** Rāvī eydür: Şāh-ı cihān Mihrāc Hān kızısı Dilşādı Seyf-i ‘Adeniye kim 12)

ışmarladı. Seyf dağı alup bārgāhına gitdi. Qışsa dırāz kılmayalum. Şāh-ı Zū’l-karneyn

13) dağı dīvān dağıdup yatdı. Yine ‘ale’ş-şabaḥ yetdi. Sālār-ı Rūm bārgāhına 14) tahtına

oturdu. Server selāṭīnler cem‘ oldı. Andan şāh-ı Rūm eydür: İy serverler 15) birkaçunuz

süvār olup bir nice biñ er alup şınup kaçan çerinüñ ardın sürünüz. 16) Bileseñüz kim

kanķı tarafa gitdi? İskender-i cihān böyle diyicek selāṭīnlerden Şābur 17) Şāh-ı Ḥorāşānī,

Ḥarçin Gürcistānī, Firdevs Diyārbekir sultānı, İ‘tişām Ḥabeşistānī

102b 1) Kaşem Şāh-ı Yemenī, Dilefrüz-ı Berberī, şah-zādelerden Keyd-i Hind oğlu Şeh-

rüz Şāh, Fur 2) şāh oğlu Behzād Şāh, Rāy-ı A‘zam oğlanları Erduvan Şāh, Sitem Şāh,

Ḥürrem Şāh, Berāy-ı ‘Adem 3) oğlanları Serpāl Şāh, Müjdād-ı Sind oğlu Civān-baḥt Şāh,

serverlerden dağı Kaytaş oğlu 4) Ekvās, Şehlās, Ebķās, Şadr-ı Marağānī, Şehmūr-ı

Zengānī, Dilşād-ı Curcānī, Şehrüz-ı 5) Azerbaycānī, Gümrāh-ı Kelānī, Nireng-i

Māzenderānī, Zengül-ı Zengī, Mincāl-ı Ayne’l-belā’ı, 6) Sākūr-ı Magribī, Herķāl-ı

Ca‘berī, Ṭal-i Hindī, Serdād-ı Sindī. Bu ‘aded kılduğım altı selāṭīn 7) yidi şeh-zāde-i

yaķın, on altı server ve ser-güzīn, kırķ dört biñ atlu dilāver alup kaçan 8) düşmenüñ ardın

sürüp gitdiler. Velī gāyet katı yörüdiler. İskender oturur anlar gider. 9) Velī sen diñle kim

şınup kaçan leşker dağı nider? Rāvī kavlince Ḥüsrev, Mihrāc, Ehrām, Behmen 10) tā

şabaḥa dek sürdiler. Ancalar at rikāb cenāb yörüdiler. Gün doğadururken 11) bir suya

irdiler, durdılar. At diñlendürdiler. Andan Ḥüsrev-zemīn birle Mihrāc Hān 12) kardaşı

Ṭurḥan, tayıları Yağmā, Tağlā ittifāk kıldılar kim Ḥüsrev iklīm-i Ḥaveristāna 13) gideler.

Bular bu ittifāk kılicaķ Behrām-ı Bercānī, qarındaşı Ehrām, ‘ammusı Behmen Ḥavara

14) gitmediler. Yüz kırķ biñ el-an Bercān çerisiyle ol su üzre kaldı. Ḥüsrev ile 15) Mihrāc

Ḥavere gitdiler. Anlar gidicek Behrām, qarındaşı Ehrām Behrāmı añdı. 16) Dağı ağladı.

Şöyle kim kardeşičün cigerin firķāt odıyla dağladı **Nazm**

17) Key acıdur kardaş acısı aḥi

Ugraduñısa bilürsin sen dağı

103a

1) Uğrayan bilür bu acıyı iy cān

    Çardaşıçün nice içre işbu cān

2) Kimseye göstermesün şöyle ki vār

    İşbu çardaş acısın Perverdigār

3) **Neşr** Rāvī eydür: Ehrām, Bercāmçün ağlayıcağ ‘ammusı Behmen-i Bercānī eydür: İy

ciger gūşem 4) Ehrām, biñ gün ağlamakdan bir gün Behrāmiçün ğayret kılmak cān ve baş

ele almak yigrekdür 5) didi. Behmen böyle diyicek döndi. Ehrām eydür: İy ‘ammu ben

irādeti senüñ elüñe virdüm. 6) Her ne kim dirseñ nice yarağ kim yirseñ saña muṭi‘em.

Eyit, ne dirsiñ? Behrāmiçün 7) idelüm didi. Pes buğur Behmen-i Bercānī eydür: İy

Ehrām, şimdi bundan Behrāmsuz vilāyetümüze 8) varursasuz diyeler ki zī bī-‘ārlar ki

Behrāmleyn serveri vardılar, düşmene virdiler. 9) Anuñ giriftārlığın gördiler. Behrām-ı

Bercānī gibi serveriçün baş oynamadılar diyeler. 10) Bu söz ğod bize ölümdeñ artıkdur.

İkinci bu kim Behrāmuñ oğlı Çahrām gözi yolda 11) atamı kaçan gele görem diyü? Şimdi

biz anuñ çatına Behrāmsuz varıcağ olursavuz ikimüzi 12) dağı ğarāb kılar. Yā Ehrām

Çahrāma ne sen cevāp virebilürsin, ne ben? Ğayretsüz 13) likle varup vilāyetimize fitne

şalınca yigregi budur kim ğayret ğamiyyet kırup 14) bu aradan rāy u tedbīrle dönevüz.

Behrām ‘āşıkıçün cān ve baş oynayavuz didi 15) **Naẓm**

16) Ğoşdurur ğayret ğamiyyet şehriyār

    Bir kişide olıcağ şöyle ki vār

17) Ğayreti yok kişi iş başaramaz

    Bī-ğamiyyet düşmanına varımaz

103b

1) Kişide ğayret gerekdür iy kişi

    Adamuñ ğayretdurur bil yemişi

2) Ğayreti büyük adamı şöyle yaqīn

    Şol yemişsüz ağaca beñzer hemīn

3) Pes gerek kim sende ğayret ola çok

    Ğayreti yok Ādemi dur şöyle yok

4) Cehdile girmezmiş ğayret ele

Ġayret oldur kim saña Hâkdan gele

5) Neşr Rāvī eydür: Behmen-i Bercānī bu ğayret haberin söyleyicek Ehrām-ı Bercānī dağı ğayrete 6) gelüp ħamiyyet kı lup eydür: İy ‘ ammu Behrāmiçün di. İmdi ğayret tedbīr it kim aña bir çäre 7) bulavuz didi. Behmen eydür: İy ciger-güşem Ehrām dersü serverlerimizi cebeleyelüm. Cebe 8) üzre cübbeler geyelüm. Sürelüm İskender-i Rūmiye varalum, görelüm. Eger Behrām İskendere muṭı‘ 9) oldıyısı biz dağı Behrām reyince varavuz. Yoğ eger Behrām benddeyise mudāra için 10) İskendere biz muṭı‘ olavuz. Saña bende olduğ diyevüz. Añı inandurup kıatında duravuz. 11) Bir gün fırsat bulduğumuz vaqt başğun kı lup Behrāmı kıapavuz, gıdevüz. Yüz kırk biñ erüz. 12) Ardumuzca gelenle ceng idevüz ve bir dağı yā Ehrām budur kim İskender Behrāmı öldürmiş 13) olıcağ olursa biz dağı fırsat oñaruz. Fırsat bulduğumuz dem baş ve can ele alup 14) İskendere kıaşd idevüz. Yā oldur kim biz iş başaravüz yā oldur kim Behrām yolına 15) baş vırevüz didi. Rāvī kıavlince Behmen-i Bercānī böyle diyicek Ehrām birle Bercān 16) serverleri bu tedbīri begendiler. Bu iş üzre cümlesi ittifāk kı lup ‘ ahd berkitdiler. Andan 17) Behrām oğlı Kıahrama ol aradan birkaç kışı gönderdiler. Atası giriftār olduğın bildürdiler.

104a 1) Kendüler dağı göç kı lup girü dönüp İskender Şāha gıtdiler. Becid sürdiler. Gün kıubbe-i felege dikildü 2) gi vaqt İskender kıarşı şāhuñ ilgarına uğradılar ya‘ ni şıngun çeri ardınca gıden 3) serverlere uğradılar. Nite gördiler kim yüz kırk biñ er bir alay olmış sürmiş gelür. Ehrām 4) Behmen anı göricek danışup nıdeceklerin ittifāk kıldılar ve bu kıarafdan dağı Şābur Şāh 5) Dilefrüz Şah, İ‘ tışam Şāh, Kıasem Şāh, Fırdevs Şāh gördiler kim kıarşularından çoklık 6) çerisi gelür. Yarağ üzre oldılar kim ceng ideler. Bunlar vardı. Anlar geldi birbirine yakın 7) iricek Behmen-i Bercānī buyurdı. El-an Bercān çerisi seyl gibi giderken sedd-i İskender 8) leyin şaf bağlayup durdı. Andan mudārā için Behmen, Ehrām bir nice serverile atdan inüp 9) boyunlarına kefen bırağup İskender selāṭinlerine kıarşı yördüler. Pes buğur selāṭinler 10) gördiler kim ol kıarşularından gelen leşker gelüdururken durdı. Birkaç serverler piyāde 11) olup kendülere kıarşı yördü. Andan Şābur-ı Hıorasānī eydür: İy selāṭinler siz dağı 12) duruñ. Ben bu gelenlere kıarşı varayın. Ne kıavmdür göreyin şorayın kıande giderler didi. 13) Pes buğur selāṭin serverler ol kırk

biñ erile durdılar. Şābur Şāh at sürüp geldi. 14) Behmāna, Ehrāma irdi. Gördi kim iki gürbüz pehlivan bir nice serverile piyāde olup kefen 15) boyunlarına alup gelürler. Behmen, Ehrām dağı gördiler kim bir selāṭīn süvār olup kendülere 16) geldi. Qarşularına at çeküp durdı. Şābur durıcağ Behmen Ehrām Şābur baş koyup 17) şöyle qarşu durdılar. Andan şāh-ı Hōraşān eydür: Yā serverler ne kişilersiz kande gidersiz.

104b 1) didi. Andan Behmen-i Bercānī eydür: İy server-i cihān ben kuluñ Behrām Bercānīnūñ ‘ammusı Behmenem. Bu 2) Behrāmuñ qarındaşı Ehrāmdur. Gördük kim Behram İskenderūñ eline girdi. Biz dağı varuruz kim 3) İskender Şāhı kabul idevüz, kul olavuz. Anuñ kulluğında yörüevüz. Kullıq begendürevüz. Tā kim 4) vilāyetimizi girü bize vire didi. Şābur Şāh Behmenden bu sözi işidicek eydür: İy server 5) Behrāmdan sizler yig varduñuz didi. Behmen eydür: Nite Şābur Şāh eydür: İskender Şāhuñ 6) meyli oldı kim Behrāmuñ suçunu bağışlaya. Ma‘şukası Dilşādı aña vire. Behram dek 7) durmadı. Dilşādı bendile göricek şūridelik kılup çekindi. Bendini üzdi. 8) Divān içinde divānelik kıldı. Şāh-ı cehān hazretinde küstaḥlık itdi. Yine dutdılar, bend itdiler. 9) Birkaç yerde zaḥm yidi. Uşda şimdi bendile yatur. Velī yā server siz gāyet uşlu 10) yine iş itdūñuz. Şāh-ı Rūm sizleri ki katı hoş göriserdür. Gelūñ İskender 11) şaha gidelüm didi. Velī yā serverler Hüsrev Zemin birle Mihrāc Hān kande gitdi? 12) Bilür misüz didi. Behmen eydür: İy server Hüsrev Mihrāc vardılar, Haveristāna gitdiler 13) didi. Şābur Şāh-ı Hōraşānī bu haberi alıcağ Behmen ile yine Behrāmı atlarına bindirüp alup 14) kalan selāṭīnler katına geldi. Hāli hikāyeti cümle bildürdi. Pes buğur cümle selāṭīn 15) serverler şehzādeler Behmena, Ehrāma āferin kılup el-an Bercān çerisin alup İskendere 16) döndiler. Rāvī eydür: Her kim ki beher Ehrāmı ‘ammusı Behmeni kim gördi anuñ gürbüzligin 17) begendi, taḥsīn kıldı. Qışsa dirāz kılmayalum. Ol aradan dönüp becid sürüp

105a 1) aḥşam dīvānına leşkere geldiler. Yağın iricek Şābur Şāh selāṭīnlere eydür: Siz Bercān 2) serverleriyle gelūñ. Ben öñdinrek varayın. Behmen Ehrām geldigin İskendere beşāret ideyin didi. 3) Dağı şāh-ı Hōraşān at sürüp gitdi. Şāh-ı cihān katına yetdi. Sālar-ı Rūm dağı Şābur 4) Şāha ‘izzet itdi. Andan döndi. Eydür: İy sulṭān-ı Hōraşān ne tiz dönmişsiz. Beñzer kim 5) kaçan çeriden haber bilmediñüz didi. Andan Şābur Şāh eydür:

Yā Zü'l-ķarneyn Behrām-ı Bercāninüñ 6) ķarındaşı Ehrām ʿammusı Behmen kaçarken girü döñmişler. ʿĀli ĥazretiñe ķul olmağa geldiler. 7) Cümle çerileriyle anlara ķarşı uğraduķ. Ĥaber Őorduķ. Ĥüsrev-zemīn Mihrācı almıŐ. Kendü 8) vilāyetine Ĥaveristāna ĥitmiŐ. Buğur biz daķı bu ĥaberi alıcaķ Behmenile Ehrāmı alup girü 9) döndüķ didi. Őābur Őah böyle diyiceķ Őāh-ı Cehān Behmenile Ehrām geldüğine Őād 10) oldu. Ol Őādılığa gele gele Őābura eydür: İy Őāh-ı ĤoraŐan Ĥüsrevile 11) Mihrāc kaçup ķande vara? Bulavuz anları Ĥaķ Teʿālā rast gösterürse didi. 12) Andan Őāh-ı Rūm çok serverler daķı Behmenile Ehrāma ĥayretinçün ķarşı gönderdi. Durdılar. 13) BuluŐdılar, görüŐdiler, aldılar leŐkere geldiler. Őāhuñ çavuşları el-an Bercān çerisin 14) leŐkerüñ bir ķarafına ķondurdılar. Andan buğur Behmen-i Bercānī Ehrāmıle alup İskender Őah 15) ĥazretine geldiler. Dīvān içine girdiler. İlerü varup Őāh-ı Zü'l-ķarneyn taķtı önünde 16) baŐ ķodılar. El ķavşurup ķarşı durdılar. Pes buğur İskender Őāh daķı Behmeni Ehrāmı 17) merĥabaladı. Ĥilʿ at geyürdi. Andan ĥācibler yir gösterdiler. Őafında Behmen Ehrām

105b 1) oturdılar. Rāvī eydür: Behmen Ehrām oturduķları yerden İskender Őāh dīvānına 2) nazar ķıldılar. Gördiler kim on beŐ kez yüz biñ er ķılıp ārāste cenaĥ ķılıp alup durmuşlar. Delim 3) mübārizler Őağ ve Őol oturmuşlar. Bī-ķıyas server selātinler yir yirin ķarar ķılmışlar. Dört 4) yüz kırķ dört vezir muraŐŐaʿ Őandallılarda Őāha ķarşı oturmuşlar ve daķı Őāhuñ ķafa 5) sında kırķ biñ ķor ķuşaķlı ķullar Őaf bağlayup durmuşlar. Bir dīvān ķurmuşlar kim 6) divān-ı Süleymāndan ĥaber virür. Behmen, Ehrām ol ʿāzametlü divānı göriceķ kendü kendü 7) lerin unudılar. Deryāya düŐmiŐ ķaķreye döndiler. ĤıŐŐa dırāz ķılmayalum. Behmen, Ehrām ol gün 8) Őāh-ı Rūm meclisinde yidiler, içtiler. Giceye ķarşı durup bārgāhlarına ĥitdiler. 9) Bārgāhlarına varıcaķ Behrāmı cüst ü cü itdiler. Bildiler kim Behram Ĥardāĥ-ı MıŐrīnüñ 10) bārgāhındadır. Behmen, Ehrām ittifaķ Őöyle ķıldılar kim İskender çerisi yatdıķı dem 11) Őebĥün ķılıp Ĥardāĥ-ı MıŐrīnüñ bārgāhın baŐalar. Behrāmı ķapalar, alalar, gideler. **Nazm**

12) Böyle tedbīr itdi bunlar ol işi

Diñle taķdīr nice ider iy kişi

13) Ādemi görçi ki bir tedbīr ider

Līkī her iş taķdīr'llah(a) gider

- 14) Bunca tedbîr kim arada añılır
Takdîr ider tedbîr iden yañılır
- 15) Tedbîre inanmamağ gerek kişi
Zirâ takdîr oñarur cümle işi
- 16) Rây u tedbîr karşı durmaz takdîre
Gerçi kim gelecek ola takdîre
- 17) Ger selâmetdür ger melâmetdür kişi
Görmeyince çâre yoğdur her işi

106a

- 1) Kaçuban şğınduğı yerde bulur
Ol gelecek nesne elbetde gelür
- 2) Takdîru'llah yirine gelse gerek
Bu olacağ nesnelers olsa gerek
- 3) Âdemi gerçi ki tedbîrile düzer
Takdîru'llah tedbîri gelür bozar
- 4) Varsa 'aqluñ tedbîre inanma sen
İşleri bu tedbîr işler şanma sen
- 5) Tengrinüñ takdîridür iş kim olur
'Aklı yoğ kişi anı tedbîr bilür
- 6) Tedbîri ço takdîri gözle i yâr
Kim işiñi oñara Perverdigâr

- 7) Neğr Rāvî eydür: Behmen-i Bercânî, Ehrâm birle bu tedbîr kim kıldı. Sırrile yarağ 8) larına meşğül oldılar. Bunlar bunda yarağda velî ol tarafından dağı Behrâm-ı Bercânî işitdi 9) kim qarındaşuñ Ehrâm 'ammuñ Behmen geldiler. İskender Şâha istikbâl kıldılar. 10) Bende olurlar didiler. Behram bu haberi işidicek Qardâh-ı Mışrî katına kığırdı. Eydür: 11) Yâ server İskender başıçün qarındaşum Ehrâmı 'ammum Behmeni bu gice bunda benüm katuma 12) getür. Tâ kim anlara birkaç sözüm vardur diyeyin. Yarın İskender Şâha benümçün söyle 13) sinler. Ola kim şâh-ı Rüm benüm dağı suçumu bağışlaya. Lutf ihsân işleye didi. 14) Behrâm-ı Bercânî böyle diyicek Qardâh-ı Mışrî eydür: Yâ el-an

Bercānī Şāh hazretinde şöyle 15) suç kıldıñ mı kim şāh-ı cihān senüñ suçuñdan geçe. Ğāyet küstañlık kılduñ. 16) Velī yā Behrām sen dañı bir serversin, sözüñ şınmasun. Varayın qarındaşuñıla 17) ‘ammuñı saña getüreyin diyüp Qardāñ süvār olup birkaç nökerler alup el-an Bercān

106b 1) çerisine geldi. Ehrām Behmen çadırına irdi. Haşem hadem haber kıldılar. Behmenile Ehrām çadır 2) işigine çıkdılar. Gördiler kim otuz dört eriş bir siyāh şekil server bir āb-nejād rahşa 3) süvār olmuş. Şağında şolında bir nice kişiler durmuş. Behmen, Ehrām, Qardāñı göricek 4) merhabaladılar. Eydiler: İy server anuñ hidmetde olalum didiler. Andan Qardāñ eydür: İy serverler 5) Behrām benüm katumda sizleri kığırur kim sizleri göre didi. Behmen, Ehrām bu sözi işidicek 6) bildi kim gelen Qardāñ-ı Mışrīdür. Pes buğur Behrām haberin işidicek Ehrām Behmen süvār olup 7) Qardāñ-ı Mışrī birle bārgāhına geldiler. Behrāmla buluşdılar, görüşdiler, ağlaşdılar. 8) Andan keyfiyyet-i hal soruşdılar. Rāvī kavlince Behmen Ehrām ittifaklarını Behrāma didiler. 9) Behrām kaçıldı, rıza virmedi. Ne dir eydür: İy ‘ammu yamanlığıla kimse İskender birle başa 10) varmaz. Kimse bunuñ devletine sille uramaz ve bunuñ serverlerine Rüstemler qarşu duramaz. 11) Siz ikiñüz ne kadar iş başarasız bellüdür. Şimdi bize gereği budur kim buña 12) muṭı‘ olavuz. Bu kılduğunuz fikri terk kıluñ. Yarın benüm suçumu İskenderden dileñ. 13) Ola kim bağışlaya. Zirā kim ben bunu şāhib-mürüvvet gördüm. Nazarında şunuñ gibi 14) küstañlık kıldum. Beni öldürmedi didi. Söz uzatmayalum. Behrām, Ehrām Behmen bu ittifakı 15) itdiler. Behrām kaldı. Ehrām, Behmen yine bārgāhlarına gitdiler, yitdiler, yatdılar. Yine ‘ale 16) şşabah oldu. Cihān nūr-ı yezdānile doldı. Şāh-ı Zü’l-karneyn dañı bārgāhına 17) gelüp tahtına oturdu. Server selātinler cem‘ oldu. Divan durdu serdihler

107a 1) bezm esbābın müheyyā kılup sākiler meclis kırdılar. Behmen geldi, Ehrām geldi, oturdu. 2) On beş kez yüz bññ eri divāna durdu. Andan şāh-ı cihān Qardāñ-ı Mışrī kığırdı. 3) Eydür: Yā server var. Behrāmı getir. Qardaşın ‘ammusın görsün ola kim göñli yumuşana 4) bize muṭı‘ ola. Hem kendüyi ölümden kırtara, hem bizi kanlu kılmaya didi. Sālār-ı Rüm hükm 5) idicek Qardāñ-ı Mışrī dañı vardı. El-an Bercān serveri Behrāmı bendile getürdi. 6) Dīvān içine şāh-ı cihān hazretine girdiler. Cümle oturan, duran, server ser-girānlar 7) Behrāmı gördiler. Andan Qardañ dañı Behrāmı İskender Şāhuñ tahtı önüne

getürüp durğurdı. 8) Şāh-ı Rūm daħı Behrāma nazar urdı. Görđi kim Behrām biraz sınımış. Andan Sālār-ı Rūm 9) eydür: Yā Behrām arındaşuñ Ehrām ‘ammuñ Behmen uş gelüp bize muı‘ oldılar. Çürük 10) ğayretten vaz geldiler. Sen daħı ne dirsın didi. Andan Behrām eydür: Yā Zü’l-arneyn 11) bu gice ben daħı fikr ıldum ki saña ul olmağa rıza virem ammā beni erlik ğayreti 12) omadı. Evvel bu kim Őimdi ben siyāsete durmuş. Ölüme müsteħab kişiyim. 13) Őimdi rıza virürsem size serverler serzeniş ılalar. Baña diyeler kim Behrām baş 14) orusından bende oldu. Diyeler yā Zü’l-arneyn bunuñ gibi addan ölüm yigrekdür didi. 15) Daħı başına şalup durdı. Behrām böyle diyicek şāhile selāınler Behrāmuñ ğayretin 16) begendiler. Behrāma āferin itdiler. Rāvī eydür: Selāın serverler birbirine işāretile 17) remz itdiler. Himmet şöyle tutdılar kim Behramı öldürtmeyeler. Şāhdan dilekile urtaralar.

107b 1) Söz uzatmayalum. Şāh eydür: Yā Behrām ölümden baş urtarmağıçün baña rıza virseñ bende olmağa 2) gel rıza vir. Ma‘şuqañ Dilşādı saña vireyin didi. Behrām eydür: Yā Zü’l-arneyn 3) ‘avrat nedür kim ‘avratdan ötürü ğayret aşığa oyam. Arzuya uyam. Yā İskender biñ 4) Dilşādleyin ‘avrat baña kenizeklige virürseñ alüdeliğa saña rıza virmezem didi. 5) Andan şāh-ı Rūm eydür: Yā Behrām yā nice idicek bize rām olursın didi. Behrām eydür: Yā 6) Zü’l-arneyn evvelkileyin kendü rızamda olsam ben beni bend u ayddan azād görsem 7) cebe ve cevşenüm geysen rahşuma süvār olsam ande gerekise yörüseem andan gelüp 8) öz irādetümile saña rıza virüp Dilşādı alaydum ve gerni yā Zü’l-arneyn bunuñ gibi 9) siyāsetde dururken ul olma ullı degül ve hem anuñ gibi uluñ ıymeti olmaz. 10) Zirā kim ılıcla ele girüpdür, esirdür buncılayın ullığa. İy şāh ne i‘tibār ul oldur 11) kim kendü öz dileğiyle gele. Rıza vire, ul ola, ullu ide.

Nazm

12) ul odur kendü rızasında gele

Fārığ u azādiken ullı ıla

13) Yoħsa bir şaħşı gücile dutalar

Yā ğo yirden erlik oynın üteler

14) Ol esir olur ul olmaz şehriyār

Zirā kim ‘anifle gelmişdür i yār

15) Bir dağı māl virüben kim alasin

Ya' ni anı sen saña kul kılasın

16) Buncılayın kimse kul nite olur

Bir müdārayıla pes kullık kıtur

17) Kul aña dirler ki hoşından gele

Cān u gönülden saña kullık kıla

108a

1) Bunca māl kim Yusufı virdi hatun

Kim hocasından anı aldı şatun

2) Kullunı bildi mi anı gör mālile

Yā hoşınca darb-ı habs u hālile

3) Zīrā Rüstem iy niceyi şehriyār

Öz rızasıyla kullandı i yār

4) Pes rıza gerek kul olan kişide

Tā kim ol Sālārına kullık ide

5) Neşr Rāvī eydür: Behrām-ı Bercānī bu maḥal sözi söyleyicek şāh-ı Zū'l-ḳarneyn geldi.

6) Andan döndi. Eydür: Yā Behrām bu sen söyledüğüñ söz muḥāl-i 'aḳldur. Kim bir

pādişāhuñ eline 7) sencileyin bir esir er girmiş. Ol kılıcla yine anı bī-maḥal bendden

ḳoyuvire. Velī yā Behrām 8) adıçün ben bir iş ideyin kim anı selāḫin ve serverler içinde

añlar söyleyeler. Behrām-ı Bercānī 9) eydür: Nete şāh-ı Rūm eydür: Yā Behrām şimdi bu

sözile ben seni bendden çözüp ḳoyu 10) virmeyicek olursam server selāḫinler yakından

ıraqdan işidenler diye kim İskender 11) şunca serverile otururken Behrām ki bir

pehlivāndur. Anı bendden çözüp ḳoyuvirmege 12) ḳorḳdı diyeler. Yā Behrām seni

bendüñden çözüp sāz u seleb vireyin, at buyurayın. 13) Sāz u seleb ki süvār olup el-an

Bercān çerisini yanına al. Elüñden yā Behrām her ne kim 14) gelürse it. Her ḳancaru

dilerseñ git. Yā Behrām bu oturan duran senüñ gibi 15) serkeşüñ güşin buran cihānuñ

mest ejderhalarına ḫabanca uran serverler başıçün 16) seni azād kıldum diyüp şāh-ı cihān

ḫükm itdi. Ḳardāḫ-ı Mışrī, Behrām-ı Bercānīñ 17) elinden ayağından ḳayd u kemendini

giderdi. Buğur libās buyurdı. Getürdiler Behrām geydi,

108b 1) kuşandı. Andan Sālār-ı Rum buyurdu. Behrāmuñ kendü sâz u selebini getürdiler. Kandıyidi? 2) Her server birin alup üleşmişdi. Ol dem ki Behrām cengde düşmişdi. Behrām üzre bulunanlar 3) şaşmışdı. Bir bir Behrāma getürdiler. Behrām ol cebe ve cevşeni geydi. Sağ ve şol kolluk 4) budlık bağlandı. Silāhın üzerinde ārāyide kıldı. Kalkan yagrınına şaldı. Süñüsin eline 5) aldı. Öñüne rikāblar çekdiler. Bir zinde gergedana süvār oldı. Atını sürüp divan kapusına 6) vardı, dağı durdu. Andan qol şalup eydür: Yā Zü'l-qarneyn ben sende 'acāyip mürüvvet ve ğarāyib 7) himmet gördüm. Di imdi. Buyur el-an Bercān çerisi dağı yine benüm yanuma gelsünler. Tā kim bezerir 8) yaranlar gele yörüem. Ben beni evvelki mertebede görem. Andan elümden ne gelürse erlige 9) sa'ādete lāyık neyise şöyle kılam didi. Behrām böyle diyicek şāh-ı cehān işāret kıldı. 10) Ehrām yerinden durdu. Behmen durdu. Andan el-an Bercānuñ ol yüz kırk biñ güzide 11) erini alup Behrān yanına vardılar. Buğur Behrām Behmenile Ehrāmı şağına şolına alup seyrile 12) seyrile hayli bir gitdiler. Rāvī kavlince Behmenile Ehrām ne kadar kim Behrāma ağı virdiler. 13) Behrām anlara uyup rām olmadı. Ne dir eydür: İy Behmen ve Ehrām İskender-i Rūmiye 14) dağı 'āşi olmazam. Evvel 'ağ olcağ İskenderi bilmezdim kimdiğüni. Şimdiki 15) bildüm. Dağı düşmanlık kılmaz. Ne kadar kim biz aña düşmenlik kılduğ. Ol bizümle dostlık 16) yüzünden toğdı. Ol bize mürüvvet gösterdi. Biz aña erligimiz göstermeyelüm mi didi. 17) Dağı yine İskenderden yaña döndi. Eham Behmene eydür: Siz benümle sâzkār olmazsañuz

109a 1) dağı size nesne dimezem. Rızañuz varise benümle İskendere gidelüm. Devlete bir nice vaqt 2) kullık idelüm. Görmez misiz kim İskenderüñ hidmetinde ne selāṭinler şāhib-serir serverler var 3) dur kim biz aralarında görünmezüz. Yalıñuz biz olsavuz İskender kullığında 'ār ideydük. Niceler gelüp 4) buña bende olmuş. Kimi kılcıcla kimi irādetiyletle kullık kılmışlar. Sa'ādete devlete 5) irmişler. İskenderleyin şāhib-kırān sermāye bulmuşlar. **Nazm**

6) Devlete kullıg iden server olur

Zīrā devlet ıssı er-perver olur

7) Devlete hidmet iden iy şehriyār

Ākıbet devletlenür şöyle ki var

8) Er odur kim kendüden yegi bula

Kendüni ol yeglere bende kıla

9) Kim kaçarsa devlet ıssından ırāk

Şöyle bil yakar anı derd u firāk

10) Maħrūm olmaz devletile bilişen

Devleti begenmeyen durur düşen

11) Düşmeyeyin diriseñ her dem yüzün

Devlet ıssına kul olur ol güzün

12) Kişi işbu ögüdi hoş duyası

Başa toprak ulu yerden koyası

13) Bir kitāb sözdür bu söz añlarisañ

Ne didüğüm cānile diñleriseñ

14) Neşr Rāvī eydür: Behmen-i Bercānī Ehrām gördiler ki Behrām kendülerüñ sözine 15)

uymaz. Kaşd kıldı kim İskendere kul ola. Pes buğur anlar daħı nācār olup eytdiler: İy

Behrām 16) çünkü sen Sālār-ı Rūma bende olursın. Bizüm daħı senden ayrılığumuz yok.

Biz daħı oluruz 17) diyüp yine şāh-ı Zü'l-ķarneyn ķatına geldiler. Andan Behrām-ı

Bercānī el-an Bercān ķerisin

109b 1) şöyle şaffile İskender Şāha ķarşu durğurdu. Kendüsi daħı raħşandan indi. Ķardaşı

2) ‘ammusıyla gelüp Zü'l-ķarneyn önünde baş ķodılar. Andan el ķavşurup ķarşu durdılar.

Andan 3) Behrām-ı Bercānī eydür: Yā Zü'l-ķarneyn uş üçümüz daħı senüñ ķuluñ her ne

ķullıķda kim koyasın 4) saña cān birle ķullıķ idelüm didi. Geldük imdi. Şāh-ı cihān

Behrām Bercānīyi bu iķā‘ atde 5) göricek şād u ħürrem oldu. Buyurdu. Revān bir müzerkeş

ħil‘at getürdiler. Behrāma geyürdiler. 6) Bir muraşşac‘ kemer-i keyāni beline bağladılar.

Andan Behrāma yir gösterdiler. Ser-firāz severler şafında 7) oturdu. Ķardaşı ‘ammusıyla

böyle olıcaķ buğur şāh-ı cihān Seyf-i A‘deniye eydür: İy server-i 8) ‘Aden, var Mihrāc

Ķan kıızı Dilşād Bānuyı getir. Velī bendini götür görelüm. ‘Aşıkına 9) ya‘ni Behrāma

varmağa ħalāllığa rıza virürse aña erkence toy düğün kılalum. 10) Dilşadı Behrāma

virelüm. Behrāmı murādına irgürelüm didi. Şāh-ı cihān böyle diyicek 11) Seyf ‘Adenī

daħı vardı. Dilşāduñ bendini giydürdi. Şāh-ı Rūm ķatına getürdi. 12) Dilşād Bānū daħı

gelicek şāh önünde baş koyup el kavşurup karşı durdı. Andan şāh-ı 13) cehān eydür: İy Dilşād uş senüñ suçuñı bağışladuk. Ol itdügün kanlardan geçdük 14) seni bendden çıkarduk. Di imdi. Sen dağı rızā vir. Seni Behrāma halallığa virelüm. 15) Zirā kim Behrām bu nice zamān ‘āşıkuñdur. Senüñ hevā ve hevesünde yiler ve bir dağı 16) bu kim fırsat deminde leşkerle size yardıma geldi. Senüñ yoluñda baş oynadı 17) düşdi durdı. Uş ser-encāmını baña irgürdi. Ne dirsın varur mısın didi.

110a 1) Şāh-ı Yunān böyle diyicek andan baş kaldırup burқа‘ altından Dilşād eydür: İy şāh-ı 2) cehān ‘ālī hazretiñe muṭı‘em. Her ne kim hüküm iderse cān baş üzre dutalum. Ammā ben kara 3) vaşınuñ dağı üç dürlü oyunum vardur. Eger Behrām anı idebilürse benden 4) gālib gelürse Behrāma varayın ve gerni oynularum oynamazsa benden gālib gelmezse Behrāma 5) ne diyü varayın. Bir benden yerinden gālib servere varurum ki benüm oyunlarum oynaya didi. 6) Dilşād böyle diyicek şāh-ı cihān eydür: İy hanzāde nice oyundur oynuñ di 7) görelüm. Behrāma oynadalum. Elinden gelürse sizi aña virelüm didi. 8) Dilşād eydür: İy server-i ‘ālem bir yayım vardur. Ol Behrām anı çeksün. Şöyle kim 9) ben karavaşuñ çekerem. İkinci bir güç taşım vardur. Anı bencileyin gösterse üçüncü 10) benümle meydāna girerse baña gālib olursa Behrāma varayın ölince işiginde hidmet 11) kılayın didi. Dilşād Bānū böyle diyicek cümle selāṭinler ve serverler ol niğāruñ bu 12) sözüni begendiler. Andan İskender Şāh eydür: İy Dilşād kanı şimdi ol yayuñla güç 13) taşı didügün getir. Behrāma anı işledelem, görelüm n’ider didi. Dilşād eydür: İy 14) şāh-ı cihān ben karavaşuñuñ bu küh-ı Türkānda bir halvet maḳāmum vardur. Hem puthānemdür 15) putlarum durur. Hem hazīnemdür ‘mālum gencüm durur. Ol yayınla güç taşı dağı andadur. 16) Yā Zü’l-ḳarneyn ‘ām luṭfiñdan irünmesün. Ḳadem rence kıluṭ ol maḳama varsañuz yayla 17) taşile Behrāmı anda görseñüz didi. Dilşād Bānū böyle diyicek şāh-ı cihān dağı

110b 1) server selāṭinlerle mübāriz mehterlerle süvār olup Dilşādı önüne şalup Küh-ı Türkān 2) daki Dilşāduñ maḳamına geldiler. Ne gördiler? Rāvī ḳavlince Dilşād İskenderi bir ulu 3) maḳaranuñ ḳapusına getürdi. Andan şāhile selāṭinler dağı şafile maḳara ḳapusına 4) karşı durdılar. Gördiler kim ol maḳaranuñ ḳapusına bir ‘acāyip gürbüz taş urmuşlar. 5) Ḳapu ki maḳara ḳapusın ḳaplamış durur. Pes buḡur şāhile selāṭinler dururken

Dilşād 6) atından indi, ilerü yörüdi. Eydür: Yā Zü'l-ķarneyñ cehāñ bu mağara ķapusına bu maķber taşını 7) ben ķaravaşuñ yaluñuz ķoram. Yaluñuz giderürem. Eger Behrām daķı bu taşı bencileyin mağara ķa 8) pusından giderüp yine ķorsa bir oyunumuzı bizden üte didi. Dilşād böyle diyicek 9) yir yirin server selāñinler eytdiler. Bu taşı yerinden yaluñuz kişi ayırmaķ yine mağara ķapu 10) sına urmaķ çok hüner didüşdiler. Serverler böyle diyicek bu söz Dilşāda ķatı geldi. Eydür: 11) Yā serverler bu taşı bu mağara ķapusına koyup yine giderdigüme inanmaz mısız didi. 12) Serverler eytdiler: İy nigār inanuruz. Velī biz daķı görelüm nice ķorsın giderürsin didiler. 13) Pes buğur Dilşād Bāñu etek beline soķdı. Kollarını şıgadı. Daķı ol taşuñ ķatına 14) geldi. Bir tarafından taşā yan başın urdı. Zor kıldı. Ol mu' teber taşı mağara ķapu 15) sından ırdı giderdi. Yine yuvadı getürdi. Yuvadı getürdi. Mağara ķapusına urdı. Server ve 16) selāñinler gördi. Yer yerin Dilşāda āferin itdiler. Andan Behrām Bercāñi ilerü yörüdi. 17) Etek beline soķdı. Çınar şāhınlayın kollarını sıgadı. Daķı ol taşā gelüp yan başın

111a 1) urdı. Ğayret kılp zor itdi. Rāvī ķavlince Behrām daķı ol mu' teber taşı mağara ķapusından 2) ırdı. Yene yerine bıraķdı. Serverler Behrāma daķı āferin kıldılar. Andan taşı yine mağara ķapu 3) sından ırdılar. Dilşād önlerince şāhile selāñinler ardınca ol mağaraya girdiler. Mağarada 4) ne gördiler? Rāvī ķavlince şāh-ı Zü'l-ķarneyñ mağaraya giricek sağ ve şol nazar itdi. 5) Gördi kim mağara ortasında bir muraşşā' taht ķurulu. Taht üzre yedi put durur. La' l 6) cevāhire mustağraķ ve daķı mağaranuñ içi şanduklar, içi māl genc ķumaş dolu. 'Acāyib 7) ğarāyib tecemmülāt yir yir yıgılı. Şāh-ı cihāñ ol tecemmülātı teferrüc iderken anı gördiler kim 8) Dilşād bir 'acāyib yay çıkardı. Ortaya getürdi. Yaşılı. Andan Dilşād eydür: İy 9) şāh-ı cihāñ Behrām gerçi kim taşı mağara ķapusından ırdı. Ol oyunumuzı bizden 10) ütdi. Hünere varise uşda bu yayı yaluñuz kursun, hem çeksün didi. Dilşād 11) böyle diyicek serverler eytdiler: İy nigārın sen bu yayı yaluñuz ķurup çeker misin 12) didiler. Dilşād eydür: Belī hem ķuraram hem çekerem didi. Eytdiler. Di, imdi. Evvel sen yaluñuz 13) ķuricaķ andan Behrām daķı çeke didiler. Andan yine Dilşād Bāñu şıgandı. Sermendi 14) ol yayı eline aldı. Başdı yaluñuz ķurdı. Andan ayağı üzre durdı. Ğabza rast 15) dürüst dutup ķullāb bıraķdı. Zor kıldı. Üç kez sağına çekdi, üç kez 16) şolına çekdi ve daķı yayuñ ķabzasında öpdı. Behrāmuñ daķı eline

viridi. 17) Behrām-ı Bercānī daḥı ol gürbüz yayı eline alup zor kılp ol daḥı üç kez sağına çekdi.

111b 1) Üç kez şoluna çekdi, öpdı, ortada qodı. Dilşād yayı çekildügin göricek 2) gāyet saḥt düşdi. Andan döndı. Eydür: Yā Zü'l-ḳarneyn, Behrām iki oynumuzı ütđı, biri 3) daḥı qaldı. Anı daḥı kılpursa her ne kim dirseñ ḥükmüñe boyun virelüm. Emrüñe müṭı olalum 4) didi. Dilşād böyle diyicek şāh-ı Zü'l-ḳarneyn eydür: İy Bānū-yı a' zam ol bir oyunun daḥı 5) nedür? Ortaya gel görelüm didi. Dilşād eydür: Yā Zü'l-ḳarneyn Bahrāmile güreşelüm. 6) Behrām beni başarsa Behrāma ben varayın, Behrāmı ben başarsam ben daḥı Behrāma bildüğüm iderem. 7) Şor, gör. Behrām rāzı olur didi. Şāh-ı Rüm daḥı bu sözi Behrāma didi. Behrām 8) eydür: İy şāh-ı cihān eger bu bir kıza başılıcaḳ olursam ne gerekse itsün didi. 9) Pes buğur Behrām Dilşād birle şığandılar. Sermendler birbirine karşı yörüdiler. Dest deste 10) urdılar kim dutuşalar. Rāvı ḳavlince Dilşād ḥile kıldı. Nite el urup cemālinden 11) burka' ını giderdi **Nazm**

12) Burḳa' altından o dem şöyle ki var

Bir 'acāyip naḳş oldı āşikār

13) Şöyle kim gözler göricek ḳamaşa

Añsızın görenlerün 'aḳlı şaşa

14) Bedr aya olsa muḳābil bedrini

Gide ol dem unıda hem bedrini

15) Güngüsün ide görürse añsızın

Şöyle şurat açdı Dilşād iy güzīn

16) Ol yüzün cennete ger şavḳı ire

Ḥūr (u) rıdvān ḥüsn baştını dire

17) Ger göreydi ol yüzi Yusuf daḥı

Ḳul ideydi göndereyin aña aḥı

112a

1) Toğraraydı hem Züleyḥā elini

Görse Dilşāduñ cemāl u alını

2) Ger varaydı naķşı ol Őeklüñ Çine

Fitne düşeydi tamām Çin içine

3) Ehl-i Bābil görse gözi sihrini

Cümlesi aña dutardı mihrini

4) Bu ne zibā Şun^ç olur yā zü'l-celāl

Kim bu veche düzilür ĥüsn ü cemāl

5) Şun^ç una aĥsen't iy Őāni^ç -i pāk

Seni bir bilmeyenüñ başına ĥāk

6) **NeŐr** Rāvī eydür: Behrām ile DilŐād güreŐmege dest urıcaķ DilŐād fi'l idüp 7) yüzün kim açdı. Behrāmuñ gözi DilŐāduñ ol fitne cemāline tüş oldı. Behrām-ı 8) miskīn ancılayın Őüret gördüğü yogdı. Göricek ^çaklı zāil oldı. Eli ayağı geymişdi. 9) Cümle bilüsi ŐaŐdı. DilŐād Behrāmı bu ĥalde göricek revān yörüdi. Tutdı mecāl 10) virmedi. BaŐdı Őāh-ı cihān DilŐāduñ bu fi'lini göricek DilŐāda kaķıdı. Eydür: İy 11) saç-ı buçuk niçün Behrām ile fi'l kılduķ? Fi'ille anı baŐduñ didi. DilŐād eydür: İy Őāh-ı 12) cihān nice fi'l kıldum Behrāma didi. Sālār-ı Rüm eydür: İy fitne-engiz yüzünü 13) açup Behrāma gösterdüñ. Behrām senüñ cemāl-i zibāñı göricek tākātı tāk oldı. 14) El ayak ditredi. Senüñ ^çıŐkūñuñ eŐerinden bu böyle olıcaķ Behrāmı dutduñ. Ol ĥod düşmege 15) yir isterdi. Hünerüñ varise yüzüñ burķa^ç luyiken baŐ didi. Őāh-ı Rüm böyle diyicek 16) DilŐād kaķıdı. Ol kaķımaķ birle eydür: Yā Zü'l-ķarneyn uŐ burķa^ç luyiken daĥı Behrām ile 17) güreŐeyin eger baŐarsam baŐını keseyin diyüp DilŐād yüzünü burķa^ç la bürüdi.

112b 1) Yine Behrām-ı Bercānī birle dest deste urup dutuŐdılar. Çok çekişdiler, itişdiler. Mest 2) ejderhaleyin birbirine ŐarmaŐup durdılar, düşdiler. ^çĀķıbetü'l-emr Behrām ma^ç Őūķası DilŐādı baŐdı. 3) Yir yerin serverleri giriv kılup Behrāmı götürdiler. Serverler yanına getürdiler. Pes buğur DilŐād daĥı Őāh-ı 4) Zü'l-ķarneyn önünde baŐ ķodı. Eydür: İy Őāh-ı cihān nice serverleri Őimdiye dek biz ütdük. 5) Őimdi bizi daĥı bir oyuncı çıķdı, ütdi. Andan girü her ne kim ^çālī ĥazretüñ ĥükm ide. Aña 6) muṭi^ç olmuŐuz didi. Daĥı el kavŐurup Őāha ķarŐu durdı. Andan yine Őāh-ı cihān eydür: İy 7) DilŐād Bānū Őimdiye dek ĥoŐ merdāne varduñ. Tā kim Behrām-ı Bercānī gibi servere irdüñ. Vācib 8) Őimdiden girü Őöyledür kim Behrāmı ĥalallıģına ķabul ķılasın. Anıñla vaŐı olasın. 9) Anı ^çaŐıķ seni

ma' şük bilesin didi. Dilşād Bānū daḥı şāh-ı Rūm ḥazretine baş koyup 10) eydür: İy şāh-ı zemīn şimdiye dek öz ḥükmümüzdeydüñ. Şimdiden girü irādeti sizlere 11) virdük. Gerekse beni Behrāma ḥalālīga vir. Gerekse qaravaşlığa vir didi. Pes buğur 12) şāh-ı cihān buyurdi. Şāhūñ iki 'avratı çeride bileydi. Biz seni Feridun neslinden 13) Minucehr kızlarından Ferruh Hümāyidi kim ol tılsım ƙal'asından aldı. Birisi daḥı cezīre-i 14) Ba'rdandan aldugı Behteran Bānūydı. Dilşād daḥı ḥükm ƙıldı kim anlaruñ ƙatına vara. 15) Tā kim şāh-ı cihān pādişāhlar erkānınca düğün ƙıla. Dilşādı Behrāma vire. 'Āşıkı 16) ma' şuƙına irgüre. Pes buğur Dilşād Bānū eydür: Yā Zü'l-ƙarneyn başum üzre ḥatunlar 17) ƙatına varayın. Perdeye gireyin ammā bu malımı gencimi serverlere üleşdürüp andan 113a 1) gideyin didi. Dilşād böyle diyicek şāh-ı Rūm eydür: Yā nigārīn senüñ malıña genciñe 2) serverlerüñ ne tañı vardır? Her birinüñ ol ƙadar malı vardır kim nice kendüler gibi kişiyeye 3) yeter. Dilerseñ saña daḥı şol deñlü mal virsünler kim sāğış bilmeyesin. Yā Dilşād 4) malıñı saƙla. Bir gün saña gerek olur. **Nazm**

5) Dem düşer kim mal gereklü bulunur

Anuñile bunca işler ƙılınur

6) Māl belāyı şöyle bil başdan şavar

Ƙande ğavğa olsa mal varur ƙovar

7) Varsa māl gelmezleri hep getürür

İy nice yetmiş işi māl bitürür

8) Anca bağlu ƙapuyı bu māl açar

Anca düşmüş mālı göricek ƙaçar

9) Māl 'acāyib nesnedür girse ele bol

Kim anuñla vara kişi toğru yol

10) Yoḥsa Ƙārun gibi yığasın anı

Ejderhā ola daḥı yiye seni

11) Yaḥu Şeddād gibi milkler düzesin

Yoğ yire çār rükni yazasın

12) Māl Ḥalīli olsa yegdür kişide

Tā kim ol Allaha lāyık iş ide

13) **Nesr** Rāvī eydür: Şāh-ı Zū'l-ķarneyñ Dilşāda saķla maluñ. Saña gerek 14) ola diyicek döndi. Dilşād eydür: İy Sālār-ı Rūm ben ķaravaşınuñ üzerinde üç dürlü 15) şükrāne vardur. Anuñçüñ mālımı gencimi serverlere sebīl kılayın didüm. İskender 16) Şāh eydür: İy ħan-zāde üzeriñde nice şükrāne vardur. Sebep nedür söyle bilelüm. 17) Eger ġarāmetine lāyıkça üleşdüresin didi. Andan Dilşād eydür: İy şāh-ı Rūm

113b 1) üzerümde evvel şükrāne oldur kim baş ölümdeñ ķurtardum. Mālum başıma ġarāmet olsun. 2) İkinci şükrāne şoldur kim ' aşıķum birle buluşdum, şanışdum, ġorişdüm, bilüşdüm, şorişdum, 3) vaşla irüşdüm. Mālım bu vuşlata ġarāmet olsun. Üçünci şükrāne üzerümde budur kim 4) sencileyin hümā sāyelü şāhib-i sa'adet şāhib-ķırān ķullıġına erdük. Sencileyin pādişāhuñ mübā 5) rek cemālini ġördük. Bu mālum bu ħālete ġarāmet olsun didi. Dilşād böyle diyicek şāh-ı cihān 6) eydür: Yā Dilşād buncılayın nesneyi cānuña ġarāmet bilicek maluñı üleşdür kim saña 7) māl genc eksük olmaya didi. Pes buġur Dilşād daġı ol maġaradaki malı genci serverlere 8) üleşdürdi. Andan eydür: İy şāh-ı cihān ol malımı üleşdürdüm. Putlarum ķaldı. Putlarımı 9) ol ħatunlar ķatına bile duta. Gideyin mi didi. Şāh-ı cehān eydür: Yā Dilşād bu putları 10) nidersin? Neye yarar bunlar didi. Dilşād eydür: Ma'budlarumdur. Bunlara ħaparam didi. Şāh-ı cihān 11) eydür: Yā Dilşād ma'bud oldur kim seni yoķdan var itdi, yaratdı. Her dem rızķuñ 12) viredurur. Put nedür kim aña ma'bud diyessin? Ya aña ħapasın cānı yoķ bir 13) musavva mübtelā nesnedür? Böyle olan ma'bud nice olısar? Saña Tengriliķ böyle kılısar didi. 14) Dilşād eydür: İy şāh-ı cehān cansız degül benüm putlarum. Söylerler. Her ne kim şorarsam 15) cevāb eylerler didi. Şāh-ı Rūm eydür: İy Bānū, Ādem oġlı düzdüġi nesne nice canlu 16) ola söyleye, put söyler didüġüñ şoldur kim şeytān-ı racim gelür, içine girer. Put 17) içinden şeytān-ı la'indür. Saña söyler iġvā virür, seni azıtmaġiçün öz ķalayınca

114a 1) rivāyet eyler. Sen anı put eyler şanursın **Nazm**

2) Cānı yoķ nesne nice söz söyleye

Yā şorılan söz cevābın eyleye

3) Ol racimdür gelür içine girür

Öz ķalayınca saña iġvā virür

4) Bir putı kim sen eliñle düzesin

Eskiyeñin yine karşı bozasın

5) Buncılayın nesne Tengri mi ola

Kişiye bunlar nice yardım kıla

6) Bir siñekden kırtarımaz kendüyi

Durabilmez ger düşe yüzün koyı

7) Biñ çeküç yir düzilince her biri

Āдеми düzdügi nice ola diri

8) Neşr Rāvī eydür: Şāh-ı Zü'l-ķarneyñ böyle diyicek döñdi. Dilşād eydür: Yā 9) Zü'l-

ķarneyñ şimdi bu putlarımı terk idicek ya neye tapayın didi. Rāvī kavlince Dilşād 10)

böyle diyicek şāh-ı Rūm dağı Dilşāda imān-ı şehādet telķin kıldı. Dāvud peygamber

şeri' atince 11) haķ nedür, bātil nedür fark kıldırdı. Tengrisini bildürdi. Tevhīd üzre

i' tiķād kıldılar. 12) Dilşād dağı şāhdan bu haķ tanuķlığı işidicek 'aķl-ı ķāmil idi, añladı.

Bildi kim 13) put bātil imiş. Tevhīd haķ imiş. Ol i' tiķād üzre göñlini dolandurup bātil

14) nesnelerden yüz döñderüp putları uvatdı. Cümle onadı. Altunun, gümüşin ü 15)

leşdürdi. Tecemmülātından kendüye yararın alup şāhuñ ħatunları ħatına 16) geldi. Pes

buğur şāh-ı cehān dağı ol aradan bārgāhına geldi. Behrāmiçün 17) toyı düğün yarağın

kıldı. Kışşa dırāz kılmayalum. İskender-i cehān ħazretine açup

114b 1) māl seçüp Behrām-ı Bercāniçün yedi gün düğün kıldı. Erkence server selātinleri

2) ħil' atledi. Andan Behrāma dağı ħayme ve çadır at it ħul ħaravaş tecemmül ħumaşlar

virdi. Sekiz 3) inci gice Dilşādile birbirine vardılar. Gerdek kıldılar. 'Āşık ma'şuķ

birbirine irdiler. Behrām 4) dağı üç gün 'ıyşında oldı. Dördüñci gün şāh-ı cehān dīvān

arayīde kılıp oturur 5) ken Behrām ħarındaşı Ehrāmile 'ammusı Behmenile şāh-ı Yunān

ħatına geldi. Yer gösterdiler 6) oturdı. Andan şāh-ı Zü'l-ķarneyñ Behrāma eydür: İy

server el-an Bercān uş murādiña 7) maķşūdiña irdüñ. Ma'şuķıñı kenāruñda gördüñ. Di

imdi. Bu şükrāneye Ĥüsrevi Mihrāc 8) ele getürmek ardınca ol bize ħarāmetüñ ol olsun

didi. Behrām şāh-ı cihāndan 9) bu sözi işidicek yerinden durup baş urup yene oturdı.

Eydür: İy şāh-ı cihān 10) sen yemekde içmekde ol buyur. Ben ħuluñ Ĥüsrevle Mihrācuñ

ardınca varayın. Her ħande 11) gitdilerse bulayın. Boyunlarına kemend daķup ħatıña

getüreyin didi. Behrām böyle diyicek 12) İskender eydür: Yā Behrām her ne kim dirseñ elüñden gelür. Ammā budur ki ben dağı Haver 13) mülküni görmeklige hayli iştiyākım vardur. Bu ağır leşkeri qarındaşuñ Ehrāma koşayın 14) alsun. Sizüñ vilāyetüñüze gitsün. Biz serverlerle gerekli selāṭinlerle at yañı er 15) yañı dilāverlerle Hüsrevüñ Mihrācuñ ardınca gidelüm didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek 16) Behrām eydür: İy şāh-ı cehān fermān senüñ her ne kim sen dirseñ şöyle idelüm didi. 17) Selāṭinler dağı bu tedbiri begendiler. Pes buğur şāh-ı Rūm yarağ buyurdu.

115a 1) Üç gün yarağ kıldılar. Dördüncü gün şāh buyurdu. Ol on beş kez yüz biñ erden 2) üç yüz biñ er yegin at yigin güzide kıldılar ve bāki on iki kez yüz biñ 3) kodılar. Pes buğur şāh-ı cehān selāṭinlerden Mışır sultānı Naşra ‘Abbadı, Mekke 4) sultānı Sa‘d-ı ‘Amiri, Hind sultānı Keyd Şāhı, Bilād-ı Aşfar sultānı Kürsküli 5) leşkerde kodı. Leşkeri anlara ışmarladı. Eydür: İy başum berāberi selāṭinler leşkerile 6) siz el-an Bercān vilāyetine varuñ. Hem kış irişdi. Kışlañ, diñlenüñ. Otu suyu ol ilüñ 7) vāfirdür . Ben dağı varayın Hağ Te‘ālā yardım kılursa Hüsrevile Mihrāc ele getüreyin didi. 8) Andan şāh-ı cehān Behrām qarındaşı Ehrāmı ilerü kığırdı. Eydür: İy server uş leşkeri 9) saña inanduk, al vilāyetüñüze git. Elüñden geldigince ol dört selāṭine kullıg 10) it. Yā Ehrām sağın kim yoldan çıkmayasın. ‘Ahd u peymānı yıkmayasın didi. Andan 11) Ehrām-ı Bercānı dağı şāh önünde baş kodı. Fermān-berem didi. Behrām dağı eydür: İy Ehrām 12) ciger güşem Kahrama benden selām-ı iştiyāk kılup gözlerinde öp. Eyit kim atañ didi kim 13) göreyin. Şāh-ı cehān leşkerine nice kullıq kılur degil didi. Söz çok kışsa 14) dırāz kılmayalum. Şāh-ı cehān ol gice dağı küh-ı Türkānda yedi, içdi, yatdı. 15) Yarındası ‘ale’s-şabah hüküm itdi. Ol deryāleyin ceş-i girān göç kıldı. On 16) iki kez yüz biñ erile dört selāṭin Ehrāmıla azm-i el-ān Bercān kıldı. 17) Gitdi. Üç kez yüz biñ üç yüz altmış selāṭin serverile şāh-ı cehān dağı

115b 1) Hüsrevle Mihrāc Han ardınca ‘azm-i Haveristān kılup gitdiler. Yiye, içe, kona, göçe. Sā 2) lār-ı Rūm Behrām-ı Bercānı birle yedi gün yörüdiler. Sekizinci gün bir tağa irdiler. Ol tağ etegin 3) otlu sulu gördiler. Şāh-ı Rūm buyurdu. Ol üç kez yüz biñ er tağ dibine kondılar. Şā 4) hçüñ bārgāh kırdılar. Taht urdılar oturdu. Server selāṭinler cem‘ olup dīvān durdu. 5) Yimege içmege meşgöl oldılar. Şāh-ı cehān ‘ayş iderken leşker

ķavminden bir kiři geldi. 6) řāha aęurdu. Eydür: İy řāh-ı heft-kişver bir yoldaşile bu aę eteginde at otarurken 7) dört beř ‘acāyib adam alıbında canavarlar bu aędan inüp geldiler. şöyle kim gözleri meř‘ale 8) leyin yanar. Nefesleriyle ağızlarından, burunlarından od yalıñı gibi řu‘le uyanur. şöyle 9) heybetlüler kim görenlerüñ zehresi āk olur. Yoldařum birle anları göricek başımız 10) ayusı oldu. Atlarımızı otladığı yerde oduķ. Biz açduķ. Yoldařumuñ ardından yetdiler 11) dutdılar. Ben gürlige düşdüm, gizlendüm. Berzden ıķdum, gördüm. Yoldaşımı ol arada yemişler. Kemüklerin 12) dökümüşler. Atlarımızı almışlar, gitmişler didi. řāh-ı cihān bu haberi işidicek saħt düşdi. 13) Ol saħtlıęla buyurdu. At ekdiler. Bindi. řāh binicek selātin serverler ol üç 14) kez yüz biñ er cümle süvār oldılar. Andan řāh-ı cihān ol haber getüren kişiye eydür: Yörü 15) imdi ol canāvarlar ankı arafdan geldiler göster didi. Ol kiři dağı řāh önüne 16) düşdi. Girdiler. aę dibine yitdiler. Andan ol kiři eydür: İy řāh uř ol 17) canavarlar bize bunda geldiler didi. Pes buğur Sālār-ı Rūm buyurdu. Leřker aę etegin

116a 1) olup řaf bağlayup ol ol durdılar. řāh-ı Zū‘l-ķarneyn dağı serverleriyle şöyle aę 2) süreyazdılar. Rāvī avlince aę etegi dirah̄tistāndı. řāh aęac aınca giderken 3) anı gördiler. Ol atı apan canavarlardan on on beř olmuşlar üşmişler. Ol iki 4) atı artaķlařu artışu yiyüdururlar. Sālār-ı Rūm anı göricek revān serverlerle ol 5) ol avm yimege meřgūliken evre aldı. ılıç yalıncak ılıp oķ yayı ele alup kiř 6) urbān akup ol canavaruñ üzerine at sürdiler. Ol canavarlar dağı varanları gördiler. 7) Ürküp belinlediler. uř uřa ol yüksek aęa açdılar. Rāvī avlince serverler süre 8) irdiler. Ol canavarlaruñ bir açın dutdılar. Nete kimini oķla urdılar düşdi, kimin urdılar 9) ılıçladılar, şaşdı. Bu vechile dutup bend idüp řāh atına getürdiler. řāhile selā 10) şinler dağı anları evre alup durdılar. Yir yirin anlaruñ hilķatine nağar urdılar. Gördiler kim 11) ol canavarlar add u ālıpda adama beñzer. Velī başları aplan başı gibi, tülü gözleri 12) ‘arab ocağınleyin yanar, ağızları demirci küresi gibi nefeslerinden od řu‘lesi gibi 13) řu‘le virür. Diřleri dağı egri egri anerleyin ağızlarından ařra durur ve sīne 14) leri dağı gergedan sīnesine beñzer. Boyunları zürāfaya beñzer uzun. arınları fil 15) arnına beñzer. Adlu arķaları balıķ arķasına beñzer. Oñırgalı hem pullu ayağları 16) deve ayağına beñzer. abanları

yaşşı, incikleri uzun ve kolları çınār şāhınlayın 17) uzun. Velī keçi kılları gibi kıllu pençeleri dağı yırtıcı canavar gibi minķārlu ve ayakları

116b 1) dağı var. İt kıyruğı gibi girülerinde şalınur. Şāhile selāṭīnler serverler ol canavarlaruñ 2) ‘acāyib ḥilķatlerin göricek hayrān olup şöyle ķaldılar. Barmaķ ağızlarına urup durdılar. 3) **Nazm**

4) ‘Aķl bunda nice ḥayrān ķalmasıun

Fikr-i Bārīk nice tarīk olmasıun

5) Kim Ćalap bir ķatre sudan gör n’ider

Kim gören kişileruñ ‘aķlı gider

6) Ķudretinde ķādir olduđuyiĆün

Ne dilerse yāradur ferdiyiĆün

7) Ortağı yoķdur ki yaratma diye

Zıddı yoķ yaratduğunu kim yuya

8) Bī-vezīr ü lā-nazīr birdurur

AnuñĆün her işe ķādirdurur

9) Ķādir olan ķudretinde iy paşa

Gelür elinden ki cān vire taşa

10) Ķudreti varlığına bī-iṣṭibāh

Dürlü dürlü yaradılmış uş güvāh

11) **Neṣr** Rāvī eydür: Şāh-ı Zü’l-ķarneyn selāṭīnlerle ol canavarlaruñ ‘acāyib ḥilķatlerine

12) ḥayrān olup dururken anı gördiler kim ol tağdan ol tutduķları canavarleyin ol ķadar

13) canavar gelür kim bī-ķıyās bī-hesāb. Nite şöyle kim her birisi ellerinde birer bazarḥāne

14) direği gibi ađaĆları pür budadıla almışlar, geldiler, irdiler. Şāhile serverler dağı anları

15) göricek durdılar duramadılar. Girü Ćeriye döndiler. Ol canavarlar dađı şāhile serverleri

16) ķova. Leşkere götürdiler. Leşker dağı bu ḥāli göricek girīv kıllup ol gelenlere ķarşu

17) yörüdiler, cenge durdılar. Şāh-ı cehān Ćerisi güzle kılıcla süñüyle ol canavarlar

117a 1) ellerindeki ol gülle güne ađaĆlarla ururlar. Mübārizleri cebe ve cevşen birle ḥurd

2) iderler. Kimisin atından ķopup pārelerler. Mübārizler dağı ol canavarları kimin oķla

urup 3) yıķarlar, kimin kılıĆla iki dilerler. Kiminüñ güzle kellesin dađıdurlar, kimisinüñ

süñüyle sine 4) sin sökerler. Bu vechile cenge durdılar. Şöyle kim ğiriv hây u hüyla zemîn zaman serāsime 5) oldu. Ol tarafından dağı ğiriv leşkerüñ çadırına irdi. Mehterler haşem ve hademler dağı sanca 6) kılar getürüp tabl u nağaralar alup süvâr oldılar. Şaflar düzüp durdılar. Sancağlar şağların 7) çözüp tabl u nağareler urup kūs gerekleri gümürdedüp şurna ve nefir söyledüp 8) ğiriv kıilup Hōraşan birle şāhdan yaña yörüdiler. Yakın iricek ol ‘adū canavarlar 9) tabl u nağare gümürdüsün işidicek kōrkdılar. Zirā kim hayvan canavarlar bülend āvāzdan 10) ğavğa ve ğalebeden hây ve hüydan kōrğar olur. Rāvī kavlince ol canavarlar dağı ceng 11) iderken ol tabl ve nağare heybetin işidicek vehm aldılar. Ol vehmile kōrğup tağıldılar. 12) Yine ol tağa kaçdılar. Anlar kaçıcak şāh leşkeri dağı kōdılar. Ele girenin kırdılar. Andan 13) dönüp leşkerden kırilan kavmüñ leşin başın dirdiler. Bir yere cem‘ kıldılar. Zağmluların 14) bağlayup çadıra kōndılar. Rāvī eydür: Şāh-ı cehān buyurdi. Ol kırilan kavmüñ leşin başın 15) cümle bir yire defn kıldılar. Üzerinde ulu taşlarile nişān itdiler. Andan taşa tāriğ 16) yazdılar. Nite şöyle kim ol kırilanlar kimdi? Ol yire kimiñüle vardı? Ne sebepten kırıldı? 17) Cümlesin tağdir beyān birle yazdılar. Hoş rüşen üstādāne kazdılar. Şöyle kim

117b 1) kim gerekise okuya. Geldük imdi şāh-ı cehān ol gice dağı anda yatdı. Yarındaşı göç 2) kıilup gitdi. Dört gün gice yatup gündüz becid yörüdiler. Velī leşker birer suya katılır gibi 3) oldu. Beşinci gün Sālār-ı Rūm leşker önünce selātin ve serverlerle giderken bir suya ir 4) diler. Şāh-ı cihān su kenārına serverlerle revān düşdiler. Tā kim leşker gele. İre, kona, sulana. 5) Rāvī eydür: Şāh-ı Rūm ol su üzre varıcak suya yaban canavarcıkları gelmişdi 6) su içmege. At tıbuldusın işidicek ürkdiler. Su kenārından çıkdılar. Serverler dağı 7) ol canavarlaruñ ürkdüklerini göricek sağ ve şol bağışdılar. Anı gördiler kim bir sürü 8) şikār canavarları su üzerinden ürkdı, çıkdı, gider. Pes buğur serverler yir yirin 9) yeg atlara binüp ol şikār canavarlaruñ ardına düşdiler, sürdiler, irdiler. Bir nicesin 10) oğla urdılar. Alup şāh-ı cihān katına getürdiler. Önüne bırağdılar, durdılar. Andan Sālār-ı Rūm 11) ol şikār canavarlarına nazar kıldı. Gördi kim acāyib hilkatde canavarlar nete 12) şöyle kim ol canavarlaruñ gövdesi kalğana beñzer. Desdegirmi geyikleyin tülü hem ulu andan 13) ol canavaruñ başı çak, gövdesinüñ ötesinde tavus başına beñzer. Boynı 14) uzun, hem depesinde tācı var. Dürlü dürlü renglerle andan ayakları dağı var. 15) Altı ol

kalın gibi gövdesinin çevresinde geyik ayağına beñzer ve dağı bir 16) kıyruğı var. Yılan kıyruğına beñzer. Ardınca şalınur şāhile selā 17) t̄inler anı göricek acebeleşdiler.

Nazm

118a

1) Gör neler hilkat kıılır Perverdigār

Bir kıatre sucuğazdan āşikār

2) Kim ‘acebleşür gören ol hilkati

Kim ‘aceblemez bu resme kudreti

3) Kudretidür Hālīkuñ şöyle ki var

İşbu dürlü dürlü hilkat şehriyār

4) Neşr Rāvī eydür: Şāh-ı cihān ol canavaruñ ‘acāyib hilkatın teferrüc kim kııldı. 5)

Andan hükm itdi. Ol canavaruñ şekli sūretin vaz‘ heyetin ‘acāyib kitabına nakş 6)

kıldılar. Andan ol canavarları bişirüp yediler. Her kim ol canavaruñ etinden kim yidi.

Eydür: Biz 7) buncılayın leziz, dağı çeşnilü et yidüğümüz yokdur didiler. Kıışsa dırāz

kılmayalum. Leşker 8) dağı geldi. İrdi. Ol su üzre kıondı. Yidi ve içdi, yatdı. Yarındası

şāh-ı cehān 9) eydür: İy serverler ol dünki t̄atduğıñuz canavaruñ eti lezzetin gāyet

ögdiler. Bu gün bunda 10) urı olalum. Leşker sulansun ve hem diñlensün. Hem ol

canavardan şikār kıılalum. Biz dağı 11) yiyelem görelüm. Ögdüklerince var mıdur didi.

Rāvī kavlince şāh-ı cihān böyle diyicek 12) selātin serverler dağı şāhile şafrāşiken yiyüp

süvār oldılar. Yörüdiler. Ol su kenārında 13) giderken şāh-ı cihān bir mekāna irdi. Nice

gördi kim su kenārında çayır çemen arasında 14) aķ mermerden bir nime taht yapmışlar.

Erkānce andan ol tahtuñ karşıısına bir aķ 15) mermer direk dikmişler. Şöyle durur. Sālār-ı

Rūm anı göricek imrendi. Eydür: İy 16) vezirler bu yir ne hoşça caygāh. Bir laḫza bu

yerde oturalum. Şikār kııldığıñuz canavar 17) lardan bişirüñ yiyelüm. Ger dün felek bir

laḫza emān virmişken rüzgār şiddetinden

118b 1) fāriğ olmişken vaḫtimizi hoş görelüm diyüp şāh-ı cihān atdan inüp gelüp ol

mermerden 2) tahtuñ üzerine çıķdı. Müzerkeş naḫlar şaldılar. Şāh-ı Rūm oturdı. Selātin

ser 3) verler dağı sağ ve şol kimi oturdı, kimi durdı. Sākī ve serdiḫler gelüp meclis aletin

4) getürüp bezm kıurdı. Rāvī eydür: Çihil Pāy-ı Irākī ol taht karşıısındaki dikilü mermer 5)

direk dibinde şāha karşı dururdu. Ol direkde birkaç satır yazı gördi. İskendere göster 6) di. Andan şāh-ı Zü'l-karneyn ol haṭṭı Eflāṭūn-ı Hākīme gösterdi. Eydür: Yā vezīr yörü 7) sol haṭṭı okı, görelüm ne beyān kılar didi. Buğur Eflāṭūn-ı Hākīm daḥı ilerü yörüyüp 8) direk kaṭına geldi. Ol yazuya nazār kıldı. Bir zaman muṭala'a idüp ne dilce idü 9) gini bildi. Şāha beyān kıldı. Ne dir? Rāvī kavlınce ol direkde şöyle yaz 10) mışlar kim iy bunda gelen 'ömrüne devletine girre olan şöyle bil kim zamanda ben daḥı 11) bir şahdum. Aduma Ṭahasb Şāh dirlerdi. İy niçeler ni' metüm yirlerdi. Yedi iklimün beşini 12) dutmuşdum. Delim padişahlardan fil ve at ütmişdüm. Bu devletile bu salṭanatile beş yüz 13) on sekiz yıl 'ömr sürdüm. Çok 'acāyipler ġarāyibler cihān sarayında gördüm. Bir gün 14) Ḥaver milkinden gelürken leşkerile bu su üzerine irdüm. Bu mermerden taḥṭı ben 15) düzdüm. Çıkup üzerine oturduğum dem baña bir renc hāşıl oldı. Şöyle kim sidüğüm 16) yolu bağlandı. Bevlüm inmedi. 'Iyş u nūşıçün düzdüğüm taḥṭ üzre rencile yatdum. 17) Yedi gün gice gündüz gāh çağurdum, gāh inledüm, gāh sızladum. Çāre olmadı.

119a 1) Kaṭımda yetmiş ṭabīb vardı. Cümlesi 'ilāc kıldılar. Fayda itmedi. Ḥazinemde la' cevāhir 2) zümrüd zevāhir dürlü dürlü taşları dögdiler. Baña içürdiler. Çāre olmadı. Derdüme 3) dermān bulunmadı. Tā kim ölüm ḥaddine irişdüm. Andan bir mübārek gün bir kütlu 4) sā'at içinde vardılar. Bu su üzre olan kaḫkan gövdelü ṭavus başlu canavaruñ 5) etinden baña yidürdiler. Ḥaḫ Te'ālā izniyle ol canavar eti rencüme kefāret bulandı 6) ya'ni bevlüm geldi. Asanlıġıla indi. Ol zaḫmetden kütuldum. Şükür kıldum Ḥālıķıma

Nazm

7) Şükür kıldum Ḥālıķuma ol zamān

    Ḳurtılacaḫ ol zaḫmetden ḫemān

8) Kişinün zahmeti tenden şehriyār

    Gitmezimiş bu 'ilacıylā ki var

9) Ḥaḫdan irişmek gerekimiş meded

    Tā ki tenden def' ola zaḫmet ebed

10) Gerçi dermān dertlere ḫaḫdan olur

    Līkī aña bir nesneyi sebep kılar

11) Hâkdur dertlere dermân kılcı

Ne neye gereken oldur bilici

12) Derde dermân zahma Hâk kılar

Cümle renclerüñ şifâsın ol bilür

13) Biñ tabīb cem^ç olsa bir yere paşa

Biñ ilâç eyleseler ağrır başa

14) Hâkdan irmeyince şihhat iy emîn

Ol başdan gitmez ağrısı yaqîn

15) Derdini viren virür dermân aña

Aşşı eylemez^ç ilâc aña saña

16) Neşr Rāvī eydür: Kaçan kim Eflâṭun-ı Hâkīm ol direkden Tahmasb Şāhuñ 17)

tevārihini kim okudı, beyān kıldı. Şāhile serverler bildiler kim ol şikār kıldıkları

119b 1) canavarlaruñ eti sidüğü dutılana kefaretdür. Pes buğur ol canavarlardan ele

girenin kadīd 2) ya^ç ni etini kaqlayup tuzlayup leşker kavmi götürdiler. Rāvī eydür: Ol

canavaruñ etinden her kanķı 3) kişi kim çok yediyse sidüğünü dutamadı. Şöyle aqđı,

taamladı durdı. Kışsa dırāz 4) kılmayalum. Şāh-ı Zū'l-karneyn ol gice dağı anda yatdı.

Yarındası yine göç kılıp gitdi. 5) On dört gün gice yatup gündüz yörüdiler. On beşinci

gün giderken bir tağa irdiler. Otını 6) suyunı vāfir gördiler. Sālār-ı Rūm hüküm kıldı.

Leşker kındı. Şāhiçün bārgāh kuruldı. 7) İskender oturdı. Begler mālīkler dirildi. Yediler,

içtiler. İkindüye karşı şāh eydür: 8) İy serverler duruñ, süvār oluñ. Bu tağ etegin seyrān

eyleyelüm. Hem canavarı varise şikār 9) layalum didi. Serverler dağı yerinden durdılar.

Şāha at çekdiler, bindi. Selāṭinlerle ol 10) tağ etegine yörüdiler. Seyrānlayu giderken bir

virān qal^ç a gördiler tağ dibinde. Pes buğur 11) şāh-ı cihān ol qal^ç aya geldi. Gördi kim bir

çacāyib şarb qal^ç ayimiş. Velī 12) yıkmışlar. Hārāb itmişler. Şāh-ı Rūm ol virān qal^ç ayı

teferrüc iderek bir saray havlusına geldi. 13) Ol havluya girdiler. Havlu içinde bir saray

gördiler. Kimi yıkılmış, kimi durur. Pes buğur 14) Sālār-ı Rūm rahşından inüp selāṭin ve

serverlerle ol yıkuğ sarayuñ içine girdiler. 15) Şoffalar, tuhanlar teferrüc idüp gezdiler.

Andan bir munağkaş dīvār önüne geldiler. Gördiler kim 16) ol dīvāre çacāyib garāyib

naşılar, şüretler, şekiller civāndan insāndan yazmışlar. Velī 17) ol divāruñ çāk ortalığında bir adam şeklin yazmışlar. Andan ayağı altında ol

120a 1) şeklün bir ejderha şüretin yazmışlar. Ol ādem şekli ol ejderhayı ayağı altına 2) almış üstüne çıkmış dūrleyin şöyle durur. Şāh-ı Zū'l-ķarneyn anı göricek cümle vezīrlere 3) anı gösterdi. Vezīrlər dağı gördiler. Görmeyene gösterdiler. Pes buğur şāh-ı cihān eydür: 4) Yā vezīrlər şol Ādem şüretin kim yazmışlar. Ejderha üzre çıķup ejderhayı ayağıla 5) başup kim durur. Anı şöyle bī-hūde naķşını mı itdiler ola? Veyađut anuñ bir remzi mi 6) var ola didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek vezīrlər añılđanın ol şürete nazār kıldılar. Eytdiler: 7) Yā Zū'l-ķarneyn bu şüretün naķşına çok emek yimişler. Velī bī-hūde yazmadılar ola 8) belā-bud bunuñ bir remzi var ola didiler. Andan şāh-ı cihān eydür: Yā vezīrlər, diñ imdi 9) her biriñüz. ‘Aķlunuz, ‘ilmiñüz, fikr ü ferāsetiñüz irdüğünce bunuñ remzi ne ola? Söyleñ görelüm. 10) ‘Aķla yaķın gelür mi didi. Şāh-ı cihān böyle diyicek evvel Eflāṭun-ı Hāķim eydür: 11) Yā Zū'l-ķarneyn bu şüret ol ejderhanuñ üstine çıķup ayağıla arķasına başup 12) durduđunuñ remzi bu ola kim ya‘ ni didiğüdüdür kim bir kişinüñ nefsi buncılayın 13) ejderha dağı olursa ceħd idüp nefsi ayağı altına alup zebūn kıla. Nitekim 14) bu şüret bu ejderha üzerine çıķupdur didi. Andan Eflāṭun böyle diyicek 15) andan Sokraṭ-ı Hāķim eydür: Yā İskender cihān bu şüret bu ejderhayı ayağı altına 16) aldıđınuñ remzi bu ola ya‘ ni kim yılān adama düşmendür. Pes gerek kim 17) kişi ceħd ide. Düşmeni ayağı altına bırağa, zebūn kıla. Nitekim bu şüret

120b 1) yılānı ayağı altına alupdur didi **Nazm**

2) Bu yılān düşmene nisbetdür i cān

Ceħd kıl düşmeni başağör revān

3) Düşmen ayağı altına düşer hemīn

Şāh-nāme içre şöyledur yaķīn

4) **Neşr** Rāvī eydür: Sokraṭ-ı Hāķim böyle diyicek andan Bokraṭ-ı Hēķim eydür: İy 5) şāh-ı cihān bu şüret bu ejderhayı ayağı altına alup başup durduđunuñ remzi bu 6) ola kim ya‘ ni dünya bir ejderhadur andan gāfil olmamaķ gerek. Dünyāyı dāim ĥor görüp 7) ayağ altına şalmaķ gerekdür. Yoħsa dünyaya rağbet idicek dünya kişi ayağa şalar **Nazm**

8) Yedi başlu ejderhadur dünya yār

Ġāfil olma dünyedan iy şehriyār

9) Yoḥsa seni ayağ altına alur

Dirliğüñden hem seni ‘āciz kıılır

10) Neḡr Rāvī eydür: Boḡraṭ-ı Ḥakīm böyle diyicek andan Restetālis vezīr eydür: İy 11)

Sālār-ı Rūm bu şūret bu yılanı ayağıla başup durduğunuñ remzi bu ola kim 12) ya‘ni malı

genci yimeyincek ejderhaleyin olur. Ḥarc idüp yiyicek şöyle ayağ altında 13) ḡalur.

Nitekim bu şūret bu ejderhayı ayağı altına alupdur didi **Nāzm**

14) Yi yidür malıñı kim mār olmasun

Ḥor idüp seni ayağa şalmasun

15) Malı mār itmek kişiye ‘ār olur

Yevmde daḡı yine hem nār olur

16) Neḡr Kışsa dırāz kılmayalum. Şāhuñ kırk dört ḡaş vezīri ol şekil insān 17) birle ol

ejderha şūretin her birisi ‘aḡlı ‘ilmi fikri ferāseti irdügince remz

121a 1) yöninden bir dürlü te‘vil itdi. Andan döndi. Şāh-ı Zū’l-ḡarneyn eydür: Yā

vezīrler her 2) söz kim söyledüñüz cümlesi ‘aḡla yaḡındur. Ammā bu şūretile bu yılan

remzi bu siz te‘vil 3) kılduḡuñuz degüldür didi. Andan vezīrler eytdiler: İy şāh-ı cihān

senüñ bilüñde ya bunuñ 4) remzi ne ola didi. Sen daḡı te‘vil kııl görelüm didiler. Pes

buḡur şāh eydür: İy 5) cihān ḡalḡınuñ güzīdeleri bu şūret-i insān, bu ejderha şūretin ayağ

altına alup 6) durduḡuñuñ remzi budur kim bu şūreti yazdıran kişi her kimse mālını

gencini 7) bu şūret yazılı dīvār altında gömüpdür ve daḡı bu şūreti dīvāra yazupdur.

Yılanı 8) ayağ altına aldıḡı yılan ḡod meşhūr mala gence nisbetdür ya‘ni didüḡi 9) olur

kim mālumu gencimi bu adam şūretinüñ ayağ altında gömüpdür. Nitekim yılan 10) şekli

adam şūretinüñ ayağ altında durur **Nāzm**

11) Bu durur remzi bularuñ āşikār

Ger inanmaziseñüz şöyle ki vār

12) Yıḡdırayın bu dīvārı iy emīn

Gör nice mal çıkar altından yaḡın

13) Mal çıkıcağ bildüğümi bilesin

Āferinle baña taḥsīn kılasın

14) Neṣr Rāvī eydür: Şāh-ı cihān böyle diyicek vezīrlər birbirine bağışdılar. Andan 15) döndi. Eflātun-ı Hākīm eydür: Yā Zül-karneyn senüñ remzün bizüm remzümüzden yağındur. 16) Zīrā kim biz remzi kimimiz ‘akl kuvvetiyle kimimiz fikir ve ferāsetile itdüğ. Sen devleti 17) vilāyetile itdüñ. Ne ‘aceb bu dīvār altından māl çığıduğı didi. Andan şāh-ı cihān ḥükm itdi.

121b 1) Mühendis üstādlar ol şüret yazılı dīvārı revān yığıdılar. Bünyādına dek rāvī kavlince 2) dīvār yığılacağ bünyādından bir zīr-i zemīn çığıdı. Andan zīr-i zemīn içinden yigirmi dört 3) Ḥüsrevānī küple kıızıl altun bulundu. Server ve selāṭin vezīrlər anı göricek 4) İskender şāha āferin taḥsīn itdiler. Pes buğur şāh ḥükm itdi. Mālī zīr-i zemīnden 5) çığırup alup bārgāha gitdiler. Sālār-ı Rum bārgāhına gelicek tahta oturdu. 6) Andan ol yigirmi dört küp kıızıl altunı şāhuñ tahtınun önüne dökdiler. Pes buğur 7) Sālār-ı Rum buyurdu. Ol mālī beş bölük eylediler. Andan şāh-ı Rum ol mālun bir bölüğini 8) Behram-ı Bercāniye virdi. Bir bölüğün dağı Behramun ‘ammusu Behmen-i Bercāniye virdi. Bir bölü 9) gin dağı Mihrāc Ḥan kıızı Behram ḥelāli Dilşād Bānūya virdi ve bir bölüğün dağı 10) Kaytmaz Türke virdi kim şāhuñ kaçılığın iderdi. Ve bir bölüğün dağı ol dīvār yığan 11) üstāzlara mālī taşıyan ḥaşeme ḥademe virdi. Rāvī kavlince şāh-ı Rum ol bulunan 12) malı üleşdürürken içinden bir kıızıl altun levḥ çığıdı. Levhi şāhuñ eline virdiler. 13) Şāh-ı cihān dağı levḥe nazār kıldı. Gördi kim levḥun bir yüzünde bir arslan şeklin 14) yazmışlar. İki başlu andan aslan üzre kişinun şeklini yazmışlar. Kemāhi 15) ve levḥun bir yüzünde dağı otuz iki satır yazı yazmışlar, ḥüb rüşen üstā 16) zāne kazımışlar. Şāh-ı Zülkarneyn levḥ böyle göricek Eflātun-ı Hākīme eydür: 17) Yā vezīr-i kār-dan al bu levḥdeki yazuyı oğı görelüm. Ne beyān kıılır didi.

122a 1) Eflātun-ı Hākīm gayretle şāh elinden levhi aldı. Evvel ol arslan şekliyle 2) güneş şüretine nazār kıldı. Remzi nedür? Bildi. Döndi şāha eydür: Yā şāh-ı Rüm 3) bu arslan şeklini kim yazmışlar? On iki burcuñ birisi Esed burcuna işāretdür 4) ve aslan üzere güneş kıursın kim yazmışlar. Esed güneş evidür ya‘ni merkezdür. Bu 5) iki şekli bu levḥa yazduklarından maşşūd budur ya‘ni dimek olur kim bu yazı bu 6) levḥa güneş

devrinüñ evvelinde yazılmışdur. Bunuñ işāreti budur didi. Andan Eflāṭun 7) levḥuñ yazu yazulmuş yüzüne naṣar kıldı. Yazuyı muṭala‘ a idüp ne dilce idü 8) günü bildi. Şāha beyān kıılır ne dir **Nazm**

- 9) Böyle yazmışlar ol ḥaṭṭı levḥa kim
K’ey cihān milkini geşt iden ḥakīm
- 10) Müddetile çün bu milke iresin
Mālimi bulup bu levḥi göresin
- 11) Bilesin kim ben daḥı devrümde bir
Devletile olmışidüm ḥoş vezīr
- 12) Şāh-ı Ṭahmūrş vezīridüm be-nām
Bilüridi beni cümle ḥāş u ‘ām
- 13) Üç yüz altmış yıl vezīrlık eyledüm
Şāhum önünde delim söz söyledüm
- 14) Maḳbūl olurdı her ne söylesem
Dutılurdı her ne kim ḥükme eylesem
- 15) İşbu resme ḥükme cāhile yaḳın
Ḥayli müddet ‘ömr sürdüm ben emīn
- 16) Māl u genc şöyle gelüridi baña
Kim görenler anı ḳalurdı ṭaña
- 17) Yir-be-yir gelen mālı şöyle ki var
Uş budur kim bunda gömdüm şehriyār

122b

- 1) Elüme giren malı yimezidüm
Ben gidem ol māl ḳala dimezidüm
- 2) ‘Āḳıbet ben gitdüm uşda kıldı māl
Ḥasretile itdüm cihāndan irtiḥāl
- 3) Yıgduğum mal gelmedi benüm ile
Māl elinden kime ḳılayın gele

4) Bî-vefa olurımış bu māl u genc

Hayf ola kim mālçün çekile renc

5) Renc çekme genciçün iy şehriyār

Rencine degmez cihān genci ki var

6) Gör beni rencile genc cem^ç itmişem

Genc ıaldı rencile ben gitmişem

7) Mālı genci yimeyecek renc biter

Benüm ölümüm saña örnek yiter

8) **Neşr** Rāvī eydür: Kaçan kim Eflāṭun-ı Hākīm ol levhde bu tārihi kim 9) oqudı. Şāhile selātinler işidicek bildiler kim ol māl genc Ṭahmurş Vezīrden 10) ıalmış. Pes buğur ol vezīrūñ rüh-ı revānına du^ça kı lup ol gün ol gice yine anda 11) yidiler, içtiler, yatdılar. Yarındaşı yine göç kı lup gitdiler. On sekiz gün yörüdiler. On 12) toquzuncı gün geldiler. Haveristānuñ serḥaddine irdiler. Rāvī eydür: Hüsrev-zemīn 13) İskenderden kaçā gelicek vilāyetinūñ serḥaddine kāşif komuşdı ya^çni İskender 14) ardınca gelicek olursa kendüye haber bildüreler. Pes buğur ol kāşifler İskender 15) gelüp Haver serḥaddine girdügin gördiler. At sürüp Hüsrev-zemīne haber kı lmağa gitdiler. 16) Eyyāmile gelüp Hüsreveyetdiler. Rāvī eydür: Hüsrev dağı Mihrāc Hān Ṭurḥān Yağmā-i 17) Türk, Taglā-i Türk ile yiyüp içüp oturlardı. Añsuzın kāşifler irdiler.

123a 1) Eydiler: İy şāh-ı Haver bil, agāh ol kim bir acāyib leşker geldi. Vilāyetūñ serḥaddine 2) girdi. Gāfil me-bāş didiler. Rāvī eydür: Hüsrev-zemīn bu haberi işidicek cān 3) başına şıçradı. Oturduğı yerde kadīd oldu, ıaldı. Pes buğur Mihrāc Hān gördi kim 4) şāh-ı Haver İskender haberinūñ korkusından kı rudı. Andan döndi. Hüsreveydür: 5) İy şāh-ı Haver nolduñ? Hālūñ ne? Sen seni korku odına niçün yaқarsın? Hele 6) İskender gelürse gelsün. Biz dağı çeriye cem^ç idelüm. Şarb yire gidelüm. Şarb 7) yiri penāh idinelüm. Nām u namusiçün düşmenile ceng idelüm. İlden ile füsürde olup 8) kaçup yörüyince gayret çar yolına baş oynayalum. Biñ yıl yavuz adıla yörü 9) mekten bir gün eyü adla ölüm yegdür. **Nazm**

10) Yavuz adıla yörümekten iy yār

Yegdür ölmek eyü adıla ki var

11) Ol kişide kim hamıyyet olmaya

Ölüden kemdür egerçi ölmeye

12) Bî-hamıyyet kişi server olımaz

Ol ki can u baş sever ser olımaz

13) Ur bu cān terkini kim baş olasın

Yüregine düşmenüñ başı olasın

14) Neşr Rāvī eydür: Mihrāc Hān böyle diyicek Hüsrev Zemīn kendüyi biraz 15) dirdi.

Andan döndi. Mihrāca eydür: İy server-i Türkistān nam ve namūsiçün baş 16) ve cān

oynamağdan korkumuz yok. Velī bu İskender-i Rūmi acāyib yağıdır. Yaman 17) leşkeri dağı vardır. Hem çokluk hem sipāhisi dersü ceng-cū dilāverdür.

123b 1) Çok leşkerler gördük. Çok cengler içine girdük. Buncılayın yaman yağı

gördüğümüz yokdur 2) didi. Mihrāc Hān eydür yā Hüsrev-zemīn sen bir sedd ol dur.

Hemīn gör ki ben kuluñ 3) senüñ yoluñda anca baş oynaram didi. Kışsa dırāz kılmayalum.

Hüsrev Mihrācile can 4) u gönülden gayretile ittifāk kılup Haveristān çerisin yıgdılar. İki

yüz yigirmi 5) biñ yaraklu deftere alup Hüsreve arz kılup mal yarak hayme otak

üleşdürdiler. 6) Rāvī kavlınce yüz biñ er dağı Türkistāndan Mihrāc Hān birle bile

varmışdı. 7) Haver çerisiyle üç yüz yigirmi biñ er oldılar. Hüsrev ancılayın leşker göricek

yene 8) ünlendi. İskenderile ceng kılmağa niyyet bağladı. Cümle korkusu içinden çıkdı

9) gitdi. Himmetini berkitdi. Andan döndi Mihrāc Hāna eydür: İy hanzāde bize şimdi 10)

evvel geregi budur kim Taberistān sultānı Cihān Hāna nāme gönderelüm. Kırıralum, gel

11) düşmen geldi. Aña cevāb virelüm diyelüm. Taberistān çerisin dirsın gelsün. Biz bir

şarb 12) yire duralum eñlik virelüm. Nām u namusiçün düşmene kılıc uralum görelüm.

13) Ser-encāmumuz yine encām olur didi. Hüsrev Zemīn tiz buyurdı. Nāme yazdılar. Bir

şah-süvar 14) kaşid eline virdiler. Kaşıdı Taberistān sultānı cihān hāna gönderdiler, gitdi.

15) Andan Hüsrev Haverī Mihrāc Hāna eydür: Haver mülkinde çeri durıcağ suyu bol 17)

zahıresi bol arqamızı şahvāra virelüm. Şehri bir gidüp duralum. Tob sancaqları

124a 1) kıralum. Düşmene taş uralum ve bir dağı bu kim turımazsavuz şeh-i gehvāre

girevüz du 2) ravuz. Biñ İskender gelürse tahtgāhumuñ burcunuñ barusınuñ bir taşın

cengile 3) alımaz. Yād yağı, yād iklim üzerimizde ne kadar yete yetürse her gice

çıkalum. Şebhün kılalum. 4) Diler dilemez üzerümüzden düşmeni ıralum görelüm iş ıssı ne kılur didi. Bu ittifākile ol 5) aradan göç kılup Hüsrev-zemīnün tahtgāhı şehr-i gehvāre gitdiler. Bir tedbīr daḥı bunı 6) itdiler kim kırk serveri güzīde kılup birer gergedana bindürüp gönderelüm kim varalar 7) İskender şāhı kâşifleyeler, göreler. Seylivar şağulayı gelür mi yoḥsa vilāyeti ḥāle 8) çeriye içe kona. Göç mi gelür? Rāvī kavlince kırk kâşif gitdi. Dört gün becid 9) yörütdi. Ol taraftan daḥı şāh-ı Zü'l-karneyn nitdi? Haveristānuñ ser-ḥaddine giricek 10) üç dört gün becid yörütdiler. Beşinci gün üç kez yüz biñ atı geçimlü, eri 11) geyimlü güzīde erile bir hoş ḳal'aya irdiler. Göz irimi yerden ḳal'ayı gördiler. Şāh 12) buyurdu. Alaylar düzdiler, kuşanlar yaşadılar. Sancaḳ 'alemler götürdiler. Tabl 'alem naḳaralar 13) urdılar. Şurna nefirler urdılar. Daḥı toḡru ḳal'aya yörüdiler. Ez-īn cānib ḳal'a ḳavmi daḥı 14) gördiler kim bir 'acāyib leşker gelür kim hiç gözler görmiş degül. Tiz tavarların 15) dirşürüp ḳal'aya girince leşkerün segirdimcisi irdi. Tavara, koyuna, kuzuya 16) ḡarḳ oldu. Buḡur ḳal'a ḳavmi daḥı ḳapuyı baḡladılar. Burclara bedenlere çıkup durdılar. 17) Şāh-ı cihān daḥı ol üç kez yüz biñ erile gelüp ḳal'ayı girde-piç alup ḳondı.

124b 1) ḳal'a ḳavmi daḥı ol mu'teber leşkeri göricek vehme düşdiler, şaşdılar. Nideceklerin bilmez 2) oldılar. Andan şāh-ı cihān daḥı leşkerile ḳonıcaḳ ḥayma ve ḥārgāhlar uruldu. Bār (u) bengāh 3) lar ḳuruldu. İskender-i cihān tahta oturup ḳatına begler, mālikler, server ve selātinler 4) dirildi. Andan şāh-ı Rum eydür: İy Behrām-ı Bercānī uş Haver vilāyetine girdün evet 5) Hüsrevi ḳandayduḡını bilseñ kendüyi dirmedin, yine bir şarb yire tırmadın anı başa 6) düşseñ didi. Şāh böyle diyicek Behrām-ı Bercānī eydür: İy şāh-ı şaḥib-ḳırān casus 7) gönderelüm. Varsun il içine girsün şorsun. Hüsrevün ḳandalıḡın bilsün didi. Andan 8) şāh-ı Rum Ḳaytmaz Türkī ilerü ḳıḡırdı. Eydür: Yā Ḳaytmaz elünnden gele mi varup Hüsrevi 9) ḳandayduḡını bilesin gelesin didi. Ḳaytmaz eydür: Varayın buḡur Ḳaytmaz kendözin 10) yine Türkistāniler şeklinde durdu. Bir ata süvār olup gitdi. Şāh-ı Rum daḥı 11) ol ḳal'ayı ḥişar itdi. Geldük imdi Ḳaytmaz daḥı ol gün ol gice becid yörüdi. 12) Yarındası 'ale's-şabaḥ ol kırk kişiye uğrayıgeldi kim Hüsrevle Mihrāc anları 13) cāsus göndermişdi kim geleler İskenderi göreler. Pes buḡur ol kırk atlu Ḳaytmazı göricek 14) çevre alup durdılar. Şordılar kim ne kişisin,

ğanden gelürsin didiler. Andan 15) Kaytmaz eydür: Mihrâc Hıanuñ âdemisiyem İskender çerisinde dutğundum Tengri yol 16) virdi kırtuldum. Hıanuma giderem. Velî serverler Mihrâc Hıan şimdi kandedür didi. 17) Ol câsuslar Kaytmazdan bu haberi işidicek gerçek şandılar, inandılar. Andan eytdiler.

125a 1) İy yigit eyü kırtulmuşsın. Biz dağı İskender-i Rûmî câsuslayu gidererüz. Şimdi 2) İskender kandedür didiler. Kaytmaz eytdi: Uş falan kal' anuñ geldi, üzerine düşdi. 3) Leşkeri aç, atları yorgun. Leşkerinüñ çoğunu Türkistânda kodı, gitdi. Az leşkerile 4) geldi. Velî geldüğine peşimândur didi. Andan kâşifler Kaytmaza eytdiler: Yörü imdi 5) sen Hüsrev Şāhuñ tahtgāhı şehr-i gehvāre dek git. Mihrâc Hıana haber it. Leşkerile 6) anda cem' olupdurlar. Biz dağı ol kal' aya dek varalum, İskender çerisin görelüm 7) karalayalum. Yine dönelüm didiler. Ol kırk kişi Kaytmazı koyup gitdiler. Kaytmaz dağı 8) anlar gidicek girü döndi. İzin yutdı. Yoldan şapup bir mütēnā yerde yatdı. 9) Tā kim gice olıcağ dura, gide. İskender Şāha haber ide. Geldük. İmdi ol kırk 10) kâşif dağı ol gün ol gice sürdiler. Yarındaşı şabağ sınır kal' asına 11) irdiler. Bir giz yirinde durdılar. İskender çerisin gördiler kim kal' aya ceng kıılır. 12) Pes buğur yine girü döndiler. Hüsreve gitdiler. Kışsa dırāz kılmayalum. Kaytmaz Türk dağı 13) üç günden soñra yine şāha geldi. Şāh-ı Rūm eydür: İy kâşif ne tiz dönmiş 14) sin. Beñzer kim kırkduñ varmağa didi. Kaytmaz eydür: İy şāh-ı cihān haber aldum 15) döndüm. Şāh eydür: Nite Kaytmaz eydür: Kırk kişiye uğraşgaldüm. Kaşifliğa gelürlermiş. 16) Anlardan haber şöyle aldum ki Hüsrevle Mihrâc Hüsrevüñ tahtgāhı şehr-i Gehvārda 17) yimişler. Leşker dermişler didi. Şāh-ı cihān eydür: Vākı' mı? Kaytmaz eydür: Vākı'.

125b 1) Andan Sālār-ı Rūm ol üç yüz biñ erden altmış bin dilāver seçdürdi. Şāhlardan 2) Şābur-ı Hıoraşānī, Sind şāhı Müjdād Şāhı, Gürcistān sultānı Mercinī, Berber sultānı 3) Dilefrūzı, şehzādelerden Rāy-ı a' zām oğlı Erduvan Şāhı, Hürrem Şāhı, Sitem Şāhı, Beray-ı a' zam 4) oğlı Serbāl Şāhı, Müjdād oğlı Civānbaht Şāhı, Turoğlı Behzād Şāhı, serverlerden dağı 5) Kaysūn-ı Rūmī, Kaysun-ı Kırımī, Efrūz-ı Kāşī, Kaydār-ı Karvānī, Alazminal-ı Herka' il, Behrām-ı 'Irākī 6) Gülāb-ı Kūfīyi, Hermāil-ı Lekzī, 'Ankāş, 'Antās-ı Cebeli, Merbū', Mazrūf-ı Hābeşī, 7) Şemlāk, Şibāt-ı Zengī, Kaytafūn-ı Kalunī, Mencāl-ı 'aynü'l-belāyı, Esyāt-ı Mışrī, Akvāş-ı 8) Kahirī, Tal-ı Hindī, Serdād-ı Sindī,

Seḳlāb-ı Şaydī, Sencār-ı Sencānī bu yigirmi 9) dört serveri, altı şehzādeyi, dört şāhib-serir selāṭini Behrām Bercānīyle ‘ammusı 10) Behmen Bercānīye koşdı. Altmış biñ erile tā kim serverler Hüsrevile Mihrāc şeh-i Gehvār 11) da başa düşeler. Andan şāh-ı cihān bunları Behrama koşıcaḳ döndi. Behrāma 12) birkaç naşihat didi. Ne dir **Nazm**

13) Didi iy Behrām al serverleri

İşbu altmış biñ bahādur ki eri

14) Sür becid eglenme yatma ire gör

Düşmenüñ vaḳtin tebāha vire gör

15) Tā ki gāfilken oları başasın

Ol kurulmuş işlerini yaşasın

16) Ḳoma anları ki tarvana dura

Cengiçün kılıca gürze el ura

17) Ha görelüm nice erlik idesin

Yāḫu bundan anda nice gidesin

126a

1) Nice kim ben erlik eyledüm saña

Bir ‘ıvaż it sen daḫı görelüm aña

2) Er odur kim yük ḳomaya üstine

Eylik ide eylik iden dostına

3) Bu daḫı bir iş durur düşdi hele

Cehd eyle Hüsrevi getür ele

4) Hüsrevi ele getürürseñ yaḳın

Milk-i Hāver senüñ olsun iy emīn

5) Er aña dirler gidicek bir yola

Cehdi ol işi bitürmeklik ola

6) Himmetini toḫru duta ol kişi

Ta bitüribile varduḫı işi

7) Himmeti yoḳ kişi iş bitürimez

Yolını meñziline yitürimez

8) Şöyle bil himmet bitürür her işi

Himmetüñ qadrin ne bilür her kişi

9) Himmetile irdi menzile iren

Devleti yok kişidür himmet yiren

10) Himmetiñi sen de iy Behrām Han

İşbu işde key yüce dut hem çünān

11) Tā kim iltesin başa sen bu işi

Urmayasın barmağuña öñ dişi

12) Yörü iy Behrām seni şöyle ki var

Haq Te' ālāya şımarladuq iy yār

13) Tā kim işiñi oñara ol ğanī

Şağlıgıla göstere yine seni

14) Nesr Rāvī eydür: Şāh-ı Zü'l-ķarneyñ böyle diyicek Behrām-ı Bercānī dağı ol dört

15) selāṭini, altı şehzādeleri, yigirmi dört serveri altmış biñ güzide eri alup ' ammusı 16)

Behmeni, helāli Dilşādı yanına şalup ' azm şehr-i Gehvār kı lup gitdi. Behrām gidicek 17)

şāh ol kal' ayı almaq ardınca oldı. Geldük imdi ol tarafından dağı ol kāşifler gelüp

126b 1) İskender leşkerin görüp yine dönüp Hüsrev-i Zemīn katına vardılar. Gördüklerin

haber virdiler. 2) Nete didiler kim iy şāh-ı Haver İskender gelmiş, sınır kal' asınuñ

üzerine düşmüş. Açlıkdan 3) leşkerinüñ deprenmege mecāli yok ve hem leşker dağı igen

az didiler. Hüsrev eydür: Ne kadar ola? Çerisi 4) eytdiler. Bu bizüm çerinüñ yarısınca ola

ya olmaya didiler. Hüsrev bu haberi işidicek şād 5) oldı. Andan döndi. Mihrāc Han eydür:

İy server-i Haver at yegin, er yegin seçelüm. Sen 6) tahtgahunda bāki leşkerile otur. Ben

ķuluñ tarhtan kılayın. Süreyin varayın 7) İskenderi yatduğı yerde başa düşeyin ola kim

bir derdümüze dermān ola didi. 8) Andan Hüsrev-i Zemīnile Mihrāc Han ol üç yüz

yigirmi biñ erden toqsan biñ 9) atı geçimlü, eri geyimlü er seçdiler. Buğur Mihrāc Han

Ṭurhan Yağmā-i Türk, Tağla-i Türk 10) Hüsrev-zemīn oğlanları Haqan Şahnan ol toqsan

biñ eri alup ' azm-i İskender 11) kı lup yörütdiler. Bunlar vardı. Behrām geldi. Bir gün

giceye karşı buluşdılar. 12) Nite Behram selāṭin serverlerle çeri öñünce giderken anı

gördiler kim toqsan 13) biñ er pusu üzre inmişler. At diñlendürürler. Behrām birle

serverler anı göricek 14) revān atdan dökülüp atlu atına kolan virdiler. Süvār oldılar. Ol konup duran 15) toksan biñ er üzre sürdiler. Ol tarafından Mihrāc Hān, Tırhan, Hākan, Şahnan 16) dañı gördiler kim kırk biñ polad-pūş dilāver kılıç yalıncağ kılımlı. Raşşan sürmişler. 17) Seylvār sağılmışlar. Gelürler. Anlar dañı süvār olup kılıç yalıncağ kılıp kiş ağzın açup

127a 1) tır u kemān ele alup seylivar sürüp Behrāmı karşıladılar. Bu vardı. Ol geldi. Birbirine 2) irdi. Kırk biñ erle toksan biñ er karıldı. Bir ‘acāyib ceng kıldılar. Şöyle kim delim 3) er kırıldı. Bu hālet içinde gice irişdi. Gice olıcağ Türki şıdılar, kōdılar. Mihrāc 4) Hān Tırhan hākan şahnan buluşup kaçdılar. Behrāmıle selātinler ardın sürdiler. 5) Anlar kaçdı. Bunlar kōdı. Söz uzatmayalum. Tā şabaħa dek sürdiler. ‘Ale’ş-şabaħ Hüsrev tahtga 6) hı şehr-i Gehvāre irdiler. Hüsrev dañı yerinden durup bārgāhına gelince Behrām-ı Bercānī 7) Mihrāc Hānı kovağeturdi. Hüsrev-i Zemīnūñ şehr önünde konup oturduğı yerde 8) ordusına koydı. Hüsrev dañı haber oldu. Revān netdi? Bārgāhından çıkup 9) şöyle yörüdi. Anı gördi kim ol başguna giden toksan biñ eri şımışlar, sürmişler 10) gelür. Velī şınup gelen çerinūñ ardınca kılıç şöyle oynar kim şanasın elmās deryā 11) sıdur. Mevc urur. Hüsrev-zemīn bu hāli göricek iki yüz otuz biñ erile 12) şıngun çerisi karşıladı. Pes buğur kaça gelen durdı. Anca kim Mihrāc Hān 13) Tırhan irdi. Hākan Şahnan irdi. Anlar dañı Hüsrevi göricek durdılar. 14) Hüsrev Mihrāca eydür: İy server hāl hikāyet nedür kim böyle şındıñuz didi. Mihrāc 15) eydür: İy şāh-ı Hāver Behrām-ı Bercānī İskender-i Rūmīnūñ çerisiyle karavul gelüp durur 16) mış. Ğāfilken hiç ummaduğumuz yerde giceye karşı buluşduğ. Bizi şıdılar. Uş kaça 17) saña geldük. Sen dañı gayret kıl. Sedd ol, dur. Gelen çeri az çeridür. Ola kim biz dañı

127b 1) yine bunları şıyavuz diyüp şaf olanı bağlayup iki yüz otuz biñ erile durdılar. 2) Ol tarafından dañı Behrām-ı Bercānī, Behmen-i Bercānī, Şābur, Şāh-ı Hōraşānī, Dilefrüz, Berber 3) sulţānı Mercīni, Gürcistānī Müjdād, Sind sulţānı irdiler. Gördiler kim Hüsrev 4) bir mu‘teber şehre arkasın vermiş. İki yüz otuz biñ erile şaflar alaylar bağlayup durmuş 5) kovağeturdikleri Mihrāc Hān tayanmış böyle durur. Andan Behrām-ı Bercānī selātinlere 6) eydür: İy şāhib selātinler nice idelüm, şimdi didi. Behrām-ı Bercānī böyle diyicek Şābūr-ı 7) Hōraşānī eydür: İy server-i el-an Bercān evvel bu kim toksan biñ erle ceng

kılduk 8) şıduķ. İkinci ilk aḡşamdan şabaḡa dek tıraḡtānile sürdük, at yoşdı, er yoruldı. 9) Bu gice diñlensün hem bizüm daḡı rikāb-ı cenābumuz ḡaşem ve ḡademümüz irsin. Ārām kılsun. 10) Yarın ḡüsrevile Mihrāc bulavuz didi. Şāh-ı ḡoraşān böyle diyicek selāḡin serverler 11) bu sözi begendiler. Andan Behrām eydür: İy serverler bu gice bunlar kaçmasun bizi istemelü 12) kılmasunlar didi. Şābūr Şāh eydür: İy Behrām şimdi bunlar bizi az çeri gördiler. Kōlay 13) şanurlar. Bizden kaçmazlar. Belki bu gice bize şebḡun daḡı kıllalar didi. Kışşa dırāz 14) kılmayalum. Behrām birle selāḡinler bu ittifāķı idicek çarķacı koyuvirdiler. Öyleye dek 15) düşmanile añarı berü çarḡa şavaş kıldılar. Ya‘ni düşmen eglensün, kendüler çerisi 16) eglensün, diñlensün diyü. Gün daḡı ḡubbe-i felekden zevāle dönicek Behrām selā 17) ḡinleri alup biraz yir girü dönüp bir otlu sulu yirde ol kırķ biñ güzide erile

128a 1) ḡondılar. Anlar ḡonıcaķ ḡüsrevile Mihrāc ḡan daḡı döndiler. Çadırlarına ḡondılar. Andan ḡüsrev 2) Zemīn Mihrāc ḡana eydür: İy server-i Türkistān ne ‘acebdür kim bu azucuk çeri ḡor 3) ḡmadın bizüm bu çokluk çerimüzden üşenmedin ḡarşumuza ḡondılar didi. ḡüsrev böyle diyicek Mihrāc 4) eydür: İy şāh-ı ḡaver siz bu çerinüñ azlığına bakmañ kim İskender-i Rūmīnūñ ol deryā 5) leyin çerisinüñ üründü ve güzidesi varlığı bunlardır. Cümle server ve selāḡinler biledür. 6) İskenderden ḡayrısı bu az didigün çeri ḡāfil olıcaķ çeri degüldür. Bunlardan iḡtiyāḡ 7) çok gerek. Zīrā cümlesi baş eline alup gelüpdür. Cihānuñ ser-bāzları ḡun-rīzleridür. 8) Biri öldügi yere yigirmisi daḡı varur. Bir ḡarıncası Süleymana ḡarşu durur. Serçeleri 9) ‘uķablara minkār urur. Yā ḡüsrev-zemīn bu çeriden ḡāfil olma. Cem‘i gürbüzlerdür didi. **Nazm**

10) Key ‘acāyib çeridür işbu çeri

Cān ve baş oynayıcıdur cümle eri

11) Buñlaruñ ḡorḡmaz ölümden kimisi

Cān fidīlikdür ḡamu ḡūyı ḡūsi

12) Zīrā kim sulḡanları devletlüdür

Anıñ iḡün leşkeri şevketlüdür

13) Yüz be yüz biri Süleymāna durur

En kemi Rüstemlere kıliç urur

- 14) Nerīmāna yaluñuz biri i cān
 arşu varur biñ olursa Nerimān
- 15) ahramana yol keser bir mūrçesi
  Anaya minār urur bir serçesi
- 16) Birisine cengile Şöyle ki var
 Pāy-dār olmaya biñ İsfendiyār
- 17) Ger bulardan cenge gire bir zübāb
 arşu uramaya biñ Efrāsiyāb

128b

- 1) At sürüp meydana girse bir eri
 Mat ideler iy nice serverleri
- 2) Bu çeriden kimse erlik ütemez
 Kimse bunların yaasın dutamaz
- 3) Nāşır u menşūr durur bunlar  ayān
 Her kimünle ceng iderlerse i cān
- 4) Bunların işi  acāyibdür i Őāh
 Kim ılurlar Őehlerin vatin tebāh
- 5) ankı ile kim adem başa bular
 Ol ilün avmin ılurlar tār-mār
- 6) Görmedün mi bizüm ili nitdiler
 Düzgünini bozdılar ve gıtdiler
- 7) Hey ne müşgil çeridür işbu çeri
 Kim biri gözine almaz biñ eri
- 8) Neşr Rāvī eydür: Mihrāc Hān böyle diyicek andan döndi. Hüsrev eydür: İy 9) server-i Türkistān bu çeriyle Şimdi biz nice idelüm didi. Mihrāc eydür: İy Őāh-ı 10) Hāver bu gice diñlenelüm. Ārām ılalum. Dü bar leşkerümüzü dört bölük ılalum. Bunlar az çeridür. Araya alalum. Dört arafdan bunların üzerine yürüyüş ılalum. Ola kim 12) bunları ağıdavuz. Yā Hüsrev Şöyle bil kim bu çeriye Őıyıcak olursavuz hemān İskende 13) ri başmış gibidür. Zira kim çerisinin varlığı bunlardur. Bu ağılıcak İskender daı 14) bize

karşu durmaz yürüyelüm sürelüm. Bu vilâyetlerden anı kova kova çıkaralum didi. 15) Kışsa dırâz kılmayalum. Bu ittifâkile Mihrâc Hân, Hüsrev-i Zemîn leşkerine karavul koyup 16) ârâm kıldılar. Ve bu taraftan dağı Behrâm-ı Bercânî selâtinlerle kırk biñ erden dört 17) biñ er karavul seçdiler. Biñ eri Behrâm ‘Irâkîyle bir tarafa karavul kodılar. Biñ eri

129a 1) Gülâb-ı Kûfiyle bir tarafa kodılar. Biñ eri her Hermâil-i Lekziyle bir tarafa kodılar. Biñ eri 2) dağı Sencâri Sincâniyle bir tarafa kodılar. Pes buğur ârâm itdiler, yatdılar. Söz uzatmayalum. 3) Tâ kim gicenün üç bahşi geçüp biri kaldığı vaqt Hüsrevile Mihrâc Hân durdılar. 4) Ol üç yüz yigirmi biñ eri süvâr kıldılar. Anlar dağı çerilerini üç bölük itdiler. 5) Nite Mihrâc yetmiş biñ eri karındaşı Turhana virdi. Eydür: İy Turhan yürü 6) sen bu yetmiş biñ erile düşmenün ardına geç. Dağı dur. Beni gözle. Ben düşmen üzre 7) yürüicek sen dağı yürüyüş kıl didi. Turhan dağı yetmiş biñ eri alup düşmenün 8) ardına gitdi. Mihrâc ne dirse şöyle itdi. Andan Mihrâc Hân yetmiş biñ 9) eri dağı tayıları Yağmâ-i Türk, Tağlâ-i Türke virdi. Anları dağı düşmenün sağ 10) kolına gönderdi. Yetmiş biñ er dağı Hüsrev-zemîn oğlanları Hâkan-ı Havâriye 11) Şehnan-ı Havâriye virdi. Düşmenün şol kolına gönderdi. Andan Mihrâc Hân 12) Hüsrevile bâki yüz on biñ erile düşmenün karşusına durdi. Râvî kavlince 13) bu hal içinde şabağ dağı irdi. Kaf kullerinden güneş baş kaldırdı. Rüy-ı 14) zemîn nür-ı yezdânile doldı. Zamanuñ ‘abus şeklin güldürdi. Behrâm-ı Bercânî 15) dağı selâtin serverleriyle cebe ve cevşene müstağrak olup at geçimleyüp 16) süvâr oldılar. Kaşd kıldılar kim düşmen üzre yürüyüş kıllalar. Anı gördiler kim düşmen 17) çerisi dört bölük olup dört tarafların bağlayup durmuş. Revân Behram dağı ol

129b 1) kırk biñ eri dört bölük itdi. Yedi biñ er Hıraşan sultânı Şâbûr Şâha virdi. 2) Yedi serverle kafaya gönderdi. Yedi biñ eridi. Server dağı Sind sultânı Müjdâd 3) Şâha virdi. Eydür: İy sultân-ı Sindusitân sen dağı bu yedi biñ erile yedi serverile 4) sağ yanımızdan gelen erile dürüş didi. Andan yedi biñ er, yedi server dağı Gürcistân 5) sultânı Mercîne virdi. Eydür: İy Mercîn sen dağı bu şol yanımızdan yürüyen çeriye karşu 6) yürü didi. Ve dağı yedi biñ erile server Berber sultânı Dilefrüz Şâha virdi. 7) Eydür: İy şâh-ı Berber kaçan kim biz cenge duravuz. Sen dağı bu yedi biñ erile 8) yedi serverile

sür. Düşmenün şehrden tarafın al Hâk Te'âlâ fırsat ve nuşret virüp bir düşmeni 9)
şarsavuz. Şehre girmege koma didi. Rāvî kavlınce bu dört selâtin dört tarafa 10)
yörüyecek buğur Behrâm-ı Bercânî dağı on iki biñ erile rây-ı a'zam oğlu Erduvan 11)
şâhı, Hürrem şâhı, Sitem şâhı, Berây-ı 'Adem oğlu Serbâl şâhı, Fevr oğlu Behzâd Şâhı, 12)
Müjdâd oğlu Civânbaht Şâhı, bu şehzâdeleri şağına şolına alup on iki biñ 13) erile kiş u
kurbân kaçup ğiriv kılup Hüsrevile Mihrâc üzre hücum kılup 'ammusı Behmân-ı 14)
Bercânî öñünce gitdi. Hüsrevile Mihrâc dağı gördiler kim Behrâm dağı leşkerin 15) dört
bölük kıldı. Dört tarafa muqâbil oldı. Kendüsi kaçd kıldı. Kendülere 16) gelür. Pes buğur
Mihrâc Hân dağı ol yanındağı yüz on biñ erün kırk biñini 17) Hüsrevile sancağ dibünde
kodı. Dağı kendüsi yetmiş biñ erile Behrâm-ı Bercânî

130a 1) karşıladı. Seylî-var ağışup birbirine karşıdılar. Cenge duruşdılar. Uruşdılar. Rāvî
2) eydür: Bunlar birbirine karşıcağ dört taraftan dağı duran birbirine yörüdi. Şâbūr 3)
Şâh, Mihrâc, karındaşı Turhan birle dutuşdı. Müjdâd Şâh, Mihrâcuñ tayıları Taglâ-ı 4)
Türk, Yağmâ-yı Türkilile buluşdılar. Mercîn-i Gürcî, Hüsrev oğlanları Hâkan Şahnan 5)
birle buluşdılar. Bu dört bölük çeri birbirine karşıcağ Berber sultânı Dilefruz Şâh dağı 6)
yedi biñ erile yedi serverile seylî-vâr sürüp düşmenün şehrden yanın alup durdılar. 7)
Ceng iden çeriye nazâr urdılar. Bu taraftan dağı ol dört bölük çeri birbirine kılıç 8)
urdılar. Birbirin aşğa yukaru geregince sürdiler. **Naẓm**

9) Bir 'acâyib ceng oldı yine kim

Hiç göz görmiş degüldi iy hâkîm

10) Birbirini kırdı durdı ol çeri

Dökdiler toprağa atdan çok eri

11) Döndi başlar yerde ğalğan toplayın

Düşdi leşler yire güp güp küpleyin

12) Baş u leşden at yügürmez oldı cân

Seyl gibi ağıdı at ayağı altına kan

13) Kan buharı kapladı gök yüzünü

Kimse tozdan açmazdı gözünü

14) At ayağından göge gerd ü ğubār

    Kāt kāt olup aĝdı durdı şehriyār

15) Toldı hay ve hūyla kevn ü mekān

    Na‘ ralardan gümledi heft asümān

16) İnledi yerler daĝı şöyle ki var

    At ayağından kati iy şehriyār

17) Bir neberd oldı ki çerĝ-i tiz-kerd

    Görmemişdi ancılayın bir neberd

130b 1) **Neşr** Rāvī eydür: Behrām-ı Bercānī İskender leşkerinüñ kırk biñ güzidesiyle

2) Türkün iki yüz biñ erile güneş kubb-i felege dikilince ceng itdiler. Şöyle kim düşmene

3) cihān vus‘atın teng itdiler. Rāvī kavlince güneş zevāle döndüğü vaĝt Behrām, Mihrāc

4) Hānı şıdı. Hüsrev-zemīn üzerine sürdi. Behrām-ı Bercānī, Mihrāc Hānı şıyup süricek

5) Şābūr Şāh daĝı Turĝanı şıdı. Hüsrev Haverī üzerine sürdi. Şaĝ kolından 6) Müjdād-ı

Sind daĝı Yaĝmā-i Türkī, Taĝlā-yı Türkī şıdı. Hüsrev Şāh üzerine sürdi. Şol 7) koldan

Mercīn Gürcī Hākan Şahnan havāriyi şıdı. Atası üzre sürdi. 8) Ol taraftan Hüsrev-zemīn

gördi ki dört taraftan çalışlarını şıdılar. Kendü 9) üzerine sürdiler. Seyli-vār gelür. Hüsrev

bu hāli göricek ciĝeri döymedi 10) durdı. Duramadı sancaĝı ‘alem yerinde kodi. Daĝı

şehrden yaña yüz dutdı. 11) Kaçdı. Kaşdı bu kim şehre gire. Hüsrev kaçıcak Mihrāc daĝı

ardına düşdi. 12) Mihrāc daĝı Hüsrev ardınca gidicek cümle şınup kaçan Türk çerisi

şehrden yaña 13) yüz dutdılar. Singun ol tarafta yönelicek Behrām-ı Bercānīyle selātin

serverler daĝı 14) kaçan çerininüñ ardın sürdiler. Hiç çadura haymaya muĝayyed olmadılar.

Kışşa dırāz kılmayalum. 15) Bu kaçan çerininüñ önünce Hüsrev Şāh şehr kapusına yakın

iricek gördi kim 16) düşmen şehrden taraftın almış dururidi. Biñ eridi. Server bir selātin

şehr-i Gehvār 17) kapusın almış. Sedd-i İskender gibi durmuş Hüsrev bu hāli göricek

atınüñ üzerinde

131a 1) korĝudan kadīd olup kurudı. Segirdimile giderken durdı. Elini hayfile 2)

birkaç dizine urdı. Bu hālet içinde Hüsrevün ardından Mihrāc Hān irdi. Hüsrevi 3) gördi

kim durur. Atı üzre uzanur. Elin eline urur. Mihrāc eydür: Yā Hüsrev nolduñ 4) kim böyle

idersin didi. Hüsrev eydür: Yā Mihrāc Hān düşmen şehirden yanın daĝı 5) almış didi.

Mihrāc daḥı görđi kim Şehir apusın alup dururlar. Pes buğur üsrev-zemīne 6) eydür: İy Őāh-ı aver ünküim Şehre giremezüz gel aberistān vilāyetine gidelüm. 7) Cān ve baş urtaralum didi. üsrev daḥı uydı. Ol aradan at yegi er yegiyile 8) aberistān yolın dutup gitdiler. üsrevle Mihrāc gidicek Behrām selātin serverle 9) urḥanı, aanı, Őehnānı, Yaęmā(y)i Taęlā(y)ı ova. Şehir apusına iręürđi. aa varını 10) daḥı Dilefrüz Őāh görđi. Yedi biñ erile yedi serverle arŐuladı. Ardından 11) Behrām, öñinden ol olıca bir laḥza ılı bienin ıldılar. Düşmen erisinden delīm 12) er ırdılar. ıŐŐa dırāz ılmayalum. üsrev oğlanları aan Şahnan Şüret degşürüp aa 13) Şehre düşdiler. Velī Mihrāc arındaŐı urḥanı ayıları Yaęmāyı, Taęlāyı dutdılar. Ammā ol 14) üç server ele girince o iŐi helāk itdiler. Geldük imdi ol Şıngun 15) eriye bir iş itdiler kim hi kimse kimseye itmiş degül. Nite ceng idenin ırdılar aman 16) dileyenin Őoydılar, oyuvirdiler. açanın ferseng ferseng yol odılar. urtulanı aa 17) Şehre girdiler. Andan Behram daḥı ol açan erinün Őoñın yağma ıldılar. Şehri

131b 1) evre alup ondılar. ırılanların durdılar. aḥmluların Şardılar. Ārām ıldılar. Ol arafdan daḥı 2) üsrev-zemīn oğlanları Şehr-i Gehvāre kim girdiler añılayın bele giren eriye yara otak 3) virdiler. Şehri berkitdiler. Burlar bedenler üstine adurlar sayvānlar dutdılar. op mancınıqları 4) urdılar. ıŐar yarağın düzdiler. Bur ve bedene ıķup durdılar. Őöz uzatmayalum. Ol gice 5) daḥı ārām itdiler. Yine Őabaḥa yetdiler. İerüden averlar burları, bedenleri yarağıla donadup 6) durdılar. aŐradan daḥı Behrām buyurđı. Ol kırk biñ er cebe ve cevşen giyüp süvār 7) oldu. Behrām daḥı selātin serverlerle bindi. urḥanı, Yaęmāyı, Taęlāyı bendile alup 8) Şehre yörüği. Şehir apusına yaın gelicek durđı. Şaflar alaylar bağlandı. Andan 9) Behram ‘ammusı Behmen-i Becānīye eydür: İy ‘ammu yörü. Şehir apusına yaın var. ağır üsre ve 10) eyt kim uş urḥanı Yaęmāyı, Taęlāyı dutdu. Mihrācı daḥı virün göelüm gidelüm 11) yo virmezüz dirlerse Şehri ḥod açasına aluruz. Anlara bile dād (u) istād ıluruz 12) digil didi. Behrām böyle diyicek Behman-ı Bercānī daḥı olına alkān, eline ılı alup 13) raḥŐını sürüp gitdi. apuya yaın yetdi. Şehirden daḥı aan Şahnan görđiler 14) kim bir āhenpüş server sezdi. apuya yaın geldi. Durđı. Andan Behmen daḥı 15) Şehre be-āvāz-ı bülend ağırdı kim her ne kim Behmen dimiŐidi didi. aan, Şahnan görđiler 16) kim düşmen kendülerden

Mihrâc Hânı diler. Pes buğur şehirden dağı çağırdılar kim 17) iy server Mihrâc Hân Hüsrev Şâhile kaçalar, Taberistâna gitdiler. Cihân Hân

132a 1) katına şehre gelüp giren hemân Hüsrev oğlanları Hâkan, Şahnan dur didiler. Behman 2) bu haberi alıcağ barmağın ışıru Behrama geldi. Hâli i' lām kıldı. Behrâm dağı Mihrâcile 3) Hüsrev kaçduğın işidicek katı hayıfsındı. Andan ol hayfile eydür: İy selâtinler Hüsre 4) vile Mihrâcı izleyü işigine getürdük illâ yine kaçurduğ. İy selâtinler ne kadar kaçarlarsa 5) kim İskender başıçün anları koyacağum yokdur. Eger yirüñ ucına dağı varurlarsa didi. 6) Pes buğur Behram-ı Bercânî on biñ erile Berber sultânı Dilefrüz Şâhı, şehri Gehvâre üzerinde 7) kodı. Eydür: İy şâh-ı Berber olmasun kim şehirden gâfil olasin. Hâkanı şahnanı ka 8) çurasın didi. Andan Behrâm-ı Bercânî, Turhanı, Yağmâ-yı Türkî, Tağlâ-yı Türkî bendle 9) Saklan-ı Şaydiye vardı. Eydür: İy server sen dağı al. Mihrâcuñ tayılarını İskender şâha 10) var. Hâli hikâyeti haber vir. Uş ben dağı Mihrâcile Hüsrev ardınca Taberistâna gitdüm 11) didi. Saklan, ol iki dutsağı aldı. İskender Şâha gitdi. Behram dağı otuz 12) biñ erile Hüsrev ile Mihrac ardınca Taberistân vilâyetine gitdi. Dilefrüz Şâh on biñ 13) erile yedi serverle Şehr-i Gehvâr üzerine kaldı. Geldük. İmdi şâh-ı Zü'l-karneyn dağı 14) sınır. Qal' asının üzerinde otururken Saklân-ı Şayd dağı Mihrâc Hân tayıları 15) Yağmâyı, Tağlâyı, Turhanı aldı. Şâh katına geldi. Şâh-ı Rûm dağı divân kurup 16) oturmuşdı. İki yüz altmış biñ güzide sipâhi divana durmuşdı. Anı gördiler. 17) Saklan-ı Şaydî iki Âdem ejderhasınıñ ellerini kafalarında bağlamış getürdi.

132b 1) Andan şâh-ı Rum Saklana eydür: İy server-i Şayd bunlar ne kişilerdür didi. 2) Saklan eydür: İy şâh-ı cihân Hüsrevile Mihrâcı şıduğ. Hüsrev Mihrâc kaçdılar. Taberistân 3) vilâyetine gitdiler. Hüsrevüñ oğlanları dağı kaçça Şehr-i Gehvâra dirlermiş. Hüsrevüñ tahtgâhı 4) yımış. Aña girdi şehri berkitdi. Behram-ı Bercânî dağı Dilefrüz Şâhı on biñ erile 5) yedi serverile şehri üzre kodı. Kendüsi otuz biñ erile Hüsrevile Mihrâc ardınca 6) izlerini başa, Taberistân vilâyetine gitdi. Bunlar Mihrâc Hânıñ tay(ı)ları Turhandur. 7) Yağmâyı Tağlâ Türkdür. Cengde ele girdi. Tütduğ. Uş ' âli hazretine getürdük didi. 8) Şâh-ı cihân bu haberi Seklandan işidicek Hüsrevile Mihrâc ele girmeyüp 9) kaçdığına gâyet saht düşdi. Ol sahtlığıla şâh-ı Rûm kasd kıldı kim Tur 10) hanı, Yağmâyı, Tağlâyı ber-dâr kıla. Vezîrler komadılar. **Nazm**

- 11) Resteṭālis eydür iy şāh-ı cihān
Tā ebed baḥtuña irmesün ziyān
- 12) Ömrüni pāyende dutsun ol ḡanī
Beklesün cümle ḳazalardan seni
- 13) Hele şimdi bu iki server ki var
Dutulup ḳarşuña geldi şehriyār
- 14) Şimdi bunlar ālūze olmuşdurur
Hem siyāset yirine durmuşdurur
- 15) Dar ḳılmaḳ şimdi bunları iy şāh
Devlete lāyık degül olḡıl āḡāh
- 16) Şol emrde kim mürüvvetvār olur
Ālūze öldürmek aña ‘ār olur
- 17) Şükr şimdi sen mürüvvet kānısın
Luṭf (u) iḥsānūñ şehā ‘ummanısın

133a

- 1) Ḥayf ola buncılayın serverleri
Ḳatl idesin sen iy şāh-ı ḳişveri
- 2) Bir yigit yüz yılda ol ancak biter
Tā ki kāmīl oluben cāna yiter
- 3) Şimdi bu bitmişleri yitüresin
Sikkelerin dünyeden götüresin
- 4) Dem düşe bunlar saña şöyle ki var
Gerek ola ḥayf idesin şehriyār
- 5) Aşra bunları sözüüm işit iy şāh
Tā ki senden şākir ola pādişāh
- 6) Böyle diyüp ḥāmūş oldu ol zaman
Şah ḳatında Resteṭālis-i zamān
- 7) **Neṣr** Rāvī eydür: Resteṭālis-i vezīr, Yaḡmāyla Taḡlā niçün Ṭurḡanıçün böyle diyicek
- 8) şāh-ı Zü’l-ḳarneyn daḡı anları esirgedi. Öldürmedi. Pes buḡur ḥükm itdi. Anları ḳayd

9) idüp muhkem berkitdiler. Andan şāh-ı Rūm Müselsel-i Sistāniye eydür: İy server-i 10) Sistān, ol bu Türkistan serverleri senüñ katında dursun. Ne vaqt kim isteyem 11) getüresin didi. Şāh-ı Rum böyle diyicek müselsel dağı Turhanı, Yağmayı, Taglayı 12) aldı. Bārgāhına gitdi. Bir çadırda koyup kırk kulun üzerlerine müvekkel atdı. 13) Rāvī kavlince şāh-ı cihān ol gün ol gice yedi ve içdi. Yatdı. Yarındası 14) ‘ale’ş-şabaḥ kim oldı. Şāh-ı Zū’l-karneyn hüküm kıldı. Ol iki yüz altmış 15) biñ er, cebe ve cevşen giyüp süvār oldı. Andan ol sınır kal’asına yörüyüş 16) kıldılar. Bir ‘azīm ceng-i hişār itdiler. Rāvī kavlince giceye komadılar. Aldılar ceng 17) iden sipāhisini kırdılar, dizdārını kal’a kapusına ad için berdār kıldılar.

133b 1) Ol gün ol gice kal’ayı yağma itdiler. Andan şāh-ı Yunan yarındası selātin 2) serverlerle ‘Irāķī önlerince gelüp kal’aya girdiler. İcini taşını teferrüc kıldılar. Seyr iderek 3) bir hoş saraya geldiler. Sarayüñ dağı içini taşını geregince teferrüc itdiler. Geldiler kim çıkalar, 4) saraydan gideler. Saray şahınıñ ya’ni havlısınıñ bir güşesinde birisin gördiler. 5) Bir kubbeye altında şāh-ı cihān anı göricek server selātinlerle ol kubbeye geldiler. 6) Tā kim ol kubbeye altındağı sını teferrüc kıldılar. Yakın irüp şāhile selātinler sını 7) çevre alup durdukları vaqt Feth-i Meṭalib revān atından indi. Dağı geldi. Ol 8) sınıñ üzerine çıkup oturdu. Dağı elin eline urup çağurdu. Irladı. Şanasın kim 9) çevresinde kimse yokdur. Feth böyle itdiğin şāh-ı Rum göricek vezirlere eydür: Yā 10) vezīrler, Feth-i Meṭalib yine ferah ancak ney ki didi. Andan Eflāṭun-ı Hākīm eydür: Fethüñ 11) hoş beşāreti var. Bilürüz kim bir hoş işāret itse gerek. Velī Fethi söyletmek gerekdür. 12) Görelüm ne işāret ider. Beşāreti nedür didi. Eflāṭun Hākīm böyle diyicek şāh-ı 13) cihān dağı Cihil Pāy-ı ‘Irāķīye eydür: Yā ‘Irāķī Fethi şor. Ne şādıkdur bu itdüğün. 14) Di görelüm. Nedür dir didi. Andan ‘Irāķī dağı Feth-i Meṭalibüñ katına geldi. Eydür: Yā Feth 15) yine şād u hürremsin. Ancak şādığüñ niye ki didi. Irāķī böyle diyicek Feth-i Muṭalib eydür: 16) Yā ‘Irāķī şādığüñ şoldur kim evlensem gerek bir güzel hem devletlü hem mallu hatun alsam 17) gerekdür. Hoş toylar düğünler kılsam gerekdür. Şādığüñ budur. Yā ‘Irāķī erkenlikle mücerred yörümekle

134a 1) vaqt makedder oldı. Raḫatlıgım gitdi. Bu sebepten evlenürem ki raḫat olam. ‘Iyş 2) ve ‘işret kılam. Hem oğlum kızum ola. Neslüm üreye. Benden şoñra yirüm

dutalar. Mālum gencüm 3) ayruqlara qalmaya didi. Daḥı Feth Meṭālib yine hay u hay elin eline urup çağırđı ve 4) ırladı. Feth bu sözi söyleyüp yine ırladıḡına šāhile selāṭinler gülişdiler. 5) Andan šāh-ı Zü'l-ḳarneyn eydür: Yā Eflāṭun ‚Fethi evlenürem, devletlü ḥatun aluram 6) didi ki neye işāret ki didi. Eflāṭun eydür: Yā Zü'l-ḳarneyn, Feth evlenürem ‘avrat 7) aluram mallu didüḡi budur kim Feth gine māl-i maṭlāb üzerine oturupdur ve ol mal 8) bir devletlü ḥatundan ḳalupdur. Feth anuñçün evlenürem diyüp ‘avrat sözin söyler? 9) Nitekim padişahlar maṭlab üzerine oturıcak şahların sözin söyler. Vezīrler 10) maṭlabı üzerine oturıcak vezīrlük da‘vasın eyler. Ḥakīmler maṭlabı üstine otu 11) rıcak ḥikmetden rivāyet eyler. Ma‘lumdur kim şimdi daḥı ‘avrat aluram didi ki 12) ‘avrat kimdüḡi māl üzerine oturupdur Feth-i Meṭālib didi. Daḥı Eflāṭun ḥāmüş 13) oldu. Andan šāh-ı cihān Çihil Pāy-ı ‘Irāḳīye eydür: Yā ‘Irāḳī yöri. Feth-i Meṭālibi otur 14) duḡı sīn üstünden indür. Bunda getür didi. ‘Irāḳī daḥı vardı. Fethi ol sīn 15) üstünden indirüp šāh-ı cihān ḳatına götürdi. Feth'e yine ol sīn üstündeki 16) söyledüḡi sözi şordılar. Feth şoranuñ yüzüne hayvān gibi baḳdı. Durdı, 17) cevāb virmedi. Yine tekrār şordılar, yine cevāb virmedi. Pes buḡur šāhil vezirler

134b 1) yakın bildiler kim ḥikmet ol sīndedür. İçinde maṭlab-ı māl vardır. Andan šāh-ı cihān 2) buyurdı. Kārgirler geldiler. Ol sīni bozdılar. Aşaḡasını ḳazdılar tā kim bir ulu zīr-i zemīne 3) irdiler. Zīr zemīnün mıḳlebin ırdılar. Gördiler kim ol ḳadar māl genc var kim hiç gözler görmiş 4) degül. Pes buḡur zīr-i zemīnden çıkup gördükleri malı İskender Šāha vaşf itdiler. 5) Andan šāh-ı Rum daḥı Eflāṭun vezīrle Sokraṭıla Boḳraṭ Ḥakīmle Resteṭā 6) lis ile Bertūs-ı Ḥāşıla bir nice selāṭin serverlerle ‘Irāḳī önlerince ol zīr-i 7) zemīne indiler. İçine girdiler, gördiler kim kırk yerde kıızıl altunı küme küme yıḡmışlar. 8) Andan ol altun yıḡınlarınıñ ortasında bir muraşşa‘ şandalī urmışlar. Şandalı üzre 9) gümüşden bir ḥub ‘avrat şeklin düzmişler. Gözleri yerine gevherler uzatmışlar. 10) La‘lden dudaklar itmişler, dür-dāneden dişler düzmişler. Şüreti şöyle müzehheb 11) yazmışlar kim hiç gözler görmiş degül. Andan ol ‘avrat şeklini başından 12) ayaḡına dek yene la‘l ve cevher zümürüt birle bezemişler. Diri gibi ol şandalı üzre 13) oturur ve daḥı ol ‘avrat şeklinün şaḡında şolında önünde ardında 14) ne ḳadar kim ev tecemmülātı varise altundan gümüşden düzmişlerdurur. Gümüş 15) siniler, altun ṭabaklar, zeberced şahınlar,

çanaklar muraşsa‘ şam‘ dānlar, şurāhiler, kabaklar la‘ līn 16) peymāneler ayaklar, altun gümüş havanlar, sīm ve zer bādyalar, taşlar dürlü dürlü mercāndan 17) keyf-i menkūr kāseler, la‘ l yaqutile bezenmiş micmerler, bī-kıyās, bī-hisāb tecemmülāt

135a 1) düzmişler. Şöyle durur şāhile selātin serverler anı göricek hayrān olup 2) bir zaman şöyle teferrüc kıilup durdılar. Rāvī ol gümüşden ‘avrat şeklinüñ boynında 3) bir muraşsa‘ levh gördiler. Andan şāh-ı cihān ‘Irāķīye hüküm itdi. Ol şekl boynından 4) ol levhi alup İskender-i Rūmīnūñ eline verdi. Şāh dağı levhe nazār kıldı gördi kim 5) levhūñ bir yüzinde evvel bir çoç nakş kılmışlar. Çoç üzre bir aşkar-şurat adam şeklin 6) yazmışlar. Bir elinde bir yalın kılıç dutar ve bir elinde bir kesük baş dutar ve dağı levhūñ 7) bir yüzünde birkaç satır hūb yazı yazmışlar. Hoş rüşen kazımışlar. Şāh-ı Rum 8) levhde sūretile hāttı göricek Eflātūn-ı Hākīme şundı. Yā Eflātūn-ı 9) zaman al bu levh üzerindeki hāttı oku. Görelüm. Ne beyān ider ve hem üzre şekl-i 10) insān kim kılıç birle kesük baş dutar. Neye işāretdür didi. Buğur Eflātūn-ı Yūnānī 11) dağı levhi şāh elinden aldı. ‘İzzetile levhe nazār kıldı. Yazısı ne dilce idügin 12) bildi. Ol şūret dağı neye işāretdür bildi. Andan Eflātūn-ı Hākīm eydür: Yā Zū’ 13) l-ķarneyn bu çoç şekli kim nakş olunmuşdur. Burçlarda hāmel burcuna işāretdür ve 14) üzerindeki başile kılıç dutan şekl yıldızlarda Mirrihe işāretdür ya‘ ni demek olur kim 15) bu hātı bu levha Mirrih devrinde yazılmışdur. Eflātūn böyle diyicek şāhile selātinler 16) bildiler kim ol levh Mirrih devrinde düzülmiş. Ol yazı dağı levhe Mirrih hāmel burcunda 17) yiken yazılmış, geldük. İmdi Eflātūn-ı Hākīm buğur ol levhūñ yazusına nazār kıldı.

135b 1) ne dilce idüğini bildi. Şāha beyān kıldı ne dir **Nazm**

2) Böyle yazmışlar ol levhe hātı kim

Ki iy cihān mülkine hüküm iden hākīm

3) İşbu mülke seyriyle çün gelesin

Bu sınır ķal‘ asını kim alasin

4) Hem bu benüm maṭlubumu bulıcaķ

Bu yazulu levhi ele alıcaķ

5) Bilesin kim ben dağı ‘ālemde bir

Bir ‘acāyib hātunidüm lā-nazır

- 6) Hüsnu me hayrānidi gün yā felek
Medhüme müştākidi cümle melek
- 7) Ay göricek alnumı ol mehtāb
Ebrden yüzine dutardı niķāb
- 8) Kaşumı görse kalem olurdu nūn
Bir yere cem^ç olduğıçün kāf u nun
- 9) Gözlerüm siħri uyarsa hābını
Ehl-i bābil korıdı her babını
- 10) Kirpügüm remzile kılsa ğamzeler
^ç Aşkarından yıkılurdu ğamzalar
- 11) Ğamzem oķın kavsgāhum gözlese
Sinelerde veyl nişānın gözlese
- 12) Kavş burcundan kaçarıdı ğümān
Gördi kim nüşşāb kaşum olsa kemān
- 13) Zülfümüñ kullābını ruħumda görse
Görse güneş ^ç akraba şalardı fere
- 14) Benlerümi görse yüzümde Bilāl
Mekke Yemenden düşerdi kendü lāl
- 15) Leblerüm la^ç li tebessüm eylese
Bu şirin dilüm şeker söz söylese
- 16) Çāk iderdi ğonca yakasın revān
Bülbül ve kumrı kılıuridi fiĝān
- 17) Dişlerüm nazmın tebessümde yakın
Görse perviz yire inerdi hemin

136a

- 1) Eñgümde görse Yusuf rāhını
Unudurdu ğabsini hem cāhını
- 2) Sīnemüñ sizse seririn ol zamān
Tūrını şanurıdı Mūsā ^ç ayān

3) Kaddümi görseydi Cibrîl ahi

Sidreyi añmazıdı hergiz dağı

4) İşbu resme hüsnile ben de yakın

Ömr sürdüm üç yüz on yıl iy emîn

5) İy nice şehler beni dilediler

Vaşluma irmege diş biletiler

6) Kimsesine varmadum şöyle ki var

Bıkr geldüm bıkr gitdüm şehriyâr

7) İşbu malı işbu resme yığdum uş

Yiyemedüm gitdüm anı eli boş

8) Al emânet sen anı yi kalmasun

Gürlüğüna soñra vâriş almasun

9) ‘Âkıl ol kim haq sözi añlar dutar

Benüm ölümüm saña örnek yiter

10) Yinmeyen māl neye yarar iy emîn

Yarayan oldur ki yiyesin yakın

11) **Neşr** Rāvî eydür: Eflâṭūn-ı Hâkîm ol levḥden bu târiḥi kim okudı. Şâhile 12)

selâṭinler bildiler kim ol māl ve genc bir kızdıan qalmış. Pes buğur şâh-ı cihân ol 13) kızuñ

rûh-ı revânına du‘a kılıp hüküm itdi. Ol mālî genci ol zîr-i zemînden 14) çıkardılar. Kimin

üleştürdiler, kimin hâzîne kıldılar. Ol târiḥ yazılmış zîrin levḥi Fetḥ-i 15) Meṭâlibüñ

boynına ḥamâyil itdiler. Kışsa dırâz kılmayalum. Ol gice dağı anda yatdılar. 16)

Yarındası ‘ale’ş-şabaḥ göç kılıp şehri Gehvâre gitdiler. Rāvî kavlince yedi gün 17)

yörüdiler. Sekizinci gün, gün kûbbe-i felege dikildiği vaqt geldiler. Hüsrev Zemîn

136b 1) taḥtgâhı şehri Gehvâre irdiler. Şâhile selâṭinler şehri ırâqdan gördiler. Andan

Sâlâr-ı 2) Rum buyurdu. Leşkeri yaşadılar. Ol iki yüz altmış biñ eri yüz kırk dört alay 3)

bağladılar. Yüz kırk dört altun başlu sancaqlar ‘alemler getürdiler. Yüz kırk dört yerde taḥl

4) naqâreler urdılar. Şurna ve nefirler urdılar. Hıraşan birle toğru şehri üstine gitdiler. 5)

Ol taraftan Hüsrev oğlanları Hâkan Şahnan anı gördiler kim deryâleyin ceş-i 6) girân

şafırlar alaylar düzmişler. Sancaqlar ‘alemler getürmişler. Gelürler şehri kavmiyle göz 7)

leşdiler. Durdılar. Andan Dilefrüz Şāh şāhı gelür göricek ol on biñ erile 8) yedi serverle karşı geldiler. Buluşdılar, görüşdiler, şoruşdılar. Buğur şehir üzre geldiler. 9) Ol iki yüz altmış biñ er şehir-i Gehvārı girde-penc alup kondılar. Bar u bengāh hayma 10) ve hargāh eyvān seyvān uruldu. Bargāhlar kuruldu. Şehir kavmi ol ‘azametlü 11) leşkeri göricek şöyle korkdılar kim burç bedenler üzre kadīd olup kaldılar. 12) Andan şehir-i Gehvaruñ uluları ekābir-i mu‘teberleri fāzil kāmilleri cem‘ olup Hākan 13) Şahnan katına geldiler. Eytdiler: İy şehzādeler atañuz uş bizi kodı kaçdı. Düşmene 14) cevāb virmedi. Bu çeri ‘acāyib çeri. Biz buña cevāb virmezüz, karşı duramazuz. 15) Neyleyelüm, nidelüm diyi bizlere naşihat virür. Bir olur iş işleyelüm. Tā ki bu gelen 16) leşkerden bize mazaret irmeye didiler. Şehir kavmi böyle diyicek Hākan Şahnan 17) bildiler kim İskenderden, çerisinden şehir kavmi katı korkmuşdur. Añla haşār virmege

137a 1) hayr itmez. Pes buğur hākan döndi. Şehir kavmine eydür: İy kavm her ne kim siz derseñüz 2) biz anı şöyle idelüm didi. Andan şehir kavmi eydür: İy hanzāde aq mal karañu niçündür? 3) Malumızı gencimizi verelüm. Bu düşmeni üzerimüzden ıralum dek ehlümüze ‘ayalimize kimse 4) el şunmasın didiler. Hākan-ı Havārī şehir kavminden bu sözi işidicek eydür: Yā kavm 5) yörün. İmdi miqdarlu miqdārunuzca māl ve genc kul karavaş at it kuş kumaş 6) taş getirün, alayın. İskender Şāha duñüle çıkayın. Ola kim duñulumızı kabul 7) ide. Üzerimüzden göçe. Atam ardınca gide didi. Hākan böyle diyicek Haver 8) uluları dağı gtdiler kim māl ve genc getüreler. Geldük. İmdi bu tarafından dağı şāh-ı 9) Zü’l-karneyn Tamgaç Hana eydür: İy şāh-ı Çin Maçın yörü var Hüsrev oğlanları 10) Hākan Şahnan birle söyleş. Şehri baña hoşlıgıla virsünler. Başların 11) kurtarsınlar. Yok mı dirler? Ben hod şehri cebren ve qahren aluram anlara bir iş kıluram ki 12) cihānda söylerler didi. Şāh-ı cihān dağı böyle diyicek Tamgaç dağı süvār olup 13) Çin serverlerin alup şehir-i Gehvāruñ togru kapusına geldi. Ün işidülür yirde 14) durdu. Rāvī kavlince Hākan dağı gördi kim birkaç şehsüvar gelüp kapuya karşı 15) durdılar. Andan Tamgaç polad-puş olup eline kalkan alup qarındaşı Yalmanı önüne 16) şalup kapuya dağı yakın vardı. Buğur Yalmanı Çini be-āvāz-ı bülend çağırdı. Eydür: 17) İy kavm-i Haver kanı Hüsrev oğlu Hākan Çin sultānı Tamgaç Han añunla

137b 1) sözleşmege geldi didi. Şehr tarafından dağı hağan işitdi. Buyurdı çağırdılar kim 2) hağan uş durur. Söyleñ ne sözüñ vardur didiler. Andan Tamgaç Han çağurdu. Eydür: 3) İy ciger- güşem hağan İskender Şāh eydür kim şehri eyülükle virsin ve gerni gücile 4) aluram. Kendüye ihdād kılruram dir ne dirsın didi. Tamgaç Han böyle diyicek Hağan 5) dağı çağurdu. Eydür: İy sulţān-ı Çin Maçın bu gün baña mehl virüñ. Yaraç kılu 6) dururven. Yarın ecel emān virürse yarağıla çıkayın. İskender Şahdan emān 7) dileyeyin. Şehri tabşurayın didi. Tamgaç Han bu haberi alıcağ döndi. Yine şaha geldi. 8) Bu haberi söyledi. Kışsa dırāz kılmayalum. Şāh-ı cihān dağı ol haberi alıcağ döndi. Fāriğ 9) oldu. İşine meşgūl oldu. Şehrden dağı hağan ol gün ol gice yarağın 10) kıldı. Yine yarındası sabağ kim oldu. Şehrde hağan dağı tamam yarağın kıldı. 11) İskender şāhiçün bir ‘acāyib piş-keşler düzdi kim hiç gözler görmiş degül. Pes buğur Hağan 12) Şahnan şehri Gehvār ekābirlerin alup düzdüğü pişkeşlerle kapuyı açdurup çıkdı. 13) İskender şāha gitdi. Ol taraftan dağı şāh-ı cihān divān kurdı. Begler mālīkler 14) server ve selātinler cem‘ oldu. İki yüz altmış biñ er divāna geldi. Kimi oturdı 15) kimi durdu. Ol taraftan dağı Hüsrev-zemīn oğlanları geldi irdi. Leşker kavmi gördiler. 16) Gelüp şāha haber kıldılar kim iy cihān Hüsrev oğlanları ‘ālī hazretiñe pişkeş alup 17) gelidururlar. Didiler şāh-ı Rum dağı bu haberi işidicek Çihil Pāy-ı ‘Irākiye eydür:

138a 1) İy server-i ‘Irāk yöri. Serverlerle Hağanı Şahnānı karşıla. Şehzādelerdur. ‘İzzet kııl 2) didi. Andan ‘Irākī dağı kırk serverile kendünün altı yüz altun kuşaklı elmas nacağlı 3) peykleriyle Hağana karşı vardılar. İrişdiler, buluşdılar. Serverler Hağan Şahnān birle 4) görüşdiler. Alup Hüsrev-zemīn oğlanların şehri Gehvār ekābirleriyle şāh-ı Zū’l-karneyn 5) katına geldiler. Divan içine girdiler. Tartuğlarını şāha ‘arz kıldılar. Nite Hağan evvel 6) şaha pişkeş iki yüz yigirmi dört hūb-şekl kullar çekdi. Kimi Hindu ve kimi 7) Habeşī, kimi Hiṭāyī, kiminün elinde müzerkeş gömülü her bir kendelü toğan, kiminün çağır, kiminün 8) balāban, kiminün şāhin, kiminün lāçin, kiminün sunğur, şarbān kullar ardınca yine 9) iki yüz yigirmi dört kenīzek çekdi. Cümlesi hūb-rū ca’d u zūlf müşk-bu kiminün 10) boğıla elinde nağ, kimisünün nāsih, kiminün atlas, kiminün kadife, kiminün şürbi, 11) kiminün valā, kiminün medfūn kenīzekler ardınca yine iki yüz yigirmi dört hādimler 12) çekdi. Kiminün elinde gümüş sini, içi tolu altun, kiminün elinde

altun tepsi, içi dolu 13) incüler dür-dâneler kiminüñ elinde zeberced tabaqlar, içi dolu lâ' l, yakut, zümrüdler. 14) Buñlaruñ ardınca dört yüz kırk dört altun eyerlü muraşsa' âletlü erkek atlar çekdi. 15) Her biri bir pâdişâh tavlasında ola ya olmaya. Bunlaruñ ardınca dört yüz kırk dört 16) katır çekdi. Yükleri çadırlar hayma ve hargâhlar bar u bengâhlar ve dağı buñlaruñ 17) ardınca Hüsrev oğlanları. Kefen boyunlarına dağup şehr-i Gehvâr ekâbirleriyle şâh-ı

138b 1) Zü'l-ğarneyn tahtınuñ önüne gelüp durdılar. Şâh-ı Rûm dağı Hâkan Şahnan böyle idi 2) cek duğullerini kabûl kıldı. Darduğlarını begendi. Âferin itdi. Sâlâr-ı Rûm hükmi itdi. 3) Kendünüñ iki haş hâcesin getürdiler. Hâkanı, Şahnânı hil' atledi. Yine vilâyetler 4) ini anlara bahşîş kıldı. Döndi. Eydür: İy şehzâdeler atañuzdan sizi yig verdüñüz. Vilâyetiñizi 5) kurtarduñuz. Her gereği dağı budur kim kıldıñuz. İy hâkan ol kişi kim devletinden 6) kaçsa. Ol 'ömrince rahat yüzün görmez, sa' adete irmez. Şol vücûd kim devlete kullık kıla 7) 'âkıbet ol ululığa irüşür. Siz dağı devlet eşigin bekleyecek olursañuz 8) göresiz kim nice menzile iresiz **Nazm**

9) Ol kişi kim devlete kul olmadı

Şöyle bil kim kaldı devlet bulmadı

10) 'Âkil olan devlete özin kul kılar

'Âkıbet kendü dağı devlet bulur

11) Kaçma devletden varise devletüñ

Tâ kim arta varduğınca rağbetüñ

12) Her ki devletden kaçsa iy şehriyâr

Müdbîr olur ol kişi şöyle ki var

13) Devletile irdi iren menzile

'Âkil ol kim devletüñ kâdrin bile

14) Devletüñ sermâyesi iy pişbîn

Ulu şehler hidmetidür bil yağîn

15) Hâk Te'âlâ sâyesidür şehriyâr

Ulu şahlar kim cihân içinde var

16) Pes gerek ol sāyeden sen umasın
Gözleyesin her zamanuñ hümāsın

17) ‘Āķil olan añlar işbu sözleri
Kim nereden açılur söz yüzileri

139a

1) Bu sözüñ ma‘ nasını ger bilesin
Sen seni söz ehline ķul kılasın

2) Kim söz ehli bildürür seni saña
Ger ķulaķ dutariseñ andan yaña

3) Zīrā bunlar öz özünden söylemez
Kendü reyinden rivāyet eylemez

4) Buñlaruñ söyledicesi vardurur
Bunları añla ‘aceb mażhar durur

5) Ney nevāsı ayruġuñ durur yaķın
Dek arada bunlar āletdür hemīn

6) Bu dükenür söz degüldür sez i cān
Yine İskender sözin kılalum beyān

7) **Nesr** Rāvī eydür: Kaçan kim şāh-ı Zū’l-ķarneyn Hüsrev-zemīn oġlanların kim hil‘atledi 8) hem naşihatledi. Andan hācibler yir gösterdiler. Şehzādeler şafında oturdılar. Yemege içmege 9) meşġul oldılar. Şoġbet germ olduġı dem şāh-ı Zū’l-ķarneyn datlu dille Hüsrev oġlına 10) eydür: İy Hāķan, Hāver milkinde ‘acāyib ġarāyib ne vardur göricek didi. Şāh-ı 11) Rūm böyle diyicek Hāķan daġı edeple eydür: İy şāh-ı cihān, Hāver milkiñde ‘āli 12) hāzretüñ muķayyed olıcaķ ne ‘acāyib ola. Velī yā Zū’l-ķarneyn bu şehr-i Gehvārda qadimden 13) qalmış bir kaşr vardur. Ma‘mūr. Ol kaşruñ bir ķubbesi vardur. Şöyle kim vaşfa kıyāsa 14) gelmez. Ol ķubbenüñ içinde ‘acāyib ġarāyib naķş şüretler vardur. Şöyle kim gören kişi 15) ler hayran qalur. Yā Zū’l-ķarneyn atam Hüsrev-zemīn daġı teferrüc-i haķırını dilese ol kaşra 16) gider. Naķşını teferrüc kılırdı didi. Hāķan böyle diyicek şāh-ı cihān eydür: İy 17) selātinler duruñ varalum biz daġı Hāķan vaşf kıldıġı kaşrı teferrüc kılalum didi.

139b 1) Sālār-ı Rum böyle diyicek yir yerin selātin vezīrlar at çekdiler. İskender süvār oldu. 2) Begler mālīklar daḥı bile bindi. Ḥaḫan Şahnan şāhuñ öñüne düşüp şehr-i Gehvāra 3) geldiler. Dervāzeden girdiler. Şehr kavmi daḥı şāhı gördiler. Yolın gül-āblar ile şulayup 4) atınuñ ayağına naḥ ve nasıḥlar döşediler. Üzerine sīm ve zār nişār itdiler. Devām-ı devletine du‘alar 5) okuyup medḥ ve senālar kıldılar. Kışsa dırāz kılmayalum. Şāhile selātinler daḥı bu resme ğarḫ-ı 6) rağbetile şehri Gehvārlarını kavmiyle teferrüc kıla, teferrüc kıla. Rast ol kadīmden qalmış 7) qaşra geldiler. Ol qaşrı taşrasından teferrüc kıldılar. Rāvī kavlince gördiler. Bir mu‘teber 8) maḥalle dāyiresince bir ‘acāyib ḥavlı çevirmişler. Dürlü dürlü mermerden burç bāru mişāl andan 9) ol burç bāru mişāl ḥavlıya gün doğuşına qarşu bir dār ya‘ni қаpu kılmışlar. 10) Yedi dürlü mermerden bir kemer bağlamışlar. Qavs-i kuzah mişāl ve daḥı ol mu‘teber kemerüñ 11) için çar rükn kılıp bir dar itmişler. Dört taş çatmışlar. Şöyle kim hiç gözler 12) görmiş degül. Andan ol dāra iki kat қаpu düzmişler. Çini polatdan şöyle kim 13) aynaleyn yüz görünür. Şāh-ı Rum ol қаpuдан görüneni teferrüc kıılırken қаpuñ 14) üstin rükn taşında bir ‘acāyib ḥaḫ gördi. Yazılı, hoş üstādāne қазılı. Pes buğur 15) Sālār-ı Rūm ol yazuyı Eflātūn-ı Ḥakīme götürdi. Eydür: Yā ḥekīm gör şol ḥaḫı 16) muḫala‘a kııl. Okı görelüm ne beyān kıılır didi. Andan Eflātūn-ı Ḥakīm daḥı ilerü yörüdi. 17) Ol rükn taşındağı ḥaḫta nazār kııldı. Ne dilce idüğünü bildi. Şāha beyān kııldı.

140a 1) Ne dir? Eydür: İy bunda gelen ‘ömrüne devletine tekye kıılan şöyle bilesin kim 2) her gün işbu қаpuдан altmış biñ altun kuşaklı, altun çomaklı sipāhi her gün 3) bu қаpuдан girerdi. Hun yirdi. Çıқardı. Ulufe alurdı. Qalan beglerden meliklerden 4) selātinlerden serverlerden artuқ salḫanatı biz daḥı şuña irgürmişdük didi. 5) Rāvī eydür: Eflātūn-ı Ḥakīm ol rükn taşından bu tāriḫi kim okudı. Şāhile selā 6) tın serverler eytdiler: Zihī қаpu kim her gün andan bu deñlü kimse gire didiler. Pes buğur 7) şāh-ı Zü‘l-қarneyn selātin serverlerle ol mu‘teber ḥavlı қаpusından içerü girdiler. 8) Gördiler kim bir ulu meydan mişāl şahn ya‘ni avlu dersü mermer döşenmiş ferşi dürlü 9) dürlü. Andan ol avlunuñ ortasında bir qaşr-ı mu‘alla yapmışlar. Aқ mermerden bir taқ 10) keyvān bağlamışlar kim gözler görmiş degül. Buğur şāh-ı Yunan ol qaşruñ қаpusına 11) geldi. Gördi kim yeşil yeşimden bir dar çatmışlar. Yerden yukaru nerdüban birle çıkar.

Nerdübānı 12) dağı yigirmi dört ayak. Her ayağı bir dürlü mermerden. Őāhile selātinler ol nerbban 13) dan ıkıup kaşr kapusından ier girdiler. KaŐruñ iin gördiler. Nite Şöyle kim bir ‘acāyib 14) kbbe bağlamışlar. Yüz yigirmi dört direk üzerinde ‘ādi yedi Şuffe düzmişler. 15) Birbirine kaŐru Őeddādı ve aşağa ferŐini dağı kaŐruñ ruğam kılmiŐlar. Kāyim nāyim andan 16) ol dört Őafnuñ kbbenñ iini müzehheb lājiverdi mnaķķaŐ kılmiŐlar. ‘Acāyib ğarāyib 17) naķıŐlar Őretler yazmiŐlar. Dürlü dürlü peykler düzmişler. Rāvī kavlince

140b 1) Ādem devrinden āhir zamāna dek ne kağar mürsel peygamber gelmiŐ ise cihān sarayında ne kağar 2) pādiŐāh olmiŐ ise cümlesin Őerĥ birle yazmiŐlar. Őekli Őreti nice ise düzmiŐler. 3) Her kaŐkısı kaŐkı vilāyetde koymıŐ ise kbbenñ ol tarağına naķŐ kılmiŐlar. Vaz‘ı heyetini 4) kemāhı anı Őanasın. Őāh-ı cihān bu nuķuŐı göricek selātin serverlerle teferrüc 5) kılmağa meŐğül oldılar. Ol Őretler naķŐına ĥayrān kıldılar. Ammā Őāh-ı Z‘l-kaŐneyn Eflā 6) tn Soķrať, Boķrať, Restetālis ol kbbe naķŐını evvel dutup teferrüc kıldılar. Nete ol gördiler 7) kim Ādem peyğamber Őret Őeklini yazmiŐlar. ĥavvayla azıŐup yine Mekke yerinde buluŐup 8) iŐtiyāķlaŐduķları vaķt anuñ ardınca yazmiŐlar. Kābil Hābili öldürüp arķasına getürüp 9) grdğni anuñ ardınca yazmiŐlar. Őīt peyğamber dergāh dzp yazduğı vaķt 10) anuñ ardınca naķŐ kılmiŐlar. İdris peyğamber cennete girp ıkmadığı vaķt anuñ ardınca 11) yazmiŐlar. Hd peyğamber ‘Ādı dine da‘vet kıldığı vaķt dağı ardınca yazmiŐlar. Nuĥ 12) peyğamber gemi dzdğni anuñ ardınca yazmiŐlar. Őāliĥ peyğamber mu‘cizāt birle kağadan 13) deve ıkardığı dağı ardınca yazmiŐlar. İbrahım oda atıldığını dağı ardınca yaz 14) mıŐlar. Ya‘kb Yusuf la buluŐduğını ‘aķabince yazmiŐlar. İsmā‘il krbāna boyun 15) vurduğını anuñ ardınca yazmiŐlar. Dāvud elinde demr ĥamur gibi olduğını anuñ ardınca 16) yazmiŐlar. Süleyman seririni yil götürüp yrdğni anuñ ardınca yazmiŐlar. Cercisi 17) kāfirler yetmiŐ kez kaťl idp yine diri olduğını anuñ ardınca yazmiŐlar. Ynus

141a 1) peyğamberi balıķ yutduğını dağı ardınca yazmiŐlar. Eyyp renc birle yatup Cebrāil kaťına 2) geldiğini bunuñ ardınca yazmiŐlar. Musā peyğamber Fir‘avnı leŐkeriyle ğarķa vird 3) gni dağı ardınca yazmiŐlar. ĥıẓr peyğamber Musayla buluŐduğını bunuñ ‘aķabince 4) dağı yazmiŐlar. İlyās peyğamber taĥť zre yaturken lp gine dirildğni

dağı 5) ardınca yazmışlar. ‘Üzeyir peygamber ölüp bunca zaman yatup yine dirilüp yanında yemiş 6) bulduğunu anuñ ardınca yazmışlar. Yaḥya peygamberi kāfirler katl kılduğunu anuñ 7) ardınca yazmışlar. Zekeriyya peygamberi kāfirler ağac içinde bıçğuyıla iki dildü 8) gini dağı ardınca yazmışlar. ‘İsā peygamber ölü diri kıldığını ‘İsā ardınca yaz 9) mışlar. Āḥir zaman peygamberi Muḥammed mi‘rāca varduğunu yazmışlar. Buñlaruñ ardınca pādi 10) şahlar dağı yazmışlar. Her biri ḳanḳı zamanda cihāna geldüğünü ne vechile 11) ḥükm kılduğunu cümle şekliyle şerḥile yazmışlar. Evvel āḥir şāh-ı cihān bunları 12) geregince teferrüç kılıcaḳ döndi. Selāṭin ve serverlere eydür: Zihī (Bu üstāzlar kim 13) bunu bu resme bünyād kılmışlar ve cihān sarayına gelecekleri nice gelecegin bilmişler 14) didi. Şāh-ı Zü’l-ḳarneyn böyle diyicek Restetālis-i Ḥaş eydür: İy şāh-ı cihān bu 15) ḳubbe naḳşını üstāzlar gerçi kim naḳşile şan‘atile, hünerele kılmışlardır. Ammā bu gelenleri 16) gidenleri ‘ilmile bilmişlerdür didi. Andan yine şāh-ı Zü’l-ḳarneyn eydür: Yā vezīr-i 17) kārđan bu milki yapduran pādişāh bunuñ tārīḥin yazdurmadı mı ola?

141b 1) Bir görüñ. Buluñ, oḳuñ, görelüm. Bu milki kim yapdurmış didi. Andan vezīrler tuş 2) tuşa nazar kılışdılar. İsteşdiler. Buldılar nite gördiler kim ḳubbenüñ gün toḡusu ṫara 3) fina bir ‘acāyip ulu balıḳ yazmışlar. Andan ol balıḳ üzre kırḳ köşeli bir taḫt 4) naḳş kılmışlar. Taḫt üstine dağı bir ḥoş ḥub şekil insān yazmışlar. Bir elin açuḳ 5) şöyle sīnesine urmuş, bir eline bir şaru cam almış. Dirileyin şöyle durur. 6) Andan ol şeklüñ başı üzre birkaç saṫır yazı yazmışlar. Ḥüb rüşen ḳazımışlar. 7) İskender Şāha anı gösterdiler. Eytdiler: İy şāh-ı cihān bu ḳubbebüñ tārīḫi 8) varise budur didiler. Pes buḡur şāh-ı cihān eydür: Yā Eflāṫūn-ı Ḥakīm di imdi 9) bu ḥaṫṫı oḳı, görelüm tārīḫi ne beyān kıılır ve hem yā Eflāṫūn şol balıḳ 10) üzre taḫt. Taḫt üzre bir Ādem şekli kim elinde cam dutar ol dağı neye 11) işāretdür didi. Şāh-ı Zü’l-ḳarneyn böyle diyicek andan Eflāṫūn-ı Ḥakīm dağı 12) ilerü yörüyüp ol şekle, tārīḫe, ḥaṫṫınuñ muḳābiline ya‘ni ḳarşusına vardı 13) durdı. Dağı ḥaṫṫa nazar urdı. Ol şeklüñ işāretine muṫṫali‘ oldı. Eydür: Yā Zü’ 14) l-ḳarneyn bu balıḳ şekli kim yazmışlar. On iki burcuñ aḥiri ḥut burcına 15) işāretdür ve üzerindeki adam şekli kim yazmışlar. Cam dutar. Yedi yıldızuñ 16) birisi Müşteri yıldıza işāretdür ve

ol camıñı Müşteri yıldız elinde dutupdur. 17) Müşteri cümle ğayb ‘ilmini ol cāmıñı içinde görür. Yā Zü’l-ķarneyn bunları

142a 1) şekil kıldıklarından maķşūd oldur kim bu ķubbeyi Müşteri devrinde yapmışlar. Üşde 2) bu şeklüñ işāreti bu. Velī yā İskender bu ğaţtı kim yazmışlar. Ķadimden kalmışdur. 3) Müşkül dildür. Bir lağza siz teferruce meşğul oluñ. Ben bu ğaţtı muţala‘a kılayın. 4) Geregince ola kim şāh devletinde çıkarıblem didi. Eflāūn-ı Ħakīm dağı zamandan 5) soñra ğaţta muţala‘a kıldı. Ne dilce idüğini şāha beyān kıılır. 6) Ne dir dimege şalavāt vir. **Nazm**

7) Böyle dimiş yazuda ğaţtı yazan

Kiy cihān milkini seyrile gezen

8) Ħükm taķdīriyle bunda iricek

İşbu ķubbede bu ğaţtı göricek

9) Bilesin kim yapıduran şöyle ki var

İşbu kaşr u ķubbeyi iy şehriyār

10) Ehramān adlu bir ulu şahidi

Cümle şehler yıldız u ol māhidi

11) Heft iklimi tamam dutmişidi

İy nice şehden oyun ütmişidi

12) Bir gün aña kimse karşı durmadı

Farkına gürzile kılıç urmadı

13) Nerre dīv aña cevāb virmezidi

Ejderhalar pençesin burmazidi

14) Gölgesini görse simurğ ol zamān

Perrini dökerdi ķorķudan revān

15) Ceng içinde na‘ ra ursa na‘ rasın

Ra‘ d işitse çāk iderdi zehresin

16) Kılıç aluben eline Ehramān

Mirrihe kılsa hücüm ol pehlivān

Ķorķup elinden atardı şehriyār

142b

- 1) Oqıla eline alsa yayını
    Qavs burcundan qurdu ayını
- 2) Gürz ursa farkına her yağınıñ
    Gümleridi qullesi kaf tağınuñ
- 3) Rümhıla cevlān urıcaq Ehramān
    Heybetinden nāçizidi ins u cān
- 4) İşbu resmile cihān-gīr iken ol
    Diñle imdi kim neye irişdi yol
- 5) Añsızın irdi ecel şöyle ki var
    Ehramānuñ yolın aldı şehriyār
- 6) Şundi elin dutdı yaqasından revān
    Söyleyibilmedi aña Ehreman
- 7) Tākati tāk oldı gitdi kuvveti
    Ditredi ecel elinde key katı
- 8) Virmedi bir ecele ol cevāb
    İşbu resme gürbüziken iy şebāb
- 9) Ger cihāngīr ola kişi ger fūnūn
    Sehl lu‘bile ecel qılur zebūn
- 10) Kimleri urur yire gör bu ecel
    Bu ecelden gāfil olma el-‘acel
- 11) Kim saña da geliser bir gün yaqın
    Gāfilin bulunma ol demde şaqın
- 12) Yoḥsa maḡbūn iledür bundan seni
    İricek aman vire şanma anı
- 13) Ne ‘acāyip kimsedür şöyle ki var
    Bu ölüm didükleri iy şehriyār
- 14) Her ne yıḡnağa irerse tağıdur
    Şanasın kim bir amansız yağıdur

15) Ancalaruñ milkin itmişdür ħarāb

Anca şehleri kılupdurur türāb

16) Fā' ilātün fā' ilātün fa' ilāt

Bu ecelden kimse bulmadı necāt

17) Neḡr Rāvī eydür: Eflāṭūn-ı Ḥakīm ol tāriħden bu beyānı kim kıldı.

143a 1) Şāhile selāṭinler bildiler kim ol қаşr u қubbe(y)i Ehramān Şāh yapdurmuş. Pes buğur 2) Sālār-ı Rūm Ehramān revānına du'a kılup ol қаşr u қubbe teferrücinde 'ibret alup teferrücden 3) uşanup yörüdiler kim ol қаşr u қubbeden çıkarlar. Қаşruñ қapusına geldikleri dem şāh-ı 4) cihān қapunuñ üzerinde birkaç satır daħı yazılmış yazu gördi. Selāṭin vezīrleri 5) gösterdi. Durdılar yir yirin ḥaṭṭa nazar urdılar. Andan şāh-ı Zü'l-қarneyn Eflāṭun Ḥakīme 6) eydür: İy vezīr-i kār-dān bu ḥaṭṭı daħı oқı görelüm ne beyān kıılır didi. Pes buğur 7) Eflāṭun ilerü yörüdi. Ḥaṭṭa nazar kıldı. Ne dilce idüğini bildi. Şāha beyān 8) kıılır? Ne dir? Eydür: İy bunda gelen 'ömrine devletine ğırre olan şöyle bilesin kim 9) kaçan ki bu қаşra bu қubbeye bünyād kim urduқ. Başladuқ kim buña ḥarc olan malı 10) ḥisāb kılavuz. Қаşru ḥarç olanı ḥāşılı yigirmi dört yılda bunu yapdurduқ. Tamām 11) oldı. Velī buña ḥarç olan malı ḥisāb idemedük. Andan varduқ. Bir muḥtaşara ḥarcın 12) ḥisāb kılduқ. Gördük kim kırk dört қатар қатır yüki kızıl altun bunu yapan üstāzlara 13) virilmiş. Ğayri ḥil'atden baḥşışden ayru didi. Eflāṭun yazudan bu beyānı işidicek 14) şāhla selāṭin serverler işidüp 'acebleşdiler. Andan şāh-ı Rūm Restetālis vezīre 15) eydür: İy ḥakīm-i rüzgār bu ne 'acebdür kim Ehramān Şāh bunca malı bu bir қаşra ḥarç 16) kıılmış didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek Restetālis daħı eydür: İy şāh-ı cihān bu māl 17) dört kısım olur ya'ni dürlüdür. Ol bir dürlüsü Ḥalīlü'r-raḥmanidür. İkincisi şeytānidür.

143b 1) Üçüncüsü Şeddādidür. Dördüncüsü Қarūnidür. Yā Zü'l-қarneyn Ḥalīlü'r-raḥmani oldur 2) kim yayalar müsteḥıklara vireler. Nitekim İbraḥim Ḥalil iderdi. Şeytānisi māluñ şoldur 3) kim fisқа fucūra ve şehvete cürme vireler. Şeddādisini daħı māluñ oldur kim taşa 4) toprağa қаşr u saraylara ḥarc ola. Қarūnisi daħı māluñ oldur kim ıssı ola mālı 5) gömülü yir altında қala didi. Restetālis Vezīr böyle diyicek şāh-ı cihān eydür: 6) Māl oldur kim raḥmānī ola diyüp ol mu'teber қаşrdan çıkup süvār olup gitdiler. Yine 7) şehrden çıkup leşkere geldiler. Yediler, içdiler, yatdılar. Yine 'ale's-şabaḥ oldı. Şāh-ı cihān

8) bārgāhına geldi. Begler mālîkler cem' oldu. Kimi oturdu, kimi durdu. Hüsrev 9) Zemīn oğlanları dağı geldiler. El kavşurup şaha karşı hıdmet yerinde durdılar. 10) Andan İskender-i cihān eydür: İy hağan yörü. Yarağın kıl. Atañ ardınca Taberistāna 11) giderüz didi. Hağan dağı karındaşı Şahnanı yarağa gönderdi. Kendisi İskender 12) şāh kullığında durdu. Kışsa dırāz kılmayalum. Şāh-ı cihān ol gün dağı anda yedi, 13) içdi, yatdı. Şahnan dağı yarağın itdi. Yarındaşı şāh-ı Rūm hüküm kıldı. 14) Ol iki yüz altmış biñ er dağı göç kılup 'azm-i Taberistān kılup gitdiler. Andan 15) İskender-i cihān Hüsrev-zemīn oğlanların dağı bile aldı. Hağan Şahnan 16) kiçi kardeşları Şeybānı tahtgahlarında kodılar. Haver milkin aña ışmarladılar. 17) Andan Hağan Şahnan vilāyetlerinden kırk biñ er alup 'azm-i Taberistān kılup gitdiler.

144a 1) On üç gün yörüdiler. On dördüncü gün giceye karşı bir hoş mu' teber ulu 2) suya irdiler. Şāh buyurdu. Kōndılar. Hayma ve çadır urdılar. Bār u bengāhlar kurdılar. 3) Leşker yorgundu. Ol gice anda hiç deprenmediler. Yatdılar. Yine 'ale's-şabağ oldu. 4) Şāh-ı cihān bārgāhına geldi. Server selātinler cem' oldu. Andan Sālār-ı 5) Rūm eydür: İy serverler bu gün bunda örü olalum. Hem bu su üstün şikār kılalum. 6) Görelüm hiç canāvar var mıdur yiyecek didi. Ve dağı şāh-ı Zü'l-karneyn böyle diyüp şofra 7) şiken yiyüp selātinlerle süvār oldılar. Ol mu' teber suvnuñ iki kenārına atla ku 8) şla yörüdiler. Şikār itdiler. Rāvī kavlince 'acāyib ğarāyib geyikler, kuşlar dutdılar. Velī 9) şāhile serverler su üzerinde hayli yir gitdiler. Bir hoş yere yetdiler. Nite gördiler kim 10) ol ağan mu' teber ırmağ ađup giderken iki bölük olmuş. Arası bir hoş çayurlu 11) çemenlü ada kılmış ve dağı ol adanuñ ortasında çayır çemen üstünde çörden çöpden 12) ađaç yaprağından, ot kökünden bir göme düzmişler. Şöyle durur. Velī çevresinde 13) hiç kimse görünmez. Şāh-ı cihān anı göricek Şāmūs-ı Şāvāya eydür: İy server 14) yörü. Bu sudan geç. Ol adacuğdağı duran gömelede gör, hiç kimse var mıdur didi. 15) Şāh böyle diyicek Şāmūs-ı Şāvī dağı at suya urup geçdi. Gömeleye yakīn 16) geldi. Dağı durdu. Kulađ urdu. Diñledi gördi kim gömeleden bir ses gelür. 17) Şāmūs revān atından indi. Süñüsün yire şancub atınuñ 'inānın süñüye şardı.

144b 1) Andan kendüsi añul añul gömeleden yaña yörüdi. Gömelenün kapısına geldi, 2) durdu. Gömele içine nazar urdu. Gördi kim bir pīr oturmuş. Kendü huzurunda Şā 3)

mus, p̄iri huzurda göricek yine revān girü döndi. Atına binüp suyu geçüp 4) şāh-ı cihān hazretine geldi. Eydür: İy şāh-ı cihān ol gömele içinde bir p̄ir kişi 5) oturur yaluñuz didi. Şāh, Şāmūs Şāvīden bu haberi işidicek vezīrlere eydür: 6) Yörüñ, varalum görelüm ol p̄ir ne kişidür didi. Serverle leşker ol arada durdı. 7) Şāh-ı Rūm, Restetālis, Haş Sokrat, Bokrat, Eflātūn, Bertus, Bālus selātinler 8) den İ‘tişām Şāh, Habeş sultānı Dilefrüz Şāh, Berber sultānı Kaşem Şāh, Yemen sultānı 9) Firdevs Şāh, serverlerden Kaytas, Kays, Kaysun, Süheyl-i Surhī, Tārım Belhī alup şāh-ı cihān 10) su içindeki adacuğa geçdiler. Ol p̄ir olduğı gömeleye yakın varıcağ şāh-ı cihān 11) atından inüp durdı. Andan Çihil Pāy-ı ‘Irākīye eydür: Yā ‘Irākī var edeple bu p̄irüñ katına 12) gir. ‘İzzetle selām istikbāl kıl. Andan eyt kim iy ‘aziz Rūm sultānı İskender-i Zü’l-ķarneyn 13) geldi. Senüñ mübārek yüzünü görmek diler. İçerü hazretiñe girmeye icāzet var mı 14) digil. Gör ne cevāb virür didi. Şāh-ı cihān böyle diyicek ‘Irākī dağı yörüdi. Revān 15) gömelenüñ kapusına geldi. Edeple içerü girdi. ‘İzzetile p̄ire selām virdi. Ne kim 16) İskender didiyse p̄ire didi. P̄ir dağı ‘Irākīye nazar kıldı gördi kim bir ‘acāyib cüst ü 17) çapük kişi dürlü dürlü silah üzerinde ārāyide kılmış. Karşu durur. Andan p̄ir eydür:

145a 1) Andan p̄ir eydür: Yā şahs, İskender-i Rūmī katımıza gelmek dilerse saltanatın taşra 2) kosun. Andan içerü girsün didi. ‘Irākī p̄irden bu cevābı alıcağ yine taşra gelüp 3) şāha eydür: Yā Zü’l-ķarneyn p̄ir eydür kim İskender katımıza girmek dilerse saltanatın 4) taşra kosun, gelsün dir didi. ‘Irākī böyle diyicek şāh-ı cihān eydür: Yā vezīrlere p̄ir 5) saltanatın taşra kosun didiği ne dimekdür didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek Eflā 6) tūn-ı Hākīm eydür: Yā Zü’l-ķarneyn saltanatın taşra kosun didiginüñ zāhire ma‘nası 7) budur kim hāy u haşmetin taşra kosun. Kendü yaluñuz gelsün didügidür. Baţına 8) ma‘nisi budur kim cāh (u) manşib ğurūrı kim dimāğında vardur. Anı dimāğından gidersin 9) didigidür. Eflātūn-ı Hākīm böyle diyicek şāh-ı cihān dağı selātin serverleri 10) gömeleden taşra kodı. Dört vezīrle şāh-ı cihān p̄irüñ katına girdi. Kaddini 11) hamīde kıilup selām itdi. P̄ir dağı ‘aleyk olup şāha ‘izzet kıldı. Oturdılar. P̄ire 12) evvel şāhile vezīrle nazar urdılar, gördiler. Riyāzetile şöyle olmuş kim kemikile deri 13) kalmış. Hemān üzerinde libāsı dağı ağaç kabından altında döşegi dağı ot 14) kökünden. Velī ol p̄irüñ önünde bir ‘aceb levh taş, bir ‘aceb kalem durur ğāyet ulular 15) şāhile vezīrlere p̄iri bu hāletde

göricek birbirine bakışup baş şalışdılar. 16) Andan p̄ir daħı eydür: Merhāba yā İskender-i Z̄ü'l-ķarneyn hoş geldüñ. Milki 17) müşerref kılduñ. Mübārek ķademüñle zirā kim 'ādil padişahlaruñ ķademi ķankı vilāyete

145b 1) kim başsa ol vilāyet ķavminüñ şafası artar. Miħneti gider. Ammā yā Z̄ü'l-ķarneyn 2) 'Āli ħāzretüñ bu bīçāre ķatına geldüğinden maķşūd ne didi. P̄ir-i 'aziz böyle diyicek andan 3) şāh-ı cihān eydür: İy p̄ir-i mübārek ķatıña geldigimizden maķşūd bu ya kim mübārek yüzü 4) ñi göreydük ve hem maķbül nefesüñden birķaç naşihat işideydük. Velī yā p̄ir-i 'aziz senden 5) bir su' alümüñ vardır. Mübārek ħatırıña nesne yörümesün didi. Şāh-ı Yūnan böyle diyicek 6) p̄ir eydür: Yā Z̄ü'l-ķarneyn nicelere 'ilmile su' al şorduñ. Kiminden cevāb alduñ kimine ilzām 7) virdüñ. N'ola ben bīçāreye daħı şorarsan didi. Şāh-ı cihān edeble eydür: Yā p̄ir-i 'aziz 8) ne dine taparsın? Ķankı peygamber şeri' atın dutarsın ve hem bu karşıñda duran levħile 9) ķalem ne dir? Nidersin didi. Sālār-ı Rūm böyle diyicek p̄ir eydür: Yā Z̄ü'l-ķarneyn dine tapdığum 10) şoldur kim Ķaķ Te'ālā bir bilürem. Ķādirlığına iķrār kıluram. Ne şeriki var, ne veziri 11) var? Ne zıddı var, ne naziri var. Birdür, her işde ķādirdür. Cümle nesneden münezzeħ 12) dür. Ķamu 'ayblardan beridür. **Nazm Nazm**

13) Münezzeħdür ķamu işden Mübīn

Müberradur ķamu 'aybdan mu'īn

14) Kimesneye añun muħtācı yoķdur

Velikīn bil anuñ muħtācı yoķdur

15) Neşr Yā Z̄ü'l-ķarneyn Ķaķ Te'ālāyı uşda bir bilürem. Velī uşda bu önümdeki 16) levħa ķaleme taparam. Ķıblem budur didi. P̄ir böyle diyicek İskender eydür: Yā p̄ir, bu 17) taş nedür kim buña taparsın didi. P̄ir eydür: Yā Z̄ü'l-ķarneyn sen şöyle añlamağıl kim ben

146a 1) taşā taparam. Ben levħe, ķaleme, göñlümde levħüñ ķalemüñ 'ilmin dutmuşam. Zāhire karşıma 2) taşdan şeklin düzmişem. Maķşūd bu degül. Benüm tapduğum levħ-i maħfuẓla ķalemdür didi. Andan 3) şāh-ı cihān eydür: Yā p̄ir, bu levħile ķaleme tapmaķdan maķşūd ne? Bunları yaradana tapsañ. Bir peygambere 4) ümmet olsañ didi. P̄ir eydür: Yā Z̄ü'l-ķarneyn bu levħile ķaleme tapduğumdan maķşūd budur 5) kim Ķaķ

Te‘ālā evvel qalemile levhi yaratdı. On sekiz biñ ‘ālemüñ ‘ilmini qalemüñ hilkatinde 6) bile düzdi. Andan qalem dağı haq izniyle on sekiz biñ ‘ālemde ne qadar maḥlūkat 7) gelicegin levḥ-i maḥfūza yazdı. Bu sebebden levhile qaleme ṭaparam didi. **Nazm**

8) Yā Sikender levhile qalem ki var

Ger mu‘izz olmasa bunlar şehriyār

9) On sekiz biñ ‘ālemüñ ‘ilmin celīl

Bunlara virmezidi sen şöyle bil

10) Ki mu‘azzez olduğıün levḥ (ü) qalem

Maḥlūkı evvel bulardur tā qadem

11) Haq Te‘ālā ‘ilmine şöyle ki var

Bu ikisi hazne olmışdur i yār

12) Bu sebepdendür bulara şöyle bil

Yā Sikender ṭapduğumuz ay u yıl

13) **Neṣr** Rāvī eydür: Pīr-i ‘aziz böyle diyicek andan şāh-ı Zü’l-ḳarneyn eydür: Yā pīr

14) çünkim levhile qaleme i‘tikād kılmışsın, ṭaparsın. Di imdi ṭapduğün nesnenüñ bize

15) haqıqatin söyle. Şıfatın hey‘etini beyān eyle didi. Andan pīr eydür: Yā Zü’l-ḳarneyn

lev 16) hile qalemüñ haqıqatini Haq Te‘ālādan gayri kimse bilmez. Delīl bu kim levḥe

levḥ-i maḥfūz 17) didi. Ya‘ni gizlü levḥ bir nesneye kim Haq Tebārek ve Te‘ālā gizlüdür

diye anuñ haqıqatini

146b 1) ‘aḳıl insān ne bilsün. Nuṭḳ-ı Ādem dağı nice şerḥ kılsun. Qalem dağı buna nisbet

. 2) Nite yā Zü’l-ḳarneyn Haq Te‘ālā bir nesnenüñ vucūd-ı hilkatinde on sekiz biñ

‘ālemüñ 3) ‘ilmini mümteziç kılmış ola. Ya‘ni qarışdurmış gizlemiş ola. Ol nesneniñ

haqıqatine 4) Ādem ‘ilmi ne qadar irsün kim anı yaqın şerḥ eyleye. Keyfiyetin söyleye.

Ammā yā Zü’l-ḳarneyn 5) her resül kim geldi. Kendü keşfince levhi qalemi söyledi. Ve

her ‘ālemüñi ḳopdı. 6) Öz ‘ilmi ardınca beyān eyledi. Çünki benden suāl kıldıq. Ben

bīçare dağı 7) ‘ala-ḳadrihi ‘aḳlum irdigünce söyleyeyin. ‘İlmüm irdigünce beyān

eyleyeyin. Andan pīr 8) eydür: Yā Zü’l-ḳarneyn Haq Te‘ālā diledi kim gizlü gencini

zāhir ide. Lafz-ı ḳudretinden 9) kün didi. Evvel qalem yaradıldı. Andan levḥ. Geldük imdi

yā Zü’l-ḳarneyn qalemüñ bir qaç 10) dürlü adı vardı. Nite ba‘zılar aferiniş derler. Maḥlūq-

ı evvel olduğün ba'zılar 11) 'aql-ı kül dirler. Evvel yaradıldığıün bu böyle üç isim olduğuna sebep budur kim 12) ma'lu'k evvelüñ ya'ni evvel yaradılmışuñ zāhirisi kalemdür. 'İlmisi aferinîş ya'ni bir güher 13) dūr yakınisi 'aql-ı küldür. Ha'kiki āhir zaman peygamberi Muḥammed Muṣṭafanuñ canıdır. 14) Levh-i maḥfūz göñlidür. Bu böyle yā Zü'l-ḳarneyn ben ḳuluñ bu ḳalemile levḫe ṭapdu 15) ğımdan maḳşūd bu añılan kim āhir zaman peygamberi Muḥammedüñ cānıyla göñline ṭaparam. 16) Yā Zü'l-ḳarneyn uşda levḫile ḳalemüñ ḫaḳıḳati budur ve hey'et şıfat şüreti daḫı 17) şoldur kim Haḳ Te'ālā levḫ-i maḥfūzı ğāyet ulu yaratmışdur. Şöyle kim on sekiz

147a 1) biñ şafḫadur. Ve ḳalemi daḫı şöyle ulu yaratmışdur kim bir ucı 'arşdan baḳardurur. 2) Bir ucı ferşden aşağadur ve daḫı ḳalemüñ şaḳḳı ya'ni yaruğı ikidür. Niçün? Anuñçün iki 3) dürlü nesne yazısardur. Bir kez baş yere ḳomağıla geldük. İmdi yā Zü'l-ḳarneyn Haḳ Te'ālā 4) ḳalemle levḫi kim yaratdı. İki nesne bilüri vardı. Şöyle bellü kim hemān kendülerin 5) bileler. Bildiler nite ḳalem kendüyi bildi kim kalemdür. On sekiz biñ 'ālemüñ 'ilmi kendüde mümtez 6) icdür. Kendü devr menzil olısar. Levḫ daḫı kendüyi bildi kim bir gizlü nesnedür. On 7) sekiz biñ 'ālemüñ gizlü 'ilmi kendüde naḳş olup zāhir olıсарdur. Yā Zü'l-ḳarneyn 8) böyle olıcaḳ ḳalem levḫ kendülerin bilicek levḫ yüz Haḳ Te'ālā ḫazretine dutup durdı. 9) Ne yazıla diyü ḳalem daḫı ḫazretine ḳarşu ḳıyāma durdı. Ne emr ola diyü bunca zamān 10) bunlar durdılar. Ba'zılar eydür: Levḫile ḳalem biñ yıl durdılar. Ba'zılar eydür: On biñ 11) yıl durdılar. Ba'zılar eydür: Yüz biñ yıl durdılar. Ba'zılar eydür: Yüz kez yüz biñ 12) yıl durdılar. Nice yıl şöyle kim bir sā'ati bizüm bir yilumuzca

13) Bu ne ḫikmetdür ne ḳudretdür i cān

Kim bu resmile ḳılur ol müste'ān

14) Kim burada 'aql-ı kül ḫayrān olur

Biñ ḳalemle levḫ ser-gerdān olur

15) Kim ne bilür kim ne düzer ne bozar

Yā ḳalemle levḫ üzre ne yazar

16) Hiç bilüler oraya varmaz yaḳın

Ne ğümān irer aña bil ne yaḳın

17) Bü'l-beşer 'ilmi dağı aña irmedi

Hem Ebu'l-ervāh dili söz virmedi

147b

1) 'Aql-ı kül qande irsün anuñ kühnine

Bilü irmez bil o şāni' şu'ına

2) 'Aql kühninde anuñ bī-bāl u per

Vehm fikrinde anuñ bī-pā u ser

3) Pākdür andan ki her gāfil didi

Pāk-ter andan ki her 'āqıl didi

4) Kimse bilmez nidügin şöyle ki var

Neyleyüben nidiser Perverdigār

5) Halk hemin yanlu Yunanca söyleşür

Bir çığırdur kim bular hā soylaşur

6) Neşr Rāvi eydür: Pīr İskender Şāha böyle kim didi. Andan yine eydür: Yā Zü'l-ğar 7)

neyn kaçan kim levhile qalem bunca zaman Hāq Te'ālā hazretine yüz dutup fermāna kim

durdılar. 8) Mi'ād tamam olıcaq kıbeli'r-rahmāndan hitāb-ı 'izzet erdi kim üktübü yā

qalem ya'ni yaz iy qalem 9) "ale'l-levh bi-emri'llah" yaz. Yā qalem levh üzre Allah

emriyle Allahuñ birliğini. Yā Zü'l-ğarneyn 10) Hāq Te'ālā kabilinden hitāb iricek qalem

dağı başı levh üzre qodı. Secde kıldı. 11) Durdı. Velī qalem baş kim levh üzre indiricek

bir noқта qodı. Yā Zü'l-ğarneyn 12) qalem emr dutup levh üzre noқта koyıcaq yine Hāq

Te'ālā hazretinden hitāb irdi kim 13) yaz yā qalem. Qalem eytdi: İlāhi ketebtü ya'ni

yazdum. Eydür: Ne yazduñ. Qalem eydür: Senüñ birliğü 14) ni yazdum ya'ni levh üzre

bir noқта qodum. Yā Zü'l-ğarneyn cemi' 'ālemüñ aşı ol bir 15) noқтаydı kim qalem ol

levh üzre qodı. On sekiz biñ 'ālemüñ 'ilmi ol bir noқтаda 16) bile mündericdi. Pes buğur

yā Zü'l-ğarneyn her ne kim olısar on sekiz biñ 'ālemde her 17) vüçüd kim geliser? Ne

kılısar? Cümlesin qalem levh üzre yazdı. Sa'id sa'id şaқи şaқи

148a 1) Ol demde qalem levha nice çalındıysa şimdi olanlar ol 'ilmüñ hükmidür. Yā 2)

Zü'l-ğarneyn levhile qalemüñ şerhi çokdur. Meşğül olırsam bu yakın zamanda dükenmez

3) didi. Dağı pīr 'aziz 'izzetle hāmüş oldı. Şāhile selātin ve vezīrlar dağı pīrden bu 4)

beyānı işidicek p̄rūñ ‘ilmine bilüsine āferin taḥsin itdiler. Hem bildiler kim p̄r levhile kaleme 5) tapduğundan maḥsūd āḥir zamān peygamberi Muḥammed rūḥıyla gönline tapmaḥdur. Andan 6) ṣāh-ı cihān p̄re eydür: İy p̄r-i ‘aziz seni cānımız gönlimüz gāyet sevdi. Senden dilegimüz 7) oldur kim bizi ḳabul ḳılasın. Bizümle bile gelesin. Vez̄rüm olasın. Bāḳī ‘ömrümüzi 8) bile sürevüz didi. Andan p̄r-i mübārek eydür: Yā Z̄ü’l-ḳarneyn biz cihānuñ cāh (u) maṣbından geçmişüz. 9) Anuñçün bu ḥalvet mevzi’i ḳabül itmişüz ve hem ‘ömrüñ daḥı aḥirine yetmişüz. Bu beş on 10) gün ‘ömre daḥı ne hay ve huyı gerekdür didi. Ṣāh-ı Z̄ü’l-ḳarneyn ne ḳadar kim cehdile 11) söyledi. P̄ri vez̄rlige da’vet eyledi. P̄r rıza virmedi. P̄r rıza virmeyecek 12) pes buğur ṣāh-ı cihān eydür: Yā p̄r-i ‘aziz çünkim bizleri ḳabul ḳılmaduñ, bizümle gelmedüñ 13) di imdi ol mübārek nefesüñden bize bir ḳaç naṣiḥat it. Tā kim sizlerüñ dürrin 14) ḳulağumuzda gūṣvār ḳılavuz didi. Ṣāh-ı cihān böyle diyicek andan p̄r-i ‘aziz 15) daḥı eydür: İy ṣāh-ı Z̄ü’l-ḳarneyn **Nazm**

16) Her ne iş kim işleyesin dünyede

Ḥaḳḳı ḥāzır gör orada iy dede

17) Ḥaḳ Te’ālā her işine nāzır durur

Ḳande kim isteriseñ ḥāzır durur

148b

1) Bir ḳarış yir yoḳdurur Ḥaḳdan cüdā

Yiri gögi ḳaplamışdur ol Ḥüdā

2) Sen anı görmeziseñ iy şehriyār

Ol seni göredurur şöyle ki var

3) Dimeye kim ‘aybumu benüm yüzlemez

Ya yaman işledüğümi gözlemez

4) Ṣabr ider bir nice gün ṭanıamaz saña

Ya’ ni kim yönelesin andan yaña

5) Yoğ eger yönelmeziseñ añsızın

Şöyle urur kim seni devşürür yüzün

- 6) Tarvanıp hergiz duramazsın dağı
Bu düşüşden ki sakın sen iy ağı
- 7) Yā Sikender bir dağı sözüm saña
Bu durur kim ger kulağ urşañ baña
- 8) Kimseyi nā-ḥaḳ yire öldürme sen
Yok yere el u ayak güldürme sen
- 9) Ḥaḳ sorısar kişiden nā-ḥaḳ kanı
Şöyle dimişdür kelāmında ğani
- 10) Cümle suçı Ḥaḳ bağışlar şehriyār
Līkī nā-ḥaḳ kan bağışlanmaz iy yār
- 11) Ḥaḳ Te‘ālā düzdigi bünyādı kim
Yıkarise ma‘bün olur iy ḥakīm
- 12) Yā Sikender bir dağı sözüm budur
Saña ger dutariseñ iyi sözdür
- 13) Ğirre olma manşibile cāha sen
Tā ki bir gün düşmeyesin çāha sen
- 14) Ğirre vü ḥodbīn gerekmezdür kişi
Tā ḥalellü olmaya soñra işi
- 15) Ğirre olan devlete meyšūm olur
Ḳo ğururı ki ol beğāyet şom olur
- 16) Bir dağı bu yā Sikender şehriyār
Zulm itme kimseye şöyle ki var
- 17) Zülmi terk itmegi cānile düriş
‘Adl pīşe eylegil kim budur iş

149a

- 1) Zülm ider yavuz melikler adını
Zülm yıkar memleket bünyādını
- 2) ‘Adldur kim beglige bünyād olur
Her vilāyet ‘adlile ābād olur

3) ‘Adl iderseñ şöyle bil yirüñ na‘im

Zulm iderseñ bil mekānuñdur caḥīm

4) Yā Skender ger bu sözi dutasın

Cümle müşkil nesnelerden ötesin

5) Kurtarasın sen seni senden yakın

Evvel āḥir bu durur sözüüm hemīn

6) Fā i lā tün fā i lā tün fā i lat

Sen nasiḥat dut dileriseñ necāt

7) **Neṣr** Rāvī eydür: Kaçan kim pīr-i ‘aziz bu naṣiḥatı kim şāha söyledi. Şāh 8) daḥı cān u gönülden kabul eyledi. Andan şāh-ı cihān pīr önünde baş koyup 9) eydür: Yā pīr-i ‘aziz hoş naṣiḥatler söyledüñ. Cānımızı ḥaḳ sözile toyladuñ. Gönlümüzi 10) perişānken şād u ḥürrem eyledüñ. Her ne kim söz söyledüñ. Ḥaḳ bildük anı şıdkıla 11) düşüp i‘tikād kılduḳ. Ammā ‘āli ḥazretiñden bir sūalüm daḥı budur kim bu ıssızlık 12) yerde kim yaluñuz otursın. Rızık kaydın nice görürsün? Neden bulursın didi. 13) Şāh-ı Rūm böyle diyicek döndi. Pīr eydür: Yā Zū’l-ḳarneyn rızık maḳsumdur gelür 14) her ḳandeyse ḥışmını bilür. Nitekim bir kişinüñ eceli gelür. İrer kaçarsa daḥı ister. 15) Bulur bu rızık daḥı şöyledür kim ıssına gelür irer. Kaçarsa daḥı rızıkından rızıkı 16) anı ister bulur. Ammā yā Zū’l-ḳarneyn her işe Ḥaḳ Te‘ālā bir nesneyi sebep kılar kim 17) ol iş añunla olur. Benüm daḥı rızıkıma Ḥaḳ Te‘ālā balıḳcıl ḳuşları vardur.

149b 1) Anları sebep itmişdür. Bu sudan balıḳ avlarlar, dutarlar. Hem ol ḳuşlar yir hem ben yirem didi. 2) Pīr böyle diyicek andan yine şāh-ı Zū’l-ḳarneyn eydür: Yā pīr bu mekanda çok zamandan mı 3) olursın. Yoksa yakın vaḳtde mi geldüñ? Pīr eydür: İy şāh-ı cihān bu mekana gelicek toḳsan 4) yaşımdaydum. İki yüz yigirmi yıldur kim bu maḳamda olurum. Ḥālıḳıma ‘ibādet kılarım didi. 5) Ḳışsa dırāz kılmayalum. Şāh-ı Zū’l-ḳarneyn pīrle veda‘ itdi. Gitdi. Leşkerile bārgāha gelüp 6) ol gice daḥı anda yedi ve içdi, yatdı. Yarındası ‘ale’ş-şabaḥ göç kırup ‘azm-i Ṭaberistān 7) idüp gitdi. Yedi gün yörüdiler. Sekizinci gün Ḥaver mülkinüñ sınırından çıkdılar. Giderken 8) yol iki oldu. Birisi toḅru, birisi bir taḅdan yaña şapdı. Andan şāh-ı cihān Ḥüsrev 9) oḅlı ḥaḳana eydür: İy şāhzāde bu taḅdan yaña şapan yolu bilür misin? Ḳande 10) gider didi. Şāh-ı cihān böyle diyicek

Haķan-ı Haveri eydür: Yā Zü'l-ķarneyn bu yol 11) Őol ķarŕuđı görinen řađ iķinde bir 'acāyib Őarb ķal' a vardur. Adına firāz dirler. 12) Aña varur. Andan Őāh-ı cihān eydür: İy Haķan ol ķal' a-yı firāz kimüñ ĥükminededür? İķinde 13) Őimdi kim vardur didi. Haķan eydür: Yā Zü'l-ķarneyn iki ķarındaŕ vardur. Pehlivanlar 14) birinüñ adına Hātur-ı Hāvari dirler. Birinüñ adına Muĥta-yı Hāvari dirler. Atama 'āŐi oldılar. 15) Vardılar ol ķal' aya girdiler. Ne ķadar kim atam üzerlerine leŐkerile geldi anlara toğrı. Bulamadı. 16) Girü gitdi. Çođ zamandan berü bu ķal' ada olurlar. Velī yā Zü'l-ķarneyn ikisi 17) dağı hoŐ Őāhib Őecā' at serverlerdür. İŐ grmiŐler, dūŐmiŐler, durmiŐlar. Delim

150a 1) selātinler ĥidmet ķılmıŐlardur didi. Őāh-ı cihān bu ĥaberi Haķandan işidicek 2) görmedin ol iki serveri sevdi. Andan Sālār-ı Rüm Çihil Pāy-ı 'Irāķiye eydür: 3) Yā 'Irāķi eliñden gele mi kim varasın ol iki serveri da' vet ķılasın. Geleler görevüz. 4) Gelmezlerse ĥod biz anlara varavuz didi. Őāh-ı cihān böyle diyicek 'Irāķi eydür: Yā Zü'l-ķar 5) neyn senüñ 'āli himmetüñ benümle yoldaş olıcağ varayın anlara eger Sohrāb Rüstem ise didi. 6) Dağı 'Irāķi sāz u seleb üzerinde muĥkem berkidüp kırķ dört kıızıl altun renkleri 7) ārāyide ķılup elmas nacağ yalıncağ eline alup ķal' a yolın dutup ayak götürüp gitdi. 8) 'Irāķi gidicek Őāh-ı cihān dağı leşkerile ķondı. Bu şarafdan 'Irāķi tā giceye dek Őeĥer yelin 9) leyin sürdi. AĥŐam zevāline ķarŐu 'Irāķi dağı geldi. Ķal' a-yı Firāza yetdi. Ķal' a şarafından 10) dağı dīdeban 'Irāķi gelür göricek revān Hātur-ı Hāveriye ĥaber itdi. Hātur 11) dağı ķarındaŐı Muĥtay birle ķaŐrında yiyüp iķeriken ķaŐrlarından revzen aķup yola 12) nağar ķıldılar. Gördiler bir piyāde bād-ı Őimalleyin yilmiŐ gelür. Pes buğur Hātur-ı Hāveri 13) çavuŐlarına eydür. Görüñ bu gelen ne kişidür didi. Çavuşlar dağı ķal' a ķapısına 14) inince 'Irāķi dağı geldi. Ķapuya irdi. Çavuşlar dağı kimsin diyü Őorunca 'Irāķi 15) kimdgin ĥaber virdi. Andan yine Hātur-ı Hāveriye bildürdiler kim gelen İskender 16) Zü'l-ķarneynnñ peykidr didiler. Rāvī ķavlince Hātur-ı İskender ĥaberin işidicek 17) Őād oldı. Andan buyurdi. Vardılar 'izzetile 'Irāķiyi ķaŐrına getürdiler. 'Irāķi

150b 1) ķaŐra giricek Hāturı göricek ķaddin ĥamīde ķılup yükündi, selām itdi. Andan el ķavuŐup 2) ķarŐu durdi. Eydür: İy server-i Hāveristān Őāh-ı Zü'l-ķarneyn selām ider ve iŐtiyāķ-ı 'azam 3) ider. Eydür kim Hātur-ı Hāverile, Muĥta-yı Hāvariye görmeklige mŐtāķuz. Dilegimz 4) ol serverlerden oldur kim serkeşlik ķılmayalar. Bize i'tibar

ideler. Kadem rencide kılup 5) geleler. Anları görevüz. Şād olavuz ve elden geldükçe il iklim varavuz didi. Dahı ‘Irākī hā 6) mūş olup durdı. Cevāba kulak urdı. Rāvī eydür: ‘Irākīden Hātūr-ı Haverī bu haber-i 7) iştiyākı işidicek qarındaşıyla revān ayak üzre durdılar. İskender şāhuñ ‘izzetile 8) selāmın alup baş urdılar. Andan eytdiler: İy server biz aña deger miyüz kim İskender 9) ki şahib-sa‘adet pādişāh biz kullarına bu resme iştiyāk ‘ibāretile i‘tibār 10) kıla. Biz anuñ kemter kemīne kullarıyız. Çok zamandır kim ol padişāhuñ vaşfın 11) işidüp aña cān ve gönülden bende olmuşuz. Anuñ maħabbetin gönülümüzde mūnis kılılmışuz 12) didiler. Dahı ‘Irākīye delim ‘izzet kılup ‘Irākīyi yanlarına alup oturdılar. Şem‘ şarap ortaya 13) getürdiler. ‘Irākīye birle ‘ıyşa meşgūl oldılar. Velī Hātūr-ı Haverī, Muḥatā-yı Havārī 14) ‘Irākīnūñ cüst çapükliğine ḥayrān oldılar. ‘Irākī dahı iki servere nazar 15) urdı. Gördi kim yigirmi yedişer eriş kıdd u kalılda iki serverdür kim hiç pādişāhlar 16) katında yok. ‘Irākī anları gāyet begendi. Kışsa dırāz kılmayalum. Yediler içdiler. Andan 17) ‘Irākīyi hil‘atlediler. Bir gösterdiler. Eytdiler: İy server sen bir laḥza rahat ol biz dahı yaraḳ

151a 1) kılalum. Yarın kademūnce bile İskender Şāha gidelüm didiler. ‘Irākī dahı mest idi, 2) yatdı. Hātūr, Miḥṭāyı dahı yaraḳ itdi. Hoş belekler, eyü tartuḳlar düzdiler. Şabaḥa yakın 3) olıcak ‘Irākī önlerine biraḡup ‘azm-i İskender kılup gitdiler. Ol taraftan dahı şāh-ı 4) Zū’l-karneyn ol gece yerinde yidi, içdi, yatdı. ‘Ale’s-şabaḥ olıcak dīvān kırup 5) ‘Irākīye muntazır otururken ‘Irākī Hātūrule Miḥṭāyı Haverīyile geldiler. Leşkere yakın 6) irdiler. Gördiler kim üç kez yüz biñ er bir saḥraya ḳonmuş. Ḥayme ve çadurdan yir yüzi 7) bezenmiş. ‘Acāyib ḡarāyib kızıl yeşil atlas bārgāhlar urulmuş, dürlü dürlü günlükler 8) sāyebānlar kıurulmuş. Hātūr Miḥṭāyı şāh leşkerinūñ bu tañtanasın göricek ḥayrān 9) kıaldılar. Buḡur Çihil Pāy-ı ‘Irākī eydür: İy serverler sizler ne günce geliduruñ ben şā 10) ha haber kılayın didi. Dahı ‘Irākī gitdi. Şāh-ı cihān ḥazretine yetdi. Ḥaber itdi. Sālā 11) r-ı Rūm dahı Hātūrule qarındaşı Miḥṭāyı geldügin işidicek şād oldı. Andan 12) Sālār-ı Rūm buyurdı. Bir nice serverler ol iki pehlivāna qarşu vardılar, buluşdılar, 13) görışdiler. Alup anları şāh-ı cihān katına geldiler. Buḡur Hātūr Miḥṭāyı 14) dahı piyāde olup peşkeşlerin alup şāh ḥazretine girdiler. Şāhı gördiler ilerü yörüyüp 15) şāhuñ taḥtı önünde baş kıdılar. Andan el kıavşurup qarşu durdılar. Şāhuñ 16) devām-ı devletine du‘a kıldılar ve dahı

tartuqlarını şāha çekdiler. Şāh-ı Rūm dağı tartuqlarını 17) kabül kılup ol iki serverleri merhabaladı. Tiz buyur iki hāş müzerkeş hil' at

151b 1) getirüp ol iki servere giyürdiler. Ve dağı serverler şınfında yir gösterdiler. Hāṭūr Miḥṭāyı 2) oturdılar. 'Iyşa meşgöl oldılar. Rāvī eydür: Hāṭūr Miḥṭāyı oturdukları yirden şāhuñ 3) divānına nazar urdılar. Sağ ve şol oturur kimseler gördiler kim kendülerin unutdılar. 4) Deryāya düşmiş kaçtreye döndiler. Söz çok kılmayalum. Şāh-ı cihān tebessüm kıla. Ol iki 5) servere eydür: İy serverler vilāyetünüzde 'acāyib garāyib ne vardur göricek didi. 6) Şāh-ı Rūm böyle diyicek Hāṭūr-ı Hāvārī dağı 'izzetile eydür: İy şāh-ı cihān vilā 7) yetimüzde 'āli ḥazretün göricek ne 'acāyib ola. Velī yā Zü'l-ḳarneyn bu vilāyetimüzde bir 'acā 8) yib at ḳopmuşdur. Kimseye dutulamaz didi. Andan şāh-ı cihān eydür: İy server nice at 9) ola kim sizcileyin pehlüvanlar anı dutamayalar didi. Hāṭūr-ı Hāvārī eydür: Yā Zü'l-ḳarneyn 10) diñle ol atun aşlın saña ḥaber vireyin. İy şāh-ı cihān bir gün ḳarındaşum Miḥṭāyı 11) birle şikārlayu deñiz kenarına irdük, şikārimuz vardı. İñdük tā kim anı yiyevüz. Bir 12) 'acāyib yunda binerdüm pād-pāy. Deñiz kenārına koyuvirdüm. Biz şikār bişirmege meşgöl 13) iken anı gördük kim deñizden bir 'acāyib siyāh aygır çıkdı. Ol benüm müntehā yunduma 14) ḳarıldı. Yine deñize girdi. Biz dağı ol aradan yine süvār olup ḳal'amıza geldük. 15) Yund dağı ol aygırdan yığılmış. Eyyāmile yunduñ ḥamli dağı yedi aylık olıcaḳ 16) yund yirinden deprenmez oldı. Şöyle kim yemin şuyın durduğı yirde virürlerdi. 17) Yā Zü'l-ḳarneyn yunduñ ḥamli sekiz ay olıcaḳ yund ayağı üzere dağı durmaz

152a 1) oldı. Buğur yatduğı yerde yemledük, suvārdük. Tā kim va' desi irdi. Bir gün yund 2) yatduğı yerde çağnadı, iñledi. Buğur yakın bildük kim yund ḳulunlasa gerek? Uz artıḳlar kaçır 3) tduḳ. Yundi. Yir yirin dutdılar. Emsem eylediler dürlü dürlü. Yund ḳulunlayamadı. ḳulun gelüp 4) inmedi. Yund dağı döyemedi öldi. Yund öliceḳ revān ḳarnını yarduḳ. Bir 'acāyib 'ibret 5) ḳulun çıkdı kim hiç kimesne görmüş degül. Şöyle kim görenler ḳulun şanmazlar. Yā Zü'l-ḳarneyn 6) bu böyle olıcaḳ. Varduḳ. Biz dağı ol ḳulunı gayri yundlara yıḳduḳ. Bir nice vaḳt emdi. 7) Tamam seseliceḳ üç aylık olıcaḳ iki üç yund emmekile ṭoymadı. Beş on yund 8) emer oldı. Dört aylık olıcaḳ her ḳanḳı yunduñ kim emcegin ağızına aldı ḳopardı. 9) Varduḳ. Buğur on beş yund sağdurduḳ. Südini bir

kazğana koyup tayuñ önüne 10) korduk. Su gibi içerdı. Yā Zü'l-karneyn tayı beş aylık olıcağ kime gerekse baş 11) şundı, dutdı. Kimini çekininden dutup atdı. Kiminüñ kolın dutdı ötedi. Kimini 12) depdi, helāk itdi. Varduk bu tayı bir gün kemendile dutduk. Başın ayağın kayd 13) kullaza itdük durdı. Tā kim tamam altı aylık olıcağ bir gün karşıusunda bir at görüp 14) Süheyl urup bir kez çekindi. Boynından ayağından kayd u bendini kırdı, dökdi. 15) Süre ol atun ardından irdi. Altına alup öldürdi. At üzerinden durunca yā Zü' 16) l-karneyn karındaşum, her işde koldaşum kande varsam yoldaşum Mihtâyı birle biz bindük. 17) Taya süre irdük. Ol mest ejderhaleyin rahş oğlın başa düşdük. Boynından

152b 1) yalından kulağından dutduk, şarmaşduk. Tā kim başına efser-i ' anān uravuz. Bu hāletde 2) tay dahı kendüyi dirdi. Revz kıldı. Beni kardeşimi yanınca sürüyü bir nice adım gitdi. 3) Kaşd itdi kim boynını bir iki Ādem ejderhasunuñ elinden kırtara. Pes buğur ben kuluñ 4) dahı bir elümle kulağın dutup bir elümle boynundan dutmuşidüm. Kulağın kodum. Dahı bir muşt 5) tayuñ alnına urdum. Şöyle kim ağzından burnından kan geldi. Buğur önümüz dahı anı 6) koyuvirdük düşe diyü. Tay birkaç sendiredi, düşmedi. yine kendüyi dirdi 7) bağıdı. Karşusunda Mihtâyı göricek baş şalup Mihtây-ı Haveri üzre sürdi. 8) İrdigi dem Mihtây dahı taya lu' bıyla bir müşt yine güşende urdı. Şöyle kim 9) tay devrülü dönegeldi. Dört ayağı yukarı oldu **Nazm**

10) Görenler vardur at ağılında dahı

Kim ne resme işler işler iy ahı

11) Kim yaşamış tayın şöyle ki var

İki server gücile dutdı iy yār

12) Bir yaşarise götürür Hamzayı

Geçürür ki mu' teber ulu çayı

13) Üç yaşarsa Rüsteme rahş olur ol

Ejderhalar götürüp yörür o yol

14) Beş yaşayanı simurg olur uçar

Er getirüp küh-ı a' zamlar geçer

15) Yedi yaşarise olur mest ejdehā

Ancılayın ata olur mı bahā bahā

16) On yaşarsa ħod ser yer olur iy yār

Pes Süleymanlar gerek ola süvār

17) Ne ‘acāyib iş virülmişdür ata

Añla işbu ħikmeti añla ata

153a

1) Yil götürüp uçar erleri

Birbirine irgürür serverleri

2) Odun u yilden sudan dönmez girür

Toprak üstünde hem uçar hem yörür

3) Gice gündüz birdür ata yör’megi

Hem karanlılıkda gözi görmegi

4) Hoş ‘atadur atlara işbu ‘aşa

Kim yörüyüp seyr ider Çin (ü) Ĥıta

5) Bir kerāmet daħı atda şehriyār

Şoldurur kim bir kişi şöyle ki var

6) Ne kadar ġamgīn binerse şād olur

Ķande varsa ol mekān Baġdād olur

7) Neşr Rāvī eydür: Ĥaṭar u Ĥavari at oġlanların bu resme vaşf idicek şā 8) hile selāṭīn serverler ol ṭayuñ zedgirliġin işidicek yir yir āferinleşdiler. Andan 9) Ĥaṭūr-ı Ĥaverī eydür: Yā Zü’l-ķarneyn ol ġürraha düşicek yañınca ağır bend u ķaydla 10) anı muħkem berkitdüñ. Velī yā Zü’l-ķarneyn ķaydına şöyle ķayd kılduķ kim ṭay 11) büyüdüķçe ķayd u bendile açıla, büyüye. Böyle ķayd kılıcaķ ķoduķ tā kim bir yaşına irdi. 12) Bir nesne oldu kim görenler siyāh simurġ şanurlardı. Yā Zü’l-ķarneyn Miḥṭāy birle 13) biz daħı ol at oġlın sevdük. Ma’ şuķ idündük. Şöyle kim gice gündüz ol at 14) ķatından gitmezdük. Andan ġayrı yirde ‘ıyş itmezdük. Ol kurre bendile şöyle dururdu. 15) Biz ķarşısına otururduķ. Bir ol kim at ķoyup gidemezdük. Bir ol kim anuñ gözi 16) bize öġreneydi. Ol mı dirdük. Anı binmedüġümize ġāyet ḥasretlenürdüķ. Bir ġün yā Zü’ 17) l-ķarneyn nagāh atlarımızı çekdiler. Bu ṭayuñ gözine ķarşu ķarındaşum Miḥṭāy birle

153b 1) süvār olup yürüdügümüz vaqt bu tay dağı şağına şolına gerindi, sündi. Bir kez 2) Süheyl urdı. Çekindi başından boynundan ‘inān palahengini, ayağından kayd u bendini 3) şöyle kırdı kim ne başında ne ayağında kayd u bend kaldı. Kim fırsat olursa andan 4) dutıla. Yā Zü’l-ḳarneyn tay kendüyi bend ve kayddan azād göricek süre ardumuzdan 5) irdi. Ḳarındaşumla beni atumdan yıkdı. İkimizüñ dağı atını önüne birağup alup gitdi. 6) Vardı bir tağda mekân dutdı. Yā Zü’l-ḳarneyn şimdi uş on iki yıldır 7) kim ol tağda şöyle ‘āşi olup yürür. Ne kadar kim varduḡ anı dutmaḡ ḳaşdına 8) çäre kılmaduḡ didi. Şāh-ı Zü’l-ḳarneyn Ḥātūrdan ol atuñ vaşfin işidicek heves 9) kıldı kim ol atı ele getüre. Pes buğur Sālār-ı Rūm vezīrlilerine eydür: Yā vezīrler ol 10) atı dutmaḡlıḡa ne çäre ola? Tā kim kimseye ziyānı irmeye didi. Andan vezīrler 11) dağı her birisi bir dürlü söz söylediler. Bir vechile tedbīr eylediler. Ammā şāh-ı cihān 12) birinüñ tedbīrini ḳabūl kılmadı. Buğur kendüsi üzerinden bir fikr-i ferāset 13) itdi. Buyurdı ol sa‘at içinde üstazlar baḳırdan bir top düzdiler ki 14) ulu, içi boş. Andan ol topı ocaḡ dutdılar. Dağı deldiler. Süzek mişāl kıldılar. 15) Baḡzılar eydür: Yedi top düzdiler, baḳırdan cümlesin şöyle süzek gibi delük 16) delük kıldılar. Andan şāh-ı Rūm ḥükm itdi. Ol baḳırdan toplaruñ içini daru-yı 17) hūşber birle ḡoldurdılar. Andan şāh-ı cehān ol üç kez yüz biñ erüñ

154a 1) yüz biñin aldı. Bāḳısın ol yurtda ḳodı. Ḥātūrla Miḡḡayı önüne birağup 2) ol ata gitdi. Giceye dek becid yürüdiler. Ḳal‘a-i firār ḳarşusına bir yüksek taḡuñ 3) dibine irdiler. Andan Ḥātūr-ı Ḥaverī eydür: İy şāh-ı Yunān ol vaşḡ kıldıḡımız at uşda 4) bu tağda olur didi. Pes buğur İskender-i cihān buyurdı. Ol yüz biñ er taḡ 5) etegine ḳondılar. Ḥāşılı ol gice ārām kıldılar. Yarındası ‘ale’ş-şabaḡ Sālār- 6) ı Rūm ol yüz biñ erile süvār oldı. Andan şāh-ı Rūm ḥükm itdi. Ol yüz biñ 7) er taḡ etegin çevre ḳoşuyup giñ yerden durdılar. İskender nideceğine naḡar 8) urdılar. Pes buğur şāh-ı Zü’l-ḳarneyn ol yedi baḳırdan düzülmüş mücevvef meḡaş daru 9) yıla dolmuş topları birer ḳulaç ağacile leşker çevre alup durdıḡı yirüñ 10) ortasında dikdürdi. Şöyle kim birbirinden kırḡ elli adım ırāḡ şāh-ı Rūm 11) böyle idicek vezīrler eytdiler: Yā İskender bu topları böyle kıldıḡuñdan maḡşūd 12) ne didiler. Andan şāhı eydür: İy cihān ḡalḳımuñ finonları, ol atı bu toplarla avlasam 13) gerekdür didi. Pes buğur şāh-ı cihān dağı selātīn vezīrlere bir ḡarafı alup 14) durdılar. Andan Sālār-ı Rūm ‘Irāḡīye eydür: Yörü bu çevre duran leşkere 15) işmarla.

Kaçan kim ben tabl-bāzum uram. Cümlesi tabl-bāz urup kīş qurbān kaqıp 16) bir kezden gıriv kılsunlar. Ammā olmasun kim bir kişi yerinden deprene gide 17) ve gerni başın kesdürürem didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek ‘ Irākī seher yelinleyin

154b 1) seyr itdi. Ol çevre duran yüz biñ ere şāh yaşağını didi. Ol yüz biñ er dağı 2) cümlesi hazırılığa durdı. Geldük. İmdi şāh-ı Zü'l-ķarneyn dağı anca giydi kim güneş 3) dağı tamām kalkdı. Andan şāh-ı Rūm tabl-bāzını bir kez urdı. Pes buğur ol duran 4) yüz biñ er dersü tabl-bāz urup kīş u qurbān kaqıp gıriv kıldılar. Şöyle kim 5) kūh u şahrılar yanķulandı. Zemīn ve zamān hay ve huyla doldı. Rāvī kavlınce 6) ol ‘āşī at dağı ol tağda otlayu dururken şāh leşkerinüñ gırivin 7) işitdi. Baş kaldurup şöyle durdı. Şāh-ı Zü'l-ķarneyn tabl-bāzın yine urdı. 8) Ol yüz biñ er yine tabl-bāz urup kīş u qurbān kaqıp gıriv kıldılar. At buğur 9) ol gırivī işidicek koyuldu. Oynadı. Otladığı yerden sürdi. Tağ etegine indi. 10) İnicek şāh-ı cihān leşkerin gördi. At ol resme yığnaķ gördiği yoğidi. 11) Kendüye ‘aceb geldi. Süregelüp ol çevre duran yüz biñ erüñ içine girdi. 12) Şağına baķdı, şolına baķdı. Dağı süre yetdi. Çak orta yerde durdı. Ol 13) duran yüz biñ ere at nazar urdı. Pes buğur şāhile selāñinler serverler dağı 14) anı gördiler. Nite şöyle kim bir siyāh simurğa beñzer dört kanatlı. Rāvī eydür: At 15) araya giricek leşker buğur im cīm oldılar. Hiç āvāze çıkarmadılar. Şöyle durdılar. 16) At dağı giceden keyin kendüyi dirdi. Ol ortada dikilen yedi topı 17) gördi. Yörüü birinüñ katına geldi. Boyun şundı. Ol baķırdan topı yiyiledi.

155a 1) Atdur her ne görürise yiyilese gerekdür. Pes buğur at ol toyı yiliyicek top 2) delüklerinden dāru-yı hoşber atüñ biraz burnına gitdi. Andan at anı koyup 3) bir top katına dağı geldi. Aña dağı boyun şunup anı dağı yiyiledi. Biraz dāru dağı 4) ol topdan burnına gitdi. Birine dağı vardı. Anda dağı yiyiledi. Andan dağı dāru 5) dimağına gitdi. Buğur atüñ dimağın dāru-yı hüşber dutdı. At baş şalup 6) farħurdı. At baş şalup farħurıcaķ daru dimağına dağı beter kār qaldı. Qışsa 7) dirāz kılmayalum. Atüñ tamam dimağın dāru dutıcaķ at becid farħurmak ardınca oldı. 8) Zü'l-ķarneyn dağı atı ol halde göricek yine tabl-bāzın urdı. Ol yüz biñ 9) er dağı yine tabl-bāz urup kīş u qurbān kaqıp gıriv kıldılar. At gıriv işidicek 10) kaşd kıldı kim tutlaya oynaya. Atüñ hod yigi yatmışdı,

duruldu. Döne 11) geldi. Şāh-ı cihān atı göricek serverler birle at sürüp irdiler. Muḥkem kayd ve bend 12) lerile anı başından boynından ayağından muḥkem berkitdiler **Nazm**

13) Şāhı gör kim nice dutdı ol atı

Olduğıçün fikr u dāniş kuvveti

14) Gücile girmeyen atı gör ele

Nice asānlıkla getürdi hele

15) Hoşdur fikr u ferāset iy kişi

Eyler asān kişiye müşkil işi

16) Ol kişide kim ferāset olmaya

Her bir işde rey u tedbīr kılmaya

17) Ol kişi zaḥmet çeker her işde bil

Bir işe ger dürişürse ay u yıl

155b

1) Aşlı vardur her işüñ şöyle ki var

Kim nicesi ideler iy şehriyār

2) Aşlıyla işlemek gerek işi

Kim başa iltebile işi kişi

3) Her kişi kim işiñ aşlın bilmeye

Her bir işde rāy u tedbīr kılmaya

4) Şöyle bil kim zaḥmet çeker iy piş-bīn

Her ne işe el şunarise yaķın

5) Aşlını bilen ḥod işler bitürür

Müşküli asānlığıla getürür

6) Cehd idüben cümle işüñ aşikār

Aşlını bilmek gerekdür şehriyār

7) Aşlını bilmeyüp işleyen işi

Şoñra barmağını dişler ol kişi

8) Aşlıla işleyecek işi biter

Varsa ‘ aķluñ işbu söz sāña yiter

9) Neşr Rāvī eydür: Şāh-ı cihān ol atı geregi gibi kim kayd u bend kıldurdı. 10) Buğur at bî-hoşdı. Yerinden durmadı, deprenmedi. Sālār-ı Rūm hūkm kıldı. 11) Şarf sirkeyi getürdiler. Sirke içine biraz tiryāk-ı ekber şamzurdılar. Andan sirkesi 12) geregince çalkadılar. Tā kim köpüklendi. Buğur ol sirkesi atıñ ağızından burnından 13) koydılar. Geregince ve dağı atıñ başını kulaqlarından dutup çalkadılar. Anca kim sirke 14) atın damağına irdi. Dāruyu damağından sürdi. Dāru damağıdan ayrılıcağ at yatduğı 15) yerden bir biri ardınca bir kaç farhurdı. Andan ol şarf sirkeyle dāru 16) atıñ ağızından burnından geldi, indi, döküldi. At buğur kendüyi dirdi. Velī 17) şöyle zebūn olmuşdı kim gücile yörürdi. Söz taṭvīl itmeyelüm. Şāh-ı Rūm atı ele

156a 1) getüricek döndi. Hātūr-ı Haverīye eydür: İy server bizümle bile gelür misin? Serverlerle 2) sefer hazer kıılır. Sefer hazer kıılıp bahte olur mısın veyāhut yine ƣal' aında ƣalur mısın? 3) Bizümle gelürseñ yarağıñ it. Ƙal' anı berkit. Yoğ eger ƣal' aında ƣalursañ 4) seni Hāƣa ışımarladuğ. Sen dağı bizi du'adan unutm didi. Şāh-ı Zü'l-ƣarneyn böyle diyicek 5) andan Hātūr-ı Haverī eydür: İy şāh-ı Rūm bizüm dağı cehān sarayında serkeşlikle 6) yörüdügimizden maƣşūd budur kim bir sencileyin şahib-sa'adet selātine ireydük. 7) Kendümüzü aña vireydük. Bende olup ƣullığında yörüeydük. Yā Zü'l-ƣarneyn şimdiye degin 8) geçen 'ömrümüze dağı hayf iderüz kim senüñ işiğünde geçmedi. Şimdiden girü eger ölevüz 9) ve ger dirilevüz senüñ devletlü eşigindeyüz didi. Hātūr-ı Haverī böyle diyicek şā 10) huñ gönlinde gāyet hoş geldi. Andan ol iki serveri alup atıla yine giceye 11) karşı leşkere geldi. Rāvī ƣavlince şāh-ı cehān ol ab-nejāt atı Ƙaytās-ı Yūnaniye 12) virdi kim ögrede yine ve dağı ol gice yine anda yatdılar. Yarındası göç kıılıp 'azm-i Ṭaber 13) istān itdiler, gitdiler. Bunlar gider. Velī sen diñle kim rāvī nereden hikāyet ider. Ehbār 14) içinde rāvī şöyle rivāyet kıılır. Ƙaçan kim şāh-ı Zü'l-ƣarneyn evvel ki Behrām-ı Bercānī 15) dutıcağ Ehrām, Behmen kim Behrām oğlı Ƙahrama haber kim gönderdiler. Atañ dutıldı, 16) çeri şındı diyü evvel haber geldi. Ƙahrama irdi. Ƙahram atası Behrām dutulduğın işidicek 17) hay hayı boşdı. Ƙakıdı şöyle kim yıldırım gibi şaƣıdı. Tiz buyurdı.

156b 1) Cebe ve cevşen getürdiler. Geydi atası ƣatında Ƙahramuñ kırğ biñ er ƣoyup gitmişdi. 2) Ƙaşd kııldı. Ƙahram ki ol kırğ biñ eri ala. İskender-i Rūmiye gele ya'ni atasın

cengile 3) kurtara. Qahrām bu qaşdı kılıcaq vardı. El-an Bercān begleri Qahramı gitmege komadılar. 4) Eytdiler: İy server bir nice gün dağı küyelüm. Hem dedeñe haber gönderelüm. Nedür dir didiler. Rāvī 5) qavlince Qahrāmuñ Taberistān şahı Cihān Hān dedesiydi. Nite Behrām-ı Bercānī 6) evvel yigitligi çağında Cihān Hānuñ kızın almışdı. Qahram ol kızdān olmışdı. 7) Bu böyle olıcaq el-an Bercān begleri vardılar bitı yazdılar. Behrām-ı Bercānī İskender dutdı 8) ğın bildürdiler. Dağı Cihān Hāna qaşıdlar gönderdiler. Qāşıd, nāmeyi alup gitdi. El-an 9) Bircān vilāyetine Taberistān vilāyeti yakın idi. Qahramuñ qaşıdı sehel vaqtde geldi. 10) Yetdi. Rāvī qavlince qāşıd Taberistān şahı Cihān Hān birle buluşdı, görüşdi. 11) Andan qāşıd Qahrām-ı Bircānīnün nāmesini dedesi ya'ni Cihān Hāna şındı. Cihān Hān 12) dağı nāmeden haber aldı kim İskender Hüsrev-zemīni Mihrāc Hānı şıdı. Behrām-ı Bercā 13) nīyi dutdı. Dedem nedür dir. İskender üzere varayın mı, atımı kırtarayın mı? Yoħsa kendü dağı 14) bile gelüp baña yardım kıılır mı didi. Cihān Hān şah-ı Taberistān bu haberi işidicek 15) ğāyet melül düşdi. İçi taşu endişeyle doldı, fikre vardı. Bir zaman 16) şöyle durdı. Rāvī eydür: Cihān Hān şöyle melālete mustağraq dururken 17) çavuşlar içeri girüp eytdiler. İy Şāh-ı Taberistān Hüsrev-zemīnden elçi geldi didiler.

157a 1) Nice elçi ol vaqtin kim Şāh-ı Zü'l-karneyn Hüsrevile Mihrācı qova. Haver milkine varıcaq 2) Hüsrev-zemīn nāmeyle qāşıd göndermişdi. İskender geldüĝin bildürmüşdi. Ol 3) Qāşıd idi geldi, irişdi. Pes buğur Cihān Hān Hüsrevden qāşıd geldüĝin işidicek 4) tiz buyurdı. Qāşıdı götürdiler. Nāmesin okudılar. Nite nāmede Hüsrev dimiş kim iy 5) Şāh-ı Taberistān küh-ı Türkānda İskender birle buluşduq. Qaçā Haver tahtğāhı 6) şehri Gehvere geldük. Mihrāc Hānile Behrām Bercānīyi İskender tutdı. Dilşād ile 7) buğur yine ardumuzca bizi qova. İskender Haver milkine dağı geldi. Sen dağı ğayret 8) kıılıp bize yardıma gel. Buña cevāb virelüm ve gerni biz önünden ırılıruz. Buğur İskender 9) saña varur dimiş. Cihān Hān bu haberi dağı işidicek melālet üzre yine melül 10) oldu. Şöyle müteħayyir kııldı. Pes buğur Cihān Hān vezīrleri, Cihān Hānı ol resme 11) göricek naşihatladılar. Didiler kim iy şah-ı Taberistān niçün müteħayyir olduñ. Hele 12) bir nāmedür Hüsrevden geldi. Di, sen dağı hükmi kııl. Çeriñi tahtğāhıña yığsınlar. 13) Ve hem kızuñ oğlı Qahrama dağı nāme gönder. Bunda gelsün. Zamanında ol dağı bir

14) pehlivandır. atında bulunsun, görelüm. aberi diñleyelm. Ser-encm neye irer didiler. 15) Vezirler böyle diyicek Cehan an daı kendüyi dirdi. Andan km kıldı kim aber 16) istn lekerin direler. Buur Cihn an Behrm olı ahrama sıd gönderdi kim 17) gele. sıd gitdi. Cihn an yaraın itdi. aberistn vilyetinden yüz yigirmi 157b 1) biñ er atına cem' kıldı. undr-ı aberı, amdan-ı aberı ser-leker kı lup tahtghından 2) ıup br u bengh, ayma u arghlarla tahtghınıñ önünde oturdu. Geldük imdi 3) bu arafdan daı Cihn an sıdı geldi. Behrm-ı Bercnı olı ahrma irdi. Dede 4) sinñ nmesin virdi. ahrm daı nme(y)i outdı gördi. Dedesi Cehn an dimi kim 5) iy ciger gsem ahrm u dmen ya' ni İskender-i aver milkine dolumı. Leker 6) ki al benüm atıma gel. Dmen üzere gidelüm dimi. ahrm dedesi nmesinden bu aberi 7) alıca deral kırk biñ el-n Bercn lekerini alup atasınıñ 'ammusı Behmen olı er 8) ybi öñine bıraup 'azm-i aberistn kı lup dedesine gitdi. Gice ve gündüz dimedi 9) sürdi. Eyymile geldi. aberistn vilyetine irdi. Cehn an daı ahramıñ 10) varduın iidicek aru vardı. Buludı, gridı, oridı. Rvı 11) eydür: ahrm dedesi Cehn anı göricek atası Behrm dutulduı in ayretlenp 12) aqladı. ahrm aqlayıck Cihn an ahramı der-gu kı lup gözlerinde pdi. Eydür: 13) Eydür: İy ciger gsem ahrm nin aqlarsın didi. ahrm eydür: İy an dede nice 14) aqlamayaym ki Behrm gibi server atam dman elinde giriftr oldu. Ehrm gibi 15) 'ammu Behmen gibi atam 'ammusı serverler nolduı bilmez idi. ahrm-ı Bercnı böyle 16) diyicek andan Cehn an eydür: **Nazm**

17) İy oul Kahrm sen hi aqlama

ayretile cn u gnliñ aqlama

158a

1) U varalum ñmz İskendere

Bir i idelüm ol ebter servere

2) aıdalum lekerini kıralum

Kim ele girirse boynın uralum

3) Geldgi yolu yañıldalum aña

Hem dutup İskenderi virem saña

- 4) Şöyle iş işleyelüm biz aña kim
İşidenler taña kıla iy hakīm
- 5) Nice kim atanı ol şayd eyledi
Elini ayağını kayd eyledi
- 6) Biz dah'anuñ ellerini kovlalum
Boynını ayağını kayd kılalum
- 7) Dād u istād idelüm İskendere
Gelüben girdügiçün bu kişvere
- 8) Aluben Rūma gidelüm hem anı
Rūmi dutup sulţān idelüm seni
- 9) Zīrā sulţanlığa lāyık bu zamān
Sensin iy Qahrām bin Behrām Hān
- 10) Atadan server anadan aşikār
Şahzādesin iy Qahrām-ı nāmdār
- 11) Pes gerek kim illere şāh olasın
Yörüyüben milk ü kişver alasın
- 12) Göñliñi hoş dut ciger güşem bu dem
Uş kılalum düşmenüñ 'ömrini kem
- 13) Böyle diyüben Cihān Hān şehriyār
Öpdi kuçdı Qahrāmı şöyle ki var
- 14) Pes buğur hoş dil olup Qahrām dahı
Şād oluben kandı anda iy ahı
- 15) Zīrā öz rayınca söz işitdi çok
Anı bilmez ki özine aşsı yok

16) Neşr Rāvī eydür: Cehān Hān kızısı oğlu Qahrāma bu vechile kim söz 17) söyledi.
Behrāmı kandurdu. Andan Cihān Hānuñ leşkerine geldiler. Bārgāhına kōndılar.

158b 1) Qahrāmuñ dahı kırk biñ er leşkeri Cehān Hānuñ ol yüz yigirmi biñ leşkerine 2)
karuşup kōndı. Yüz altmış biñ er oldı. Ol gün Cehān Hān dahı Behrām oğlu 3) Qahrāmile
Behmen oğlu Şeryāb ağırılayup yidürdi, içürdi, hil'atledi. Delīm bahşişler viridi. 4) Söz çok

itmeyelüm. Ol gün yediler, içdiler. Gice iricek yatdılar. Yarındası yine şaba 5) h kim oldu. Cehān Hān bārgāhına geldi. Ṭaberistān begleri dirildi. Dīvān 6) durdı. Andan Ḳahrām-ı Şeryāb geldi. Cehān Hān birin bir yanına, birin bir yanına 7) alup oturdu. Sāḳi ve serdihler meclis āletin getürdi. Bezm ḳurdılar. Yimege içmege 8) meşgūl oldılar. Bunlar bunda ‘ıyş ider. Velī sen diñle. Söz ḳande gider? Hüsrev 9) Zemīn birle Mihrāc Hān Hāver tahtgāhı şehir-i Gehvārdan şınup kim ḳaçdılar. Ol dem 10) Ṭaberistān vilāyetünün tahtgāhı şehir-i Cūşāna irdiler. Bu taraftan Cihān Hān 11) torunıyla ‘ıyş iderken çavuşlar bārgāha girüp eytdiler: İy Şāh-ı Ṭaberistān 12) ki İraḳda bir ‘acāyib toz göründi. Bilmezüz ne tozdur didiler. Cihān Hān toz 13) haberin işidicek belinledi. Andan eydür: Hani gerek ne tozdur görünen didi. 14) Cihān Hān böyle diyicek Ṭaberistān serverlerinden Ṭundār-ı Ṭaberī, Kāmdān-ı Ṭaberī 15) bebr u peleng gibi yerlerinden gümreşi durdılar. Süvār olup ol görünen toza ḳar 16) şu gıtdiler. Revān yetdiler gördiler kim Hüsrev-zemīn Mihrāc Hān düşmenden ḳaçup 17) gelürler. Velī bileler nice yüz biñ er var. Ṭundār ḳimden Hüsrevile Mihrācile

159a 1) buluşup görışdiler. Hikāyet bulup girü döndiler. Gelüp hāli hikāyeti Cihān Hāna haber 2) virdiler. Cihān Hān Hüsrev-zemīnün Mihrāc Hānuñ düşmenden ḳaçı geldügin işidicek 3) can başına şıçradı. Revān yirinden durdı. Behrām oğlı Ḳahrāmı aldı. Şeryābı ö 4) ñine şaldı. Yüz altmış biñ er Cihān Hān birle süvār oldı. Hüsrevile Mihrāca 5) ḳarşı gıtdi. Bu vardı. Ḳarşudan Hüsrevile Mihrāc Hān gördiler kim yüz altmış biñ 6) er şaflar alaylar olup sulṫānı sancaḳlar getürölüp gelür bildiler kim Ṭaberistān 7) Şāhı Cihān Hān kendülere ḳarşı gelür. Andan Mihrāc Hān Hüsrev-zemīne eydür: 8) İy şāh-ı Hāvar bu gelen leşker Ṭaberistān Şāhı Cehān Hāndur. Bu ne igen 9) şingun şüretin göstermeyelüm. Biz daḳı leşkerümüzi yaşayalum diyüp Mihrāc Hān 10) rahşından inüp bir ner gergedana süvār olup sağ ve şol Türkistān 11) Hāveristān serverlerin dirdi. Belālarınca yüz biñ er yañı at yañı dilāver 12) ḳaçup ḳıçmışdı. Mihrāc Hān daḳı ol yüz biñ erini altmış alayı düzdi. Yedi yedi 13) on dört sancaḳ getürüp Cihān Hānile görüşmege yörüdiler. Anlar vardı. Bunlar 14) geldi. Birbirine irişdiler. Hüsrevile Mihrācile Cihān Hān görüşdiler. Yine girü döndiler. 15) Hüsrevile Mihrāc gördiler kim Cehān Hānuñ sağında şolında iki nev civān 16) server yörür. Şöyle kim Rüstemile Sohrabdan nişān virürler. Pes buğur

Hüsrev Cihan 17) Hana eydür: İy şāh-ı Taberistān bu nev-civān serverler kimlerdür didi.
Cihān Hān

159b 1) eydür: Birisi Behrām-ı Bercānī, birisi Behmen-i Bercānī oğludur didi. Hüsrevle Mihrācuñ 2) gözi Qahrāmile Şeryābda qaldı. Qışsa dırāz kılmayalum. Cihān Hān Hüsrev-zemīnile 3) Mihrāc aldı. Tahtgāhı şehr-i cūşan önüne geldi. Türkistān çerisiyle Haver çerisini 4) kendü leşkerinüñ bir tarafına qondurdu. Hüsrevile Mihrāc Hana bār u bengāh, hayma ve ça 5) durlar gönderdi. Ni‘ met nuzūl müheyya kıldurdu. Taberistān el-an Bercān Haver Türkistān 6) serverleri ol gün ol gice qarış qarış olup yediler, içdiler, hoş geçdiler. Andan 7) Cihān Hān Hüsrevi, Mihrācı hil‘ atledi. Delīm bahşişler kıldı ve dağı tatlu dille anlara 8) istimālāt virdi. Eydür: İy selāṭinler cān ve başile yoluñuza duralum. Düşmeniñize 9) kılıç uralum didi. Söz çoq. Şāhlar birbirin ‘izzetleşdiler. Bargāhlu bargāhına 10) gitdiler. Yatdılar. Ol gice yine gitdi. Şabaḥ yetdi. Hālāyık yir yirin uyqudan durup 11) donandı. Cehān Hān yine yaraqlar kılup Hüsrevile Mihrāc bārgāhına kığırdı. 12) Geldiler. Cihān Hān birle tahta oturdılar. Dīvān quruldu. Bir qola Taberistān dilāver 13) leri durdu. Bir qola el-an Bercān dilāverleri durdu. Bir qola Türkistān dilāverleri 14) durdu, bir qola Haveristān serverleri durdu. Kimi oturdu, kimi 15) durdu. ‘Iyşa nūşa meşgūl oldılar. Rāvī qavlince Cihān Hān otururken Hüsrevile 16) Mihrācuñ yüzine sözüne özlerine devlet nazarıyla baqdı. Gördi kim ikisinüñ 17) dağı başlarından devlet gitmiş. Yüzlerini şakavet gubārı belürsiz itmiş.

160a 1) Cihān Hān Hüsrevile Mihrāc bu hāletde göricek qorqdı. Ne dir? Eydür: İy diriğ 2) ben dağı bunlaruñ ucundan vilāyetümüzden çıkmasam ‘acebdür? Zīrā kim düşmiş devletden 3) durur devlete sirāyet ider ya‘ ni noqşan irüşür didi. Dağı bir zamān Cehān Hān 4) fikre vardı. Şöyle durdu. Zamandan sonra Cihān Hān eydür: İy selāṭinler 5) İskender birle işiñüz neye irişdi? Kim bu vechile Taberistān vilāyetin görmege 6) geldüñüz didi. Andan Hüsrevle Mihrāc eytdiler. İy şāh-ı Taberistān bizüm İskender 7) birle işimüz ‘aceb düşdi. Qaç kez kim buluşduq, duruşduq? Çerimizi şıdı da 8) gitdi. Qarındaşum Turḥanı dutdı. Qızımı iki tayımı bend itdi? İki server 9) tayımı dağı dār kıldı? Bunca işler kim bize oldı. Putlarumuzuñ biri bize yardım 10) kılmadı. Yā Cehān Hān bu cümle işden ziyāde bir dağı bu kim Behrām Bercānī evvel 11) bize yardıma

geldi. İskenderüñ eline girdi. Şimdi İskendere muṭı' olmuş, 12) İskenderüñ çerisin almış. Haver tahtgâhı şehr-i Gehvârda üzerimüze irdi. Bizi 13) ıarvanup durmağa ıomadı. Şıdı, tağıtdı. Uş ıaça bunda geldük. Bâkı 14) serencâmı bilmezüz ki neye irişdi didi. Mihrâc Hân böyle diyicek Behrâm oğlu ıahrâm 15) atası İskendere bende olduğın işidicek hay hay ıakıdı. Nite **Nazm**

16) Durdı yirinden yine oturdı ol

Hışmıla şaldı başını şağ u şol

17) Añradı bebr u peleng gibi dağı

Gümredi ra' d u felek gibi ağı

160b

1) Mest ejderhâ gibi şöyle ki var

Şağ ve şol göründi sen dağı şehriyâr

2) Yumruğunu düğüben ol nev-civân

Dizlerini urdı birkaç ol zamân

3) Döndi buğur baş şaluben söyledi

ıakıyup atasına hışm eyledi

4) Eydür iy dede gör ol bî-'arı kim

Varuben kime ıul olmuş iy hâkîm

5) Kimdürür İskender ve İskenderus

Kim varup ıul ola aña atamız

6) 'Arını namûsını şala yire

Yüz şuyunu dağı hem yile vire

7) Hey gelürse bunda ol bî-'ar atam

ıoruyam anı yaıasından dutam

8) Şöyle uram anı kim düşe yata

Hîç gerekmez ancılayın baña ata

9) Biñ Skender gibi biñ gelsün baña

ıulum olsun nesne vireyin aña

- 10) Ya' ni atam ne didügiydi bu
Kim varup kıl oldu aña ol tünd-ğu
- 11) İşler ideyin ben ol bi'-'ārā kim
K'ışidenler țana kala iy hākīm
- 12) İş midür ya' ni anuñ bu itdügi
Beni koyup ğayri řāha gitdigi
- 13) Şimdi bende devr içinde aşikār
Pādiřāham neslile şöyle ki var
- 14) Andan şah atadan hem serverem
Erlik içre hem Feridundan erem
- 15) Yol keserem Rüsteme şöyle ki var
Kimdurur İskender u İsfendiyār
- 16) Ger bu demde diri olsa Ğahramān
Ğul olurdı baña böyle Ehremān
- 17) İşbu resme laf urup Ğahrām ağı
Öz özine söyledi çok söz dağı

161a 1) Neşr Rāvī kaçan kim Ğahrām bin Behrām bu laf sözlerin kim söyledi. Atasına kağıyup 2) ğışm eyledi. Hüsrev-zemīn, Mihrāc Ğan işidüp Ğahrāma āferin, tařsīn itdiler. Andan 3) Mihrāc Ğan Behrām-ı Bercānī oğı Ğahrāma eydür: İy server el-an Bercān ne olur? Suvār 4) olduk. Şükr kim şimdi sencileyin servere irişdük. İy server sen bize hemān ser ol. 5) Düşmen gelürse gör kim aña ne dād istād idevüz didi. Bunlar bu sözdeyiken bir toz belür 6) di. Varduğınca ulaldı. Ğardı. Becid götürüldi. Gelür tozı Cihān Ğana didiler. 7) Hüsrev işitdi, Mihrāc Ğan işitdi, Ğahrām bin Behrām işitdi. Yir yirin bağışdılar. Şöyle kim 8) tozı cümlesi gördiler. Buğur Cihān Ğan eydür: Hay görüñ. Bu gelen toz ne tozdur? 9) İgen becid gelür didi. Cihān Ğan böyle diyicek Tundar-ı Taberī, Ğomdan-ı Taberī 10) suvār olup gelen toza karşı gitdiler. Yakın yetdiler. Nazār itdiler. Gördiler kim na-ğo 11) şlıgıla gelür. İllik çeriye beñzemez. Nete otuz biñ er, otuz biñ rağşa suvār 12) olmış. At var. Cebeye cevşene mustağrak olup sancağ 'alem getirüp seyli-vār 13) gelür. Tundar-ı Ğomdan anı göricek anca durdılar kim leşker önünce

Behrām-ı Bercānī 14) selātin serverlerle gelürken karşıdan Tundār ile Qomdanı gördi. Nete şöyle kim 15) bir püşte üzre iki şehsüvār durdı. Buğur Behrām-ı Bercānī serverlere eydür: Şol 16) duran iki süvār bizden degül. Görün, ne kişilerdür didi. Behrām böyle diyicek 17) Küllāb-ı Kūfī, Hermāil-i Lekzī at sürdiler. Gıtdiler tā kim ol süvār olup duranları

161b 1) göreler. Kimdür ol tarafından dağı Tundar-ı Qomdan gördiler kim ol seyl gibi sağlayı 2) gelen leşkerden iki çapük süvār at sürdi. Kendülere gelür anlar dağı ön 3) durdukları püşteden indiler. Girü döndiler. Velī kaçmadılar. Gününce gıtdiler tā kim ol gelenler 4) artlarından ire. Anlardan haber alalar. Bileler kim bu gelen kimlerdür? Küllāb-ı Kūfīyle Hermāil-i 5) Lekzī dağı Tundarile Qomdanuñ ardından irdiler. Anlar dağı durdılar. Andan Küllāb-ı 6) Kūfī kiş u qurbān kaçup be-āvāz-ı bülend çağurdı kim ne kişilersiz didi. Buğur Tundār 7) cevāb virdi. Eydür: Taberistānīlerüz. Cihān Hān kullarıyuz. Velī siz ne kavmsüz kim 8) bu yarağıyla böyle becid gelürsüz didi. Andan Küllāb-ı Kūfī eydür: Behrām-ı Bercānīdür. 9) İskender-i Rūminūñ kulu düşmen kovageldi. Hüsrevile Mihrāc Türki qanı? 10) Şimdi anlar qandedür didi. Tundar-ı Qomdan bu haberi işidicek revān girü döndiler. 11) Küllāb-ı Kūfī Hermāil anlar dönicek ardlarınca at sürdiler. Tundarile Qomdan 12) dağı gördiler kim ol iki süvār der-payların sürdi. Tundar Qomdana eydür: İy 13) server bunlar iki, biz iki. Bire birüzüz. Bunlardan niye kaçaruz diyüp ol iki 14) Taberistān dilāverleri döndiler. Yüze yüz birbirine irişdiler. Rāvī kavlince Küllāb-ı 15) Kūfī, Qomdanı kılıçladı, yıkdı. Velī Tundar, Hermāil-i Lekzīün atın yıkdı. Tundār 16) yine dönüp kaçdı. Küllāb-ı Kūfī birle Hermāyil-i Lekzī, Qomdan-ı Taberīnūñ elin 17) kafasına bağlayup alup Behrām-ı Bercānīye dönünce Behrām dağı selātin serverlerle

162a 1) irdiler. Qomdanı bağıu gördiler. Serverler şordılar kim iy Küllāb bu ne kişidür qandan 2) gelürlermiş didi. Andan Küllāb-ı Kūfī eydür: İy server el-an Bercān Cihān Hānuñ 3) serverleriymiş. Bizi qaralayı gelmişler. Birin ele getürdük. Birisi kaçdı, cān kurtardı 4) didi. Küllāb böyle diyicek andan Behrām-ı Bercānī Qomdana eydür: İy server, Hüsrev-zemīn 5) birle Mihrāc Hān Cehān Hān qatına geldiler mi didi. Qomdan eydür: Geldiler. Yine 6) Behrām eydür: Cehān Hānuñ fikri ne? Qomdan eydür: Behrām

oğlı ahrāmı getürdi. ırk 7) biñ el-an Bercān erisiyle Cehān an dağı yığdı. Yüz yigirmi biñ er aşdları 8) buydı kim İskender üzre varalar. Behrāmı İskenderüñ bendinden urtaralar anı görđi 9) ler kim üsrevle Mihrāc geldiler. aber getürdiler kim Behrām İskender-i Rūmīye bende olmuş. 10) Oğlı ahrām bu aberi işidicek ağıdı. Yoşdı. Atasına kinler irküp bānū onların 11) biğdi. Niyyet şimdi ahrām şöyle dutupdur kim fırsat el virürse hem atasını 12) hem İskenderi dağı öldüre didi. Behrām bu sözi işidicek ahahayla güldi 13) selāinlere eydür: İy serverler görüñ oğlumızı kim devlete ul olduğumuz için 14) bize kinler irkmiş. Ammā iy serverler şöyle bilüñ kim oğlum ahrām benden biñ pehlivandur 15) didi. Rāvī eydür: Behrām oğlını ta'rif ıldığı server ve selāinlerüñ atırına hoř 16) gelmedi. Andan řābūr řāh orařānī eydür: İy Behrām seni ele getürdük kim 17) Cihānuñ Rüstem-i Dāsītānı zamanınuñ Nerimānı dirleridük. Ođluñ ahrām od dünki

162b 1) bir ma'řüm. Anası südi henüz ağzında oar. Aña dağı ne i'tibār kim anı ta'rif 2) ılursın didi. řābur řah böyle didüği Behrām-ı Bercānī atırına dağı hoř gelmedi. 3) ağıduğundan cevāb virmedi. Velī buyurđı: omdanı bendile alup gitdiler. Geldük 4) imdi. Ol arafdan dağı undār-ı aberī aça Cihān ana geldi. ikāyeti aber virđi. 5) Cihān an Behrām aberin işidicek kendü kendüye eydür: Behrām fuźül kişidür. 6) İskenderi benüm elüme dağı getürür didi. Bu fikrinle bir zaman durdı. Andan Mihrāc 7) an eydür: İy Cehān an n'olduñ? Behrāmdan orduñ mı kim bu vechile fikre 8) alduñ didi. Cehān an eydür: Yok. Behrāmdan ne orayın. Velī müşkül şimdi 9) budur kim Behrām gele. Oğlı ahrāmı göre. aıma birle ceng ideler. Bir birine aa irgüreler. 10) Behrām düşerse güyegüm bunca zamandan berü yārum yoldaşum, her iřde 11) oldařum. ahrām düşerse ızım oğludur. Cigerümdür. İki arafdan dağı 12) baña ziyān olur didi. Cehān an böyle diyicek Mihrāc an eydür: İy 13) řāh-ı aberistān ya nice idelüm Behrāmı didi. Cehān an eydür: Siz yarađıñızda 14) oluñ. Ben Behrāma arřu durayın. Ođlınıñ aşdını aber vireyin. Hem naşihatleyeyin. 15) Göreyin ne cevāb virür didi. Cihān an böyle diyicek Behrām oğlı ahrām ağıdı. 16) şöyle kim yıldırım gibi şağıdı. Ol ılıç abzasına urdı. Tā kim Cihān ana 17) aşd ıla. El-an Bercān serverleri yir yerin ahrāmı dutdılar, naşihat itdiler.

163a 1) Andan ahrām dedesine eydūr: Bākī ya‘ ni ben atamdan alude server miyem ki beni 2) koyup atama varasın. Yalvarasın. Aludelik gōsteresin. Ne sen, ne atam, ne İskender 3) lsün didi. Daı ahrām buyurdu. Cebe ve ceven geturdiler. On dōrt pāre ceng 4) āletin uzerinde ārāyide kıldı. Bir ‘acāyib gūr-z-i girān ariflende aldı. Bir zift 5) sūnūyi eline aldı. Bir āhen-pū gergedāna bindi. a ve ol yōrūyūp cevlān 6) kıldı. Eydūr: anı Rūstemler ki anlar gele aına āvz erlik ınaasuz didi. Daı 7) Kahrām kī u urbān aup sūnūsin aldı. a ve ol iāret kıldı. Andan 8) kır bi el-an Bircān erisi daı cebeye cevene mūstara olup Behmen olı eryāb 9) birle gelūp ahramu aına olına durdılar. Rāvī eydūr: Hūsevle Mihrā 10) Hān ahrāmı bu vechile kim gōrdiler. oruları gidūp kendūlerin dirdiler. 11) Andan ol yūz bi er kim bilelerince gelmidi. Ol yūz bi eri yaadılar. 12) af alayı dūzūp ahrām birle durdılar. Andan Mihrā Hān ahrāma 13) eydūr: İy serveri el-an Bercān **Nazm**

14) Sencileyin imdi bir nev pehlivān

‘Ālem ire yodur iy āhib-irān

15) Ger gōreydi seni bu dem aikār

ul olaydı saa bi İsfendiyār

16) Heybetini gōrse Rūstem asızın

orusından dūeyidi ol yūzin

17) Nerimānlar baamaya yūzūne

ahramanlar aru durmaya zūne

163b

1) evketūnden yacanaydı iy Hıdīv

imdi seni gōrse bi bi nerre dīv

2) Dōkeridi perrini bu dem revān

Yūz be yūz gōrse seni simurg iy cān

3) imdi saa urasa bi ejdehā

āk olurdu zehresi cūmle eha

4) af aına ger hūcūm kılayıdu

Serteser af milkini alayıdu

5) Şimdi senüñ gibi bir server iy cān

Yaradılmadı döşenelü āsumān

6) Yir yüzünde yörimedi bir daḡi

Sencileyin bir dil-āver iy saḡi

7) Yedi iklimi yörürseñ alasin

Devletüñ naḡın zemīne şalasin

8) Böyle didi Qahrama Mihrāc Hān

Rāvī qavlince qarındaş ol zemān

9) **Neşr** Rāvī eydür: Mihrāc Hān Behrām oḡlı Qahrāma bu sözi söyliyicek Qahramuñ

10) içi taşu gururla doldı. Şanasın kim cihān kendünüñ oldı. Pes buḡur süñü 11) sin

ḡayanup sedd-i İskender gibi durdı. Ol ḡarafdan daḡı Behrām-ı Bercānī selāḡın 12)

serverlerle geldi. Vardı. Naḡar kıldı. Gördi kim iki yüz altmış biñ er şehr öñüne 13)

durmuş. Arḡasın şehre virmiş. Şaflar alaylar bağlanmış. Sancaḡlar getürölmiş durur.

Behrām-ı Bercānī 14) bu yıḡınaḡı göricek döndi. Selāḡın serverlere eydür: İy cihān

ḡalkınuñ güzideleri 15) qayınatam Cehān Hān ḡatında ictima^c var. Ğāfil olmañ kim

bizümle yine bir ḡayri 16) ceng kılisar. Mihrāc Hān qayınatam didi. Behrām böyle

diyicek Şābur Şāh-ı Hōraşanī eydür: 17) İy server-i el-an Bercān ne ḡadar bunlar çok, biz

azsavuz. Bunlaruñla gelür ayak bir ceng

164a 1) idelüm. Qonarsavuz. Andan qonalum didi. Şābur Şāh böyle diyicek Behrām-ı

Bercānī eydür: 2) Hoş didüñ. İy şāh-ı Hōraşanī didi. İttifāḡile seyli-vār giderken sedd-i

İskender 3) gibi durdılar. Andan dersü otuz biñ er atdan yire inüp atlarına zirteng zirteng

4) ḡolan virdiler. Sāz u seleb üzerlerinde muḡkem berkitdiler. Ol ḡarafdan daḡı Cihān 5)

Hān, Mihrāc Hān, Hüsrev Hān, Qahram, Şeryāb server el-an Bercān gördiler kim düşmen

6) seyl gibi şaḡlayu gelürken dersü atlarından yire indiler. Andan Cihān Hān eydür: İy 7)

Hüsrev Hāvārī ^caceb n'oldı kim bu gelen çeri becid gelürken atlarından cümlesi yere

indiler 8) didi. Hüsrev-zemīn eydür: Qonarlar ola. Behrām oḡlı Qahrām eydür: Beñzer

kim atam bunda 9) olduḡumu bildi. Benden ḡazer kıldı. Atlarından indükleri ol kim yayān

olup 10) baña istiḡbāle duḡüle gelür didi. Bunlar bu sözdeyiken ol ḡarafdan yine Behrām-ı

11) Bercānī ol otuz biñ erile süvār oldılar. Sancaḡları çözdiler, alay durdılar. ḡabl duḡül

12) leri urdılar. Boru surnaları urdılar. Server ve sergirānlar dağı irdiler. Andan dersü 13) el kılıca urdılar. Tekbīr getirüp düşmen üzre yürüyüş kıldılar. Ez-in cānib Cihān 14) Hān, Mihrāc Hān, Hüsrev-zemīn anı gördiler kim düşmen kaçd kılur. Üzerlerine 15) gelür. Pes buğur Cehān Hān Behrām oğlı Qahrāma eydür: İy ciger gūšem Qahrām, yürü 16) imdi ataña cevāb vir didi. Pes buğur Qahrām, dağı Behmen oğlı Şeryāb birle 17) ol kırk biñ el-an Bircān çerisin alup ğiriv kılup atlarına karşı at sürdiler.

164b 1) Mihrāc Hān dağı añı göricek kırk biñ erile bir koldan dağı ol yürüdi. Bunlar 2) vardı. Behrām geldi. Birbirine irişdiler. İki taraftan kol varışdılar. Behrām-ı Bercānī 3) nazar kıldı. Gördi kim oğlı Qahrām yigirmi yedi eriş qadd u qālibini pulada müstağrak kılmış. Eline 4) bir bezirhane sutunileyin süñü almış. Bir zinde gergedana binmiş. Kırk biñ erüñ önünce 5) gelür. Behmān oğlı Şeryāb dağı yanınca Behrām ‘ammusı Behmene dağı kendü oğlını gösterdi. 6) Buğur Behrām kendü oğlına muqābil at sürdi. Behmen-i Bercānī kendü oğlına muqābil 7) at sürdi. Rāvī eydür: Kahrām dağı karşıdan atası Behrāmı gördi kim sürmiş kendüye 8) gelür. Hani ki Qahrām kaçıdı. Atasına düşnām vardı. Eydür: İy bī-‘ar bedahter varduñ. 9) Bir adı bilürsüz kişiye kul mı olduñ? Uş saña işler kılayın ki cihān kavmi 10) senüñ teferrücüne baqsun didi. Qışsa dırāz kılmayalum. Atalu oğullu birbirine irdiler. Cenge 11) durdılar. Behmen birle dağı oğlı Şerbān cenge durdılar. Rāvī kavlince şöyledür kim 12) bir taraftan Mihrāc Hān kırk biñ Türkile bir taraftan el-an Bercān serverleri 13) kırk biñ erile Behrāmı serverlerle otuz biñ erile araya alup cenge durdılar. 14) Tā giceye dek birbirine kılıç urdılar. Giceye karşı Behram, Behmen, Şābur Şāh, Müjdād Şah 15) Erduvan Şāh, Hürrem Şāh, Sitem Şāh, Serpāl Şāh düşmeni şıdılar. Dağı Cihān Hān birle 16) Hüsrev-zemīn üzerine sürdiler. Şāh-ı Hāver, şāh-ı Taber gördiler kim Behrām çalışmalarını 17) sürdi. Üzerlerine gelür. Pes buğur anlar dağı iki taraftan ğayret kılup kırk biñ

165a 1) erile Behramı karşıladı. Seyl gibi şağlayu varurken sedd-i İskender gibi durğurdılar. 2) Söz uzatmayalum. Tā kaç kararınca döğüşdiler. İki çeri birbirini seçemez olıcağ 3) iki taraftan döndiler. Behrām birle selātin serverler ğin yere qondılar. Cihān Hān 4) Hüsrev birle arqaların şehre virüp qondılar. Birbirine qaravul koyup arām kıldılar. Kaçan kim 5) gicenüñ bir bahşı geçdi. Cehān Hān bir biti yazdı Qahrāmıdan uğurlayın.

Andan 6) Cehān Hān nāmeyi Alvar adlu bir cüst herifüñ eline virdi. Eydür: Alvar al bu nāmeyi 7) güyegüm Behrāma var. Nāmeyi şun. Yene cevābın duta. Gel. Velī olmasun kim leşker kavminden 8) kimse duya didi. Alvar dañı şeb-revāne ton giyüp gitdi. Seher yelinleyin Behrām 9) leşkerine yetdi. Toğru Behrāmuñ bārgāhına geldi. Behrāmuñ dañı kulları gördiler. 10) Bir yād kişi bi-vaqt geldi. Karşu yörüdiler. Şordılar ne kişisin diyü? Alvar 11) eydür: Cihān Hān gönderdi. Behrāma nāme getürdüm didi. Bu haberi Alvardan 12) alıcak Behrām-ı Bercānīye dañı bildürdiler. Behrām dañı Dilşād Bānū birle henüz oturup 13) ıyş iderlerdi. Behrām dañı buyurdi. Alvarı katına iletdiler. Dün içinde içerü 14) Behrāmuñ ser ve katına girdi. Gördi kim bir kızıl atlas haymanuñ içinde altun 15) şem'adan aq kâfûrı mumlar yanmış. 'Ud u 'anber koñusuyla Cihān 16) mu'aṭṭar olmuş. Andan 'āşık ma'şuk birle ya'ni Behrām-ı Bercānī birle 17) Dilşād Bānū ikisi oturmuş

Nazm

165b

1) Hoşdur halvet oturmak şehriyār

'Āşıkı ma'şukıla şöyle ki var

2) Cümle kaygu maḥv olur ol dem yaqın

Zirā vuşlat demidür ol dem yaqın

3) Cennet ve Rıdvān hür-i 'in dañı

Şöyle bil yār vuşlatıdurur aḥı

4) Vuşlat oldur aşlıla vaşl olasin

Cüz' i koyup aşlıla aşl olasin

5) Neşr Rāvī eydür: Kaçan kim Alvar Bahrām Bercānīñ ser ve katına kim girdi baş 6) koyup yükündi. Andan Cihān Hānuñ nāmesini şundi. Behrām dañı nāmeyi eline 7) alup nazar kıldı. Gördi Cihān Hān dimiş kim iy ciger güşem Behrām bu ne işdi kim itdüñ 8) Kavm ü karayib terk itdüñ. Varduñ. Server adını kul kılduñ. 'Āri gayreti yile virdüñ. 9) Oğluñıla, vilāyetüñ kavmile düşmen olduñ. Dükelinden ziyādesini bu kim düşmeni yād 10) yağıyı alduñ, üzerimize geldüñ. Hele nidelüm olacağı oldu, gelecegi geldi. 11) Gel imdi erlik eyle. Yine kavmlığı yirine getür. Getürdüğüñ çeriye al üzerümüzden. Git 12) lutf kerem it didi. Behrām kayınatası Cihān Hān nāmesinden bu haberi 13) alıcak birkaç

kendü kendüye baş şaldı. Andan gelen nāmeye cevāb yazdı. Al 14) varuñ eline verdi. Cihān Hāna gönderdi. Dün içinde Alvar yine Cihān Hān 15) katına geldi. Behrām virdügi nāmeyi şundi. Cihān Hān dañı nāmeyi alup 16) niqābın götürüp nazār kıldı. Gördi Behrām dimiş kim iy Cihān Hān ben itdügüm iş devlete 17) sa‘ adete lāyık işdür. Velī sen itdügün iş iş degüldür kim İskender gibi

166a 1) cihangir padişahuñ düşmenlerin katıña getürdüñ. Qoltuğıña kaşrısın durduñ. Benümle 2) ceng idersin ve dañı dimişsin kim ğayret ‘ārī birağduñ. Ğayri kişiye kul olduñ 3) serverken dimişsin. Şöyle bil kim İskender Şāha kul, ayruğa şāh olmağdan yegrekdür. 4) Eger sen dañı İskender kimdügin bileydüñ. Sen seni dañı aña kul kılayduñ ve bir dañı dimiş 5) sin kim bu gelen çeri üzerümden ırsañ di imdi. Sen dañı Hüsrevi, Mihrācı 6) dut, baña vir. Yağut aradan çık. Ben anları ele getüreyin, alayın. Bu leşkerile üze 7) riñden gideyin. Bu söze razı olmazsañ göresin kim diyāruna ne kadar çeri gelür didi. 8) Cihan Hān Hüsrevi Mihrāc virsün didüğine kağıdı. Kendü kendüye eydür. 9) Bir kuş kaça gelür bir çaluya şıgunur kırtulur. Ben bir çaluça yok mıyam didi. 10) Dañı bu ğayret üzre ğamiyyet kıilup durdı **Nazm**

11) Hoşdurur erde ğamiyyet olduğı

Ere hil‘ atdür bu ğayret olduğı

12) Ol kişide kim ğamiyyet olmaya

Ölüden kemdür egerçi ölmeye

13) Ğayreti yok kişiye adam dime

Anlaruñla tuz etmek hem yime

14) Er odur kim ğayreti ola dürüst

Tā ki ğayret fırsatında olmaya süst

15) Ğayretile işler işi her kişi

Biñ bi-ğayret başarımaz bir işi

16) İy qarındaş cehd eyle ğayreti

Qoma elden tā bulasın fırsatı

17) Ger dutasın işbu sözimi iy paşa

Ğayretile işüñ iltesin başa

166b 1) Nesr Rāvī eydür: Cihān Hān Behrām sözüne kaçıyup şöyle hamıyyet itdi kim 2) baş vire. Hüsrevile Mihrāc düşmene virmeye. Kışşa dırāz kılmayalum. İki tarafından ol 3) gice ārām kıldılar. Yarındası yine şabaḥdan iki düşmen cūşa gelüp cebeye ve 4) cevşene müstağrak olup bindiler. Sancaḳ ‘alem götürüp yörüdiler. Anca kim birbirine muḳābil 5) durdılar. At ve er birbirini gördiler. Sancaḳ şuḳḳaların çözüp taḳl ve naḳareler urdılar. Şurna 6) ve nefirleri urdılar. İki cānibden naḳar meydana kılup durdılar. Andan Behrām Bercānī 7) ‘ammusı Behmene eydür: İy ‘ammu yörü meydana gir. Oğlum Ḳahrāmı kığır. Naşihat vir. Ola kim 8) senüñ sözüñ duta. Gele bize döne. Bu leşkeri tayayın. Şimdi oldur eger ol 9) aradan çıkarsa bu leşkeri tiz tağıduruz didi. Behrām böyle diyicek Behmen daḳı 10) sāz u seleb muḳkem kılup at meydāna sürdi. Gelüp meydān ortasında durdı. 11) Be-avāz-ı bülend Ḳahrāmı kığırdı gel deyü. Ḳahram daḳı Behmeni göricek bildi kim atasınuñ ‘ammusı 12) dür. Buğur Ḳahram daḳı pulād-puş olup bir zift süñüyi eline alup gergedanını meydana 13) ‘inanlayup Behmene karşı vardı. Yakın iricek durdı. Andan Behmen kol kıldurup 14) Ḳahrāma selām kıldı. Selāmdan şoñra eydür: İy ciger güşem Ḳahrām, ataña niçün 15) ‘aşı olursın? Atañıla ceng u cidāl kılursın. İy ciger güşem, bu sen itdigün 16) iş devlete sa‘adete lāyık degüldür. Gel atañile görüş. Biz daḳı dedeñile görüşelüm . 17) Seni İskender Şāh ḳatına iledelüm. Gör āḫir cihān sarayında kimler vardur didi.

167a 1) Behmen böyle diyicek Ḳahram kaçıdı. Şöyle kim içi taşı gaḳabile doldı. Andan ol 2) kaçımak birle çağırdı. Eydür: İy bī-‘ār beni daḳı sizcileyin bī-‘ār şanursız ki varam 3) server adımı ḳul kılam. Ḳavm u ḳarayibüme ‘aşı olam. Yā Behmen, ḳasem yād kılmışam ki 4) atamı şol bī-‘ārılığından ötüri depelesem gerekdür. Andan seni, andan İskenderi 5) daḳı bulam. Göresin ki sizlere ne iş kılam didi. Ḳahram böyle diyicek Behmen eydür: 6) İy ciger güşem Ḳahrām, delülenme kim seni uşlu dirler. Nice senüñ gibi uşlatdılar. 7) Gördük didi. Behmen böyle diyicek Ḳahram yine kaçıdı. Ol kaçımağla süñüsünü 8) başı üzre çevürdi. Daḳı Behmen Bercānīye süre irdi. Behmen daḳı ḳalkān ḳolına 9) şalup Ḳahrāmuñ süñüsüne karşı vardı. Ḳahram daḳı irdi. Bir ḳarb süñü Behmen 10) ḳalkānına şöyle urdı kim ḳalkān Behmen elinde çerḫ var döndi. Behmen kendüyi 11) süñü uğurundan uğurladı. Atınuñ şağrısına yetdi. Ḳahrāmuñ daḳı süñüsü 12) şu yetürü dutdı.

Ammā Behmenüñ cebe ve cevşenin s̄inesine dek, döşine dek yırttı. 13) Buğur birbirine rikāb ber rikāb tokınışu geçdükleri vaqt Qahrām sūñusin yine 14) başı üzre çevürüp sūñü dopıyla Behmeni Şāh tamarından şöyle urdı kim 15) andan dırāz be dırāz yıkdı. Behmen-i Bercānī anı göricek na‘ra çıkarup oğlunuñ üzerine 16) at sürdi. İki taraftan yine at sürişdiler. İki leşker birbirine qarışdılar. 17) Server ve serfirāz mübārizler birin aşğa yukarı sürişdiler. Güneş k̄ubbe-i felege

167b 1) dikilince uruşdılar, katı duruşdılar. Delim er arada qarışdılar. Güneş zevāle döndüğü 2) vaqt Cehān Hānı Hüsrevle Mihrāc Qahrāmı şıdılar. Sancaqları üzerine sürdiler. Şafları 3) alayları birbirine kardılar. Sancaqları yıkdılar. Dağı düşmeni kova. Cihān Hān tahtgāhı şehr-i 4) cūşan üzre sürdiler. Rāvī kavlince Cehān Hān Hüsrev Mihrac Hān, Qahrām kaçdılar. 5) Şehr-i cūşāna girdiler. Qapuları bağladılar. Burç bārūları muhkem berkitdiler. Behrām 6) dağı selātin serverleriyle kaçan leşkerüñ soñunu yağma kıldılar. Andan şehri çevre 7) alup kondılar. Gice erişdi. Yediler, içdiler, yatdılar. Yarındaşı yine şabahı oldu. Behrām-ı Bercānī 8) hüküm kıldı. Ol otuz biñ er süvār oldu. Sancaq ‘alem getirüp şehre yürüyüş itdiler. 9) Şehrden dağı ol yürüyüşü göricek burç bedenlerden ceng yerine durdılar. Rāvī eydür: 10) Behrām-ı Bercānī ‘ammusı Behmenile ittifāk şöyle kıldılar kim şehrüñ k̄apusına yördüler. Qapu 11) yı şıyup deler delmez şehre gireler. Behrām öñünce Behmen ardınca pulad-püş olup 12) kapuya yördüler. Geldük imdi şehrden dağı Behrām oğlu gördi kim atası, atasınıñ ‘ammusı 13) kaşd k̄ilup şehrüñ k̄apusına yördüler revān. Qahrām dağı cebe ve cevşene müstağrak 14) oldu. Andan bir zinde gergedana bindi. Dedesi Cihān Hāna eydür: İy şāh-ı Taber 15) istān himmetüñ benümle böyle olsun çıkayın atamile ceng ideyin. Ola kim ol bī 16) ‘arı ele getürem didi. Andan Cihān Hān dağı dilāverlerden biñ polād-püş 17) dilāver seçdi. Serverlerden Tundarı bile koşdı. Qahrām dağı Behmen oğlu Şeryābı

168a 1) bile alup şehr k̄apusını açup ol biñ erile çıkdılar. Arqaların şehre virüp şaf 2) durdılar. Behrām dağı gördi kim şehrüñ k̄apusu açılıp biñ er çıkdı. Kendüye qarşu durdı. 3) Velī oğlu Qahrām polada gark olup ol biñ erüñ öñünde durdı. Behrām oğlını, oğlu 4) Behrāmı yüz be yüz gördiler. Birbirine muqābil durdılar. Andan Behrām-ı Bercānī oğlu 5) Qahrāma çağırdı. Eydür: İy ciger güşem Qahrām, niçün serkeşlik idersin? Gel berü. 6)

Ciger gūšem küdüreti aradan giderelüm. Yine sen oğul ben ata ve gerni yā Qahrām 7) aradan çıkaram. İskender Şāh serverleri seni tiz uşladurlar didi. Behrām böyle diycek 8) Qahrām yine kaqıdı. Şöyle kim yıldırımlayın şaqıdı. Andan ol şaqmaqlıq birle süñü 9) sini başı üzre çevürdi. Dağı atasınıñ üzerine sürdi. Behrām dağı gördi kim 10) oğlu Qahrām qaşd-ı cān kılup gelür. Revān hemāyilünden qalkanın eline aldı. Qahrām dağı 11) irdi. Qışd kıldı kim atasını sinesinde şanca. Behrām dağı at altında qalkanını 12) Qahram süñüsüne karşı vardı. Qahram dağı bir darb süñü atası qalkanında şöyle 13) urdı kim qalkan Behrāmuñ elinde çarḥ-var döndi. Qollarını Behrāmuñ atı yeline er kuvvetine 14) döymedi, büküldi. Süñü qalkanın Behrāmuñ eyer qaşuna yitürdi. Anda dağı dutmadı. 15) Eyer qaşından qalkanı bıraқdı. Behrāmuñ sinesine urdı. Behrām dağı gördi kim 16) oğlu süñüyle qalkanını sinesine mıḥlar. Revān rahşınıñ sağırsına yatdı. 17) Qahrām süñüyü dağı qalkandan qopardı. Atalu oğullu birbirine rikāb ber rikāb

168b 1) toқuşu geçdiler. Burç üzerinden Cihān Hān, Mihrāc, Hüsrev Hān Qahrāmuñ ol 2) varışın atasına süñü urışın göricek āferin taḥsīn kılup giriv itdiler. Ez-in cānib 3) taşra dağı Şābūr-ı Hōraşānī, Müjdād-ı Sindī, Erduvan-ı Hindī Merçin gerçi Qahrāmuñ 4) darb uruşın Behrāmuñ redd kılışın görüp ikisin dağı āferin taḥsīnleyüp giriv itdiler. 5) Behrām iki tarafdan er girivin işidicek gayretlendi. Andan bir zift süñüyü eline 6) alup başı üzre çevürüp oğlu Qahrama sürdi. İrdi süñüyü şundı kim Qahramı sine 7) sinde şanca. Qahrām qalkanın muqābil vardı. Yüz biñ zorıla atasınıñ süñüsünü 8) redd kıldı. Bir Qahrām, bir Behrām süñüyile bir nücūm sa‘at bir ‘acāyib ceng kıldılar. 9) Şöyle kim ol iki adam ejderhasınıñ süñüleri ellerinde zīr ve zeber oldı. 10) Şındı, ufadı. Buğur kılıçlar ele aldılar. Bir nücūm sa‘at dağı kılıçla ceng kıldılar şöyle kim 11) birbirünün cebe ve cevşenlerinde rişte rişte toğraşdılar. Kılıç birle dağı birbirine 12) zafer idemediler. Andan kīş u qurbān açup tīr u kemān ele alup oḥ cengin atdılar. Ecel 13) peyklerin birbirine atdılar. Şöyle kim qalkan ellerinde oқ peykānından qalbur gibi 14) delük delük oldı. Kīşlerinde dağı oқları qalmadı. Buğur gürz-i girānlar ele 15) alup tā giceye dek atası oğlıyla dögişdiler. Rāvī eydür: Qahrām atası 16) Behrāmı gürz cenginde yardı. Niçün? Anuñçün Qahrām Behrāmuñ naқdıydı? **Nazm**

17) Zīra Behrām pīrdi Ẓahrām nev-civān

Anıñüçün yörüdi Behrāmı i'cān

169a

1) Pīr olan kuvvet içinde aşikār

Tiz yorılır şöyle bil iy şehriyār

2) Pīrden hergiz yigitlik gelmeye

Yigitile pīr hem-ser olmaya

3) Nev-civānla kaçan ola köhne pīr

Dār u gīr ü nuşret ü devletde bir

4) Farq ikisi arasında bu yiter

Kim yigit biter ü pīr olan yiter

5) Bağda beslenür ağaç k'ol nev-civān

Pīr olıcağ keser anı bağbān

6) Pīrle yigit kişinüñ şehriyār

İşde budur hāleti şöyle ki var

7) Şimdi yigitsin tamamdur kuvvetüñ

Pīr olıcağ tāk olur tākātüñ

8) Yigit işlese yorulmaz her işi

Otururken de yorulur pīr kişi

9) Şimdi bu söz saña tñ gelür ağı

Pīr olıcağ göresin hem sen dağı

10) Pīr olan gerçi ki kuvvetden kalur

Līki yigit kişiye devlet alur

11) Zihī sa' ādet ol pīre şöyle ki var

Kim anuñ pīrleri çoğ ola i yār

12) Neşr Rāvī eydür: Ẓahram dağı ceng kılrken bildi kim atası Bahrāmı yörüdi. 13) Pes

buğur Ẓahram kiş kaçup atasınuñ qaşdına gergedānını sürdi vardı. Gürz 14) havale kıldı.

Behrām dağı kalğan muqābil virdi. Ẓahram şöyle darb urdı kim kalğan 15) tağıldı. Darb

Behrāmuñ başına irişdi. Polad ışığınuñ kubbesini atasınuñ kafa 16) sına gömdi.

Behrāmuñ başı gömüldi. Gözi qarardı. Raḥşınuñ yalını üzre düşdi. 17) Qahram anı göricek yine kaşd itdi kim ire atasına bir gürz daḥı ura. Ol taraftan

169b 1) daḥı rāy-ı A^çzamuñ ulu oḡlı Erduvan Şāh anı gördi. Bir ner gergedana binüp dururdu. 2) Revān na^çra çıkarup Qahram üzre sürdi. Seḫer yelinleyin irdi. Qahrāma bir ^çacāyib gürz 3) urdu. Şöyle kim Qahram raḥşınuñ üzerinde dem-beste oldu. Atınuñ boynı üzerine 4) düşdi. Ol taraftan daḥı Qahrāmuñ kafasından Behmen oḡlı Şeryāb Tundarı Taberiyle irdiler. 5) Erduvan Şāhı Qahram üzerinden ırdılar. Ol ikisi Qahrāmı alup şehre döndiler, ırdiler. Erduvan 6) daḥı Behrām-ı Bercānī aldı. Sancaḫ dibine geldi. Behrām daḥı kendüyi dirdi. Andan 7) server selāṭīnlere eydür: İy serverler bu ḫarb kim şimdi oḡlum Qahrāmdan yidüm. Ğayri 8) kimseden yesem ğayretten yüregüm yarılırdı. Hele bir hoşlığı daḥı yaramuzuñ şoldur kim 9) kendü kanadumuz ucundan kartalloyin zaḫm yirüz didi. Behrām böyle diyicek Erduvan 10) Şāh eydür: Yā Behrām her ne kim söyleseñ çin söylersin. Oḡluñ devrānda pehlivāndur. 11) Velī ben kuluñ daḥı oḡluña bir şerbet içürdüm ki hiç kimseden içmedi. Behrām eydür: 12) İy şehzāde nite şerbet içürdün? Erduvan eydür: Yā Behrām sen bī-huş at boynına dü 13) şicek oḡluñ yine saña kaşd kıldı. Süre. Ben daḥı ırdüm, oḡluña bir gürz urdum. Şöyle 14) kim henüz, başı gümüldüsi, kulağı güvüldüsi, yüregi düpüldüsi diñmedi ola 15) didi. Rāvī kavlınce Erduvanuñ sözi Behrām-ı Bercānīye hoş geldi. Döndi. Eydür: 16) Yā şehzāde benüm oḡlum ya^çni senüñ bir gürzüñden kaya mı geldi didi. Behrām böyle didü 17) gi Erduvan Şah göñline daḥı hoş gelmedi. Döndi eydür: İy Behrām-ı Bercānī

170a 1) senüñ göñlüñden geçemezüz. Ve gerni oḡlunuñ tiz uşladurduḫ. Nitekim seni uşlatdılar. 2) Yoḡ eger inanmazsañ yarın meydāna gireyin. Qahrāmuñ postını çakalloyin boynından çıkarayın 3) didi. Erduvan böyle diyicek Behrām daḥı eydür: Uş sen, uş meydān diyüp sancaḫ 4) ḫarb ceng yirinden çadıra gelüp kondılar. Serverler Behrām-ı Bercānīnün başını hoş 5) kemend idüp şardılar. Bārgāhına ḫodılar gitdiler. Behrām daḥı ^çammusı Behmenile kaldı. Velī 6) durarak Behrāmı ğayret aldı. Kendü kendüye eydür: Öz oḡlumdan bu yād selāṭīnler 7) içinde baña ne ^çaceb şikestlik oldu diyüp fikirle zamān bir zamān şöyle 8) müteḫayyir kaldı. Bunlar bunda ve ol taraftan daḥı Şeryāb Tundarı Qahramı alup şehri cūv 9) şāna girdiler. Qahram daḥı kendüyi dirdi. Velī kendüye gürz

urana bir ‘acāyib kin 10) dutdı. Kim hiç gönlüne andan ğayri nesne gelmez. Rāvī kavlince Qahrām kapuya gir 11) mişken girü dönmek diledi. Tā kim gele kendüye gürz uranı bula. Aña dād u istān 12) idüp hayfin ala. Velī Şeryāb birle Tundār-ı Taberī komadılar. Eytdiler: İy Qahram yarın 13) olsun bulasın saña gürz uranı didiler. Andan alup Qahrāmı Cihān Hān katına 14) geldiler. Hüsrev Mihrāc Qahrāma āferinler taḥsīnler oqudılar. Velī Qahram hiç kimseye baş 15) kaldırup yüzüne bakmadı. Ğayret ve ‘ināyet birle oturdu. Tā kim begler yidiler içdiler 16) tefriқа olup otaqlu otağına gitdiler. Qahrām daḡı Şeryāb birle otağına geldi. 17) Şeryāb eydür: İy Qahrām içiñden melāleti gider yatalum, raḡat olalum.

170b 1) Yarın cenge dinç bulunalum didi. Qahram eydür: İy Şeryāb benüm raḡatlığum yoқdur. 2) Tā varup ḡaşmumı bulmayınca didi. Daḡı Qahram cebe ve cevşen üzerinde 3) arāyide kıldı. Cebesinüñ üstünde bir kara atlas cübbe giydi. Kılıç ḡamāyil kıldı. 4) Andan Behmen oğlına eydür: İy Şeryāb sen bir laḡza otur. Uş ben yine geldüm didi. 5) Şeryāb eydür: İy server bu gice içinde kande gidersin didi. Qahrām eydür atam 6) zaḡmludur şimdi. Benden aludedür. Varayın atama ol baña gürz uranı buladurayın. 7) Bulmazsa atamuñ boynına palaheng dakayın, getüreyin didi. Şeryāb ne kadar kim naşihat 8) itdi varma diyü. Qahram kabul kılmadı. Pes buğur Şeryāb eydür: Yā Qahrām sen kande gider 9) señ? Ben daḡı bile didi. Söz uzatmayalum. Ol gice sürdiler. Kapuya geldiler. Diler 10) dilemez kapuyı açdurdılar. Cihān Hāna ḡaber kılnca Qahram Şeryāb birle kapudan çıқdılar. 11) Behrām leşkeri yoluñ dutup gitdiler bu yaña. Qapucılar Cehān Hāna ḡaber kıldılar. 12) Cehān Hān daḡı sürdi kapuya geldi gördi kim Qahram Şeryāb birle çıқmış gitmiş 13) Cihān Hān melül oldu. Tiz burç üzre çıқup kulak taşra urup oturdu. 14) Geldük imdi. Qahram daḡı gündüzden atasınuñ ḡaymasın nişanlamışdı. Toğru 15) atası Behrām ḡaymasına geldi. Rāvī kavlince Behrāmuñ daḡı kulları gördiler kim 16) bī-vaқt iki dilāver sürmiş gelür, qarşu yörüdiler. Eytdiler: Ne kişilersiz? Qahram eydür: 17) Behrām-ı Bercānīnünün oğluyam. Atamı görmege geldüm. Qanı atam? Qahram böyle diyicek

171a 1) kulları yügrüşü Behramuñ ḡaymasına geldiler. Oğluñ geldi seni görmege didiler. 2) Behrām, Qahram geldügin işidicek ‘ammusı Behmene eydür: Bu ḡaram-zāde işbu bī-vaқt ḡayr 3) işe gelmedi. Yā ‘ammu sen anı al. ḡaymaya gir. Bir laḡza aña. Ben

uş geldüm didi. Behrām hayma 4) sınıñ ardından çıqdı. Dağı toğru rāy-ı a' zam oğlı Erduvan Şāh çadırına gitdi. 5) Ol gidicek Behmen dağı çadırdan çıqdı. Qahramı gördi. Gördi kim kendü oğlı Şeryāb 6) birle durur. Behmen anlarıñla el ucuyla görüşdi. Qahram eydür: Qanı atam Behmen? Eydür: 7) Uş çadırdadır. Buğur Qahram, Behmenile Şeryābıla geldi. Atasınıñ haymasına 8) girdi. Gördi kim atası mesnedinde yok. Behmene eydür: Atam qanı? Qande gitdi? Behmen 9) eydür: İy ciger güşem siz bir laħza oturuñ. Uş atañ dağı gelür didi. Buğur Qahram 10) atasınıñ yirüne oturdu. Şeryāb dağı şöyle kılıcın tayanup durdu. Behmen dağı 11) anları göz terazusına urdu. Gördi kim hayr işine gelmiş kişiyeye beñzemezler. Geldük 12) imdi Behrām dağı ol tarafından Erduvan bargāhına vardı. Erduvana haber vir 13) diler. Hayması kapusına Behrama karşı çıqdı, buluşdılar, soruşdılar. Erduvan Şah 14) eydür: İy server el-an Bercān bu giç vaqt niçün geldüñ? Beñzer ki haberüñ vardır 15) didi. Andan Behrām eydür: İy şah-zāde oğlum Qahram çadıra geldi didi. Erduvan 16) eydür: Qanı şimdi Qahram Behrām eydür. Uş çadırdadır oturur. Baña küyer kim 17) varam didi. Pes buğur Erduvan eydür: Hoş geldi. Varalum görelüm. Hoşlığla geldiye

171b 1) hoş, yamanlığla geldiye anı bu gice saña uşladıvireyin didi. Andan Erduvan 2) buyurdu: Meş'aledārılar meş'ale yağdılar. Qardaşı Hürrem Şāhı, Sitem Şāhı aldı. Dağı Behrāma 3) eydür: Yöri imdi ođluñı görelüm didi. Behrām öñünce Erduvan qardaşlarıyla ardınca 4) gitdiler. Velī rāvī kavlince Şābur Şāha, Müjdād Şāha, Merçin Şāha, Civān 5) baht Şāha, Serpāl Şāha dağı cümle serverlerle haber kıldılar kim Behrāmuñ oğlı 6) Qahram atasınıñ çadırına gelmiş diyü. Pes buğur selātin serverler dağı sāz u 7) seleb püş olup yir yirin Behrāmuñ çadırına gitdiler. Velī Behrām ile Erduvan gelüp 8) Behrām çadırına yetdiler. Behrām öñünce Erduvan Şāh qardaşlarıyla ardınca çadıra 9) girdiler. Qahramı gördiler kim atasınıñ yirinde oturmuş el kılıç kabzasına 10) urmuş. Behmen oğlı dağı Qahramuñ kılıç tayanup karşısına durmuş. Qahram dağı 11) anı gördi kim atası Behrām üç gürbüz pehlivān ile geldi. Qahrām Erduvanı kim gördi. 12) Gözi Erduvanda kaldı. Andan Behrām dağı girür ayak ođlunuñ yanına oturdu. 13) Erduvan dağı qardaşlarıyla Behrām-ı Bercānı karşısına oturdılar. Andan Behrām eydür: 14) İy Qahrām işbu bī-vaqt bunda niçün geldüñ didi. Kahrām dağı kaçıncla eydür: 15) İy bī- ar geldüm

ki senüñ boynıña palaheng daşam. Alam gidem. Cihān Hān ka 16) tına iledem didi. Qahrām böyle diyicek Erduvan güldi. Erduvan güldüğine Qahrām 17) qatı qağıdı. Ol qağımaq birle qılıç yalıncaq qılıp yirinden durdı. Erduvan dağı

172a 1) qılıç yalıncaq qılıp yirinden durdı. Qahram qaşdı kıldı kim qılıcla Erduvanı çala
2) Erduvanuñ ortanca qarındaşı Hürrem Şāh ardından Qahrama bir müşt şöyle urdı kim 3) yüzünüñ üzerine düşdi. Behmen oğlu Şeryāb dağı qılıç çekdi. Sitem Şāh dağı 4) Şaryāba kafasından bir müşt, bināgüşında şöyle urdı kim anı dağı yüzi üzre 5) yıqdı. Rāvī qavlince mecāl virmediler. Qahramı Şeryābı derhal bağladılar, muhkem berkitdiler. 6) Alup çadırdan çıqdılar. Şābur Şāh dağı geldi. Müjdād geldi. Merçin geldi. Server 7) selātinler cem' oldılar. Qahramıla Şeryābı gördiler. Yir yirin serzeniş kıldılar **Nazm**

8) Didi ol atası Behrām ki var

İy siyāh rü ve bed-ahtar nā-bekar

9) Qaç başuñ vardı ki 'āq olduñ baña

İy cihānuñ la' neti gelsün saña

10) Ne yüzile baña qarşu söyledüñ

Benümile cengi niçün eyledüñ

11) Yüzdüreyidüm şimdi senüñ yüzüñi

Hem çıkardaydum şol iki gözünü

12) İllā nideyin kıyamamazam saña

Şoñra gerek olasın diyü baña

13) **Neşr** Rāvī eydür: Behrām oğlu Qahrama böyle didi. Dağı hāmüş oldı. 14) Andan

Şābur Şāh Horasanī eydür: **Nazm**

15) Bir oğul kim ataya 'āşī ola

Qaşdıla ol ataya qarşu gele

16) Ber-ğudār olmaz ol oğlan yaqın

Rüstem-i Destān olursa da yaqın

17) Ataya 'aq olan oğul şüm olur

Halk içinde adile meşüm olur

172b

1) Oğul oldur kim ata sözün duta

Tā ki andan şākir ola ol ata

2) Ata sözün tutmayan oğul ağı

Şöyle bil kim çok yaşamaz ol dağı

3) Neşr Rāvī eydür: Andan Şābur Şah bu sözi söyleyüp hāmūş 4) oldı. Buğur Müjdād Şāh eydür eydür **Nazm**

5) Ya' ni iy Qahram şimdi bu itdigün

Neyidi bu egri yola gitdigün

6) Oğul atayla niçün ceng eyleye

Yağı karşı herze hezyan söyleye

7) Oğul oldur kim atası yolına

Baş u can oynaya yükde bulına

8) Sen atañla ceng idersin ne 'aceb

Ata başın kesmek idersin taleb

9) Sencileyin oğlanuñ yitdügi yeg

Ara yerden süñüsi gitdügi yeg

10) Neşr Rāvī eydür: Müjdād-ı Sind Qahrama böyle diyüp hāmūş olıcağ 11) pes buğur Gürcistan sulţānı Merçin eydür: **Nazm**

12) Ne didügidi iy Qahrām ya' ni

Bu atañ kazanmadımıydı seni

13) Haqqı yoğ mu atanuñ sende yağın

Sende ol haqqı unutma ki sağın

14) Yoğsa hışm ider saña Perverdigār

Halk içinde hem olursın ħor (u) zār

15) Hayin olmağ ataya oyun degül

Bil ħıyānetlik ki ehl-i din degül

16) Oyun oldur ata emrind'olasın

Tā ki Hağdan 'avn u rağmet bulasın

17) **Neşr** Rāvī eydür: Merçin dağı Qahrama böyle didi hāmūş oldı.

173a 1) andan döndi. Rāy-i a‘ zam oğlu Erduvan Şah eydür: **Nazm**

2) Dedi Qahrama iy işin bilmez delü

Ol delülük seni gör nice itdi ulu

3) Sen seni bilmezidün bildürdiler

‘ Ālemün halkın saña güldürdiler

4) Neyidi ya‘ ni senün şöyle ki var

Bunda geldüğüñ bu gice āşikār

5) Seni görüp qorqa mı şanduñ bizi

Bir çomaqda biz hūdın bildük seni

6) Girse ‘ anqa ger aramuza i yār

Perrini döker dağı andan kaçar

7) Nerre divler aramuza ger gire

Qorhusından kellesin yere ura

8) **Neşr** Rāvī eydür: Erduvan Şāh Qahrama böyle didi. Dağı hāmūş 9) oldı. Andan Beray

‘ Ādem oğlu Serpāl Şāh eydür **Nazm**

10) Ben i Qahram bir iş ideydüm saña

K’işidenler taña qalaydı aña

11) Tā ki senün gibi bir oğlan dağı

Atasına ‘ āşi olmayaydı ağı

12) Qorhudaydum niceyi senünile

Hep kıraydum saña uyanı bile

13) Hep senün gibi esirgemek n’olur

Seni öldürmek ğaza ekber olur

14) İllā nidelüm atanun hatırın

Gözedürür yoksa göreydün yakın

15) **Neşr** Rāvī eydür: Qahrama bu vechile kim her biri bir dürlü serzeniş 16) kim itdiler.

Andan ittifāqıla Qahramı Şeryābı bend u qaydıla Gülāb Kūfiye işmar 17) ladılar. Tā kim

İskender Şāh gelince saqlaya. Qışsa dırāz qılmayalum. Ol gice yine

173b 1) ārām kıldılar. Yine şabaḥ irdi. Cihān nūr-ı yezdāniyle doldı. Pes buğur Behrām-ı Bercānī 2) buyurdı kim ḥūkm kıldılar. Ol otuz biñ er yine süvār oldılar. Yörüdiler kim şeḥrle ceng 3) ideler. Ol taraḥdan daḥı Cihān Ḥan görđi kim Ḳahram gitđi gelmedi. Bildi kim Ḳahramı 4) Şeryābı dutdılar. Cihān Ḥan ğāyet melūl oldı. Ḥüsrev Miḥrāc, Cihān Ḥanı melūl 5) göricek şordılar. Cihān Ḥan daḥı Ḳahram Şeryāb dutulduğın didi. Anlar daḥı 6) melūl oldı. Aşağadan daḥı Behram-ı Bercānī, Behmen-i Bercānī şeḥrūñ kapusına yörüdiler. 7) Tā kim şeḥre gireler. Pes buğur Miḥrāc Ḥan daḥı ol kapuya gelüp cenge durdı. 8) Bunlar bunda cengde geldük. İmdi ol taraḥdan daḥı şāh-ı Zü'l-ḳarneyn yiye ve 9) içe, kona ve göçegeldi. Ṭaberistān taḥtgāhı şeḥr-i cūşana irdi. Kāşifler 10) şāha ḥaber verdi kim uş Cihān Ḥan, Ṭaberīnūñ taḥtgāhına irdük diyü. Şāh-ı 11) cihāna daḥı şeḥr-i cūşanı göz irimi yerden gösterdiler. Sālār-ı Rūm şeḥri 12) göricek ser-leşkerlere buyurdı. Ol üç yüz biñ eri yüz altmış alay düz 13) diler. Her alayda bir altun başlu sancağ getürdiler. Daḥı Cihān ḳatına 14) serverler dirildiler. İskender üstine çetr-i Hümāyun götürdiler. Daḥı Ḥoraşan birle 15) şeḥr-i cūşana gitdiler. Ol taraḥdan daḥı Cihān Ḥan Ḥüsrevle burç üzre 16) oturup Behrāmıla Miḥrāc Ḥan cengin teferrüc kıılırken anı gördiler kim Ḥaveristān 17) taraḥından bir mu' teber toz belürđi. Cihān Ḥan Ḥüsrev-zemīn birle bu ne toz ola

174a 1) deyişdiler. Toz daḥı varduğınca ulaldı, ḳabardı, geldi, yaḳın irdi. Aşağadan 2) daḥı selāṭinler gördiler. Bildiler kim Şāh-ı Zü'l-ḳarneyndür. Leşkerile buğur Şābur Şāh, 3) Müjdād Şāh, Merçīn Şāh, Erduvan Şāh, Ḥürrem Şāh, Sitem Şāh, Zü'l-ḳarneyne ḳarşu 4) gitdiler, yetdiler. Şāhile buluşdılar. Raḥşlarından inüp görüşdiler. Andan Şāh-ı Cihān 5) eydür: İy şāh-ı Ḥoraşan Ḥüsrevle Miḥrācı nitdiñüz didi. Şābur Şāh daḥı nitdiklerin 6) evvel āḥir söyledi. Ḥaber verdi. Aḥirinde eydür: Yā Zü'l-ḳarneyn Behrām-ı Bercānīnūñ bir dilāver 7) oğlı varmış. Cihān Ḥan ḳatında bulundı. 'Acāyib ğarāyib cengler itđi. Şınup 8) şeḥre girdikleri günüñ yarındası çığdı. Atasınıñ 'ammusı Behmen gibi ğurbüz pehlivānı 9) bir süñü lu' buyla atından şöyle yıkıdı kim Behmen nice yıkıldığın bilmedi. Atası daḥı 10) görđi. Delīm ceng kıldı. Atasına zaḥm urdı. Erduvan anı görđi, at sürđi 11) irdi. Behrām oğluna bir ḳarb ūrdı. Atasınıñ üzerinden Ḳahramı ırdı. Yoḳsa atasını 12) depelerdi. Ya bir iş iderdi ya alup şeḥre giderdi. Yā Zü'l-ḳarneyn yine 13) ol gice Behrām

oğlı sürdi. Atasınıñ çadırına geldi. Behmen oğıyla hemān 14) buğur fırsatıyla ikisini dağı tutduğ. Bendile durur. Bāķisin řāh-ı Cihān bilür 15) didi. Dağı řābur řāh hāmūř oldu. Kışşa dırāz kılmayalum. řāh-ı Rūm dağı ol 16) mu‘ teber leşkeriyle Cihān Hān tarafından tahtgāhı řehr-i Cūřān üstüne irdi. şöyle 17) yaķın kim řah pūde olan cenge girdi. Ol tarafından dağı ya‘ ni Cihān Hān

174b 1) Hūsrev-zemīn gördiler kim bir ‘ acāyib leşker-i sultānī ,ceyř-i Süleymānī, sancaķ-ı Nerimānī, 2) alay-ı Qahramanī kurulmuş geldi irdi. şöyle kim at ayağından yerler iñlemiş, er ğırīvinden 3) felekler gümlemiş, kūs girāñlar řabl u neşaralar ra‘ d gibi gürlemiş. Cebeye cevşene hūbe 4) ışığa daluķ bekr tere gün doķunmuş. řu‘ lelenmiş. řu‘ lesiyle rüy-ı zemīn dolmuş. Felekde 5) güneş cirmi tönmiş şanasın. Süleyman-ı zaman düzelmiş. İns u cān dirilmiş. Bir yirin 6) nefir ve şurnalar řūr miřāl urulmuş gelür. Rāvī kavlince Cihān Hān Hūsrev 7) Zemīn ol ‘ azametlü heybetlü şevketlü çeriyi göricek vehme düşüp hayrān 8) olup şöyle kaldılar anca kim řāh leşkeri şehri geride piç alup ķondı. Bār u 9) bengāh, hayma ve çadırlar ķuruldı. Dört yüz kırk dört sultānī seyvān uruldı. 10) Otuz üç yerde řāhāne geyvān miřāl bengāhlar ķuruldı. Bunlaruñ ortasında 11) kırmızı atlasdan bir eyvān ķuruldı kim hayma-i me‘ āddan niřān virür. řāh-ı 12) cihān bu vechile kim ķondı. Ađřam dağı irişdi. Behrām dağı cengden 13) řāh-ı Rūm şatına geldi, görüşdi, şoruşdı. Yediler, içdiler. Bunda ‘ ıyşda 14) řehr tarafından dağı Cihān Hān Hūsrev Hān Mihrāc Han üçü bir yere geldiler. 15) Velī Cihān Hānı ğāyet melül gördiler. Hūsrevile Mihrāc şordılar kim iy řāh-ı 16) řāberistān cemālūñde ğāyet melālet vardur didiler. Cihān Hān müdarāyıla eydür: 17) Melāletüm ciger ğüşem Kahram dutulduğınadur ķorķaram öldüreler didi. Mihrāc eydür:

175a 1) İy Cihān Hān Qahramuñ eceli irmiş olursa ölür. Eger eceli irmemişse 2) biñ İskender gibi hūn-riz bir yere gelürse Qahrāmuñ bir kılına řața irmez didi. 3) **Nazm**

4) Ecel irmeyince ölmez Ādemi

Ger şalursa dağı anuñ bir demi

5) Hem ecel irdükde deprenmez i yār

Ĥarca sürer kişiyi şöyle ki vār

6) Ne ecelsüz adam öldi dünyada

Ne ecelden kimse kırtuldu dede

7) Neṣr Rāvī eydür: Mihrāc böyle diyicek döndi. Yine Cehān Ḥan eydür: İy 8) Mihrāc Ḥan nice melūl olmayalum kim İskender gibi mu‘teber şāh ağır leşkerile 9) geldi. Üzerimize düşdi didi. Andan Mihrāc Ḥan eydür: İy Cehān Ḥan melā 10) letile iş ilerü gelmez, düşmen def olunmaz. Ğayret himmet demidür. Ğayretile duralum, kılıç 11) uralum. Düşmeni üzerimüzden ıralum didi. Mihrāc Ḥan böyle diyicek Cihān Ḥan ğayrete 12) gelüp kendüyi biraz dirdi. Yarağında oldı. Geldük imdi şāh-ı Zü'l-ķarneyn 13) server ve selāṭinlerile bārgāhına bezm kırup ‘ıyşa meşgūl oldılar. 14) ‘ıyş iderek şāh-ı cehān Behrāma eydür: İy server el-an kıanı oğluñ Ğahrāmıle, ‘ammuñ 15) Behmen oğlı Şeryāb didi. Behrām dağı Küllāb-ı Kūfiye işāret kıldı. Vardı 16) Ğahramı, Şeryābı, Ğomdan-ı Ṭaberī bendile şāh-ı rūm kıatına getürdi. Ğarşusına 17) durğurdılar. Andan şāh-ı cihān nazar kıldı. Ğahrāmı görđi. Nite şöyle kim yigirmi yedi

175b 1) eriş kıadd u kıalib bir nevcivān henüz saç saķal irmemiş. Sālār-ı Rūm, Behrām oğlı Ğahrāmı 2) göricek ğāyet begendi. Andan Behmen oğlı Şeryāba nazar kıldı. Görđi kim yigirmi altı eriş 3) boyda bir server ve ser-girān şāh-ı cihān Şeryābı dağı begendi. Andan Ğomdan-ı Ṭaberīye 4) nazar kıldı. Görđi kim yigirmi sekiz eriş bir zeber dest pehlivān el kıafasında bağludurur. 5) Şāh-ı Rūm anı dağı begendi. Buğur şāh-ı Cihān üçünü dağı şordı, bildi. Rāvī 6) kıavlince buğur şāh-ı Cihān Behrām-ı Bercānī oğlı Ğahrama eydür: İy server niçün ataña 7) ‘āşı olduñ? Atañla ceng u cidāl kılduñ? Kıorķmadın didi. Ğahram cevāb virmedi. 8) Yine didi. Buğur Ğahram eydür: Atama onuñçün ‘āşı oldum ki bencileyin 9) server oğlı var. Göre vardı. Saña kıul oldı. Baña ‘ar geldi. Ben dağı kıaşd 10) kııldum ki atamı depeleyem. Hele fışat anuñ oldı. Bu ğāle irdük didi. Andan 11) yine şāh-ı Zü'l-ķarneyn Ğahrama eydür: Civān biz senuñ bilmezligüñe kıalmayalum. 12) Yöri atanuñ ‘ammusı Behmenuñ ellerin öpüb önlerinde baş kıo. Sucuñı 13) señünle lutf ve kerem işleyelüm didi Ğahrām şāhdan bu sözi işidicek 14) ileri ileri şāhuñ yüzine baķdı. Dağı başını şaldı. Bebr ü peleng gibi 15) kendü kendüye gümrendi. Cevāb virmedi. Ne kıadar kim selāṭin serverler yir yir 16) söyledi. Hiç kımsesine cevāb virmedi. Velī Behmen oğlı

Şeryāb Kōmdan-ı 17) Ṭaberīyle aman dileyüp şāha k̄ul olmaqlıḡa rıza virdiler. Buḡur anlaruñ bendin

176a 1) göturdiler, hil' atler giyurdiler. Ḥayma ve çadır at k̄atır buyurdılar. Yir gösterdiler merātiblū 2) merātibince oturdılar. Andan şāh-ı cehān Ḳahrām ser-keşlik kılduḡına kaḡıdı. 3) Tiz buyurdı. Bir demürden k̄afes geturdiler. Kahrāmı k̄aydıla k̄afese koyup berkitdiler. Yeine 4) Küllāb-ı Kufīye ışmarladılar. Ol gice daḡı yediler, içdiler, yatdılar. Yarındası yeine 'ale' 5) ş-şabāḡ oldu. Şāh-ı cehān ḡükm kıldı. Ol üç yüz kırk biñ er cebe ve cev 6) şen geyüp at geçimleyüp süvār oldılar. Velī selāṭinler evvel şāh-ı cihān k̄atına cem' 7) oldılar. Pes buḡur İskender-i Cihān eydür: İy selāṭinler yörüñ, her birüñüz 8) şehrüñ bir tuşına yörüyiş kılalum. Şöyle himmet idelüm ki şehri giceye kōmayalum 9) alavuz didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek selāṭinler daḡı leşkerlü leşkerin seçüp 10) yanına aldı. Evvel şehrüñ bir tarafından Ḳasem Şāh-ı Yemenī yörüdi. Ṭāif leşkeriyle 11) bir taraftan Dilefrüz Şāh yörüdi beraber çerisiyle ve bir taraftan daḡı İ' tişām 12) Şāh yörüdi Ḥabeşistan ceysiyle, bir taraftan daḡı Şetlāl Şāh yörüdi ve 13) Zengistān leşkeriyle bir taraftan Mercīn yörüdi Gürcistān ceysiyle, bir taraftan 14) Şābur Şāh yörüdi Fars çerisiyle, bir taraftan daḡı Erduvan Şāh yörüdi 15) Hind leşkeriyle ve bir taraftan daḡı Müjdād yörüdi Sind suyuyla, bir taraftan 16) Ṭamḡaç Ḥan yörüdi Çin Maçin çerisiyle, bir taraftan Ḳaḡum Şāh yörüdi 17) Ḥıṭa ve Ḥoten leşkeriyle, bir taraftan daḡı Süvtī Ḥan yörüdi Oḡuz leşkeriyle

176b 1) ve bir taraftan daḡı Ḥaḡan Şahnān yörüdi Ḥaveristān çerisiyle ve bir taraftan Behmen-i 2) Behrām yörüdi el-an Bereān ceysiyle ve bir taraftan daḡı Hüssām yörüdi cebel-i kebīr 3) çerisiyle ve bir taraftan Uḡruş, Taḡruş, nāḡur-ı Efreng yörüdi Frenk çerisiyle ve bir 4) taraftan daḡı şāh-ı Zü'l-ḡarneyn yörüdi Rūm ḡalebe leşkeriyle. Ḳışşadırāz 5) kılmalalum. Şehr üzre bu resme yörüyüş kim kıldılar. Şehr içindeki k̄avm cümle vehm 6) aldılar. Nite şöyle kim bir kiři yaraḡın eline almadı. Niceler burca bāruya gelmedi. 7) Niceler burç üzre dururken ḡorḡusından k̄adīd oldu k̄aldı. Cihān Ḥan 8) bu ḡālī ḡoricek Ḥüsrevle Mihrāc k̄atına geldi. Eydür: İy ḡanzādeler ne 9) 'acāyib ḡāl oldu. Mihrāc eydür: Nite Cehān Ḥan eydür: Ḳamumuz şöyle ḡorḡdı kim 10) birisi ceng kılmalalum didi. Ḥüsrevle Mihrāc eydür: Ya nice idelüm? İy Cihān Ḥan her 11) ne kim sen diyesin

biz anı dutalum didiler. Andan Cihān Hān eydür: Eger baña 12) uyaršanauz alayın sizi İskender Şāha çıkarayın. Aman dileyeyin. Duḡul ideyin 13) sizün daḡı suçunuza bağışladayın didi. Cihān Hān böyle diyicek Hüsrevle 14) Mihrāc birbirine yaklaştılar. Mihrāc Hüsrev-zemīne eydür: Ne dirsın? Hüsrev-zemīn 15) eydür: Yā Mihrāc ne kadar kim İskenderle ceng kılduk başaramaduk. Nice kim kaçduk 16) kurtulmaduk? Çāresi şimdi budur kim varavuz aman dileyevüz didi. Hüsrevle 17) Mihrāc bu ittifākı kılup cebe ve cevşen çıkarup boyunlarına kefen daḡup

177a 1) Cihān Hānuñ önüne durdılar. Eytdiler. İy şāh-ı Taberistān uş senün fermā 2) nıñdayuz. Her ne kim dirseñ iderüz. Ne yola kılāguzlarsañ giderüz didiler. Hüsrev 3) ile Mihrāc böyle diyicek Cehān Hān daḡı revān birkaç dürlü tartuḡlar alup Hüsrevle 4) Mihrāc aldı. Daḡı kapuyı açdurdı, çıkdı. Toḡru şāh-ı Zü'l-ḡarneynden yaña 5) yörüdi. Ol taraftan daḡı Sālār-ı Rūm gördi kim şehir kapısı açıldı. Çokluk 6) adam çıkdı. Kendüye gelür. Pes buḡur şāh-ı Cihān 'Irāḡiye eydür. Yā 'Irāḡi 7) gör bu şehrden çıkup gelenler kimdür didi. 'Irāḡi daḡı ayak götürdi. Gelenlere 8) karşı gitdi. Şehir yelinleyin yetdi. 'Irāḡi gördi kim üç selāḡin piyāde olup 9) kefen boyunlarına daḡup çokluk serverlerle gelür. 'Irāḡi şordı. Haber aldı. Yine 10) dönüb İskender Şāha geldi. Eydür: İy şāh-ı cehān Cihān Hān-ı Taberīdür. 11) Hüsrev Zemīni Mihrāc Hānı alup 'ālī ḡazretiñe duḡüle gelür dedi. Şāh-ı 12) Zü'l-ḡarneyn 'Irāḡiden bu ḡaberi işidicek tiz çavuşlara ḡükm kıldı kim 13) şehre yüz beş kalın leşkeri girü ḡaytarlar. Şāh-ı cehān böyle ḡükm idicek yedi 14) biñ yedi yüz yetmiş altun çomaḡlı erkek atlu çavuşlar at sürüp irdiler. 15) Ol deryāleyin çeri kim seyl gibi aḡup şehre giderken döndürdiler. Geldük imdi 16) imdi ol taraftan Cehān Hān Hüsrevle Mihrāc aldı geldi. Yaḡın iricek 17) şāh-ı Rūm daḡı selāḡinlerle karşı yörüdi. Gördi kim üç selāḡin kefen

177b 1) ber-gerdān biraḡup duḡüle geldi. Rāvī ḡavlince İskender Şāh daḡı atından 2) indi. Cümle selāḡin serverlerle indi. Andan Cehān Hān bir eline Hüsrev-zemīni 3) alup bir eline Mihrācı alup geldi. Şāhuñ ayaḡına düşdi. Şāh-ı cihān daḡı başların 4) getirüp görüşdi, şoruşdı. Andan ol üç selāḡin siyāsete durur 5) ki şāha karşı el ḡavşurup durdılar. Eytdiler: İy şāh-ı cehān 'ali ḡazretiñden 6) suçumuzu dilerüz didiler. Andan şāh-ı Yunān daḡı eydür: İy selāḡinler suçı 7) nuzu bağışladuk eger büyükse daḡı **Nazm**

- 8) Çünkü siz ‘acizliġuñuzı bildüñüz
Gelüp istikbāli baña kılduñuz
- 9) Ben daħı geçdüm bu dem şöyle ki var
Suçuñuzdan sizlerüñ iy şehriyār
- 10) Zīra bir kişi bilicek suçüñı
‘Avf itmeklik gerekdürür anı
- 11) Kiçilerden ger gele cürm (u) ġaťa
Ululardan hem gerek ‘avf u ‘aťa
- 12) İy selāñınler size luťf işledüm
‘Avf kı lup suçüñuz baġıřladum
- 13) İyilik itdüm sizlere kim bilesiz
İyilige iyilik ‘ivāzlar kılasiz
- 14) Er aña dirler kim ol eylük bile
Eylüġüñüz görene hem eylük kıla
- 15) Uş ben elden geleni itdüm size
Görelüm ki sizde nidersiz bize
- 16) Ger benümçün bir eylik kılasız
Şöyledür kim birine biñ bulasız
- 17) Eylük iden kişiye eylik bulur
Buñ deminde iylüġi karşı gelür
- 178a**
- 1) Ol kişi kim bilmeye eylik ġaķķın
Ol kişiden iy birāder ki saķın
- 2) Belki eylik bilmeyen iy pür-hüner
Bir uyuz atdan daħı olur beter
- 3) Bir ite bir loķma virseñ bir kezīn
Ķande bulsa seni gözler iy güzīn
- 4) Dostuña dost düşmene düşmen olur
İt ‘acāyibden ‘aceb iylük bilür

5) Hâk seni iylik bilmeyenden beklesün

Hâk-ı Tâha Hâk-ı Yasin Hâk-ı nun

6) İşbu adlar izzetünçün ya kerîm

Dünyî vü uqbâda virme bize bîm

7) Neşr Râvî eydür: Şâh-ı Zü'l-ğarneyn ol selâtinlerle bu söz kim 8) söyledi. Andan hükme eyledi. Dörd müzerkeş haş libâce getürdiler. Hüsrev-zemîni Mihrâc 9) Hânı, Cihân Hânı, Tündâr-ı Taberîyi hil' atlediler. Dördine dört muraşsa' âletlü, altun 10) rikâblu, gümüş na' llü bad-pây erkek atlar çekdiler. Süvâr olup şâh-ı Rûmile 11) yine çadıra döndiler. Ol üç yüz kırk biñ er kındılar. Andan Sâlâr-ı Rûm Hüsrev-zemîne 12) Mihrâc Hana, Cihân Hana, Tündâr-ı Taberîye haymalar, çadırlar, otağlar, kullar, kara 13) vaşlar, hazine ve rahat kumaşlar viridi. Şöyle kim degme selâtinlerde ancılayın 14) tecemmülât yoğdı. Şöyle kim çoğdı. Ol üç selâtin dahı hayma ve bargâh 15) kurdılar. Yine öz başlarına ordu kıldılar, oturdılar. Ol gün ol gice 16) yediler, içdiler. İskender-i Rûmiye du' a kılup yatdılar. Yarındası yine 'ala's-şabah 17) olıcağ şâh-ı Zü'l-ğarneyn sa'adet tacın urunup devlet seririne oturdı.

178b 1) Begler, mâlikler, serverler, selâtinler geldi. Kimi durdı, kimi oturdı. Üç 2) yüz kırk biñ er divâna cem' oldı. Pes buğur şâh-ı Zü'l-ğarneyn 'Irâkıye eydür: İy 3) server 'Irâk-ı 'Irâkîn yörü. Var Hüsrevi, Mihrâc Hânı getir. 'Iyş 4) idelüm. Bir dem birimizi görelüm. Gerdiş-i felek aman virmişken elümüze 5) fırsat girmişken didi **Nazm**

6) İşbu fırsat degme kez girmez ele

Yarını ço bu günü hoş gör hele

7) Fırşatı fevt itme kim bu rüzigâr

İşbu resmile çalur degül i yâr

8) 'Ömr dadın şol kişi virür yakın

Ki itmeye fevt fırsatını iy emîn

9) Neşr Şâh-ı Zü'l-ğarneyn 'Irâkıye böyle diyiceğ 'Irâkî dahı baş koyup 10) altı yüz elmas nacağlu peyklerini alup vardı. Hüsrev Zemîni Mihrâc Hânı Cihân 11) Hânı şâh-ı Rûm bezmüne getürdi. Ol üç selâtin dahı gelüp selâtinler 12) şafında oturdı Şâhile 'ıyşa meşğül oldılar. Yediler, içdiler tâ kim şöhet 13) kemâline irdi. Andan şâh-ı Zü'l-ğarneyn

Ḥüsrev Mihrâc Ḥana eydür: İy selâ 14) t̄inler sizden bir su' alüm vardur şorsam gerek. Velî ḥaṭır göze kıatı gelmesün didi. 15) Andan ol selâṭinler eytdiler: Yâ Zü'l-ḳarneyn şimdiden girü cān ve başımıza ḥükmün 16) geçer. Senün̄ sualün̄ gönlümüze niçün kıatı gele didiler. Andan şāh-ı Rūm eydür: İy 17) selâṭinler ne dine ṭaparsız? Ḥaḳḳı nice bilürsüz? Ṭā' ati kime kıılursız didi.

179a 1) Şāh-ı Rūm böyle diyicek buğur ol selâṭinler eytdiler: Yâ Zü'l-ḳarneyn altundan 2) gümüşden la' l ve cevher birle düzülmüş bezenmiş putlarımız vardur. Anları ma' būd id 3) inmişüz anlara ṭaparuz didiler. Şāh-ı Rūm bu sözi işidicek güldi andan döndi. 4) Eydür: İy serverler put nedür kim aña ṭapasız? Altundan gümüşden düzülmüş cansız 5) nesneye ma' bud diyesiz. Cansız olan kimseye nice ma' būdlik ider. 'Aḳluñuz 6) fikriñüz messevayı ya' ni düzilmüş nesneyi ma' būdliğa nice ḳabul kıılır didi. 7) Andan Ḥüsrev-zemīn eydür: Yâ Zü'l-ḳarneyn-i zaman sen bizüm putlarumuza düzmedür 8) cānı yoḳdur dirsın. Bizüm putlarımız bize söyler her ne kim şorarsavuz cevābın 9) eyler. Neyleyüp nedecegimizi bize bildürür. Müşgül işlerimüzi ḥal kıılır. Böyle olan 10) nesne cansuz mı olur didi. Ḥüsrev-i Ḥavārī böyle diyicek andan şāh-ı Rūm 11) eydür: İy şāh-ı Ḥaver ol puta ne söyler? Müşköl ḥal eyler. Didügün̄ o 12) ldur kim şeyṭān-ı la' in gelür. Ol putuñuz içine girer. İçinden ḥareket kıılır. 13) Sizün̄ reyün̄üzce size söz virür. Siz anı put söyler şanursız 14) didi. **Nazm**

15) Canı yoḳ nesne nice söyler sözi

Çünki düzme ola şöyle kendüzi

16) Bir nesne kim anı Ādem düze

Nicesi ma' būdlik ide ol size

17) Ağzı yoḳ kim aça ağaz eyleye

Dili ḳande buldı kim siz söyleye

179b

1) Biñi bir yerde durursa ay u yıl

Ṭoğmaya bir söz birinden şöyle bil

2) Yüz biñin bir ma' şüm oğlan ṭağıda

Ger emilikde ve gerni yağıda

3) Böylece ‘aciz olan şöyle ki var

Size nice Tengri ola iy şehriyār

4) Put içinden size ol on kim gelür

Şöyle bilüñ kim anı şeytān kıılır

5) Sen şanursın anı putdur söyleyen

Her sözüñüzi rivāyet eyleyen

6) **Neşr** Rāvī eydür: Şāh-ı Zü’l-ķarneyñ Hüsrev-zemīne böyle diyicek andan 7) Hüsrev-zemīn eydür: Yā Zü’l-ķarneyñ bu şeytān didüğüñ nesne kimdür? Bizcileyin 8) adam mıdır? Gelüp put içine nice girer kim görmezüz didi. Hüsrev böyle diyicek 9) andan şāh-ı Rūm eydür: Yā Hüsrev-i Haverī bu şeytān didigüm bir ‘acāyib kimsedür. 10) Çünkü şorduñ. Diñle anı saña vaşf kıılaym. Tā kim racīm kimdigüni bile 11) sin. Anuñ iğvāsından hazer kıılasın didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek pes buğur 12) Hüsrev-i Haverī, Mihrāc-ı Türkistānī, Cihān Hān, Tabāri kulaķ urup durdılar. 13) Sözüne gūş urdılar. Andan şāh-ı cihān eydür: İy selātinler şeytān 14) bir kimsedür kim Haķ Te‘ālā hazretinde andan muķarreb ferişte yoğdı. Ol ‘ālem kim 15) Haķ Te‘ālā aña virmişdi. Hiç vucūda virilmedi ol sırlar kim aña bildürmişdi. 16) Hiç kimseye bildürmedi ve ol ta‘at kim şeytān-ı la‘īn kıılmışdı. Hiç yaradılmış 17) kıılmamışdı. Şöyle kim ta‘atle yir yüzünden yedinci ķat göklere inmişdi.

180a 1) ‘Arşı kürsi tamu ve uçmaķ feriştelereñ arasında meşhūr kimseydi. İy 2) selātinler şeytān bu ķurbetile bu resme ‘ilm ve ta‘atle ‘ilmine ta‘atine mağrūr oldu. 3) Haķ Te‘ālānuñ emrin şıdı. ‘Aşi oldu. Haķ Te‘ālā daķı şeytānı hazretinden sürdi, 4) merdūd kııldı. Şeytān daķı kendüyi merdūd göricek Ādem oğlanlarına düşman oldu. 5) Zira kim Ādem öcünden tavķ-ı la‘net geydi. Muķarribiken merdūd oldu. Şimdi 6) ol düşmanlıķdur kim gelür sizüñ putuñuza girür. Size ne gerekse söyler. Sizi 7) azdurmağıķün yoluñuz ırmağıķün didi. Şāh-ı Yunan böyle diyicek Hüsrev-zemīn 8) eydür: Yā Zü’l-ķarneyñ şeytān şürete daķı nice şekildür didi. Şāh-ı Rūm eydür: 9) İy şāh-ı Haver şeytānuñ ol muķarrib şüreti gāyet hūbdı. Şöyle kim 10) melekūt içinde mergubdı. Merdūd olıcaķ yine boynına tavķ-ı la‘net geyicek 11) yüzü ķarardı. Zişt oldu. Mergublığı gitdi. Velī yā Hüsrev şeytān-ı la‘īn 12) şimdiki halde ne şürete gerekse girür. Ne dil

gerekse söyler. Dilerse kim 13) halâyığa görüne görünür. Dilemezse şöyle gayet yürür. Bir dağı bu kim aña ne 14) kapu vardur, ne cebe vardur. Ne yerden dilerse girür, çıkar. Oda yanmaz, suya batmaz. 15) Yıl gibi hâk üzre yürür. Gündüzünce görürse gice dağı eyle görür. İrağ 16) yakın aña birdür. Durduğı yerden yerleri gökleri seyr ider. Yürür ve bir müşkîli 17) dağı ol la' inün budur kim adamuñ gelür ağızından girür tamarları içinde kanıla turur.

180b 1) Adama gönlünde vesvese virür. Yâ Hüsrev-zemîn ol şeytan didi kim uşda 2) bu sîretlü bu şıfatlu kimsedür. Andan hazar itmek gereksiz oldur gelüp putuñuza 3) giren, size iğva viren didi. Şâh-ı Rûm böyle diyicek Hüsrev Mihrâc Cihân 4) Han şeytân vaşfın bu vechile işidicek şeytândan korğulu oldılar. Pes 5) buğur Hüsrev-zemîn eydür: Yâ Zü'l-karnyn şimdi bu bizüm bunca zamandan berü tapdu 6) gumuz putlarımız bâtil midur didi. Şâh-ı cihân eydür: Bil bâtildur. Hüsrev eydür: Yâ 7) İskender çünkü böyle dirsın putlarımızı katıña getürelüm, söylesün her ne kim 8) sorarsañ rivâyet eylesün. Ol vaqtin putlarımızuñ haqqın bâtilin göresin didi. 9) Pes buğur Hüsrev Mihrâc Cihan Han buyurdu. Vardılar üçünüñ üç sevgülü 10) muraşsa' putları vardı. Getürdiler şâh-ı cihân divânı içinde ol putları 11) şâha karşı kodılar. Andan Hüsrev-zemîn, Mihrâc Han, Cihân Han yerlerinden 12) toru gelüp putlarından yana yürüdiler. Buğur Hüsrev eydür: Yâ Zü'l-karneyn gör 13) imdi putlarımız bize nice söyler didi. Dağı üçi ol üç putuñ önüne geldiler. 14) Evvel diz çöküp putlarına yükündiler. Ardınca yüz yere sürüp secde kıldılar. 15) Andan secdeden durup dizleri üzre putlu putuna karşı oturdılar ve dağı 16) eytdiler: İy putlarımız, ma' budlarımız İskender sizlere inanmaz. Sizi canlu şanmaz. 17) Siz sizi aña bildirün. Birkaç dürlü sözler söyleñ. Hoş rivâyetler eyleñ. Tâ kim

181a 1) göre işide sizlere ' itikâd ide, inana didiler. Dağı durdılar. Putlarına kulağ 2) urdılar. Ya' ni putlarından âvâz gele, söyleye. İskender şâhı hacîl eyleye. Râvî 3) kavlince ol üç selâtin bir zaman putları önünde şöyle durdılar. Cevâb 4) gelmedi. Yine putlarına secde kıldılar. Nâliš idüp yalvarışdılar. Didiler kim iy ma' bûd 5) larumuz ve iy dünyâ ve âhîret maşşudlarımız, İskenderile bunca selâtinler size 6) muntazırdur. Niçün söylemezsiz? Dürlü dürlü kelâmlar beyân eylemezsiz didiler. Dağı şöyle 7) kulağ urup durdılar. Yine putlardan âvâz gelmedi. Hüsrevüñ Mihrâcuñ Cihân 8) Hanuñ kararı

qalmadı. Yine ayakları üzre durdılar. Başların açup dürlü dürlü 9) nâlişler kıldılar. Göğüslerin urdılar. Başların açup yaşlar aqıdup yine 10) söylediler. Didiler kim iy ma' bûdlarımız bize küsdüñüz mi? Niçün söylemezsiz? Söyleñ 11) kim sizüñ gâyet hengâmıdur didiler. Dağı yine putlu putuna secde kı lup yine 12) oturdılar. Qulaq urdılar ne cevâp gele diyü. Râvî qavlince ol üç 13) putdan âvâz geldi kim وَقُلْ جَا أَلْحَقُّ وَرَهَقُ طِلُّ أَلْبَا (ve kul ce'el haqq ve zeheqa baıl) didi. Dağı andan ol 14) üç put yüzleri üstine düşdiler. Hüsrev, Mihrâc, Cihân Han bu hâleti göricek 15) şaşdılar. Birbirine baqışdılar. Eytdiler: Putlarımızdan buncılayın âvâz geldüğü yoğdı. 16) Ve bu resme yüzleri üzre hem niçün düşdiler diyışdiler. Andan Hüsrev-zemîn 17) döndi. Şâh-ı Zü'l-ıkarneyne eydür: İy şâh-ı cihân bu ne 'acep haldür putlarımız kılduğı

181b 1) didi. Andan şâh-ı Zü'l-ıkarneyn eydür: İy şâh-ı Haver ol putuñuz içine şeytân 2) gelüp girerdi. Size ne gerekse söylerdi. Şimdi geldi, bir ferişte girdi put içine 3) şeytân girmedin. Şeytân yine geldi kim putlarıñuza gire. Feriştahları put 4) içinde göricek hezîmet aldılar. Girmediler. Buğur put içinden وَقُلْ جَا أَلْحَقُّ وَرَهَقُ طِلُّ أَلْبَا (ve kul ce'el haqq ve zeheqa'l 5) bāıl) diyen yetüp putlarıñuzı, yüzi üzre düşüren ol feriştelerdür didi. 6) Şâh-ı cihân böyle diyicek andan Hüsrev-zemîn eydür: Yâ Zü'l-ıkarneyn bu put içinden 7) جَا أَلْحَقُّ وَقُلْ (ve kul ce'el haqq) âvâzı kim geldi ne demek olur didi. İskender eydür demek 8) olur kim haq geldi bāıl gitdi didi. Râvî qavlince Hüsrev-zemîn şahdan 9) bu sözi işidicek putlarından bu hâleti göricek gönli putlardan götürüldi. 10) Andan döndi. İskender şâha eydür: Yâ Zü'l-ıkarneyn çünkü putlarıñ serencâmı 11) bu hâle irişdi. Bāıllığı 'ayan olup yüzi üzre düşdi. Ya biz şimdiden 12) girü neye tapalum didi. Hüsrev-zemîn böyle diyicek andan şâh-ı Zü'l-ıkar 13) neyn eydür: İy şâh-ı Haveristân

14) Aña tapuñ kim yaratdı 'âlemi

Uş bu toprakdan düretti Âdemi

15) Sizi yoqdan var edene tapuñuz

Küfr ü şirket qapusını yapuñuz

16) Anı qorsız kim sizi var eyledi

Yimege içmege yarar eyledi

17) Rızkıñuz virür sizi gözler görür

Hem ‘ adūdan sizleri bekler orur

182a

1) ‘ Aybuñuz görüp yine iy p̄ş-b̄n

Rızuñuzı kesmez ol ādir mu‘ ĩn

2) Buncılayın aı orsız siz ‘ ayān

Varuban baıla a dırsız iy cān

3) Buña daı biliñüz ermez mi kim

Tengrili mı idebilür zer ile s̄m

4) Altunıla am gümüşden düzülen

Eskiyicegüz uvanup bozılan

5) Tengri m’olur iy delüler fikr idüñ

Size cism ü cān vireni zikr idüñ

6) Tengri oldur kim aña yodur zevāl

Zātına ne naş irer ve ne melāl

7) Hem aaddur hem şameddür hem adīm

Hem ra‘ uf hem ‘ aūf hem kerīm

8) Zātı keyfiyyetden olmıdur beri

Artuı eksük tozundan hem arī

9) Ne ortaı var ne vezīri birdürür

Cümle ie ākim ü ādirdurur

10) Her kim anuñ birliğini bilmedi

öyle bil dırlıı dādın bulmadı

11) Rāvī eydür: Şāh-ı cihān böyle diyicek andan yine ol selātınlar eytdiler: 12) Yā

Zü’larneyn çünki böyle dırsen di imdi. Bize telkīn ıl. Ne diyelüm ve ol 13) bir ü bī-

zevāl Tengriye nice apalum gösterivir didiler. Andan şāh-ı cihān daı anlara 14) evvel

telın imān öğretti. Dāvūd peygamber şeri‘ ati mucibince pes buur Hüsrev 15) Zemīn

Mihrāc Hān Cihān Hān imān şehādet getürdiler. Tengri bir bilüp a 16) ‘ atine irār ılup

oturdılar. Andan ol putları uşadup altının gümüşin la' l 17) yakūtın serverlere üleşdürdiler.

Yine şabağa yetdiler. Giceyi geçürdiler. Şāh-ı Rūm

182b 1) dīvān kırıldı. Begler mālīkler dirildi. 'Iyşa nūşa meşğūl oldılar. 'Iyş iderken 2) şāh-ı Yunan luṭfiyla güle güle Cihān Ḥana eydür: İy şāh-ı Ṭaberistān bu Ṭaberistān 3) vilāyetinde gerçek 'acāyib gārayip ne vardur didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek andan 4) Cihān Ḥan eydür: Yā Zü'l-ḳarneyn-i zaman bu vilāyetde 'ālī ḥazretūn muḳayyed olıcaḳ ne 5) 'acāyib ola. Velī bir ıssızlık yerde nesne vardur. Siz göricek ben ḳuluñ bu nice vardum 6) anı bilmedüm ki niçün düzilmişdür didi. Cihān Ḥan böyle diyicek şāh-ı Rūm eydür: 7) İy şāh-ı Ṭaberistān di imdi, başla bizi. Varalum, ol didügün 'acāyibi görelüm 8) didi. Pes buğur Cihān Ḥan yol yarağın ḳılp İskenderi alup kırık biñ erle cümle 9) selāṭīn serverlerle ol 'acāyibi görmege gitdiler. Söz çoḳ. Yedi gün gündüz 10) yörüyüp gice yatdılar. Sekizinci gün bir tağ dibine yetdiler. Şāh-ı cihān, Cihān Ḥan 11) birle leşker önünce giderken ḳarşularından bir 'acāyib bünyād yapu görindi. Andan 12) şāh-ı Rūm Cihān Ḥana eydür: İy server-i Ṭaberistān bu ḳarşımızdan görünen neyi ki 13) didi. Andan Cihān Ḥan eydür: İy şāh-ı heft ḳişver ol didügüm 'acayib bu görünen 14) bünyāddur didi. Pes buğur becid sürdiler. Güneş ḳubbe-i felege dikildigi vaḳt şāh-ı 15) cihān kırık biñ erile on iki biñ mübāriz mehterile dörd biñ dörd yüz 16) dilāverle biñ yedi yüz yetmiş serverle dört yüz kırık dört vezīrle üç yüz 17) on üç selāṭīnlerle geldiler. İrdiler ol bünyādı gördiler. Nite şöyle kim

183a 1) biñ yedi yüz yetmiş adım yeri dar u medār ḥandek ḳazmışlar. Muḳkem çevresin düz 2) mişler. Ḥandek içi daḳı ṭolu su. Andan ḥandek ortasında altı yüz altmış mermer direk 3) ler üzre bir mu'teber 'acāyib yüksek ḳubbe yapmışlar. Ağ billurle ḳubbeyi pūşide ḳılmışlar 4) ya'ni örtmişler. Ve daḳı ḳubbenün altını çar-rükn bir ḳaşr ḳılmışlar. Yapusu yedi dürlü 5) mermerden şöyle mermer kim içinde āyineleyin yüz görünür. Likī bir yüz biñ yüz görünür. 6) Nitekim bir ḥarf levḫ-i ma'nide yüz görünür. Şāh-ı cihān ol bünyādı vaşḳ ḳıldı 7) ḡumlayın göricek buyurdu. Kırık biñ er ḳubbeyi çevre alup teferrüc yerinden durdu. Ya'ni 8) Sālār-ı Rum kendüsi selāṭīn serverlerle vezīr-i mu'teberlerle yörüdiler. Ḥandek daire 9) siyle taş yüzden ol ḳubbenün yapusın teferrüc ḳıldılar. Devr iderken ḳubbenün 10) gün maṭla'ına ḳarşu ḳapusın gördiler. Nite rāvi ḳavlince ḳubbenün

kapusını kim 11) gün doğusına karşı kılmışlar. İki mu‘teber ‘amūd-ı siyāh ya‘ni kara mermerin direk 12) üzere bir kemer bağlamışlar. Yeşimden ya‘ni yeşil taşdan ağ mermer direk üzere yeşil 13) kemer ki bağlanmış şanasın. Kav̄s-ı kuzah̄ yere inmiş andan kemer için sürh̄ mercān 14) mişāl kızıl mermerden cihār gūşe bir dār çatmışlar. Dürüst andan ol dāra iki 15) kat kapu kılmışlar. Polat Çiniden ve dağı kapuya mıh yerine la‘l, yakut, elmās, zümrüd 16) ler uzatmışlar şöyle kim karşıdan baķanuñ gözün kamaşdırur. Velī ol mu‘teber çini polad 17) kapu yapuludurur. Andan kapunuñ önünde bir yeşil ‘akreb durmuş bir şu şıgırınca ola

183b 1) süñü gibi kıyruğın girüsine kaldurmuş. Elmas kılıç ki bir nişter kafası üzere 2) kullāb kılmış. Yüzün h̄andeķe dutmuş. Kafası kapuya karşı durur. Şöyle kim evvel 3) nazār görenler k̄orkudan kıurur. Andan ol ‘akreb önünden h̄andeķ üzere bir köpri 4) düzmişler. Düpdüz h̄andeķüñ taş yüzüne Şāh-ı Cihān k̄ubbenüñ kapusını ol ‘akrebi 5) köprüyi göricek durdı, nazār urdı. Çok zaman söyledi. Teferrüc kıldı. Buğur köprüñüñ 6) başında bir şūret peyker gördi. Nite şöyle kim bir şaru mermerden Ādem şeklin 7) düzmişler. Cismini serteser a‘za a‘za yazmışlar. Rūşenlīgla k̄azmışlar. Ol ‘akrabe 8) karşı yumruğın düğüp hücūm idüp durur. Şāh-ı cihān evvel nazār gördi ki dem ol 9) şaru mermer şūreti diri şandı. Zamandan şoñra tefeħhüş kılup bildi kim muşavverdür. 10) Andan şāh-ı Zū‘l-k̄arneyn Cihān H̄ana eydür: İy şāh-ı Taberistān bu bünyād ‘aceb bünyād. 11) Bunı yapan mu‘teber üstad Şābāş, bunı yapan mi‘marına aferin. Buna mal h̄arc idene 12) ve şehryārına kim buncılayın yādigār k̄omışlar, gitmişler kim görenler h̄ayrān olur. Velī iy 13) Cihān H̄an bu köpriyi geçüp bu kapuyu açup ileri k̄ubbeye girmiş görmüş kimse var mıdur 14) didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek Cihān H̄an-ı Taberī eydür: Yā İskender-i zaman ben k̄uluñ 15) evvel kim h̄ükm kıldum. İşbu k̄ubbeyi görmege geldüm. Hem-çünan şöyle durur buyurdum bir k̄ulıma ki 16) yōri şol köprüñüñ berü başındağı Ādem şeklinüñ ardından dur. Dağı oķıla kapu 17) önündeki ‘akrebi at görelüm diri midür? Veyaħut bu Ādem şeklinleyin diri midür görelüm didüm.

184a 1) Pes buğur yā Zū‘l-k̄arneyn ol Ğulam dağı eline t̄ir u kemān alup ol şekl-i Ādem 2) katına gelüp ol kapu önünde t̄uran yeşil akrebi bir oķıla atdı. Oķ h̄andeķi 3) geçüp kapuya varmadı. H̄andeķ içine suya düşdi. Bir dağı atdı. Hemçün suya 4) düşdi. Kırk oķ

atdı. Kırkı dağı suya düşdi . Akrebe oğ vurmayıcak kaçıdum. Tiz bir 5) dilāvere hükm kıldum. Eytdüm. Yöri. Şol köprüden geç. Var ol ‘akrebi gör diri midür didüm. 6) Ol dilāver dağı yürüyü. Köprünün berü başından kadem başdı. Köpri deprendi. 7) Şöyle kim ol dilāver köprüye başmışiken girü indi. Andan yaña eglendi. Girü ve kadem başdı 8) durdı. Köprü deprendigine muqayyed olmadı. Velī köpri deprenicek ol kapu ö9) nündeki ‘akreb dağı harekete gelüp deprendi. Andan ol kişi köpri üzre 10) bir adım ki ilerü atdı. ‘Akreb sağ yanına döndi. İki adım adıcak buğur şolına 11) döndi. Üçüncü adımı adıcak o da köpri başına geldi. Dördüncü adım adıcak köpri 12) üzre çıkup varan kişiye karşı yürüdi. Beşinci adım adıcak ‘akreb geldi. Ol 13) kişiye yakın irdi. Ol kişi dağı karşusından ‘akrebi göricek qorhudan 14) köprüden aşağı düşdi. Handağdağı suya gark oldı. Ol kişi düşicek 15) yine ol ‘akreb köpriden döndi. Vardı, durduğu yerde yine şöyle durdı. Yā Zü’l-ıkarneyn 16) ne kadar kim tecrübe kıldum. Hemçün şöyle oldı inanmazsanuz siz de tecrübe kıluñ didi. 17) Cihān Han hāmüş oldı. Cihān Han böyle diyicek şāh-ı Rūm eydür: Yā Cihān Han

184b 1) sen didigünleyin biz dağı tecrübe kılalum. Yine şöyle olur mı yoğsa ol hükm bātil o 2) lıp mıdur didi. Andan şāh-ı Rūm Ebkāş-ı Rūmīye eydür: İy server yöri. Sen dağı ol Ādem 3) şeklinün ardından dur dağı ol kapu önündeki ‘akrebi oğıla, at görelüm, 4) urabilir misin didi. Andan şāh-ı Rūmdan Ebkāş bu hükmi işidicek tiz tır u 5) kemānın eline alup rahşından inüp ol Ādem şeklinün ardından ol kapu önündeki 6) ‘akrebi urasıya bir oğıla atdı. Oğ handağı geçmedi. Suya düşdi. Bir dağı atdı 7) yine suya düşdi. Sözi uzatmayalum. Ebkāş yedi oğ atdı ‘akrebe. Yedisi dağı 8) suya düşdi. Server selātinler ‘acebleşdiler. Andan şāh-ı cihān eydür: Yā Restetā 9) lis bu ne ‘aceb hikmetdür kim bu handekün öni yakın taş önerseñ gece ki 10) velī katı oğ dağı irmez didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek buğur Restetālis Hakīm 11) eydür: Yā Zü’l-ıkarneyn bu handek, bu su, bu köpri, ol ‘akreb tılısmātdur. Anıñçün 12) oğ geçmez aşra didi. Pes buğur şāh-ı Zü’l-ıkarneyn eydür: Yā vezir bir kişi olsa 13) yörise köpri geçse ‘akrebün hareketini görse vuzuncadur didi. Şāh-ı Yunān 14) böyle diyicek ‘Irāķī ilerü yöridi. Eydür: Ben varayın köprüyi tecrübe kılayım didi. Vezirler komadılar. 15) Eytdiler: Yā Zü’l-ıkarneyn ne fāide kim ‘Irāķī köpriye vara. Ol ‘akreb karşı gele. 16) Ol hod tılısmātdur. Varanı helāk kıılır. Bir

lahza şabr kıl. Bu tılısmâtı geregince 17) tefeħhüs kılalum. Bunuñ fethi neyledür bilelüm. Andan köprüye Âdem kayu virevüz didiler.

185a 1) Vezîrler bile şâh-ı cihân daħı dönmedi. Andan Restetâlis haş, Eflâtûn- zamân, 2) Sokrat-ı devrân, Bokrat, Cehân, şâhile ‘Irâķî daħı bile köprünüñ berü başındaki 3) adam şekli kim mermerden düzülüpdür didi. Anuñ katına geldiler. Ol şekle yir yirin 4) nazâr kıldılar. Gördiler kim ol şeklüñ sînesine otuz iki satır yazu yazmışlar. 5) Hüb rüşen kazımışlar. Eflâtûn-ı Hâkîm haţtı göricek karşıasına oturdu. 6) Haţta nazâr urdu. Mütâlâsına meşgûl oldu. Râvî kavlince ne dilce idigünü 7) bildi. Oğudup şâha beyân kıldı. Ne didi?

8) Böyle yazmışlar ol haţtı anda kim

Ki cihân mülkini geşt iden hâkîm

9) Çün gelesin işbu milke sen yakın

Bu tılısmâtı göresin iy emîn

10) Bu tılısmı açmağ isterseñ ‘ayân

Diñle saña şerhîni kılam beyân

11) Korkma yöri köprü üstünce iy yâr

Karşuña gelürse ‘akreb hemçü vâr

12) Biz yöridüginize iricek köpride

Korkma ‘akrebden üşenme iy dede

13) Alnına ol ‘akrebüñ bir yumruğ ur

Daħı deprenme yirüñde şöyle dur

14) Saña ‘akreb pes buğur şöyle ki var

Çapuyı açıvirür iy şehriyâr

15) Çün bu işi köpri üzre idesin

Boğaz andan çapuya dek gidesin

16) Gir içer çapudan iy piş u bîn

Gör içerü kim neler vardur yakın

17) İşte miftâhı budur şöyle ki var

Bu tılısmuñ añlariseñ şehriyâr

185b

1) Korkmazisen ben didigüm idesin

Korkariseñ hasretile gidesin

2) İy niceler bu tılısmı gördiler

Feth idince nice başlar virdiler

3) İşbu asanlıgıla şerh eyledüm

Nice açmak gereğini söyledüm

4) Rāvī eydür Eflātūn-ı Hākīm bu beyānı kim ol yazudan anladı. Şāh-ı 5) Cehān işidicek şād u hürrem oldu. Andan didi: Eydür: Yā Eflātūn Hākīm bu 6) kıldıguñ beyānı kılmak āsān eger muğalaza degilse didi. Eflātūn eydür: Yā Zü'l-ķar 7) neyn bu beyānı tecrübe kılalum, görelüm. Rast gelürse hoş, gelmezse bir dürlü dağı 8) tedbīr idelüm. Biz hod bu tılısmı açmayınca komazuz Hāk Te'ālā 'avnıyla didi. Pes 9) buğur şāh-ı Rūm 'Irāķīnūñ ol altı yüz biñ nökerleriniñ bir ciger-derine eydür: 10) İy dilāver yōri. Şol köprüye var teenniyle. Yōriyü yōriyü toğru ķubbenūñ ķapu 11) sına git. Velī şol ķapu öñündeki 'akreb saña ķarşu gelür. Andan korkma 12) üşenme cānı yokdur. Saña ziyān kılmaz. Kaçan kim 'akreble yüz be yüz iricek ihtiyāt 13) kıлма. 'Aķrebūñ alnına bir merdāne yumruğ ur. Dağı yirüñde dur. Deprenme didi. Şāh-ı 14) cehān böyle diyicek andan ol peyk dağı yōriyü yōriyü köprüye geldi ķadem başı. 15) Köprüñün üzerine çıķdı köprü deprenicek ol peyk vehm aldı. 16) Durdı dağı deprenmedi. Andan 'Irāķī çağırdı. Eydür: İy dilāver yōri. İhtiyāt itme. 17) Köpri deprendigine muķayyed olma didi. 'Irāķī böyle diyicek ol peyk dağı öglendi.

186a 1) Bir adım dağı ilerü yōrüdi. Andan ol ķapu öñündeki 'akreb bir şağına döndi bir 2) adım dağı yōrüdi. Buğur 'akreb şoluna döndi. Bir adım dağı yōriyicek 'akreb buğur 3) köprüye ağdı. Peyke ķarşu yōrüdi. Peyk vardı. 'Aķreb geldi. Birbirine yakın 4) iricek peyk 'akrebe döyemedi. Ayaķları ditredi. Köprüden aşāđa ħandaķa düşdi. 5) Suya ğarķ oldu. Şāhile selātinler anı görüp bildiler kim ol peyk ol 'akreb 6) den korkdı. Köprüden düşdi. Buğur ol altı yüz peyklerūñ bir ciger-deri dağı ilerü 7) geldi. Eydür: Yā Zü'l-ķarneyñ icāzet virürseñ ben ķuluñ varayın 'akrebe didi. 8) Şāh-ı cihān eydür: Var. Buğur ol peyk dağı köprüye yōridi. Kışsa dırāz kılmayalum. 9) Bu varduğınca 'akreb dağı ķarşu

geldi. Birbirine irdügi dem ol dağı 10) şaşdı düşdi. Suya ğark oldu. ‘Aķreb yine yerine varup durdı. Yine peyklerden 11) biri dağı geldi. Eydür: Yā Zü’l-ķarneyn anlaruñ havşalası tengdür, ķorķuya dōyemediler. 12) Ben varayın didi. Eytdiler: Var ol peyk dağı şīrāna köprüye yōrūdi. ‘Aķreb dağı 13) yine ķarşu geldi. Tamam birbirine irdi. Buğur peyk yumruğın dūgdı kim ‘aķrebi alında 14) ura. Ol dağı şaşdı. Düşdi. Suya boğıldı. Pes buğur Ćihil Pāy-ı ‘Irāķī ilerü yōrūdi. 15) Eydür: İy şāh-ı cihān ben ķuluñ varayın ‘aķrebe didi. Şāh-ı Rūm eydür: Yā ‘Irāķī saķın 16) ğaķa ķılmayasın didi. Bizi ‘Irāķīsüz ķomayasın didi. ‘Irāķī eydür: Yā Zü’l-ķarneyn himmet 17) dutğıl kim işimüz rast gele didi. Dağı sāz u seleb üzerine muħkem berkitdi.

186b 1) Hāķ Te‘ālāya tevekkül itdi. Toğru köprüye gitdi. Revān köprüye çıķdı yōrūdi. Ol 2) ‘aķreb dağı ķarşu yōrūdi ol geldi. ‘Irāķī vardı. Tamam birbirine irdi. ‘Irāķī 3)) yūreğın muħkem dutup yumruğunu dūgūp ol ğeybetlū ‘aķrebūñ alında bir merdāne müşt 4) urdı. ‘Aķreb girü döndi. Vardı. Ķubbenūñ ķapusını ķuyruğuyula bir kez urdı. Andan 5) ol muħkem ķapu açıldı. Ķapu açılıķaķ içinden bir ‘acāyib ķara demürden Ādem şekli 6) çıķdı. Ki zeberdest elinde demürden bir Ćomaķ dutar. Andan ol Ćomağıla ol 7) şu şuğırı gibi ‘aķrebi bir kez şōyle urdı kim ķapu önünde yaturdı, ķodi. Kendiyi 8) ķapunuñ iç yüzün alup durdı. Ćomağın Ćiginine urdı. Şāhile selāñın 9) serverler cümlesi anı ğördi. ‘Irāķī dağı yine köprüden girü dönūp şāh-ı cehān 10) ķatına geldi. Pes buğur İskender-i Zü’l-ķarneyn ‘aķreb tılısmı bozulduğın ğoriceķ 11) Restetālisi, Eflāñını, Soķratı, Boķratı yedi selāñını, yedi serveri alup köprüden 12) ğeçūp ķubbenūñ ķapusına geldiler. ğördiler kim ol tılısm ‘aķrebi yüzi üzre 13) ķapuda yatur. Velī ķapu içinde ol demürden ķişi diri ki Ćomağı Ćiginini 14) dutmuş durur. Pes buğur Sālār-ı Rūm Restetālis vezīre eydür: Yā ğakīm-i ķārdan 15) bu ‘aķreb tılısmını uşda bozduķ. Bu ķapuda duran ķişi tılısmı ne ola 16) didi. Restetālis eydür: Yā İskender bu ķapuda duran demürden düzilmiş 17) herifūñ tılısmı budur kim her ki ķapuya vara. Elindeki ğürzle deprene, ursa ğerekdir.

187a 1) Velī bir laħza ivme ola kim bunuñ dağı fetħini bulavuz didi. Restetālis böyle diyiceķ 2) ‘Irāķī eydür: Yā Zü’l-ķarneyn bu bozulana ‘aķreb tılısmınıñ sīnesinde yazu var yazılmış. 3) Siz dağı ğörūñ didi. Andan şāh-ı Yunān dağı vezīrlerle ol bütūn ‘aķrebūñ 4) üzerine geldiler. Sīnesindeki ğaķķa nazār ķıldılar. Bir zamān durdılar. Buğur Eflā 5) ñun-ı

Hakīm ol yazu ne dilce idügin bildi. Oğuyup şāha beyān kıldı. Velī ne 6) didi. Böyle dimişler. O yazuda kim iy bunda gelen ‘ömrüne devletine gırre olan 7) kaçan bu ‘akreb tılısmın bozup bu kapuyı açup bu demirden ādemi kim göresin 8) sen hiç kırkma, üşenme. Aña karşı yöri. Sen aña yakın varduqça ol saña çomak 9) çevürür. Velī sen andan üşenme. Ara yirüñüze kıyasıla yedi qadem qalduğı vaqt 10) cüstlik birle sen seni anuñ üzerine at. Kellesinde bir müşt urusañ onuñ 11) dağı tılısmını bozarsın. Yoğ eger sen cüstlük itmeyicek olursañ ol seni 12) çomağıyla urur, helāk kıılır didi. Şāh-ı cihān Eflāṭından bu beyānı işidicek 13) eydür: Bu tılısm müşküldür. Şāh-ı Rūm böyle diyicek ‘Irāqī eydür: Yā Zü’l-qarneyn 14) ne müşküli olsun bunuñ didi. Buña dağı varayın senüñ devletünde didi. Şāh-ı 15) Rūm eydür: Yā ‘Irāqī senüñ elünden gelür kim bunuñ gibiye varasın. Velī biz saña 16) degme nesne niçün kıymazuz. İhtiyāṭ gerekdür. Nāgāh saña bir elem irmesün diyü didi. 17) ‘Irāqī eydür: Yā Zü’l-qarneyn buña ne ihtiyāṭ gerekdür. Çünkü kim kişinüñ eceli irmeyince

187b 1) ölmezmiş didi. ‘Irāqī böyle diyicek İskender Şāh eydür: Yā ‘Irāqī rast idersin 2) kişinüñ eceli irmeyince ölmez. Velī qazaya karşı durmaq, tehlukeye varmaq yokdur 3) didi. Andan ‘Irāqī eydür: İy şāh-ı cihān ya nice itmek dilersin didi. Şāh-ı cihān eydür: 4) İy server evvel birkaç kişide tecrübe kılalum, görelüm. Ögerise hoş, ögmezise 5) yine sen varasın didi. Dağı şāh-ı Rūm bir quluna buyurdu. Eydür: Yā qulam yöri. Elüne 6) çomak al. Ol kapuda duran kişiye karşı var. Yakın iricek ol demürden 7) şekil saña elindeki çomağı çevürür. Velī sen kırkma, üşenme. Seni urmaz tamam 8) ki yakın varasın. Şöyle kim arañuzda yedi qadem yir qala. Sen seni ol demürden 9) şahş üzre bebr u peleng ki at. Sīnesinde bir çomak ur didi. Şāhdan bu 10) vechile hüküm olıcaq qulam dağı eline bir çomak aldı. Toğru kapuya yöridi. Anca 11) kim kapuya yakın varıcaq ol demürden düzelmiş tılısm Ademi elindeki çomağını 12) başı üzre bir şaldı. Varan qulam çomağı göricek durdu. Qulam durıcaq 13) ardından şāh-ı Rūm çağırdı kim niçün durursun? Yöri ilerü. Kırkma kim 14) seni urmaz didi. Qulam-ı Şāh āvāzın işidicek yüreklendi. Yene ol tılısma 15) karşı yöridi. Anca vardı kim araları yedi qadem qaldı. Rāvī qavlince Qulam yedi 16) qademden bir qadem dağı sehvale ilerü başdı. Çomağın çevürdü kim demürden şekli 17) ura. Tılısmı haddinden ilerü geçmiş. Tılısm şüreti elindeki demürden gürzle

188a 1) ol ğulāmı şöyle urdı kim ħurd u ħaşĥāş kıldı. Şāhile cümle selāṭīn 2) serverler bildiler kim ğulām tılsma ħaddinden ilerü ħadem başdı. Pes buğur yine şāh-ı 3) Rūm bir ciger-der ğulāmı daĥı kığırdı. Aña daĥı nitmek gerekdür didi. Velī yedi ħadem ğāyet 4) vezne urğıl diyüp ğulāmı gönderdi. Ğulām daĥı ħapuya toğru vardı. Tılsım daĥı 5) gürzüni şaldı. Ğulām muĥayyed olmadı. Tılsma yedi ħadem yakın varıcağ ol daĥı 6) ħaṭayıla ziyāde ħadem başdı. Tılsım anı daĥı gürzle urdı. Ħurd kıldı. Andan Çihil 7) Pāy-ı ‘Irāķī eydür: Yā Zü’l-ħarneyn ben ħuluñ şöyle dururken bir ħuluñ daĥı ölüme varup 8) öldüğü hiç hoş gelmez didi. ‘Irāķī böyle diyicek şāh-ı cihān eydür: Yā ‘Irāķī sen hoş 9) söylersin. İş eri dururken işe ğayri kişi el urduğı iş erinüñ gönline hoş 10) gelmez. Velī yā ‘Irāķī bizüm her işi tecrübeyle dutduğumuz oldur kim bir ħapuya birkaç 11) taş şalmayınca ħavğa bırakmazuz didi. Şāh-ı cihān böyle diyicek ‘Irāķī sāz u seleb 12) üzerinde muĥkem berkidüp nacağ yalıncağ eline alup toğru ħubbenüñ ħapusına 13) yörüdi. Tılsım ādemiye yakın varıcağ tılsım elindeki demir gürzini başı üzre çevürdi. 14) ‘Irāķī gürzine muĥayyed olmadı. Anca kim yedi ħadem yir yakın irdiği dem ‘Irāķī 15) kendüyi vezne urup tılsım ādeminüñ üzerine atdı. Ol gürzin şalınca ‘Irāķī 16) nacağla ol demürden herife şöyle urdı. Kellesinde kim ħapu içine girüsine 17) yığıldı. Şāhile selāṭīn serverler anı görüp ğıriv kıldılar. ‘Irāķīye āferin taĥsin

188b 1) itdiler ancılayın ħorĥunç nesneye kıydığın. Pes buğur ol tılsım daĥı bāṭıl olıcağ şāh-ı 2) cihān dört vezīr yedi selāṭīn yedi serverle yörüdiler. Ħubbenüñ ħapusına ħubbe ħaşrınüñ 3) içine yörüdiler. Bir hoş dehliz gördiler. Andan ħaşruñ içine irdiler. Gördiler kim bir ‘acāyib 4) mu‘teber ħaşr. Nite şöyle kim dört şuffe birbirine ħarşu ‘ādi ortasında bir taĥt urulı. 5) Şeddādı taĥt üzre daĥı bir muraşşa‘ put durur la‘l ve cevāhırla bezenmiş. Şöyle kim göre 6) nün taş şevĥından gözi ħamaşur ve daĥı ol dört şafda ol ħadar mal genc var. 7) Yağlu kim hiç gözler görmemiş. Ħam gümüşi ayru yığmışlar. Kıızıl altını ayru ve ağ incüyi 8) yığmışlar. Kıızıl yaĥutı ayru, şaru yaĥutı ayru, ağ yaĥutı, gök yaĥutı ayru. La‘l-i 9) bedehşānı ayru yığmışlar. Zümürüd ayru. Dürlü dürlü taşları ol ħadar bağlamışlar kim hiç 10) hiç diller vaşf kılmaz. Hiç kıyāslar mübālağasın bilmez. Şāhile selāṭīnler ol mālı genci 11) göricek bir zaman şöyle durup teferrüclendiler. Andan şāh-ı cihān eydür: İy selāṭīnler 12) bu mālı genci bunda bu ħadar cem‘ iden nidem dirdi ‘aceb

didi. Restetâlis eydür: Yâ 13) Zü'l-ķarneyn bir niçelerün eline mal genc giricek ne yir ne yidürür. Buhlinden ayruĝa 14) ħalmasun diyü gizler giderür. Ya' ni kim baħillik ider didi. Soĝrat eydür yâ Zü'l-ķarneyn 15) bir niceler daħı māl genc cem' ider. Bege bir buñ demiñde gerek ola diyü. Bu fikirle añsı 16) zın kendü gider. Ħasretile yıĝdıĝu yerinde ħalur miħnetle didi. Boĝrat eydür: Yâ İskender 17) bir niceler māl cem' ider, fakîri yok ħılır kim ölüm vaħtinde māl vire, cānın şatun ala.

189a 1) Anı bilmez kim can ŝatun alınmaz. Ecele çäre olunmaz. Ölüme dermān ħılınmaz didi. Andan 2) Ĉihil Pāy-ı 'Irāķî eydür: Yâ Zü'l-ķarneyn bu malı genci cem' iden bizümçün cem' itmiş ĝitmiş. 3) Rūh-ı revānı ŝād olsun didi. Andan ŝāh-ı cihān teferrüc iderek ol muraŝŝa' taħtuñ 4) ħatına geldi. Ol taħt üzerindeki puta nazar itdi. Gördi kim ol putuñ 5) boynında bir altun levhi aŝılıdurur. ŝāh-ı cihān levhi göricek 'Irāķî eydür: Yâ 6) 'Irāķî bu putuñ boynında bir levħ vardır. Al berü görelüm didi. 'Irāķî daħı revān 7) taħta çıķup put boynından levħ alup ŝāh-ı cihāna getürdi. Sālār-ı Rūm 8) daħı ol muraŝŝa' levħe nazar ħıldı. Gördi kim levħüñ bir yüzünde bir balıķ yazmışlar. Balıķ 9) üzre bir adam ŝeklini naĝŝ ħılmışlar. Bir elin ŝinesine urmuş. Bir elinde bir ŝaru 10) cam dutar ve levħüñ bir yüzünde daħı birĝaç ŝatur yazu yazmışlar. Ħüb ve rüşen 11) ħazımışlar. ŝāh-ı Rūm levħ yüzünde ħaħtı göricek levħ Eflāṭūn-ı vezire ŝandı. 12) Eydür: Yâ ħakīm, bu levhi gör. Bu ŝekli, remzi nedür? Beyān ħıl. Hem yazusın 13) oķı görelüm. Ne yazmışlar ve hem kimden ħalmış didi. Eflāṭūn Ħakīm daħı 14) 'izzetile levħi ŝāh elinden aldı. Levhe nazar ħıldı. ŝekli, ħaħtı gördi. ŝeklüñ 15) iŝāretin bildi. Andan ŝāha eydür: Yâ Zü'l-ķarneyn bu ŝekil kim levħüñ bir yüzüne 16) ħılmışlar. Ol balıķ kim yazmışlar. Burçlarda ħūt burcuna iŝāretdür ve ol balıķ 17) üzre Ādem ŝekli kim ŝaru cam dutar. Yıldızlarda müŝteri yıldıza iŝāretdür. Bunu

189b 1) düzen kiŝi dimiş kim Müŝteri devrinde cihān sarayında padiŝāhidüm didügidür 2) didi. Eflāṭūn böyle diyicek ŝāhile selāṭinler bildiler kim ol levħ müŝteri dev 3) rinde düzülmiş. Pes buĝur Eflāṭūn- Ħakīm levħüñ yazu yazılmış yüzüne nazar ħıldı. 4) Ol yazu ne dilce idigüni bildi. İskender ŝāha beyān ħıldı.

5) Böyle yazmışlar ol levħe aŝikār

Ol didigüm ħaħtı bil iy ŝehriyār

- 6) K'ey cihān mülkini geşt iden aḥi
Çün gelesin işbu yire sen daḥı
- 7) Bu tılısmı açup çü kaşra giresin
Put boynındağı levḥi göresin
- 8) Bilesin kim baña daḥı aşikār
Şāh-ı Cemşīd dirleridi şehriyār
- 9) Yedi iḳlimi tamam dutmuşidüm
Devlet oynın oynayup ütmişidüm
- 10) Qabzuma almış idüm rub' ı yaḳīn
Hükümüme muḥkumidi rüy-ı zemīn
- 11) Mülk içinde bencileyin yoğıdi
Gerçi 'ālemde melikler çoğıdi
- 12) Qırq yarardum ben bilüde bir kılı
Söylerdüm añlayup yetmiş dili
- 13) Anca taşnif terkīb itdüm dünyede
Anca şan' at telif itdüm ey dede
- 14) İş mi qaldı k'işlemedüm anı ben
Benüm elümden geçüpdür cümle fen
- 15) Cümle fen içre funūn olmuşidum
Cemşīd adıyla Cihān dolmuşidum
- 16) Yetmiş iki şan' atüñ şöyle ki var
Çoğunı ben taşnīf itdüm aşikar
- 17) Yedi yüz yetmiş yedi yıl iy aḥı
Yaş yaşadum şāhlıgıla ben daḥı

190a

- 1) İşbu deñlü 'ömr içinde bil yaḳın
Üç yüz on üç şehr yapdurdum hemīn
- 2) Māl u genc cem' itdüm oldı ḥazneler
Hey neler cem' itmişdüm hey neler

3) Beş yüz yetmiş yedi yerde iy cān

Ki hazineler düzüp kıldum nihān

4) Kimünün üstün tılısmāt itmişem

Belüsüz kimin koyuban gitmişem

5) İşbu resme Cemşīdiken paşa

Bilemedüm şoñra ne gelür başa

6) Şöyle qalavuz şanurduq ölmedin

Ne gerekse işlemişüz bilmedin

7) Māl u genci yimedük cem^ç eyledük

İş mi itdük ya^ç ni nitdük neyledük

8) Rencile cem^ç itdigimüz qaldı uş

Biz sefer itdük cihāndan eli boş

9) Māl u gencile ölüm def^ç olmadı

Elçiye (ben) māl virdüm almadı

10) ^ç Āciz oldum çāre bulmadum iy yār

Ölmemeklik def^ç ine şöyle ki var

11) Mat oldum Cemşīd iken bil yakın

Bu ölüm manşubesinde iy emīn

12) İy nice Cemşīd olanlar oldu mat

Fā i lā tün fā i lā tün fā i lāt

13) Rāvī eydür kaçan Eflāṭūn-ı Hākīm ol levḥden bu beyānı kılıcaq 14) şāhile selāṭīnler

bildiler kim ol māl u genc Cemşīd şahdan qalmış. Ol qaşr 15) ve qubbe ve tılısmı cemşīd

zamanından qalmış. Pes buğur şāh-ı Zū'l-ḳarneyn ol mal 16) genci kendü ḥükmünde

göricek revān ol muraşşa^ç tahta geçdi. Daḥı oturdı 17) andan şāh-ı Yunan Cihān Ḥāna

eydür: İy şāh-ı Ṭaberistān bu māl u genc

190b 1) senün iklimünde bulduq. Bu saña te^ç allükdür. Al, cümlesi senün olsun didi. Şāh-ı

Rūm 2) böyle diyicek andan Cihān Ḥan ilerü yürüyüp İskender Şāh önünde baş qodı. 3)

Eydür: Yā Zū'l-ḳarneyn iklim-i memleket senün. Cihān Ḥan bende ve esirün. Böyle olıcaq

4) mālı, genci kimün olur didi. Şāh-ı Rūm eydür: İy şāh-ı Ṭaberistān sen rast söyler 5) sin.

Velî Taberistân vilâyeti senüñ olsun bu mâlile didi. Buğur Cihân Han yine baş 6) kodu ya' ni şahuñ bahşışın kabul kıldı. Rāvî kavlınce andan Cihân Han hamâ 7) ilinden altun kalkan aldı. İlerü yöriyüp eydür: Yâ Zü'l-ğarneyn nitekim sen bizi 8) kullığa kabul itdün, elimüzi düşmüşiken dutduñ. Biz bendeleri dağı sizüñ bahşış in'â 9) muñuzı kabul kılduğ. Taht tâcı bizüm bildük. Velî 'âli dergâhuñdan dilegüm oldur kim 10) sencileyin şahib-sa' âdet ve cûda bende olduğumuz şükrânesi bu mâl u genci 11) üleşdürürem diyüp Cihân Han Taberî önündeki altun kalkanıla miqdârlu miqdâ 12) rınca selâtin serverlere mübâriz mihterlere beglere mâliklere mîr ü sipâhiye 13) haşeme hademe üleşdürdi. Bâkısın kendü hazinesine aldı. Görenler evvel 14) İskender Şâha ve andan Cihân Hana âferin kıldılar. Kıssa dırâz kılmayalum. Şâh-ı 15) Zü'l-ğarneyn ol gün ol gice ol qarş içinde yedi, içdi, yatdı. Yarındası 16) yine göç itdi. Taberistân tağınuñ dibine yetdi. Bir hoş mu' teber su üzre kındı. 17) Eydür: İy selâtinler serverler Taberistân tağların avlayalum canavarların teferrüc kılalum.

191a 1) Andan gidelüm didi. Ol kırık biñ er kındı çayır üzere. Bâr u bengâh indi. 2) Yeşil çimenler şahınına kırmızı bârgâhlar uruldu. Hayma ve çadırlar kuruldu. Şâh-ı Rûm 3) katına selâtin serverler derildi. Leşkeri avlamak yarağına kığırdılar. Kendüler 'ıyşa 4) nûşa meşgûl oldılar. Bunlar 'ıyş ider. Şeytân-ı la'în yine ol mekâna uğrayu 5) geldi. Gördi kim bir atlas bârgâh kurulmuş. Bârgâh sâyesinde çokluk selâtin 6) serverler derülmiş. Bir 'acâyib mu' teber divân durmuş. Şeytân-ı racîm bu ictimâ' göricek 7) içine girdi. Gördi kim kırık dört kızıl altun paylu bir muraşsa' taht urulu. Üzerinde 8) Süleymânı var. Bir selâtin şahibserir oturmuş. Kafasında yedi biñ yedi 9) yüz yetmiş yedi altun kuşaklı kullar saf bağlayup durmuş. Dört yüz kırık dört 10) vezîr haş altun kürsiler üzere şâha qarşu karar kılmış. Ve bâki begler ve mâ 11) likler server selâtinler sağ sol kalb cenâh. Kimi oturmuş, kimi durmuş. 12) Bunlardan ğayri şeytân-ı la'în Hüsrev-zemîni, Hağanı, Şehnâni, Nâzenini, Hâḫûrı, Miḫḫâyı, 13) Havâriyi, Mihrâc Hanı, Cihân Hanı, Behrâm Bercâni, Behmen-i Bercânî, Tundârî, Kamdânî, 14) Taberî, İskender şâha bende küçük şeytân hasedinden ditreme dutdı. 15) Ditredi ol racîm kendü kendüye eydür: Ben umardum ki bu selâtin serverler 16) İskender yığınağın dağıdalar. Kendüyi helâk ideler. Bu ne 'acebdür

kim İskender 17) musahhar itmiş. Ben bu İskendere bir mazarrat irgürüp bunu devletinden sürcütmevicek

191b 1) olursam ben bundan aşağı kalursam bu yakın zamanda Süleymān ölürise cenne hüküm 2) kıılır. Hatemile Seyfi eline alur benüm zürriyetüm ayağa varur didi. Gice gündüz cehdüm bu 3) ulusun kim buna bir elem irgürem. Bunu manşibından ma'zül görem didi. Dahı şeytān-ı 4) la'ın ol daireyi dolaşdı durdı. Fırşat gözledi. Tā kim şāha bir nesne ide 5) ...

6) Anı bilmez ol la'ın şöyle ki var

Bir kişiyi şaklayıcağ Gird-gār

7) Biñ racīm uyarsa anı azduramaz

Karşısına bu nefes hiç duramaz

8) Pādişah yağıdığı şem'a şehriyār

Püf diyenün yüzi köyner aşikār

9) Rāvī eydür: Racīm İskender fikrinde yörür. Ne dir eydür: Ne şüretde 10) varam ki İskender beni bilmeyüp komaya didi. Ol aradan İskender Şāhuñ Halut 11) Hana haymasın gözledi. Yörüdi anca kim şeb hengām irdi. Nevbet-i Şam uruldu. 12) Pes buğur şāh-ı Zü'l-karneynün haş hādimleri Halvet Hana haymasınun çevresine 13) durdılar. Meş'aleler yağıdılar. Altun şem'dānlar üzre aq kāfurı şem'alar uyardılar. 14) Alup şem'aları şem'adanıla şāhuñ halvetine girdiler. Şāhuñ mesnedin düzdiler. 15) Ud anbarlar buğur kıldılar. Yine çıkdılar. Anlar çıkıcağ rāvī kavlince şeytān-ı la'ın 16) Zü'l-karneynün halvethanesine girdi. Çok mesnedinün üzerinde ya'ni İskender 17) oturıcağ yerde oturdu. Bir melek ya'ni ferişte şüretinde yeşil libāsile yeşil kanat sağında şolında tā kim İskender yatıcağ vaqt halvetine gele.

192a 1) Kanat sağında şolunda tā kim İskender yatıcağ vaqt halvetine gele. Aña ol 2) la'ın igvā vire. Ol racīm fitne-i dāmen kırup İskendere muntazır oturup yolu 3) gözledi. Geldük imdi. Bu tarafından dahı şāh-ı cihān felek nekbetinden fāriğ rüz 4) gār şiddetinden emīn, 'ıyş u nüş kıldı. Selātin serverlerle meclis kemāle 5) iricek selātinler gitdi. İskender dahı seririnden inüp taht ayağında rahşana 6) süvār olup haş kullar önünce halvethanesine geldi. Cümle haşem ve hadem 7) durdı. Şāh-ı Rüm andan halvethanesine girdi gördi. Bir

‘acāyip melek şekil 8) bir şahş oturmuş. Şāh-ı cehān şeytānı ol şūretde göricek vehme düşdi. 9) Gördüğü yerde duradüşdi. Şeytānuñ şūretine ‘acebe kıldı. Şeytān buğur gördi 10) kim İskender kendüyi göricek vehme düşdi durdı. Buğur ol la‘īn yerinden 11) urudurdı. Eydür: Merhāba yā Zü‘l-ķarneyn hoş geldüñ. Velī niçün durduñ 12) durursın. Beşāret olsun saña kim haķ tebārek ve te‘ālā saña selām ider. Eydür kim 13) kulum İskenderüñ her işinden hoşnudam. Velī şol işinden hoşnud degülem ki 14) düşmene inanur. Her kişiyi kendüye toğru şanur. Ğāfil olmasun kim Hüsrev, Mihrāc, 15) Cihān Hān, Hāķan, Şahnān, Behmen Behrām, Şeryāb, Tundarı, Kōmdan, Dilşād ittifāķ şöyle 16) kılmışlardur kim seni fırsat deminde yitirmek isterler didi. Anlar seni bitürmedin 17) yā Zü‘l-ķarneyn sen anları bitür, işlerini bitür. Sen anlargile eyelük itdüñ.

192b 1) Anlar saña yaman şanurlar. Yā Zü‘l-ķarneyn anlaruñ yaman şanuları ayaklarına dolaşıdur 2) didi. Daħı racīm yirinden durdı kim gide. Pes buğur Sālār-ı Rūm daħı kendüyi dirdi. 3) Hüsni-i ‘aqlın cem‘ kılpup şeytān-ı racīme eydür: Yā şeyħ ne kişisin kim Haķ Te‘ālā saña 4) selām eyler dirsın ve hem bunuñ gibi haberleri söylersın didi. Şāh-ı Yunān böyle 5) diyicek andan şeytān-ı racīm eydür: Yā Zü‘l-ķarneyn bizi -Haķ Te‘ālā muķarreb feriştelereñdenem- 6) saña vaħyçün gönderdi. Geldüm uş saña buncılayın haber getürdüm. Uş yine gitdüm. 7) Velī sen ğāfil olma didi. Daħı racīm ol yeşil ķanatlar kim ‘ilmile İskendere göster 8) mişdi. Anları bir tāvus gibi uçup cevlān kılpup şāhuñ ħalvetinden çıkup gitdi. 9) Velī İskender yatdı yatmadı. Andan Kaytafun adlu haş kulumı kığurdı. Eydür: Yā 10) ğulām yörü var. Cihil Pāyı ‘Irāķīye eyt: Restetālisi, Eflātūnı, Sokratı, Bokratı 11) alsun gelsün didi. Kaytafun daħı seħerindeyin gitdi. ‘Irāķīye haber itdi. ‘Irāķī 12) ol dört muķarreb vezīri aldı. Şāh-ı cihān ķatına geldi. Şāhuñ ħalvetine 13) girdiler. Şāhı gördiler kim melūl oturmuş. Andan Eflātūn-ı Hākīm eydür: Yā Zü‘l-ķar 14) neyn şimdi bezmden şād u hürrem kılkıduñ? Niçün melūlsun didi. Sālār-ı Rūm daħı 15) şeytān-ı racīm kendüye melek şūretinde gelüp söyledüĝin serverler haķķında 16) bühtān eyledüĝin evvel aħir vezīrlere haber virdi. Vezīrler daħı fikre vardılar gördiler 17) kim ol racīm söyledüĝi söz melek sözüne benzemez. Pes buğur döndi Eflātūn-ı

193a 1) Hākīm eydür: Yā Zü‘l-ķarneyn ol melek şūret kim ķatuña geldi. Ol şeytān-ı racīm 2) dūr. Geldi, gördi kim yine devletüñ teraķķı kılmış, örtmiş. Bunca selātīn serverler daħı

3) gelüp ‘āli dergāhıña bende olmuş. Ol hasūd hasede ilettdi. Buğur ol saña bende olan 4) serverleri düşmen bildirür. Ya‘ni kim araya fitne bırağa. Ol fitneye kendüsi şād u 5) hürrem ola. Yā Zü’l-ķarneyn melül olma. Mübārek hatırıñdan endişeyi gider kim şeytān-ı 6) la‘īndi gelüp saña iğvā veren didi. Dağı Eflāṭūn-ı Hākīm hāmuş oldu. Eflā 7) ṭun böyle diyicek İskender şāhuñ dağı hatırıñdan teşviş gitdi. Ol dört 8) muķarreb vezīrler birle hoş şöhet itdi. Yine vezīrler gitdi. Şāh-ı cihān mesnedinde 9) yatdı. Yine ‘ale’ş-şabah şāh-ı cihān buyurđı. Şofra-şiken hazır kıldılar. Yedi 10) dağı ol kırk biñ güzīde erile bindi. Taberistān tağınuñ etegine yörüdi. Tā kim 11) kūh-ı şāhra canavarlarını şayd ideler. Yörüdiler. Çok canavar şayd kıldılar. Rāvī ķav 12) lince serverler bir ‘acāyib canavar buldılar, şāha getürdiler. Şāh-ı cihān dağı 13) canavara nazar kıldı. Gördi kim gevdesi muṭlaķ geyige beñzer. Başı ķurt başı gibi, 14) dişleri tiz, azuları toñuz azusu gibi, sağ ve sol ağızından taşra 15) çıķmış hañcer gibi uçları tiz ve dağı ol canavaruñ gögsi arķası 16) ķarnı kaplana beñzer ve sağırsı kıyruğı kıllana beñzer ve ayakları 17) deve güşeginüñ ayağına beñzer.

193b

1) Bu ne hikmetdür kim ider müş‘ān

ķatre-i sudan biliñür bi-gümān

2) Her bir a‘zasını bir dürlü kılar

Kim görürise anı hayrān kalur

3) Şun‘īna ahsende yā naķķāş yak

Sāni bir bilmeyenüñ başına hāk

4) Rāvī eydür: Şāh-ı cihān ol canavarı geregince teferrüc kıldı. Buğur buyur 5) dı şüret naķşını ‘acāyib maḥluķāt kitabına naķş kıldılar. Ol aradan gidüp 6) yine şikāre meşgül oldılar. Yine serverler bir ‘acāyib canavar dağı buldılar. Şikār kılinca 7) delim atlar yorulđı. Haşılı dutup dirile şāh-ı Zü’l-ķarneyn ķatına getürdiler. Şāhile 8) selāṭīnler dağı anı çevre alup durdılar, gördiler kim altı ayaklı bir canavar. Başı 9) muṭlaķ ite beñzer. Kulaķları gönli dağı velī boynı deve boynına beñzer. Şırdlañ 10) gögsi ķarnı dağı ayuya beñzer, tülü şaru ve sağırsı kıyruğı dağı şıgıra beñzer. Dır 11) naķları dağı çatal. Şāh-ı Rūm selāṭīn serverlerle ol canavarı dağı geregince teferrüc 12) kıldılar. Anuñ dağı şüretini

aldılar. Canavarı koyuverdiler. Yine şikâre meşgûl 13) oldılar. Yine şayyâdlar bir canavar dağı şayd kıldılar. Alup İskender-i zamân katına 14) geldiler. Şâhile selâtinler ol canavara nazar kıldılar. Gördiler kim ol canavaruñ 15) gevdesi muṭlak keçiye beñzer. Kara kıllu ve başı it başına beñzer. Velî alnında 16) bir gözi var. Hemân sağrısı kıuyruğı dağı eşek sağrısına beñzer. Ayakları dağı 17) kıurt ayaklarına beñzer. Pençelü tülü ol canavarı dağı şâh-ı Rûm geñince tererrüç

194a 1) kııldı. Anuñ dağı şüreti naḫşını ‘acâyib maḫluḳât kitâbına naḫş itdiler. Girdiler. 2) Kışşa dırâz kılmayalum. Güneş kıubbe-i felege dikilince delîm canavarlar şayd itdiler. Şöyle 3) kim bî-kıyâs bî-hesâb canavar kıargunu ḫaddin aşdı. Anlaruñ canavar kıarımakdan 4) üzerine vehm düşdı. Râvî eydür: Şâh-ı Zü’l-karneyn dağı şikâr çoklığına 5) şâd u hürrem olup şikârgâhuñ sağına şolına seyr iderken anı gördi kim 6) kıarşusından bir boz atlu aḳ libâslu ‘arab şekil eline bir yeşil şifte almış 7) çıkageldi. Sâlâr-ı Rûm anı göricek at başın çeküp durdı. Boz atlu dağı 8) geldi. İrdi sünüsünü kıaldurup selâm verdi. Şâh dağı ‘izzetile ‘alayuñ 9) aldı. Andan boz atlu şâhuñ yanına vardı. Eydür: Yâ Zü’l-karneyn bu hayvân ca 10) navarcuḳları ne virdüñ almazsın kim bunları bunca kıararsın didi. Yâ Zü’l-kar 11) neyn hayvân canavar kıırmağ igen şan‘at idinme kim birkaç dürlü nesneyi 12) şan‘at idinen iflâh olmaz. Evvel yaş ağaç kesmek, ikinci taş oda yaḳmak, üçüncü 13) hayvan canavar kıırmaḳ. Bu üç nesneyi şan‘at idinmek eyü degüldür. Yâ Zü’l-karneyn 14) sencileyin şâḫib sa‘adetlerüñ evi şikâri ‘âlimler ‘âbidler server ve 15) selâtinler ola gerek. ḫayvân canavarlaruñ nedür kim anlara uyarsın didi. Dağı 16) ol boz atlu geldüğü tarafı dutdı gitdi. Şâh-ı cihân dağı ḫuzurdan 17) bu geliciyi işidicek revân evden döndi. Çadıra geldi. Ol gice dağı anda yatdılar.

194b 1) Yarındası göç kılıp girdiler. Eyyamile yiye içe kıona göçe Cihân ḫanuñ 2) taḫtgâḫı şehir-i cüşana geldiler. Diñle imdi selâtin serverler ittifâḳ ne kıldılar. Râvî 3) eydür: Şâh-ı Zü’l-karneyn divân kıurup otururken Tamğaç ḫan, Suvtî ḫan 4) Kıaḳum-ı ḫıtay, Şâbur-ı ḫoraşânî, Kıasem Şâh, Yemenî Dilefrüz, Berberî Erduvan, Hindî civân 5) baḫt Sindi yerlerinden toru gelüp baş açup şâhuñ ḫazretine durdılar eytdiler: 6) Yâ şâh-ı cihân senden dilegimüz şoldur kim Behrâm oğlu Kıahramı Mihrâc ḫan kıarında 7) şı Turḫanı, dayısı Yağmâyı Tağlâyı bendeden çıkıarasın didiler. Şâh-ı Zü’l-karneyn 8) dağı

ol selâtinlerüñ dilegin kabûl kıldı. Buyurdı. Vardılar. Qahram-ı Bercânî 9) demür kafasıyla Turhanı, Yağmayı, Tağlâyı bendile getürdiler. Şâh-ı Rûm buyurdı. Anlaruñ 10) bendini getürdiler. Dört haş hil' at getürdiler. Ol dört serveri hil' atledi. Naşihat 11) virdi. Anlar yir gösterdiler. Merâtible durdılar. Dağı oturdılar. Andan şâh-ı cihân 12) eydür: İy Cihân Han ' işkımız vardur kim Keşmire varavüz. Senüñ dağı gönlüñ 13) varise bizümle bile gelmek isteriseñ yarağuş kıldı. Şâh-ı cihân 14) böyle diyicek andan Cihân Han eydür:

15) Şimdiden girü nice kim var olam

İşgiñde dün (ü) gün kulluk kılam

16) Zî-sa' adet ol kişiy Şehriyâr

Kim kapuñda ol ola leyl u nehâr

17) Yüzüñi görmek senüñ her dem be dem

Devlete irmekdürür iy muhterem

195a

1) Kişi devlet eşiginde olsa kul

Pâdişahdur ger geyerse dağı çul

) Hayf ol ömre ki senden şehriyâr

Ayru geçdi bir nefes şöyle ki var

3) Hele şimdi hizmetüne irmişüz

Cânile hizmete boyun virmişüz

4) Tâ ölünce bekleyelüm kapuñı

Gizleyelüm gice gündüz tapuñı

5) Ola kim ' özri dilene şehriyâr

Andığımız suçlaruñ şöyle ki var

6) Yâ Skender çün bizi kılduñ kabûl

Şıdkıla olduq tapunda biz de kul

7) Şöyle kulluk idelüm saña iy şâh

Ki âferin ide göricek mihrimâh

8) K ul olan  ulluğını iy p ısb n

Őıdķıla  alkmak gerek Şaha yakın

9) Z ra  ullık Őıdķıla olsa iy c n

Kişi Şehden mer amet bulur   ay n

10)  ullık oldur kim riy sız ola ol

T  ki  ulluğıla vara toğru yol

11) Toğru yoldan azmayam dirse  yere

Vir Őalavat Őıdķıla peygambere

12) R v  eydür Cih n H n İskender Şaha böyle diyicek Şah-ı 13) R m dağı eydür: İy

Cih n H n di imdi. Yarağu n  ıl gidelüm didi.  ıŐŐa 14) dır z  ılmayalum. Cih n H n dağı

 aberist n çerisin cem   itdi. Yigirmi bi  15) bi  güzide er aldı. Tağtg hi n  karındaşı

Melek Şaha ışmarladı. Oğlı  aberzidi 16) bilesince aldı.  undari  omd n  ser-leşker

 ilup Őahile g c idüp   azm el n 17) Berc n idüp gitdiler. Yiye i e  ona g ce y r diler.

Bir gün bir hoş c yg hda

195b 1) bir ulu ırmağa irdiler. Őahile leşker  ondılar. Giceye  arŐu Őayyadlar bir   ac yib

2)  uŐ dutmıŐlar. Şaha getürdiler. Şah-ı Yun n dağı ol  uŐa nazar  ıldı. Gördi kim 3) ol

 uŐu n başı Ő reti muğlak adama be zer. Ağız, burun, göz,  ulağ Şöyle 4) kim hiç eksigi

yok ve dağı ol  uŐu n bir ayağı ördek ayağına be zer 5) yaşŞı. Ve bir ayağı toğan ayağına

be zer  aynağlı. Andan Şah-ı cih n Behr m-ı Berc  6) n ye eydür: İy server bu  uŐu n

burnı ve min ari yok. Bu rızķı ne vechile avlar 7) yir ola didi. Behr m eydür: Y  Z 'l-

 arneyn bu çuŐ balığ avlar. P r-i Şah eydür: Nete 8) Behr m eydür: İy Şah-ı cih n bu çuŐ

hev  yüzünden balığı su içinde gözler. 9) Görür göricek perv z urur. İner Şuya batar. Ol

bir ayağı kim  rdege be zer. 10) Anu la Şu içinde y rir ve ol toğan ayağıla balığı urur.

 aynağına alur. 11) Sudan  ıkar. Balığı bir n zenlikle yir. Şanasın kim ins ndur. Vel  y 

Z 'l- arneyn 12) bu  uŐu n bir  ikmeti dağı budur kim  c yilda bir kez y g n   ıkarur. Ol

13) dağı yalnızca hem n didi. Pes buğur Şah-ı R m buyurdu. Ol  uŐı bir 14)  afeŐe

 oyup Şöyle  arŐusına  odılar teferrüc i  n. R v   avlince Şöyledür kim 15) ol çuŐ

vağthalarda kim  terdi? Adam gibi y  hağ y  hağ diyü  ağırurdu. 16) İŞidenler

‘acebleşürlerdi. Kışsa dırāz kılmayalum. Şāh-ı Rūm ol gice ol 17) ırmağ kenārında yatdı. Yarındası yine göç kıilup gitdi. Gün kubb-i felege

196a 1) dikildügi vaqt bir kara taşlu yire ve tağa geldiler. Yetdiler gördiler kim ol ta 2) ğdan bir hoş ırmağ iner. Sālār-ı Rūm buyurdı leşkere. Tağ etegine, ırmağ 3) kenārına kōndılar. Hayma ve çadırlar kuruldu. Şāh- cihān niçün dīvān oldu. Begler 4) mālīkler Z̄ü’l- karneyn katına dizildi. Yiyüp içerken tağ eteginde Eflātūn-ı Hākīm 5) bir tütün gördi. Şāha gösterdi. Şāh-ı Rūm dağı tütünü göricek Behrām-ı Bercānīye 6) eydür: Yā Behrām beñzer kim bu tağda il boyı vardur. Tütün tüter didi. Behrāma 7) dağı ol tütünü gösterdiler. Andan Behrām eydür: İy şāh-ı cihān bu arada ne il 8) boyı ola. Meger ucu odunuñ tütünü ola didi. Behrām böyle diyicek şāh-ı cihān 9) eydür: Varsınlar görsünler ol tütünü didi. Sālār-ı Rūm böyle hükmi idicek Qamrān-ı 10) Bercānī dirlerdi bir server vardı. Suvār olup ol dütünü görmege gitdi. Revān 11) tağ etegine yetdi. Rāvī kavlince Qamrān ol dütüne yakın varıcağ altında huşu 12) durdu. Nice kim Qamrān altında rahşını kamçıladi, depti. Ol tütünden yaña varamadı. 13) Qamrān nāçar olıcağ revān atından indi. Süñüsün yere şancadı. Atını kazdı. 14) ‘İnanın süñüye şardı. Kendüsi etek belüne şokup oğ yayı eline alup ol tütünü 15) görmege gitdi. Qamrān tütüne yakın varıcağ burnuna bir ‘acāyib kabih rayiħa 16) doğandı. Şöyle kim gönli döndi. Başı çevrendi. Gözleri qarardı. 17) Eli ayağı kamaşdı. Geldük imdi. Ol dütün bir ejderhanuñ nefesinden çıkardı.

196b 1) yine ol arada bir ejderha vağan dutmuşdı. Çıkup güneş ıssısına qarşu yatmışdı. 2) Mest ejderha dağı yatduğı yerden varan kişinüñ koğusın aldı. Revān yirinden 3) durup gözetdi. Sağ ve şol bağındı. Ejderha Qamrānı gördi. Derħal dem urdu. 4) Çekdi getürdi. Qamrānı yutdı . Qamrānı yudıcağ atına dağı hamle kıldı. At dağı ejder 5) hayı göricek çekindi. ‘İnanın üzdi. Dağı leşkerden yaña kaçdı. Leşkere geldi. 6) Şāhile selātīnler Qamrāna muntazır otururken anı gördiler kim Qamrān-ı Bercānīnün atı 7) kaçageldi. Revān şāh-ı cihān buğur Çihil Pāy-ı ‘İrāqīyi gönderdi: Eydür: Yā ‘İrāqī yörü. 8) Var gör Qamrān-ı Bercānī noldı kim atı kaçageldi didi . ‘İrāqī dağı sāz u seleb 9) üzerinde muhkem kıilup taban kaçup gitdi. Seher yelinleyin dütün didükleri yere yetdi. 10) Ejderha dağı Qamrānı yudıcağ ol at kaçan tarafa yönin çevrüp sīnesini yere urup 11) dururdu. Bu tarafdand dağı ‘İrāqī varurken yakın iricek ejderhanuñ rayiħa 12) sını aldı. Derħal bildi

kim ejderha koçusudur gelen. Buğur ‘Irāķī revān elini 13) tiryāk danına urup bir ħab tiryāk ekber ağzına bıraķdı. Andan sağ ve şol 14) baķdı. Gözi ejderhaya tuş geldi. ‘Irāķī anı gördi kim bir ħarmān yığınca ola. 15) Bir şaru nesne yatmış başını künbediñi öñüne uzatmış. Meş‘ aleleyin gözleri 16) yanar. Ağzından nefes kim çıkar. Ol yıldırım şavķı gibi şu‘ le virür. Andan 17) ħara düttün olup yörir. ‘Irāķī ejderhayı bu vechile göricek revān

197a 1) girü döndi. ‘Irāķī dönicek ejderha daķı ‘Irāķīyi ardından gördi. Dem urdı kim 2) ‘Irāķī çeke yuda nefesi irmedi. Buğur duruldu. Buñaldı gerindi sündi. Ağzından 3) zehrini ‘Irāķīnün ardından atdı. Tā kim ‘Irāķīyi ura, ħarara, yaķa. Ejderhanuñ 4) zehrini ‘Irāķīye irmedi. Zīrā kim ħatı Irāķ gitmişdi. Ķışşa dırāz ħılmayalum. Ejderha 5) ħıldı. ‘Irāķī daķı ħaça şāh-ı cihān ħatına geldi. Şāhile selātinler daķı gördi 6) ler kim ‘Irāķī beñzi şarardup tudaķ depserdüp geldi. Andan Eflāṭun eydür: Yā 7) ‘Irāķī ħalüñ nedür didi. ‘Irāķī eydür: İy şāh-ı cihān ol tütün didüğümüz bir 8) ejderhanuñ nefesiymiş didi. Şāh-ı cihān eydür: Yā ‘Irāķī ejderha didüğünü 9) gördiñ mi? Yoksa kıyasile mi dir misin didi. ‘Irāķī eydür: Yā Zü’l-ķarneyn ejderhayı 10) gördüm. Kıyasıla demezem didi. Şāh-ı Rüm eydür: Nete gördüñ? ‘Irāķī eydür: Yā Zü’ 11) l-ķarneyn yakın varıcaķ burnuma zişt koķu doķundi. Şöyle kim dimāğumu fesāda 12) viridi. Derħal bildüm ki ejderha koçusudur. Sağ ve şol baķındum gördüm ki 13) bir ħarman deñlü yere bir ‘acāyib canavar yatmış. Rengi şaru, gözi ‘ arab oca 14) ħınleyin yanar. Anı göricek revān döndüm. Ardumdan dem urdı kim beni çeke yuda. 15) Nefesi irmedi. Yā Zü’l-ķarneyn buğur zehir birle ardumdan atdı. Yıldırım şu‘ lesi 16) gibi balķ urdı. Zehir baña irmedi. Velī düşdüğü yeri ħararayaķdı. Yā Zü’ 17) l-ķarneyn ‘acāyib canavar didi. Andan şāh-ı cihān eydür: Yā ‘Irāķī ol ejderhanuñ

197b 1) ululuğı kıyasuñda ne deñlü ola didi. Şāh-ı Rüm böyle diyicek ‘Irāķī eydür: Yā şāh-ı 2) Rüm ejderhanuñ ululuğı kırķ adımdur. Ķarşusından gördüm. Velī gözleri ‘ arab oca 3) ħınleyin kim yanar her birisi bir merdāne. Serverüñ ħalkanınca ola didi. ‘Irāķī böyle 4) diyicek serverler daķı ‘acebleşdiler. Didiler kim bu ne büyük yılanmış. Rāvī ħavlince 5) ejderha sözi söylenicek Behrām Bercānīnün oğlu Ķahram bebr ü peleng gibi yirinden 6) urudurdu, ilerü yörüdi. Şāhuñ taħtınun önünde eydür: İy şāh-ı cihān 7) destürünle varayın ol ‘Irāķī görüp ħorķduğı yılanı depeleyeyin. Sürüyü ħazre 8) tüñe

getüreyin. Server selāḫin görsün didi. Andan şāh-ı Rūm eydür: Yā 9) Qahram biz anı bilirüz kim biñ ancılayın yılan depelersin. Velī yılan adama beñzemez. 10) Aman bilmez. Düşmandur. Nāgāh saña bir mazarrat irgüre, zehrile seni ura, helāk 11) kıla, ḥasretün içümüzde kıla didi. Qahram şāh-ı cihān böyle didüğine kaçıldı. 12) Eydür: Yā şāh-ı Rūm söyle mi oldı kim bir yılanı depeleyem didi. Daḫı yöriyüvirdi. 13) Sālār-ı Rum gördi kim söz kabul itmedi Qahram nasiḫat almaz. Ejderha qorqusın 14) bilmez kaçd kıldı. Ölümeye gider. Andan çağurdı. Eydür: Yā Qahram çünkü ejder 15) haya verürsin. Söz işitmezsin bari birkaç yoldaşlar al serverlerden bile didi. Qahram 16) yine kaçıldı. Bir yılan öldürmege daḫı ne yoldaş gerekdür didi. Daḫı bārgāhından 17) çıkup rahşına süvār oldı. Andan ‘Irāḫīye eydür: Gel imdi ol gördüğün yılan

198a 1) kandedür baña göster didi. ‘Irāḫī daḫı Qahramuñ önüne düşdi. Sürdiler. Ejderhaya 2) gitdiler. Anlar gidicek şāh-ı Rūm Qahramuñ atası Behrām-ı Bercāniye eydür: İy server, 3) dur. Oğluñun ardınca var. Yalñuzdur. Bilmezlikle nāgāh bir kazaya tuş olmasun 4) didi. Behrām eydür: ‘Irāḫī bilesincedür. Anı gizlemeye mi didi. Şāh-ı Rūm biñ Qahram 5) olursa ‘Irāḫīnün andan derdi yokdur didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek Behrām daḫı 6) revān yerinden urudurdu. ‘Ammusı Behmeni, Behmen oğlu Şeryābı bile alup süvār olup 7) Qahramile ‘Irāḫīnün ardınca gitdiler. Geldük. İmdi bu taraftan daḫı Qahramile ‘Irāḫī 8) ejderha yatdığı yere yakın yetdiler. ‘Irāḫī yine ejderha rāyihāsın alıcaḫ ağzına revān 9) tiryāk ekber ḥabbın aldı. Varuraḫ Qahramuñ daḫı altında rahşı ejderha koqusın 10) alıcaḫ durdu. Qahram rahşını ne kadar kim depdi, yörimedi. Ne kadar kim kaçıladi, mahmuzladı. 11) At yerinden deprenmedi. Buğur Qahram kaçıldı. Kaçımak birle rahşından indi. Piyāde 12) oldı. Andan ‘Irāḫīye eydür: Qanı ol yılan kandedür didi. Irāḫī daḫı ejderha yatdığı 13) yeri gösterdi. Qahram daḫı kılıcın yalnızcaḫ kılıp yöridi. Kaşdı bu kim yatdığı yerde 14) ejderhā üzre vara. Yakın iricek ejderhā Qahram-ı Bercānīnün koqusın aldı. 15) Revān yerinden durdu. Gerindi. Qarşusunda Qahramı gördi. Daḫı hışmıla Qahrama 16) karşı yöridi. Qahram-ı Bercānī daḫı gördi kim ejderha eger bu kuyruḫ cibani kılıp 17) zehrin şaça. Kendüye gelür. Rāvī kavlince Qahram oğlan urdu. Ejderha

198b 1) gördüğü yoğidi. Gördüğü dem korktu. Şöyle kim eli ayağı göymüşdü. Bilüsi şaşdı. 2) Elinden kılıcı düşdü. Revān kaçta girü döndü. Qahram girü dönicek ‘Irāqī eydür: Yā Qahram 3) ben Behrām n’olduñ? Girü döndüñ didi. Qahramuñ korkusundan nuṭṭı bağlanmışdı. ‘Irāqīye cevāb 4) virmedi. Eliyle işāret itdi. Eydür: Uş ejderhā irdi. Gel kaçalum dir. ‘Irāqī geldi. 5) Eydür: İy server-i Bercān bir yılandan kaçta mısın didi. Qahram ‘Irāqīnün nüktesine muḳayyed 6) olmadı. Yörüyordu. Bu hāde Qahram atası Behrām-ı Bercānī, Behmen-i Bercānī, Şeryāb-ı Bercānī 7) geldi irdi. Behrām gördü kim oğlu Qahram beñiz şarardup dudak depserüp serçe düşe. 8) Ardına baḳa baḳa gelür. Behrām anı göricek eydür: Yā ciger gūşem n’olduñ? Neden kaçarsın 9) didi. Qahram eydür: Yā ata, ol ejderha didükleri ki korkunç nesne ādem yaḳın varıcaḳ 10) layın degül. Gelüñ girü dönölüm didi. Andan Behrām oğlu Qahrama kaçtı. Eydür iy 11) nā-bekār bunca server selāṭinler önünde da‘va itdüñ. Bir yılan nedür diyü durduñ 12) gitdüñ? Şimdi ol bir yılandan kaçta mısın? Serverler ḳatına ne yüzile varursın? Qanı 13) ḳayret ve ‘ār kaçta varalum. Ol yılanı depeleyelüm yoḫsa serverler içinde gülünç oluruz 14) dirler kim el-an Bercān serverleri vardılar. Bir yılanı öldürmediler korkdılar dirler 15) didi. Qahram atasından bu sözi işidicek durdı. Kendüyi dirdi. Ğayrete geldi. 16) ‘Irāqī daḳı Qahram ki kılıcını korkusundan bırakmışdı aldı. Qahram ḳatına geldi. 17) ‘Irāqī eydür: İy serverler niçün durursız? Ejderhā gelüpdür. Gelüñ karşı varalum,

199a 1) depeleyelüm didi. Behrām-ı Bercānī daḳı ‘Irāqīye nazar ḳıldı. Gördü elinde bir yalın kılınç 2) var. Eydür: Yā ‘Irāqī bu ne kılıçdur didi. ‘Irāqī eydür: Oḳluñ Qahramuñdur. Ejderhayı 3) göricek korkusundan bıraḳdı, kaçdı. Vardum aldum didi. ‘Irāqī böyle diyicek Behrām-ı Ber 4) cānī oğlu Qahrama kaçtı. Eydür: İy nā-bekār çünki bu deñlü erdüñ. Ejderhāya 5) niçün varduñ didi. Qahram ḳacāletden cevāb virmedi. Andan Behrām ‘Irāqīye eydür: İy 6) server senden girü dilegimüz oldur kim Qahramuñ bu hālini serverler ḳatında söylemeyesin 7) didi. Rāvī ḳavlince bu sözi söylerken ejderhā daḳı ḳazeleyü geldi irdi. 8) Behrām, Behmen daḳı ejderhayı gördiler. Nite

9) Gördü Behrām ki gelür bir canāvar

Heybetinden şan zemīn oda yanar

10) Kuyruğıyla kendüyi karşı urur

Añraduqça saçılır şöyle kim cūr

11) Şanasın kim bir gözden oddur çıkar

Her neye dokunsa kapkara yakar

12) Ol ‘adūnuñ gözleri dağı iy cān

Yıldırım gibi yanar şöyle ‘ayān

13) Şöyle hışmıla gelür kim iy emīn

Heybetinden şanasın dıtrre zemīn

14) Nerre diyüler karşısına durmaz

Biñ Süleymān aña pençe urmaz

15) Çünkü Behrām gördi ejderhā gelür

Diñle imdi ol dilāver ne kıılır

16) Rāvī eydür. Behrām-ı Bercānī, Behmen-ı Bercānī, Şeryāb-ı Bercānī ejderhāyı bu 17) heybetde göricek ol nazarda şöyle uçundılar kim bilüleri şaşdı. Yine tizicek

199b 1) kendüleri dirdiler. Dördi dağı oğ yayı eline alup durdılar birer okıla ejderhāyı 2)

karşusından atdılar. Dördi dağı ol canavarı urdılar. Ejderhā dört yerde zağm yiyicek 3)

şöyle gıjğurdı. Kuyruğın yere urdı kim el-an Bercān serverleri durdukları yerde serāsime

4) oldılar. Ne ejderhāya karşı varubildiler, ne turmağa tağat getürdiler. Revān girü 5)

döndiler. Anlar dönicek ejderhā dağı durıldı. Buñaldı. Ağzından çimkırup zehrile 6)

anları atdı. Rāvī kavlince ejderhānuñ zehri serverlerüñ başından aşırı gitdi. 7) Bir kayaya

dokundu. Kararayağdı. Velī aħbār içinde şöyledür kim Behrāmuñ ‘ammusu Behmen 8) ol

zehr gelüp düşen yere yakın varmışdı. Zehrüñ ‘alevi dokundu. Behmen-i Ber 9) cānīnün

üzerinde libāsını kararayağdı. Şöyle kim tütünü dağı karşıladı. Behrām ‘Irāķī 10) bu hāli

göricek Behmen aldılar. Dağı kaçmak ardınca oldılar. Kaça şāh-ı Zü’l-karneyn 11) katına

geldiler. Hāli hikāyeti haber virdiler. Nete şāh-ı cihān eydür: Yā Behrām-ı Bercānī 12)

nitdiñüz? Ejderhāyı gördiñüz mi didi. Behrām-ı Bercānī eydür: İy server-i cihān ol ‘adū ca

13) navarı adem göricekleyin degül didi. Şāh-ı Rūm eydür: Meger Kağram anı aldurdı.

Ola kim 14) şöyle dirsın didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek andan ‘Irāķī eydür: Yā Zü’l-

karneyn Kağram ejder 15) hayı evvel göricek korkusından kıılıcını bırağdı. Kağdı. Şoñra

ben getirivirdüm. 16) Kılıcın ne aldurmañ didi. Velî yâ Zü'l-ğarneyn birkaç ejderha öldürdünüz. Buncılayın heybetlisi 17) yoğdı gâfil mebâş didi. Sâlâr-ı Rûm 'Irâkîden bu haberi işidicek revân dizinüñ

200a 1) üzerine geldi. Eydür: Yâ 'Irâkî rast dirsın ol ejderhâ gâyet heybetlüdür. Anıñçün 2) Behrâm birle Behmen gibi âdem ejderha buları qorıttı didi. Şâh-ı Rûm böyle diyince 3) leşkerüñ bir tarafından ğıriv kopdı. Şâha feryâdcı irdi kim iy şâh-ı cihân ol ejderhâ 4) uş leşkere geldi. Didiler: Râvî eydür ejderhâ dañı serverlerüñ ardın süre, leşkere geldi. 5) Leşker kavm görüp çadurlu çadırın koyup şâh bârgâhından yaña kaçdılar. Geldük imdi. Bu 6) tarafdın dañı Sâlâr-ı Rûm ejderha leşkere geldigin işidicek revân cebe ve cevşen 7) geydi buyurdı. Hazinesden tiryâk-ı ekber getürdiler. Kırk mişkal tiryâk bir la' l haqqıyla şâh-ı 8) cihân koynına koydı. Dañı süvâr oldı. Otuz üç selâtin şâhib-serir kırk dört 9) haş vezir yüz yigirmi şahzâde cümle lânazır altı yüz altmış mâlik tâcdâr 10) yedi yüz yetmiş emir şehriyâr sekiz yüz sekiz serfirâz server tokuz yüz toksan mübâriz 11) ler ve biñbir dilâver biñ iki yüz güzide pehlivân, biñ beş yüz ser-leşker, her serheng a' yân 12) iki biñ yedi yüz altı yaşavul, dört biñ dört yüz muraşşa', aletlü tedhul altı biñ 13) altı yüz altun çomaqlı çavuş pür uşul, yedi biñ yedi yüz muraşşa' kemerlü kul şâhile bile 14) bindi. Şâh-ı Rûm binüp çadırından çıkdı. Gördi kim ol üç yüz altmış biñ er cümle süvâr 15) olmuş. Ol ejderhâ ğavğasına yüz dutup durmuş. Sâlâr-ı Rûm leşkerini süvâr 16) göricek yörüdi. Ğavğaya irdi. Nazar urdı. Gördi kim ol deryaleyin leşkerüñ bir tarafı 17) ejderhâdan ürküp bir birinüñ çadırın başmış kaçar. Atlar qatırlar ürküp

200b 1) tavla birle birbirine qarılmış bir 'acâyib ğavğa olmuş şöyle kim 'arşa-i 'Araşât 2) gününe dönmiş. Şâh-ı Zü'l-ğarneyn bu hâli göricek durdı. Çavuşlara buyurdı kim çadır içinde 3) atlu yaya qalmasun. Cümle benüm ardımca gelsün didi. Dañı at sürüp selâtin 4) serverlerle çadır içinden bir tarafa yöridiler, çıkdılar. Leşker dañı bile çıkdı. Andan 5) şâh-ı Rûm ol üç yüz altmış biñ eri dört bölük kıldı. Dört tarafa durğurdu. 6) Ammâ ejderhâdan yañadan yanın açuq kodı. Ve dañı bir bölükde server Tamğaç 7) Hanı kodı. Ve bir bölükde Suvti Hanı kodı. Bir bölükde Mihrâc Hanı kodı. 8) Bir bölükde Hüsrevzemini kodı. Andan ol hanlara eydür: İy hanzâdeler 9) dördünüz dört tarafdın merdâne duruñ. Benden yaña kulaq uruñ. Ben ejderhaya 10) varayın. Kaçan kim ben tabl urup kiş

u kurbān kaḳup na‘ ra çağırıcak dördüñüz daḳı 11) dört bölük leşkerle ṭabl urup kiş u kurbān kaḳup bir kez ğıriv kıluñ. Hemān 12) ben ol ejderhayı sizüñ ḳatıñuza getüreyin. Revān bir yılan ejderhāsı bunca 13) Ādem ejderhāsınuñ içine giricek aldurmaya mı ve bir daḳı iy serverler kaçan kim 14) ol ejderhā gelüp araya giricek leşkeri göricek kim bir tarafa ḳamle kıla 15) siz. Bir taraftan daḳı ğıriv kıluñ. Buğur ol ğırive dönicek bir taraftan daḳı ğıriv 16) kıluñ. Tā kim ejderhānuñ teferrücin kılasın didi. Daḳı şāh-ı Zü'l-ḳarneyn 17) rahşını sürdi. Ejderhaya gitdi. Seher yelinleyin geldi. Yatdı gördi kim ol ‘adū

201a 1) çadır içine girmiş. Ḳayma ve ḳārgāhları birbirine ḳarmış ğıjğurur. Sālār-ı 2) Rūm ejderhāyı göricek rahşını sürdi. Öñüne vardı. Ejderhā daḳı İskender 3) Şāhı gördi. Göricek şāhdan yaña yörüdi. Şāh-ı cihān daḳı ejderhāyı 4) kendüye gelür göricek yine leşkerden yaña yörüdi. Ejderhā daḳı Zü'l-ḳar 5) neyn ardına düşdi. Buğur şāh-ı Rūm ṭabl urup bir na‘ ra çağırdı. Şöyle kim leşkerde 6) işitdiler. Ol üç yüz biñ er daḳı kiş kurbān kaḳup ğıriv kıldılar. Şöyle kim zemīn 7) zamān yanḳulandı. Ejderhā daḳı ol ğırivi işidicek kaḳıyup ğıjğurdu. Daḳı becid 8) şāhuñ ardınca sürdi. Şāh-ı Rūm daḳı ejderhā öñünce geldi. Leşkere irdi. 9) Ejderhā daḳı ‘aḳabince bile irdi. Leşker ḳavmi daḳı ejderhāyı cümle aşikāre 10) gördi. Ejderhā daḳı gelüp leşkerüñ içine girdi. Ol deryā gibi duran çeriyi 11) göricek yine ḳışmıla ğıjğurdu. Ḳuyruğını yire urdu. Şağ u şol 12) zehrini şaçdı. Daḳı añradı.

13) İşbu resme eydicek ol ejderhā

Diñle imdi kim nice oldu şaha

14) Ancalar ḳorḳularından ḳorudu

İy niceler atı üzre azıdı

15) İy nicenüñ daḳı ol dem şehriyār

Çāk oldu zehresi şöyle ki var

16) İy niceler ditredi gördüñleyin

Ḳorḳudan düşdi yere yüzün koyın

17) İy niceler öñ şaf olup durmuşken

Ejderhāya göz ḳulaḳ urmuşiken

201b

1) Dizginin uğurlayup döndi revān

Ard şaffa geçübən durdı nihān

2) Er üşendi kan kaşındı cümle at

Ejderhādan kōrkđı oldu iki kāt

3) Rāvī eydür: Ol ejderhā leşkere bu vechile hırāşān heybet şalıcağ 4) buğur toğruldu.

Çerinüñ bir bölüğine yörüdi. Andan leşker anı göricek bir bölük dağı 5) ejderhānuñ

ar(dın)dan ğırīv kıldılar. Buğur ejderhā ardından yetmiş seksen biñ erüñ 6) ğırivin

işidicek yine girü döndi. Ol ğırīv kılan bölüğe sürdi. Yene bir tarafından 7) dağı bir bölük

çeri ğırīv kıldılar. Buğur yine ol ejderhā döndi. Ol ğırive gitdi. 8) Yene bir tarafından dağı

ğırīv kıldılar. Yene aña döndi. Kışsa dırāz kılmayalum. Ejderhā 9) gāh ol tarafa gāh bu

tarafe varmağdan yoruldu. Zehrini saçmağdan düketdi 10) şoludı. Dağı şöyle ortada

sinesin yere urdı. Dağı yatdı. Diñle imdi. 11) Şāh-ı Zü'l-karneyn ne fikr itdi? Buyurdı:

Revān bir atı boğazladılar. Derisini yüzdiler. 12) Andan Sālār-ı Rūm ol koynundağı kırk

mişkāl tiryāk-ı ekberi çıkardı. Andan 13) 'Irāķiye eydür: Yā 'Irāķī hañçerle ol at leşin

birkaç yerde del didi. 'Irāķī dağı hañçer 14) eline alup ol at leşin birkaç yerde deldi.

Andan ol delüklerden tiryāk-ı 15) ekber koydılar. Doldurdılar ve dağı şāh-ı Rūm buyurdı.

Cihil pāy-i 'Irāķī nöker 16) peykleriyle sürdiler. Ol at leşin ol ejderhāya yakın iletdiler.

Bırağup 17) yine girü döndiler. Ol tarafından dağı ejderhā getirüp birağduğları leşi gördi.

202a 1) Revān yine durdı. Leşden yaña sürdi. İrdiği dem urup tiryāklu at leşin 2) yedi.

Mecāl virmedi. Leşkerde duran selātin serverler dağı at leşi yutduğın 3) göricek yine

ğırīv kıldılar. Kış kurbān kağup tabl ve na' ralar urdılar. Ejderhā 4) ğırīv işidicek ğıjğurdu.

Kuyruğın yere urdı. Yörüdi. Dağı çerinüñ bir bölüğine 5) kaşd kılup gitdi. Bir tarafından

yene ğırīv kıldılar. Ejderhā yine ol yaña döndi. Bir 6) kaç kez ejderhā sağ ve şol dönicek

leşile yutduğı tiryāk eşer itdi, 7) dimāğın dutdı. Ejderhā ğıjğurup añrayup mest oldu.

Durdu. Durmadı 8) yatdı. Yatdığı dem hemān mecālī gitdi. Deprenmege tākātı kalmadı.

Pes buğur şāh-ı 9) Zü'l-karneyn ejderhā düşüp yaticak serverlerle yatdığı yerde üzerine

geldiler. 10) Gördiler kim bir ejderhā ölüleyn yatmış. Andan Sālār-ı Rūm buyurdı.

Yatdığı yerde 11) ejderhānuñ boğazına kemendler dağdılar dağı sürdiler. 11) Ejderhanuñ boğazına kemendler dağtılar. Dağı sürdiler.

12) Gör Sikender şāhı kim ey şehriyār

Ancılayım ejdehāyı āşikār

13) Heybetinden yacanken ins u cān

Şöyle atdı ki ejdehā düşdi revān

14) Biñ biñ er karşıısına durmaziken

Nerre divler yanına varmazken

15) Pes buğur boğazına şöyle ki var

Ṭağuben kemend sürüdiler i'yār

16) Gör kemendi İskenderi iy sözdür

K'ejdehāyı boğazından sürüdür

17) Āferin rayıyla anuñ tedbīrine

Kim düşürür rast işi yerine

202b

1) Hoş 'aṭadur kişiye tedbīr-i rāy

Ḥağ Te'ālādan yaqın iy gör ki bāy

2) Rāy-i tedbīrile işle her işi

Ger varise sende danış iy kişi

3) Rāvī eydür: Kaçan kim şāh-ı Zū'l-ḳarneyn ol ejderhāyı zebūn kılup kim 4) sürütdi.

Andan buyurdi. Ejderhāyı depelediler. Dağı şāh mühresin alup şāha getürdiler. 5) Buğur

şāh-ı cihān ol gün ol gice dağı ol yutda yidi ve içdi, yatdı. Yarındaşı 6) göç kılup gitdiler.

On bir gün dağı yörüdiler. On ikinci gün el-an Bercān vilāyetine 7) yetdiler. Behrām

ḳarındaşı Ehrāma şāh-ı cihān leşkerine ḥaber irdi. Şāha ḳarşu geldiler. 8) Buluşdılar,

görüşdiler. Şāhile çeriye geldiler. Ol üç yüz altmış biñ er on 9) iki kez yüz biñ ere ḳarışup

ḳondılar. Rāvī ḳavlince Behrām-ı Bercānı dağı şāha 10) yedi gün yedi gice ḳonaqlık kıldı.

Çoğ ḫartuḳlar çekdi. Bir gün şāh-ı Rūm 11) 'ıyş iderken Behrāma eydür: İy server el-an

Bercān bu vilāyetiñde göricek teferrüc 12) idicek 'acāyib ḡarāyib ne vardur didi. Şāh-ı

Yunan böyle diyicek andan Behrām eydür: 13) Yā Zū'l-ḳarneyn bu el-an Bercān

vilâyetinde siz göricek ne ‘acāyib ola? Velî 14) uşda bunda yakın yerde bir virān şehir vardır. Ğāyet ulu. Kaçan kim biz teferrüc er 15) er zevālsevüz ol virān şehre varuruz. Yapuların, köşk sarayların teferrüc kıılıruz 16) didi. Behrām-ı Bercānî böyle diyicek şāh dağı eydür: Yā Behrām yarın hağ ‘ömr virürse 17) bizi dağı başla varalum. Ol virān şehri teferrüc kıılalum didi. Söz çok.

203a 1) Ol gice yatdılar. Yarındası şāh-ı cihān göç kıılup Behrāmı öñüne şalup cümle çeriyle 2) Behrām eyderüsi bile ol virān şehri görmege gitdiler. Giderken yolda dürlü dürlü 3) ‘acāyib canavarlar şikār itdiler. Rāvî kavlince şöyledür kim bir gün şayyādlar bir 4) ‘acāyib canavar şayd itdiler. Aldılar, şāha getürdiler. Şāh-ı Yunān dağı ol canavara 5) nazar kııldı. Gördi kim ol canavaruñ gövdesi koyuna beñzer. Yüñlü altı ayağı var. 6) Dört ayağı köpek ayağına beñzer. İki ol ayağı it ayağına beñzer. Pençelü 7) dırnağlı ve yene ol canavaruñ bir ‘acāyib başı var: İki yüzlü. Nite bir yüz kim 8) öñünedür ya‘ni çoça beñzer, iki boynuzlu. Ol bir yüzi kim ardına duram 9) muğlak yene ite beñzer. Şuvbi dişleri var: Sivri. Ve yine ol canavaruñ 10) kıuyruğı dağı sağrısında çoç kıuyruğı gibi şalma. Velî ortasında igej dimek yerine 11) yene it kıuyruğı gibi uzun şöyle kim sağrısına çenberleyin dutmış.

12) Bu ne kudretdür ne hikmetdür nedir

Kim bu resme canavarlar yardur

13) Her bir a‘zasın anuñ şöyle ki var

Bir dağı hayvana benzetmiş iy yār

14) Kudretinden kâdir olduğıçün

Ne gerekse yaradur ferdüyiçün

15) Her neyi ki hilkat ider müste‘ân

Cümlesi yerlü yerinedür i‘cân

16) Her ne nağşa kim ura kâdir kâlem

Ne ziyāde bulunur anda ne kem

17) Rāvî eydür: Şāh-ı Zü’l-karneyn ol canavarı geregince teferrüc kim kııldı.

203b 1) Andan buyurdı. Anuñ şüret-i nağşını ‘acāyib mağlūkat kitābına nağş itdiler. Yene

2) ol aradan gitdiler. Yedi gün gice yatup gündüz yörüdiler. Sekizinci gün ol virān 3)

şehre giceye karşı yetdiler. Bir otı şuyı vâfir, tırfa yir. Şâh-ı cihân ol deryâleyin 4) çeriyle kondılar. Haymalar ve çadırlar urdılar. Bâr u bengâh dīvân kırdılar. Server selâ 5) tınler İskender katına dirildiler. ‘Iyş itdiler. Yediler, içdiler, yatdılar. Yârındası yine durup 6) şâhile selâtinler şafrâşiken yiyüp süvâr oldılar. Andan şâh-ı Rûm Behrâma eydür: 7) İy server el-an Bircân yörü. İmdi önümûze düş. Bu vîrân şehri bize teferrüc 8) itdür didi. Andan Behrâm-ı Bercânî dahı el-an Bercân serverleriyle şâh önünce yörü 9) diler. Ol vîrân şehre geldiler. Şâhile selâtinler ol şehre nazar itdiler. Gördiler bir 10) ‘acâyib bünyâd itmişler. Bir ulu şahrâyı burç baru çevirmişler. Şöyle kim gâyet yüce 11) şâhile serverler ol şehri taşrasından teferrüc kıldılar. Andan bir kapusına geldiler. 12) Gördiler kim Kavş-ı Kuzah mişâl bir kemer bağlamışlar. Kemer için bir ‘acâyib kapu kılmışlar. 13) Şöyle yüksek kim yukarısına sünü, şu, seng irmeye ve ininden dahı 14) on beş atlu koşmaya geçer. Şâh-ı Rûm ol mu‘teber dârı göricek eydür: Yâ Eflâ 15) tün bu şehri yapan şehriyâr bunuñ kapusın ne ‘acep yüksek kılmış didi. 16) Eflâton eydür: Yâ Zü’l-karneyn bu kapuyı yapanlar bu kapuya göre boyunlar uzunlar 17) dur didi. Buğur şâh-ı cihân server selâtin vezîrlerle ol kapudan içerü girdiler.

204a 1) Şehrün için gördiler. Nete şöyle kim yüksek yüksek köşk sarâylar ‘acâyib gâraib kaçır 2) kal’ alar kimisi şöyledurur kimi harâb olmuş. Issı gitmiş, evleri kalmış.

3) Issı gitmiş evleri kalmış harâb

Şöyle gitmiş kim kamu olmuş türâb

4) Şanasın girü inmiş göçmiş kamu

Yiri yurdu şöyle ıssuz iy ‘amu

5) Cehdile ol yapılan köşk u kaçır

Issı varmış yurda dönmiş mâr u mûr

6) Niçeler ev yaptı ve oturmadı

Niceler tohum ekdi ve götürmedi

7) Renc çekdi yıgdi yaptı kaçır u genc

Kendü gitdi yiyübanın dürlü renc

8) Rencine degmez cihânun gencleri

Varsa ‘akluñ çekme anıñçün rencleri

9) Renc çekersen ' uqbayıçün çek ağı

Tohum ekersen ahiretiçün ek ağı

10) Kim orada yetmeye ańdüklerüń

Şanayı' olmaya'mek çekdüklerüń

11) Ger muħaddisin dutasın bu sözün

Göresin dünyāda ' uqbasınıń yüzün

12) Rāvī eydür: Şāh-ı cihān selāṭīn serverlerle ol vīrān şehir içinde 13) teferrüc kılurlardı.

Bir ' acāyib qaşr sultānı havlusına geldiler. Gördiler kim bir ulu muvassa' 14) sarayı şahını

ya' ni havlusın çevürmişler. Divārnuń kimi yıkılmış kimi bütün durur. 15) Buğur şah-ı

cihān ol havlunuń kapısına geldi. Gördi kim bir ' acāyib mu' teber 16) dār çatmışlar. Dürlü

dürlü mermerlerden çār güşeler düzmişler. Hüb rüşen zeng 17) lerile naqş kılmışlar.

Yazmışlar şöyle kim görenüń gözün kamaşdurur. Andan ol mu' teber

204b 1) kapuya karşı bir ak mermer direk dikekomuşlar. Ve yine ol direkde birkaç satır

2) yazı yazmışlar. Hüb rüşen üstāzāne kazımışlar. Şāh-ı Yunan ol yazuyı göricek 3)

Eflāṭūna eydür: Yā Eflāṭun gel bu direkdeki haṭṭı gör. Ne dilcedür? Okı görelüm. 4) Ne

beyān ider didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek Eflāṭun dağı direk katına geldi. 5) Haṭṭa nazar

kıldı. Ne dir? Eydür: İy bunda gelen ' ömrine devletine ğarra olan şöyle 6) bil kim

zamānımda ben dağı salṭanatı şūna ir görmişidüm ki iki yüz yigirmi 7) iki haş vezir, üç

yüz otuz üç selāṭīn, şahib seriser dört yüz kırk 8) dört hācib lā-nazır, beş yüz ellibeş

mālik tācdār, altı yüz altmış altı emir şehriyār, 9) yedi yüz yetmiş yedi serfirāz server,

sekiz yüz seksen dilber ve dilāver, toköz yüz 10) toksan mubāriz mehter, biń yüz

pehlivan, iki biń iki yüz çavuş, şahib 11) divān yüz yigirmi dört biń sipāhi, cümle civān

her gün ' ale'-şabah baña 12) selāma gelürdi. Bu direk dibünde atlarından inüp bu

kapudan içerü girüp hun 13) yuyıp ' alufe alup giderdi. Devām-ı devletime du' a iderdi.

Salṭanat şūna irmi 14) şiken devletümüz kemāle irmişiken ecel geldi irdi. Saltanat tahtın

böyle virdi. 15) Cāh-ı manşibim almadan öldi. Beni tahtımdan aşağı şaldı. Qaşr u

saraylarum erte kıldı. 16) Ol kişide kim başiret ola. Benüm ölümüm aña örnek yeter didi.

Qaçan kim Eflāṭun 17) ol direk haṭṭından bu tāriḥi kim okudı. Şāh-ı cihān serverlerle

selāṭīn

205a 1) mihterlerle dikildi. Bir zaman baş şalup durdı. Andan baş kaldırıp eydür: İy 2) serverler görüñ kim cihān serverine kimler gelmiş? Mülk içinde neler itmiş? Uşda 3) bunlaruñ gelüp gitdükleri bunca işler itdükleri bize ‘ibretdür, naşihatdur. Zirā kim biz dağı 4) anlaruñ çağırınca gitsevüz gerekdür didi. Dağı şāh-ı Rūm ol direk dibinden yörüdi. 5) Kapudan içerü serverleriyle saray şahınına girdi. Şahını gezdi. Nite şöyle kim bir meydān 6) mişāl yeri havlı kılmışlar. Havlı için yedi dürlü mermerle ferş döşemişler. Andan ol 7) şahnuñ ortasında bir ‘acāyib kaşır yapmışlar. Kırk dört rükünlü otuz iki 8) kubbelü ve dağı ol kasruñ kapusına karşı yekpāre kara mermerden bir havuz dizmüşler. 9) Şöyle durur. Ol havuz şöyle uluydı kim ‘Irāķī yigirmi dört kişiyle içine 10) girüp oturdu. Rāvī kavlince ol mermerden havuzda dağı birkaç satır 11) yazı yazılmış gördiler. Andan yine şāh-ı Rūm Eflāṭun vezire eydür: Yā Eflāṭun 12) gel bu havuzdaki yazıyı okı. Görelüm. Ne beyān ider didi. Şāh-ı Rūm 13) böyle diyicek Eflāṭun-ı Hākīm ol mermerden havuzuñ katına geldi. Ol 14) yazıya nazar kıldı. Muṭala‘a idüp şāha beyān kıldı. Ne dir? Dir kim iy bunda 15) gelen cihān sarayını geşt kılan ‘ömrüne devletine girre olan şöyle bil kim zama 16) nda şol resme şāhidüm ki her gün işbu kara mermerden havuzıla kızıl altın 17) tolu harcım olurdu. Ve memleketden dağı düşeligüm buña göre gelürdi didi.

205b

1) Var kıyās it kim nice gelürdi māl

Memleketden katuma iy hoş hişāl

2) Geldüğine göre bende mālımı

Harc iderdüm hoş görürdüm hālimi

3) Sevmezidüm māl yıgmayı iy yār

Harc iderdüm geleni şöyle ki var

4) Biliridüm mālda yokdur vefā

Onuniçün yıgmazidüm iy şafa

5) Hırcı hoşdur dünyalıguñ şöyle bil

Yatmağı bir pula degmez ay u yıl

6) Māl yıgana miḥnet olur ‘ākıbet

Harc it ana rahmet ider ‘ākıbet

7) Raḥmet isterseñ Çalabdan şöyledür

Elüñe māl giricek hem yi yidür

8) Rāvī eydür: Eflāṭūn ol yazudan bu beyānı idicek şāh-ı cihān 9) işitdi. Andan döndi. Eydür: İy selāṭīnler zi-sa' ādet ol kişinüñ eline māl 10) genc giricek hem yiye hem yedüre. Vay ol kişiye daḥı kim eline māl göricek saklaya 11) kendü gidicek ayruqlara qala. Körligına vārişler yidügince māl yığana la' net kıla 12) didi. Daḥı şāh-ı Zü'l-ḳarneyn ḳaşruñ ḳapusına yörüdi. Gördi kim yeşil yeşimden 13) kızıl mercāndan bir taş bundan bir taş. Andan bir hoş kemer bağlamışlar. Andan kemer 14) içinde yedi dürlü ma' cundan dört rükün çatmışlar. Şöyle durur: Buğur şāh-ı 15) cihān kırk dört ayak birle nerdübān server selāṭīnler vezīrlerle çıkdılar. 16) Ol mu' teber münakḳaş ḳapuyı teferrüc kıldılar. Teferrüc iderken ḳapunuñ kemerinden birkaç satır 17) yazı gördiler. Eflāṭuna gösterdiler. Eflāṭūn-ı Ḥakīm daḥı ilerü yörüdi. Ol ḳapudağı

206a 1) yazuya nazār kıldı. Ne dilce idügin bildi. Şāha beyān kıldı. Ne dir? Eydür: Böyle 2) yazmışlar kim iy cihān milkini teferrüc kılan rüzgāriyla işbu yire gelen 'ömr ne devletine 3) ğirre olan şöyle bilesin kim bu ḳaşrı yapdurmağa māl kim ḥarç kıldum. Deftere ḥisāba 4) şıgmadı. Velī muḥtaşarı bu kim kırk ḳatır yükü kızıl altun yapan mi' mārına virdüm. Ğayri 5) ḥarcından ayru ve daḥı māl genc kim bu ḳaşra ḥarc itdüm. Tamam olıcaḳ bir gün ḥazineme 6) girdüm. Sağ ve şol mala gence nazār urdum. Gördüm ki şanasın hiç ḥazīneden 7) māl gitmemiş. Māl genci şöyle bī-hisāb bī-ḳıyās yıgmışdum. Māl genci yıgıcaḳ 8) şöyle yığa kim gāh dolup gāh boşalmaya. Bunuñ gibi ḥazineye ne i' tibār didi. 9) Ḳaçan kim Eflāṭūn ḳapu kemerinden bu tāriḥi kim oḳudı. Şāh-ı cihān işidicek 10) birkaç devletlü başını şaldı. Andan döndi. Eydür: İy selāṭīnler, bu tāriḥi ḳoyan 11) pādişāh bunca malı genci kim ḥazine kılmış. 'Aceb anı cümle yedi, yidürdi mi 12) gitdi. Yoksa yerde defn mi itdi didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek andan Eflāṭūn 13) eydür: İy cihān ḥalḳınuñ şehriyāri eger ol pādişāh dirdi ki malı yiyüp hem 14) yidürüp gitdiyse devlet sa' adet anuñ ve eger yimeyüp ḳoyup gitdiyse zaḥmet ve 15) mihnet anuñ. Velī yā Zü'l-ḳarneyn himmet şöyle dutmuşuz kim ol pādişāh mālından 16) gencinden kim bizüm baḥşımızda ḳaşrda defn kılop gitmiş ola. Devletüñ sa' adetüñ 17) anı remziyle bula. Server serfirāzlara baḥşış kıla didi. Eflāṭūn böyle diyicek

206b 1) döndi. Yene şāh-ı cihān eydür: Yā vezīr-i gerdān bu padişāhuñ ol kalan 2) malı genci hele ne oldıysa oldu. Kısmet olana ola didi. Velī hayf bu 3) kaçra harc olan mala gence hiç yere gitmiş didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek Eflā 4) tūn eydür: Yā Zū'l-kaṛneyn bu kaçra harc olan māl niçün kim hiç yere gitmiş. 5) Bu kaçruñ içinde bunca zaman dīvānlar durdı. Bunca selāṭīnler bunuñ içinde 6) birbirin gördi. İy nice 'ıyş 'ışret oldı. Şafa sürüldi. Bunca selāṭīnler 7) ictimā'. Bunca sözler istima'. Bunca 'ıyş 'ışret harc olan mala degmez mi 8) didi. Yā İskender insanuñ birbiriyle buluşup şöhet itdigi cihān milkine 9) degerü māl u genc n'olur didi. Eflāṭun böyle diyicek İskender daḫı cevāb virmedi. 10) Andan selāṭīn serverlerle ol kapudan kaçr içine girdiler. Kaçr içini gördiler. 11) Nite şöyle kim bir kaçr-ı 'ādi dört şuffe birbirine karşı şeddāddı. Andan ol dört 12) şuffenuñ ortasında taht ululu Süleymānı dürlü dürlü aḫcardan ve daḫı ol taht 13) üzerinde bir put durur. Yeşil yeşimden put boynında daḫı bir zebercedden levḫ 14) aşılı. Polād zenciriyle şāh-ı cihān put boynında ol zeberced levhi göricek 15) 'Irāḫīye eydür: Yörü şol levḫ yene put boynından al getür görelüm. Hiç yazusı 16) var mı didi. 'Irāḫī daḫı revān ol tahta çıkup put boynından levḫ alup şāha 17) getürdi. Şāh-ı cihān daḫı levḫe nazar kıldı. Gördi kim levḫüñ yüzünde birkaç satır

207a 1) yazu yazmışlar. Hüb rüşen kazımışlar. Şāh-ı Rūm ne kadar cehd kıldı. Ol ḫaṭṭı 2) okuyamadı. Andan Sālār-ı Rūm levḫi Eflāṭuna virdi. Eydür: Yā Eflāṭun, al bu levḫi. 3) Gör üzerindeki ḫaṭṭı. Okı görelüm. Ne beyān kıılır didi. Eflāṭun daḫı şāh 4) elinden 'izzetile ol levḫi aldı. Nazar kıldı. Üzerindeki ne dilce idügin bildi. Şāha 5) beyān itdi. Ne didi? Böyle yazmışlar ol levḫe kim anı bunda gelen put boynından 6) levḫ eline alan şöyle bilesin kim bu kaçr içinde ve bu taht üzerinde beş yüz 7) elli yıl oturup 'ıyş u 'ışret kıldum. Virdüm. Aldum. Bunca māl genc kim cem' 8) kılmışdum. Kimin yidüm, kimin üleşdürdüm. Velī saña daḫı bir baḫş māl kıomışam. Eger 9) yolu bulıbilürseñ fikr u ferāset kıılursañ didi. Eflāṭun ol levḫden bu 10) beyānı kıılıcaḫ şāhile selāṭīnler bildiler kim ol kaçr içinde māl vardur. Medfün. 11) İmdi yir yirin bu kaçruñ dār u divārına saḫfına ferşine nazar uralum. Fikr u 12) ferāset kıılalum. Ola kim ol māl bulavuz didi. Daḫı şāh-ı cihān dört 13) yüz kırık dört vezīrle ol kaçruñ içine taşına yörüdiler. Nazar kııldılar. Kışşa 14) dırāz kılmayalum. Şabaḫdan güneş kıubbe-i felege dikilince şāhile vezīrler kaçruñ 15)

için sakfın ve ferşin dār u divārın cümle göz terāzusına urdılar, durdılar. 16) Andan Behmen-i Hindu ve bir aq mermer divārda gördi kim bir yeşil mermeri ferşi dört 17) bucaqlı uzatmışlar. Şöyle ‘ārizi durur. Andan Behmen-i Hindu eydür: Yā Zü’l-ḳarneyn

207b 1) bir aq mermer durur divārda bu yeşil ferşi şoñra berkitmişdür didi. Buğur şāh-ı Yunān 2) dağı ol divāra nazar ḳıldı. Gördi kim ol divāruñ cümle taş aq arasında 3) bir taş yeşil şanasın bir ḳapudur. Bir divāra yapşırmişlar. Şāh-ı cihān anı göricek 4) eydür: Yā Behmen rast söylersin. Bu yeşil taş bu divāra şoñra ḳonulmuşdur 5) şan‘atile didi. Buğur İskender-i Zü’l-ḳarneyn buyurdi. Mühendis üstāzlar ol 6) yeşil taş ol divardan hendeseyle ḳopardılar. Taş ḳopıcaq bir hoş ḳapu açıldı. 7) Taş ḳopduğı yerden andan şāh-ı cihān Çihil Pāy-i ‘Irāḳīye eydür: İy server gir 8) bu ḳapudan içerü. Gör ne var didi. ‘Irāḳī dağı sāz u seleb üzerinde hükm 9) ḳıldı. Nacaq yalıncaq eline alup ol ḳapudan revān içerü girdi. Dağı durdi. 10) Sağ ve şol nazar urdi. Gördi kim ol girdüğü yir bir hoş sarayı sakfı ve ferşi 11) kām ve nām münakkaş. Andan ol nīme saray ortasında yedi siypā ḳomışlar mermerden. 12) Andan ol yedi siypā ḳomışlar. Üzerinde ḳara mermerden bir ‘acāyib ulu tabut durur. Uzunı 13) kırk sekiz eriş ola ve dağı ol tabutuñ başı üzre ḳara mermerden bir ‘acāyib 14) sengin gürz aşmışlar. Polad zencirle şöyle mu‘allaq ve dağı ol nīm ḳaşruñ içinde 15) hiç nesne yok. ‘Irāḳī anları göricek revān yine girü döndi. Taşra çıkup 16) gördüğün şāha haber virdi. Pes buğur şāh dağı ḳaş vezīrlerle selātin 17) şāhib serirlerle birkaç serverlerle ol ḳapudan içerü girdiler. Ol mermer

208a 1) ol mermer tabutu ol aşılı gürzi gördiler. Dağı nesne bulmadılar. Andan şāh-ı Rūm 2) eydür: Yā Eflāṭun biz bunuñ içinde māl var ola diyü umarduk. Umdüğümüz olmadı 3) didi. Şāh-ı Rūm böyle diyicek andan Eflāṭun eydür: Yā İskender devrān 4) bu ḳaşrda māl yok degül, vardur. Ya bu mu‘teber tabut içindedür, ya bu tabutuñ 5) altında gömülüdür. Görmek gerekdür didi. Eflāṭun böyle diyicek andan şāh-ı cihān 6) Ṭayfūr-ı Rehāvīye eydür: İy server yörü bu tabutuñ başı ḳatına var. ḳapağını ḳaldur. 7) Görelüm içinde ne vardur didi. Sālār-ı Rūm böyle diyicek Ṭayfūr-ı Rehāvī 8) dağı atuñ beline sokup ḳol şıgayup yörüdi. Ol mermer tabutuñ başı ḳatına 9) geldi. El urdi. Tabut ḳapağın ḳaldura. ḳaldurduğı dem ol tabutuñ başı 10) üzere aşılı duran gürz aşılduğı yerden boşandı. Andan Ṭayfūr-ı Rehā 11) vīnūñ başına doḳundi. Hurd ḳaşḳaş ḳıldı. Şāhile serverler anı

göricek 12) ğiriv kıldılar. Tayfuruñ üzerine geldiler. Gördiler kim Tayfur cān haqqa teslīm 13) kılmış. Şāhile serverler Tayfuruñ üzerine rikkat kılup ağlaşdılar. Andan Eflāṭun 14) eydür: İy şāh-ı cihān Tayfuruñ dağı ölümü bundan idi. Eceli irmişidi. ‘Ömrünüñ 15) peymānesi dolmuşidi. Emāneti ıssısına ısmarladı. Bu tabutile ğürz tek bir bahāne oldu. 16) Anuñiçün ne ağlamak gerekdür didi. Eflāṭun böyle diyicek şāh-ı cihān dağı 17) Kahrāmanı gözlerinüñ yaşını silüp tabutuñ başı katına geldi. Ol düşen

208b 1) ğürze el urdı. Gördi kim hiç adam kıalduracakleyin degül. Andan şāh-ı cihān eydür: Yā 2) Eflāṭun gel imdi görelüm bu tabut içinde ne vardur didi. Eflāṭuñ dağı 3) şāh-ı cihān katına vardı. Buğur tabut kıpağın yine kıaldurdılar. Gördi kim ol kırk 4) sekiz eriş uzunı tabutuñ içi tolu kızıl altun. Nece altun her pāreni bir merdāne 5) şahşuñ ayasınca olaydı. Şāh-ı Rūm ol tabut içinde ol altunı göricek 6) buyurdı. Ol altunı tabutdan kıçıkardılar. Şöyle yığdılar. Andan Tayfūr-ı Rehāvīyi ol 7) tabut içine kıodılar. Velī rāvī kıavlince şöyledür: Kim ol tabut başında birkaç 8) satır yazu yazmışlar. Hüb rüşen kıazımışlar. Şāh-ı Rūm ol yazuyı göricek Eflā 9) ṭuna eydür: Yā hakīm gel tabut başındağı yazuyı okı. Görelüm ne beyān ider didi. 10) Şāh-ı Rūm böyle diyicek Eflāṭun dağı ol tabut başınıñ katına geldi. Ol yazuya 11) nazar kıldı. Gördi. Ne dilce idügin bildi. Okuyup şāha beyān kıldı. Ne dir?

12) Böyle yazmışlar o haṭṭı şehriyār

Başına ol tabutuñ şöyle ki var

13) Ki iy cihān milkini ğeşt idüp gelen

İşbu kıaşrumuñ tefriķcin kılan

14) Şöyle bil kim ben dağı devrümde hem

Şāhidüm hem şāhib ṭabl u ‘alem

15) Aduma Eferidun dirler diyi

İy niceler ni‘metüm yirleridi

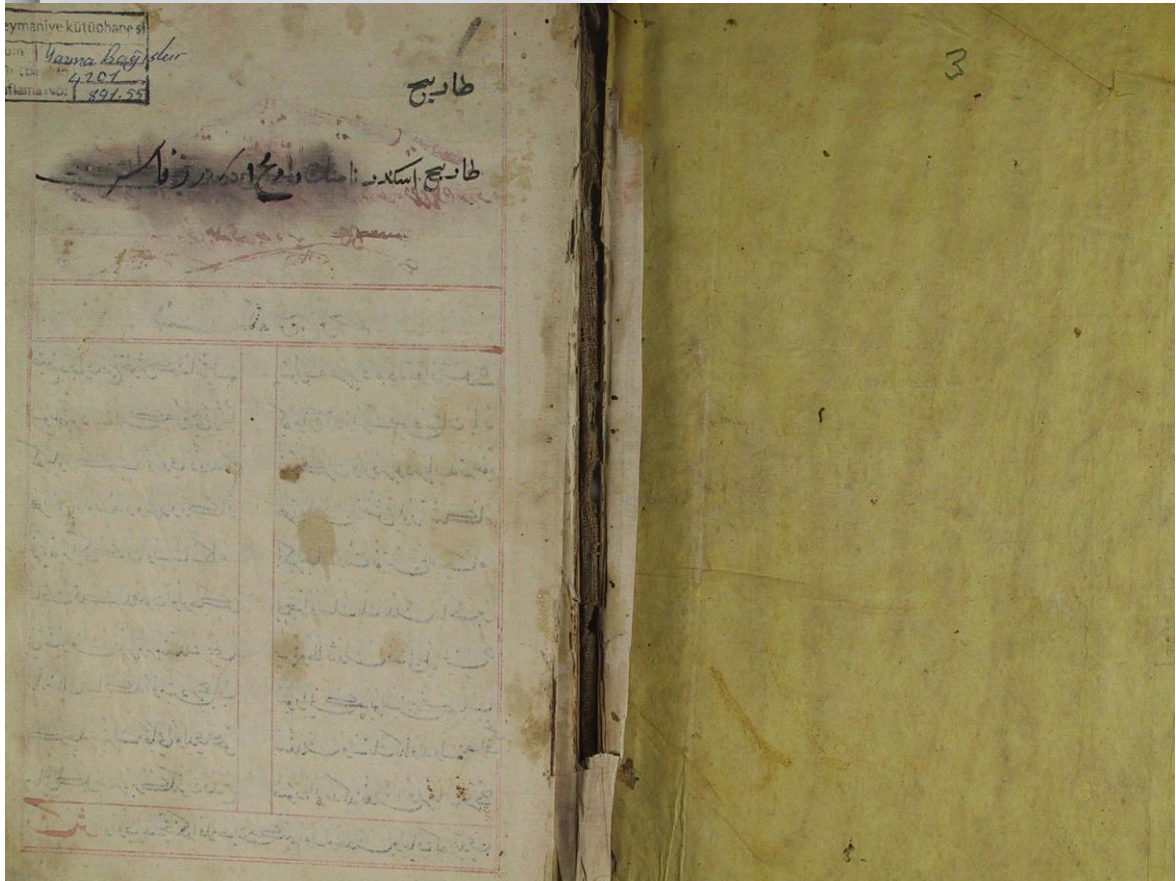
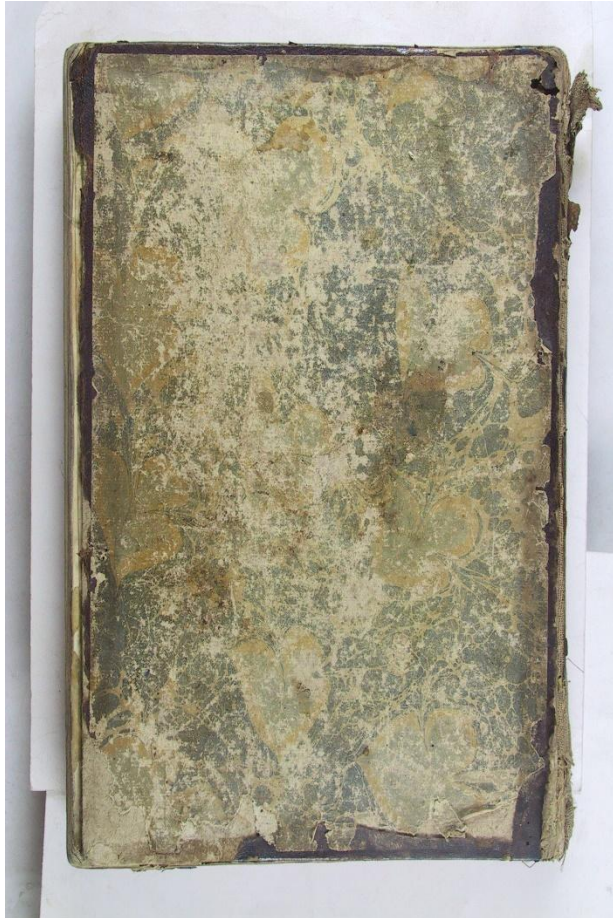
16) Beş yüz elli yıl cihān içre tamām

Pādişahlık eyledüm vesselām

17) İşbu deñlü ‘ömr içinde iy emīn

Kimseye zılm itmedüm bir ğün yakın

Temmeti'l kitabü bi'avnillahi'l-meliki'l vahhâb ve ileyhi yurce'u ve el-me'âb. Ketebehu el-fakîr Muştafa bin İbrahim ğaferallahu lehu. Veli valideyhi ve Ehsene ileyhimâ ve ileyhi Li sene sitte hamsîne ve elf. 1056

symantive kütüphanesi
Nispetiye
4254
1894-55

طایب

طایب استاده امانت و مع اهدا روزگار

Handwritten text in a columnar format, likely a list or index, with some red ink markings.

3

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

طیغ در ای مرغ خوش که ساز قیل
سوزد هر پرده ده آواز تیشل
سوله برد ستار که روزی پیشا
که و آن آوارک بسو دستان باد
که نیلور که خجده دندی دونه
نه کزان وار در نو در بایه نه غور
هر نفس بر لونه دوشه روز کار
هر زمان بر عشق قبولر آشکار
نیمه برای کی کون اول شاد کام
نکر بخار اونت نوش ایله کام
عادت فکده خون اولر جگر
بچرا اولسک یکن اندن باخبر
بی خبر لغت خور ز سر سندن بی
بسن و طاعتند فضل ایل این
سازنیک ساکه اولش در حجاب
سورانی که بولسن بر فتح باب
سندت اولسک نامک اولد اول و صافی
سنانی کل بجه بر کلدن قدح
سوزن اولمه که اندن اولر جان فرج

شیراز و میاید بچکه اولد طوطی حکیم اولد اولدند بوبان که ادیب

شاه جهان در کعبه برینهار بخورد بر سینه عرق اولوب طوری زمانه شکوه مس
ذوالقعدة با شرفه شب سروریه ایدیه یست لاطین لکر که که جهان نیرینه
کله کیشلر و خجده روز کار هر عمر شرف هفتون عمر نه طوبیست حیرتله کیشلر
واجل حینلکده شرفه لکده چاره بولمشلر وی بزور و بزور صحره کلنله بولدین
ایندب کند و کاشفت دره دی و شاه رویه رقت عالم غلایی کور لهندن
خجرت یا تیغ طره اندین اندن صکره شاه جهان حکم قادی اولد اولد حیدر
هر ذمتی که خیمه دکر وی المدی المیار در حیرتی چنلده حجب نه اولد اولدک تلف
قاپوننده کله و برینه کیمله اشفا ایلرین نیرینه تیغ کیشلر دوشه دی
شاهجه سلاطینلر بر کولکانه کلایر صاله بنوت لندکن کک کچکلر
شاه روم بار کانه کلایر کولکون اشکلون اشکلر کیک کله مالک لرو اول
آخر خجرو در بلوقصه دران قیللم اولد لکون اول کیمله نه ناله تیلر یار نه بی علی
کوج قلوب کتیلر بیک کون بورد یلر کچکلر کون شیا هله سرور سلاطینلر لکرا اولد
ککد که بر نه بر غایحه ارد لرو فان اقلخاک دینه کلایر لکورد اولد عام دین
بر کیشی اولد بر یان بوبریان شاه جهان ای که کورچال اولکیتله دخیغیر اولد
کک دلاکده اولکیشنان ای که کورچال بولک کورچال ای که کورچال بولک کورچال
سلاطینلر کچکلر کچکلر کچکلر کچکلر کچکلر کچکلر کچکلر کچکلر کچکلر
دولر لندک شاه جهان اولد طوطی حکیمه یله با اولد طوطی بولکیشلر اولد کورچال

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Soyadı, adı : ALTUĞ, Murat
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 03.03.1967 CEYHAN
Medeni hali : Evli
Telefon : 0506 314 53 95
e-mail : maltug01@hotmail.com

Eğitim Derecesi**Okul/Program****Mezuniyet yılı**

Lisans	Ankara Üniversitesi/DTCF	1985-1989
Yüksek Lisans	Niğde Üniversitesi/SBE	1996-1999
Doktora	Gazi Üniversitesi/SBE	2009-2014

İş Deneyimi, Yıl**Çalıştığı Yer****Görev**

1989-1995	MEB	Öğretmen
1996-20..	Aksaray Üni.	Okutman

Yabancı Dil

İngilizce

GAZİ GELECEKTİR..

«Gazi gelecektir...»

